

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FINLANDS FRIHETSKRIG ÅR 1918

FINLANDS
FRIHETSKRIG
ÅR
1918

FINLANDS
FRIHETSKRIG
ÅR 1918

UTGIVET AV

KOMMITTÉN FÖR FRIHETSKRIGETS HISTORIA:

GÖSTA THESLÖF
GENERALMAJOR

HANNES IGNATIUS
GENERALMAJOR
KOMMITTÉNS ORDFÖRANDE

E. G. PALMÉN †
PROFESSOR

KUSTAVI GROTENFELT
PROFESSOR

SIGURD NORDENSTRENG
FIL. D:R, LEKTOR

KAARLE SOIKKELI
LEKTOR
KOMMITTÉNS SEKRETERARE

FEMTE BANDET

HELSINGFORS 1924
SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

COPYRIGHT

HELSINGFORS 1924
MERCATORS TRYCKERI AKTIEBOLAG

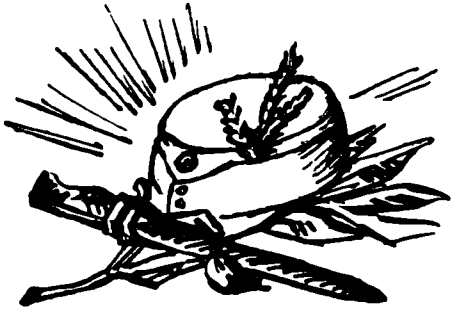

V

I. ANFALLSOPERATIONEN MOT TAMMERFORS.

1. FÖRBEREDELSER TILL OFFENSIVEN.

Överbefälhavaren planlägger en offensiv mot Tammerfors redan i februari 7. — Möjligheter för offensiv i olika riktningar; Tammerforsriktningens företräden 7. — Krigsråd rörande offensiven 10. — Val av tidpunkt för offensivrörelsen 11. — Uppskov med offensivens igångsättande 12. — Överbefälhavarens proklamation till trupperna i Satakunda och Tavastland 12.

Redan i slutet av februari började överbefälhavaren planlägga den offensiv, som skulle leda till ett avgörande. I den instruktion överste Linder mottog, då han tillträdde sin post som Satakundagruppens chef, hette det bl. a. att han skulle hålla sig beredd, då överste Wetzer från nordost och öster framryckte mot Tammerfors, ty även hans avdelning skulle föreläggas en uppgift i den stora operation, som därmed inleddes[1]). Överbefälhavaren hade nämligen, såsom tidigare framgått, redan fattat beslut om att rikta sitt huvudanfall mot Tammerfors.

Så naturligt det än kan synas, att de vitas generaloffensiv närmast skulle avse intagande av denna de rödas viktigaste centrum, var det icke desto mindre nödvändigt att först överväga och med varandra jämföra olika anfallsplaner, och bland dessa välja den, enligt vilken man kunde tillfoga fienden det största strategiska och moraliska nederlaget. Med hänsyn till de dåliga vägarna och bristen på fordon kunde man icke utgå från annat än att framstöten skulle företagas med anlitande av någon av de tre huvudbanorna Haapamäki—Pieksämäki—Elisenvaara—Viborg, Haapamäki—Pieksämäki—Kouvola och Haapamäki—Tammerfors—Riihimäki; det gällde sålunda att avgöra om anfallet skulle riktas mot Viborg, Kouvola eller Tammerfors.

[1]) Se del IV, sid. 224.

En offensiv mot *Viborg* hade måhända lett till att denna förstklassiga fästning erövrats och förbindelsen avbrutits mellan de röda och ryssarna i vårt land samt deras meningsfränder i Ryssland. Men i så fall hade det varit nödvändigt, att den vita armén redan nu varit så stark, att den med säkerhet skulle kunnat tillbakaslå fiendens alla genombrottsförsök på tavastländska och Savolaksfronten, medan de för Viborgs erövring nödiga trupperna opererade i Karelen. Likaså skulle denna anfallsrörelse förutom välövat infanteri krävt ett starkt artilleri och en tränge, vilken hade kunnat följa med truppavdelningarna från de olika stationerna mot Viborg. Då skyddskårsorganisationerna emellertid ännu i början av mars befunno sig på en mycket primitiv ståndpunkt och de genom värnpliktsuppbådet erhållna trupperna voro under utbildning, var en operation av ifrågavarande art icke tänkbar. Följden därav kunde nämligen lätt hava blivit den, att förbindelsen hade avbrutits mellan operationsområdet och basen, till vilken vapen och ammunition anlände från Tyskland och därifrån den vita armén erhöll sin proviant. Dessutom hade de mot Viborg opererande vita trupperna kunnat få emot sig större ryska styrkor, både sådana, som skickades från Ryssland, och sådana, som voro på väg från Finland till hemlandet. Ryssarna försökte vid denna tid på allt sätt understödja den röda revolutionen i Finland och hade icke ännu godvilligt avstått en fästning sådan som Viborg. Då Reval först den 25 februari föll i tyskarnas händer, skulle åtminstone en dessförinnan verkställd erövring av Viborg hava efterföljts av stora ryska truppförflyttningar i syfte att återtaga staden.

Ett anfall mot *Kouvola* skulle visserligen hava tudelat de rödas front: den västra delen hade avskilts från den östra och från sitt verkliga basområde Ryssland. Men den vita armén skulle efter Kouvolas besättande icke kunnat avancera österut, innan västra Finland hade varit rensat. Striderna om Björneborg, Tammerfors, Helsingfors o. s. v. hade måst utkämpas, innan de vita kunnat vända sig mot öster. Oavsett att ett anfall mot Kouvola skulle hava försvagat de övriga fronterna och utsatt förbindelsen mellan den vita huvudfronten och dess bas för fara, skulle det med alla sina följder hava förutsatt en vida större och bättre utrustad armé än den, som i början av mars stod till överbefälhavarens förfogande.

Alla skäl talade däremot för att den första anfallsoperationen skulle riktas mot *Tammerfors*.

Redan den omständigheten, att Tammerfors var den viktigaste koncentra-

tionsplatsen för de fientliga styrkorna och att det var den röda krigsorganismens hjärta, krävde, att anfallet skulle riktas mot denna punkt. Fronten norr om Tammerfors hade av fienden oavlåtligt förstärkts. Man beräknade redan i slutet av februari, att c:a 20,000 man stodo i vapen mellan Björneborg och Lahtis. Och en anfallsoperation mot Tammerfors skulle åstadkomma, att från de vidsträckta områden i Nyland, Tavastland och Egentliga Finland, vilka genom järn- eller landsvägar stodo i förbindelse med staden, stora fientliga styrkor skulle samlas där för att försvara detta viktiga centrum. Enligt strategiens fordringar bör den avgörande stöten riktas mot den punkt, där fienden koncentrerat sig. Om företaget lyckades, skulle härav automatiskt följa, att hela västra Finland rensades från fiender. Tammerfors' erövring vore den vita armén till stor nytta även därigenom, att staden såsom betydande fabriksort kunde lämna kraftigt bidrag till arméns utrustning.

Men tillika erbjöd denna operation den fördelen, att den icke ledde till blottställandet av någon större front, allra minst fronten Virdois —Ruovesi— Vilppula —Mänttä; sålunda skulle icke tvärbanan i norr utsättas för fara. Tvärtom avsåg man med offensiven att skjuta nyssnämnda front längre söderut och att härmed göra slut på fiendens möjligheter att nå fram till Haapamäki. Då det blivit känt, att den vita regeringen med tyskarna ingått ett avtal, enligt vilket tyska trupper skulle landstiga i Syd-Finland, fanns det ännu ett skäl, som talade för att den vita arméns huvudoperation närmast skulle rikta sig mot Tammerfors.

Ingendera av de tidigare nämnda framstötarna kunde sålunda medföra så värdefulla resultat som Tammerfors' erövring.

Överbefälhavaren hade redan den 2 mars muntligen gjort Tavastlands- och Jämsägruppernas chefer förtrogna med de trupprörelser, som voro påtänkta. Nämnda chefer jämte Satakundagruppens befälhavare mottogo sedermera den 5 mars skriftliga anfallsorder beträffande överbefälhavarens plan och dess utförande[1]).

Enligt denna plan skulle den närmaste uppgiften för de vita vara att rikta ett avgörande slag mot de fientliga trupper, vilka stodo mot Tavastlandsgruppen. För detta ändamål skulle alla disponibla styrkor koncentreras vid tavastländska fronten, dels för att förstärka de trupper, som redan en längre tid där kämpat, dels för att bilda två särskilda stöttrupper, den ena i Jämsä,

[1]) Se närmare sid. 13 ff.

den andra i Virdois. Likaså skulle Satakundagruppens trupper dirigeras mot Tammerfors.

Ehuru överbefälhavaren redan vidtagit förberedande åtgärder för denna plans genomförande och sålunda själv i princip avgjort saken, ville han ytterligare hålla en överläggning med Tavastlands- och Satakundagruppernas chefer. En sammankomst hölls i Kauhajoki, där nyssnämnda chefer kunde infinna sig. Till nämnda station anlände högkvarterets tåg den 8 mars, och samma dag hade även överste Linder kommit dit med skjuts från Kankaanpää.

Vid detta tillfälle anhöll Satakundagruppens chef överste Linder, att den order från högkvarteret, enligt vilken han ägde rycka fram mot sydost till järnvägslinjen Karkku—Kulovesi, måtte tillsvidare uppskjutas och att han i stället skulle få rikta sina krafter emot Björneborg. Hans trupper önskade nämligen detta, varemot en marsch i motsatt riktning säkerligen skulle framkalla missnöje och motsträvighet.

Tavastlandsgruppens chef överste Wetzer ansåg det även önskvärt, att anfallet mot Tammerfors skulle uppskjutas och Björneborg först erövras.

Båda framhöllo därvid vilken fördel det vore för de vita att vinna tillträde till Mäntyluoto hamn: vapentransporten från Tyskland skulle bl. a. i hög grad underlättas därigenom. Dessutom påpekades det riskabla i att lämna fienden kvar i Björneborg, därifrån han hade möjlighet att göra en framstöt norrut, slå överstelöjtnant Berghs svaga styrkor och hota Satakundatruppernas förbindelser.

Men vid överläggningen framfördes även en annan åsikt. Överste Ignatius opponerade sig bestämt mot den förenämnda uppfattningen och betonade den strategiska betydelsen av Tammerfors' erövring. Sedan denna ort en gång tagits, skulle såväl hela banan Tammerfors—Björneborg som den sistnämnda staden såsom en mogen frukt falla i de vitas händer. Ett angrepp mot Björneborg skulle endast förlänga och försvaga fronten, då man bleve tvungen att koncentrera större truppstyrkor ytterst i väster. Man kunde nämligen knappast antaga, att de fientliga trupperna i Tammerforsdistriktet skulle förbliva likgiltiga åskådare av ett anfall mot Björneborg. Medan de röda hade järnvägen till disposition och med lätthet kunde undsätta Björneborg, skulle koncentreringen av de vita trupperna och tillförseln till dem däremot försvåras genom långa och besvärliga landsvägssträckor. På grund av allt detta fann han det

oklokt att ändra den uppgjorda planen, vilken redan delvis tillämpats; det allra skadligaste på strategiens område vore även att vackla hit och dit.

Den av överste Ignatius framförda åsikten understöddes kraftigt av generalstabschefen överste Theslöf och biträddes även av de övriga generalstabsmedlemmarna, kaptenerna Törngren, greve Douglas och Peyron.

Sedan överbefälhavaren ytterligare inhämtat upplysningar rörande vissa platsers besättande, avgjorde han följande dag frågan till förmån för Tammerforsoperationen [1]).

Redan innan detta krigsråd hållits, hade överbefälhavaren börjat koncentrera trupper för flankanfall både västerifrån — från Virdois — och österifrån — från Jämsä.

Sedan offensivens riktning sålunda bestämts, återstod att avgöra en annan viktig fråga, nämligen när tidpunkten vore lämpligast för operationernas inledande. Ehuru förberedelserna icke ännu i början av mars voro ens tillnärmelsevis avslutade, förelågo många omständigheter, vilka talade för att anfallsoperationen med det snaraste skulle inledas. De fasaväckande skildringarna av den röda terrorn i södra Finland hade i det vita Finland underhållit en häftig förbittring mot våldsverkarna och kommit den allmänna opinionen att energiskt yrka på att man snarast möjligt skulle skynda de olyckliga till hjälp. Varken skyddskåristerna vid fronten eller den civila befolkningen uppfattade, varför man i 6—7 veckors tid förblivit i samma ställningar. Offensiven mot Tammerfors skulle slutligen visa, att dessa veckor av väntan hade varit nödvändiga, när det gällde att förbereda ett så allvarligt företag som detta. Även hänsynen till väderleken började mana till skyndsamhet, ty den annalkande våren skulle åstadkomma menföre på vägarna och försvaga isarna. Framryckningen skulle i hög grad försvåras, om det bleve nödvändigt att kringgå vattendragen, medan fienden lätt kunde avspärra näsen mellan sjöarna. Dessutom krävde den tyska hjälpkårens förestående ankomst, att den vita armén effektivt samarbetade med den, och överbefälhavaren ansåg även Finlands värdighet fordra, att dess folk med egna krafter skulle dessförinnan nå ett resultat av sådan betydelse som Tammerfors' erövring vore.

Rörande tidpunkten för anfallet hade i en order av den 5 mars nämnts, att det skulle börja i dagbräckningen en viss dag, som framdeles skulle bestäm-

---

[1]) H. Ignatius: »Carl Gustaf Mannerheim», 1918, sid. 10—12.

mas. Dessförinnan gällde det nämligen att verkställa alla de truppförflyttningar, vilka voro nödvändiga för gruppernas koncentrering och för etappstaben att upprätta behövliga depåer m. m.

Den 12 utfärdades order om att offensiven skulle äga rum den 14, men redan följande dag fann man, att den måste uppskjutas till den 15.

Orsaken härtill låg i de svårigheter, som reste sig i vägen för Hjalmarson. Han hade nödgats rapportera, att hans trupper icke voro marschfärdiga. De hade medan koncentrationen som bäst pågick, utsatts för fiendens anfall och fått utstå en flera dagars strid. Dessutom hade man icke till Virdois i tid erhållit väntat artilleri. Dess frambefordring med järnväg hade till följd av bristande materiel och lokomotivens fåtalighet gått långsamt; sändningen hade redan under början av färden blivit 10 timmar försenad. Härtill kommo ytterligare trafikhinder på de smala landsvägarna, vilka icke ens uppkörts med snöplog.[1])

Överbefälhavaren såg sig sålunda tvungen att uppskjuta offensiven på en dag. Order härom utgick till fronterna den 13, och följande dag utfärdade överbefälhavaren följande allmänna proklamation till trupperna:

Till trupperna i Satakunda och Tavastland.

Stunden har kommit, som hela folket väntar. Våra hungrande och misshandlade bröder och systrar i Syd-Finland fästa sitt sista hopp vid Eder, de mördade medborgarnas stympade kroppar och de brända byarnas ruiner ropa till himmelen: hämnd över landsförrädarna!

Bryten ned alla hinder! Framåt det vita Finlands vita armé!

Mannerheim.

---

[1]) Som ett belysande exempel på de misstag, som kunde begås på grund av oerfarenhet vid vinterfälttåg, må nämnas, att kanonerna i Jakobstad hade försetts med underreden, som väl gjorde tjänst på stadens gator, men icke på igensnöade landsvägar. Man fick icke kanonerna ur stället, innan de placerats på vanliga dubbla timmerslädar.

2. OFFENSIVENS FORTGÅNG PÅ DE OLIKA FRONTDELARNA DEN 15—19 MARS.

1. ÖVERBEFÄLHAVARENS ANFALLSORDER.

Anfallsorder till de skilda grupperna av den 5 mars 13. — De skilda gruppernas och detachementens uppgifter vid offensiven 15. — Allmän anfallsorder av den 12 mars 16.

Till de grupper, som överbefälhavaren ärnade använda vid fullföljandet av offensiven mot Tammerfors, utfärdade han den 5 mars detaljerade order. Dessa voro av följande lydelse:

I.

N:o 400. *Till chefen för Satakundagruppen.*

Min avsikt är att inom de närmaste dagarna söka ett avgörande med fiendens norr om Tammerfors mot överste Wetzers trupper utvecklade grupp. För den skull äro följande dispositioner vidtagna:

Alavo-Virdois skyddskår under befäl av överste Forssell är direkt underställd överste Wetzer. I Jämsä sammandragas nu vissa truppförband under befäl av överste Wilkman (infanteri, kavalleri och artilleri).

De under överste Wetzers befäl stående trupperna skola en viss anbefalld dag omfattande angripa fienden, förhindra hans reträtt över Teisko och pressa honom mot Orivesi.

Överste Wilkman framgår samtidigt mot Orivesi, tryggad i sin vänstra flank av i trakten av Kuhmois varande trupper under överste Bergströms befäl.

Sedan klarhet vunnits angående situationen vid och norrom Orivesi, bör Lempäälä besättas med mål att cernera Tammerfors söderifrån.

För den skull befaller jag:

1. *Av Satakundagruppen* skola minsta möjliga krafter, löjtnant Strömstens trupper inberäknade, lämnas för att förhindra fientlig framryckning från Björneborg, gruppen i övrigt skall å viss i telegrafisk order meddelad dag besätta järnvägslinjen Karkku—Kulovesi. Mindre avdelningar skola framgå dels i riktningen Parkano—Pengonpohja, hållande förbindelse med över Kuru framgående trupper, dels i riktningen

Ikalis—Viljakkala—Ylöjärvi. Från nyssnämnda järnvägslinje framsändes ett detachement med uppgift att grundligt avbryta järnvägen i trakten av Lempäälä.

2. *Förberedelser* vidtagas för fortsatt framryckning av gruppens huvudkrafter till trakten av Lempäälä i och för inneslutning av Tammerfors söderifrån.

3. Av största vikt är att här ifrågavarande operationer strängt hemlighållas.

Mannerheim.

II.

N:o 401. *Till chefen för Tavastlandsgruppen.*

I överensstämmelse med den muntliga orientering, som lämnades Eder den 2 mars angående vissa operationer, får jag härmed meddela följande:

Min avsikt är att inom de närmaste dagarna söka ett avgörande med de mot Eder grupp utvecklade fientliga krafterna. För den skull äro vissa dispositioner vidtagna.

Alavo-Virdois skyddskår, under befäl av överste Forssell underställes Eder.

I Jämsä sammandragas vissa trupper under överste Wilkmans befäl.

Satakundagruppen skall i första hand besätta järnvägslinjen Karkku—Kulovesi med mindre delar över Parkano—Pengonpohja och Ikalis—Viljakkala—Ylöjärvi.

De under Edert befäl stående truppernas *uppgifter* vid den förestående operationen blir att i daggryningen en viss anbefalld dag omfattande angripa fienden, förhindra hans reträtt över Teisko och pressa honom mot Orivesi. Samtidigt kommer överste Wilkmans grupp att angripa Längelmäki för att framgå mot Orivesi.

Avsikten är, att ett detachement ur Satakuntagruppen vid samma tidpunkt skola avbryta järnvägsförbindelsen vid Lempäälä, samt att detachement ur gruppen Wilkman skola avbryta järnvägen norr och söder om Orivesi.

Det är vidare min avsikt att i ett senare skede, då Orivesi-operationen lyckats, låta den till trakten av Karkku sammandragna Satakundagruppen — dess huvudkrafter — framgå till Lempäälä för att söderifrån cernera Tammerfors, samt låta överste Wilkmans trupper över Kangasala framgå mot Tammerfors eller på södra sidan därom, varvid Eder frammarsch riktas söderut längs vägarne och järnvägen mot Tammerfors.

Av vikt är att Översten genom lämpliga truppförflyttningar stärker främst sin högra flygel, så att det omfattande anfallet kan ske med kraft, samt att ytterst noggrann förbindelse upprätthålles med överste Wilkman. Av största betydelse är vidare att allt tal om ifrågavarande operation undvikes samt att *alla tänkbara åtgärder* vidtagas för att förhindra att förestående truppförflyttningar må komma till fiendens kännedom.

Mannerheim.

III.

N:o 402. *Till chefen för Jämsägruppen.*

I överensstämmelse med den muntliga orientering, som lämnades Eder den 2 mars angående vissa operationer, får jag härmed meddela följande:

Min avsikt är att söka ett avgörande med fiendens mot överste Wetzers grupp utvecklade trupper.

För den skull äro vidtagna vissa dispositioner.

Under Edert befäl sammandrages till Jämsä:

Av	Jyväskylä skyddskår	.....	500 man
»	Lappo »	.....	300 »
»	Torneå »	.....	300 »

Vasa värvade bataljon	500 man 6 kulsprutor
Seinäjoki d:o	500 man 6 kulsprutor
Nylands dragonregemente	450 ryttare (minst) 4 kulsprutor
Två kanonbatterier	4 kanoner

Två sprängkommandon
En fälttelegrafavdelning.

Ni står tills vidare och intill dess operationen igångsättes under överste Wetzers befäl.

Eder uppgift blir att under samverkan med överste Wetzer i daggryningen en viss anbefalld dag taga Längelmäki, tryggande Eder högra flank genom anfall mot Kuorevesi. Från Längelmäki fortsätter Ni omedelbart mot Orivesi för att med alla Edra styrkor ingripa i ryggen på den mot överste Wetzer utvecklade fienden. Fientliga företag söderifrån mot linjen Kuhmois—Orivesi förhindras. För detta ändamål ställes överste Bergströms trupp under Edert befäl.

Vid ovan angivna tidpunkt — i daggryningen en viss anbefalld dag — skall från Eder utsända sprängningsdetachement avbryta järnvägen tillfälligt norr och söder om Orivesi station.

Min avsikt är vidare att, sedan Orivesi-operationen genomförts, dirigera dels Satakundagruppen till trakten av Lempäälä, dels Eder grupp över Kangasala mot Tammerfors och dels överste Wetzers grupp längs järnvägen och Teiskovägen mot Tammerfors.

Av vikt är att noggrann förbindelse upprätthållas med Högkvarteret och med överste Wetzer samt att allt onödigt tal om de förestående operationerna undvikes.

Truppsammandragningarna skola i möjligaste mån hemlighållas och alla till buds stående medel användas för att förhindra att operationen och truppsamlingen kommer till fiendens kännedom.

Tidpunkten för operationens igångsättande kan ej nu slutgiltigt angivas. Telegrafisk order härom kommer att givas i kortfattad form och i anslutning till ovanstående direktiv.

Mannerheim.

De olika gruppernas uppgifter skulle enligt denna plan bliva följande:

Satakundagruppen skulle med smärre styrkor försvara Björneborgsfronten, men med sin huvudstyrka på bestämd dag avancera på Lavia—Ikalis frontdel för att avskära Björneborgsbanan mellan Karkku och Kulovesi. Dessutom skulle den beakta den möjligheten, att den kunde rycka fram mot Lempäälä och även där avskära järnvägen.

Virdoisdetachementet skulle lyda under överste Wetzer och hava till uppgift att erövra Kuru och därpå förhindra fiendens reträtt över Teisko samt pressa honom mot Orivesi.

Tavastlandsgruppen skulle först uppehålla fienden och därefter gå till frontalt angrepp, sedan *Jämsägruppen*, vilken skulle bliva den starkaste och direkt

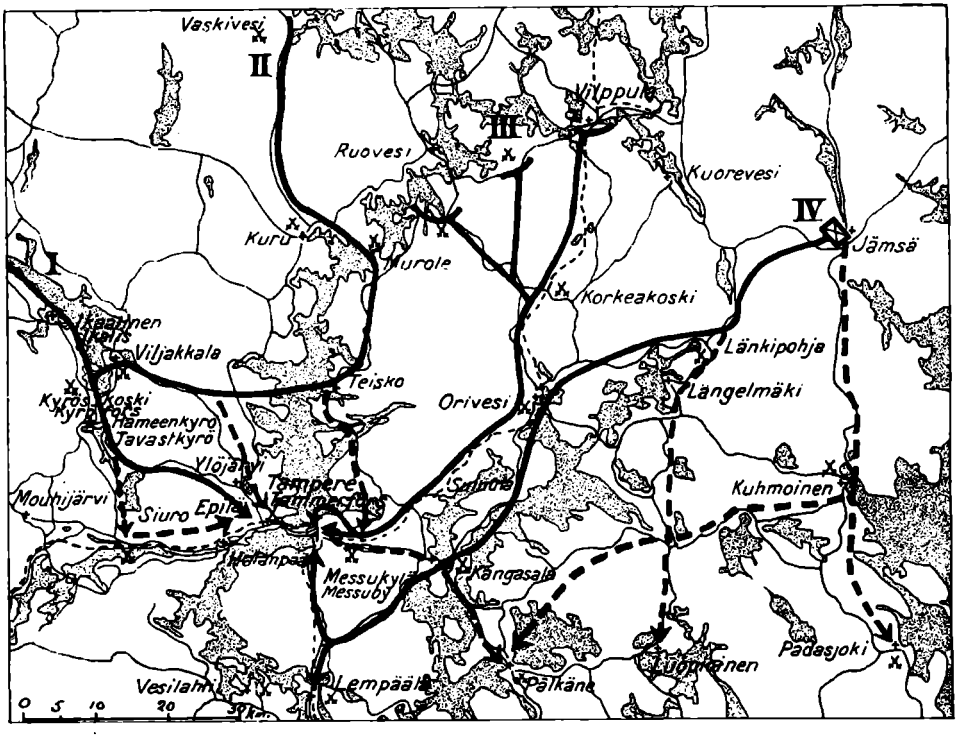

ALLMÄN KARTA ÖVER TAMMERFORSOPERATIONEN.

I. SATAKUNDAGRUPPEN. — II. VIRDOISDETACHEMENTET. — III. TAVASTLANDSGRUPPEN. — IV. JÄMSÄGRUPPEN.

underordnas högkvarteret, genom Längelmäki tågat mot Orivesi, avskurit banan och fallit de mot överste Wetzer stående fientliga trupperna i ryggen. Under tiden skulle vissa trupper försvara Längelmäki- och Kuhmoisfronten.

Avsikten var alltså att genom kringgående rörelser på båda flyglarna krossa de röda styrkorna mellan Ruovesi och Vilppula, samtidigt med att även en pressning i riktningen Ikalis—Tammerfors skulle binda härvarande fientliga avdelningar och hindra dem att förena sig med de övriga trupperna.

Följande steg skulle vara framryckning mot Tammerfors, stadens inneslutning och erövring.

Den 12 mars sände överbefälhavaren nedanstående telegram, n:o 593, gemensamt till alla de ifrågavarande grupperna:

Min avsikt är att den 15 i dagningen från linjen Kuru—Ruovesi—Vilppula—Mänttä—Jämsä igångsätta det omfattande anfallet mot Orivesi.

1. Från och med den 14 mars utgör, med ändring av H. O. n:o 75, mom. 4, linjen Alavo—Aurejärvi—Hulponjärvi—Lavajärvi—Tammerfors *gräns* mellan Satakunda- och Tavastlandsgrupperna.

2. Utan inskränkning i övrigt av chefens för Tavastlandsgruppens befälsrätt inom gruppens operationsområde träder detachementet Wilkman (f. d. Jämsägruppen) från och med den 14 *direkt under mig.*

3. *Chefen för Satakundagruppen* i order n:o 400, mom. 1 anbefallt besittningstagande av järnvägslinjen Karkku—Kulovesi m. m. skall den 15 mars utföras.

Den i riktningen Parkano—Pengonpohja framgående styrkan — ett kompani — sätter sig den 14 på morgonen i besittning av vägskälet 3 km. sydost om Aurejärvi, varest den träder under chefen för Tavastlandsgruppen. Förbindelse sökes av detta kompani snarast med överste Hjalmarson i Virdois.

4. *Tavastlandsgruppens högra flygel* (överste Hjalmarson) framskjutes med undankastande av vid Vaskivesi stående fientliga krafter till Kuru, som skall vara taget den 14 på aftonen.

5. *Detachementet Wilkman* är berett till uppbrott den 14 på aftonen, då orientering angående läget kan väntas.

Mannerheim.

Såsom vi redan nämnt, uppsköts offensiven alltså på en dag.

Då offensivplanen omfattade kringgående rörelser på högra och vänstra flygeln jämte frontangrepp i centern ävensom Satakundagruppens rörelser i syfte att avstänga Tammerfors på västra sidan, komma vi att vid framställningen av krigshändelserna den 15—19 mars följa nedannämnda ordning:

1. Detachementet Hjalmarsons (Virdoisdetachementets) operationer.
2. Detachementet Wilkmans (Jämsägruppens) operationer.
3. Gruppen Wetzers (Tavastlandsgruppens) »
4. Gruppen Linders (Satakundagruppens »

2. DETACHEMENTET HJALMARSONS OPERATIONER.

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser 18—23. Överbefälhavaren samlar en stöttrupp i Virdois 18. — Överste Hjalmarsons stab och disponibla trupper 22. — *2. Offensivens utveckling intill besättandet av Kuru 23—34.* Truppernas anfallsordning 23. — Framryckning i två avdelningar mot Kuru och Kurus erövring 15—17 mars 24. — Murole besättes 32. — Detachementet tågar mot Korkeakoski; framryckningen avbrytes 34.

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser.

Då överbefälhavaren redan i februari ordnat försvaret i Virdois, hade han tänkt sig, att man här skulle kunna samla och utrusta en stöttrupp, vars roll i Tammerforsoperationen bleve att utföra flankangreppet på högra sidan. Redan den 4 mars tillkännagavs, att han vidtagit åtgärder för hopbringande av 600 man i Alavo och Töysä, vilka skulle utgöra en del av den trupp, som uppsattes i Virdois. Den 7 nämnes, att han ville utöka denna Virdoistrupp till en numerär av 2,000 man och bl. a. förse den med 8 kanoner. Den 8 erfor man i Virdois att Vörå skolan skulle sändas dit, men samtidigt hette det, att överbefälhavaren av-

VIRDOIS KYRKA.

skilde den för egen räkning som sin reserv, vilket betydde, att den icke skulle få användas i lokala strider utan hans begivande.

STABEN I VIRDOIS.

Men läget gestaltade sig annorlunda än man hoppats. Vad ledningen beträffar, utsågs överste Hjalmarson till chef för avdelningen så sent, att han anlände till ort och ställe först den 7 eller en vecka innan offensiven skulle börja. Hans företrädare, överste Forssell, som redan vidtagit vissa förberedelser och som var påtänkt som chef för Virdois bataljon, ville icke finna sig i denna underordnade ställning, utan lämnade fronten utan att alls visa sig för överste Hjalmarson.

Truppernas fåtalighet var ännu omkring den 10 ägnad att ingiva bekymmer. De uppgingo inalles till icke fullt 600 man. Och av dessa hade närmare 200 man, d. v. s. det s. k. Vasakompaniet, flerfaldiga gånger tillkännagivit sin önskan att vid första tillfälle åter få ansluta sig till Vasa bataljon [1]). Det var sålunda intet under, om chefen för Virdois avdelning bekymrad rapporterade, att hans trupp, för den händelse, att nämnda önskan tillmötesgicks, komme att smälta samman till

Foto A. Jusellus.

VASKIVESI FOLKSKOLA.

[1]) Av Vasa bataljon, till vilken hörde skyddskårister från Vasa stad, stod 4. kompaniet och 2. plutonen av 1. kompaniet i Virdois, 3. plutonen av 3. kompaniet i Vilppula och den övriga delen på Lavia—Suodenniemi frontdel i Satakunda. Det i Virdois förlagda Vasakompaniet utgjordes till största delen av 15—17 års ynglingar. Till detsamma hörde ursprungligen dock även 22 man från Korsholms bataljon och 50 man från Smedsby-Sundom kolonn.

Ännu så sent som den 13 mars — alltså omedelbart före offensivens början — anhöll distriktschefen i Vasa H. Boucht hos överste Wetzer, att han måtte avskilja Vasa bataljons manskap från Tavastlandsgruppen, för att det jämlikt sin önskan måtte kunna förläggas i Lavia.

c:a 400 man. Naturligt var emellertid, att Vasakompaniets anhållan icke bifölls, och sålunda deltog det på detta håll i Tammerforsoperationen. Men kompaniets chef lämnade fronten, medan det ännu låg i Virdois, och manskapet hade förlorat en del av sin utrustning, som förstörts av fiendens artillerield under striderna vid Vaskivesi. Av denna anledning och i betraktande av att kompaniet redan länge fått utstå fronttjänstgöringens strapatser, förlade överste Hjalmarson det under dess nye chef Pelander till Härköinen, varest största delen av dess manskap vid offensivens början ställdes till artilleri- och trängchefernas disposition[1]). I själva verket stannade alltså av de 600 männen endast 400, d. v. s. Virdois bataljon, kvar vid frontlinjen.

Foto A. Juselius.

VÖRÅ SKOLA VID SINA ÖVNINGAR I VÖRÅ.

Först sedan Vörå skolbataljon, en trupp på 650 man, den 11 mars anlänt till Virdois, hade man fått en utbildad trupp till hjälp. Redan dess ankomst avgjorde striderna i Vaskivesi, enär fienden, så snart han erfarit därom, lämnade orten och retirerade i riktning mot Kuru. Vörå bataljon ställdes från den 12 till överste Hjalmarsons disposition, varigenom den upphörde att vara överbefälhavarens reserv.

Men ehuru Vörå bataljon anlänt, fattades ännu en dryg tredjedel i den numerär, som överbefälhavaren ansett Virdoistruppen borde uppbringas till. Från Virdois och grannsocknarna hade redan dessförinnan manskap uttågat åt olika håll i så pass stor omfattning, att man icke kunde från dem vänta några mera betydande förstärkningar. Ville man alltså komplettera avdelningen, måste manskap erhållas från andra distrikt. Häri lyckades man även i någon mån. Sålunda rapporterades den 10, att 550 man skulle följande dag genom Alavo

[1]) Under Tammerfors' belägring förflyttades kompaniet på egen begäran åter till eldlinjen.

sändas till Virdois, där de skulle av överste Hjalmarson beväpnas och stå till hans disposition. Men detta antal erhölls ej; i stället anlände den 14 c:a 275 man, vilka icke heller de voro utrustade för offensiv och delvis — till ett antal av vid pass 70 — saknade vapen. Befälet över denna trupp tilldelades kapten J. Ch. S. Fabritius[1]). Han var i tillfälle att göra sin trupps bekantskap först samma dag, den 14 mars.

Vad fotfolket vidkommer, voro resurserna alltså högst bristfälliga, ty endast Vörå bataljon och i viss mån Virdois bataljon, alltså inalles drygt 1,000 man, voro verkligt stridsdugliga.

Till Virdois hade under de senaste striderna från Ruovesi sänts ett kompani under ledning av jägare Viitaharju. Det hade redan den 12 återgått till sina förra ställningar. Emellertid hade överbefälhavaren givit order om att en trupp av samma storlek skulle genom ett anfall från Ruovesi mot Karjula hjälpa Virdois detachementet att intaga Kuru. Denna förstärkning var alltså att påräkna, så snart man brutit upp, liksom hjälp även var att motse av en från Satakundagruppen utsänd trupp, vilken vid samma tid skulle besätta vägskälet 3 km sydost om Aurejärvi.

Foto A. Juselius.

VÖRÅ BATALJON VID ALAVO STATION.

Ehuru uppbrottet fördröjts en dag, såg det först ut som om det utlovade artilleriet icke ens nu skulle i tid framkomma till Virdois. Fältkanonerna — artilleridivisionens 11. och 12. batterier à 2 kanoner — voro emellertid redan den 14 på kvällen i Härköinen, och kunde åtfölja trupperna på deras marsch mot Kuru[2]).

Tvivelsutan hade truppernas komplettering och kanonernas ankomst vållat detachementets chef mycken oro; han hade i sin Heinolaexpedition ett varnande exempel på, huru oövade truppers stridsvärde kan överskattas. Men dessutom gav truppens proviantering och förseende med foder för hästarna

[1]) Han hade återvänt från Ålandsexpeditionen (se del III, sid. 433) och ställts till överste Hjalmarsons disposition. Hans bild i del III, sid. 392.

[2]) Haubitsdivisionens 9. och 10. batterier à 2 haubitsar kommo däremot efteråt.

HENRIK ÅSTRÖM.

K. L. MALMBERG.

G. GYLLENBERG.

anledning till bekymmer, då det gällde en framstöt genom trakter, där fienden i nästan två månaders tid plundrat gårdarna. Och icke minst nödgades man taga hänsyn till den omständigheten, att manskapet, som länge varit inbegripet i strider, helt saknade utrustning för ett längre fälttåg. I detta avseende utgjorde Vörå bataljon med alla sina förnödenheter ett glädjande undantag, och även Virdois bataljon hade tack vare befolkningens hjälpsamhet före uppbrottet bragts i ett skick, som — bortsett från fotbeklädnaden — var någorlunda tillfredsställande.

Så mycket man hann, bedrevs ännu exercis, och på grund av föregående erfarenheter fäste överste Hjalmarson stor vikt vid de s. k. slädövningarna, enär det gällde att få vid pass 500 slädar att röra sig ordnat och likformigt.

Till överste Hjalmarsons stab hörde bl. a.:

stabsofficer: kapten C. Petersén [1]),
adjutant: löjtnant Henrik Åström [2]),
kanslichef: kapten Birger Fägersten [3]).

I detachementets första anfallsoperation deltogo följande bataljoner och specialtrupper:

Vörå bataljon (*Heiskanen*) i Vaskivesi [4]): ..... 5 komp. 6 masking.

[1]) Se bilden i del IV, sid. 66, 80.

[2]) Reservlöjtnant vid Svenska Kungliga tunga artilleriregementet.

[3]) Se bilden i del IV, sid. 331.

[4]) Bataljonens kompanichefer voro: 5. komp. jägarfänrik V. Laakso (se bilden i del II, sid. 256), 6. komp. jägarlöjtnant A. Kohonen (se bilden i del II, sid. 174), 7. komp. jägarfänrik G. Holmqvist (se bilden i del IV, sid. 174), 8. komp. jägarfänrik K. A. Wegelius (se bilden i del IV, sid. 174) och maskingevärskomp. jägarfänrik A. M. Grahn

Virdois bataljon (*Hallström*) i Virdois[1]: ..... 5 komp. 6 masking.
Vasa kompani (*Pelander*) i Härköinen: ..... 1 » 1 »
Alavo bataljon (*Fabritius*) i Jäähdyspohja: ..... 2 » 2 »
Artilleriavdelning (*Malmberg*): 4 fältkanoner (9 cm) anlända, 4 haubitsar (12 cm) på väg från Alavo;
Fälttelegrafavdelning (*Larsson*[2]) i Virdois;
Sprängkommando (*Påhlsson*[3]) i Virdois;
Torneå fältlasarett n:o 3, stationerat 3 km norr om Virdois;
Virdois ambulans (*Lavonius*) i Vaskivesi.

Avdelningens styrka utgjorde 1,650—1,700 man med 15 maskingevär och 8 kanoner.

Fiendens trupper, vilka efter striderna i Vaskivesi dragit sig tillbaka och intagit ställningar från Rautalampi till Kuru, räknade c:a 1,400 man, ett flertal maskingevär och 2 kanoner. Bakom dessa positioner låg det starkt befästa Murole.

Då överste Hjalmarsons första offensivrörelse sönderföll i tvenne skeden, nämligen besättandet av Kuru och den därpåföljande framryckningen, och då förbindelsen mellan honom och överste Wetzer under det förra skedet var synnerligen försvårad, påbjöd överbefälhavaren att detachementet Hjalmarson skulle före erövringen av Kuru underlyda honom direkt och därefter ånyo underordnas överste Wetzer, inom vars grupp den skulle utgöra den högra kolonnens yttersta högra flygel.

2. *Offensivens utveckling intill besättandet av Kuru.*

Överste Hjalmarson hade medels en redan den 13 mars utfärdad dagorder bestämt den uppställning, vari hans trupper skulle gå till anfall, ävensom givit närmare föreskrifter om marschordningen och slädkolonnerna. Enligt denna plan skulle uppbrottet från Vaskivesi ske kl. 6 på morgonen; huvudstyrkan skulle följa landsvägen Vaskivesi—Kuru och 1 kompani (Rannanjärvis) marschera fram längs vägen Virdois—Visuvesi—Pouru—Karjula, till vilken sist-

(Rosenholm) (se bilden i del II, sid. 224). Senare uppsattes även ett 9. kompani, vars chef var jägarfältväbel U. E. Järvinen. Kompanierna 1.—4., som tidigare förekommit, hade spritts till olika fronter.

[1]) Bataljonens kompanichefer redan nämnts i del IV, sid. 281 och 332. Jägmästare Erik Hallström, svensk, hade i tyska armén från soldat avancerat till denna grad. (Se hans bild i del IV, sid. 331).

[2]) F. d. underofficer vid svenska arméns ingeniörstrupper.

[3]) Jägarlöjtnant Paul Påhlsson.

nämnda plats den skulle framkomma vid middagstiden. Därför skulle det kompani, som enligt överste Wetzers order skulle anfalla Kuru från Ruovesi, även nå fram till Karjula vid middagstiden och där söka förbindelse dels med det genom Visuvesi och Pouru tågande kompaniet, dels med honom själv samt medverka vid anfallet på Kuru.

Den 14 vidtog överste Hjalmarson vissa förändringar i de dispositioner han omnämnt i sin tidigare utfärdade dagorder. Sålunda bestämdes, att Rannanjärvis kompani skulle åtfölja Virdois bataljon och icke tåga genom Visuvesi, ävensom att Fabritius' bataljon skulle marschera genom Visuvesi och taga vintervägen till Haukkajärvi samt därifrån tåga genom Kuusijärvi mot Karjula; härigenom skulle han stödja huvudstyrkans vänstra flygel, när den från Vaskivesi ryckte fram mot Kuru.

Foto A. Juselius. SLÄDKOLONN.

Den 15 mars kl. ½ 3 på morgonen bröto Hjalmarsons trupper upp från Virdois kyrkoby och framkommo strax efter kl. 5 till Vaskivesi, där Vörå bataljon stod färdig att ansluta sig till tåget. Till huvudtruppen hörde: en *förtrupp*, bestående av 2 kompanier av Vörå bataljon med 2 maskingevär under befäl av jägarlöjtnant Petrelius [1]), och *huvudstyrkan*, som omfattade 3 kompanier av Vörå bataljon med 4 maskingevär, artilleri, Virdois bataljon med dess maskingevär, en del av Vasa kompani, som även medförde maskingevär, ävensom fältlasarett och ambulans. Vidare hörde till avdelningen en *trängtrupp* och *efterträng*. Vid 6-tiden avtågade hela truppen från Vaskivesi söderut. På vägen upphanns den av löjtnant G. Gyllenberg [2]), som även ställts till överste Hjalmarsons disposition.

[1]) Se bilden i del II, sid. 254.

[2]) Reservlöjtnant i Svea livgarde (ingeniör och bosatt i Tammerfors).

Petrelius' förtrupp stötte under frammarschen då och då på fientliga patruller och drev dem undan. Först vid Niinimäki vägskäl råkade de övriga trupperna i kontakt med fienden. Av fångar erfor man, att i Suojärvi funnos vid pass 300 och i Saarijärvi en rätt stor trupp röda samt i kyrkobyn ett tusental ryssar. Nu uppställdes en kanon i Niinimäki, och trupperna slogo sig ned i gårdarna i grannskapet, medan 2 plutoner från Vörå bataljon under befäl av löjtnant Gyllenberg sändes ut för att rensa Saarijärvi. Här stod Hyvinge rödgardistkompani med maskingevär, men inom kort fick det order att draga sig tillbaka till Leponiemi, där det låg i skyttelinje hela natten.

Härefter sändes Ahtiainens kompani längs stora landsvägen genom Mäkelä och Haukijärvi till Kuru för att söka förbindelse med Ylinens kompani och rensa de mellanliggande trakterna från de röda. Rannanjärvis kompani fick i uppdrag att undersöka Riutasjärvi by och därifrån längs en väster om landsvägen löpande byväg genom Sillanpää och Leponiemi tåga till Kuru. Från Riutasjärvi ingick även kl. 3.20 rapport, att fienden flytt från denna nejd, medan de vita höllo på att besätta några torp.

Foto W. Winter, 1923. LEPONIEMI.

Löjtnant Petrelius fick i uppdrag att företaga en forcerad rekognoscering mot Kuru, och stötte kl. 6 e. m. på fiendens skyttelinje 5 km norr om byn. De vita utgjorde 2 plutoner, men inom kort anlände hit löjtnant Hallström med 1 kompani för att avlösa löjtnant Petrelius och skydda avdelningens nattkvarter genom att utsätta vaktposter på en av stabschefen anvisad linje. Sedan man genom rekognosceringar utrönt, att fienden på olika håll gjort sig beredd att mottaga angriparna, gav överste Hjalmarson kl. 6.40 order om stridernas avslutande. Då inkvarteringsmöjligheter saknades på närmare håll och trupperna icke voro försedda med tält, drog han dem, sedan patruller kvarlämnats inom stridsområdet, tillbaka till Saarijärvi, Niinimäki m. fl. gårdar. Sent på kvällen anmälde sig jägarmajor K. L. Malmberg och rapporterade, att 2 haubitser sannolikt redan tidigt följande morgon skulle stå till förfogande.

Under tiden hade kapten Fabritius' bataljon passerat Pouru och tågat genom Haapamaa, Vähä-Liesmäki, Karhunkoski och Kuustaipale till Karjula. Marschen hade till följd av den djupa snön och de ouppkörda vägarna varit synnerligen tung. Först kl. 8 e. m., då truppen nalkades norra stranden av Kurunlahti, stötte den på en liten trupp röda. Ehuru dessa togo till flykten, voro även de oövade vita nära att gripas av panik. Under en ny episod av samma art tog 2. kompaniet, trots chefen Smeds' ansträngningar, till flykten och fortsatte, medtagande 100 hästar jämte fordon, ända till Liesmäki. Kapten Fabritius ledde själv 1. kompaniet, som numera hade kvar blott ett par hästar, och han förde det 5 km tillbaka till Karhunkoski.

REKOGNOSCERINGSPATRULL.

Resultatet av dagens strid var otillfredsställande. I stället för att besätta Kuru hade man endast nått fram till linjen Leponiemi-Särkijärvi. Dock förutsåg fienden redan ohållbarheten i sin ställning. Från staben i Kuru telefonerade chefsadjointen vid Hyvinge bataljon Sivén kl. 6 e. m. till Tammerfors och rapporterade om en strid, som utkämpats i riktningen Keihäsjärvi-by och vari de vita haft så stor övermakt, att de röda tvungits draga sig 7—9 km tillbaka. Han anhöll därför om förstärkningar, kläder och proviant.

När fänrik Ylinens kompani, vilket brutit upp från Parkano, jämlikt order kl. 11 f. m. anlänt till vägskälet 3 km sydost om Aurejärvi, beordrade överste Hjalmarson det att marschera vidare och anfalla Kuru från väster. Ännu samma dag på kvällen gav överste Hjalmarson sin avdelning förhållningsorder för nästa dag, varvid föreskrevs, att avdelningen kl. 7 på morgonen skulle stå

marschfärdig på vägen Vaskivesi—Kuru, med Hallströms bataljon som spets.

Foto W. Winter. 1923. MYLLYNIEMI.

Framryckningen begynte ånyo, och med stora svårigheter släpades 2 kanoner med infanteriet. Kl. 10 f. m. befunno sig de vita trupperna, efter att hava slagit in på den nya landsvägen från Saarijärvi, på 3 km:s avstånd från Kuru kyrka[1]). De vita hade här framför sig på högra sidan Keihäsjärvi och på andra sidan Särkijärvi, vilka två sjöar skiljas åt genom ett vid pass 300 meter brett näs. Kanonerna bröstade av ovanom Myllyniemi backstuga. Av de rödas kanoner var den ena uppställd i närheten av Koski gård, den andra vid Leponiemi boställe, beläget på en högländ plats på en i Keihäsjärvi utskjutande udde och endast på 1 km:s avstånd från de vitas ställningar.

Från dessa positioner underhölls artillerield ända tills mörkret inbröt. De vita, som nu fått sina båda fältkanoner uppställda, ramponerade härvid med sin eld byggnaderna på Leponiemi. Medan denna strid pågick, bildade Hallströms bataljon skyttelinjer invid sundet, och 1. kompaniet hade utsänts längre åt höger. Invid Leponiemi låg Hyvinge röda garde i kedja, och det fick snart på order av befälhavaren i Kuru, Jokinen, 2—3 maskingevär och manskap till hjälp. Men Vörå bataljon fick order att, sedan ett kompani kvarlämnats som reserv, öster om Särkijärvi rycka fram mot söder. Detta anfall lyckades ej.

Foto W. Winter, 1923.

KARJULA GÅRD.

[1]) De röda trupperna, vilka hela natten legat i skyttelinje vid Leponiemi, hade på morgonen beordrats att tåga till Saarijärvi, men när de sedan stodo i beråd att bryta upp, visade sig de vita på andra sidan om Keihäsjärvi.

I stället rapporterade båda bataljonerna att fienden i sin tur anföll och från Vörå bataljon ingick dessutom underrättelsen, att de röda höllo på att kringgå vänstra flygeln, där panik hotade att uppstå. Då sände överste Hjalmarson från sin reserv ett kompani under löjtnant Åström, vilket placerade sig invid Vörå bataljon. Fiendens anfallsförsök gick om intet, och han återvände till sina ursprungliga ställningar.

Från flanktrupperna hade ännu icke några meddelanden ingått. Emellertid hade Fabritius' bataljon genom Haukkamaa by ånyo ryckt fram mot Karjula. Fienden antog synbarligen, att den vita huvudstyrkan skulle längs denna vinterväg gå till anfall mot Kuru, ty han kunde icke tänka sig, att de vita skulle söka tränga fram över det smala näset mellan Keihäsjärvi och Särkijärvi. Därför hade han på detta håll placerat sin huvudstyrka, vilken kommenderades av kapten Sorin. De röda hade gått angriparna till mötes längs vägarna öster om Särkijärvi sjö, men voro tydligen redan på återväg, när Fabritius' bataljon anlände från Vehkakoski. De vita blevo snart från tvenne håll utsatta för en häftig gevärs- och maskingevärseld; härunder sårades kapten Fabritius i båda benen, men i striden stupade även på fiendens sida en »komissarie», antagligen Sorin. Efter Fabritius övertogs befälet av vicechefen Mitts. På ett håll lyckades de vita under befäl av kompanichef J. Smeds taga över tjugu fångar och ett krigsbyte, bestående av 1 maskingevär, ett antal gevär m. m. Fienden drog sig först i oordning tillbaka — såsom de röda rapporterna visa — men då även Mitts' manskap var uttröttat, fullföljde det icke anfallet ända till Karjula, utan drog sig till natten till Vehkakoski gård. Chefen Mitts anhöll hos överste Hjalmarson att med det snaraste få en kompetent chef för truppen.

Foto A. Juselius.

KANON PÅ VÄG TILL KURU.

Vid skymningens inbrott beslöt överste Hjalmarson att liksom föregående dag draga sig med sina trupper tillbaka till Saarijärvi by. Hans försök att erövra Kuru hade alltså även denna dag stannat i stöpet. Dessutom voro trup-

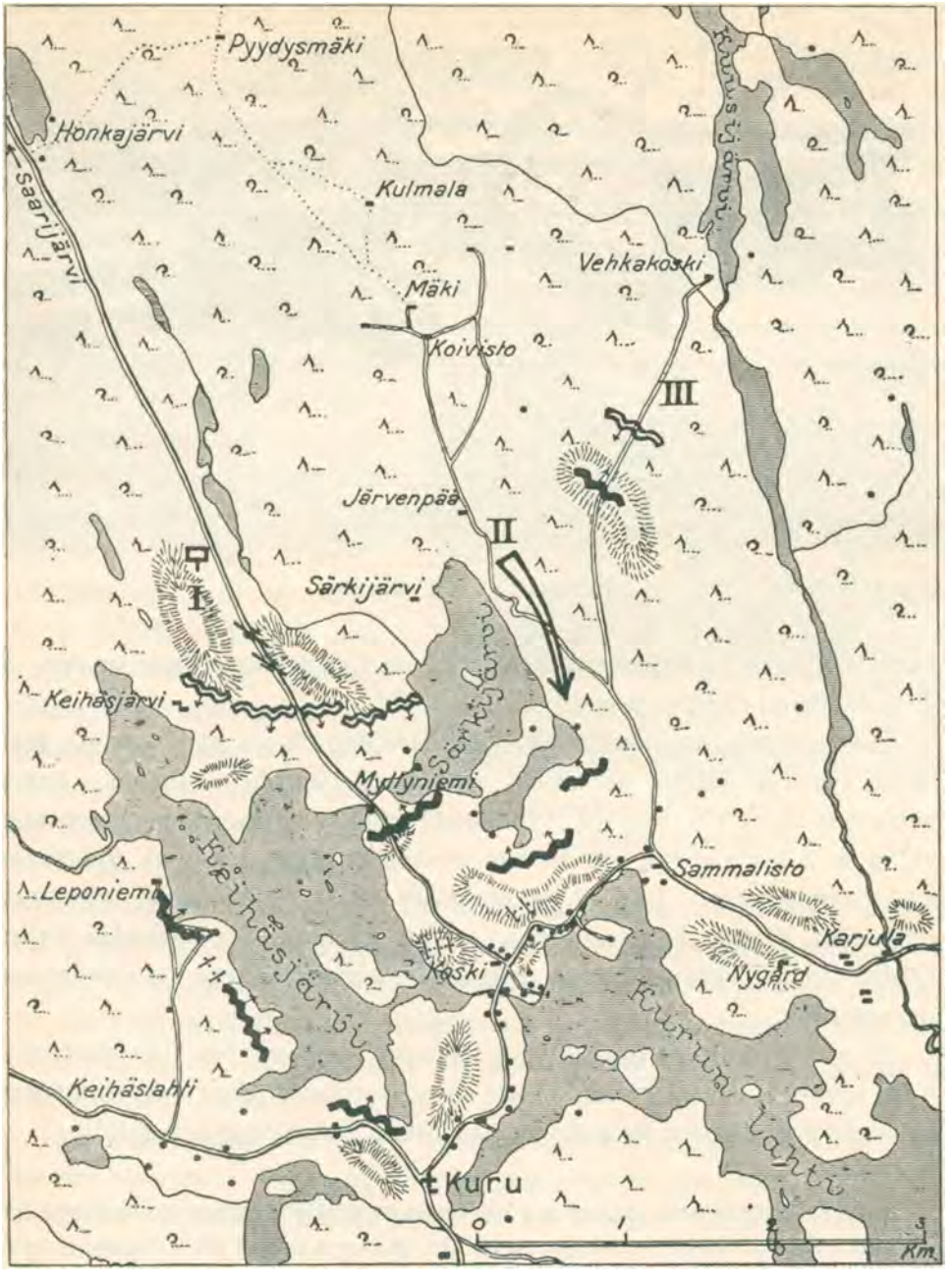

KARTA ÖVER OPERATIONEN MOT KURU.

I. VIRDOIS BATALJON. II. EN DEL AV VÖRÅ BATALJON. III. FABRITIUS' BATALJON (DEN 16).

Foto A. Juselius. INMARSCH I KURU KYRKOBY.

perna medtagna av striderna och befunno sig i en tryckt sinnesstämning, då de fruktade ett fientligt överfall[1]).

Överste Hjalmarson beslöt likväl följande dag förnya sitt angrepp. Han sände löjtnant Åström att samla och ordna Fabritius' bataljon. Denne påträffade även 105 man på Vehkakoski och lät dem på morgonen tåga vid pass 2 km söderut, varvid han medels patruller sökte nå förbindelse med huvudstyrkan. Den 17 på morgonen skulle ett kompani från såväl Vörå som Virdois bataljon intaga stridsställning på den uppnådda linjen. Övriga trupper skulle kl. 7 på morgonen stå marschfärdiga vid sina inkvarteringsställen.

Då spetsen följande dag, d. v. s. söndagen, på morgonen avancerade mot Kuru kyrkoby, mötte den icke vidare något motstånd. Utan de vitas vetskap hade nämligen fienden lämnat byn föregående eftermiddag och natt[2]).

---

[1]) Då överbefälhavaren såg, att han icke under de närmaste dagarna skulle kunna förstärka den Hjalmarsonska avdelningen, beslöt han sända nya trupper till Wetzerska gruppen och giva överste Wetzer order att följande morgon gå till angrepp oberoende av Hjalmarsons ställning.

[2]) Vid sin avfärd hade fienden bl. a. antänt Nygård, som äges av agronom F. Idman.

Flera å de rödas sida avgivna rapporter låta oss se, huru detta tillgått.

Fiendens tillförsikt hade redan föregående dag vid 5—6-tiden på eftermiddagen brutits. Ett par timmar tidigare hade, som vi sett, på högra flygeln uppstått panik bland de mot Fabritius' bataljon stående röda, men de hade förmåtts att lugna sig. Man hade återgått till sina platser i skyttelinjen, sedan förstärkningar och 2 maskingevär anlänt från vänstra flygeln. Men sedan kom från Hyvinge-kompaniets chef order till vänstra flygeln, att den skulle långsamt och i god ordning draga sig tillbaka, enär även centern och högra flygeln retirerade. Sålunda drogo sig trupperna till kyrkobyn, därifrån en del omedelbart fortsatte återtåget. Slutligen beslöt befälhavaren över härvarande trupper Stolbov låta trupperna retirera ända till Toikka. Han hade, sittande till häst och med revolver i handen, befallt trupper och tränga att sätta sig i rörelse, vilken order även genast åtlyddes, men under stor villervalla. Sedan trupperna anlänt till Toikka, utställdes en kedja på 30 man 1 ½ km från gården. Kompanierna skulle inkvarteras i de närbelägna gårdarna, och så skedde även till en början. Men snart konstaterade man, att såväl kedjan som en stor del av det övriga manskapet lämnat orten. Även de sista trupperna — allra sist ett tammerforsiskt maskingevärskompani — hade med Stolbovs begivande avlägsnat sig vid 12-tiden på natten. Stolbov själv hade ridande begivit sig i riktning mot Näsijärvi [1]).

KARAKTÄRSBYGGNADEN PÅ NYGÅRD.
(BRÄND AV DE RÖDA).

När man sålunda icke mera i Kuru kyrkoby mötte något motstånd, besattes den utan strid. Redan kl. 10 f. m. kunde överste Hjalmarson rapportera, att Kuru var erövrat; dessförinnan hade från löjtnant Åström ingått medde-

[1]) Jfr den förklaring, som chefen för Hyvinge I bataljon Juho Eskelinen vid undergånget förhör avgav, samt de redogörelser, som stabssekreteraren vid Kuru röda garde Evert Wallgren m. fl. lämnat. Avskrifter finnas i Kommitténs för frihetskrigets historia arkiv.

landé om att Fabritius' bataljon besatt Karjula och att fienden i slädar flydde över isen österut. Ytterligare ankom Ylinens trupp, c:a 200 Jalasjärvibor, från Parkanohållet till Kuru. Då samma dag även haubitsarna anlände till Kuru, var Virdoisdetachementet äntligen den 17 mars koncentrerat här.

Ehuru överbefälhavaren givit överste Hjalmarson personlig order att *ännu samma dag* med sin huvudstyrka intaga och besätta Murole, ansåg denne sig icke med sina uttröttade trupper kunna avancera ytterligare vare sig denna eller ens följande dag. Han anslog dessa dagar främst till vila och återställande av truppenheterna. Dock utfärdade överste Hjalmarson genast order om att Fabritius' bataljon skulle under befäl av löjtnant Åström tåga till Murole för att avskära vägen Ruovesi—Murole—Teisko och hindra de rödas reträtt längs denna väg. Ylinens kompani fick order att tåga till Riihikoski, därifrån rekognoscerings-avdelningar skulle skickas mot Poikelus och Piuhari, eventuellt åt andra håll. Tillika skulle det söka ernå förbindelse med Satakundagruppen.

Foto A. Juselius.

VÖRÅ BATALJON I KVARTER I KURU.

Murole, som nu var den Hjalmarsonska avdelningens närmaste mål, var en starkt befäst ställning för de röda. De kunde betjäna sig av de utmärkta befästningar ryssarna byggt på båda sidor om kanalen. I maskerade betongfästen hade de 4 maskingevär. I kanalen var öppet vatten, och bron var enligt uppgift underminerad. Denna starka position försvarades av en styrka, som antogs räkna 500 man (delvis ryska matroser).

Jämlikt order tågade löjtnant Åström med den honom anförtrodda bataljonen kl. 3.15 e. m. mot Murole. Men när han på c:a 4 km:s avstånd från Murole möttes av en häftig eld, drog han sig tillbaka, tills han stötte på löjtnant Snellman, som kom från Ruovesi med 200 man till hjälp. Sedan överste Hjalmarson underrättats om läget, beordrade han trupperna att draga sig tillbaka och taga kvarter i Karjula gård.

Följande dag sände överbefälhavaren genom överste Wetzer till överste Hjalmarson en så lydande order:

Operationen avgöres vid Korkeakoski—Orivesi, ej vid Kuru. Överste Hjalmarson eger trygga sig i riktning från Tammerfors med mindre detachement och med alla krafter skynda mot Korkeakoski—Orivesi till Vilppula—Orivesigruppernas hjälp. För förbindelsen med Satakundagruppen och tryggandet av Kuru får endast obetydliga krafter anslås.

Hjalmarsons trupprörelser hade dock tillsvidare avstannat. Han rapporterade kl. 12.05 på dagen till överste Wetzer, att Murole bro icke ännu tagits, då befästningarna där voro mycket starka. Så snart platsen besatts, skulle frammarschen omedelbart fortsättas.

Foto W. Winter, 1923.

MUROLE KANAL.

Rörande ställningen vid Murole ingingo till Hjalmarsons stab varandra motsägande underrättelser. Enligt somliga skulle fienden redan på morgonen lämnat platsen, enligt andra hade de röda från Ruovesi front flytt till Murole. Då man icke i högkvarteret erhållit klara uppgifter om de Hjalmarsonska truppernas rörelser, fick en flygare på eftermiddagen i uppdrag att taga reda på ställningen. Denne hade vid 4-tiden icke på vägen Teisko—Murole varsnat annat av intresse än ett 50-tal slädar, vilka halvvägs mellan de båda orterna voro på väg mot Murole. När överste Wetzer beordrade överste Hjalmarson att kringgå fiendens ställning utan att invänta artilleriverkan — hela operationens framgång var beroende av ett snabbt avancemang mot Orivesi — svarade överste Hjalmarson härtill: »Vi äro fullt medvetna om vikten av ett snabbt erövrande av Murole kanal och att detta kan ske medels en kringgående rörelse».

Först den 19 mars vid 6-tiden på morgonen bröt Hjalmarsons detachement upp från Kuru för att fortsätta framryckningen. Från Vörå bataljon sändes 3 kompanier längs landsvägen mot Murole kanal, och samtidigt skulle artilleriet och större delen av Virdois bataljon tåga över isen för att genom attack

söderifrån bemäktiga sig kanalen. När förtrupperna av Vörå bataljon kl. 12.15 på dagen kommo fram till kanalen, mötte de intet motstånd. De ryska maskingevärsmännen och artilleristerna hade först avlägsnat sig i riktning mot Teisko, och de röda följt efter. De vita fortsatte omedelbart sin marsch, tills spetsen nått fram till Mäkelä. Virdois bataljon hade under sin marsch över isen råkat i mindre patrullstrider med de från Murole flyende ryssarna.

Jämlikt order tågade Hjalmarsons avdelning mot Pohja för att där taga av mot Korkeakoski. Men redan i Pohja möttes spetsen av ordern, att avdelningen skulle stanna här, enär Korkeakoski redan var i de vitas händer. Trupperna inkvarterades i de närliggande gårdarna, staben på Pekkala. Jägarfänrik Ylinen hade rapporterat, att han på eftermiddagen var i Toikka, där de röda anlagt eld, som hans manskap dock lyckats släcka. En från Teisko anländ fientlig trupp på 300 man hade försökt tränga in i Poikelus by, men 12 Jalasjärvibor hade uppehållit den hela dagen, tills de fingo hjälp, då fienden tog till flykten. Härmed var hela Kuru rensat från fienden.

Sålunda hade Hjalmarsons detachement fullgjort sitt värv, men det dröjsmål den hade vållat, hade blivit ödesdigert för hela den av högkvarteret uppgjorda krigsplanen.

3. DETACHEMENTET WILKMANS OPERATIONER.

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser 35—42. En stöttrupp samlas och organiseras i Jämsä 35. — Överste Wilkmans stab och disponibla trupper 38. — De närmaste fientliga trupperna 38. — Förhållningsorder till trupperna av den 13 mars 39. — Anfallsorder väntas 42. — *2. Anfallsoperationen mot Länkipohja 42—56.* Anfallsordern ankommer 42. — Anfallsplan 43. — Länkipohja, Hiukkaa och Vilkkilä byar 44. — Anfall företagas från olika håll; Länkipohja tages 45. — Vilkkilä besättes 53. — Återblick 55. — *3. Anfallsoperationen mot Orivesi 57—64.* De vitas linje efter den föregående segern 57. — Stridsorder för den 17; truppernas framryckning 57. — Händelser den 18 omkring och i Orivesi 60. — Klarläggning av ställningen den 19 63.

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser.

Enligt överbefälhavarens plan organiserades i början av mars Jämsä stöttrupp, vilken på de vitas vänstra flygel skulle företaga en kringgående rörelse mot Orivesi station. För ändamålet hade överbefälhavaren redan den 18 februari beordrat Jyväskylä distriktschef att senast till den 21 samla i Jämsä 1,500 man, vilka direkt underordnades överbefälhavaren. Manskapet skulle indelas i bataljoner à 3 kompanier. Dessutom skulle 3 maskingevärskompanier à 2 maskingevär uppsättas. Koncentreringen av detta manskap på nämnda plats hade likväl gått långsamt, och överstelöjtnant Bergström, vars frontdel sträckte sig från Hallinpenkki till västra stranden av Päjäne, hade hos Jyväskylä distriktschef anhållit om förstärkningar, vare sig dessa skulle tagas från de redan i Jämsä samlade trupperna eller från annat håll. Överste Wetzer

K. F. WILKMAN.

föreslog därför den 28 februari för överbefälhavaren, att överstelöjtnant Bergström, som då hade vid pass 600 man och 4 maskingevär, skulle ytterligare få 2 kompanier, på det att den påtänkta stöttruppen måtte ostört kunna organiseras i Jämsä.

I de muntliga och skriftliga meddelanden, som överbefälhavaren kring månadsskiftet februari—mars lämnade cheferna för Tavastlands- och Satakundagrupperna, omnämnde han även, att trupper koncentrerades i Jämsä under överste Wilkmans befäl. Likaså bestämdes, att överstelöjtnant Bergströms trupper skulle därefter underlyda överste Wilkman.

Överste Wilkman hade med sin stab den 2 mars anlänt till Jämsä och genast tagit itu med organisationsarbetet. Till en början riktade han sin uppmärksamhet främst på provianteringen av de trupper det gällde samla, på anskaffandet och uppbevarandet av ammunition, insamlingen av foder, på bostadsförhållandena och hälsovården. Härvid förutsatte han emellertid, att de till Jämsä ankommande trupperna voro försedda med skidor, vapen, patroner, kartor m. m., enär sådana förnödenheter icke kunde anskaffas i Jämsä.

Den 4 mars meddelade generalkvartermästaren överste H. Ignatius, att meningen var att Jämsätrupperna skulle utgöra en styrka av 2,300 man, 10 maskingevär och 4 kanoner. Varje bataljon skulle från sin förläggningsort få medtaga 20 fordon, 32 hästar, 200 patroner för varje man och 30,000 för varje maskingevär. Dragonregementet skulle förses med 16 fordon, 200 patroner för varje man och 45,000 för varje maskingevär.

Överste Wilkman rapporterade samma dag, att följande styrkor tillhörde Jämsätrupperna:

I Kuhmois, överstelöjtnant Bergström	330 man
» Eväjärvi—Niinijärvi-trakten [1])	275 »
» Jämsä	308 »
» Petäjävesi 2 batterier och 2 sprängkommandon [2]).	

[1]) Härav 160 man, som underlydde överstelöjtnant Bergström. Det lokala försvaret ordnades den 6 sålunda, att Bergström hade att svara för frontdelen Kolhi—Eväjärvi—Niinijärvi—Kuhmois, och hans underbefälhavare voro: ryttmästare Wilkman på avsnittet Kolhi—Niinijärvi och kapten Kalm på avsnittet Niinijärvi—Kuhmois. Bergströms stab tog säte i Puukkoinen.

[2]) De reste från Seinäjoki och ankommo till Petäjävesi den 3 och till Jämsä den 6 mars.

E. GRAFSTRÖM.

F. HJ. INGELBERG.

TORSTEN AMINOFF.

Såsom av det anförda synes, hade man nu till disposition endast 913 man, av vilka blott ⅓ befann sig i Jämsä.

Med anledning härav uppmärksamgjorde överbefälhavaren Jyväskylä distriktschef på att den kontingent Jyväskylä borde lämna till Jämsätruppen skulle utgöra 500 man, varvid icke de till Bergströms disposition ställda avdelningarna, ej heller de 300 Lappoborna finge medräknas. Slutligen bestämdes den 7 mars, att till Jämsä skulle sändas Nylands dragoner ävensom Seinäjoki, Vasa och Norrbottens bataljoner samt en fälttelegrafavdelning.

Efter dessa truppers ankomst begynte man med feberaktig brådska exercera och på annat sätt förbereda sig för offensiven.

Den 13 mars meddelade överste Wilkman, att kapten F. Hj. Ingelberg av manskap från Jyväskylä distrikt, Lappokompanierna och tavastländska flyktingar bildat Norra Tavastlands regemente, till vilket hörde 3 bataljoner, som inalles omfattade 8 kompanier och hade fullständig träng. Han hade provisoriskt utsett överstelöjtnant L. Bergström [1]) till chef för detta regemente och till bataljonschefer kapten H. Kalm [2]), ryttmästare O. A. Wilkman och löjtnant A. Winge. Till alla dessa anordningar begärde han överbefälhavarens stadfästelse. Däremot hade de övriga bataljonerna, nämligen Seinäjoki, Vasa och Norrbottens bataljoner, ankommit färdigorganiserade; även dessa räknade inalles 8 kompanier. Bataljonschefer voro: för Seinäjoki bataljon major Torsten Aminoff, för Vasa bataljon kapten S. Öberg och för Norrbottens bataljon jägarkapten A. S. Heikinheimo.

---

[1]) Se bilden i del IV, sid. 318.

[2]) » » » » » 318.

O. A. WILKMAN.

S. ÖBERG.

A. S. HEIKINHEIMO.

Till överste Wilkmans stab hörde vid denna tid bl. a. följande personer:

stabschef: major Grafström,
etappchef: kapten F. Hj. Ingelberg,
intendent: fabrikör J. Wuolle-Apiala,
förbindelseofficer: doktor E. Fieandt,
kommendant: löjtnant E. von Essen.

När detachementet Wilkman slutligen fick order att sätta sig i rörelse, var den utan fråga den vita arméns bäst organiserade grupp.

Överste Wilkman hade den 14 mars följande trupper till sin disposition:

Norra Tavastlands regementes I bataljon (*Kalm*)	3 komp.
» » » II » (*O. Wilkman*)	3 »
» » » III » (*Winge*)	2 »
Vasa bataljon (*Öberg*)	3 »
Norrbottens bataljon (*Heikinheimo*)	2 »
Seinäjoki bataljon (*Aminoff*)	4 »
Nylands dragonregemente (*Ahrenberg*) [1]	4 skvadr.
2. och 4. kanonbatteriet (*O. och N. Palme*),	
7. och 8. haubitsbatteriet (*Hamilton*),	
Appelbergs sprängkommando,	
Fälttelegrafavdelningen.	

Sålunda räknade den Wilkmanska gruppen vid pass 2,500 man, 15 maskingevär och 13 kanoner.

Om fienden förelågo vid föregående tider följande uppgifter. I Längelmäki funnos vid pass 1,100 man, 10 maskingevär, 1 kanon; i Orivesi 1,500—2,000 man,

[1]) Se ryttmästare Gaston Ahrenbergs bild i del I, sid. 20.

1 kanon, 1 maskingevär; i Kuhmalaks 800 man, 2 kanoner, 2—3 maskingevär; i Sappee i Sahalaks 400 man, 1 maskingevär; i Kangasala kyrkoby 150 man, 1 kanon, 1 maskingevär. Inalles alltså 4,000—4,500 man, ungefär 5 kanoner och 15—16 maskingevär, varvid dock bör märkas, att dessa styrkor icke voro så koncentrerade som de vita. Dessutom funnos smärre röda trupper på olika håll, såsom i Vehkajärvi och Torittu. I Kuorevesi funnos inga fiender. Truppförflyttningar och koncentrationer av förpostlinjerna pågingo som bäst.

Överste Wilkman utfärdade den 13 mars en instruktion för sina trupper, vari tillkännagavs, att de den 15 i gryningen skulle bemäktiga sig Länkipohja för att därifrån rycka fram mot Orivesi. De närmare föreskrifterna gingo ut på följande truppförelser.

ARTILLERI PÅ VITIKKALA GÅRD I JÄMSÄ.

Chefen för 4. skvadronen, som gjort vakttjänst i Hallinpenkki, ryttmästare Lindh skulle den 15 kl. 6 på morgonen från nämnda plats med sin trupp rycka an mot Kuorevesi för att medels ett anfall binda de fientliga styrkorna i denna trakt. Sedan Kuorevesi besatts, skulle Lindh söka förbindelse med de Wetzerska truppernas vänstra flygel och tränga fram till vägskälet vid Hirvijärvi för att sedan rekognoscera terrängen i riktning mot Vilppula, Juupa och Talviaistaipale.

Heikinheimos bataljon, vars förläggningsort var Jämsä, skulle den 14 kl. 12 på dagen via Hallinpenkki tåga till Kolhi, där taga nattkvarter och följande morgon kl. 5 genom Kalkku marschera mot Vilkkilä (Kylänoja). Bataljonen skulle deltaga i striden om Länkipohja och därvid noggrant giva akt på varje från Orivesi eventuellt företaget anfall. Den skulle tillsvidare lämna sin träng i Kolhi och icke avancera längre västerut än till Vilkkilä.

Wilkmans bataljon skulle samlas den 14 kl. 9 e. m. i Eväjärvi och följande morgon kl. 6 tillsammans med 4. batteriet tåga längs landsvägen mot Länkipohja. Nämnda batteri skulle från den 15 kl. 5 underlyda bataljonschefen och tillsammans med hans ursprungliga trupp bilda den s. k. Wilkmanska avdelningen, som hade order att erövra Länkipohja efter att hava ryckt fram på båda sidor om landsvägen Jämsä—Länkipohja. Anfallet skulle icke fullföljas utöver linjen Vilkkilä—Tunkelo.

Dragonregementet (undantagandes 2 skvadroner och 2 maskingevär)[1]) skulle

[1]) I det första anfallet skulle alltså deltaga 1. och 3. skvadronen (chefer ryttmästare

»NATIONALGÅRDEN», inkvarteringsplats och matställe.

KOMMUNALA SJUKHUSET.

SPARBANKI skyddsl

Foto E. Brask, 1918.

ALLMÄNNA BYGGNADER I

under befäl av major Ahrenberg den 14 kl. 12 på dagen stå på vägen Jämsä—Niinijärvi med Kytkimenjoki bro omedelbart bakom sig. Vid samma tid skulle Aminoffs bataljon stå på samma väg, men med spetsen invid nämnda bro. Kl. 12 på dagen skulle dessa båda trupper under befäl av major Aminoff sätta sig i rörelse mot Niinijärvi, där de likasom 2. batteriet skulle genom bataljonschefens försorg

---

Ljungberg och kornett Wahren) samt maskingevärskompaniet (chef kornett Schauman), vilka hörde till major Aminoffs avdelning och utgjorde den vita centerns yttersta vänstra flygel.

NYLANDS DRAGONER I JYVÄSKYLÄ.

:D, FOLKHÖGSKOLAN, inkvarteringsplats.

SAMSKOLAN, Inkvarteringsplats och matställe.

ISÄ, TAGNA I KRIGSBRUK.

inkvarteras. Från kl. 9 e. m. skulle det åligga denna Aminoffs avdelning att bevaka fronten Valkeejärvi—Isojärvi. Den 15 mars skulle dessa trupper, fortfarande under major Aminoffs befäl, bryta upp från Niinijärvi och anfalla Länkipohja från söder. Anfallet skulle dock icke fullföljas väster om linjen Tunkelo—Längelmäki kyrka.

Förenämnda batterier skulle, såsom redan delvis framgått, transporteras i följande ordning:

2. batteriet skulle den 14 kl. 7 f. m. bryta upp från Jämsä och tåga till Niinijärvi för att där underordnas bataljonschefen major Aminoff; det skulle åtföljas av fältträng och nödig arbetstrupp från Aminoffs bataljon,

4. batteriet skulle den 14 kl. 12 på dagen lämna sin förläggningsort och följa Heikinheimos bataljon till Kolhi, där det skulle stanna över natten. Det skulle åtföljas

Foto H. Natvig. RIKSSVENSKT BEFÄL VID VASA BATALJON.
AV DESSA STUPADE UNDER TAMMERFORSOPERATIONEN 5 OCH SÅRADES 17.

J. WUOLLE-APIALA.

av träng. Batterichefen ägde draga försorg om batterimanskapets och bataljonen Heikinheimos inkvartering i Kolhi. Den 15 på morgonen skulle batteriet tåga till Eväjärvi, varest det från kl. 6 f. m. skulle underlyda ryttmästare Wilkman.

Bergströms avdelning (Winges bataljon, 1 kompani från Kalms bataljon, 1 skvadron, d. v. s. 2. skvadronen under befäl av ryttmästare Lagerspetz och 2 maskingevär) skulle bryta upp från Kuhmois så tidigt, att den skulle den 15 kl. 7 f. m. nå fram till Västilä, varest den skulle företaga rekognosceringar i riktningarna Pohja och Eräjärvi och säkra detachementets vänstra flygel.

Kalms bataljon (2 kompanier, 1 skidlöparavdelning), som från kl. 12 den 14 var omedelbart underordnad överste Wilkman, skulle den 15 kl. 7 f. m. avtåga från Kuhmois sålunda, att huvudstyrkan begav sig till Torittu vägskäl (12 km söder om Kuhmois) för att där skapa trygghet mot anfall från Padasjoki, och en mindre del tåga via Vehkajärvi till Pohja, för att där avvärja eventuella angrepp från Luopiois och Kuhmalaks. Skidlöpartruppen skulle stå under samma ledning som den senare avdelningen. Skidlöparpatrullen skulle förstöra alla telefonledningar söder om linjen Alho—Pohja—Vehkapuntari; närmare anvisningar skulle i Kuhmois lämnas av överste Wilkman.

Sprängkommandot skulle bryta upp den 13 enligt speciella order.

Öbergs bataljon skulle tåga från Jämsä till Eväjärvi och bryta upp den 14 så tidigt, att den kl. 6 f. m. kunde nå fram till den sistnämnda orten, varest manskapet tillsvidare skulle inkvarteras och stå till överste Wilkmans disposition.

Ammunitionsträngen skulle bryta upp den 15 kl. 8 f. m. och bege sig från Jämsä till Eväjärvi, varest den tillsvidare skulle stanna.

Ambulanserna skulle vara förlagda i Kuhmois och Eväjärvi; i Jämsä fanns ett etappsjukhus[1]).

Överste Wilkman skulle, åtföljd av fälttelegrafavdelningen, själv infinna sig i Eväjärvi den 14 kl. 10 f. m.

Då offensiven framsköts på en dag, kommo de ovannämnda operationerna att försenas i samma mån. Dessutom var särskild uppbrottsorder ytterligare att vänta.

2. Anfallsoperationen mot Länkipohja.

Den 15 mars på kvällen lämnade överste Wilkman Jämsä och ankom till Eväjärvi.

Ännu samma kväll kl. 12 ingick från överbefälhavaren order om offensivens inledande. Den var av följande lydelse:

---

[1]) Öbergs bataljon skulle åtföljas av 1. norska ambulansen. 2. norska ambulansen stannade tillsvidare i Jyväskylä, men underordnades överste Wilkman och fick anvisning att söka förbindelse med doktor Järvinen i Jämsä.

Gruppen Linder framgår med starka krafter från Ikalis mot Tavastkyro. Hjalmarson har efter strid nått trakten norr om Kuru. Mot Vilppulafrontens högra flygel har fienden under dagen koncentrerat avsevärda krafter.

Igångsätt anfallet enligt erhållna direktiv.

Mannerheim.

Foto Ingrid Skaar.

VASA BATALJON PÅ MARSCH.

På denna order svarade överste Wilkman omedelbart, att han koncentrerat sina styrkor på fronten Kolhi—Eväjärvi —Niinijärvi och att han jämlikt order skulle den 16 på morgonen skrida till anfall mot Länkipohja och Längelmäki. Härpå gavs trupperna order att genast sätta sig i rörelse: det gällde att taga Länkipohja, »Tammerfors' lås». Anfallet mot denna ort skulle företagas längs två skilda vägar, i det att Jämsätrupperna skulle rycka an från nordost och Kuhmoistrupperna från sydost. Dessutom skulle spanaravdelningar uppsöka fienden på olika håll.

Jämsätrupperna sändes av överste Wilkman i 3 kolonner mot Länkipohja:

1) Seinäjoki bataljon och Nylands dragoner (utom 2. skvadronen) samt batteriet O. Palme skulle via Hämejärvi tåga mot östra delen av Länkipohja under befäl av major T. Aminoff;

2) Lappo bataljon samt batteriet N. Palme skulle genom Eväjärvi tåga mot Länkipohja under befäl av ryttmästare Wilkman;

3) Norrbottens bataljon skulle genom Kalkku tåga mot Vilkkilä för att avskära fiendens reträttväg och i väster anfalla Länkipohja; chef jägarlöjtnant Heikinheimo;

4) Vasa bataljon skulle som reserv tåga samma väg som Lappo bataljon.

Foto W. A. Lindholm.

NORRBOTTENS BATALJON PÅ VÄG TILL FRONTEN I TORNEÅ. (SOM YTTERPLAGG AVIGVÄNDA RYSKA PÄLSAR).

Av dessa Jämsätrupper var Heikinheimos ba-

Foto Ingirid Skaar.

UPPBROTT FRÅN MATTILA GÅRD I EVIJÄRVI.

taljon försedd med skidor, och den skulle även genom skogen taga sig fram till Vilkkilä. Vasa bataljon flyttades på natten från Jämsänkoski till Eväjärvi. För att upprätthålla förbindelsen med överste Wetzers trupper och samtidigt skydda högra flygeln beordrades 2. skvadron under befäl av ryttmästare Lindh till Hallinpenkki.

I Länkipohja by voro de röda främst koncentrerade kring landsvägskorsningen, där vägarna från Kolhi och Vilkkilä mötas för att förenade leda till Längelmäki kyrkoby. Gårdarna kring denna punkt voro alla inkvarteringsplatser för de röda; Uotila gård var den viktigaste. Höjderna öster om byn voro av naturen goda försvarspositioner för de röda, som dessutom på Hirsikankaanmäki, en höjd belägen ett par kilometer från vägskälet i riktning mot Kolhi, hade byggt vallar av vedträn, som förbundits medels is. I Hiukkaa by var prästgården de rödas inkvarteringsplats. Den fientliga styrkan utgjordes under anfallsdagarna av 1,500—2,000 man med flera maskingevär.

HIUKKAA BY, FRÅN VILKEN DE RÖDA ÖPPNADE ELD MOT AMINOFFS KOLONN UNDER SLAGET VID LÄNKIPOHJA.

Ett par kilometer väster om Länkipohja börjar Vilkkilä by, där de röda sedan veckor tillbaka legat i folkskolan, i närbelägna villor samt på Yrjölä och Lautala gårdar. De räknade vid pass 500 man och hade några maskingevär.

I syfte att hemlighålla sin allmänna offensiv för fienden utställde de vita vid torpen kring Eväjärvi by och bortom Kolhinselkä fjärd till natten förstärkta vakter, som noga bevakade alla vägar mellan gårdarna och torpen. En ryttarpatrull hade under befäl av kornett Takkula sänts ut från Kuhmois för att över Neulaniemi, Tohkola och Köyrä taga sig fram till banan och spränga den vid Säynätjärvi haltpunkt. Den kom även lyckligen fram, avväpnade en mindre trupp vid nämnda haltpunkt, sprängde banan vid båda växlarna och avskar telegraf- och telefontrådarna. På återvägen avskar patrullen telefonledningen från Orivesi söderut ävensom linjerna Eräjärvi—Kuhmalaks och Eräjärvi —Orivesi.

LÄNKIPOHJA, SETT FRÅN HIUKKAA.

Major Aminoffs bataljon och Nylands dragoner bröto upp tidigt på morgonen från Ouninpohja och tågade genom Hämelahti mot Länkipohja—Hiukkaa, där de nådde fram på halvannan kilometers avstånd från de rödas befästningar. Kl. 7 f. m. fick spetsen mot sig de första skotten från fiendens fältvakt.

Men samtidigt började även de vitas kanoner beskjuta byn för att förbereda anfallet. Redan i stridens början medförde bombardemanget det resultatet, att flera av de gårdar, i vilka de röda inkvarterat sig, bl. a. stabsbyggnaden, antändes [1]).

Under tiden utbredde sig såväl infanteriet som de avsuttna dragonerna i skyttelinje, varvid de senare utgjorde vänstra flygeln. Seinäjoki bataljon gick på rak front till anfall mot byn. På högra sidan skulle den längs en annan väg framryckande Wilkmanska avdelningen deltaga i anfallet.

Fienden hade lagt sig i skyttelinje utanför byn, och hade på en backe upp-

---

[1]) Sålunda brunno följande gårdar ned i Länkipohja: Uotila, Laurila, Alanen och Yläkauppila.

ställt maskingevär, från vilka han underhöll en mördande eld mot angriparna. Major Aminoff måste för en tid draga sin trupp tillbaka till kanonlinjen.

När en ryttarpatrull under ryttmästare Ljungbergs befäl kom fram till ett skogsbryn mitt emot byn, utsattes den för en så häftig beskjutning från en vitklädd trupp, att den nödgades i gles kedja smyga fram över fältet och söka skydd bakom vedtravar. Dess första tanke var, att den motstående truppen hörde till Bergströms bataljon och sökte ernå förbindelse med Aminoffs trupper samt att den, då patrullen icke var vitklädd[1]), tog den för röd. Patrullen drog sig emellertid inom kort oaktat den häftiga elden tillbaka till sin skvadron, och major Ahrenberg gav tredje skvadronen order att bilda skyttelinje och öppna eld, varvid han samtidigt underrättade major Aminoff om det timade. När sedermera från en patrull på vänstra flygeln rapport ingick om att den beskjutits från de i sydväst liggande gårdarna, och även vid samma tid skott började falla mot reserven, sände han ytterligare 1. skvadronen och maskingevärskompaniet till en vänster om vägen belägen hög kulle för att från dess södra sluttning öppna eld mot de nämnda gårdarna.

VÄG TILL LÄNKIPOHJA.

På vänstra sidan om vägen stod ett av de rödas maskingevär, vilket fällde den förste vite kunskaparen mellan kilometerstolpen och vägen (×). De vitas kedja utbredde sig på båda sidor om backen.

Under tiden hade Aminoffs bataljon, trots de förluster den lidit, stormat fram och uppnått foten av den höjd, som ligger österom byn och vilken övergivits av de röda, och här fann den skydd för fiendens eld.

Men sedan skottväxlingen på olika håll mattats av, erhöllo dragonerna order att tillsammans med major Aminoffs bataljon storma Länkipohja by. När

[1]) Nylands dragoner hade före anfallets början fått order att iföra sig vita kåpor, men de hade icke haft tillfälle därtill.

Avdelningen var en röd A-trupp från Helsingfors, vilken försett sig med vita kåpor och — såsom i en lokal berättelse från Orivesi uppgives — även målat i Orivesi sina ursprungligen gröna hjälmar vita.

de satte sig i rörelse, nalkades dem ett tiotal man från några mera avsides liggande gårdar i byn, och dessa igenkändes som dragoner, vilka stodo under von Platens befäl och av överstelöjtnant Bergström utsänts för att söka förbindelse med Aminoffs avdelning. De hade på olika håll sökt sig genom den fientliga linjen och slutligen lyckats däri, sedan de röda flytt från de nämnda gårdarna.

Den avgörande stunden var inne, och dess inträde hade påskyndats av de trupper, vilka ryckte an från Eväjärvisidan.

Kl. 5 på morgonen var den under ryttmästare Wilkmans befäl stående II bataljonen av Norra Tavastlands regemente på marsch från Eväjärvi by mot Länkipohja. Vid samma tid hade Norrbottens-bataljonen brutit upp från Kolhi gård, belägen 6 km norr om Eväjärvi; den hade marscherat längs vintervägen, passerat Kalkku gård och kommit fram till Vilkkilä. Vasa bataljon, som även haft kvarter i Kolhi gård, tågade som reserv efter Wilkmans bataljon genom Eväjärvi.

HIRSIKANKAANMÄKI. DÄR DE RÖDA HADE SINA VALLAR.

Kl. 6 på morgonen stod Wilkmans bataljon i sin helhet jämte det batteri på 4 fältkanoner, som skulle åtfölja densamma, färdig till attack mot den röda förpostställningen vid norra stranden av Valkeejärvi sjö. Den satte sig omedelbart i rörelse, varvid spetsen utgjordes av 3. kompaniet under jägare V. Korte, vilket säkrades mot överraskningar genom spanare framför och på sidorna om truppen. Härefter följde 1. och 2. Lappo kompani, artilleriet och sist reserven.

Utan att möta motstånd avancerade Wilkmans bataljon, till en början längs landsvägen, mot Länkipohja. Då hördes från vänstra flygeln kanondunder, och i trakten av Länkipohja syntes rökpelare höja sig över skogen. Aminoffs avdelning hade inlett angreppet mot Länkipohja på östra sidan om byn.

Inom kort blevo dock spanarna utsatta för häftig maskingevärseld. Ome-

delbart härefter intog bataljonen stridsordning. Kortes kompani utbredde sig i skyttelinje vänster om landsvägen ända till Sulunjärvis strand och förlängde sin kedja även på högra sidan om vägen. Åt höger fortsattes kedjan av Lappo 1. kompani. Maskingevären uppställdes på båda sidor om vägen, och på lämpligt avstånd bakom skyttelinjen bröstade kanonbatteriet av. Ungefär 500 meter bakom detta placerades ambulanserna, bl. a. den norska. När de vita kedjorna ryckte an, öppnade de röda, där de lågo bakom sitt bröstvärn av vedtravar, maskingevärs- och gevärseld mot de vita, som hade att arbeta sig fram på stigande mark. Till en början föreföll det omöjligt att rycka fram mot dessa förskansningar över den med ungskog beväxta dalen, som icke erbjöd något egentligt skydd mot de rödas mördande eld, medan på vänstra flygeln en stor öppen åker låg framför.

På grund härav fördes artilleriet närmare för att bombardera de rödas befästning på berget. Det skulle härigenom förbereda infanteriets stormning, men dess manskap råkade på den nya positionen ut för fiendens maskingevärseld med den påföljd, att det icke uthärdade beskjutningen, utan tog till flykten. Det var slut med artilleriets medverkan.

När det sålunda tycktes omöjligt att angripa frontalt över den öppna platsen, sände bataljonschefen Lappo 2. kompani ut för att genom skogen kringgå de rödas vänstra flygel. Meningen var att härigenom utsätta de fientliga ställningarna för en kraftig flankeld. Vid utförandet av denna kringgående rörelse stupade kompanichefen Ilmari Laurila, på grund varav framryckningen avstannade. Sålunda fortsattes striden, medan de vita förblevo i sina ställningar.

Emellertid hade från de skilda kolonnerna ingått underrättelser, som gåvo vid handen, att deras rörelser fördröjts av olika anledningar.

Kapten Heikinheimo rapporterade, att han befann sig 1 km från Vilkkilä, där han hejdats av fienden. Likaså hade kl. 9.50 f. m. från major Aminoff ingått meddelande, att han trots sin välriktade artillerield måst fortsätta en seg kamp med maskin- och handgevär, varunder han varit tvungen att draga sitt fotfolk tillbaka i närheten av artilleriet, därifrån han icke förmådde avancera. Från överstelöjtnant Bergström, till vilken avdelningens chef varje timme sänt order om framryckning, kom intet svar[1]).

[1]) Överstelöjtnant Bergström hade jämlikt order kl. 8 f. m. besatt Puharila och Västilä och kvarstannat där för att avskära de rödas återtåg, ifall de försökte fly åt detta håll. Skottväxlingen hördes dit hela tiden, och några truppdelar ville avancera mot Länkipohja, men fingo

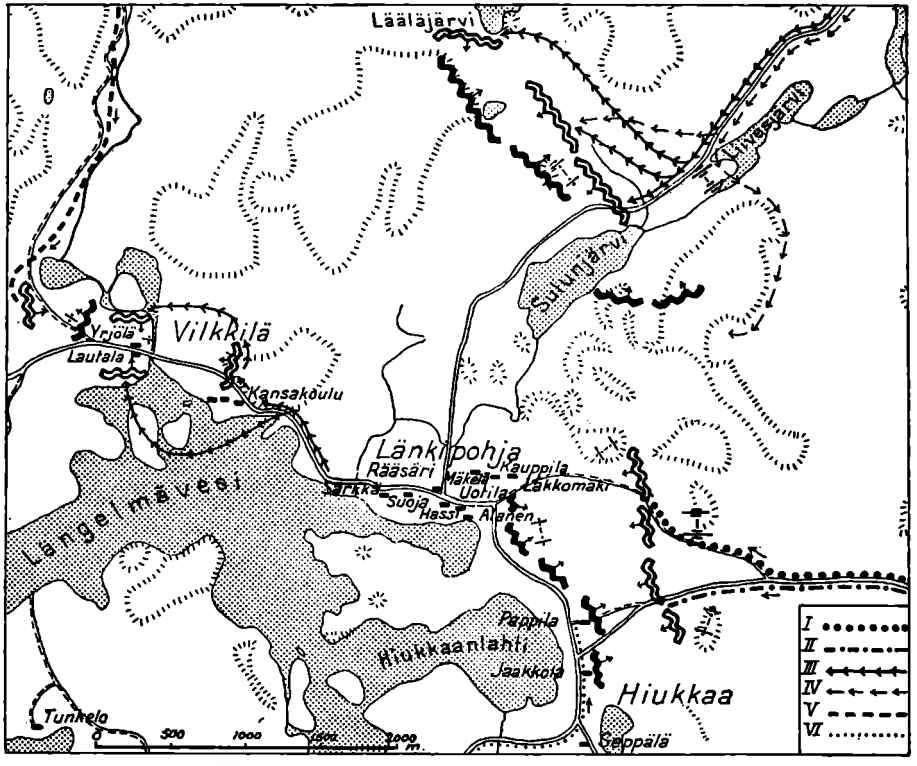

STRIDERNA VID LÄNKIPOHJA OCH VILKKILÄ DEN 16 MARS.

I. AMINOFF. II. AHRENBERG. III. O. WILKMAN. IV. ÖBERG. V. HEIKINHEIMO. VI. VON PLATEN.

Under tiden hade striden i fronten artat sig att bliva synnerligen seg, och det ovana manskapet var redan uttröttat. Därför föreslog man från Lappo bataljons sida, att anfallet skulle fortsättas först följande dag. Men överste Wilkman biföll icke detta, utan beslöt utan att invänta resultatet av Heikinheimos kringgående rörelse och Bergströmska truppens ingripande försöka med reservens hjälp tilldela fienden ett avgörande slag. Därför beordrade han kl. 11 f. m. Vasa bataljon, vilken stått som reserv, att kringgå fiendens högra flygel och Lappo bataljon — förstärkt med ett kompani från Vasa bataljon — att med storm bemäktiga sig de rödas befästningar.

---

icke tillstånd härtill. Endast en pluton dragoner hade utkommenderats för att söka ernå förbindelse med Aminoffs trupper, varvid den skulle längs gamla landsvägen tåga i riktning mot Hiukkaa.

DEN MOT JÄMSÄ VETTANDE DELEN AV LÄNKIPOHJA BY.

Samtliga i skyttelinje stående kompanier började nu att, vadande i den djupa snön, rycka fram genom dalen, där intet skydd erbjöd sig, och stormade trots fiendens mördande eld hans befästningar från alla sidor. Vid denna häftiga stormlöpning blandades kompanier och bataljoner om varandra, men alla hade samma mål och även de mest utmattade försökte spänna sina sista krafter för att följa med de andra. Under denna attack stupade chefen för Lappo 1. kompani Matti Laurila, som sålunda följde sin en timme tidigare stupade son i döden. Med förtvivlans mod kämpade de röda, men ännu häftigare stormade de vita mot fiendens förskansningar. Slutligen voro de på blott 10—20 meters avstånd, men alltjämt stodo de rödas maskingevärsmän på sina platser och sköto så häftigt de kunde, kraftigt understödda av infanteristerna med sina gevär. Först sedan de första vita klättrat över vallarna och råkat i hand-

LÄNKIPOHJA BY.
1. UOTILA. — 2. RÄÄSÄRI. — 3. TELEFONCENTRALEN. — 4. SÄRKKÄ.

(Efter en tavla av U. Lehtinen). SLAGET VID LÄNKIPOHJA.

gemäng med de röda, flydde dessa, för så vitt de ännu voro i livet; deras anförare hade redan i stridens början satt sig i säkerhet.

Sedan de rödas utanverk på detta håll sålunda tagits, fortsattes striden ytterligare i skogsmarker och på höjdsluttningar. Emellertid kunde Wilkmans och Aminoffs kolonner numera samfällt anfalla byn. Då fienden såg sina positioner stormas från såväl norr som öster och dessutom efter ankomsten av von Platens ryttarpatrull antog, att vita trupper ryckte an även från söder, måste han slå till reträtt, och det artade sig därvid till panikartad flykt i riktning mot Orivesi. Vid 1-tiden på dagen var Länkipohja by definitivt i de vitas händer, och det egentliga slaget vid Länkipohja var utkämpat. Norska Röda korsets ambulans rörde sig längs vägarna och hjälpte de sårade.

Foto H. Natvig.

DE VID LÄNKIPOHJA STUPADE VITA UPPSAMLAS PÅ SLAGFÄLTET.

Enligt den rapport, som den röda staben i Orivesi insände till »Generalstaben för västra arméns

NILS PALME.

ALLAN WINGE.

O. PALME.

norra front i Tammerfors», hade de röda två gånger under dagens lopp anhållit om hjälp hos denna stab, vilken emellertid icke kunnat lämna sådan, enär den behövde allt till Tammerfors anlänt manskap för vakthållning. Man hade även begärt undsättning från Korkeakoski, Lyly och Tammerfors, men utan resultat. Ifall man icke kunde skicka trupper från Tammerfors, hade det enligt Orivesistabens mening varit bäst att låta 2—3 kompanier från Kuhmalaks tåga till Länkipohja.

En annan röd rapport meddelade om slaget vid Länkipohja, att det börjat kl. 7 f. m., då de vita under artilleribetäckning gått till anfall från tvenne håll. Härvid bröts fronten på Jyväskyläsidan, men då trupperna i centern,

VILKKILÄ BY.

1. LAUTALA. — 2—4. BYGGNADER PÅ YRJÖLÄ GÅRD.

som bl. a. hade 2 maskingevär, icke fått någon underrättelse om händelsen, stannade de kvar i sina positioner på en kulle. Men sedan blevo de omringade på tre sidor, efter att deras ena maskingevär redan dessförinnan blivit oanvändbart och bortförts. Med endast ett maskingevär kunde de icke hålla stånd, utan försökte rädda sig i den ännu öppna riktningen, men sedan de vita nedskjutit hästen, som drog maskingeväret, måste detta prisgivas. Dock hade maskingevärets lås dessförinnan borttagits.

UTSIKT ÖVER VILKKILÄ BYS ÅKRAR ÖSTER OM YRJÖLÄ GÅRD. DE VITAS ANFALL (×).

Kl. 2 på dagen utfärdade överste Wilkman order, att Lappo II bataljon skulle besätta Vilkkilä, som ännu innehades av de röda, och övernatta där. Heikinheimos bataljon hade nämligen icke ännu lyckats tränga ända fram till byn, utan kämpade fortfarande i skogarna på dess västra sida. De röda hade hunnit från Orivesi mottaga en kanon, vilken uppställts på Puusmäki, c:a 2 km från Vilkkilä åt Orivesihållet.

När Lappo bataljon med Kortes kompani som spets marscherade längs landsvägen mot byn, mottogs den av de röda med maskingevärseld från gårdarna. Nu utbredde sig spetskompaniet i kedja på båda sidor om vägen. Då det emellertid syntes omöjligt att rycka fram

STUPADE RÖDA I VILKKILÄ.

H. PEURALA. †

H. SUNDVALL.

över de öppna åkerfälten, sände bataljonschefen 1. och 2. kompani ut för att medels en kringgående rörelse genom skogen nå fram till byns norra sida. Här lyckades man även i skydd av skog och bergsklackar tränga fram helt nära intill byn. Samtidigt sändes en pluton manskap från 3 kompanier ut för att efter en kringgående rörelse anfalla byn söderifrån, över Längelmävesi, allt under det att centern underhöll en häftig gevärseld. När sålunda båda flyglarna kommit i närheten av byn, ryckte centern fram längs landsvägen och över åkrarna. Slutligen bröts de rödas motstånd; en del av dem flydde över Längelmävesi, en annan del tillfångatogs. Ett antal isolerade röda kämpade med raseri till det sista i skydd av rior och lador, i källare och gropar[1]).

[1]) Bl. a. påträffades ännu följande morgon i Lautala gårds källare en hop rödingar, som fortsatte motståndet.

C. E. MANNERHEIM.

S. KONKOLA.

Vid 10-tiden på kvällen var byn definitivt i de vitas händer. De båda bataljonerna, Wilkmans och Heikinheimos, fingo efter dagens hårda ansträngningar slå sig ned till vila i den erövrade byn.

Striderna av den 16 mars i Länkipohja och Vilkkilä hade utkämpats. De hade överhuvud på ett utmärkt sätt letts av överste Wilkman, som aldrig släppt taget, innan fienden tvungits taga till flykten. Trupperna hade dock varit mycket spridda, vilket delvis berodde på att befälhavaren icke ville sända långa kolonner längs de dåliga vägarna, utan i stället anvisade de skilda trupperna olika utgångspunkter och vägar, längs vilka de skulle nalkas Länkipohja by. Av denna anledning blev fronten långt utdragen, så att centern (Wilkman och Aminoff) till en början icke kunde samverka, medan flyglarna (Heikinheimo och Bergström) av en eller annan orsak icke kommo att deltaga i striden.

MINNESVÅRDEN ÖVER LAURILA, FADER OCH SON, I LÄNKIPOHJA.

Segern vid Länkipohja hade den största betydelse, ty här bröts för första gången ett segt motstånd å fiendens sida, och de rödas tro på segern hade blivit rubbad.

Striderna vid Länkipohja och Vilkkilä hade krävt betydande offer. De rödas förluster i stupade och sårade stego till flera hundra; redan de stupade, som efteråt fördes till Längelmäki kyrkogård, voro till antalet 129. På de vitas sida stupade och sårades inalles 125 man[1]). Bland de stupade befunno sig 4 kompanichefer, nämligen fänrik Matti Laurila, studenten Ilmari Laurila[2]), jägarna H. Peurala och E.

[1]) Därav 37 man stupade. Se bilder belysande de sårades transport i del IV, sid. 137 och 138.

[2]) När överbefälhavaren erhållit underrättelse om Matti Laurilas och hans sons död, sände han till Lappo ett telegram, som vid gudstjänsten upplästes för församlingen. Det var av följande lydelse:

»Jag är djupt rörd av den stora sorg, som drabbat Lappos modiga söner, då Lappohjältarna Laurila och hans son stupat i det segerrika slaget vid Länkipohja. Laurila bad, att hans andre son skulle föra Lappos tappra män från seger till seger mot landets fiender. Löjtnant Laurila, som under denna korta krigstid på grund av sin tapperhet blivit befordrad till

Peltola. Bland de sårade må nämnas Vasa bataljons chef kapten S. Öberg, jägarlöjtnant H. Sundvall, fältväbel greve C. E. Mannerheim samt jägarna A. Leskinen och E. Vantunen.

Under stridsdagen hade man företagit rekognosceringar och vidtagit åtgärder för att skydda huvudrörelserna mot flankangrepp från olika håll. Sålunda skickade Bergström patruller från Västilä 4—5 km söderut i riktning mot Eräjärvi och Mulkoila, dock utan att påträffa fienden. Från Kolhi hade en spanaravdelning utsänts för att via Ristijärvi söka nå fram till Hirvijärvi vägskäl, men på den förstnämnda orten invecklades den i strid med en större röd trupp och blev efter 2 ½ timmes strid tvungen att draga sig tillbaka till Kolhi. En i riktning mot Lyly utsänd patrull rapporterade, att i de på 5 km:s avstånd från stationen belägna gårdarna icke ens mera fanns någon röd förpost. Men Appelbergs sprängkommando, som försökte tränga fram till järnvägen, kunde iakttaga, att vägarna här voro omsorgsfullt bevakade, så att det var omöjligt att nå fram till banan. Lindhs skvadron ankom utan att stöta på fienden till Kuorevesi [1]), där ett kompani av Mänttä bataljon stod. Dess yttersta posteringar funnos vid Kalajärvi och Syväjärvi.

MATTI LAURILA MED SINA SÖNER ILMARI OCH ARVO.

fänrik och löjtnant, utnämner jag till riddare av Frihetskorsets tredje klass, den högsta utmärkelse, som hittills utdelats för tapperhet i fält. Hans son utnämner jag till riddare av Frihetskorsets fjärde klass. Må Lappo kommun och hela Finland alltid vårda och ära dessa hjältars minne.

Mannerheim.

I Länkipohja ha sockenborna år 1923 rest en minnesvård över far och son Laurila.

[1]) Lindhs skvadron ryckte den 17 på morgonen mot Hirvijärvi för att besätta Ristijärvi. På vägen skingrade den en mötande fientlig trupp, men sedan det grenadiärkompani (Ellilä), vilket säkrat dess rygg, avlägsnat sig för att tåga mot Lyly, återvände

Foto H. Natvig.

ÖVERSTE WILKMAN OCH HANS STABSCHEF, MAJOR GRAFSTRÖM, BRYTA UPP DEN 17 MARS KL. 7 F. M. FRÅN LÄNKIPOHJA TILL LÄNGELMÄKI.

3. Anfallsoperationen mot Orivesi.

Genom den i det föregående skildrade operationen hade Jämsä-avdelningens trupper sålunda nått fram till linjen Talviaistaipale—Länkipohja—Västilä, därifrån det nu gällde att avancera mot Orivesi. När Längelmäkiborna vaknade på söndagen den 17 mars, märkte de småningom, att en befrielsens och fridens dag randats för dem. Det röda herraväldet, som räckt i ungefär 5 veckors tid och varom förödelsens styggelse i många tavastländska bondgårdar påminde, hade äntligen tagit ett slut.

Men de vitas befrielseverk var ännu i sin början.

På eftermiddagen den 16 anlände en dagorder från överbefälhavaren, vari han redogjorde för Satakunda- och Tavastlandsgruppernas aktivitet och därefter gav överste Wilkman följande order:

---

skvadronen till Kivelä. Följande dag, då ryttmästare Lindh fått underrättelse om Lylys besättande, ilade han till Hirvijärvi, dit han anlände den 19 kl. 5 för att omedelbart fortsätta färden och efter någon timme komma fram till Sahrajärvi, varest han anträffade jägarlöjtnant V. Lindén (Väinönheimo) jämte hans trupp. Härifrån företogo de båda trupperna från olika sidor anfall mot Korkeakoski, och sedan denna station erövrats, begav sig Lindhs skvadron den 21 via Melli—Kokkola—Oripohja till Orivesi.

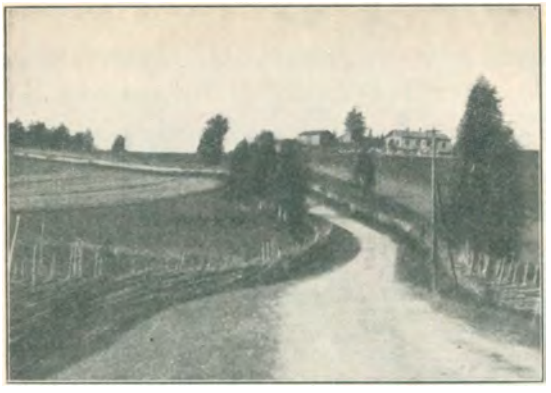

ERÄSJÄRVI BY.

»Utför operationen enligt instruktionen n:o 402.

Mannerheim.»

Nu utfärdade överste Wilkman till sina trupper en stridsorder för följande dag, den 17, vari han bestämde, att hans avdelning skulle rycka fram i 3 kolonner:

Högra kolonnen, bestående av Norrbottens och Lappo bataljoner samt N. Palmes batteri, skulle under befäl av ryttmästare Wilkman rycka fram längs vägen Vilkkilä—Orivesi till Kokkola.

Mellersta kolonnen, sammansatt av Vasa bataljon och haubitsdivisionen, skulle under befäl av greve A. Hamilton tåga från Länkipohja till Längelmäki kyrkoby, varest den ägde invänta närmare order.

Vänstra kolonnen, bestående av Seinäjoki och Winges bataljoner, Nylands dragoner och O. Palmes batteri, skulle under befäl av överstelöjtnant Bergström marschera längs landsvägen från Länkipohja till Längelmäki och därifrån till det vägskäl norr om Eräjärvi, där vägen till Päilahti tager vid. Dragonerna skulle hålla sig på vänstra flanken för att hejda ett eventuellt från söder riktat anfall.

Kalms bataljon hade fortfarande samma uppgift som tidigare, och norska ambulansen stannade tillsvidare i Länkipohja.

Den 17 på morgonen voro de 3 kolonnerna på marsch till sina destinationspunkter.

Högra kolonnen avancerade nästan hela dagen utan att möta något motstånd. Den tågade genom Eräsjärvi mot Haavisto by, där man visste att fienden uppehöll sig och där man kunde vänta att han skulle göra motstånd för att hålla vägen mellan Juupajoki och Oripohja öppen för de norrifrån retirerande röda trupperna. De röda hade också rett sig att mottaga angriparna med eld från de bakom byn liggande

PITKÄJÄRVI.

kullar och skogklädda sluttningar, som behärskade landsvägen och slätten utanför byn. I själva byn hade de röda fattat posto i ett stenfähus, där de mottogo de vita med maskingevärseld. De vitas artilleri fördrev likväl fienden snart från hans positioner. Sedan kunskapare utsänts till Juupajoki och mot Oripohja, tog kolonnen nattkvarter dels i Haavisto, dels i Kokkola.

KOKKOLA GÅRD; INKVARTERINGSPLATS FÖR DE VITA 17—19 MARS.

Mellersta kolonnen hade på morgonen brutit upp från Längelmäki kyrkoby och intagit ställningar i Pitkäjärvi by. Där attackerades den av röda trupper från Lyytikkälä och Laasola, men striden fortgick hela eftermiddagen utan att leda till något avgörande. Den vita truppstyrkan avvaktade att de andra kolonnerna skulle bliva färdiga att skrida till anfall, den ena från Oripohja över Leppäkangas och Kokkola mot Orivesi kyrkoby och den andra över Eräjärvi och Päilahti mot Orivesi station.

Vänstra kolonnen marscherade från Eräjärvi över den lika benämnda sjön till Päilahti utan att stöta på nämnvärt motstånd.

Kl. 9 e. m. rapporterade överste Wilkman till högkvarteret, att hans avdelning under dagens lopp besatt linjen Kokkola—Pitkäjärvi—Päilahti, efter att hava trängt tillbaka och skingrat fiendens yttersta avdelningar. På eftermiddagen hade betydande fientliga styrkor längs vägen Pohja—Jyväskylä framträngt från Kuhmalaks mot Järven-

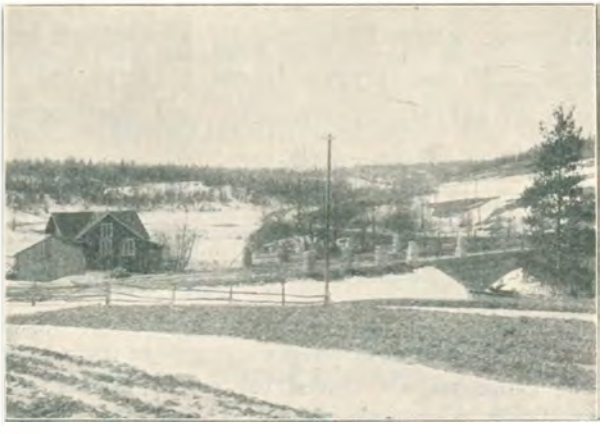

LEPPÄHAMMAS KVARN. I BAKGRUNDEN INVID VÄGEN HOLMA OCH KOKKOLA GÅRDAR.

pää. Han meddelade, att han följande dag ärnade öppna ett kraftigt bombardemang mot Orivesi, men för övrigt hålla sin trupp samlad för ett anfall mot Kokkola eller Orivesi eller möjligen mot den trupp, som enligt uppgift befann sig i Järvenpää. Han hade tagit sitt högkvarter i Pitkäjärvi.

Samma kväll tillställde överbefälhavaren överste Wilkman en order, vari han omnämnde den anfallsoperation, vilken följande morgon skulle inledas mot Korkeakoski. Denna order lydde:

Med hänsyn till denna framryckning skall översten effektivt avbryta järnvägstrafiken mellan Orivesi och Korkeakoski. Detachementet skall, om dess nuvarande ställningar icke kunna hållas med framskjutande avdelningar vid Kokkola och Västilä, så gruppera sig att besittningen av vägen Korkeakoski—Längelmäki—Kuhmois tryggas.

BACKE VID HOLMA GÅRD.

Ännu den 18 på morgonen ingick till överste Wilkman en order från överbefälhavaren, vari denne meddelade, att överste Wetzer skred till anfall och att överste Hjalmarson fått order att med alla disponibla styrkor över Pohja tåga mot Korkeakoski. »För operationens avgörande», förklarade överbefälhavaren, »är koncentrisk samverkan av alla grupper nödvändig. Ni bör, tryggande eder söderut vid Orivesi och under upprätthållande av avbrottet i järnvägen, med alla krafter anfalla fienden i hans rygg i riktningen Juupa—Lyly.»

Överste Wilkman hade emellertid beslutat att denna dag intaga Orivesi[1]), varför han beordrade sina kolonner att kl. 6 på morgonen börja sin framryckning. Högra kolonnen skulle marschera i riktning mot Orivesi kyrkoby, mel-

[1]) Utom att härmed avsågs en synnerligen viktig flankoperation, var detta anfall av betydelse därigenom, att Orivesi var en av fiendens förnämsta koncentrationspunkter. Så länge striderna i Vilppula pågingo, var Orivesi det centrum, där nyanlända trupper inkvarterades och där de permitterade samlade nya krafter. De röda voro till största delen inkvarterade i Mellersta Tavastlands folkhögskola, ett stort hus, beläget nära kyrkan.

lersta kolonnen mot Torittu, och den vänstra skulle, sedan den besatt Vehkalahti och mottagit närmare order, rycka fram och besätta Orivesi station.

Högra kolonnen avancerade ända till Holma gård, där den utsattes för fiendens artillerield. Med knapp nöd lyckades man rädda kanonerna, vilka redan hade övergivits av artilleristerna, men fotfolket höll dock stånd.

Mellersta kolonnen möttes vid Torittu av en häftig eld, som så när hade vållat panik i Vasa bataljon. De röda skredo till anfall, och de vita tvungos att retirera till Pitkäjärvi, vilket dock skedde utan större manspillan.

Vänstra kolonnen hade fått i uppdrag att besätta Vehkalahti, men mottog sedan order att stanna i Päilahti, vid Mattila gård, 4 km öster om Orivesi station, och att endast utsända kunskapare till Vehkalahti. Men major Aminoff beslöt att i gryningen, sedan trupperna fått en smula vila, föra dem mot Orivesi för att känna sig för beträffande fiendens ställningar. Snart var anfallet i full gång mot byn, vilken som bäst även bombarderades från andra håll. Sedan angriparna kommit fram till eldlinjen, avtog bombardemanget, och de skyndade att besätta järnvägslinjen och stationens omgivningar; härvid ådagalade särskilt Seinäjoki 3. kompani under jägarlöjtnant S. Konkola stort mod. En av de röda cheferna anhöll just i telefon om hjälp, då han träffades av en kula. Då de röda märkte den hotande faran, skingrades de, men en del av dem fann en tillflyktsplats i ett stenfähus. Med detsamma ankom till stationen ett pansartåg, därifrån en mördande maskingevärseld öppnades mot de vita. Sedan dessa hämtat sig efter den första överraskningen, öppnade de gevärs- och artillerield mot tåget, vilket även tvangs att draga sig tillbaka. Men under tiden hade en fientlig kedja närmat sig stationen, dock endast för att även den i sin tur drivas tillbaka. Fiendens pansartåg och fotfolk ställde sig nu söder om stationen i skydd av några backar och inväntade hjälp från Tammerfors.

Foto M. Petterson.

FÄLTKÖK ANLÄNDER TILL PITKÄJÄRVI.

Man försökte då uppriva banan genom att binda flera handgranater tillsamman och använda dem som sprängsats; lasset med sprängämnen hade nämligen, sedan hästen störtat, blivit efter på isen[1]). Men det var icke blott från detta håll, som de vita hotades av fara. Från Lyly och Korkeakoski voro retirerande hopar i antågande.

Småningom började fientliga trupper rycka an i skyttelinje från söder, väster och norr. De vita riktade sin eld åt alla håll, men de rödas skaror tätnade allt mera. Vid skymningens inbrott höll fienden på att omringa de vita, och det hotade att uppstå panik, men major Aminoff lyckades med ett par tiotal man fatta posto bakom en liten bäck invid stationen och hålla fienden tillbaka. De vita kunde icke ens medföra sina sårade, då de drogo sig tillbaka[2]). Lyckligtvis företog fienden icke något angrepp mot Mattila, där under kvällen och nattens lopp ett större antal vita samlades.

PÅ DENNA INVID ORIVESI STATION BELÄGNA HÖJD SÅRADES ELLER STUPADE UNDER DEN FÖRSTA STRIDEN VID ORIVESI ETT STÖRRE ANTAL VITA, DÅ DE RÖDA ANGREPO STATIONEN MED PANSARTÅG.

Nylands dragoner hade från Länkipohja skickats med ett batteri över Längelmäki till Eräjärvi och kommo ej sålunda att deltaga i striden vid Orivesi station.

Trots motgångarna beslöt överste Wilkman fortfarande försvara linjen Kokkola—Pitkäjärvi—Peilahti.

Ställningen var hotande. Gruppen Wilkman var visserligen icke slagen, men hade tvungits retirera under svåra förhållanden och stod nu isolerad. Överbefäl-

---

[1]) Major Winge rapporterade till överstelöjtnant Bergström: »1. och 2. kompaniet jämte delar av Aminoffs bataljon ha tagit järnvägsstationen. Banan spränges som bäst. Dynamit för sprängningen behöves. Fienden har vikit till västra sidan om banan.»

[2]) Följande dag påträffade de vita 18 av sina kamrater fruktansvärt misshandlade. Vi hänvisa här till doktor J. Heimbecks skildring av de i striden vid Orivesi sårades tillstånd (del IV, sid. 138—140).

havaren sände som förstärkning 1 reservbataljon [1]) under överstelöjtnant J. Linséns befäl och 300 man kompletteringsmanskap från Mänttä till Länkipohja. I högkvarteret hade man nödgats uppgiva planen, att överste Wilkman skulle falla de mot överste Wetzer stående trupperna i ryggen. Nu berodde allt på om Wetzers grupp skulle slutligen lyckas bryta de rödas motstånd och uppnå förbindelse med överste Wilkman, som annars hotades av ett allvarsamt nederlag i sin isolerade ställning. Ifall de röda hade förstått, huru betänklig de vitas ställning var, och gått till anfall, skulle de kunnat fullständiga sin framgång mot de Wilkmanska trupperna.

I betraktande av läget utfärdades ännu på kvällen den 18 till överste Wilkman order, att han under väntan på de Wetzerska truppernas förnyade anfall, vilket följande morgon kl. 6 skulle inledas på linjen Murole—Lyly, skulle stanna i sina positioner, tryggande förbindelsen mellan Korkeakoski och Kuhmois.

VANHATALO I LÄNGELMÄKI KYRKOBY DÄR WILKMANS STAB SLOG SIG NED.

Gruppen Wilkman förblev alltså passiv den 19 mars. Föregående dags strider hade även verkat så upprivande på truppernas sinnesstämning, att det icke kunde ha varit tal om något anfall. Överste Wilkman hade redan givit vänstra och mellersta kolonnerna order om reträtt för den händelse, att fienden trängde på. Vid 12-tiden på dagen kunde överste Grafström emellertid meddela, att trupperna alls icke voro i så dålig kondition. Förlusterna voro vid pass 25 stupade och 30 sårade, och av de saknade skulle väl en del återvända till eldlinjen; vid batteriet voro 5 sårade. III bataljonen av Norra Tavastlands regemente var i fullkomligt stridsdugligt skick. Seinäjoki bataljon hade förlorat några kompanichefer, men skulle antagligen följande dag ånyo vara klar till aktion. Batteriet var fullt stridsdugligt. Då ryttmästare Wilkman dessutom från högra flygeln rap-

[1]) D. v. s. I Mellersta-Österbottens reservbataljon.

porterat, att fienden under dagens lopp upprepade gånger försökt norrifrån tränga över Kokkola söderut, men varje gång slagits tillbaka med kännbara förluster, och att skottväxlingen mellan Wetzers trupper och fienden redan hördes, ändrade överste Wilkman sitt beslut. Han rapporterade på denna grund kl. 11.30 till högkvarteret, att den taktiska samverkan mellan hans och överste Wetzers trupper syntes bliva säkerställd följande dag. Hans avsikt var nu att låta högra flygeln stanna i Kokkola och att ånyo utsätta Orivesi station för bombardemang samt därpå med vänstra och mellersta kolonnen bemäktiga sig stationen och även hålla den. [1])

---

[1]) Innan vi lämna det numera vita Nord-Tavastland, må ett par exempel på fiendens framfart i dessa trakter nämnas.

Några dagar före sitt definitiva nederlag hade de röda från sina inkvarteringsgårdar i Länkipohja och Hiukkaa gjort besök i granngårdarna och i dem åstadkommit den största förödelse. Möbler sönderslogos, tapeter sönderrevos, familjeporträtt spikades vid gärdesgårdarna vid landsvägen. Halm släpades in i rummen, och där vräkte sig rödgardisterna sedan, än druckna, än spelande kort. Allt skedde i förvissning om slutlig seger, men i stället kom ohjälpligt nederlag. Dessförinnan hunno de likväl begå många illdåd; bl. a. mördades församlingens kyrkoherde lisakki Virtanen den 12 mars.

I detta sammanhang må även omnämnas en upprörande händelse från en tidigare tidpunkt. Med. kand. R. I. Schrey och stud. K. M. Ahlman hade infunnit sig å Längelmäki prästgård för att besöka sårade kamrater, men blevo härvid mördade.

HOLMA GÅRD.

4. GRUPPEN WETZERS OPERATIONER.

1. Gruppen förberedes för operationen och striderna den 15—16 mars 65—74. Truppernas dislokation på de olika frontdelarna och kolonnbildningen på fronten Ruovesi—Vilppula—Mänttä 65. — Lokala strider den 15—16 mars 69. — Överbefälhavarens stridsorder för den 17 mars 73. — Överste Wetzers trupper 73. — *2. Anfallsrörelsen den 17—19 mars 74—84.* Anfallsförsök av de olika kolonnerna och det tunga artilleriets verksamhet den 17 mars 74. — Lyly anfalles och tages den 18 mars 77. — Korkeakoski tages 81. — En röd chefs framställning av Väärinmajafrontens sammanbrott 82. — Ett vitt ögonvittnes skildring av händelserna vid Korkeakoski och på Ruovesi front 83.

1. Gruppen förberedes för operationen och striderna den 15—16 mars.

Under de sex veckor man småningom utvecklat och försvarat Ruovesi—Vilppula—Mänttä-fronten, hade härvarande trupper i ständiga strider förvärvat sig den erfarenhet, som var av nöden, när man skulle inleda den allmänna offensiven. Men å andra sidan hade dessa oupphörliga strider fördröjt organisationsarbetet och utmattat trupperna, vilka dygn efter dygn legat i löpgravarna. Ej heller hade, såsom vi tidigare sett, högkvarteret kunnat utse regements- och bataljonschefer för denna front, varför man här ända hittills med hänsyn till det högre befälet måst nöja sig med att tillsätta chefer för de s. k. frontdelarna. Dessa hade olika antal kompanier till sitt förfogande, allt efter varje frontdels behov. Och även kompanierna voro olika stora, så att deras numerär t. ex. den 14 mars varierade mellan 82 och 215, beroende på huru stort ettvart

PAUL WALLENIUS. †

Y. LINDÉN (VÄINÖNHEIMO).

V. J. R. FORSSELL.

kompani från början varit och i vilken mån det sedan mottagit nytt manskap. Kompanierna hade alla sina ordningsnummer. Då man samtidigt med offensiven nödgades föra lokala ställningsstrider, ansåg man det icke då möjligt att komplettera kompanierna till deras normala numerär, ej heller att sammanslå dem till bataljoner, såsom man sedermera gjorde under offensivens andra skede. I stället nöjde man sig med att uppdela anfallstrupperna på olika kolonner.

Emellertid hade även här, innan offensiven började, vissa förberedelser vidtagits.

Sålunda hade från gruppen avskilts det s. k. Jämsä- eller Wilkmanska detachementet, vilket, såsom nämnts, direkte underordnades överbefälhavaren och i denna egenskap hade sina särskilda uppgifter under de första anfallsrörelserna. Likaså lydde Virdois- eller Hjalmarsons detachement, ända till dess Kuru erövrats, omedelbart under överbefälhavaren.

Vid jämförelse mellan överbefälhavarens orienterande instruktion av den 5 och den allmänna ordern av den 12 märka vi, att de förete en och annan mindre olikhet. Det från Satakundagruppen detacherade kompani, vilket skulle skickas till Pengonpohja, underordnades i den senare ordern Tavastlandsgruppens chef, närmast överste Hjalmarson.

För ernående av samverkan mellan överste Wetzers och överste Hjalmarsons trupper föreskrev överbefälhavaren den 13, att överste Wetzer skulle från sina trupper avskilja c:a 200 man och skicka dem den 14 från Ruovesi mot Kuru[1]).

[1]) Avsändandet av denna trupp fördröjdes likväl genom uppskovet med anfallsoperationens inledande och sedan på den grund att man de första dagarna icke hade klart besked om överste Hjalmarsons rörelser. Rörande dess ankomst till Kuru se sid. 32.

Från högkvarteret sändes till Tavastlandsgruppen generalstabskaptenen G. M. Törngren[1]) som förbindelseofficer. Han kom dock i själva verket att under Tammerforsoperationen tjänstgöra som stabschef vid gruppen Wetzer.

Överste Wetzer utfärdade den 14 till Tavastlandsgruppens truppavdelningar en order, vari han, efter att hava förklarat ändamålet med de olika rörelserna, bestämde anfallskolonnerna och gav dem envar sin uppgift.

Överste Hjalmarsons detachement, som omedelbart efter det Kuru erövrats skulle underordnas Tavastlandsgruppens chef, fick av överste Wetzer i uppdrag att säkra tavastländska frontens högra flank och trygga linjen Kuru—Ruovesi mot fientliga genombrottsförsök längs vägen Tammerfors—Teisko. Efter besättandet av Murole hade detachementet Hjalmarson till uppgift dels att skydda vägen Murole—Teisko—Tammerfors, dels att understödja överste Wetzers övriga trupper i deras anfall mot Orivesi.

RUOVESI KYRKA.

Kapten Wallenius' eller Pohja-kolonnen fick till uppgift att från Pohja tränga fram längs den till Kallenautio och Korvenkoski ledande vägen. När den nalkades Kallenautio och Hyytiälä, skulle denna kolonn samverka med kapten Nordensvans kolonn, för att under den sistnämndes befäl rycka fram mot Korkeakoski och Orivesi. Till kolonnen hörde 10., 11. och 14. kompanierna, inalles 442 man med 4 maskingevär och 1 kanon, förutom en fälttelegrafavdelning på 6 man. Nämnda kompanier hade följande chefer: jägarlöjtnanterna Juho Komonen och Arvi Kokko (stupade vid Tammerfors) samt stud. Gunnar Törnwall.

Kapten Nordenswans[2]) *kolonn eller Manninen-kolonnen* hade till uppgift att över Myllymaa—Hyyrylä—Leppäkorpi—Mäkelä—Korpela rycka fram längs den till Korkeakoski ledande vägen, varunder den tillsammans med den först-

[1]) Se bilden i del IV, sid. 86.

[2]) » » » II, » 415.

G. TÖRNVALL.

J. KOMONEN.

nämnda kolonnen skulle rensa Hyytiälä och Kallenautio. Sedan Korkeakoski erövrats, skulle kolonnen fortsätta sin framryckning längs stora landsvägen mot Orivesi. Den skulle såvitt möjligt upprätthålla intim förbindelse med kapten Tiainens kolonn. Till kapten Nordensvans kolonn hörde 9. och 12. kompanierna, 1. Sydösterbottniska kompaniet, 1. och 2. Tavastländska kompanierna, inalles 646 man med 7 maskingevär och 2 kanoner, förutom en fälttelegrafavdelning på 6 man. Kompanichefer voro: jägarlöjtnant O. V. Peltokangas[1]), stud. F. Strömbäck, jägare G. Viitaharju, löjtnant Väinö A. Mikkola och kapten M. Ekström[2]).

Kapten Tiainens[3]) *eller Vilppula-kolonnen* skulle tränga fram längs järnvägslinjen Vilppula—Lyly—Korkeakoski—Orivesi, varunder torpen invid intervägen Sankila—Salojärvi—Salmijärvi—Lyly skulle rensas från fiender. Den skulle upprätthålla förbindelse med Nordenswans och Lindéns kolonner. Till denna kolonn hörde 2., 3. och 7. kompanierna, inalles 519 man med 6 maskingevär och 2 kanoner samt fälttelegrafavdelning på 6 man. Kompanichefer voro: jägare O. V. Nenonen, jägarlöjtnant Y. J. Könni och veterinär W. Ehrström[4]).

Löjtnant Lindéns eller Mänttä-kolonnen skulle tränga fram längs vägen Riihiniemi—Lyly—Juupajoki—Orivesi, understödja kolonnen Tiainens eventuella operationer mot Lyly och Korkeakoski samt skydda samma kolonn för angrepp österifrån. Den skulle upprätthålla intim förbindelse med kapten Tiainens och om möjligt med ryttmästare Wilkmans kolonn. Till löjtnant

---

[1]) Se bilden i del II, sid. 101; stupade i Messuby $^{26}/_{3}$.

[2]) » » » IV, » 284.

[3]) » » » II, » 141.

[4]) » » » II, » 145.

Lindéns kolonn hörde 4. och 6. kompanierna, inalles 345 man med 3 maskingevär samt en fälttelegrafavdelning på 6 man. Kompanichefer voro: handelsföreståndaren Verner Kaatiala och jägarfältväbel O. Vuorisalo.

Reserven, vars förläggningsort förblev Vilppula, omfattade 8. och 13. kompanierna samt 1. och 2. reservkompanierna, inalles 478 man med 2 maskingevär och 2 kanoner. Kompanichefer voro: jägarlöjtnant E. Mäkinen [1]) (insjuknade och ersattes med svenske löjtnanten Sjöström), jägarlöjtnant Aug. Oksanen, jordbrukaren L. Kulenius (stupade $^3/_4$) och reservlöjtnant J. V. Snellman.

Sedan Korkeakoski tagits, skulle samtliga kolonner sammanslås under kapten Tiainens befäl. De skilda kolonnernas chefer skulle hava sina egna reserver och ihågkomma, att de endast hade att lita på egna krafter. Ingeniör M. Joutsens [2]) kommando skulle reparera järnvägen, för vilket ändamål en arbetstrupp skulle erhållas från närmaste garnison.

VÖRÅ KRIGSSKOLE-ELEVER UNDER EN LEDIG KVÄLLSSTUND I RUOVESI.

Den första uppgift den Wetzerska gruppen fick sig förelagd var att motstå fiendens anfall, tills de kringgående rörelserna fullbordats, då även den skulle övergå till offensiven. I själva verket var ställningen sådan, att fienden på denna frontdel ännu fortsatte sitt den 10 mars inledda anfall och det häftigare än någonsin.

Sålunda rapporterades den 15, att en stark fientlig trupp var i antågande från Korkeakoski mot Pohja, medförande flere maskingevär och 2 kanoner. Skottväxlingen började här redan på förmiddagen, men de vitas kanoneld upphörde snart, ty den sista shrapnellen hade redan avskjutits kl. 12 på dagen.

---

[1]) Se bilden i del II, sid. 225.

[2]) » » » IV, » 282.

Kapten Wallenius kunde icke sända hjälp, enär fienden även anföll Pitkälä. Här hade på den röda sidan en kompanichef och 2 plutonchefer stupat [1]).

Wallenius' trupper voro på eftermiddagen så medtagna av striderna, att han icke kunde skrida till anfall, och han såg icke ens någon möjlighet att göra det följande dag med de styrkor han hade till sitt förfogande.

Lika litet kunde Nordenswans kolonn tänka på någon framryckning. Från Manninens frontavsnitt meddelades nämligen, att fienden höll på att genombryta fronten vid Paaveli och Pyhkiö torp mellan Manninen och Enoranta gårdar. Med särskild häftighet anföllo här A-trupperna från Helsingfors; i en skogsdunge kommo de vita och de röda härvid att blandas om varandra. Lyckligtvis hade de vita här förstärkts genom att Viitaharjus kompani, som var på återväg från Vaskivesi, hade stannat på Manninen gård. Från de sistnämnda platserna anhöll man hos kapten Wallenius om hjälp, men han kunde självfallet icke lämna sådan. Därför gav överste Wetzer kapten Tiainen order att genast med skjutshästar sända hälften av 13. kompaniet till Enoranta. Genom denna åtgärd tvungos de röda till slut att retirera. På kvällen var allt lugnt, om man bortser från några enstaka skott, som avlossades här och där. Enligt de rödas egna uppgifter hade de 12 stupade och 35 sårade, 7 insjuknade och ett stort antal försvunna [2]). De vitas totalförlust var 26 man.

PYHKIÖ TORP I VÄÄRINMAJA.

---

[1]) I fråga om händelserna i västra Ruovesi hänvisas till kartorna i del II, sid. 439, och del IV, sid. 305, ävensom *tilläggskartan 4* i slutet av del IV.

[2]) De rödas rapport förmäler om denna dags strider följande: »På Enorantafronten pågingo under hela förmiddagen förberedelser till anfall, och härunder uppstodo mindre förpostfäktningar. Anfallet började kl. 1 e. m. Våra trupper attackerade i en mycket lång kedja, vilken det var nödvändigt att på detta sätt draga ut, enär slaktarnas befästningar även hade stor utsträckning. Våra trupper, åtminstone de flesta, gingo modigt fram och läto det komma till bajonettstrid. Men de lyckades dock icke uppnå sitt mål, Enoranta-vägen, då slaktarnas

F. STRÖMBÄCK. †

G. VIITAHARJU.

V. A. MIKKOLA.

Tiainens kolonn i Vilppula utvecklade icke denna dag någon större aktivitet. De vitas båda kanoner voro i olag. En av de rödas flygmaskiner uppenbarade sig åter, liksom under de föregående dagarna, över Vilppula och nedsläppte bomber, som föllo tätt intill stationen och ungdomsföreningens hus. Då man i närmaste framtid kunde motse ett fientligt anfall även på detta håll, återkallades från Ruovesi kavalleristerna och från Mänttä det kompani, som föegående dag ditsänts.

För Lindéns kolonn, d. v. s. på frontdelen Mänttä—Kuorevesi, inträffade ingenting märkligare denna dag. De rödas patruller voro i rörelse i trakten av Lahnajärvi, där skottväxling uppstod.

På Tavastlandsgruppens frontdel förmärktes ännu den 15 ingenting av de vitas offensiv. Tvärtom låg initiativet här i de rödas händer. Kl. 4 e. m. rapporterades till högkvarteret från Vilppula, att någon framryckning på denna front icke var möjlig ens följande dag. Överste Wetzer anhöll om mera manskap från Haapamäki.

Med anledning av sistnämnda begäran meddelades bataljonschefen kapten A. F.

VILPPULA UNGDOMSFÖRENINGS HUS.

styrkor voro så betydande och dessutom skyddade av förskansningar. Våra trupper retirerade emellertid ej, utan förblevo i sina ställningar.»

Y. J. KÖNNI.

V. KAATIALA.

Procopé, att 2. grenadjärregementets I bataljon[1]) skulle förflyttas till Vilppula och ställas till chefens för Tavastlandsgruppen förfogande. Följande dag gav överbefälhavaren order om att II bataljonen[2]) under befäl av kapten W. Stjernschantz skulle förflytta sig till Mänttä. Ytterligare ökade han sin reserv, i det han påbjöd, att av de under utbildning varande skyddskåristerna från Vasa skulle bildas 2 bataljoner (1,200 man), vilka skulle till den 17 samlas i Haapamäki. — Den 16 mars förnyade fienden sitt angrepp, varvid han försökte genombryta frontdelen Enoranta—Manninen. Dock voro alla hans ansträngningar förgäves. Hit sändes 3 kompanier från nämnda I bataljon, vilka ställdes till jägarlöjtnant Nordenswans disposition. Även bombarderade fienden under dagens lopp Vilppula, medan på Mänttäfronten intet nämnvärt inträffade.

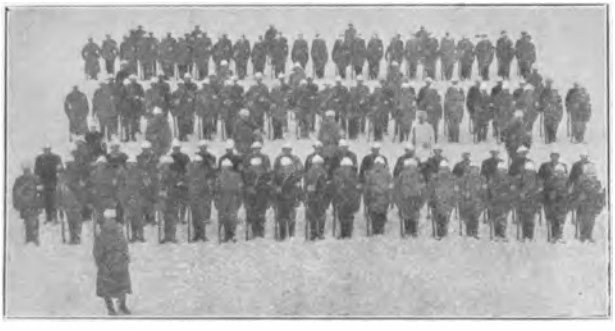

2. GRENADJÄRREGEMENTETS I JYVÄSKYLÄBATALJONS 2. KOMPANI I LAPPO FÖRE UPPBROTTET TILL FRONTEN.

Det blev sålunda ingenting av Tavastlandsgruppens framryckning denna dag heller, och i rapporten till överbefälhavaren hette det, att trupperna, särskilt de, som varit med i Enoranta, voro så ansträngda och utmattade, att de behövde minst 5—6 dagars fullständig vila.

[1]) I Jyväskylä bataljon.

[2]) II Savolax bataljon.

J. W. SNELLMAN.

L. KULENIRS. †

Men på eftermiddagen hade överbefälhavaren, samtidigt med att han meddelade om Satakunda- och Wilkmanska gruppernas framgångar, givit Tavastlandsgruppens chef följande order:

Ni skall den 17 i dagningen gripa till offensiven. Härmed skall Eder högra flygel, under kraftigt framträngande mot Korkeakoski, snarast möjligt uppnå vägskälet vid Murole (6 km sydost Murole kanal).

Mannerheim.

Vid midnattstiden beordrade överbefälhavaren överste Wetzer att omedelbart övertaga högsta ledningen av detachementet Hjalmarson och besätta Kuru, varefter offensiven skulle inledas längs hela fronten.

Såsom av det föregående och andra uppgifter framgår, hade överste Wetzer till förfogande följande trupper:

Hjalmarsons detachement se sid. 22—23.			
Pohja-kolonn (*Wallenius*)	3 komp.	3 m.g. 1 a.g.[2]	1 kanon[1]
Manninen-kolonn (*Nordenswan*).....	5 »	5 m.g. 2 a.g.	2 » [1]
Vilppula » (*Tiainen*)	3 »	4 m.g. 2 a.g.	2 » [1]
Mänttä » (*Lindén*).....	2 »	3 m.g.	— »
Reserven (*Forssell*)	4 »	2 m.g.	2 »
2. gren.reg. I bat. (*Procopé*)	4 »	6 »	— »
2. » II » (*Stjernschantz*)	4 »	6 »	— »
Larvas maskingevärskomp.	1 »	2 »	— »
Vähäpassis maskingevärskomp.	1 »	2 »	— »
Almqvists tunga art.batteri (se reserven), *Ekströms 4 bombkastare.*			

[1]) Kanonerna tillhörde Londéns och Lundqvists artilleribatterier.

[2]) a. g. = automatgevär.

W. STJERNSCHANTZ.

ALEXANDER F. PROCOPÉ.

A. A. ALMQVIST.

Sålunda disponerade överste Wetzer för sin offensiv c:a 4,000 man, c:a 40 maskin- och automatgevär och 7 kanoner, frånsett Hjalmarsons detachement, som omfattade c:a 1,700 man, 15 maskingevär och 8 kanoner. Dessutom stöddes överste Wetzers front direkt av överbefälhavarens reserv i Haapamäki.

2. Anfallsrörelsen den 17—19 mars.

Med anledning av överbefälhavarens slutliga anfallsorder bestämde överste Wetzer den 17, att framryckningen bestämts att börja kl. 5,20 f. m., då Wallenius' kolonn skulle bryta upp från Pohja, Nordensvans från Manninen, Tiainens från Vilppula och Lindéns från Mänttä.

Men innan Wallenius' kolonn i Ruovesi kunde sätta sig i rörelse, måste Kuru vara rensat från fiender. Underrättelserna om Hjalmarsons rörelser under de senaste dagarna hade varit rätt osäkra, och först nu sände överste Wetzer 2 kompanier under löjtnant J. W. Snellmans befäl för att understödja Hjalmarson. Fienden hade emellertid föregående natt lämnat Kuru.

Kl. ½ 5 samma morgon uppbrottet skulle äga rum infann sig överste Forssell hos kapten Nordenswan, varpå de gemensamt uppgjorde anfallsplan. Denna gick främst ut på erövring av Nenonen gård genom angrepp från Kylmäläsidan, varefter man skulle med smärre trupper företaga rekognosceringar i riktning mot Hyyrylä. Kapten Ekström lämnade befälet över bombkastarbatteriet i ingeniör V. Marjanens händer och tog själv ledningen över 2. Tavastländska kompaniet för att med detta göra en kringgående rörelse.

Redan på morgonen inleddes de vitas anfall mot Kylmälä sålunda, att Peltokangas' trupp ryckte an från Kankaanpää och 1. Tavastländska

kompaniet från Välikoski. De röda tvungos till reträtt, men när de förföljdes, uppstod vid Piilo torp en häftig strid. De höllo med tillhjälp av sina maskingevär och sin kanon länge stånd, tills de vita efter en kringgående rörelse gingo till storms och slogo fienden på flykten, varvid de som byte togo 2 maskingevär och 2 kanoner.

Foto W. Winter, 1923. PIILO TORP.

Under tiden hade de rödas ställning vid hela Väärinmajafronten bragts att vackla.

På natten hade man från Vilppula station lyckats med stort besvär forsla en tung kanon till Peltola gård. Kapten A. A. Almqvist, som själv skulle leda elden från Niemi gård, meddelade till Seppälä, att han på morgonen skulle börja bombardera Nenonen. Här hade de röda ett starkt maskingevärsnäste i stenfähuset, och på en kulle invid gården var deras kanonbatteri förlagt. Målet låg på c:a 10 ½ km:s avstånd från de vitas kanon, och elden dirigerades från Niemi gård dels per telefon, dels genom utsända stafetter.

Av de första välriktade skotten slogo några ned i närheten av de rödas batteri, ett par t. o. m. i detsamma, och senare träffade ett själva fähuset. Därefter riktades elden mot Myllymaa, där de röda hade sitt huvudtillhåll. Uppskrämda skingrade sig dessa åt olika håll, en del i riktning mot de vita, andra söderut. Men från sistnämnda håll anlände förstärkningar, utsända för att hindra frontens begynnande sönderfall. Väärinmajatrupperna, av vilka 2. Tavastländska kompaniet genast bemäktigat sig Nenonen gård och tagit 1 kanon som byte, gjorde emellertid allt för att de röda ej ånyo skulle kunna ordna sig. De

Foto W. Winter, 1923. LEPONIEMI.

röda började retirera vid Väärinmaja, tätt följda av de Nordensvanska trupperna.

Fienden förföljdes ända till Leponiemi. Kl. 9 på kvällen företogo de vita trupperna ett anfall mot Myllymaa, men försöket misslyckades denna gång. Först följande dag kunde man fördriva fienden även från Myllymaa.

Kapten Tiainen hade meddelat, att hans förtrupper samma dag, kl. 5.50 på morgonen, satt sig i rörelse. Vid 8-tiden hade trupperna hunnit något förbi vägskälet till Ruovesi, på södra sidan om bron, då han erhöll underrättelsen, att en röd kedja mellan Pynnönen och Vilppula ryckte fram mot den senare platsen. Invid Pynnönen stod på banan ett lokomotiv med en pansarvagn; de vita hade med grov kanon avlossat två skott mot banvallen 1 km söder om Sankila. Men bombardemanget avbröts, då man icke kunde göra några observationer och då man även antog, att de vita redan närmade sig den beskjutna

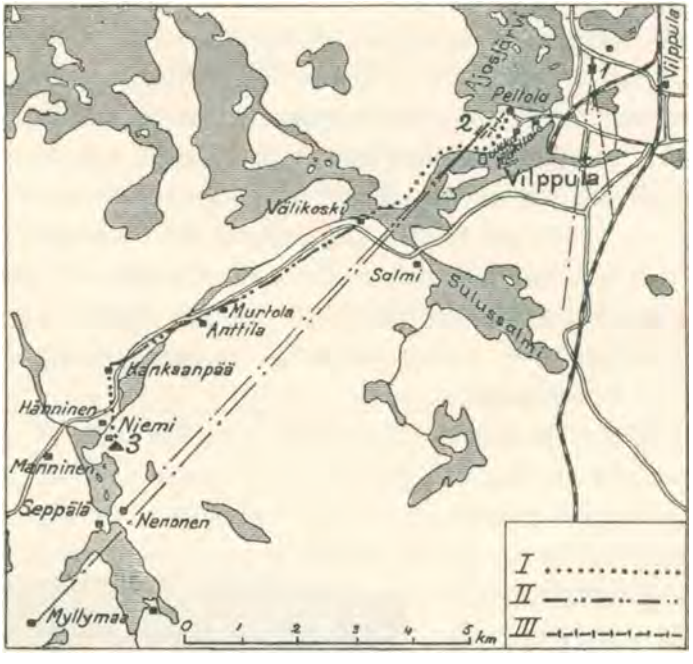

KARTA, BELYSANDE DET TUNGA ARTILLERIETS VERKSAMHET Å FRONTEN RUOVESI—VILPPULA DEN 17 MARS. (ENLIGT SKISS AV ÖVERSTELÖJTNANT A. ALMQVIST).

1—2. ARTILLERIPOSITIONER. — 3. ELDLEDNINGSPLATS.
I. FÄLTTELEFONLEDNING. — II. VANLIG TELEFONLINJE. — III. RIDANDE STAFETT.

Foto Eljas Paalanen.

NENONEN. SEPPÄLÄ. PÅ HOLMEN EN RÖD M. G.-POSITION.

UTSIKT ÖVER HIETASENJÄRVI FRÅN SJÖNS ÖSTRA STRAND.

punkten. Något infanterianfall hade icke heller företagits, enär Ehrströms kompani, som skulle rycka fram förbi Pynnösmäki, icke vågat gå fram ända till banan. Vid 12-tiden hade trupperna återvänt till sina förra ställningar. Sålunda kunde för denna dag intet resultat framvisas på denna frontdel. Lindéns kolonn hade närmat sig Pynnönen, men den fick order att uppskjuta sitt anfall till följande dag.

Överste Wetzer beordrade på dagen överste Forssell att genast infinna sig i Vilppula för att där övertaga befälet över de trupper, vilka opererade mot Lyly.

För nästföljande dag, den 18, utfärdade överste Wetzer anfallsorder till sina trupper. Häri bestämdes, att Hjalmarson skulle följa sina tidigare erhållna order; Nordenswan skulle närmast avancera till Hyyrylä, där han hade att invänta vidare order; Stjernschantz skulle kl. 5 f. m. anfalla och besätta Pynnönen, mot vilket även Lindéns avdelning skulle operera, och Sankila samt om möjligt rycka fram till Lyly. Wallenius fick order att följa efter Hjalmarson, sedan denne hunnit i flanken angripa de rödas förskansningar utanför Pekkala.

V. G. MARJANEN.

ILMARI SJÖSTRÖM.

Såsom vi i det föregående sett, kvarstannade överste Hjalmarson efter Kurus erövring därstädes ända till den 19. Likaså förde Wallenius' kolonn på högra flygeln fortfarande lokala strider mot fientliga trupper, som flytt från Väärinmaja frontavsnitt. Nordenswans kolonn hade avancerat mot Hyyrylä, men råkat i strid med röda trupper och fördröjts i sin framryckning. I stället hade Stjernschantz' kolonn, som satt sig i rörelse kl. 5 på morgonen, lyckats fördriva de röda från deras ställningar i Pynnönen och Sankila, varefter han snabbt avancerade vidare mot söder. Artilleriet hade fått order att brösta av i Sankila för att hindra en eventuell fientlig framryckning längs banan. Kapten Stjernschantz var vid middagstiden med sin trupp 5—6 km från Lyly och meddelade, att hans längs järnvägen framtågande trupp utsatts för anfall och att han skickat 2. och 3. kompaniet till hjälp för att möjliggöra fortsättandet av framryckningen mot Lyly.

Foto M. Joutsen.

MASKINGEVÄR, SKYDDAT AV PAPPBALAR, I VILPPULA.

Till fiendens tillbakaträngande mot Lyly hade i sin mån den Lindénska kolonnens åtgöranden medverkat. Jägarlöjnant Lindén (Wäinönheimo) rapporterade redan kl. 7.40 f. m., att hans trupper befunno sig 4 km söder om Pynnönen på marsch mot Lyly.

SALMI GÅRD, FÖRSTÖRD GENOM DE RÖDAS ARTILLERIELD.

Först kl. 2.55 e. m. kunde kapten Stjernschantz' och löjtnant Lindéns trupper börja anfallet mot Lyly, där enligt uppgift 300—400 röda befunno sig med flera maskingevär och bl. a. även 2 stora kanoner invid stationen. Redan vid 6-tiden på kvällen var Lyly station jämte omgivning i de vitas händer [1]). Som byte hade tagits 1 kanon, flere maskingevär, 2 förseglade kassakistor, ett tågsätt (40 vagnar, av vilka 2 sanitets- och 4 passagerarvagnar), några med pappbalar pansrade vagnar, 4 fältkök m. m.

---

[1]) Om de röda truppanhopningarna i Lyly har en ortsbo meddelat bl. a. följande:

När de röda sågo, att det var omöjligt att bryta den vita fronten, började trupper i allt större omfattning strömma till Lyly med kanoner och kulsprutor. Bland dessa nyanlända trupper märktes: ett A-kompani från Helsingfors, en kavalleriavdelning från Åbo (ett 100-tal ryttare, chef V. Lehtimäki), en kulspruteavdelning från samma stad, rödgardistavdelningar från Petersburg, Kangasala, Messuby, Lahtis och Forssa samt Hyvinge och Riihimäki röda garden, Helsingfors plåtslagaravdelning, manskap från Tammerfors, Pispala, Malm och Jokkis o. s. v. Skjutövningar höllos dagligen på Lylyjärvis is, och ständigt ånyo ryckte man ut för att med friska krafter förgöra »slaktarna», men alltid förgäves. Slutligen anskaffades även 3 pansartåg och 2 flygmaskiner (flygchef var bl. a. Eino Rahja).

BILD FRÅN MÄNTTÄBANAN.

Foto M. Joutsen. DE VITAS PANSARTÅG VID KORKEAKOSKI.

Ännu samma kväll avancerade trupperna mot Korkeakoski, men återvände på kvällen till Lyly.

Resultatet av denna dags strider på fronten Ruovesi—Vilppula var av rätt stor betydelse. Överste Wetzers trupper hade från försvar kunnat övergå till anfall och i någon mån tränga fienden ur hans ställningar. Med anledning av att Wilkmans detachement tvungits att föregående dag lämna Orivesi station och detachementet Hjalmarsons framryckning icke varit så snabb som man hoppats, fick överste Wetzer ännu samma kväll order att följande dag hastigt avancera över linjen Korkeakoski—Juupa och söka förbindelse med överste Wilkman.

EN ANNAN BILD AV SAMMA PANSARTÅG.

Överste Wetzer bestämde alltså, att hans grupp den 19 skulle utföra följande rörelser: överste Hjalmarson

skulle bryta upp kl. 5 på morgonen från Pohja för att med sin huvudstyrka erövra Teisko och med den mindre truppen Pengonpohja. Kapten Wallenius' trupp och Hjalmarsons fältbatteri fingo order att samtidigt bryta upp från Pohja — helst med slädar — och längs stora landsvägen rycka fram till Orivesi för att där ansluta sig till överste Forssells trupper. Överste Forssell åter skulle kl. 7 f. m. avancera till Orivesi, som han tillsammans med Wilkman skulle erövra. Reserven, som utgjorde 5 ½ kompanier, anfördes av kapten Tiainen. Kapten Almqvist skulle tidigt på morgonen utvälja en plats, från vilken det bleve lämpligt att bombardera fiendens ställning vid Orivesi.

ELJAS PAALANEN[1]).

Under dagens lopp upprepade överbefälhavaren sin tidigare givna order till överste Wetzer, att han skulle med det snaraste upprätta förbindelse med överste Wilkmans grupp.

Hjalmarsons trupper försenades emellertid, och när spetsen kl. 7 e. m. kom fram till Pohja, nåddes den av underrättelsen, att Korkeakoski redan var i de vitas händer. Nordenswans trupper, som tillbragt natten på Hyyrylä och Pynnöniemi, hade i Leppäkorpi trängt fienden tillbaka. Kapten Ekström började sin framryckning kl. 7.30 f. m. efter att hava uppdelat sin styrka på två kolonner. Peltokangas' kolonn tågade längs vägen från Työrö till Forstinstitutet, Ekström själv längs vägen Hyyrylä—Korkeakoski. Kapten Ekström var redan kl. 10.30 f. m. i Mäkelä och fortsatte till Valkjärvi utan att stöta på fienden. Då man kunde befara, att fienden skulle betjäna sig av pansartåg, fick ingeniör M. Joutsen i uppdrag att för de vitas räkning iordningställa ett pansartåg, vilket skulle armeras med en kanon och ett maskingevär. Överste Forssell avancerade med 2 kompanier längs banan mot Korkeakoski.

Vid Korkeakoski gjorde de röda segt motstånd mot kapten Stjernschantz' och kapten Ekströms trupper. Men det bröts slutligen, sedan de vitas pansartåg anlänt. Stationen var i de vitas händer kl. 3 e. m. Fiendens pansartåg gjorde ännu ett anfall, men tvangs att retirera, varvid det sprängde banan bakom sig. Under tiden hade löjtnant Lindéns trupper på sin marsch mot Korkeakoski

[1]) Se del IV, sid. 340.

stött på fienden vid Kelli by i Juupajoki. Här uppstod en strid, vilken pågick c:a 4 timmar och vari Lindéns trupper understöddes av ryttmästare Lindhs skvadron, vilken anlänt från Hallinpenkki genom Kuorevesi och Juupajoki och nu söder om Korkeakoski kämpade mot såväl de rödas pansartåg som mot retirerande fiender. Fienden blev slagen och efterlämnade som byte åt de vita ett par maskingevär och ett stort antal gevär och fångar. De röda drogo sig tillbaka mot Hirsilä.

De vitas förluster voro jämförelsevis ringa. De röda hade endast inom stationsområdet 79 stupade och förlorade i fångar c:a 150 man.

KAPTEN EKSTRÖM OCH JÄGARLÖJTNANT NORDENSAWN, STADDA PÅ RESA SÖDERUT.

Överste Forssell önskade omedelbart fortsätta marschen mot Orivesi; det var högst sannolikt, att han i Hirsilä skulle sammanstöta med röda flyktingar, enär järnvägen där löper invid landsvägen. Men han nödgades avstå därifrån för att på avtalad tid kunna sammanträffa med överste Wetzer och stannade över natten i Korkeakoski.

Den s. k. Vilppulakatastrofen var ett oväntat slag för såväl de röda som deras medhjälpare, ryssarna. Vid övriga röda fronter och i hela det röda Finland sökte man så länge som möjligt att dölja den. Men bataljons- och kompanichefer gjorde sitt bästa för att för generalstaben förklara, huru det hela tillgått, bemödande sig om att framställa saken i en för dem själva fördelaktig dager. Bäst avspeglar sig situationen i en berättelse, avgiven av en t. f. bataljonschef vid Seppälä fronten, O. Salmela. Här berättas bl. a. följande:

Den 15 mars hade till frontens överbefälhavare utsetts en viss Korhonen i stället för den förre chefen G. Lund. De föregående dagarnas strider fortsattes, medan de röda alltjämt voro de anfallande, men de slogos tillbaka, så att ställningen förblev oförändrad. Den 17 [1]) pågick strid på högra flygeln. De vita gingo till anfall mot

[1]) Salmela uppger i sin rapport oriktigt den 18, likasom även övriga data äro oriktigt angivna. Misstagen ha här rättats.

A-kompaniet och Riihimäkikompaniet, vilka retirerade ända till Lyly. Då Salmelas trupper icke hade fått någon underrättelse om det timade, voro de nära att bli omringade av de vita. Det uppstod en häftig strid. De rödas ställningar förblevo desamma som förut. Följande morgon begynte de vita anfalla de gårdar, i vilka de röda trupperna voro inkvarterade, under försök att omringa dem. Då samlades manskapet, trots förbud, på Hyyrylä, och man försökte utställa vaktposter kring gården, men dessa lämnade snart sina platser. »Då vi sågo hur allvarsam vår ställning var, bortsände vi kanonerna, 3 till antalet, och därtill hörande ammunition. Och den övriga trängen efter.» Kanonerna fördes sedan raka vägen till Korkeakoski. Men då en del av trängen skulle föras till Forstinstitutet, kom man underfund med att den lokala staben och samtliga trupper redan avlägsnat sig därifrån.

»Överbefälhavaren» Korhonen gav order om att trupper skulle förläggas på Forstinstitutet, men han fick ej längre manskapet att lyda. Alla sökte sig till Korkeakoski, och Salmela själv anlände dit den 19 kl. $^1/_2$ 3 f. m. Även från Korkeakoski hade staben gett sig i väg, så att blott en av dess medlemmar, Duva, fanns kvar där. Nu försökte Rahja, Lehtimäki, Duva och Salmela ordna försvaret. De sände ett kompani, under befäl av Hurenius, till Kolmenkoura, där enligt uppgift ett annat kompani redan tidigare skulle befunnit sig, vilket dock icke var fallet. Hurenius' kompani blev härvid omringat, men räddade sig.

Salmela hade sedan fått order att ordna skyttelinjen på vänstra flygeln vid Korkeakoski. Rahja hade hand om centern, och den stod på sig, ehuru den hade blott 1 maskingevär kvar, sedan maskingevären och kanonerna sänts till stationen. På Salmelas förfrågan om det även stod trupper på högra flygeln, fick han svaret, att så icke var fallet. Då tvang han två kompanier att begiva sig dit, men de återvände på eget bevåg, och de vita närmade sig utan att möta motstånd stationen. Bland de röda uppstod villervalla och panik.

»Därifrån kommo vi till Hirsilä haltpunkt, medan det regnade kulor över oss från alla gårdar. Ingen tänkte på annat än att fly mot Tammerfors. Vi anlände till Orivesi. Även därifrån hade staben farit sin kos. Vi försökte få trupper att stanna där, men förgäves. Ett tammerforsiskt kompani hade gett sig i väg och lämnat en lucka i kedjan. Man påstår, att det lokala gardets chef varit vitgardist; jag hörde, att han blivit skjuten.

Av trupperna trängde en del med våld in på tåget, våra 14 ryttare begåvo sig till Kangasala, där de stannade till den 22. Sedan återvände de till Tammerfors för att anhålla om förstärkningar till Kangasala, och vi utvalde för ändamålet 2 kompanier, av vilka det ena var det Hureniuska från Helsingfors. Men när de redan voro marschfärdiga, kom ett telefonbud från staben, att de icke behövde lämna Tammerfors. Det var så mycket mera brottsligt som det var en enskild stabsmedlem, som hade gett denna order.»

Händelserna vid Korkeakoski belysas i en berättelse över den resa, som Internationella Röda Korsets Tammerforsavdelning med sanitetståg företog genom den röda fronten över till de vitas sida[1]):

[1]) Till avdelningen hörde 3 läkare — Fogelberg, Alanen och Klemola — 2 adjointer, 6 sjuksköterskor samt ekonom och förrättningsman. Tåget hade avgått från Tammerfors den 9 mars och samma dag på eftermiddagen anlänt till Korkeakoski, där ambulansen placerades

Den 17 mars kl. 12 på dagen begav sig en del av ambulansens medlemmar till Lyly-fronten, och kl. 3 e. m. återvände de skyndsamt till Korkeakoski, tätt följda av den röda armén, som i full oordning sökte fly söderut; de vitas allmänna framryckning hade begynt. Man kan icke med ord beskriva denna flykt av en armé, som saknade all disciplin och ledning. Järnvägsvagnarna fulla, folk på taken, på buffertarna, på lokomotiven — kort sagt överallt, där man blott kunde hålla sig fast. Landsvägarna fulla av flyende fotfolk, artilleri, kavalleri, vilket sistnämnda utan misskund red i hastigt trav genom fotfolket. Flyktingar med skräcken målad i ansiktena, kvinnor, barn, husgeråd, kor, får och hästar i ett enda kaos.

Samma dag på kvällen, vid 6—7-tiden, förflyttade sig ambulansen till Korkeakoski skofabrik 2 km därifrån, där de alla enhälligt hade beslutit kvarstanna, om det också gällde livet. Här infann sig kl. 12 på natten en kommissarie, som fordrade, att alla skulle följa med de retirerande röda, vilket dr Fogelberg och förrättningsmannen bestämt förklarade icke skulle ske. Kl. 4 på morgonen uppenbarade sig samma kommissarie ånyo med en smutsig papperslapp i handen; han hade order från den röda staben i Orivesi att taga ambulansens personal levande eller död med till Tammerfors. De vägrade åter bestämt att följa med. Mannen hotade använda vapenmakt och frågade, om man inte var rädd, vartill svarades: »Ni är rädd själv, ni är ju redan alldeles blek, men inte vi.» Litet före kl. 5 på morgonen, den 18 mars, ångade tåget i väg, kvarlämnande ambulansen.

Kl. 9 på morgonen anlände den sista röda hopen, bestående av c:a 200 ryttare och några tränghästar, till fabriken, varest dr Fogelberg m. fl. råkade i en häftig ordväxling med kavalleritruppens chef, en est, som endast bristfälligt kunde finska. Denne förklarade, att hans trupp icke fick lämna en enda levande varelse efter sig. Honom förevisades dock en order, att ambulansen skulle avtåga sist. »Herrn är god och läser», men som man antagit, kunde han icke läsa. I detsamma avsköt en vit spanaravdelning en salva mot ryttarhopen, vilken inom ett ögonblick skingrades. I fabriken befunno sig nu endast ambulansens personal, 16 sårade rödgardister samt en hop kvinnor och barn. Kl. 12 på dagen syntes i skogsbrynet de första vita, ungefär en pluton. Då gingo dr Fogelberg m. fl. emot den ankommande truppen. En kort ordväxling och de voro förenade med det vita Finland. Omedelbart efter den vita truppens ankomst, närmade sig de rödas pansartåg längs banan och började beskjuta fabriken trots att Röda korsets flagga svajade över huset. Icke ett enda av 18 kanonskott träffade den stora fabriksbyggnaden. De vita stormade under hurrarop fram mot pansartåget, vilket skyndsamt tog till flykten. Men på vänstra flygeln, på Väärinmaja front, kämpade man alltjämt. Det var betecknande för de rödas krigföring: sedan hela centern och högra flygeln retirerat vid 8-tiden på morgonen, höll den vänstra flygeln ännu stånd med risk att bliva fullständigt omringad och tillintetgjord. Kl. 4 e. m. anlände på vänstra sidan om banan en vit trupp under kapten Ekströms befäl, och sålunda hade ambulansen lyckats i sitt försök att skaffa den vita armén litet mera arbetskrafter på sjukvårdens område. Ambulansen fördelade sig därefter mellan de kämpande trupperna.

---

i närheten av stationen. Såväl i Lyly som i Korkeakoski utövade den sjukvård: dagligen behandlade den ett 50-tal sårade röda. »Skräckfebersjuka», d. v. s. sådana, som under föregivande av någon sjukdom ville slippa bort från fronten och behövde intyg från ambulansen, anmälde sig till ett antal av 527.

5. GRUPPEN LINDERS OPERATIONER.

1. Gruppens indelning och dess strider på Ikalis frontdel 85—100. Satakundagruppens uppgift vid Tammerforsoperationen preciseras efterhand 85. — Gruppen uppdelas på avdelningar; dessas uppgifter 86. — Anfall den 15 i riktningarna Viljakkala och Tavastkyro 87. — Strider den 16—19 mars 90. — *2. Strider på Lavia frontdel 97—99.* Försök att erövra Suodenniemi 97. — *3. Strider på Påmark frontdel 99—100.* De vitas anfall mot Norrmark den 16 mars 99. — De röda hålla sig härefter på defensiven 100.

1. Gruppens indelning och dess strider på Ikalis frontdel.

Överbefälhavaren hade, samtidigt med att han utnämnde överste Linder till Satakundagruppens chef, i den honom tilldelade instruktionen antytt möjligheten av att hans grupp skulle komma att deltaga i offensiven mot Tammerfors, vare sig dess anpart däri sedan skulle bestå i att draga ringen kring fienden över Toijala eller blott i att företaga angrepp från väster och sydväst [1]). Tillika uppmanade överbefälhavaren överste Linder att låta utveckla en energisk spanarverksamhet i riktningarna Kiikka—Urdiala—Karkku—Toijala—Tavastkyro—Ylöjärvi—Viljakkala—Tammerfors och att taga under omprövning, vilka möjligheter han hade att avancera till Pyhäjärvi och Näsijärvi och sålunda angripa Tammerfors från söder, sydväst och väster. Något senare fick överste Linder order att genast utrusta en expeditionskår, vartill bl. a. skulle höra ett sprängkommando och vars uppgift skulle vara att, sedan order därom

[1]) Se del IV, sid. 224.

mottagits från högkvarteret, så snabbt som möjligt rycka fram till Lempäälä och där uppriva järnvägslinjen.

Alla dessa förberedande åtgärder utvisa, att Satakundagruppen redan från början fick sig tilldelad en viktig uppgift vid Tammerforsoperationen. Detta kommer även till synes i överbefälhavarens order av den 5 mars till gruppens chef[1]).

Likväl framgår av en senare, den 12 mars utfärdad dagorder rörande Tammerforsoffensiven, att vissa förändringar vidtagits i den tidigare planen. Sålunda återkallades ordern om bansprängningen vid Lempäälä. Likaså förkortades fronten med c:a 20 km därigenom, att den i riktningen Pengonpohja utsända förbindelsetruppen underordnades Tavastlandsgruppens chef, närmast Hjalmarson:

Satakundagruppens uppgift under offensiven mot Tammerfors förblev likväl svår, då det gällde för den att operera i två olika riktningar, d. v. s. att gå till anfall mot Tammerfors och samtidigt hålla tillbaka de fientliga trupperna i Björneborgstrakten. Med anledning härav uppdelades Satakundatrupperna på två huvudavdelningar, av vilka den ena, som i sin tur sönderföll i två, Ikalis- och Lavia-avdelningen, skulle deltaga i offensiven mot Tammerfors eller säkra densamma mot fientliga flankanfall och den andra fortfarande operera på frontdelen Björneborg—Påmark.

För anfallsrörelsen mot Tammerfors hade överste Linder följande trupper till sin disposition.

1. *Ikalisavdelningen*, chef överstelöjtnant Appelgren: [2])

Åbo bataljon: 3 komp., 2 masking.,
Appelgrens bataljon [3]*):* 3 komp., 2 masking.,
Uleåborgs 2. frivilliga kompani (Giescke): 1 kompani,
Ericsons masking. kompani: 4 masking.,
Lilliérs skidlöpare,
Enhörnings »division»: 4 kanoner,
Ikalis skyddskår,
Ingeniörkompaniet,
Kauhajoki och Lillkyro kompani: 1 kompani.

---

[1]) Se sid. 13—14.

[2]) Se bilden i del II, sid. 97.

[3]) 1. Grenadjärregementets III Uleåborgska bataljon.

2. *Lavia-avdelningen*, chef major Schönberg: [1])

Kristinestads kompanier: 2 komp., 4 m.g.,
Vasa bataljon: 3 »
Maskingevärsavdelning: 5 m.g.,
Artilleri: 1 kanon,
v. Hertzens skidlöpare,
»Flygande bataljonen»: 2 komp.,
Uleåborgs 1. friv. komp.: 1 » ,
2 sprängkommandon.

Sålunda förfogade överste Linder för angivna ändamål över 2,600—2,700 man, 5 kanoner och 17 maskingevär.

Till *Påmarks-avdelningen*, som var avsedd för operationer i Björneborgstrakten, hörde följande förband:

3. *Påmarks-avdelningen*, chef överstelöjtnant Bergh: [2])

Björneborgs bataljon:	4 komp.,	2 m.g.,
Kompletteringsmanskap:	—	— » ,
Alasmaas masking. trupp:	—	6 » ,
Lyytinens skidlöpare,		
1. Åbo kompani:	1 »	— ,
3. »flygande» komp.:	1 »	1 » ,
4. » » :	1 »	4 » .

Påmarksavdelningen utgjordes sålunda av c:a 1,020 man och 13 maskingevär.

Överste Linder beslöt att överlämna ledningen på Påmarks frontdel åt därvarande chef och själv avancera mot linjen Kulovesi—Karkku i två kolonner, av vilka den ena skulle tåga genom Lavia under ledning av major Schönberg och den andra genom Ikalis under överstelöjtnant Appelgrens befäl. Dessutom utsändes Ylinens kompani att upprätthålla förbindelsen med Hjalmarsons trupper, med vilka det sedermera införlivades.

Överste Appelgren hade redan med sin kolonn satt sig i rörelse från Lohikoski i riktning mot Jämijärvi, då han upphanns av en ridande kurir, som till honom överlämnade en skriftlig order. Efter att ha meddelat, att fienden höll Kyrofors och Tavastkyro besatta med c:a 1,000 man, vilka voro försedda med ett antal maskingevär och några kanoner, samt att även på Viljakkala och flere

---

[1]) Se bilden i del IV, sid. 266.

[2]) » » » » » 221.

G. S. REHNBÄCK.

EERO MÄKINEN.

YNGVE SVINHUFVUD.

platser norr om detsamma på östra stranden av Kyrösjärvi röda truppstyrkor varit förlagda, ehuru vissa omständigheter tydde på att dessa under de senaste dagarna dragit sig bort från dessa trakter, beordrade Satakundagruppens chef överstelöjtnant Appelgren att nu fördriva fienden från Kyrofors och Tavastkyro samt med en mindre styrka även från Viljakkala.

Vid fullgörandet av denna order handlade överstelöjtnant Appelgren icke i överensstämmelse med vad överste Linder därmed åsyftat. Sålunda bestämde han, att mer än hälften av hans trupper, d. v. s. 740 man, skulle först tåga till Luhalaks och därifrån rycka fram mot Viljakkala. Av den återstående hälften detacherade han största delen, 550 man med 1 kanon, att företaga en kringgående rörelse mot Osara och Kyrofors, medan endast en obetydlig avdelning på 90 man och 1 kanon skulle tåga i huvudriktningen, d. v. s. mot Sikuri. I Luhalaksexpeditionen skulle deltaga Uleåborgs (Appelgrens) bataljon, Lilliérs skidkommando samt Kauhajoki och Lillkyro kompani under befäl av jägarpremiärlöjtnant G. S. Rehnbäck. Åbo bataljon och Uleåborgs 2. frivilliga kompani under befäl av major W. von Gerich[1]) beordrades att tåga mot Osara och Kyrofors, och Ikalis skyddskår, vilken anfördes av chefen själv, begav sig i riktning mot Sikuri.

I Ikalis kvarlämnades 490 man under befäl av veterinär G. Klenberg.[2])

De avdelningar, som fått i uppdrag att rycka fram söderut, utförde den 15 och därpå följande natt nedannämnda rörelser.

---

[1]) Se bilden i del IV, sid. 266.

[2]) » » » » » 251.

Major von Gerichs avdelning tågade från Kurkela mot Osara, men otillförlitliga vägvisare och bristfälliga kartor vållade, att såväl de i förväg utsända skidlöparna som Uleåborgs frivilliga kompani gick vilse. I närheten av Myllyoja hade huvudstyrkan råkat ut för de rödas eld, men lyckats skingra fienden. Vid 10-tiden på kvällen hade förtruppen jämte ett par plutoner från huvudstyrkan besatt hela vägen från Myllyoja genom Järvenkylä ut till stora landsvägen öster om Mannamäki och huvudstyrkan uppställt vaktposter för trängens skyddande. De förra råkade i en mindre skottväxling med fienden som befann sig på Nuutti. När de försökte föra fram trängen, öppnade de röda eld från en holme, men blevo snart fördrivna därifrån. Vid midnattstiden anlände löjtnant dr Eero Mäkinen med en kanon, vilken genast riktades mot Nuutti. När sedan vid dagbräckningen trängen fördes över Myllyoja bro, började fienden beskjuta den med kanon, dock utan att träffa. Huvudtruppen, till vilken vid detta tillfälle hörde blott ett kompani och en kanon, eskorterade trängen vidare till Ikalis.

Under tiden hade förtruppen, som omfattade 2 kompanier, under vicehäradshövding Yngve Svinhufvuds befäl tågat öster om Mannamäki för att falla den fientliga truppen i Sikuri i ryggen. Men när chefen märkte, att ammunitionen började taga slut, drog han sig med sin trupp längs en skogsväg tillbaka till Ikalis.

Överstelöjtnant Appelgren hade, medan han från Ikalis-sidan gått till anfall mot Sikuri, plötsligt utsatts för fiendens eld såväl framifrån som från sidorna. Han tvangs att retirera och kunde blott med svårighet återställa ordningen i sin trupp, vilken han förde till Sarkkila.

Sålunda hade den under den 15 mars påbörjade operationen till en början medfört vissa framgångar i sydlig riktning, där Järvenkylä redan var i de vitas händer.

Följande dag ryckte Appelgrens avdelning åter fram mot Sikuri, därifrån fienden redan avlägsnat sig, och vidare till Mikkola, där förtruppen kom i kontakt med fienden.

Under tiden hade händelserna på östra sidan om Kyrösjärvi utvecklat sig på följande sätt.

Jämlikt order hade Lilliérs skidkommando under löjtnant Lilliérs befäl och Uleåborgs bataljons skidlöparavdelning under ledning av jägarfänrik A. Manninen ryckt ut för att på båda sidorna skydda vägen till Luhalaks, längs vilken huvudstyrkan skulle tåga fram. Manninens skidlöparavdelning, vilken höll sig söder

AARNE MANNINEN.

om vägen, råkade redan kl. 2,30 i skottväxling med fienden. En röd trupp på 100 man med ett maskingevär hade nämligen intagit ställning på en kulle i vinkeln mellan byvägen och stora landsvägen.

Huvudstyrkan hade under tiden med hästar begett sig från Ikalis över isen till Leutola by, från vilken en byväg löper vidare till stora landsvägen. När förtruppen hörde skottväxlingen, skyndade den sina kamrater till hjälp. Fienden retirerade till Luhalaks by, och de vita avancerade till Helteenkylä och därifrån till Luhalaks, där en hård strid pågick från kl. 6 e. m. ända till kl. 9 e. m. följande dag. Fienden hade intagit ställning utanför byn och höll sig där till kl. 4 på morgonen. Nu retirerade han till kullarna invid byns folkskola. Här pågick striden hela dagen, tills de vita stormade ställningarna, från vilka fienden brådstörtat flydde. Under stridens fortgång hade skidlöparavdelningarna företagit djärva kringgående rörelser för att oroa fienden genom angrepp i ryggen och rensa de längre bort belägna gårdarna. Som byte erhöllo de vita en stor mängd spannmål och andra livsmedel. Utmattade av ansträngningarna övernattade trupperna i Luhalaks by.

Överste Linder hade den 15 på kvällen anlänt till Ikalis, och följande dag utfärdade han order, att Luhalaks-avdelningen skulle energiskt tränga fram genom Viljakkala och samverka med de trupper, som på västra sidan om Kyrösjärvi marscherade mot Kyrofors. I Viljakkala skulle blott 2 plutoner kvarlämnas som vakt.

Överstelöjtnant Appelgren underrättade han om att Uleåborgs 2. frivilliga kompani med 2 maskingevär stod i Vatula och skulle tåga till Peltonen samt att Åbo 1. kompani, likaledes med 2 maskingevär, befann sig i Haapimaa på marsch till Vasunto ävensom att båda kompanierna över Mikkola sökte förbindelse med Appelgren. I Kurkela fanns 1 kanon. Tillika meddelade överste Linder, att Svinhufvuds kompani syntes hava varit tvunget att draga sig från Osara tillbaka mot Särkijärvi, möjligen ännu längre västerut. Vidare nämnde han, att han ämnade samla större styrkor på landsvägen till Kyrofors för att den 17 rycka fram, och han tillhöll därefter överstelöjtnant Appelgren att framför allt undvika ett isolerat anfall och nöja sig med att hålla ungefär den linje han lyckats nå fram till.

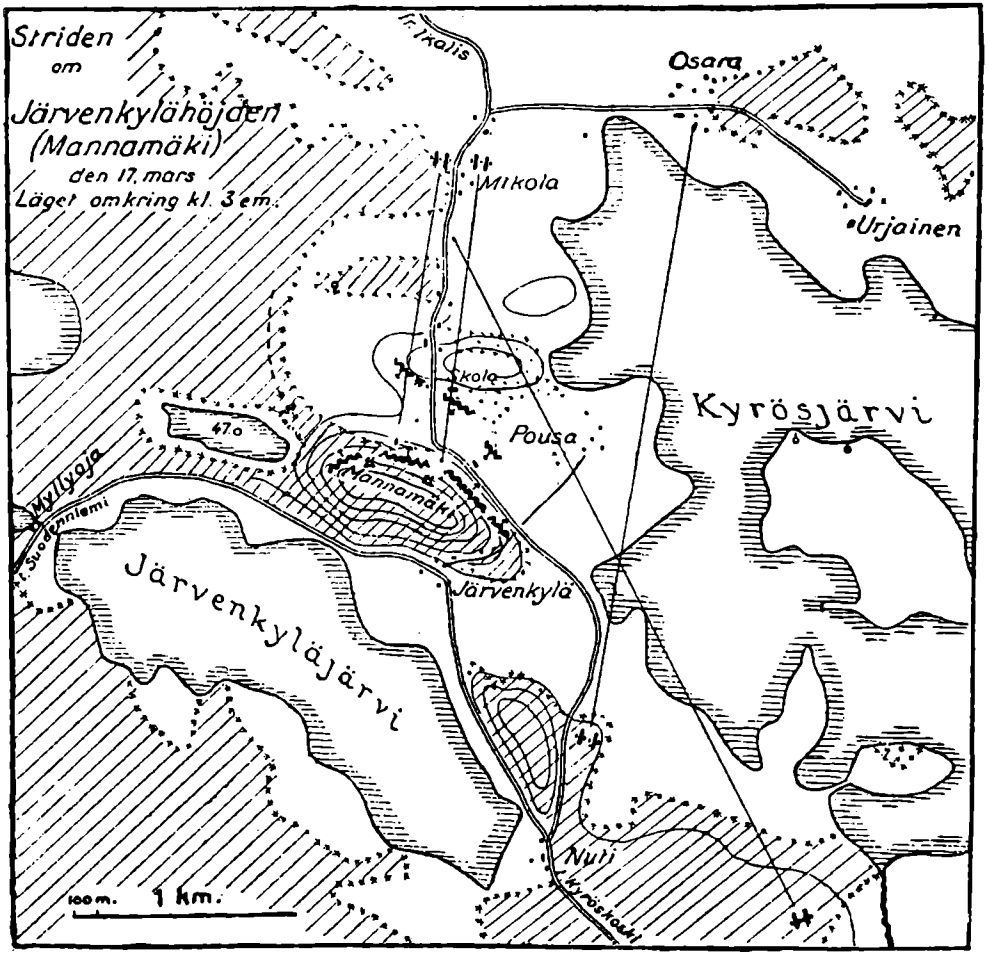

STRIDEN OM MANNAMÄKI (ENLIGT E. LINDER).

Den 16 utfärdade överste Linder en allmän dagorder rörande huvudanfallet, vilket skulle äga rum följande dag och avsåg att bana väg mellan Kyrofors och Tavastkyro. Vid framryckningen från Mikkola skulle förtruppen utgöras av ett kompani från Åbo bataljon, ett maskingevär och en ambulans. Huvudstyrkan skulle bestå av 1. Åbokompaniet, maskingevärskompaniet, 4 kanoner, Uleåborgs 1. frivilliga kompani, fälttelegrafavdelningen, stridsträngen, ingeniörskompaniet och åter en ambulans. Överste Linder sände överstelöjtnant Appelgren till andra sidan om Kyrösjärvi för att där övertaga befälet och leda framryckningen från Luhalaks mot Viljakkala kyrkoby.

MANNAMÄKI HÖJD, SEDD FRÅN STABENS PLATS I STRIDEN 17. III.

Den 17 mars, kl. 9 f. m., hade trupperna väster om Kyrösjärvi sammanslutits till en kolonn på landsvägen vid krökningen norr om Mikkola. Spetsen var framme vid Osara. Sedan överste Linder för kompanicheferna förklarat ställningen och utdelat sina order, lät han förtruppen sätta sig i rörelse och sände 1 kanon till Mikkola. Men då från chefen för Åbo kompani ingick den vilseledande underrättelsen, att Mannamäki höjd eller åtminstone dess topp var fri från fiender, beordrade överste Linder förtruppen att tåga till Järvenkylä skola för att därifrån, sedan ny order givits, besätta höjden. Överste Linder placerade sig jämte sin stab på en vid skolan belägen liten kulle, som tycktes erbjuda god utsikt.

Men förtruppen hade knappast anlänt till skolan, innan en häftig gevärs- och maskingevärseld öppnades mot dem från Mannamäki. Staben fann nödtorftig betäckning bakom ett i närheten beläget torp. Här stod ett Åbo bataljon tillhörigt maskingevär, som oförväget sköttes av Kalle Syrjälä och trots fiendens häftiga beskjutning underhöll elden. Överste Linder sände en ordonnans till Åbo bataljon med order att skynda fram och intaga ställning för att besvara elden; artilleriet beordrades att öppna eld mot Mannamäki, maskingevärskompaniet att även rycka fram. Härigenom lyckades man på den vita sidan småningom bättra upp ställningen, om ock flyktingshoparna på vägen och den djupa snön fördröjde truppernas frammarsch.

UTSIKT FRÅN DE RÖDAS STÄLLNING PÅ MANNAMÄKI; SKOLHUSET I MITTEN; TILL VÄNSTER OM VÄGEN DEN LILLA STUGA, BAKOM VILKEN STABEN UPPEHÖLL SIG.

Fienden låg i skyttelinje på norra sluttningen av Mannamäki, och hans artilleri var uppställt vid Nuutti.

De vita trupperna hade slutligen intagit stridsordning på följande sätt. Fotfolket hade invid skolan tänjt ut sig på båda sidorna om vägen. Maskingevärskompaniet intog ställning väster om det redan omnämnda torpet. Artilleriet, som hade bröstat av vid Mikkola på båda sidor om vägen, öppnade eld dels mot fiendens artilleri, dels mot Mannamäki.

Men maskingevärskompaniet led kännbara förluster: kompanichefen Ericson sårades, och sergeant Olsson och furir Hydén stupade. Det dröjde, innan maskingevärskompaniet åter kunde ingripa i striden, och även sedan var dess eld rätt svag. Artilleriet, som skulle beskjuta Mannamäki, använde för kort sikte, varför granater kommo att slå ned i skolbyggnaden och på ryggsidan av den vita kedjan. Slutligen började kanonelden dock koncentrera sig kring toppen av Mannamäki höjd.

Då fiendens eld begynte mattas av, sändes ett kompani ut för att från vänstra sidan anfalla Mannamäki och en annan avdelning från högra flygeln för att genom skogen taga sig fram till kullen. Efter någon timme började de vita kedjorna i närheten av skolan — som antänts genom fiendens artillerield — att avancera. De första avdelningarna hade, uttröttade som de voro, redan dragit sig tillbaka, men ryckte nu åter fram. Fienden retirerade småningom allt högre upp på kullen.

UTSIKT FRÅN MANNAMÄKI. MITT PÅ ÅSEN I BAKGRUNDEN VAR EN FIENTLIG ARTILLERIPOSITION.

Innan dagen var till ända, voro Mannamäki och Järvenkylä gård i de vitas händer. Av allt att döma hade fienden lidit allvarsamma förluster. Men även de vita trupperna voro mycket medtagna, och av 5 kompanichefer voro 3, Ericson, Priewert och Koivula, sårade. Och dess värre kunde endast en liten del av trupperna övernatta under tak; de övriga måste bivuakera under bar himmel. Segern kunde icke utvecklas genom fiendens förföljande.

Rehnbäcks trupp hade brutit upp samma dag kl. 10 f. m. för att längs landsvägen tåga mot Viljakkala kyrkoby; kl. 12 var den framme vid Inkala. Men då fienden intagit starka positioner omkring kyrkan, där stenmuren kring begravningsplatsen och några stenfähus lämnade gott skydd, uppstod här en ny strid. Trots den för angrepp ogynnsamma terrängen ryckte de vitas skyttelinjer allt närmare fiendens ställningar. Men överstelöjtnant Appelgren, som anlänt och övertagit befälet, ansåg sig icke med sitt oövade manskap kunna gå till avgörande angrepp, utan uppsköt detta till följande morgon. På kvällen anhöll han hos överste Linder om en kanon för att med dess tillhjälp kunna erövra byn. Efter mörkrets inbrott kom från överste Linder order, att bataljonen med det snaraste skulle angripa fienden i ryggen i Kyrofors. Men detta var ogörligt, då fienden erhållit förstärkningar och med sina 4 maskingevär behärskade såväl den sydväst om kyrkan belägna höjden som själva kyrkan.

UTSIKT FRÅN MANNAMÄKI ÖVER KYRÖSJÄRVI. TILL VÄNSTER I BAKGRUNDEN VILJAKKALA.

Tidigt följande dag ingick från överste Linder emellertid order om att hela den vita styrkan genast skulle tåga över isen till Osara och endast kvarlämna patruller i Viljakkala-trakten. Trupperna avtågade kl. 4,30 på morgonen till västra stranden av Kyrösjärvi och placerade sig till en början på Untila gård. I Viljakkala kvarstannade löjtnant Lilliérs trupp [1]) och en del av Uleåborgs bataljon.

Emellertid hade fiendens eldgivning natten mot den 18 fortgått oavbrutet på Järvenkylä-fronten. Då morgonen grydde, började även kanonerna spela. De vita, som under natten flyttat sitt artilleri till Osaranniemi, beskötо därifrån Nuutti batterier och bragte även snart en av fiendens kanoner till tystnad. Däremot åstadkommo de röda endast smärre skador på Osara. Längre fram på dagen förde de vita en kanon under kapten Eks ledning till södra stranden för att därifrån bombardera Nuutti backe och området söder om Järvenkylä sjö.

Överste Linders avsikt var att med Uleåborgska bataljonen företaga ett flankanfall mot Nuutti över näset mellan Särkijärvi och Järvenkyläjärvi sjöar. Uppbrottet skulle ske kl. 12 på dagen, men det fördröjdes, och slutligen ingick kl. ½ 4 order, att bataljonen skulle över Osara tåga genaste vägen till Mikkola. Först kl. 6 e. m. kom bataljonen fram till denna plats. Då det emeller-

[1]) Han återvände emellertid därifrån redan den 17 på eftermiddagen, emedan den honom tillsända ordern om rekognosceringarnas fortsättande den 18 och 19 icke kommit fram i tid.

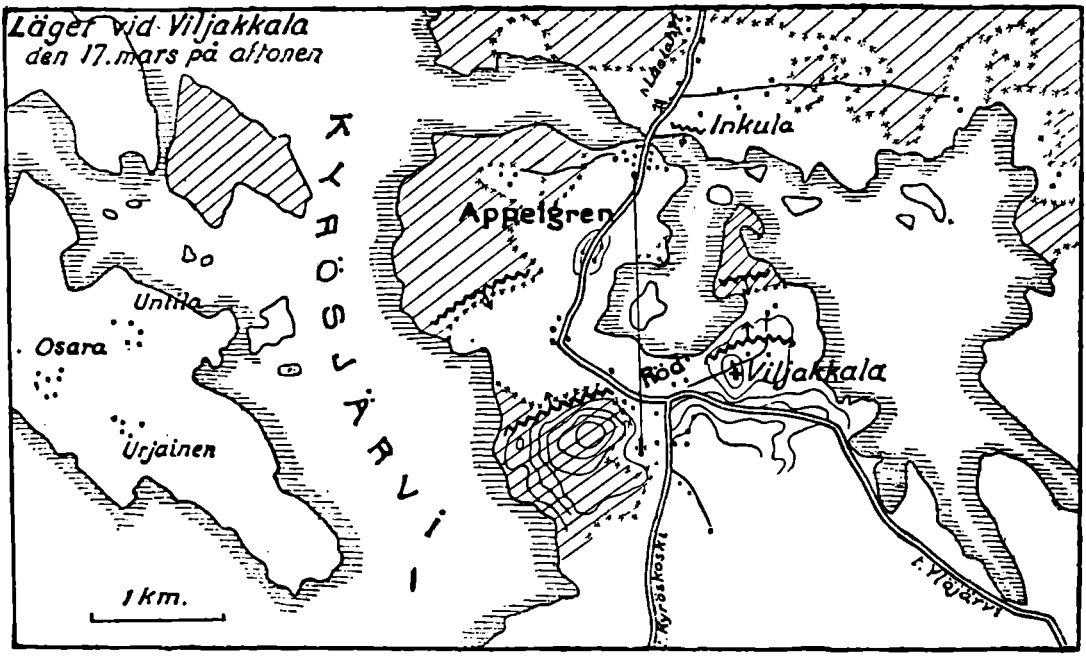

KARTA BELYSANDE STRIDEN VID VILJAKKALA (ENLIGT E. LINDER).

tid nu var för sent att företaga ett flankangrepp, som med hänsyn till de oövade trupperna, den okända terrängen och den djupa snön helst borde utföras på dagen, beslöt överste Linder i stället skrida till frontangrepp.

Han beordrade därför överstelöjtnant Appelgren att med sin bataljon rycka fram över Mannamäki mot Nuutti. Major von Gerich skulle kvarbliva i sin ställning, men detachera 1 kompani, vilket skulle stå till överste Linders disposition. Ävenså skulle högra flygeln av Gerichs kolonn (Uleåborgs 2. frivilliga kommando) deltaga i operationen mot Nuutti. Sålunda skulle Appelgrens bataljon rycka fram genom den Gerichska avdelningens skyttelinje. Överste Linder uppehöll sig på Mikkola.

Först senare på kvällen kunde anfallet slutligen ske. Fienden, som hela dagen underhållit sin eld och som enligt en uppgift redan börjat lämna Nuutti, beredde angriparna ett starkt motstånd. Uleåborgs bataljon stormade fram trots det allt tätare kulregnet och uppnådde Nuutti samt avancerade även förbi gården till närheten av Kyrofors. Men småningom nödgades den, uttröttad som den var efter den nattliga striden, vika vid 6—7-tiden på morgonen, sedan den

råkat i bajonettstrid med ryska matroser och rödingar. Cheferna kunde icke upprätthålla ordningen, och en del av manskapet kastade redan bort sina gevär. Bataljonens reträtt artade sig till panikartad flykt, och läget förbättrades icke därigenom, att en tät dimma utbredde sig över stridsplatsen. Någon reserv fanns ej att tillgå, och överste Linder drog sitt artilleri tillbaka bakom skyttelinjerna. Då ingick underrättelse om att det länge väntade Brahestadskompaniet under kapten Pells befäl var i antågande från Ikalis. Det fick till en början intaga ställning ungefär 1 km norr om Mikkola.

Sedan dimman lättat, öppnade de vitas artilleri eld från Osara mot Nuutti. Härifrån hade fienden under natten gjort ett motanfall och redan besatt Mannamäki, men blott för att åter fördrivas av de vita. De röda voro synbarligen även de uttröttade och därför icke i stånd till att inlägga större kraft i sitt motanfall.

Skottväxlingen fortfor emellertid hela dagen. På eftermiddagen kretsade ett fientligt aeroplan över de vita skyttelinjerna och Ikalis, nedkastande bomber, som dock icke vållade någon skada. En röd kavalleriavdelning på 30—40 man försökte över isen nå fram till Osara, men hejdades av ingeniörskompaniet, som överste Linder utställt som vakt i Urjainen.

Under dagens lopp uppsamlade man de i den nattliga striden fallna och sårade. De vitas förluster utgjordes av 30 stupade och 120 sårade.

Natten till den 20 pågick en svag skottväxling likasom även under följande dag.

2. Strider på Lavia frontdel.

Medan Ikalis-avdelningen söder och öster om Ikalis utkämpat de nyss skildrade striderna, hade major Schönberg den 15 utfärdat en dagorder, vari han föreskrev, att i händelse av fientligt angrepp 4 kompanier från Kristinestads grenadjärbataljon och alla maskingevär skulle skickas ut i främsta linjen. Vasa bataljon utgjorde reserv. Ännu samma dag mottog major Schönberg från överste Linder order om anfall följande dag. Han upplystes samtidigt om fiendens styrka och förläggning: c:a 300 man i Suodenniemi, 200 man vid pass 4 km söder om Lavia och 150 man i antågande från Tammerfors. Ytterligare fick major Schönberg veta, att Uleåborgs 1. frivilliga kommando var på väg till Lavia och skulle komma fram på eftermiddagen. Ordern innebar att han

den 16 skulle över Suodenniemi marschera till Mouhijärvi, där han skulle få närmare instruktioner. I Lavia skulle kvarlämnas 200 man och i Suodenniemi en pluton.

Med anledning härav gav major Schönberg sina trupper uppbrottsorder. Kl. 1 på natten skulle trupperna sätta sig i rörelse. Huvudkolonnen, som längs stora landsvägen skulle tåga från Lavia till Suodenniemi, omfattade följande trupper: förtruppen utgjordes av Uleåborgs kommando, till vilket även spetsen hörde; huvudstyrkan bestod av Kristinestads grenadjärbataljons 2. och 3. kompanier samt Vasa bataljon med vid pass 5 maskingevär; eftertrupp var en pluton från grenadjärbataljonens 1. kompani. Som flanktrupper följde på högra sidan, längs vintervägen genom Heinijärvi, von Hertzens skidlöpare med 2 maskingevär och till vänster, längs vägen till Leppälampi by, löjtnant Franckes sprängkommando, utökat med 20 man från grenadjärbataljonen. De skulle sedermera ansluta sig till huvudstyrkans flyglar.

VON HERTZENS SKIDLÖPARE I STRIDEN VID SUODENNIEMI.

När trupperna nalkades Suodenniemi, formerade de stridsordning. Vänstra flygeln utgjordes av grenadjärbataljonens 3. kompani under ledning av löjtnant Hyppölä och Franckes sprängkommando, centern av Uleåborgskommandot och högra flygeln av Vasa bataljon; grenadjärbataljonen ställdes som reserv bakom högra flygeln. Hertzens skidlöpartrupp ryckte ut för att genom skogarna kringgå fiendens vänstra flygel.

Till en början lyckades de vita besätta en stor del av byn, så att fronten kom att gå över linjen Koivuniemi—Suodenniemi—Pajuniemi. Vid Salmensilta hejdades framryckningen, ty de röda hade starka ställningar på kyrkbacken, och deras kanon, vilken stod på Mikkola gård, behärskade en vidsträckt omnejd.

Redan i stridens början stupade major Schönberg, träffad av en granatskärva, och befälet övertogs av major Lidholm, som på kallelse skyndade hit från Lavia, ehuru han var lindrigt sårad. På kvällen drog han sig tillbaka med sina trupper till Lavia. Endast skidlöparavdelningen, 100—150 man stark, och en del av fotfolket, till vilken reträttordern ej hade nått, stannade kvar och un erhöll elden mot fienden ända till följande dag på eftermiddagen, då huvudstyrkan återkom från Lavia. De vitas förluster utgjorde 10 stupade och 25 sårade; av de röda hade ett 50-tal stupat och 47 blivit tillfångatagna.

Följande dag försökte major Lidholm ånyo intaga Suodenniemi kyrkoby, men lyckades denna dag endast bemäktiga sig några gårdar. Någon avgörande framgång hade de vita alltså icke vare sig den 18 [1]) eller den 19, utan resultatet blev, att de måste retirera till Lavia. Jägarlöjtnant von Hertzen fördes sårad till Kankaanpää.

3. Strider på Påmark frontdel.

Medan de till Satakundagruppen hörande trupper, som deltogo i Tammerforsoperationen, voro invecklade i strider i Suodenniemi, Tavastkyro och Viljakkala, hade den i Björneborgsriktningen opererande Påmarksavdelningens stridsverksamhet gestaltat sig på följande sätt.

Den 16 mars försökte rödgardisterna företaga ett anfall mot Hvittisbofjärds kyrkoby och Lamppi. Vid 9-tiden på morgonen marscherade en trupp, till vilken

---

[1]) De rödas rapport för denna dag meddelade bl. a. följande: »Frontkedjan är för närvarande dragen längs Koivuniemijärvis, Kirkkojärvis och Kauraniemijärvis östra strand genom tre byar, nämligen från Mustanpäänkylä, där högra flygeln slutar, genom Pohjankylä till Kittilänkylä, där vänstra flygeln slutar. Vi hade planlagt en omfattande operation från Kittilänkylä västerut, enär 3 kompanier från Tyrvis sänts genom Kiikois. De hade likväl stött på en större slaktartrupp, varvid deras chef blivit svårt sårad, och innan vi härifrån hunnit sända dem en annan befälhavare — någon sådan hade de icke med sig — hade dessa hjälptrupper dragit sig tillbaka ända till Tyrvis. Nu borde de emellertid vara här och försöka förverkliga den plan, som då blev omintetgjord.» (Underrättelseavdelningen i Tammerfors).

En annan rapport från samma dag omnämner bl. a., att de rödas ställning var sådan, att de icke hade möjlighet att gå till anfall, ehuru de vita visserligen ej heller kunde det, så länge blott något manskap stannade kvar i de rödas kedja. »Fronten är nu över 15 km lång, och slaktarna ha med kulsprutor satt sig fast i stenfähus, vilka man måste skjuta sönder med kanon. Slaktarna röra sig långsamt mot Kiikois. Vår kedja går från sockenrån mot Tavastkyro till Suodenniemi kyrka och därifrån till Putaja. Vi borde få så stora styrkor, att vi kunde omringa dem.» (Väinö Koivisto).

A. AALTO. †

hörde 800 man fotfolk, ett mindre antal kavallerister och 4 kanoner, genom Norrmark kyrkoby mot nyssnämnda orter; blott en liten avdelning detacherades för vakthållning mot Påmark. Ett antal röda hade satt sig i rörelse även från Räfsöhållet. Men under tiden beordrade överstelöjtnant Bergh 1. och 4. kompanierna av Björneborgs regementes I bataljon att från skilda håll angripa Norrmark. Vid en backe, den s. k. Protokollanahde, uppstod en strid, vari kompanichefen kapten A. Aalto stupade; vid kvällens annalkande drogo sig de vita trupperna småningom tillbaka till sina förra ställningar. Med detta angrepp hade man emellertid åstadkommit, att de fientliga trupper, vilka skickats mot Lamppi och Hvittisbofjärd, genast drogos tillbaka mot Påmark.

Efter denna händelse intogo rödgardisterna i Norrmark en defensiv hållning, och de anlade rätt omfattande befästningar. Deras främsta försvarslinje gick från Torasjärvi över Tuokolaisjärvi till Norrmark tegelbruk. I Harjakangas by förlades även betydande styrkor, och befästningsarbeten utfördes till skydd mot eventuella angrepp från Lassilasidan.

För att ytterligare binda fiendens krafter vid försvaret sände överstelöjtnant Bergh den 18 på kvällen starka patruller och Lyytinens skidlöpare ut för att oroa fienden på Norrmarkslinjen.

6. ÅTERBLICK PÅ ANFALLSRÖRELSERNA DEN 15—19 MARS.

Följden av flygeldetachementens fördröjande 101. — Resultatet av operationen 102. — Gruppen Linder hejdas av fiendens övermakt och måste erhålla förstärkning 102. — Röda gardets chefer sammanträda med anledning av motgångarna 103. — En försenad proklamation 103.

Första skedet i Tammerforsoperationen var härmed avslutat, om också icke resultaten fullt motsvarade överbefälhavarens förväntningar. Flygeltrupperna hade icke kunnat prestera vad man av dem väntat. Överste Hjalmarsons dröjsmål med att taga Kuru härledde sig delvis av ett vid högkvarteret begånget räknefel, då man här antagit, att kanonerna skulle kunna forslas på järnvägen enligt vanlig tidtabell, och icke heller beaktat de utomordentliga svårigheter, som yppat sig vid kanonernas frambefordran längs igensnöade landsvägar. Men delvis låg felet hos överste Hjalmarson, som icke av sina trupper krävde den anspänning av de sista krafterna, som ofta är nödvändig i krig och som i detta fall hade behövts för att definitivt slå den redan av panik gripna fienden. Detta dröjsmål kunde visserligen ännu gottgöras därmed, att Wilkmanska gruppens avancemang uppsköts. Men värre var, att överste Hjalmarson stannade 2 dagar i Kuru, ehuru han fått bestämda order om framryckning. Härigenom rubbades högkvarterets plan fullkomligt. Man kan med skäl våga påstå, att om detta dröjsmål icke inträffat och båda flyglarna samtidigt hade uppnått järnvägslinjen, skulle planen att innesluta de röda trupperna på Ruovesi—Vilppulafronten i en säck i det stora hela lyckats. Som förhållandena nu gestaltade sig, fick överste Wilkmans grupp, som inlett sina operationer med det ärofulla slaget vid Länkipohja, ensam sköta om erövringen av Orivesi. Man kan måhända anmärka, att redan vid Länkipohja kolonnerna varit alltför långt

skilda från varandra, men denna splittring gjorde sig än mera gällande vid anfallet på Orivesi. Ty i stället för att överste Wilkman skulle med hela sin grupp ryckt fram mot Orivesi station, vars erövring var av avgörande betydelse för hela operationens utveckling, uppdelade han sina trupper på 3 kolonner, av vilka blott en dirigerades rakt på Orivesi. Härigenom kunde det föresatta målet icke nås i tid. Ej heller blevo banssprängningarna, vilka dessförinnan hade bort med stor grundlighet utföras såväl norr som söder om stationen, föremål för den uppmärksamhet, som fordrats. Sålunda fingo de röda tillfälle att fly längs järnvägen och därvid medtaga en del av sina kanoner och förråd — för att ej tala om det avbräck, som de rödas pansartåg vållade Seinäjoki bataljon, när det uppenbarade sig på Orivesi station. Lyckligtvis förstod den röda ledningen dock icke att begagna sig av Wilkmanska gruppens tillfälliga svaghetstillstånd. Det blev nu överste Wetzers sak att tillfoga den retirerande fienden det avgörande slaget med sina av ett långvarigt ställningskrig uttröttade trupper. Men till detta avgörande hade Wilkmanska gruppens snabba framryckning mycket bidragit, i det ryktet därom varit ägnat att väcka en känsla av osäkerhet på den röda fronten. Ty om vetskapen om kommunikationslinjens avbrytande är egnad att rubba modet hos beprövade trupper, så än mera hos oskolade. Då Wetzers anfall slutligen började krönas med framgång, var det en strategiskt alldeles riktig åtgärd att trupperna först dirigerades mot Korkeakoski, enär denna station var den viktigaste röda koncentrationsplatsen vid Ruovesi—Vilppula-fronten.

Liksom man sällan uppnår i krig fullkomligt vad man avsett, var detta fallet även nu. Men i huvudsak hade likväl den första delen av Tammerforsoperationen lyckats, ty fienden var ohjälpligen slagen och kunde icke samla sina trupper. En stor del av fiendens kanoner och proviant hade blivit de vitas byte. Finlands folk, som i föregående seklers krig nödgats se sin här steg för steg vika och trängas tillbaka mot norr, fick nu bevittna, huru dess unga armé banade sig likt en vårflod väg söderut.

I motsats till Tavastlandsgruppen, som lyckats avgörande slå de fiender den hade emot sig och kommit dem att i panik fly genom skogar och kärr till Tammerfors, hade Satakundagruppens framryckning till järnvägslinjen Karkku —Kulovesi stött på fiendens starka motstånd. De två kolonner, som avancerat mot banan, hade båda hejdats, den ena vid Suodenniemi, där kolonnchefen stupat, den andra, som anfördes av gruppchefen, vid Järvenkylä—Kyröfors, där

den invecklats i strid med övermäktiga röda styrkor. Satakundagruppens avancemang var dock ett villkor för genomförandet av överbefälhavarens plan, enligt vilken fiendens trupper fullständigt borde inringas och urståndsättas att erhålla hjälp från vare sig söder eller väster. På grund härav beslöt överbefälhavaren underlätta Satakundagruppens framryckning genom att ditsända hjälptrupper.

Till slut må nämnas, att Vilppulakatastrofen föranledde röda gardets chefskap att sammanträda i »Smolna» den 21 mars kl. 7 e. m. Mötet öppnades av chefen för Helsingfors 1. regemente F. E. Johansson. Sedan rapporten från norra fronten upplästs, fingo de kurirer, som anlänt från Tammerfors, närmare redogöra för läget vid nämnda front. Ställningen hade varit allvarlig, men trupperna hade ingenting fått veta, innan de fullständigt omringats. De vita hade i allsköns lugn fått kringgå trupperna samt framforsla och uppställa sina maskingevär och annan krigsmaterial. Ytterligare meddelade kurirerna, att enligt deras kompanikamraters mening hade trupperna sålts av bataljonscheferna, vilket dock bestreds av den tredje representanten. Han sade sig tro, att cheferna lika litet som manskapet hade vetskap om de vitas rörelser.

Under diskussionen framgick vidare, att »ledningen hade varit allt igenom dålig, att ingen riktig ordning hade rått, att reträttorder gåvos utan att någon visste, från vilket håll de förskrevo sig» och att Röda korset icke alls syntes till vid de trupper kurirerna företrädde. Vid mötet föreslogs, att förstärkningar skulle skickas från Helsingfors, men det konstaterades, att sådana voro omöjliga att uppbringa, om man ville undvika, att viktiga punkter i Helsingfors lämnades utan bevakning.

Självfallet hade den röda krigsledningen svårt att för den stora allmänheten tillkännagiva ett så betydande nederlag. Först den 26 mars, då Tammerfors redan var inringat och man var tvungen att förbereda ett eventuellt meddelande om stadens fall, utfärdades en officiell bulletin. Vid ett sammanträde den 26 mars beslöt Folkkommissariatet i sitt officiella organ »Tiedonantaja» publicera följande »kamrat Kullervo Manners artikel»:

MOTGÅNGEN PÅ TAMMERFORSFRONTEN.

Bitter men ej förkrossande.

Vårt revolutionära Röda Gardes i snart två månader fortsatta stridsverksamhet har överhuvud varit framgångsrik. Ty kraftkänsla och den revolutionära hänförelsen har livat trupperna överallt. Våra kedjor avancerade även länge säkert på alla fronter. Det oaktat lyckades vi icke i grund slå fienden, ty han undvek sorgfälligt varje avgörande strid.

Våra revolutionära trupper och deras chefer tilltalades icke av en sådan långsamhet. Särskilt på den norra, den s. k. Vilppulafronten, trängde man sig segt framåt. Av omständigheternas tvång skedde detta i djupa kilar. Fronten antog ohjälpligen hästskoform och uttänjdes för mycket, samtidigt med att den förtunnades. Denna för oss ogynnsamma omständighet utnyttjades av våra fiender, vilka riktade sina anfallsstötar längre ut mot flyglarna, under försök att omfatta våra av långa strider utträttade trupper för att tillintetgöra dem. Det sistnämnda lyckades dock ej. Ur den svåra ställningen räddades vårt garde någorlunda oskadat, i det att det retirerade till Tammerfors och dess omgivningar. Den levande kraften sparades tack vare gardesavdelningarnas och vissa chefers kallblodighet och energi. Materiella förluster kunde likväl icke helt undvikas. Några kanoner, som tidigare gjorts obrukbara, en del ammunition och andra förnödenheter var det nödvändigt om än bittert att kvarlämna.

Sålunda blevo händelserna på norra eller Tammerforsfronten föregående veckan den första motgången under vår revolutionära kamp.

Slaktarna dröjde icke att begagna sig av den uppkomna situationen. Samtidigt med att de ansatte våra mot Tammerfors retirerande trupper i stadens omnejd, kastade sig andra trupper från Kangasala mot järnvägslinjen Tammerfors—Lempäälä, och de synas önska uppnå järnvägen även sydligare. Trakten närmast Tammerfors ha de bombarderat utan att åstadkomma större skada. Men såväl vid Tammerfors som vid järnvägslinjen Tammerfors—Lempäälä ha våra trupper hållit stånd, ja t. o. m. åter med framgång gått till anfall.

På Tammerforsfronten ha vi drabbats av vår första anmärkningsvärda motgång. Dock må man icke göra den större än den är. Våra fiender ha visserligen medels anonyma proklamationer, författade av deras legohjon, och med hjälp av utsända hantlangare försökt sprida misströstans och misstrons gift bakom arbetartruppernas front, liksom de gjort även vid fronterna. De ha även fått mången icke nog självmedveten proletär att tro på deras med avsikt utspridda rykten och lögner och även att föra dem vidare, varigenom han gjort de motrevolutionära en direkt tjänst. Vår revolutionära armé och hela arbetarklassen bör resa sig mot dylikt med alla fysiska och moraliska krafter. Må man minnas, att våra trupper på övriga fronter alltjämt stå fasta. På vissa håll gå de försiktigt, men säkert framåt. Det hårda slaget på Tammerforsfronten har icke krossat Finlands arbetares nuvarande stridskraft. Den revolutionära arbetarklassen håller alltjämt sin sak i egna stadiga händer.

Krig är krig. Det bjuder på såväl framgångar som motgångar. Så förhåller det sig även med arbetarnas klasskamp i dess nuvarande gestaltning. Lärdomarna av motgången vid Vilppula komma gardisterna och cheferna att noggrant taga i akt för de kommande striderna. Det bör bli ett slut på oförsynta smädelser och ohemula beskyllningar. Men där man ser, att det finnes sådana, som gjort sig skyldiga till försummelser må man sätta andra i stället. Sålunda har man på norra fronten ersatt otillförlitliga chefer med män, som åtnjuta manskapets förtroende, och även i övrigt förstärkt ledningen. Lögnare, smädare och provokatörer ha körts bort. Så bör man även förfara. Den revolutionära disciplinen kräver det. Och sedan: bajonetten mot fienden och ögat skärpt för att söka motståndaren. En motgång får icke nedslå våra truppers mod. Och därför framåt. Där är målet för arbetarklassens kamp. Framryckning betyder en bättre framtid. Reträtt betyder träldom och död.

3. OFFENSIVRÖRELSENS UTVECKLING PÅ DE SKILDA FRONTDELARNA DEN 20–26 MARS.

1. HÖGKVARTERETS VERKSAMHET DEN 20—26 MARS.

Tammerfors' inringning påbörjas 105. — Beslut att förstärka Satakundagruppen 105. — Wetzers och Wilkmans trupper förstärkas 106. — Hjälpsändningen till Karelen fördröjes 106. — Den tillärnade överrumplingen av Tammerfors förvandlas till en längre kraftmätning 107.

Den första delen av Tammerforsoperationen, som avsåg den röda Vilppulafrontens krossande, var fullbordad. Sedan Orivesi kyrkoby och station besatts den 20 på morgonen, kunde överbefälhavaren giva överstarna Wetzer och Wilkman, vilka mötts i Orivesi, instruktioner för de fortsatta operationerna, genom vilka Tammerfors skulle omslutas på östra och södra sidan. För att stadens inringning skulle bliva fullständig, var det emellertid nödvändigt att underlätta Satakundagruppens avancemang väster om Tammerfors. Av denna anledning beslöt överbefälhavaren ditsända hjälp. Då det hade tagit för lång tid för en bataljon från överbefälhavarens reserv att avgå dit, riktade överbefälhavaren blicken på den trupp, vilken stod överste Linder närmast och följaktligen skulle kunna hastigast lämna Satakundagruppen förstärkningar. Denna trupp var Hjalmarsons detachement, som längs Näsijärvis östra strand marscherat till Teisko. I frågan om den väg detachementet nu borde taga voro överbefälhavaren och generalstaben emellertid av olika mening. Generalkvartermästaren framställde vid sin föredragning ett förslag, vilket understöddes av hela generalstaben och vilket gick ut på att överskridandet av Näsijärvi borde ske så långt söderut som möjligt, nämligen från Värmälä (10 km. söder om Teisko)

till Ylöjärvi, på vilken sistnämnda ort en mindre trupp skulle kvarlämnas som vakt. Hjalmarsons huvudstyrka skulle rycka fram till Tavastkyro och falla de röda i ryggen, där de stodo mot Linders grupp, samt avbryta deras förbindelse med Tammerfors. Överbefälhavaren godkände dock icke detta förslag, utan ansåg det ändamålsenligast att låta Hjalmarsons trupper följa en nordligare linje, från Teisko till Pengonpohja och Viljakkala: på sistnämnda ort skulle de ansluta sig till Linderska gruppen för att tillsammans med den tåga åt sydost. Mot överste Linder stod i själva verket en till numerär och artilleriutrustning överlägsen fientlig styrka, och därför ansåg överbefälhavaren denna plan försiktigare och säkrare. De häftiga strider, vilka senare kommo att utkämpas här, antydde även, huru lätt det kunnat hända, att Linders och Hjalmarsons trupper hade blivit slagna var för sig [1]).

Överste Linders mening inhämtades ytterligare och han uttalade sig för hjälptruppens dirigerande till Viljakkala, enär han befarade ett fientligt flankanfall.

Vid denna tidpunkt var överbefälhavaren även nödsakad att förstärka Wetzers och Wilkmans grupper genom anlitande av sin reserv, från vilken några bataljoner uttogos, och den 26 beordrades även 2. Jägarregementet och Svenska brigaden att såsom överbefälhavarens reserv förflytta sig till Wehmais. Högkvarteret förlades den 21 till Vilppula, men överbefälhavaren själv slog sig ned jämte operativa avdelningen i Vehmais, därifrån han dagligen begav sig till fronten.

Medan den vita arméns huvudstyrka inriktar sina ansträngningar på erövringen av Tammerfors, inlöpa oroväckande underrättelser från andra fronter, särskilt från Karelen. Därifrån riktas dagligen böner om hjälp till högkvarteret; rapporterna tala om häftiga fientliga anfall, som med njuggan nöd kunnat avvärjas. [2]) Men överbefälhavaren är icke i tillfälle att sända några truppavdelningar till hjälp, utan blott ett eller annat batteri, vilket ej heller det gör stort gagn, enär bristen på artilleriammunition vid denna tid är skriande. Varje dag väntar man ankomsten av en vapenångare med 70,000 granater och shrapneller från Tyskland. Och så kommer underrättelsen, att fartyget är på

[1]) H. Ignatius: »Gustaf Mannerheim», 1918 sid. 9.

[2]) Jfr Hughes-samtalet mellan generalkvartermästaren Ignatius och major Sihvo i den förres skildring »Yksi päivä päämajoitusmestarin osastolla Tampereen saartoliikkeen aikana». (»Tampereen valtauksen kaksivuotismuisto», Tammerfors, 1920).

väg medförande blott 8,000 skott, men icke ens denna uppgift håller streck, ty när det slutligen anländer, visar det sig, att det icke har med sig mera än en tiondedel av den uppgivna mängden. Då man blott har ammunition för 4—5,000 skott på lager, alltså redan otillräckligt för Tammerforsoperationen, kan ingenting avstås till de andra fronterna.

Tammerfors' erövring framskjutes dag för dag. Från de vita i staden ingångna underrättelser om fiendens demoralisation visa sig oriktiga. Tvärtom: ju tätare den vita arméns järnring sluter sig kring staden, desto hårdare blir motståndet. De vita ha icke räknat med ett så ihärdigt försvar. Men de röda ledarna inse Tammerfors' betydelse och kalla trupper till hjälp från olika håll.

Sålunda utvecklas kampen om Tammerfors till en avgörande kraftmätning mellan det vita och det röda Finland, vilken giver händelserna under dessa dagar vida mer än blott lokal betydelse.

2. DE RÖDAS OCH RYSSARNAS FÖRSVARSÅTGÄRDER KRING TAMMERFORS DEN 20—26 MARS.

De röda tro icke på möjligheten av att deras front skall genombrytas 108. — Budskapen om nederlag tvinga dem att vidtaga åtgärder för stadens försvar: försvarsplan 108, fabrikerna stängas 110, chefskapets uppgifter fördelas 110, upprop rörande försvaret 112.

Den omständigheten, att de vita i närmare halvannan månad förblivit i sina redan i krigets början vunna ställningar, hade småningom invaggat fienden i den tron, att den vita armén alls icke var i stånd att rubba frontlinjen. När efter den 15 mars från olika håll rapporter började ingå om en vit offensiv och de röda, gripna av panik, lämnade vissa frontdelar, kom detta som en överraskning för såväl ryssarna som de röda. Visserligen hade de röda ledarna, såsom av några uppsnappade telefonsamtal framgår, redan före den vita generaloffensiven fått nys om att någonting var i görningen, men det hade väl inte fallit dem in, att en avgörande offensiv förestod. Först sedan Wilkman övergående besatt Orivesi och Hjalmarson bemäktigat sig Kuru, blir frågan om Tammerfors' försvar aktuell.

För eftervärlden har bevarats ett ryskspråkigt förslag till försvarsplan för Tammerfors, vilket förskriver sig från den 18 mars. Det är rätt omfångsrikt, men kan sammanfattas i följande punkter:

Försvaret av Tammerfors stad, vars ledning borde ofördröjligen anförtros åt en energisk och tillförlitlig finländare med ryssen Rosnatovski vid sin sida, bör uppdelas på tre zoner, en östlig, en västlig och en sydlig. Till den östra zonen skulle höra Siukola (2 kanoner), Franssila (2 kanoner) och Nurmi (1 kanon). Vägen mellan

Nurmi och Franssila borde besättas med 500 man. Vid Mäyrä by söder om Orivesi bör en försvarsposition (1 kanon) upprättas invid vägen. Till den sydliga zonen skulle höra Kangasala by (2 kanoner, 100 man), Kaivanto kanal (1 kanon, 50 man), Valkeakoski (2 kanoner, 100 man) och Lempäälä (2 kanoner, 50 man). Till den västliga zonen skulle höra Pispala (2 kanoner), Tammerfors (beridet batteri med 2 kanoner), Birkala (2 kanoner, 250 man, 3 löpgravsrader) och Katajisto (1 kanon, 50 man). Till chefer inom dessa zoner skulle utses finländska män. Man borde ofördröjligen skrida till åtgärder för att den 20 mars kl. 7 f. m. kunna sända 50 man, utrustade med sågar och yxor, för att mellan Nurmi och Franssila anlägga konstgjorda hinder (genom att fälla träd). För övervakande av arbetena utses 5 arbetsledare.

Å nämnda befästa ställningar borde omedelbart förläggas de enligt angivna plan nödiga styrkorna på inalles 1,100 man fotfolk jämte 6 maskingevär. Till Tammerfors borde ofördröjligen 6 maskingevär sändas. Redan voro 2 kanoner uppställda i Pispala, 2 i Siukola och 2 kanoner i Tammerfors stad. Då i Tammerfors dessutom funnos 5 kanoner, borde man ytterligare anskaffa 7 kanoner till staden för att de 12 batteripositionerna skulle kunna utrustas med inalles 18 kanoner. I själva staden skulle ligga en permanent garnison av 500 man, vars chef skulle underlyda Salmela.

Man borde ofördröjligen anskaffa från Helsingfors 400 pud taggtråd, 20 verst telefonledning, 200 fälttelefoner, kikare m. m.

Denna försvarsplan överlämnades till Taimi och Salmela för godkännande, och det torde knappast råda tvivel om att de gillat den[1]), ty de rödas åtgärder vidtogos i överensstämmelse därmed, för så vitt de vita icke hunno förekomma dem genom att besätta de platser, vilka enligt denna plan skulle befästas.

Till ovan refererade förslag, vilket bar rubriken »Försvaret av Tammerfors stad», var bifogad en s. k. Operationsplan av följande innehåll:

Orivesi station bör ofördröjligen rensas från fiender, och man bör övergå från anfall till försvar. Följande frontlinje bör besättas: Tavastkyro—Teisko—Korkeakoski—Länkipohja—Pohja—Pälkäne. Från Teisko gällde det att framskjuta en stark förtrupp mot norr, liksom även en sådan borde förläggas till Korkeakoski, medan posteringar skulle utställas vid samtliga till den vita sidan ledande vägar. Staben skulle taga säte i Orivesi. I Länkipohja skulle förläggas en synnerligen stark avdelning, vilken skulle skydda alla från de vitas sida ledande vägar. I Pohja och Pälkäne skulle ävenledes starka förläggningar placeras.

Vid fronten skulle man gräva sig djupt in i marken, och vid alla vägar och stigar skulle tredubbla taggtrådsstängsel anbringas. Allt övrigt manskap skulle samlas i Tammerfors som en stark reserv, därifrån friska trupper kunde sändas till fronten för

---

[1]) Förslaget slutar med dessa ord: »Om kamraterna Taimi och Salmela gå in på allt det ovan framförda, anhåller jag att få skriftligt besked därom, huruvida mitt förslag i allo godkänts, särskilt i fråga om tidpunkten. Jag anhåller att de utsedda finländska cheferna infinna sig på röda gardets stab den 20 mars på morgonen för erhållande av personliga instruktioner av kamrat Salmela.» Möjligt är, att förslagsställaren var överste Bulatsel, enär han icke alls omnämnes i förslaget.

att avlösa de uttröttade. Reserven i Tammerfors, vars numerär borde noggrant bestämmas och som icke finge användas annat än på Salmelas personliga order, skulle ställas under ledning av en finländsk chef.

Redan den 20 mars meddelades i Kansan Lehti, att arbetena i alla fabriker utom A/B Lokomo skulle inställas för att man skulle kunna utföra alla de till försvaret hörande arbetena och få tillräckligt med manskap — även kvinnor — i leden. Följande morgon kl. 9 skulle alla män mellan 18—50 år infinna sig på Tammela torg, »oberoende av samhällsklass».

Men försvarets ledning skulle även organiseras.

Redan den 21 mars offentliggjorde överbefälhavaren i Tammerfors Hugo Salmela i Kansan Lehti en dagorder, vari han för rödgardisterna påpekade, att »övermäktiga omständigheter föranlett ett tillfälligt nederlag», men att »frontuträtningen gör det för oss möjligt att utnyttja vår koncentrerade kraft». Han meddelade, att alla i Tammerfors förefintliga staber nyssnämnda dag hållit ett gemensamt möte, vid vilket även ett befullmäktigat ombud för Folkkommissariatet varit närvarande [1]), och att man därvid »skridit till åtgärder för rättande av missförstånd och felgrepp». Enligt det enhälligt fattade beslutet skulle den lokala kretsstabens och generalstabens verksamhet bringas i närmare samverkan, för att krafterna icke skulle splittras och varandra motsägande åtgärder vidtagas. Generalstaben för den västra armékårens norra front hade kompletterats och förstärkts. Befälet var fördelat mellan följande personer:

Överbefälhavare	Hugo Salmela,
Tammerfors försvarschef	Eino Rahja [2]);
Försvarszonernas chefer:	
västra zonen	A. Koivunen,
östra »	J. Meriö,
södra »	Aug. Dufva.

[1]) Vid denna tid voro Manner, Letonmäki och Sirola på besök i Tammerfors.

[2]) Eino Rahja är den ena av de två sorgligt ryktbara bröderna Rahja, vilka aktivt deltogo i det röda upproret. Uppvuxna i Kronstadt, hade de arbetat som maskinister och i andra yrken än i Finland, än i Ryssland. Den omständigheten, att Eino R. tidigare arbetat vid Lanskaja flygmaskinsfabrik, förklarar hans ivrande för flygoperationer vid Tammerforsfronten. Den yngste brodern Jukka sårades svårt redan i striden vid Kämärä (se del III, sid. 47), där även Eino var med. Jukka R. var sedan »ministerstatssekreterare» i Petersburg; han var för övrigt samme man, som hösten 1917 i sällskap med matrosen Sjlsjko uppenbarat sig i Helsingfors för att sköta »generalguvernörens» värv (se del I, sid. 245). Den tredje, d. v. s. den älste brodern Jaakko torde tagit avstånd från de rödas förehavanden, men medföljde

Vid granskning av ovanstående förteckning fästa vi oss vid ett par omständigheter.

Först och främst sakna vi där namnen på vissa rödgardistchefer.

Redan i nämnda dagorder meddelades, att flere, delvis vägande anmärkningar riktats mot några bataljons- och kompanichefer. Dessa hade icke för den skull förlorat kamraternas förtroende, men blivit överförda till lämpligare poster. »De kunna vara utmärkta front- och stabsmän, ja till och med chefer med andra slags åligganden». Till dessa hörde tvivelsutan Karjalainen, en av de dugligaste ledarna inom röda gardet, som med skicklighet handhaft chefskapet i Lyly och Korkeakoski. Han nämnes icke nu som en av Tammerfors' försvarare, och redan den 20 befinner han sig i Riihimäki; i stället hade hans kollega Dufva trätt i förgrunden. Nu skötos även Vastén m. fl. åt sidan, vare sig det sedan skedde på grund av andras eller egen anhållan.

Särskilda orsaker funnos att utestänga personer sådana som Hyrskymurto och Ali Aaltonen från befälsposterna. Den förre hade genom sitt övermodiga uppträdande gjort sig illa omtyckt, och allt samarbete med honom ansågs omöjligt. I egenskap av »kommissarie» uppträdde han även i början som om han varit överbefälhavare och beställde såväl manskap som krigsförnödenheter från Riihimäki, Helsingfors och Åbo, till dess han begav sig till Åbo och slapp sålunda ifrån hela Tammerforskatastrofen. Ali Aaltonen åter, som vid denna tid i Kansan Lehti publicerade en lång artikelserie om den praktiska krigstekniken, hölls på grund av sin dryckenskap ännu så länge på sidan.

Vad åter de ryska cheferna vidkommer hade förtroendet för dem i högsta grad rubbats, och man ståtade icke längre med deras namn, om också deras tjänster togos i anspråk. I dagordern påpekas endast, att misshälligheter i detta avseende voro farliga. »Särskilt viktigt anse vi det vara, *att man icke låter nationella fördomar eller sådana missförstånd, som lätt uppstå på grund av språkolikheten, växa ut till störande oenighet och misstroende*[1]), som endast lända till skada.» Möjligt är även, att ryssarna på grund av fredsslutet i Brest-Litovsk ville själva verka mindre öppet än tidigare [2]).

---

det tåg, vilket skulle hämta spannmål i Sibirien (se del III, sid. 94, anm.). Jfr. M. Seponsaari: »Muutamia piirteitä etc.» i »Suojeluskuntalaisen Lehti», 1920, n:o 28).

[1]) Vår kursivering.

[2]) Överste M. Svetsjnikov har i sin bok »Revolutsija i grasjdanskaja voiná v Finljandlj» (»Revolutionen och medborgarkriget i Finland»), 1923, indelat vårt frihetskrig i trenne skeden,

De röda ryssarnas militära chef var här fortfarande överste Bulatsel, som fick direkta order av överste Svetsjnikov, vilken sistnämnde vid denna tid uppehöll sig i Helsingfors. »Överbefälhavaren» vid Kuru frontdel K. Stolbov, som märkt, att han var i onåd, hade begärt och erhållit tjänstledighet.

Ett stort antal ryska officerare stodo även alltjämt i röda gardets tjänst. En av de märkligaste bland dem var Rosnatovski. Som chef för de ryska frivilliga nämnes en viss Svetkov.

För att höja stämningen bland de retirerande och utmattade trupperna, samt avlägsna den skrämsel, vilken till en början grep de röda i Tammerfors, anlitade man alla medel.

Den 22 mars spriddes ett upprop »Till Tammerfors rödgardister och invånare». Det var »kamratligt» undertecknat av folkkommissarierna K. Manner, Lauri Letonmäki och Yrjö Sirola, Arbetarnas Centralråds befullmäktigade K. Hypén samt Röda gardets generalstabs och kretsstabs fullmäktige Ojanen, Sippola och Vesala. I uppropet framhålles först nödvändigheten av att uträta fronten i syfte att möjliggöra stridskrafternas koncentrering och beredande av vila för de av långvariga strider medtagna trupperna och därefter heter det:

Må våra trupper stå mot slaktarnas skaror som en levande mur, genom vilken våra grymma fiender icke förmå tränga till Tammerfors, ett av arbetarrevolutionens viktigaste centra i landet. Vapenföra arbetare i Tammerfors, gripen till vapen för att utan vankelmod kämpa i röda gardets led och slå och driva slaktarna tillbaka från Tavastlands huvudstad. — — —

Vi vilja icke dölja, att ställningen är allvarlig. Men kriget är alltid en allvarlig sak. Och särskilt är detta fallet med klasskriget. Men läget är icke hopplöst, därom äro vi övertygade. Vår armés levande kraft är oskadd. Våra vapen äro brukbara. De av umbäranden och ansträngningar uttröttade gardisterna vilja besegra fienden. Nya stridskrafter stå ännu att få. —

Av din (Finlands arbetares) kampenergi beror i viss mån hela världsproletariatets strid. Gå alltså till din historiska uppgift med upphöjt sinne och en fast beslutsamhet, inför vilken alla fiendens hinder falla till marken och hans krafter brytas.

---

av vilka det andra omfattar tiden 1 mars—6 april. Detta skede skiljer sig enligt honom från det föregående därigenom, att medan man tidigare »fört kriget mot de vita till arbetarnas försvar nästan uteslutande med ryska trupper under ledning av ryska officerare, soldater och matroser», måste nu under det andra skedet, då de ryska trupperna lämnade landet och röda gardet småningom organiserats, de röda själva utveckla aktivitet och gå till anfall. Dock förblev fortfarande hela finländska röda gardets ledning i de forna ryska generalstabsofficerarnas händer. De sistnämnda hade nämligen numera lämnat sina truppavdelningar och ställt sig i det finländska röda gardets tjänst.

Med sådana hänvändningar uppfordrades arbetarklassen till kamp, men man såg sig dock sedermera nödsakad att i samma syfte tillgripa stränga tvångsåtgärder i förhoppning att kunna vidmakthålla försvaret, tills hjälp hunne anlända från söder.

Foto M. Petterson.

TAGGTRÅDSHINDER PÅ PYYNIKE.

3. LINDERSKA GRUPPENS RÖRELSER.

Striderna fortsättas vid Järvenkylä 114. — Detachementet Hjalmarson tågar över Näsijärvi 115. — Förtruppen stöter på fienden i Viljakkala 115. — Vitt anfall mot Nuutti den 23 mars 117. — Nuutti och Kyröfors tagas 119. — Byte; segerns betydelse 119. — Hjalmarson i Viljakkala den 23 och hans framryckning mot Kyröfors den 24 mars 120. — Överste Linders planer för den 25 121, högkvartersorder 121, därav föranledd ändring av planen 121. — Detachementet Hjalmarson skynda i ilmarsch till Ylöjärvi 122. — Befästningarna i Ylöjärvi; deras intagning 122. — Major von Gerichs detachement sätter sig i rörelse 124. — De första operationerna mot Epilä och Lielaks den 26 125. — Det till Siuro sända detachementets operationer 126. — Anfall mot Suodenniemi, dess erövring 128.

De föregående dagarna hade på Satakundafronten varit så betungande för båda parterna, att ingendera kunde omedelbart skrida till nytt anfall. Endast en svag skottväxling fortsattes natten till den 20 och den följande dagen. De trupper som redan i tre dygn legat ute i den främsta linjen, avlöstes nu i det att Uleåborgs II grenadjärbataljon och Brahestads 2. frivilliga kompani[1]) trädde i stället för Åbo bataljon och Uleåborgs 2. frivilliga kommando.

De fortsatta striderna vid Järvenkylä, där fiendens artilleri- och maskingevärseld blott tilltog i styrka, utvisade, att de röda fingo hjälp från Tammerfors.

---

[1]) Brahestads 2. frivilliga kompani hade den 19 mars anlänt till Tavastkyro, där det först varit inkvarterat i Osara lantbruksskola.

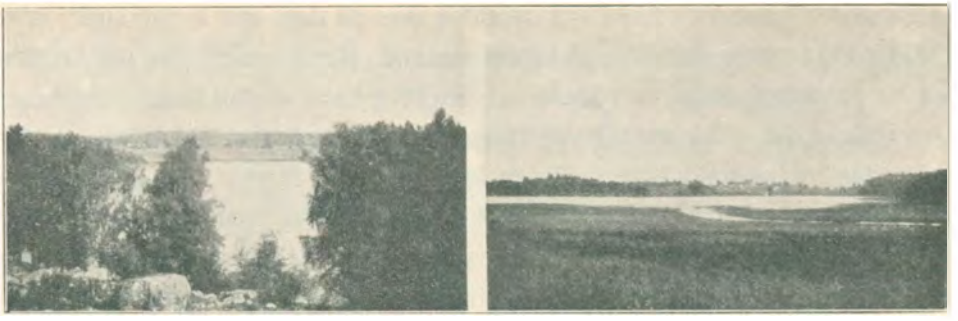

INTTI. MIKKOLA. HEMPURA.

Foto W. Winter, 1923.

PENGONPOHJA BY, DIT HJALMARSONS DETACHEMENT ANLÄNDE EFTER MARSCHEN ÖVER NÄSIJÄRVI.

Den 21 mars mottog överste Hjalmarson i Teisko via överste Wetzer högkvarterets order, vari föreskrevs, att av hans detachement endast Vörå bataljon och haubitsbatteriet skulle kvarlämnas i Teisko för att behärska vägen till Tammerfors, medan detachementet i övrigt skulle marschera över Näsijärvi till trakten av Pengonpohja och därpå, sedan ett batteri om två kanoner anlänt, med detta batteri avancera mot Viljakkala och ställa sig till överste Linders disposition. Vid Pengonpohja skulle sedan en mindre styrka kvarlämnas för bevakning av Tammerforsvägen. Senare kom från högkvarteret en kompletterande order, vari påbjöds, att tåget över Näsijärvi skulle äga rum den 22 mars och att överste Hjalmarson efter att ha nått förbindelse med överste Linder skulle ställas under dennes befäl.

Medan alla övriga anfallstrupper inriktade sig på en möjligast snabb framryckning mot Tammerfors, skulle Hjalmarsons detachement företaga en marsch, som förde i helt annan riktning. Hans trupper sågo redan i söder återskenet av belysningen i Tammerfors, och det var intet under, att de brunno av lust att avancera i denna riktning och icke åt annat håll. Överste Hjalmarson förfrågade sig ännu under nattens lopp i högkvarteret, huruvida en förändring av ordern möjligen var att motse. Men svaret blev nekande.

Överste Hjalmarson utfärdade alltså för den 22 mars en order till sitt detachement, vari han angav det erhållna uppdraget och bestämde, att trängen skulle kl. 5 f. m. stå färdig vid resp. inkvarteringsplatser. Detachementet skulle bryta upp kl. 6 och tåga från Teisko till Pengonpohja. För att isen icke skulle

brista under trupperna, hade han uppdelat dem på flera små avdelningar, vilka i slädar följde efter varandra på lagom avstånd. Kanonernas pipor och lavetter kördes på skilda slädar, och hästarna voro förspända medels långa dragtrossar. Den sträcka det gällde att tillryggalägga över isen var endast 20 km lång, men då ingen väg var utstakad, gick färden långsamt, och först kl. 10 f. m. uppnådde detachementet västra stranden. Nu fick det kontakt med Ylinens kompani. Efter en kort rast begav sig detachementet längs den genom Koivisto ledande skogsvägen mot Viljakkala. Överste Hjalmarson hade i förväg utsänt löjtnant Åström med uppdrag att sätta sig i förbindelse med överste Linder. Åström stötte snart på fientliga patruller, vilka dock drogo sig tillbaka. Kl. 2 e. m. var han i Koivisto, dit huvudstyrkan vid samma tid anlände.

Under marschen från Koivisto gick Snellmans bataljon som förtrupp. Vid ett vägskäl vid pass 3 km från Viljakkala kyrka stötte den på fienden, som först drog sig tillbaka, men snart fick hjälp och återupptog skottväxlingen. Löjtnant Snellman höll stånd med sin bataljon, men småningom blev fienden övermäktig. Vid 7-tiden på kvällen sändes löjtnant Hallström med ett kompani och ett maskingevär till undsättning. Striden fortgick till kl. 2 på morgonen, då den egentliga skottväxlingen upphörde. Överste Hjalmarson, som fruktade, att han skulle råka i en säck, då han hade fientliga styrkor såväl framför sig som på båda sidorna, hade med sin huvudstyrka retirerat till Koivisto, därifrån han ärnade draga sina trupper ytterligare tillbaka för att längs någon nordligare väg söka nå förbindelse med överste Linder.

Så snart underrättelse om överste Hjalmarsons åtgöranden väster om Näsijärvi inkommit till högkvarteret [1]), meddelades därom den 23 kl. 4,30 f. m. till överste Linder.

Överste Linder hade redan på morgonen föregående dag rapporterat till högkvarteret, att han förgäves sökt ernå förbindelse med överste Hjalmarson. Han anhöll därför, att överste Hjalmarson skulle genom högkvarteret beordras att intaga Viljakkala och rycka fram mot Kyröfors, som vid samma tid skulle angripas av överste Linder själv från nordväst. För övrigt pågick på Satakundafronten dag och natt skottväxling mellan positionerna. Särskilt den 23 på morgonen underhöll fienden en artillerield, som var avsevärt starkare än vanligt.

[1]) Ryttmästare Rantzau hade den 22 på kvällen sänts till Pengonpohja för att träda i telefonförbindelse med högkvarteret.

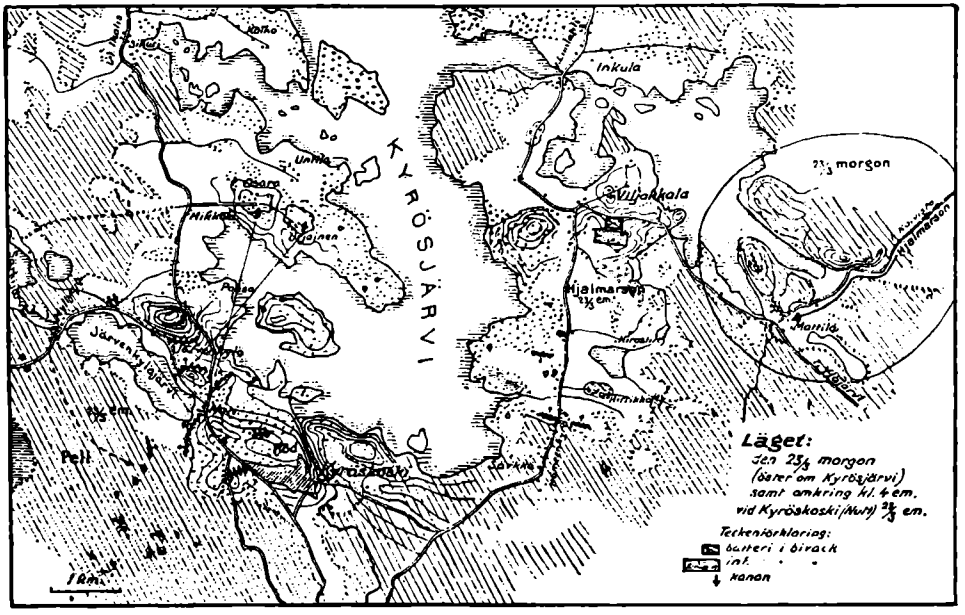

STÄLLNINGEN VID KYRÖFORS DEN 23 MARS (ENLIGT E. LINDER).

Men lyckligtvis var siktningen dålig, och elden riktades under flera timmars tid mot de vitas av trä gjorda skenkanoner.

Så snart överste Linder från högkvarteret fått underrättelse om Hjalmarsons ställning, beordrade han sina egna trupper att stå anfallsberedda den 23 kl. 9 på morgonen. Men överste Linder hade av Hjalmarsons rapport fått den oriktiga uppfattningen, att hela hans detachement föregående dag varit invecklat i strid, varav han drog den slutsatsen, att friska, från Ylöjärvi anlända fientliga trupper ansatte Hjalmarson i flanken och ryggen. På grund av denna missuppfattning vågade överste Linder icke, såsom han först avsett, med större styrkor angripa fiendens vänstra flygel. I stället gav han order, att kapten Pell [1]) med Brahestads och Björneborgs (Åströms) kompanier samt Uleåborgs 2. frivilliga kommando skulle tåga till södra stranden av Järvenkylä sjö och efter en kringgående rörelse angripa fiendens vänstra flygel, varvid i främsta rummet Nuutti skulle besättas. Åbo bataljon skulle tillsvidare förbliva i sina ställningar,

[1]) Kapten Pell hade, sedan han genom en obetänksam åtgärd ådragit sig missnöje på karelska fronten och lämnat denna (se del IV, sid. 434), erbjudit överbefälhavaren sina tjänster och därefter sänts till Satakundafronten som chef för Brahestads kompani.

KYRÖFORS BY, SEDD FRÅN SÖDER. PÅ ÅSEN FIENDENS ARTILLERI; I FÖRGRUNDEN INVID VÄGEN EN ANNAN ARTILLERISTÄLLNING (SISTA DAGEN).

tills den efter mottagen order skulle rycka söderut och besätta det norr om Nuutti belägna höglandet. Uleåborgs bataljon under kapten Rehnbäck [1]) skulle kvarstanna som reserv. Artilleriet skulle i sina tidigare positioner understödja fotfolkets avancemang.

Till de strider, vilka inom kort uppblossade på Ikalis frontdel, hade fienden erhållit som förstärkning från Tammerfors 700 man med 5 kanoner. Av dessa voro 125 ryska artillerister och dragoner. De röda truppernas styrka vid Kyröfors uppgick nu till c:a 1,600 man, 13 maskingevär och 7 kanoner, av vilka de flesta voro nya snabbeldskanoner. I Viljakkala stodo c:a 400 man med 4 maskingevär och i Tavastkyro ävenledes c:a 400 man.

Kapten Pells avdelning försenades i någon mån redan vid uppbrottet, och dess frammarsch skedde även mycket långsamt. Snön hade i det soliga och blida vädret de senaste dagarna smält på isen och öppna platser, men var ännu rätt djup i skogarna, genom vilka Pells avdelning hade att taga sig fram. Vid 4-tiden på eftermiddagen anhöll han telefonledes att få uppskjuta sitt anfall till följande dag, på grund av den långt framskridna tiden. Men överste Linder tillsade honom att utan dröjsmål skrida till anfall.

Då fienden plötsligt vid 5-tiden ökade eldgivningen på sin vänstra flygel, drog överste Linder därav den slutsatsen, att kapten Pell gått till anfall och att

[1]) Överstelöjtnant Appelgren hade vid tillfället erhållit speciella uppdrag.

KYRÖFORS.

tiden var inne att sända även de övriga trupperna i elden. Han beordrade därför Åbo bataljons kommendör major von Gerich att rycka fram, varvid han ytterligare ställde till hans disposition 2 kompanier från Uleåborgs II grenadjärbataljon.

Major von Gerich uppställde sin trupp på dubbel skyttelinje. Den bakre skulle underhålla snabbeld, samtidigt med att den främre företog bajonettanfall mot en kulle invid Nuutti. Angreppen företogos nu såväl frontalt som i flanken, medan artilleriet på den högra flygeln under ledning av kapten Ek förflyttade sig till södra sidan av Mannamäki. Kl. 7 e. m. erhöll reserven, vartill hörde ett kompani från Uleåborg och Danielssons maskingevärskompani, order att göra ett anfall från folkskolan. Gevärs- och maskingevärselden vid Nuutti hade blott tilltagit i styrka. Under nattens lopp retirerade fienden slutligen i full oordning, varvid han delvis lämnade efter sig vapen och annan utrustning. Överallt syntes spår av denna brådstörtade flykt: vid vägarna lågo kullstjälpta kärror, kanonhjul, ja t. o. m. hela lass. Sedan Nuutti gård och linjen öster och väster om densamma besatts, sändes Åbo bataljons 2. och 3. kompanier samt Uleåborgs II grenadjärbataljons 1. och 2. kompanier till Kyröfors för att bemäktiga sig därvarande fabrik. Detta skedde även kl. 1 natten till den 24 mars.

De vitas byte var betydande. De röda hade efterlämnat bl. a. 10 maskingevär, 1,000 handgranater, 90,000 gevärspatroner, 160 gevär, 2 fältkök m. m.[1])

[1]) Dessutom erhölls i Viljakkala 1 maskingevär och i Kyröfors ett upplag artilleriammunition.

EN DEL AV BRAHESTADS SKYDDSKÅRS »FLYGANDE KOLONN». BILDEN TAGEN FÖRE UPPBROTTET TILL FRONTEN (19. II).

På valplatsen påträffades ett 50-tal stupade röda; sina sårade hade fienden bortfört.

Segern vid Kyröfors var avgörande för kampen mellan de vita och de röda i Satakunda. Besättandet av järnvägen på bandelen Karkku—Kulovesi hade kunnat ske utan svårighet, men trupperna voro efter en veckas strider så medtagna, att ingen förföljelse, som hade utvecklat den vita segern, kunde företagas.[1]) Redan genom denna seger hade de vita kommit i besittning av vägkorsningen mellan Viljakkala—Ylöjärvi, Tavastkyro—Ylöjärvi och Tavastkyro—Siuro—Nokia, vilket förebådade avbrytandet av förbindelsen Björneborg—Tammerfors.

Den 23 mars hade Hjalmarsons detachement efter mottagandet av överste Linders order lämnat sin redan inslagna nya marschriktning och ånyo vänt sig mot Viljakkala, och råkade åter i strid med fienden på samma plats som föregående dag. Efter ett par timmars bombardemang inträngde de vita i Viljakkala, medan de röda drogo sig tillbaka till Kyrösjärvis andra strand. Här öppnade de en häftig eld, så att ingen förföljelse kunde företagas. Fientliga styrkor kvarblevo dock även på sjöns norra sida, så att man nödgades försvara Viljakkala mot dem. Först samma dag på kvällen erhöll överste Hjalmarson noggranna uppgifter om Satakundagruppens ställning genom två artillerister,

[1]) Överste Linder har senare i sin bok »Minnen från Finlands frihetskrig», sid. 99—100 omnämnt, att han i många avseenden hade missuppfattat överste Hjalmarsons förehavanden i Viljakkala, vilket även i sin mån åstadkom, att förföljandet av fienden icke genast upptogs.

som anlänt från Ikalis. Följande morgon den 24, kommo överstarna Linder och Hjalmarson i telefonförbindelse med varandra, och därmed återställdes ock kontakten mellan högkvarteret och överste Linder.

Överste Linder lät sina trupper vila den 24, men Hjalmarson erhöll order att avancera till Särkkä by, belägen i jämnhöjd med Kyröfors, dit hans trupper även framkommo samma dag på kvällen. Ylinens kompani hade fått i uppdrag att göra slut på de röda strövkårer, vilka rörde sig norr om linjen Viljakkala—Pengonpohja. Men då inkvarteringsmöjligheterna i Särkkä voro otillfredsställande, fortsatte Hjalmarsons detachement sin framryckning ända till Tavastkyro.

Överste Linder hade haft för avsikt att förfölja fienden och i sådant syfte redan för den 25 givit order om framryckning i två kolonner söderut mot järnvägen; den vänstra kolonnen skulle härvid anföras av överste Hjalmarson och den högra av major von Gerich. Dessutom hade Lidholm fått order att besätta Suodenniemi och Bergh uppmanats att vid tillfälle genom överrumpling intaga Björneborg.

Men på natten ankom från högkvarteret följande order:

Chefen i Satakunda bör under utvecklande av segern vid Kyröfors skyndsammast tåga på Tammerfors. Synnerligen viktigt är, att gruppen avbryter stadens förbindelse västerut.

Mannerheim.

Överbefälhavarens order syntes överste Linder, såsom han nämner i sin bok[1]), innebära två rörelser i olika riktning, och då han fruktade, att splittringen av hans trupper kunde bliva farlig, valde han den rörelse, som enligt hans uppfattning var den viktigaste och mest brådskande, nämligen marschen på Tammerfors. Överbefälhavaren hade emellertid med sin order åsyftat, att överste Linder skulle förfölja de vid Kyröfors slagna röda för att fullständigt tillintetgöra dem, men att han samtidigt skulle hålla i sikte huvudmålet, Tammerfors' inringning. Då fienden retirerade söderut, hade alltså överste Linder kunnat förfölja honom till järnvägen för att först här vända sig mot Tammerfors. Han hade haft så mycket större skäl att förfara på detta sätt, som han härigenom skulle hava underlättat Laviatruppens framryckning genom Suodenniemi och sålunda fått tillfälle att med båda sina kolonner marschera mot Tammerfors.

---

[1]) Se hans bok, sid. 109—110.

YLÖJÄRVI KYRKA.

Då han i stället ansåg högkvarterets order fordra, att han med sina styrkor skyndade fram genom Ylöjärvi för att kunna taga del i avgörandet vid Tammerfors, lämnade han järnvägen och landsvägen mellan Tammerfors och Björneborg i de rödas händer.

Överste Linder utfärdade nu order, att Hjalmarson skulle med sin huvudstyrka avancera genom Laitila och Sassi mot Ylöjärvi och låta det i Viljakkala stående kompaniet Ylinen tåga genom Lavajärvi och angripa Ylöjärvi norrifrån. Hjalmarson skulle i Lemmakkala detachera en avdelning till flankskydd på högra sidan och skicka den till Siuro. Major von Gerichs avdelning, som omfattade alla omedelbart under överste Linder lydande trupper i Ikalis, med undantag av Ikalis skyddskår, fick order att marschera från Tavastkyro till Ylöjärvi, på 2—3 kilometers avstånd från Hjalmarsons avdelning.

Till högkvarteret meddelade Linder om sina avsikter i följande ordalag: »Jag tågar med hela min i trakten av Kyröfors samlade trupp via Ylöjärvi till Tammerfors».

Jämlikt den mottagna ordern bröt Hjalmarsons huvudstyrka upp och tågade först till Laitila och därifrån till Ylöjärvi i så snabbt tempo, att den drygt 30 km långa sträckan tillryggalades på 4 timmar. Striden började nämligen i Ylöjärvi redan vid 1-tiden på dagen.

De röda hade en stark försvarsposition i Ylöjärvi kyrkoby. På Tammer-

YLÖJÄRVI KYRKOBY.

forssidan om byn stryker en jämförelsevis hög och jämn ås, vilken med sina av ryssarna byggda löpgravar erbjöd ett ypperligt skydd. På själva åsen hade de röda placerat ett par från Tammerfors erhållna kanoner ävensom maskingevär. Manskapet var utposterat i löpgravarna på åsen och i några gårdar. De röda hyste stort förtroende för dessa befästningar; de voro säkra på att de vita, om de även lyckades norrifrån framtränga ända till kyrkobyn, dock här skulle komma till korta. De hade synbarligen icke rubbats i sin tillförsikt ens genom åsynen av de flyktingar, som under nästan en veckas tid dragit förbi på väg till Tammerfors: rödgardister och landsbor av alla åldrar. I nykterhetsföreningens lokal vid foten av nämnda ås hade de röda sitt högkvarter.

STABEN I BERÅD ATT BRYTA UPP FRÅN SITT KVARTER I YLÖJÄRVI.

Den 25 mars, just när de röda stodo i beråd att intaga en präktig middag, ljödo ett par gevärsskott. De vitas spanare hade anlänt före den egentliga truppen och av ortens röda milis erhållit försäkran om att inga militära anstalter voro här vidtagna, då i detsamma gevärseld öppnades mot dem med det resultat, att två man stupade. Den ena av dem var jägaren N. Rannanjärvi [1]).

De vita togo denna varning i akt, och då Hallströms och Snellmans bataljoner anlände, utbredde de sig i kedja och öppnade eld mot åsen och de av rödgardisterna besatta gårdarna. Det uppstod en strid, som pågick i ett par timmars tid, tills de röda flydde från åsen över isen österut, varvid de lämnade t. o. m. en av sina kanoner efter sig. Ylöjärvi besattes vid 4-tiden på eftermiddagen, men från den andra stranden fortsatte fienden sin eldgivning, vilket föranledde de vita att rikta sina kanoner mot Mäkkylä, Koijärvi och Ollila gårdar, på vilka rätt betydande fientliga styrkor samlats.

Vid 5-tiden drogo sig de röda även tillbaka från den motsatta stranden. Snellmans bataljon utsändes för att förfölja dem och sköta vakthållningen. Fienden stannade väster om Lielaks stora fabriksområde och den s. k. Epiläåsen.

[1]) Se bilden i del IV, sid. 332.

HJÄLPFÖRBANDSPLATSEN I EPILÄ.

Hjalmarsons detachement slog sig under tiden ned i Ylöjärvi kyrkoby, varest spaningsverksamhet bedrevs såväl vid vägen till Tammerfors som i nordlig riktning. Staben inkvarterade sig på Räikkä gård.

Såsom redan nämndes, skulle major von Gerich under tiden föra sin avdelning från Tavastkyro samma väg som Hjalmarson, följande tätt efter denne, men framryckningen fortskred till följd av bristen på hästar och manskapets ringa övning mycket långsamt. Sålunda kunde förbindelsen med Hjalmarsons avdelning icke upprätthållas. Sedan Gerichs avdelning ankommit till Laitila gård, lämnades 1 pluton under befäl av jägarfänrik J. E. Björnström som vakt vid därvarande vägskäl. Vid pass 15 km från Tavastkyro kyrkoby fick avdelningen order att återvända dit, enär starka fientliga skaror setts röra sig i riktningen Mouhijärvi. Den anlände till Tavastkyro kyrkoby kl. 5 e. m. och utställde vakter till natten, medan den tog kvarter i ungdomsföreningens hus.

EN DEL AV DETACHEMENTETS LÄNGST FRAMSKJUTNA STÄLLNING Å EPILÄ ÅS.

Överbefälhavaren gav den 26 mars överste Linder order att deltaga i Tammerfors' erövring, enär man denna dag ämnade angripa staden från öster och söder. Då meddelade överste Linder överste Hjalmarson, att han skulle till förstärkning få Åbo bataljon och 2 kanoner, och beordrade honom att om möjligt tränga närmare staden.

Med anledning härav ärnade överste Hjalmarson den 26 mars främst medels artillerield rensa trakten mellan Lielaks och Epilä och medels kunskapare utröna möjligheterna för ett angrepp över näset.

Detachementet bröt upp från Ylöjärvi kl. 8.30 f. m. Huvudstyrkan var samlad på den till Epilä ledande stora landsvägen och en mindre trupp på den väg, som genom Teivaala leder till Lielaks fabrik.

Stora landsvägen, vilken löper i sydostlig riktning från Ylöjärvi till Epilä haltpunkt, är dragen mellan Tohloppijärvi sjö och en hög sandås, den s. k. Epiläåsen. Denna sistnämnda, som helt dominerar omgivningen — låglandet kring Lielaks fabrik i öster och Tohloppijärvi i väster — hade fienden befäst. Åsen är genom inskärningar delad i tre delar, av vilka den sydostligaste är den högsta.

I FÖRHUGGNINGEN PÅ ÅSEN 3 KM SV OM TEIVAALA.

Litet före kl. 10 stötte huvudstyrkans förtrupp på fiendens längst framskjutna avdelningar på den nordvästra delen av åsen. Det var emellertid icke ännu meningen att gå till anfall, utan det gällde endast att medels artillerield bearbeta fiendens ställningar, för vilket ändamål skyttelinjer utbredde sig till skydd för artilleriet.

Då de vitas batteri — som dock nödgades spara på sina knappa ammunitionsförråd — i ett par timmars tid bombarderat trakten kring Lielaks och norra delen av Epiläåsen, ingingo meddelanden om att fienden började utrymma fabriksområdet och även åsen. Med anledning härav beordrade överste Hjalmarson Hallströms bataljon att besätta Epilä ås och Snellmans bataljon att taga Lielaks. Åbo bataljon stod som reserv.

På Epilä ås uppstod en förbittrad strid, men löjtnant Hallström ledde skickligt sin bataljon, tills han blev sårad i foten och måste bortföras från stridsplatsen. Då allt flera sårade kommo därifrån, sändes Åbo bataljon till hjälp, och den lyckades även hejda fiendens redan började avancemang och återtaga en del förlorad terräng. Pollaris kompani från Hallströms bataljon

hade skilt sig från de övriga trupperna och vänt sig mot Lielaks fabrik för att intaga denna, mot vilken bataljon Snellman underhöll eld. Ryttmästare Rantzau utsändes för att taga reda på vad som här förehades, men blev även han intresserad av saken och deltog i striden, tills man nödgades uppgiva försöket. Löjtnant Gyllenberg utsågs till chef för Hallströms bataljon. Attackerna avstannade, och Åbo bataljon kvarblev över natten i Epilä.

TORP VID EPILÄÅS. EN FÖRLÄGGNINGSPLATS.

Snellmans bataljon, som under dagens lopp beskjutit Lielaks fabrik, övernattade vid Teivaala.

Övriga trupper återvände till sina inkvarteringsplatser i Ylöjärvi. Dagen hade varit ansträngande för de vita. Redan den lilla bataljonen Hallström hade förlorat ett hundratal i fallna och sårade; åtskilliga hade även förvillat sig och försvunnit.

Följande natt förflöt lugnt, och det fruktade fientliga angreppet blev icke av. Men för den händelse, att ett sådant skulle företagas, hade man redan på dagen uppsatt en telefonledning mellan Ylöjärvi och ett torp vid Epilä ås, samt med tillhjälp av stenar och fällda träd hade trupperna uppfört förskansningar för att mottaga fienden, om han gjorde en framstöt.

Sålunda voro överste Linders trupper väster om Tammerfors redo att deltaga i de avgörande striderna om staden. Överste Linder rapporterade den 26 mars till högkvarteret:

Fienden har starka besättningar på näset västerom Tammerfors. Fientliga avdelningar i linjen Toholampi—Lielaks. Hjalmarson försöker nu rensa den av fienden besatta förterrängen.

När trupperna sändes mot Ylöjärvi, hade överste Linder beordrat Hjalmarson att detachera en avdelning, vilken skulle tjäna som flankskydd och taga

SUODENNIEMI KYRKOBY.
I FÖRGRUNDEN EN GÅRD, DÄR DE RÖDA HADE EN FÖRPOST.

mot Siuro. Den ryckte även från Lemmakkala fram längs den smala sjö, som fortsätter Mahnalanselkä söderut, men utsattes i närheten av Siuro oväntat för eld från kullarna på sjöns östra strand. Då drog sig truppen i spridda delar norrut mot Mahnala.

På grund härav detacherade överste Linder den 25 från sin grupp en ny avdelning, omfattande två kompanier, Lilliérs skidlöpare och Eks batteri, vilken under befäl av major Pell skulle tåga söderut mot Herttuala och kringliggande gårdar. Meningen var, att truppen följande dag skulle avskära järnvägen vid Siuro och framrycka längs banan åtminstone till Nokia, där landsvägen till Tammerfors förgrenar sig söderut över Nokia ström.

Samma dag på eftermiddagen närmade sig en mindre vit spanaravdelning på skidor Siuro. De röda, som ännu voro kvar i trakten, öppnade då eld från Linnavuori. Nu följde en i ett par timmars tid fortgående skottväxling, varefter de röda retirerade till Siuro station, därifrån största delen av dem fortsatte med tåg till Tammerfors. Andra flydde över Kulovesi till Suoniemi. De vita ryckte dock icke denna gång fram ända till Siuro, utan vände om. Först följande dag, den 26, på eftermiddagen anlände major Pell med c:a 200 man och ett par kanoner för att intaga Siuro, men stationen hade utrymts av de röda, ty redan föregående dag kl. 4,10 e. m. hade även deras kommissarie i Siuro med sina trogna givit sig i väg med tåg mot Tammerfors.

Den 26 mars rapporterade major Pell, att han kl. 4 e. m. besatt Siuro station och omnejd utan att hava rönt motstånd. Han hade vidtagit åtgärder för stationens försvar och meddelade, att smärre fientliga avdelningar setts i Mouhijärvi och Sarkola by, c:a 10 km väster om Siuro.

Vid Suodenniemi fortgingo striderna utan att leda till avgörande. Den 20 ingick ett meddelande, att Lidholms vänstra flygel trängts tillbaka, varför man anhöll om förstärkningar och en kanon. Överste Linder försökte med anledning härav förflytta Lassila-trupperna österut, så att de trupper, som besatt Lavia, skulle kunna användas vid Suodenniemi. Men denna plan kunde icke förverkligas, enär fienden ansatte Lassila och från Kullahållet företog ett anfall mot Lavia. På kvällen rapporterade även Lidholm, att han åter nödgats retirera till Lavia. Ej heller de följande dagarna medförde större framgång. Ännu den 25 på aftonen rapporterade Lidholm, att hans trupper ungefär uppnått sina förra ställningar, i det att de i hästskoform omgåvo Suodenniemi kyrkoby.

Först den 26 på morgonen kom från Lidholm rapport om att han definitivt bemäktigat sig Suodenniemi, därifrån fienden under natten retirerat. Nu beordrades han av överste Linder att med sin trupp avancera till Kärki, sedan han kvarlämnat minsta möjliga förläggningar i Lavia och Suodenniemi.

VASA BATALJON I KVARTER I LAVIA.

3. GRUPPEN WETZERS OPERATIONER.

Order från överbefälhavaren; trupper sändas till Teisko och Orivesi 129. — Hjalmarson tågar mot Teisko och Nurmi den 20—21 mars 130. — Hans detachement får ny sammansättning och skickas till Viljakkala 133. — Malmbergs detachement kvarstannar i Sorila 133. — Tavastlandsgruppens huvudstyrka i Orivesi den 20 134. — Överbefälhavaren ger order om besättande av linjen Nurmi—Franssila—Kangasala 134; besättandet verkställes 134. — Överste Wetzer fördelar sina kompanier på bataljoner 136. — Detachementet Malmberg avancerar från Nurmi, strid vid Olkahinen den 23 137. — Kohonens frikår besätter Takahuhti 139 och anfaller Messuby kyrkoby 139. — Strid vid kyrkan, vit reträtt den 24 140. — Wetzers huvudstyrka avancerar den 22—23 mot Kangasala kyrkoby och Vehmais station 143. — Överbefälhavaren ger order om intagning av Vehmais station och Messuby 146. — Fienden nära Haihara gård, hans anfall mot denna och Messuby den 24 147. — Överbefälhavarens order för den 25 mars 148. — Överste Wetzers anfallsorder 149. — Attack mot Messuby, dess intagning 150. — Artilleristrid och långsamt avancemang av infanteriet den 26 152.

Sedan de vita trupperna trängt fienden tillbaka på fronten Ruovesi—Vilppula och närmat sig linjen Teisko—Orivesi, började ett nytt skede i Tammerforsoperationen. Nu gällde det för Wetzers trupper att från nämnda linje arbeta sig fram steg för steg och på östra sidan om Tammerfors medverka till stadens inringning.

KORKEAKOSKI FABRIK. (FINSKA SKO- OCH LÄDERFABRIKS A. B.).

Den 19 mars på kvällen hade överbefälhavaren givit överste Wetzer följande order:

Å Satakuntafronten hava fientliga motanfall mot Kyröfors avvisats. Detachementet Wilkman, som kvarstår i trakten av Orivesi, är beordrat att tillsammans med Edra trupper taga Orivesi.

Tavastlandsgruppen skall i morgon taga i besittning linjen Pengonpohja—Teisko —Orivesi, varvid huvuddelen av överste Hjalmarsons infanteri försett med artilleri framskjutes till Teisko.

Mannerheim.

I enlighet med denna order lät överste Wetzer Hjalmarson avancera mot Teisko och Nurmi, medan huvudstyrkan under överste Forssell tågade mot Orivesi: kapten Stjernschantz med sin bataljon längs banan, kapten Nordenswan längs landsvägen och löjtnant Lindén via Kokkola. Den sistnämnde skulle söka ernå förbindelse med Wilkmans grupp. Överstelöjtnant Londén sändes med sina kanoner fram längs landsvägen för att intaga skjutpositioner i Hörtsänä och därifrån bombardera Orivesi. Kapten Almqvist skulle med det grova artilleriet följa efter längs järnvägen och på order av överste Forssell låta kanonerna brösta av, när deras medverkan behövdes.

Överste Hjalmarson hade den 19 anlänt till Pohja[1]), där han inväntade kapten Wallenius, som skulle infinna sig där med nya order från högkvarteret.

[1]) Se sid. 34.

Wallenius anlände även kl. 6 e. m. Han hade nödgats vänta vid Ruovesi sund, vilket han icke kunnat överskrida, innan Hjalmarsons detachement besatt Murole. Sedan detta inträffat samma dag på morgonen, hade fienden hals över huvud flytt dels mot Korkeakoski, dels längs smärre vägar söderut.

Enligt den av kapten Wallenius överbragta ordern skulle överste Hjalmarson tåga mot Teisko. Hans detachement skulle medtaga haubitsarna, medan fältartilleriet skulle följa med de mot Orivesi dirigerade trupperna. Av Ruovesi-gruppen skulle Snellmans c:a 200 man starka kompani följa med Hjalmarson.

Foto M. Joutsen.

SIJTAMA BRO UNDER REPARATION.

Ännu samma kväll anlände till överste Hjalmarsons stab major Hult, som hitkommenderats för att stå till hans disposition. Major Hult sändes till Kuru för att organisera därvarande skyddskår och tjänstgöra som etappchef. Av sitt eget detachement beslöt överste Hjalmarson sända huvudstyrkan (bl. a. Hallströms och Vörå bataljoner) längs landsvägen och Snellmans kompani längs en över isen utstakad vinterväg.

Den 20 mars kl. 5 på morgonen bröt Hjalmarsons detachement upp för att marschera till Teisko; vid Kekkonen gård avskilde sig Snellmans trupp för att taga vägen över isen, varvid dock förbindelsen med huvudstyrkan skulle upprätthållas.

OFFICERARE RÅDSLÅ I TEISKO.

På vägen erfor huvudstyrkan genom rekognoscering, att en rödgardistavdelning befann sig 2 km norr om Teisko, mellan denna ort och Saarlahti. Som förtrupp tågade ett kompani från Hallströms bataljon. Så snart detta kommit i skottväxling med fienden, lät löjtnant Hallström även sina övriga kompanier utbreda sig i kedja. Fienden drog sig dock genast tillbaka och prisgav därmed Teisko. Hallströms bataljon följde honom till södra stranden av Teiskoviken. Snellmans trupp påskyndade sin marsch över isen, och fienden, som fruktade att komma mellan tvenne eldar, drog sig skyndsamt undan.

Efter skymningens inbrott inkvarterades Hallströms bataljon i Toijala by och det övriga detachementet på Teiskola gård.

Då vägen längre fram ledde över broar och sund, beordrade överste Hjalmarson Vörå bataljon att kl. 3 följande morgon tåga ut och besätta de kritiska punkterna. Övriga infanteriavdelningar skulle rensa Teiskovägen, medan största delen av Hallströms bataljon stannade som reserv i Toijala by. Från kapten Heiskanen ingick redan vid ½ 6-tiden rapport, att han efter obetydliga strider besatt Kämmenniemi och det längre söderut belägna Värmälä pass.

TEISKOLA GÅRD.

Detachementet tågade skyndsamt efter och framkom till Värmälä kl. ½ 8 f. m. Vörå bataljon hade söder om passet redan hunnit påbörja befästningsarbeten till skydd mot ett fientligt anfall, som möjligen kunde företagas innan huvudstyrkan anlänt.

Löjtnant Petrelius fick såsom bataljonschefens närmaste

T. R. LESCH.

A. SNELLMAN.

K. E. LUNDQVIST.

man genast order att företaga en rekognoscering till Nurmi vägskäl, och han åtföljdes på denna av ett par artilleriofficerare, vilka på Hirviniemi, ett från Nurmi åt väster utskjutande näs, skulle utse artilleripositioner för bombardemang av Tammerfors.

I Teisko förberedde man sig under tiden för operationerna mot Tammerfors; bl. a. skötte major Hult och löjtnant Fagersten genom energiska åtgärder om att provianteringen ordnades. Snellmans och Fabritius' trupper förenades till en enda bataljon Snellman.

Vid 1-tiden på dagen ingick rapport om att löjtnant Petrelius kommit fram till Sorila, beläget 2 km norr om Nurmi. Här hade uppstått en strid, vari den ena av artilleriofficerarna, kapten T. R. Lesch, hade sårats.

Vid 3-tiden anlände ryttmästare Rantzau[1]) direkt från högkvarteret, därifrån han medhade en skriftlig order till överste Hjalmarson, att hans detachement skulle ofördröjligen tåga över Näsijärvi och via Pengonpohja till Viljakkala. På färden skulle medtagas ett fältbatteri på två kanoner, vilket skulle kommenderas av jägarkapten A. Snellman.

Uppbrottet skulle enligt överbefälhavarens or-

TEISKOLA GÅRD, SEDD FRÅN NÄSIJÄRVISIDAN.

[1]) Ryttmästare Rantzau utsågs till Hjalmarsons stabschef, medan kapten Petersén återkallades till högkvarteret. Se bilden i del IV, sid. 87.

der äga rum den 22 mars kl. 5 f. m. Vörå bataljon[1]) och haubitsbatteriet, vilka icke skulle följa med detachementet under dess marsch över Näsijärvi, beordrade han att tillsvidare stanna i Sorila, för att denna ort icke ånyo skulle falla i fiendens händer. Mänttä eller Lindéns (Väinönheimos) bataljon, vilken sänts att förstärka denna avdelning, hade föregående kväll marscherat från Orivesi till Värmälä by.

Till chef för de sålunda österom Näsijärvi samlade trupperna utsågs major L. K. Malmberg.

Under tiden hade Tavastlandsgruppens huvudstyrka avancerat utan motstånd, så att de första trupperna den 20 kl. 12.20 anlände till Orivesi. Överste Wetzer gav sin grupp order att taga kvarter i närmaste omgivningar.

SUINULA.

Sedan till högkvarteret den 20 ingått underrättelse om att Orivesi definitivt besatts, utfärdade överbefälhavaren till överste Wetzer en så lydande order:

Överste Wilkman har order, att koncentrera sina huvudkrafter på sin högra flygel; framskjuta detachementet i linjen Pälkäne—Luopioinen—Padasjoki.

Översten skall i dag fortsätta förföljningen av den slagna fienden och snarast möjligt besätta linjen Nurmi—Franssila—Tarpila—Kangasala.

Operationen skall ske under samverkan med överste Wilkman, med vilken ytterst noggrann förbindelse upprätthålles.

Överste Wetzer dirigerade nu sin huvudstyrka längs banan och landsvägen mot Suinula och Franssila.

---

[1]) Meningen var till en början att återkalla Vörå bataljon och fördela den som underbefäl på de olika trupperna. Därför fick den redan följande dag order att skyndsamt begiva sig till Vilppula, men sedan den hunnit tåga vid pass en mil i denna riktning, kom motordern, och den återvände och tog kvarter i Koivuniemi villa. Det bestämdes att bataljonen fortfarande skulle underlyda Tavastlandsgruppens chef.

Nordenswans, Procopés och Stjernschantz' bataljoner stannade som reserv i Orivesi, dit även Renvalds bataljon anlände på kvällen. Dock sändes Nordenswans bataljon mot Suinula, dit även bataljon Ekström och artilleriet sändes under befäl av överstelöjtnant Londén.

Under befäl av överste Forssell sändes bataljonerna Wallenius och Tiainen — den förra längs landsvägen, den senare längs banan — jämte 2 kanoner och 10 maskingevär vidare i riktning mot Tammerfors. Men då Siitama bro var sprängd, nödgades Tiainens bataljon, vilken ända hittills färdats med tåg, den 21 fortsätta till fots, sedan ett halvt kompani kvarlämnats att bevaka tåget. Bron reparerades under ledning av ingeniör M. Joutsen.

Tiainens förtrupper stötte kl. 9,35 f. m. vid Siitama på fienden, som mottog dem med maskingevärseld. Efter en stund anlände ytterligare fiendens pansartåg, som var armerat med kanoner och maskingevär. Striden pågick i över en timmes tid, varefter de vita bemäktigade sig och besatte stationen.

VID SUINULA STATION UNDER TAMMERFORS-OPERATIONEN.

Från Siitama tågade kapten Tiainen mot Suinula och ernådde förbindelse med kapten Wallenius. Här stötte de vita på röda trupper, vilka lågo i skyttelinje mellan stationen och Haviseva by. Huvudstyrkan befann sig på Toivola backe. De röda hade till förstärkning erhållit 5 kompanier ävensom 200 man, vilka följt med pansartåget. Suinula station föll redan i de vitas händer, men då fiendens pansartåg anlände, drog sig den vita förtruppen tillbaka. Då skyndade en trupp, som varit inkvarterad i Haviseva folkskola, till hjälp och bildade skyttelinje från bönehuset genom Multimätäs till Haviseva sjö. I kvällsskymningen började skottväxlingen. De vita uppställde sina kanoner invid Anttila gård, medan maskingevären voro placerade på Harjunmäki. Samtidigt anlände överste Forssell med pansartåg till stationen och öppnade där eld. Fiendens pansartåg drog sig tillbaka, och de röda flydde till Kangassala station. Vid samma tid besatte en vit förtrupp Franssila by.

BATTERI I SUINULA, BERETT ATT MOTTAGA DE RÖDAS PANSARTÅG.

Redan medan de i det föregående skildrade operationerna pågått hade Tavastlandsgruppen i praktiken uppdelats på skilda bataljoner. I en dagorder av den 22 mars stadfäste överste Wetzer denna anordning genom att uppdela sin grupp på följande bataljoner:

Wallenius' eller I Ruovesi bataljon, omfattande de förutvarande 10. (Komonens) 12. (Strömbäcks) och 14. (Törnwalls) kompanierna;

Nordenswans eller II Manninen bataljon, omfattande de förutvarande 1. (Viitaharjus), 10. (Peltokangas'), 11. (Kokkos) och 1. reserv- (Kulenius') kompanierna;

Ekströms eller III Seppälä bataljon, omfattande de förutvarande 1. Tavastländska (Mikkolas), 2. Tavastländska (Idmans) och 13. (Oksanens) kompanierna;

Tiainens eller IV Vilppula bataljon, vartill hörde de förutvarande 2. (Nenonens), 3. (Könnis) och 7. (Ehrströms) kompanierna;

Lindéns eller V Mänttä bataljon, vartill hörde de förutvarande 4. (Kaatialas), 6. (Vuorisalos) och 8. (Sjöströms) kompanierna.

Kompanierna inom varje bataljon fingo härefter ordningsnumrorna 1—3.

Dessutom fanns *Vörå bataljon*, som intog en särställning, ävensom *särskilda artilleribatterier*, och den 21 mars anlände *Syd-Österbottens reservbataljon*, vars chef var överstelöjtnant Renvald. (De redan tidigare anlända bataljonerna Procopé och Stjernschantz överfördes den 22 till Wilkmans grupp).

MANSKAP FRÅN 1. TAVASTLÄNDSKA KOMPANIET. (BILDEN TAGEN PÅ SOMMAREN 1918).

Ännu den 22 kl. 7 på morgonen alarmerades de i Suinula förlagda trupperna med anledning av att ett fientligt pansartåg var i annalkande. Anfallet avslogs.

Samma dag började överste Wetzer sin inringningsoperation, vilken företogs i tvenne riktningar, nämligen med Malmbergs avdelning i Teisko, där Aitolahti vik skulle kringgås, och med huvudstyrkan genom västra delen av Kangasala, där marschen skulle gå längs banan till Kangasala station. Vid samma tid skulle Wilkmans grupp över näset mellan Vesijärvi och Längelmävesi rycka fram mot Kangasala kyrkoby.

Sedan överste Hjalmarson företagit sitt tåg över Näsijärvi, hade det under major Malmbergs befäl stående detachementet, vartill hörde Vörå bataljon, Lindéns bataljon jämte 2 haubitsar, kvarstannat på Nurmilinjen. Under sin framryckning den 22 invecklades detachementet — från vilket Vörå bataljon just nu bortsänts — i en mindre strid med rödgardister, som samma dag på morgonen i »en oavbruten ström» anlänt från Tammerfors. De röda försvarade först sina positioner, men drogo sig snart tillbaka mot staden [1]). De vita stötte

[1]) En del av de röda trupperna (manskap från Kuru och Ruovesi) hade retirerat ända till Hippodromen, när 3. kompaniet av Tammerfors röda garde, vilket kom från staden, infann sig här. De retirerande, som nu hejdades, förklarade till sitt försvar, att deras »överbefälhavare» Meriö även hade flytt.

P. E. PÅHLSON.

överallt på rödingar, som lågo i bakhåll och nu antingen togos till fånga eller stupade. På kvällen rapporterade major Malmberg, att Lindéns bataljon tågade fram längs södra stranden av Aitolahti för att taga fiendens ställning på isen[1]). Ifall Vörå bataljon i tid återvände, skulle han sända 2 bataljoner från densamma längs norra stranden av Aitolahti västerut, medan återstoden därav skulle följa med Lindéns bataljon. Artilleriet bröstade av å Hirviniemi för att öppna bombardemang mot Tammerfors.

Överste Wetzer beordrade avdelningen att följande dag kl. 5 f. m. fortsätta sin framryckning och i Irjala söka förbindelse med de övriga trupperna, ty Kangasala-kolonnerna skulle även bryta upp kl. 5 f. m.

Den 23 mars började de röda och ryssarna vid 12-tiden på dagen från kyrkobyn bombardera Aitolahti, men utan att vålla de vita något avbräck. Jägarkapten Lundqvist hade vid samma tid funnit en god ställning för sitt haubitsbatteri och öppnade eld mot Aitopohja och Messuby. På eftermiddagen ordnade de röda sina kedjor, vilka från Takahuhti och prästgården drogos ut mot Aitolahti. Innan Vörå bataljon hunnit återvända och ansluta sig till förtrupperna, hade major Malmberg sänt Mänttä bataljon fram mot Takahuhti. Vid Tasanne gård, på stranden av Olkahisenlahti kommo bataljonerna i beröring med fienden. Sedan Vörå bataljon kommit till hjälp, kunde de vita från sina dessförinnan intagna ställningar gå fram till anfall. I denna strid, vilken ställvis nästan blev handgemäng, stupade plutonchefen Aslak Savonius. Först på kvällen retirerade fienden. De röda förde sina stupade och sårade till Messuby prästgård, därifrån de befordrades vidare till Tammerfors.

Major Malmberg sände ett kompani (4.) från Vörå bataljon under befäl av jägaren Viljanen ut för att längs Aitolahtis södra strand rycka fram mot Lapinniemi och ett annat kompani för att skydda artilleriet å Hirviniemi. Med det förstnämnda kompaniet förenades en maskingevärsavdelning under befäl av

[1]) Ursprungligen hade fienden haft en kedja längs isen från Aitolahti till Lielaks. Men sedan jägaren P. E. Påhlson med sitt sprängkommando trängt genom kedjan med c:a 100 kg pyroxylin och bragt denna laddning att explodera på stranden norrom Tammerfors, hade de röda trott, att det grova artilleriet trätt i funktion och dragit sin linje tillbaka till södra stranden av Aitolahti.

MANSKAP FRÅN VÖRÅ BATALJON. (BILDEN TAGEN EFTER KRIGET).

stud. C. W. Chydenius. Dess spetskommando stötte vid Huhtaa torp på fienden, som hade sin front vänd mot Aitolahti och icke anade något vitt angrepp österifrån. Dock kunde kompaniet icke begagna sig av den förvirring, som uppstått bland de röda, enär det självt utsattes för eld från Takahuhti-vägen. Striden pågick ända till kvällen och kompaniet tog nattkvarter i närbelägna villor.

Efter striden vid Olkahinen, då huvudstyrkan höll på att söka sig kvarter, samlade emellertid jägarlöjtnant A. Kohonen m. fl. en trupp för en nattlig överrumpling av de röda. Till denna hörde en del av Vörå bataljon och 4. kompaniet från Lindéns bataljon jämte maskingevär. Ritokangas' pluton erbjöd sig att gå i spetsen, och sålunda tågade denna trupp ut för att besätta Takahuhti by, varest fienden tagit nattkvarter efter sin reträtt. På vägen infångades krypskyttar, som dolde sig i skogarna, och slutligen hade man kommit fram till byns östra utkant, där de rödas poster slogo alarm. En strid uppstod som slutade med att de röda flydde, kvarlämnande ett tiotal stupade på platsen. Sålunda hade Takahuhti by fallit i de vitas händer.

De vita hade gjort bäst i att stanna här och vänta, tills Tavastlandsgruppens huvudstyrka från Kangasala ryckt fram till Messuby, och därpå med denna fortsatt angreppet. Framför sig hade truppen en vid pass 2 km bred öppen plats och på dess andra sida Messuby kyrkoby, som dominerade om-

ASLAK SAVONIUS. †

KALLE RITOKANGAS. †

C. W. CHYDENIUS.

givningen och där fienden rustat sig till försvar. Han hade av naturen utmärkta ställningar; landsvägen gick högt över dalen och bakom den funnos goda naturliga förskansningar, två stenkyrkor, tre begravningsplatser, av vilka två voro omgivna av mäktiga stenmurar och på södra sidan om den tredje funnos djupa lergropar. Då de röda ansågo förlusten av denna plats innebära, att även Tammerfors var förlorat, hade de här samlat flera tusen man och rikligt med kanoner och maskingevär. Visserligen greps vid de vitas plötsliga ankomst en del av trupperna av panik, men en annan del stannade kvar och försvarade sig segt tills den fick kraftig hjälp från Tammerfors.

I sin iver började de vita nu försöka i språngmarsch komma över de öppna åkrarna och fälten, trots att fiendens maskingevär spydde eld från kyrktornet, kyrkogården och banvallen på Tammerforssidan. Från ett pansartåg och från kanonerna på Järvensivu regnade granater och brandbomber ned bland angriparna. Vid framryckningen begicks ytterligare det felet, att kompanichefen Kohonen, som gick i spetsen för truppen, förde det för hastigt fram, varav följden blev, att kedjan brast: högra flygeln blev efter vid banvallen, medan den vänstra trängde fram ända till foten av den kulle, vid vilken kyrkan är belägen. Här uppstod en seg strid, vilken pågick hela natten och vid gryningen ytterligare tilltog i häftighet, enär fienden erhållit förstärkningar.

Men på morgonsidan spred sig det ryktet, att jägarlöjtnant Kohonen[1]) stupat i närheten av arbetarföreningens hus. Hans kompani hade blint litat på

[1]) Se bilden i del. IV, sid. 174.

honom, och hans död verkade nu fullkomligt förlamande. Expeditionen saknade numera enhetlig ledning, och de vita drogo sig därför, medan fienden alltjämt underhöll sin eld, småningom tillbaka till Takahuhti, och passerade åter den öppna platsen i språngmarsch. Den hade t. o. m. ett tag utsatts för beskjutning av den vita kedjan på andra sidan om banan, men misstaget upptäcktes snart.

RITOKANGAS' PLUTON.

På Takahuhti samlades den spridda skaran åter och uppsökte sina chefer och förband. Jägarfänrik Holmqvist utställde nu en trupp för att trygga försvaret. De flesta av männen hade hela föregående dag legat i snö och dessutom under språngmarschen över det öppna fältet sjunkit ned i djupa vattendiken, och blivit lungvåta. På natten hade deras kläder frusit i den tilltagande kölden. Hunger och trötthet plågade dessutom truppen, som på grund härav på morgonen småningom sökte sig tillbaka till byn.

Då fienden märkte rörelse i byn Takahuhti, började han bombardera gårdarna. Härvid antändes Suomala, Janka och Linna gårdar samt 6 mindre byggnader. Härvarande trupper, som förlorat flera av sina ledare (Kohonen, Wegelius m. fl.), retirerade och det artade sig nästan till panikartad flykt. Fänrikarna Holmqvist och Grahn (Rosenholm) försökte dock ställa sig i männens väg för att hejda dem. — De röda fattade emellertid mod och återvände till Takahuhti.

Foto Ruth Olander.

DE VITAS ANGREPP MOT TAKAHUHTI FÖRETOGS LÄNGS DENNA SKOGSVÄG, SOM LEDER FÖRBI MESSUBY PRÄSTGÅRD.

LINNA. JANKA. SUOMALA.
PRÄSTGÅRDEN.

DEL AV TAKAHUHTI BY. I.[1])

Sedan ordningen någorlunda återställts, sökte cheferna bland manskapet frivilliga, som åtoge sig att stanna kvar i skyttelinje, men ingen anmälde sig. Till den grad voro alla medtagna. Det återstod inte annat än försöka få trupperna att retirera i ordning, vilket även till slut genom stränghet lyckades. När sedan under återtåget jägarlöjtnant B. Petrelius infann sig, övertog han befälet och ordnade trupperna. Bataljonen hade lidit betydande förluster: 10 stupade, 55 sårade och 4 försvunna. Bland de stupade befunno sig förutom Kohonen studenterna L. Ramberg och Helge Lassenius m. fl. Bland de sårade må nämnas jägarfänrik K. A. Wegelius. Trupperna inkvarterades på Ketara och närbelägna gårdar.

Hit anlände även Mänttä kompani, som under reträtten från kyrkan förlorat ett par tiotal man i stupade och sårade. Bland de stupade var studenten Kalle Ritokangas. Inom kort erhöllo de vita ytterligare förstärkning genom ankomsten av det till Lindéns bataljon anslutna 8. kompaniet.

---

[1]) Bilden tagen från närheten av Messuby kyrka. I förgrunden det åkerfält, varöver de vita gingo till anfall.

YLI-HEIKKILÄ. KÄSSÄLÄ. LOIMAALA.

DEL AV TAKAHUHTI BY. II.

Den 24, då övriga trupper redan attackerade Messuby kyrkoby, fick Malmbergs detachement i uppdrag att på sin vänstra flygel söka förbindelse med Nordenswans trupper. Härvid sårades kompanichefen jägarfänrik G. Holmqvist. Striden fortsattes ännu följande natt.

På Aitolahtis norra strand hade fienden natten till den 24 lämnat trakten av Huhtaa, varigenom Viljanens kompani på morgonen kunde besätta torpet utan strid; han stannade här tillsvidare, medan han förrättade spaningstjänst och enligt föreskrift väntade närmare order om framryckning.

Överste Wetzers huvudstyrka hade emellertid den 22 satt sig i rörelse från Suinula, men hejdats av de rödas pansartåg. Då sändes Ekströms bataljon med 3 kanoner ut med order att försöka nå fram till Kangasala kyrkoby och därifrån till Tammerfors. Procopés bataljon skulle tåga längs banan, men ordern härom ändrades sedermera därhän, att bataljonen skulle marschera till Kangasala kyrkoby, dit även Stjernschantz' bataljon sändes. Kapten Wallenius fick i uppdrag att söderom Franssila spränga banan för att hindra det fientliga pansartåget att vara verksamt.

Foto Ruth Olander. Kässälä. Loimaala.

UTSIKT FRÅN MESSUBY PRÄSTGÅRD MOT VEHMAIS.

Den 22 mars på kvällen utfärdade överste Wetzer till sina trupper följande order:

I morgon kl. 5 f. m. utrycka bataljon Nordenswan jämte batteriet från Anttila gård till Kangasala kyrkoby, där de förena sig med bataljon Ekström, som är förlagd invid kyrkan. Vid samma tid utrycka komp. Komonen och Strömbäck av bataljon Wallenius jämte jägarbatteriet från Franssila ävenledes till Kangasala, komp. Huovi av bat. Wallenius återvänder från Nurmi till Franssila och övertager bevakningen av järnvägslinjen. Från Kangasala tågar denna kolonn (c:a 3 bat., 7 kan.) längs vägen Kangasala—Vehmais—Tammerfors samt intager position för artilleriet, vilken enligt av mig muntligen till chefen för artilleriet överstelöjtnant Londén givna anvisningar, bör väljas så, att banan väster om Vehmais kan beskjutas. Ett kommando sändes för att skada banan och omöjliggöra för fiendens pansartåg att framkomma till stationen. Denna plats bör väljas så, att den av artilleriet kan beskjutas. Kolonnen Malmberg skall till kl. 11 f. m. framtåga till vägskälet Takahuhti (4 km väster om Vehmais) samt därstädes intaga ställning. Kolonnernas vidare operationer äro beroende av omständigheterna. Starka spaningsstyrkor utsändas mot Tammerfors. Min reserv i Suinula utgöres av bataljonen Tiainen, 2 komp. av bataljonen Renvald och 2 kanoner samt kompaniet Huovi under överstelöjtnant Renvalds befäl.

Jag kommer att vara i Suinula, dit rapporter böra sändas. Löjtnant v. Frenckell upprättar telefonförbindelse Suinula—Vehmais samt Suinula—Nurmi. Min ställföreträdare är överstelöjtnant Renvald och major Malmberg.

DE RETIRERANDE RÖDA ANTÄNDA KANGASALA STATION.

Meningen var alltså, att man, då framryckningen längs banan mötte svårigheter, skulle tvinga fienden att lämna bandelen Kangasala—Veh-

VIT AVDELNING PÅ MARSCH MOT TAMMERFORS.

mais genom att ansätta honom från landsvägen Kangasala—Tammerfors, samtidigt med att hans förbindelse med staden hotades i Messuby. Så länge sistnämnda rörelse icke kunde med full kraft återupptagas, höllo de röda emellertid segt stånd längre österut.

Ställningen utvecklade sig under dagens lopp på följande sätt.

Banövergångarna vid Suinula och Franssila voro säkrade (2 kompanier av Tiainens bataljon). Vid 7-tiden sprängdes banan på två ställen vid pass halvannan kilometer söderom Ruutana.

Kangasala station var i fiendens händer, och han hade ett pansartåg här till sin disposition. Först på kvällen ingick underrättelse, att fienden evakuerade stationen, som han uppbrände vid sitt avtåg.

Redan på morgonen samma dag, den 23, hade de av överste Wetzers trupper, vilka stodo i Kangasala kyrkoby, satt sig i rörelse mot Vehmais station, varvid de kommo att hela dagen få kämpa i Vatiala by[1]) och söder om banan. Man beräknade, att man under dagens lopp inom stridsområdet påträffat över 100 stupade rödgardister, dels vid järnvägen, dels vid landsvägen eller i skogarna. Dock lyckades de vita icke ännu denna dag tränga ända fram till Vehmais station, varför de beslöto att under natten förstärka sin ställning, placera kanonerna i positioner och vid dagningen ånyo gå till anfall.

Resultatet av striderna den 23 mars var sålunda, att Kangasala och Vehmais stationer höllo på att tagas, om ock de slutligt besattes först följande dag.

Överbefälhavaren gav överste Wetzer i uppdrag att den 24 fortsätta offen-

[1]) Se sid. 159.

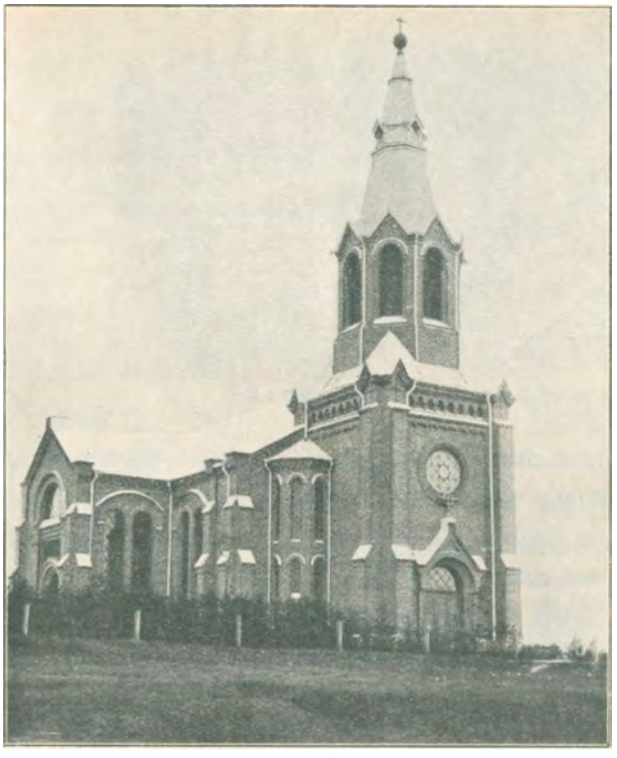

MESSUBY NYA KYRKA.

siven mot Tammerfors och besätta Vehmais—Messuby. Med anledning härav utfärdade överste Wetzer den 23 kl. 10.30 e. m. följande order:

För oss framgångsrika strider hava under dagen utkämpats sydost om Aitolahti och öster om Vehmais station.

Tavastlandsgruppen skall i morgon fullfölja samma uppgift som i dag, att taga i besittning Vehmais station och spränga järnvägen väster därom samt att i samband med gruppen Wilkman eventuellt framrycka mot Tammerfors.

Framryckningen igångsättes kl. 8 f. m. Under hänvisning till föregående dispositioner anbefalles att intet tillfälle får försummas att infånga fiendens pansartåg.

Då major Malmberg nu begärde hjälp av överste Wetzer, meddelade denne, att Nordenswans och Ekströms bataljoner samt 7 kanoner voro på väg från Kangasala mot Vehmais. Tillika beordrade han major Malmberg att försöka ernå förbindelse med Ekström och hålla sina ställningar. Till hans disposition skulle ställas 5 automatgevär och 2 kanoner.

MESSUBY GAMLA KYRKA.

Den 24 mars på morgonen hade den retire-

RAST UNDER MARSCHEN MOT TAMMERFORS.

rande fienden gjort halt på linjen Kangasala—Messuby, där han intog ställningar i den skogiga och kuperade terrängen sydväst om Haihara gård vid pass 3 km från Messuby kyrka. Enligt uppgift voro även några kanoner uppställda på en kulle.

Kapten Nordenswan hade fått order att tjänstgöra som chef för bataljonerna Wallenius, Nordenswan och Ekström ävensom för det disponibla artilleriet.

Då det visade sig vara svårt att taga fiendens ställning, beordrade kapten Ekström sitt bombkastarbatteri att understödja hans bataljon. Han hade vant sig att lita på denna lilla elittrupp, med vilken han utstått många hårda duster på Seppälä ödelagda gård under försvaret av Väärinmaja front.

Ekströms bataljon och Peltokangas' kompani av Nordenswans bataljon kämpade under tiden väster om Haihara gård, medan fienden stod väl skyddad bakom en ås. Många hade redan stupat eller dödligt sårats.

Foto H. Natvig

RÖDA KORSETS AMBULANS PÅ VÄG FRÅN LÄNKIPOHJA VIA ORIVESI TILL KANGASALA 23. III.

Sedan bombkastarbatteriet ankommit till eldlinjen, avlossades först några skott mot åsen, varpå batterimanskapet och efter detta infanteritrupperna företogo en

Foto Ruth Olander. MESSUBY PRÄSTGÅRD FÖRE OCH EFTER STRIDERNA.

stormning. Fienden fördrevs överallt från sina ställningar, men några kanoner påträffades icke mera. Dock intog fienden snabbt nya positioner på en mindre skogklädd höjd närmare Messuby kyrka. Här höll han tack vare sin gevärs- och maskingevärseld stånd hela dagen. De vita hade lidit kännbara förluster. I bombkastartruppen sårades ingeniör A. Auer, som senare dog av sina sår, och ingeniör V. G. Marjanen. Det tavastländska kompaniets förluster voro dock störst. Bland de sårade befann sig forstmästare Laaksonen.

På båda sidorna kvarstannade man den 24 mars och följande natt i de intagna ställningarna.

Då överbefälhavaren på grund av tidigare ingångna rapporter om läget inne i staden trodde sig kunna taga Tammerfors den 25, utfärdade han den 24 på aftonen för den följande dagen en så lydande order:

ÖVERSTE WETZER PÅ SIN UPPEHÅLLSPLATS.

> Chefen för Tavastlandsgruppen framgår, då överste Wilkman nått linjen Iidesjärvi—Partola, i nära samverkan med denna till besittningstagande i första hand av stadens östra begränsning mellan Näsijärvi och järnvägen österifrån.

Dessutom bestämde överbefälhavaren, att så snart Ta-

vastlandsgruppen och Wilkmans grupp ernått förbindelse med varandra, skulle den förre rensa norra delen av staden.

Med anledning härav utfärdade överste Wetzer följande för den 25 gällande order till sina trupper:

Tavastlandsgruppen.

N:o 371.

Suinula den 24 mars kl. 11,30 e. m.

ÖVERSTE WETZER LEDER STRIDERNA DEN 25 MARS.

ORDER.

Fienden synes ännu hålla höjderna öster om Tammerfors.

Gruppen Wilkman har under dagens strid satt sig i besittning av Lempäälä, varvid tre kanoner erövrats, samt framskjutit en styrka om två bataljoner med något artilleri mot Kulju. Gruppen Wilkman kommer att i morgon deltaga i anfallet mot Tammerfors.

Tavastlandsgruppen skall i morgon sätta sig i besittning av terrängen omedelbart öster om Tammerfors för att därefter i samband med gruppen Wilkman på vidare order företaga en systematisk rensning av staden.

1. Kolonnen Malmberg förstärkes med bataljonen Tiainen, kolonnen Nordenswan med två kompanier av bataljonen Renvald. Förstärkningarna inträffa i Vehmais med tåg omkring kl. 3 f. m. och skola mötas av kolonnchefernas stab för anvisande av väg till av kolonnchefen bestämd plats.

2. Artilleribeskjutningen av höjden vid Messukylä kyrka, därvid denna icke under natten tagits, i annat fall av de mål, vilka kolonncheferna anvisa, börjar kl. 5 f. m. Signalen gives genom skott från det tunga kanonbatteriet. Kl. 5,30 f. m. lägges artillerielden väster om de anbefallda anfallsmålen.

3. Under artilleribeskjutningen framföras infanterimålen och kl. 5,30 f. m., då artillerielden flyttas västerut, framgår infanteriet till anfall. Gräns mellan kolonnernas anfallsområden är den norra landsvägen mot Tammerfors. Sedan förbindelse uppnåtts med gruppen Wilkman, utgör järnvägen österifrån mot Tammerfors gräns mot söder för kolonnen Nordenswan.

4. Noggrann förbindelse skall under anfallets fortgång upprätthållas mellan infanteriet och artilleriet.

5. Anfall mot det ryska kasärnområdet företages av infanteriet först efter omsorgsfull artilleriförberedelse.

6. Då utkanten av staden nåtts besättas lämpligt belägna punkter med artilleri

GENERAL MANNERHEIM FÖLJER MED STRIDENS GÅNG I VEHMAIS.

och kulsprutor, varefter rensning av staden, kvarter efter kvarter, vidtager. Kulsprutor skola härvid medföras och förbindelse med artilleriet upprätthållas för eventuellt artilleriunderstöd.

7. Gränsen mellan kolonnerna vid rensningen intill dess järnvägsstationen tagits utgöres av Puolimatkankatu. Sedan järnvägsstationen nåtts, begränsas rensningsområdet åt söder av Hämeenkatu–Kauppiaskatu. Gräns mellan kolonnerna Satakunnankatu.

8. Jag uppehåller mig från kl. 5 f. m. på höjden norr om Vehmais station, varefter telefonledning drages till kolonnchefernas uppehållsplatser, vilka i natt delgivas chefen för fälttelegrafavdelningen löjtnant v. Frenckell i Vehmais.

Överste Wetzer.

G. W. Törngren.

Överste Wetzer hade för avsikt att avancera mot Tammerfors sålunda, att — ungefärligen angivet — 3 bataljoner skulle tåga på norra och 4 på den södra sidan om banan.

Den 25 mars ledde överste Wetzer själv sin grupp i striden vid Messuby, som av fienden segt försvarades. Medels stark artillerield understödde överste Wetzer sina truppers anfall. De röda fingo gång på gång hjälp av ett pansartåg, som ångade fram i närheten av Messuby och med sin eld åstadkom förvirring bland de anfallande för att sedan skyndsamt draga sig tillbaka, när de vita hunnit mot det inrikta sina kanoner. På båda sidorna kämpa-

KANON FRÅN TUNGA ARTILLERIET VID VEHMAIS STATION UNDER BOMBARDEMANGET AV TAMMERFORS.

des med stor häftighet, men de vita lyckades till följd av truppernas utmattade tillstånd icke avancera. För att få ett avgörande till stånd utvalde den djärve kapten Ekström en frivillig trupp, vartill hörde 13 man från bombkastarbatteriet[1]) och 5 Vasabor, för att med dessa företaga en ytterst vågsam attack.

Understödd av en kraftig artilleri- och maskingevärseld, stormade denna skara fiendens ställningar samt bemäktigade sig 1 kanon och 2 maskingevär, vilka sistnämnda genast vändes mot de röda[2]). Sedan ställningen klarnat, kom Peltokangas' kompani, vilket stått som reserv, till hjälp och placerade sig vid angriparnas sida i de rödas förra ställningar.

På eftermiddagen fortsattes anfallet i riktning mot Messuby kyrka, varvid Vasaborna inledde stormlöpning. Från Takahuhtisidan deltog i anfallet Malmbergs kolonn.

Kl. 7 e. m. hade de vita redan trängt fram till kyrkan, ur vilken de röda drevos ut medels handgranater. Som byte togos 2 maskingevär och en mängd gevär. Därifrån ryckte de vidare till arbetarföreningens gård, folkskolan m. fl. platser, varvid de dock ledo kännbara förluster. Här sårades dödligt bland andra kompanichefen jägarlöjtnant Oskar Peltokangas och hans adjutant, den 14-årige ynglingen Onni Kokko.

Överbefälhavaren besökte denna dag fronten, och uppehöll sig i det av fienden bombarderade Vehmais hos överste Wetzer för att följa med striden om Messuby. Bakom den förstnämnda byn låg en av de vitas artilleripositioner, därifrån Tammerfors och pansartåget på banan beskötos. Några fientliga shrapneller slogo ned alldeles i närheten av den plats, där överbefälhavaren stod.

I stället för att man denna dag skulle nått fram till Tammerfors stads utkanter och börjat på med stadens rensning var anfallets viktigaste resultat, att trakten kring Messuby kyrka besatts. De fientliga ställningarna bildade därför följande dag en linje, vilken gick på västra sidan om Messuby kyrka.

---

[1]) I den av Tavastlandsgruppens chef utfärdade dagordern n:o 26 av den 4 april ingår en oriktig uppgift om truppens numerär. Av de i dagordern nämnda personerna hade 3 tidigare kommenderats till Seinäjoki, 2 lågo sårade och 2 andra deltogo på grund av sjukdom eller annan orsak icke i anfallet.

[2]) När kapten Ekström störtade fram mot ett fientligt maskingevär, såg han, att ett annat längre bort stående maskingevär just riktades mot honom. Ehuru han icke närmare kände det maskingevär han bemäktigat sig, fick han det omedelbart att funktionera och det andra maskingeväret hann icke sprida död bland de vita, innan dess servismanskap nedskjutits.

KAPTEN ALMQVIST BERÄKNAR SIKTVINKELN VID BATTERIET I VEHMAIS.

Den 26 på morgonen fortsattes bombardemanget av fiendens ställningar, vilket riktades främst mot kasärnområdet och trakten västerom Messuby. Från sistnämnda plats drogo sig fiendens kolonner även slutligen undan längs den landsväg, som närmast banan leder till Tammerfors. De å Hirviniemi uppställda kanonerna beskötо med framgång den retirerande fienden, som färdades med slädar. Däremot lyckades man icke fördriva de i närheten av Irjala stående röda.

Då framryckningen fortsattes, marscherade de vita trupperna i följande ordning: Tiainens bataljon med front västerut samt med högra flanken mot Aitolahti och den vänstra i kontakt med Vörå bataljon, vilken från Alikuikka i norr tågade mot stranden. Lindéns bataljon stod invid landsvägen Takahuhti —Tammerfors, med vänstra flanken på vägen, Ekströms bataljon vid en bäck, som går mellan Tammerforsvägen och viken vid Iidesjärvis sydöstra del.

Då Wetzers grupp emellertid icke kunde tillräckligt eftertryckligt understödja överste Wilkmans trupper, som redan avancerade mot Tammerfors, gav överbefälhavaren ännu samma dag på eftermiddagen order om att den förra skulle marschera på Tammerfors. Överste Wetzer sände sina trupper fram från norr och öster, men de ledo stor manspillan till följd av fiendens häftiga artilleri- och maskingevärseld. Bl. a. stupade kapten Heijke Heijkenskjöld [1]), vars lik blev av fienden svårt massakrerat.

[1]) Se bilden i del IV, sid. 274.

ONNI KOKKO PÅ SIN DÖDSBÄDD.

5. GRUPPEN WILKMANS HUVUDOPERATIONER.

Överbefälhavarens order för den 20 mars 153. — Överste Wilkman fördelar uppgifterna mellan sina trupper 153. — Underrättelser om läget den 20 på f. m. 154. — Ny order från överbefälhavaren samma dag 155. — Trupperna och deras operation den 21 mars 156. — Växiö och Kangasala kyrkoby besättas den 22 mars 157. — Överbefälhavarens order för den 23; komplettering därtill 157. — De skilda truppernas uppgifter 158. — Strid om den slutliga besittningen av Kangasala; Messuby kyrkoby mål för huvudstyrkorna 157. — Avdelning till Lempäälä för sprängning av banan 159. — Strid vid Kuivaspää den 23 och 24 mars 159. — Lempäälä avdelnings framryckning 160. — Detachementet Wilkman sändes den 24 till Lempäälä 161. — Överbefälhavarens order om stormning av Tammerfors den 25 mars 163. — Överste Wilkman detacherar 2 bataljoner för skydd mot söder 163. — Huvudstyrkan tågar mot Tammerfors 163. — De rödas utbrytningsförsök 164. — Överste Wilkman går den 26 till anfall mot stadens södra och sydöstra utkanter 164. — Reträtt; truppernas utmattade tillstånd 166. — De första händelserna på den nybildade Lempääläfronten den 25 och 26 mars 166.

Överbefälhavaren hade beordrat överste Wilkman att den 20 tillsammans med Tavastlandsgruppen intaga Orivesi, varefter han skulle utsända trupper i riktningarna Eräjärvi, Järvenpää, Vehkajärvi och Harmoinen, medan Tavastlandsgruppen besatte linjen Pengonpohja—Teisko—Orivesi.

Med anledning härav gav överste Wilkman sitt detachement order att besätta Orivesi. Högra kolonnen skulle kvarstanna i sina gamla positioner för

ORIVESI KYRKA, BAKOM VARS STENMUR DE RÖDA UPPSTÄLLT KANONER.

att hindra fienden att från Juupajokihållet intaga Orivesi genom anfall över Kokkola och Haavisto; mellersta kolonnen skulle, med infanteriet förlagt på linjen Holma—Torittu—Lyytikkälä, vara med sitt artilleri stridsberedd kl. 8 f. m., och vänstra kolonnen skulle vid samma tid stå i dolda ställningar i skogsbrynet nordost och öster om Vehkalahti samt med artilleriet stridsberett och inställt för beskjutning av banvallen söder om Orivesi för den händelse, att ett pansartåg skulle uppenbara sig. Som betäckning för kolonnens vänstra flank skulle en tillräcklig styrka kvarlämnas i Eräjärvi och dess omgivningar.

Redan under förmiddagens lopp fick överste Wilkman mottaga glädjande underrättelser från olika delar av sitt detachement. Greve Hamilton inrapporterade att den vita flaggan efter ett kort bombardemang hissats i Orivesi kyrkoby[1]). Överste Grafström rapporterade, att en del av södra kolonnen kl. 10 f. m. angripit Vehkalahti och att fienden syntes börja retirera. Även meddelades, att linjen Holma—Torittu—Lyytikkälä—Penttilä besatts och att fienden icke syntes till.

ORIVESI STATION.

[1]) De röda hade den 19 på kvällen längs skilda vägar retirerat mot Tammerfors, då de fruktade en kringgående rörelse av de vita från Kangasalahållet ävensom spärrning av vintervägen från Teisko, sedan Murole en gång fallit. De uppbrände sin arbetargård. — För övrigt skadades av bombardemanget ett tiotal gårdar i Orivesi, allra mest folkhögskolan.

ORIVESI FOLKHÖGSKOLA OCH ARBETARFÖRENINGENS GÅRD (×). VID DEN SENARE HADE DE RÖDA KANONER UPPSTÄLLDA. DE VITA BOMBARDERADE ÄVEN FOLKHÖGSKOLAN, SOM FIENDEN HÖLL BESATT.

Överste Wilkmans högra kolonn marscherade till Orivesi kyrkoby, och mellersta och vänstra kolonnen till Orivesi station. Ett rikligt byte erhölls: gevär och ammunition samt stora förråd föllo i de vitas händer.

Ännu samma dag kl. 1 e. m. gav överbefälhavaren överste Wilkman följande order:

För den fortsatta operationen mot Tammerfors kommer Tavastlandsgruppen att besätta linjen Nurmi— Franssila—Tarpila vid Kangasala.

Av överstens trupper kommer en grupp att med till linjen Pälkäne—Laurila—Hauho—Lammi—Asikkala framskjutna detachement mellan Längelmävesi och Päjäne trygga de mot Tammerfors opererande truppernas vänstra flank under det översten med sina huvudkrafter, förstärktą med 1,000 man, får till uppgift att avbryta förbindelserna mellan Tammerfors och Riihimäki. Till förberedande av dessa rörelser skall Ni snarast framskjuta detachementet till linjen Kangasala—Pälkäne—Luopiois—Padasjoki samt koncentrera Edra huvudkrafter på Eder högra flygel. Förbindelse med Tavastlandsgruppen. Edra förbindelser komma att läggas över Orivesi.

UTSIKT FRÅN KYRKOÅSEN I KANGASALA.

Mannerheim.

E. LAGERSPETZ.

Följande dag, den 21, hade överste Wilkman närmast till uppgift att mellan Längelmävesi och Päjäne skydda Tavastlandsgruppens vänstra flank och förbereda ett anfall mot Lempäälä. Huvudstyrkan skulle koncentreras söder om Längelmävesi och i Pohja. Detachementets vänstra flygel skulle skrida framåt till linjen Pälkäne—Luopiois—Padasjoki. Önskligt var, att banan vid Lempäälä snarast möjligt sprängdes av ett sprängkommando, vilket skulle utsändas under skydd av eskorterande trupp.

Med anledning härav gav överste Wilkman sin huvudstyrka order att den 21 fortsätta sin framryckning mot Kangasala kyrkoby, samtidigt med att överste Wetzers trupper längs banan i norr inträngde i Kangasala socken. Huvudstyrkan av Wilkmans grupp utgjordes av Vasa (Öhbergs), Nord-Tavastlands III (Winges), Seinäjoki (Aminoffs) och Lappo (Wilkmans) bataljoner, ryttmästare Lindhs skvadron, 1 kanon- och 2 haubitsbatterier, och det hade till uppgift att avancera över näset mellan Vesijärvi och Längelmävesi. Redan föregående dag på eftermiddagen hade förtrupper nått fram till Tohkala by och Nylands dragoner till Köyrä. Den 21 voro Lappoborna i Kautiala. Överhuvud försiggick även framryckningen ostört, tills en förtrupp mellan Vihtiälä och Växiö stötte på fienden.

Vid Växiö börjar det 700 meter breda näset mellan Vesijärvi och Längelmävesi. Det hade besatts av de röda sålunda, att deras skyttelinjer stodo vid Huutijärvi och Keskiharju, medan deras huvudstyrka med 3 kanoner var förlagd vid Kangasala kyrka.

Anfallet skulle enligt överste Wilkmans order ske i följande ordning:

Lappo bataljon jämte 40 dragoner skulle tidigt på morgonen över Vahderpää tåga till södra stranden av Längelmävesi och sedan längs denna avancera till den s. k. Kejsaråsen mellan Längelmävesi och Roine, medan den sökte förbindelse med västra kolonnen och företog rekognosceringar i riktningarna Sahalahti och Pälkäne;

haubitsdivisionen skulle intaga lämplig position för att kunna bringa fiendens artilleri vid Kangasala kyrka till tystnad;

kanonbatteriet skulle intaga position norr om Växiö för att förbereda anfallet mot den starkt befästa åsen;

norr om dalen skulle Vasa och Nord-Tavastlands III bataljon ställa upp sig i främsta linjen och bakom västra flygeln Seinäjoki bataljon, som hittills varit förtrupp.

Under striden försvarade sig fienden med infanteri- och maskingevärseld samt kanoner, som från Kangasala kyrka beströko hela den framförliggande dalen med flankeld. Under denna förtruppsstrid sårades bl. a. ryttmästare E. Lagerspetz. På grund av svårigheten att avancera och då överste Wilkman erfarit, att Wetzers vänstra kolonn vid Lihasula avbrutit sin frammarsch, beslöt han fortsätta drabbningen först följande dag.

Kl. 9 på morgonen skulle enligt överste Wilkmans order hans trupper stå marschfärdiga. Efter en kraftig artillerield, som de vita öppnat från Mäkelä gård i Suomatka by och varmed en av fiendens kanoner genast bragtes i olag och även de övriga till tystnad, bemäktigade sig huvudstyrkan vägskälet vid Växiö. De röda retirerade delvis mot Tammerfors och Lempäälä, men huvudsakligen mot Pälkäne. Kl. 5 e. m. anlände de vita via Växiö och Huutijärvi till Kangasala kyrkoby. Denna hade besatts utan medverkan av flanktrupperna, av vilka den ena från trakten av Pispala och Sammalisto sänts över Längelmävesis isar till Heponiemi och Raikku och den andra ryckt fram från Vahderpää via Kaukola och Monikkala byar i Sahalahti socken. Båda anlände senare till Kangasala kyrkoby. Överste Wilkman förlade sina trupper på en udde söder om linjen Växiö—Kangasala kyrkoby. Till de rödas sjukhus i Kangasala hade under dagens lopp förts inalles 168 sårade. Wilkmanska detachementets förluster voro däremot obetydliga.

KANGASALA KYRKOBY.

Ännu samma kväll utfärdade överbefälhavaren från Orivesi order till överste Wilkman rörande följande dags operationer. Härav framgick bl. a., att man i högkvarteret föreställde sig, att de röda i Tammerfors redan gripits av panik och hade för avsikt att utrymma staden. Överbefälhavarens order var av följande lydelse:

Från olika håll ingående underrättelser giva vid handen att fienden utrymmer Tammerfors. Av största vikt är att hindra fiendens Tammerforsgrupp att förena sig med den i södra Finland opererande fienden samt att åt oss rädda största möjliga

rullande järnvägsmateriel. För den skull skall Edert anfall mot Lempäälä redan i morgon vid dagningen igångsättas. För nående och tryggande av fronten Pälkäne—Hauho—Tuulos—Asikkala avdelas erforderliga krafter under enhetlig ledning. Ifrågavarande befälhavare träder direkt under mig och anmäler snarast hit sin adress och förbindelser. Bataljonerna Procopé och Stjernschantz träda omedelbart under överstens befäl å ort, varom Ni äger överenskomma med chefen för Tavastlandsgruppen. Överstens telegrafiska förbindelser med högkvarteret läggas över Orivesi via Tavastlands gruppstab.

Mannerheim.

KANGASALA KYRKA.

Till komplettering av ovanstående order påbjöd överbefälhavaren ytterligare den 23, att järnvägsförbindelsen mellan Tammerfors och Tavastehus samma dag skulle avbrytas i trakten av Lempäälä; vidare skulle man rekognoscera terrängen sydost och söder om Tammerfors samt utvälja artilleripositioner under beaktande av det blivande samarbetet med Tavastlandsgruppen; dessutom skulle man med en mindre styrka hjälpa Bergströms detachement att via Luopiois avancera mot Hauho, och överste Wilkman skulle med sin huvudstyrka söder om Vehmais samverka med Tavastlandsgruppen.

För att fullgöra dessa uppdrag sände överste Wilkman ännu den 22 på kvällen Nord-Tavastlands III (Winges) bataljon jämte sprängkommandon ut för att innan gryningen vid Lempäälä avbryta såväl järnvägs- som telegrafförbindelsen. Seinäjoki (Aminoffs) bataljon, haubitsdivisionen och 2. kanonbatteriet sände han även mot Lempäälä, och till denna trupp skulle ytterligare ansluta sig 2. skvadronen av Nylands dragoner. Lappo bataljon (Wilkmans) skulle förläggas i Ohtola för att där företaga rekognosceringar och tjäna som skydd för de trupper, som angrepo Tammerfors. Under ryttmästare Wilkman ställdes även Vasa (Öhbergs) bataljon, vilken skulle inkvartera sig i närheten av Kangasala kyrka och Seippi gård, ävensom de i Kangasala kvarlämnade trängkolonnerna och sjukvårdsavdelningarna. Nylands dragonregemente (tre

skvadroner) utsändes för att om möjligt avbryta telegraf- och järnvägsförbindelsen i Toijala. Mellersta Österbottens (Renvalds) bataljon beordrades att tåga till Luopiois och Nord-Tavastlands I (Kalms) bataljon sändes till Padasjoki, där den underordnades överste Bergström; senare kommo dessa trupper att direkt subordinera under överbefälhavaren.

Ännu under natten till den 23 hade de röda företagit ett motanfall mot Kangasala kyrkoby, men blivit tillbakaslagna av Procopés bataljon. Följande dag (den 23), då 1. Tavastlandskompaniet marscherade längs vägen Kangasala—Tammerfors, stötte det vid 10-tiden på fienden, som i Vatiala by intagit positioner mellan Kaukajärvi och järnvägen. På eftermiddagen lyckades man fördriva de röda ur deras ställningar. Men när de vita senare på kvällen ryckt fram ända till Kaukajärvi gård, ankom oväntat från Kangasala hållet de rödas pansartåg, som under eldgivning körde genom deras kedja och försvann mot Messuby.

KAUKAJÄRVI GÅRD.

Först följande dag hade operationerna förflyttats över Kangasala sockengräns till Messuby sida (se sid. 145). De vitas kanoner förblevo ännu någon tid i Vatiala by: 3 av dem stodo vid Nattari gård, 3 vid Liuttu och 2 vid Arojenahde för att understödja de vitas anfall mot Messuby kyrkoby.

Medan överste Wilkmans huvudstyrka understödde överste Wetzers trupper att nå fram till Messuby, hade den mot Lempäälä sända avdelningen i uppdrag att där spränga banan. De röda tycktes redan hava väntat, att de vita skulle komma åt detta håll, enär enligt deras egen rapport spaningspatruller av Lempäälä röda garde den 23 utställts på tre olika ställen längs vägen till Kangasala. Helsingfors' A-kompani var tillsvidare förlagt vid samma väg. De vita hade icke ännu påträffats, heter det till en början, men just när nämnda rapport skrevs, hade i Lempäälä börjat en strid, varunder de vitas anfall tillbakaslagits, och de vita förberedde

som bäst ett nytt anfall. Härmed åsyftas tydligen den glesa eldstrid, vari major Winges 2. kompani vid middagstiden råkat vid Kuivaspää by. Härvid befann sig Aminoffs kolonn, som jämlikt order hade över Liuksiala skyndat mot Lempäälä, ännu 6 km efter Winges trupper. När den sedan framkom till Kuivaspää, kunde den utan motstånd tränga vidare mot Moisio haltpunkt och odlingsmarkerna kring Loppi gård, på vilkas andra sida fienden utbrett sig i en lång skyttelinje för att skydda banan. Här uppstod en häftig strid, som icke ännu den dagen blev avgjord. Dock blev fienden fördriven från Loppi gård och tillbakaträngd mot banan. Härmed upphörde skottväxlingen för denna dag, och de vita togo kvarter i nämnda gård. På morgonen fortsattes striden, och härunder antändes och nedbrann gårdens fähus till följd av fiendens artillerield. Men de vita kedjorna avancerade oavbrutet mot banan.

KAUKAJÄRVI.

De röda hade redan i Lempäälä vid 1—2-tiden erhållit ett pansartåg, som natten till den 24 avgått från Helsingfors och fått till uppgift att »hålla sträckan mellan Tammerfors och Lempäälä klar»[1]). Det hade likväl nödgats återvända då det besköts av de vita med artillerield.

[1]) Rörande pansartågets verksamhet berättar medlemmen i det s. k. Arbetarnas huvudråd E. Karhunen, som var dess chef, för denna dag bl. a. följande:

Till Lempäälä kommo vi kl. 1—2 på dagen. Här stod ett militärtåg, som enligt uppgift transporterade trupper från Helsingfors, vilka hade permission och voro på väg hem. Det meddelades, att de å Lempäälä station inkvarterade trupperna skulle hava 2 kanoner. Jag gav order, att dessa kanoner skulle tagas i användning.

Enligt anvisning av ortsbor öppnade pansartåget eld mot slaktarnas högkvarter, varpå slaktarna svarade. Deras första granat slog ned rakt framför vårt tåg. Jag gav därför order om att tåget skulle gå fram och tillbaka för att icke så lätt träffas. I riktning mot slaktarnas högkvarter iakttogo vi mindre eldsvådor. Efter sex skott kunde vi icke fortsätta eldgivningen, innan man skaffat de saknade nycklarna till kanonerna. Jag lät därför

I striden hade den djärve bataljonschefen major Aminoff svårt sårats[1]). Han gav emellertid order, att striden skulle kämpas till slut. Härpå ryckte trupperna fram mot Lempäälä kyrkoby, som efter en kort skottväxling intogs och besattes.

KANGASALA VILOHEM.

Innan man i högkvarteret mottagit underrättelse om avgörandet, hade överste Wilkman därifrån mottagit en order, enligt vilken han för den händelse, att Aminoffs avdelning icke ensam lyckades bemäktiga sig Lempäälä, skulle med hela sin grupp den 24 vända sig mot stationen, efter vars besättande han där skulle kvarlämna blott svagare trupper och med sin huvudstyrka den 25 tåga mot Tammerfors. Då vid samma tid Wetzers grupp skulle bemäktiga sig linjen Vehmais—Messuby, hoppades man den 25 kunna med förenade krafter taga staden.

Den 24 på morgonen sände överste Wilkman till överste Wetzer meddelande om att hans trupper jämlikt högkvarterets order brutit upp från Kangas-

tåget återvända till Lempäälä station, där jag beordrade manskapet att ånyo öppna kanoneld. Trots detta förblev man där overksam. Och mycken hjälp hade jag ej heller av det på väg till Helsingfors stadda militärtåget, ehuru man från stationen tydligt kunde se slaktarnas rörelse. Då det av nämnda orsaker var omöjligt att fortsätta striden, gav jag pansartåget order om reträtt till Toijala, och militärtåget fick följa efter för att icke utsättas för beskjutning från fiendens sida. Kl. 6 e. m. for pansartåget åter till Lempäälä under ledning av överbefälhavaren Rahja. Det kom kl. 9 på kvällen tillbaka till Toijala, varest det blev över natten.

[1]) Se bilden sid. 74.

UNGDOMSFÖRENINGENS HUS I KANGASALA KYRKOBY.

UNDER FRIHETSKRIGET TRYCKT KARTA ÖVER BANDELEN TAMMERFORS—LEMPÄÄLÄ OCH KRINGLIGGANDE TRAKTER.

sala för att tåga mot Lempäälä och att han sålunda icke kunde understödja överste Wetzers angrepp mot Tammerfors. Överste Wilkman hade nu till sin disposition 4 bataljoner, 1 skvadron och 1 haubitsdivision, undantagandes de 2 bataljoner och 2 batterier, vilka redan voro i Lempäälä. Torneå bataljon och 4. batteriet kvarlämnades i Kangasala. Hans i Pälkäne förlagda trupper förflyttades till Kangasala för att tjäna som betäckning för huvudstyrkan.

Bataljon Stjernschantz avtågade den 24 kl. 4 på morgonen längs stora landsvägen mot Lempäälä, men drog sig över till järnvägen norr om Moisio haltpunkt. Sedan denna besatts, skickades ett kompani söderut, medan man tryggade sig mot angrepp norrifrån genom sprängning av banan. På kvällen utfärdade överste Wilkman order, att 2 kompanier från Stjernschantz' bataljon med 1 kanon skulle tåga till Kulju och stå där som förtrupp. Nyssnämnda station besattes utan motstånd, och sedan kanonen anlänt, uppställdes den invid stationen. Banan sprängdes åter ett par hundra meter längre norrut.

Bataljon Procopé hade likaledes samma dag lämnat Kangasala och längs besvärliga skogsvägar och över Höytämäsjärvi sjö tågat i riktning mot banan. Efter att hava ankommit till Kulju arbetarförenings gård fick den kontakt med fienden, vilken flydde. Bataljonen övernattade i närheten av Kulju station.

För den 25 mars utfärdade överbefälhavaren en gemensam order till överstarna Wilkman och Wetzer, vari han tillkännagav, att han hade för avsikt att nämnda dag erövra Tammerfors. Överste Wilkman skulle kvarlämna nödiga trupper i trakten Lempäälä—Toijala, tidigt på morgonen avbryta Tammerfors' förbindelser i sydlig och sydvästlig riktning samt med största möjliga styrkor anfalla staden under intim samverkan med överste Wetzer. Det närmaste målet var härvid besättandet av linjen Iidesjärvi—Partola. Vid Tammerfors' erövring skulle överste Wilkman ha till uppgift att besätta en viss del av staden.

Överste Wilkman skulle sålunda dels efter artilleriförberedelse anfalla Tammerfors, dels skydda gruppens operationer mot en söderifrån hotande fara.

Artilleriet (greve Hamilton) beordrades att öppna elden den 25 kl. 8 f. m. och infanteriet att sätta sig i rörelse mot staden kl. 9. Två bataljoner och en kanon kvarlämnades under kapten Hj. Ingelbergs ledning för att trygga anfallstrupperna för anfall söderifrån.

Överste Wilkman bröt sålunda denna dag upp från Lempäälä och från Kulju för att tåga mot Tammerfors. Framryckningen gick långsamt. Förbanden hade under natten sammanblandats, och manskapet var uttröttat efter

flera dagars marscher och strider. Särskilt led frammarschen avbräck genom det alltsomoftast uppträdande pansartåget. På sträckan Sääksjärvi—Särkijärvi gjorde fienden med sina maskingevär segt motstånd, men tvangs genom en kringgående rörelse att retirera. Bataljon Stjernschantz skickades genom skogen till Höytämäsjärvi, därifrån den skulle fortsätta marschen mot Tammerfors[1]). Dessutom hade överste Wilkman från Lempäälä skickat Nylands dragoner och fotfolk från Vasa bataljon för att över Aimala, Nurkkila och Pyhälä tåga till Ania by i Vesilaks och därifrån till Birkala för att falla de röda i ryggen. Utan att stöta på motstånd framkommo de vita till Pere gård i Nuoliala by och till Partola samt slutligen till Naistenmatka[2]). På kvällen den 25 anlände Wilkmans grupp till Hatanpää by och tillkännagav sin ankomst för Tammerfors' innevånare medels några haubitsskott.

Förbindelsen mellan högkvarteret och Wilkmans grupp hade ofta varit avbruten, ty de röda avskuro gång efter annan fälttelefonlinjerna mellan Kangasala och Lempäälä, och de ridande ordonnanserna, som färdades mellan de båda orterna, blevo oftast nedskjutna. Härav härledde sig bl. a. det misstag, som överste Wilkman begick följande dag, då han alltför tidigt sökte tränga in i staden.

Redan den 25 på kvällen hördes skottväxling i öster, vilket kom överste Wilkmans trupper att antaga, att Wetzers grupp närmade sig Tammerfors. Överste Wilkman lät artilleriet intaga positioner sydost om Pyhäjärvi för att härifrån följande dag bombardera den mellan ryska kyrkan och sjukhuset liggande delen av staden. Infanteriet stod redo att rycka fram i samma riktning.

Den 26 mars, vid 4-tiden på morgonen, iakttogo de vitas i skogsbrynet vid Hatanpää stående förposter, att ett tåg nalkades från Tammerfors i full fart. De röda ärnade bryta sig igenom de vita kedjorna söderut med detta tåg, på vilket befunno sig c:a 400 man, dels rödgardister från Åbo, Yläne m. fl. orter, dels ett 100-tal ryska soldater, samt dessutom åtminstone 3 kanoner, maskingevär, ammunitionsförråd och hästar.

---

[1]) Efter att hava övernattat på vägen fortsatte bataljonen följande morgon sin marsch till Hallila, därifrån den svängde i riktning mot ryska kyrkan, varigenom den vann förbindelse med bataljon Wilkman.

[2]) Kl. 9 e. m. började de röda att från Pyynike och Pispala över Pyhäjärvi sjö bombardera Partola och Nuoliala byar. Beskjutningen fortsattes ännu hela följande dag med det resultat, att ett par gårdar antändes.

När tåget kom närmare, öppnade de vita en häftig maskingevärs- och artillerield. Luftbromsen råkade i olag, och tåget stannade på stället, varjämte det brast i två delar. En del av rödgardisterna hoppade ned på banvallen och nedsköts genast, en annan del försökte göra motstånd i själva tåget. Plötsligt for lokomotivet med en del av vagnarna tillbaka till Tammerfors, men återvände för att medtaga även de övriga vagnarna. Sedan tåget räddats till Tammerfors, räknades på detsamma inalles 96 döda eller sårade, och på banvallen lågo ett 30-tal stupade. Då de röda klandrade sin chef för att han gett sig ut på denna bedrövliga expedition, förklarade han sig hava handlat enligt stabens anvisningar, utan att alls veta, att vita funnos i Lempääläriktningen. [1])

De vita följde nu tätt efter den retirerande fienden och hade snart uppnått linjen Iidesjärvis norra strand—Hatanpää allé—Partola. Ehuru överste Wilkman själv på förmiddagen meddelat, att hans trupper skulle först följande morgon kl. 8 vara beredda att från de uppnådda ställningarna rycka in i staden och att han ville under nattens lopp söka ernå förbindelse med överste Wetzer, hade hans trupper i själva verket genom sitt anfall småningom kommit fram ända till stadens utkant. Stjernschantz' och Lappo bataljoner lågo i skyttelinje från Hyppönens fabrik till Viinikka stadsdel; den yttersta högra flygeln stod framför grushögarna. Bataljon Procopé, vars chef, kapten A. Procopé [2]) redan på morgonen sårats, hade ställts under befäl av jägarkaptenen K. I. Sjöström [3]) och besatt A. B. Lokomos område. Inom kort blev ställningen särskilt för de trupper, vilka stodo på högra flygeln, synnerligen svår, då avancemang var omöjligt på grund av fiendens häftiga korseld och reträtt över det öppna fältet skulle medfört stor manspillan. Trupperna måste därför orörliga ligga kvar på fältet under hela dagen, medan fiendens artilleri besköt dem.

---

[1]) K. V. Kaukovalta: »Tampereen seudun kapinahistoria», 1920, sid. 303—304.

Bättre lyckades ett annat samma dag gjort utbrytningsförsök från Tammerfors söderut. Vid 9-tiden f. m. marscherade nämligen en trupp rödgardister och ryssar, enligt varierande uppgifter 400—800 man, ut från staden via Kaarila mot Birkala kyrkoby. Man trodde, att de voro på väg till Villilä löpgravar, men de tågade snabbt till Birkala kyrkoby och över Nokia bro; de frågade efter vägen till Tottijärvi. I skaran fanns även obeväpnat folk; de beväpnade voro mest Åbobor. Troligen var största delen av dem sedan med på Lempäälä-fronten. (Jfr. S. L.: »Punakapina Pirkkalassa 1918», 1920, sid. 54 och Kaukovaltas ovannämnda arbete, sid. 304).

[2]) Se bilden sid. 74.

[3]) » » » 78.

Redan kl. 5,35 e. m. rapporterades till högkvarteret, att överste Wilkmans högra flygel lidit stora förluster och måste draga sig tillbaka, om icke Tavastlandsgruppen inledde anfall österifrån. Visserligen beordrade högkvarteret överste Wetzer att omedelbart skrida till ett energiskt anfall med alla till buds stående krafter och att ofördröjligen rikta hela artilleriets eld mot det område, som låg framför Wilkmans högra flygel. Men det var ej längre möjligt att förändra ställningen till de Wilkmanska truppernas förmån, utan de nödgades på kvällen lämna sina framskjutna positioner och nöja sig med att hålla linjen Iidesjärvi—Hatanpää. Trupperna, som i 12 timmars tid fått uthärda maskingevärs- och granateld, voro även så medtagna, att överste Wilkman icke ansåg sig följande dag kunna företaga något angrepp mot fiendens starka ställningar ens med understöd av Tavastlandsgruppen. Under dagens lopp hade manspillan varit kännbar; bl. a. hade bataljonschefen kapten Stjernschantz lätt sårats [1]).

Medan huvudstyrkan den 25 avancerade mot Hatanpää, hade, som nämnts, kapten Ingelberg kvarstannat i Lempäälä med 2 bataljoner (III Tavastländska och Seinäjoki bataljoner) och 1 kanon. Som förtrupp stod vid järnvägen söder om Lempäälä II Tavastländska bataljonen med en kanon under kapten Winge. Ehuru järnvägsbanan söder om Lempäälä var på flera ställen uppriven, lyckades de röda reparera den och med pansartåg närma sig stationen. De vitas ställningar utsattes för bombardemang, men de röda måste dock på grund av den mötande elden draga sig tillbaka till Viiala. [2]) De röda trupperna vid Lempäälä kommenderades av Eino Rahja, och de väntade förstärkningar från Riihimäki och Helsingfors. Kapten Ingelberg lät avlyfta den över kanalen ledande bron. Sedan man på eftermiddagen fått telefonförbindelse med Kangasala, beordrades Norrbottens (Heikinheimos) bataljon och 4. batteriet att därifrån tåga till Lempäälä.

Likaså sändes enligt överbefälhavarens order Torneå bataljon under major Frey med 2 kanoner till Lempäälä.

---

[1]) Se bilden sid. 74.

[2]) Om pansartågets verksamhet den 25 meddelar en röd rapport, att det på morgonen på order av Rahja avgick till Lempäälä, därifrån det likväl, sedan man konstaterat, att banan var sprängd och telegrafförbindelsen avbruten, återvände till Viiala för att skaffa reparationsförnödenheter och mera manskap. Sedan det ånyo avgått till Lempälä, råkade det i strid med de vita. Pansartåget var upprepade gånger i rörelse denna dag, och Rahja avlade bl. a. ett besök i Mattila.

Enligt rapport av kapten Ingelberg var ställningen i Lempäälä den 26 på kvällen följande:

I Valkeakoski stå 500 röda, vilka framskjutit sina förposter till ett avstånd av c:a 5 km från Lempäälä söderut; mellan Lempäälä och Mattila haltpunkt står ett pansartåg samt c:a 500 röda. Västerom Lempäälä vid Vesilaks ungefär 300 röda, vilkas antal snabbt ökas av tillströmmande flyktingar. Sedan kl. 3 e. m. har het strid pågått 3 km söderom Lempäälä. De röda hava beskjutit våra linjer med artilleri från pansartåget. Dessutom 2 fältkanoner och 2 kulsprutor vid Mattila. Två attacker tillbakaslagna med förlust. Genom de rödas artillerield antändes 2 gårdar, som tjänade oss som bas, varför våra skyttelinjer dragits något tillbaka. Enligt meddelande av ryttmästare Ahrenberg väntas nya förstärkningar från Helsingfors till de röda. Banan söderom Lempäälä sprängd. Broarna vid kanalen och Kukkola underminerade. Har till disposition 600 gevär, tre kulsprutor och tre kanoner.

Gruppen Wilkmans förtidiga anfall mot Tammerfors stad, vilket på grund av de lidna förlusterna och de fåfänga ansträngningarna verkade nedslående på de vita, samtidigt med att fiendens motstånd sporrades på alla håll, gjorde det nödvändigt för överbefälhavaren att delvis omlägga anfallsplanen mot Tammerfors.

6. GRUPPEN WILKMANS FLANKOPERATIONER.

Flankskydd ombesörjes på olika håll 168. — Händelser i Pälkäne 168. — Händelser i Eräjärvi, Kuhmalaks och Luopiois 168. — Expedition mot Toijala 171. — Strider om Padasjoki kyrkoby 172.

Enligt överbefälhavarens order till överste Wilkman av den 20 mars skulle flankskyddet för anfallstrupperna åstadkommas sålunda, att vissa truppavdelningar skulle framskjutas till linjen Kangasala—Pälkäne—Luopiois—Padasjoki.

I *Pälkäne* hade röda trupper länge varit samlade i Onkkaala by, därifrån de företogo strövtåg till Kuhmalaks, Vehkajärvi, Längelmäki och Kuhmois. Men redan den 21 mars började de röda skyndsamt att bortforsla spannmål och andra livsförnödenheter från orten. Största delen fördes till Valkeakoski. Följande dag avlägsnade sig de röda från Onkkaala, men återvände dit den 23 och uppmanade invånarna att lämna byn, som enligt vad de föregåvo skulle bliva stridsplats. Deras avsikt var emellertid att fullkomligt utplundra byn. Men ännu samma dag på eftermiddagen anlände dit 5 Nylands dragoner, vilka emellertid drogo sig tillbaka, då de påskötos av de röda. Men de sistnämnda ansågo det nu vara bäst att över Mallasvesi fly till Valkeakoski. Norrbottens bataljon anlände ännu samma kväll till Pälkäne.

I riktningen *Eräjärvi—Kuhmalaks—Luopiois* utvecklade sig händelserna på följande sätt.

Efter slaget vid Länkipohja hade Nylands dragonregemente av major Aminoff beordrats att genast med en kanon tåga genom Längelmäki mot Erä-

järvi, dit även återstoden av Aminoffs avdelning skulle marschera följande dag. Den 17 mars voro även dessa jämte Bergströms trupper samlade i en by invid Västerkulla.

4. BATTERIET I RÖRELSE.
(MÄRK DEN PÅ BILDEN SYNLIGA HARVEN, VILKEN ANVÄNDES SOM BROMS I BACKAR).

Överste Bergström beordrade dragonregementet, vilket nu underordnats honom, att tåga till Eräjärvi för att bevaka linjen Orivesi—Padasjoki, upprätthålla förbindelserna och företaga rekognosceringar söderut. Nämnda vakthållning räckte 5 dygn, men under tiden beslöt major Ahrenberg göra en framstöt söderut och försöka erövra Kuhmalaks kyrkoby, varigenom den i Pohja stående fienden skulle tagas i flanken. För ändamålet utsände han ryttmästare Ljungberg med c:a 80 dragoner, men dessa lyckades icke bemäktiga sig mera än en gård i byns utkant och nödgades sedan skingra sig. De återvände dock utan förluster till Eräjärvi.

Emellertid hade ryttmästare Lindh med sin skvadron ankommit till Eräjärvi medförande order till major Ahrenberg att skrida till anfall först mot Pohja och sedan mot Luopiois. Till major Ahrenbergs disposition ställdes Norrbottens (Heikinheimos) bataljon och ett batteri (Nils Palme), vilka ankommo till ort och ställe.

Pohja by, mot vilken anfallet nu skulle riktas, hade de vita redan förut sökt erövra utan att dock lyckas däri. Framför byn låg nämligen en c:a 2 km. bred öppen terräng, där de vita alltid lidit svåra förluster, när de försökt överskrida den. Major Ahrenberg beslöt nu företaga ett flankangrepp via Kuhmalaks samtidigt med att ett skenangrepp gjordes frontalt. Genom rekognosceringar hade man utrönt, att de rödas stab jämte fotfolk och artilleri var förlagd till Vehkapuntari, vilket det alltså gällde att bombardera.

BATTERIET PALME INRIKTAT MOT VEHKAPUNTARI.

C. LINDH.

A. F. BLOMQVIST.

Den 21 mars sände major Ahrenberg 4. skvadronen (Lindh) och 1. skvadronen (Ljungberg) över isen mot Kuhmalaks. Ett batteri (N. Palme) à 2 kanoner och en pluton från 3. skvadronen beordrades till den mittemot Vehkapuntari liggande sågen. Mot Pohja tågade ryttmästare Blomqvist med ett maskingevärskompani, två plutoner från 3. skvadronen och ett infanterikompani[1]) jämte en kanon. Major Ahrenberg själv följde med Palmes batteri.

Fiendens styrka konstaterades vara c:a 700 man med 4 kanoner i fördelaktiga ställningar. De vita hade vid pass 400 man och 3 kanoner. Deras front var även ofördelaktig på grund av sin långa utsträckning, och förbindelserna kunde icke upprätthållas på alla håll.

Mot Vehkapuntari öppnades artillerield, varpå de röda svarade, och en gles artilleristrid utvecklades. Dragonerna och infanterikompaniet skredo under ryttmästare Blomqvists befäl till anfall, men lyckades blott framtränga ett par hundra steg. Under tiden dirigerades batteriet och en pluton mot Pohja, dit även ryttmästare Lindh skyndsamt marscherat efter att hava besatt Kuhmalaks kyrkoby; som bäst var han inbegripen i strid vid en mot söder vettande sluttning. Men inom kort meddelade han, att hans högra flygel utsatts för anfall av en 300 man stark fientlig trupp, som närmat sig från Sahalahtihållet. Det var de förstärkningar, som den röda staben i Kuhmalaks begärt från Tammerfors.

Major Ahrenberg sände nu en patrull av en plutons styrka jämte 2 lätta maskingevär och 20 skidlöpare för att angripa fiendens högra flank. Denna åtgärd räddade situationen, ty en del av fienden lämnade genast sin kedja och en

[1]) Icke fullt 100 man.

kanon tystnade. Nu kunde de vita skyttelinjerna lättare avancera på olika håll, och vid 11-tiden på kvällen voro de i Pohja by. Ryttmästare Lindh hade även tillbakaslagit det fientliga anfallet från Sahalahti.

Uppskrämda genom händelserna i Pohja började de röda i Luopiois småningom förpassa sig från orten. Deras stab, som varit inkvarterad på Rautajärvi gård, ställde sig i ordning för reträtt redan den 21 på eftermiddagen och bröt upp vid 8-tiden. En halv timme senare flydde de röda trupperna samma väg i full oordning, och deras flykt pågick ända in på morgonsidan. De hade icke hunnit begå några illdåd i Luopiois, när de sålunda lämnade socknen och hastade till Hauho och därifrån vidare till Tavastehus.

Den 22 mars på morgonen anlände major Ahrenberg med sina dragoner och kapten Heikinheimo med norrbottningarna till Luopiois, utan att röna något motstånd. Härifrån tågade Norrbottens bataljon till Pälkäne och dragonregementets 3. skvadron i riktning mot Toijala för att spränga därvarande järnvägsbro.

SANITETSPATRULL I VERKSAMHET.

Expedition mot Toijala. Då major Ahrenberg fått i uppdrag att spränga Toijala bro, hade man synbarligen antagit, att han hade med sig ett sprängkommando, sprängämnen och övriga tillbehör. Så var emellertid icke fallet.[1]) I förhoppning att nödiga tillbehör skulle erhållas i Laitikkala eller Sääksmäki, satte sig dragonregementet i rörelse, passerade den förstnämnda byn och fortsatte mot den senare, dit 4. skvadronen anlände den 24 kl. ½5 på morgonen. Meningen var att företaga en överrumpling, varefter turen skulle kommit till Valkeakoski. Men i Huittula by uppstod en kort skottväxling invid arbetarföreningens hus, och hela byn väcktes. En röd stab, som befann sig här togs delvis tillfånga, medan en annan del undkom till Valkeakoski. Då sprängämnen inte heller kunde er-

[1]) Man anhöll nog genast om nödiga sprängämnen hos överste Wilkman, men dessa sändes först i början av april, då dragonerna redan voro i Lempäälä.

hållas i Sääksmäki, återstod blott att försöka angripa Toijala och tillfoga de röda största möjliga förluster. [1])

Möjligheterna för en erövring av de rödas försvarsställningar — Valkeakoski i norr och Toijala i söder — voro tillsvidare små. Vid ett anfall mot Toijala utsatte man sig icke blott för faran att misslyckas, utan även för möjligheten att garnisonen i Valkeakoski skulle avskära reträttvägen för dragonerna. För att kunna erövra Valkeakoski skulle de vita åter behövt artilleri. Dessutom voro dragonernas hästar till följd av dålig utfodring och ansträngningar i så dåligt skick, att den ena efter den andra störtade och blev liggande på vägen.

Under sådana omständigheter beslöt major Ahrenberg efter noggrann överläggning att draga sig tillbaka till Laitikkala, som han ansåg vara en lämplig utgångspunkt för operationer mot Toijala, Valkeakoski och Tavastehus.

KUHMOIS KYRKOBY.

Sedan major Ahrenberg fått order att med sin trupp tåga till Lempäälä, kvarlämnade han ryttmästare Blomqvist med 3. skvadronen i Laitikkala för att upprätthålla förbindelsen med Bergströms övriga trupper och tog en omväg över Roine för att komma fram till den nämnda stationen.

Sääksmäki kyrkoby prisgavs sålunda ånyo åt fienden.

Padasjoki tages. Ytterst på den vita anfallsarméns vänstra flygel stod fortfarande bataljon Kalm, som hade till uppgift att utbreda de vitas linje söderut i i riktningen Padasjoki.

---

[1]) De rödas ställning i Toijala under dessa dagar belyses av följande telegram, som därifrån avsänts den 23 mars:

Generalstaben, Helsingfors.

Dagorder.

Om kamraternas liv, tillvaro och framtid ha något att betyda för Eder, så skicka hit en bataljon, som bör vara framme här före dagbräckningen. Dröjsmål faller på Edert ansvar.

Mäkinen, Rahja, Hyrskymurto.

Den 12 mars hade Padasjoki besatts av en rödgardisttrupp på flera hundra man, 3 kanoner och många maskingevär. Dess försvarslinje gick från Päjänes strand längs södra sluttningen av Tuomasvuori och norr om folkskolan ända till Kirkkolammi. Förposter funnos på Mainiemi såg, i riktning mot Kellosalmi och vid vägskälet till Sipilä gård i riktning mot Arrakoski. Stenmuren kring kyrkan hade här och där påbyggts med lösbrutna gravstenar och järnkors samt tjänstgjorde som bröstvärn.

Den 22 mars tågade Kalms eller Nord-Tavastlands I bataljon från Kuhmois mot Padasjoki. Den var uppdelad på två kolonner: huvudstyrkan, vartill hörde 1. och 3. kompanierna, tågade längs stora landsvägen genom Torittu by, medan 2. kompaniet följde strandvägen till Kellosalmi och därifrån landsvägen till Padasjoki kyrkoby.

PADASJOKI KYRKA.

Huvudstyrkan råkade i strid med fiendens förtrupp i närheten av vägskälet till Auttoinen, invid Annila torp, och 2. kompaniet kom i skottväxling vid Ratia gårdar i Osoila by. Fienden drog sig långsamt tillbaka, och de vita trängde fram till folkskolan, varest motståndet blev hårdare. Men även här bröts det, och de röda drogo sig tillbaka inom sina förskansningar, d. v. s. innanför kyrkans stenmur.

Men de röda kunde icke hålla sig ens här, utan flydde i oordning, varvid en del vadade över ån vid Saksala gård. Först i Nyystälä by stannade de. Likväl utvecklade de vita icke sin seger genom förföljelse, utan drogo sig tvärtom på kvällen tillbaka från Padasjoki kyrkoby: huvudstyrkan till Arrakoski och 2. kompaniet till Kellosalmi. De röda återvände då till kyrkobyn följande dag, men dock endast för att redan på kvällen draga sig tillbaka och slå sig ned i Maakeski by 10 km därifrån.

Först den 25 mars tågade Kalms bataljon in i Padasjoki kyrkoby, utan att stöta på motstånd. Bataljonen, som stannade här ända till den 14 april, var förlagd sålunda, att 1. kompaniet var inkvarterat i Nyystälä, 2. kompaniet i kyrkobyn och 3. kompaniet i Auttoinen by. Bataljonsstaben bodde i prästgården.

7. ÅTERBLICK PÅ ANFALLSOPERATIONERNA DEN 20—26 MARS.

Satakundagruppens verksamhet 174. — Kangasala och Messuby 174. — Lempäälä; Tammerfors' inringning 174. — Överbefälhavarens order om upprättande av arméns manstukt 175. — Staden uppfordras att kapitulera 175. — Ett brev från Hugo Salmela till Eino Rahja 177.

Den vita arméns vinningar under denna tid voro betydande.

Segern vid Kyrofors hade för Satakundatrupperna öppnat vägen till Tammerfors, men då överste Linder föredrog att tåga norr om järnvägen, förblev banan tillsvidare i de rödas händer. Efter en ytterligare kraftansträngning besatte de vita dock Siuro station redan den 26.

Överste Wetzers trupper hade från Orivesi avancerat söderut och till en början under samverkan med överste Wilkmans grupp nått fram till Kangasala, varpå striderna om åsen vidtogo. Särskilt seg blev den strid, som major Malmbergs trupper hade att utkämpa om Messuby. De nödgades retirera efter att ha lidit kännbara förluster. Först sedan överste Wetzer personligen övertagit ledningen och Messuby utsatts för bombardemang från såväl norr som öster, lyckades kapten Ekström efter en hjältemodig strid inträngа i kyrkobyn, där de vita till slut bröto motståndet vid kyrkan och arbetarföreningens gård och tvungo de röda att taga till flykten. Wetzers trupper stodo sålunda nu utanför Tammerfors på stadens östra sida.

Överste Wilkman hade fått order att taga Lempäälä, som även besattes efter strid. Med sin huvudstyrka hade han därefter tågat mot Tammerfors för att cernera staden på sydsidan. Han hade till uppgift att under samverkan

med överste Wetzer storma staden. Utan att vara tillräckligt orienterad beträffande de Wetzerska truppernas framsteg, anföll han staden söderifrån. Försöket misslyckades, och han var tvungen att efter kännbara förluster draga sig tillbaka till linjen Iidesjärvi—Pyhäjärvi.

Om sålunda utförandet av operationerna icke i alla detaljer gått i enlighet med högkvarterets plan, hade dock det av överbefälhavaren ställda huvudmålet, Tammerfors' inringning, uppnåtts. Och överbefälhavaren var förvissad om att det blott var en tidsfråga, när Tammerfors skulle kapitulera. Då de strider, vilka hittills utkämpats, i hög grad sporrat de vita krigarnas stridsiver, utfärdade överbefälhavaren den 26 på morgonen en så lydande kungörelse till samtliga gruppchefer:

Vid intagningen av Tammerfors bör noga tillses, att fiende, som ger sig, bör behandlas som krigsfånge och att ingen missgärning får fläcka den vita arméns rykte. I Tammerfors finnes för närvarande hundratals personer från olika beskickningar i Petersburg, och de få nu själva se, huru våra unga trupper strida och av deras berättelser kommer vårt lands anseende som kulturstat att i hög grad bero.

Mannerheim.

RÖDA FÅNGAR SÄNDAS UNDER SKYDD AV PARLAMENTÄRFLAGG TILL TAMMERFORS FÖR ATT REDOGÖRA FÖR STÄLLNINGEN OCH UPPMANA SINA KAMRATER ATT KAPITULERA.

Innan den vita krigsledningen vidtog med bombardemang och stormning av Tammerfors, ville den giva stadens försvarare och invånare tillfälle till en fredlig avveckling genom kapitulation. Överbefälhavaren hade godkänt ett förslag, enligt vilket de röda uppmanades att giva sig på följande villkor:

1) Alla vapen utlämnas;
2) alla ledare och sådana ryssar, som deltagit i striderna, utlämnas;
3) övriga deltagare i striderna giva sig till fånga och garanteras säkerhet till livet.

Överste Wetzer meddelade den 26 mars till överste Wilkman, att proklamationer skulle av flygare nedkastas över staden följande dag efter kl. 2 e. m. Fråga hade även väckts om att skicka fångar som parlamentärer till de röda linjerna för att överbringa kapitulationsvillkoren. Han motsåg skyndsamt svar från överste Wilkman rörande det klockslag, då saken lämpligast borde verkställas. Tillika meddelade han, att hans trupper voro färdiga att gå till anfall kl. 9 f. m. Överste Wilkman svarade, att han för sin del icke ärnat föreslå kapitulation, men att han för den händelse, att överste Wetzer ansåg detta nödigt, ville föreslå kl. 8 f. m. den 27 mars.

Den proklamation, som från flygmaskiner kastades ned över staden, var av följande lydelse:

Till Tammerfors stads befolkning och försvarare.

Till förekommande av onödig blodsutgjutelse uppmanas härvid alla i de rödas led stående finländare att upphöra med sin utsiktslösa kamp och uppgiva Tammerfors stad på följande villkor:

1) Trupperna uttåga ur staden till en plats, varom senare överenskommes, och utlämna sina vapen, skjutförnödenheter och övrig stridsmateriel i oskadat skick.

2) Alla ledare och sådana ryska undersåtar, som deltagit i striderna, utlämnas.

3) Alla övriga personer, som deltagit i striderna, giva sig fångna. Dem garanteras säkerhet till liv.

4) Ifall bifallande svar härpå icke ingått till kl. 4, fortsättes angreppet mot staden, och våra motståndare få på sitt ansvar taga alla följder av en erövring med vapen i hand.

5) Som tecken på kapitulation böra vita flaggor höjas på synliga ställen, varefter ovannämnda villkor böra ofördröjligen uppfyllas och befullmäktigade ombud sändas till Vehmais station.

Tavastlandsgruppens chef.

Överste Wetzer gav sin egen grupp följande meddelande:

Tavastlandsgruppens artilleri har fått order att genast öppna eld för att förbereda infanterianfall. Röda fångar sändas till staden under skydd av parlamentärflagg, varvid de medföra uppmaning till fienden att kapitulera på de villkor, som i denna morgons tillkännagivande omnämndes. Till tecken på kapitulation skola vita flaggor höjas på taken av väl synliga byggnader, varefter fienden bör uttåga och överlämna sina vapen.

Även från högkvarterets sida försökte man medels flygblad, som nedsläpptes i staden från aeroplan, påverka stämningen till förmån för kapitulation. I dessa flygblad nämndes bl. a., att en tysk armé landstigit i Mäntyluoto.

Någon benägenhet att kapitulera visade de röda emellertid inte.

Vilket intryck de vitas framgångar den 20—26 mars dock gjort på de röda framgår bl. a. av följande brev, som ledaren av Tammerfors' försvar Hugo Salmela den 26 sände till Eino Rahja:

Tammerfors $^{26}/_{3}$ 1918.

Kamrat E. Rahja.

Du bad mig företaga ett anfall mot Kangasala. Tyvärr måste jag meddela, att jag icke är i stånd att med de trupper jag har företaga något anfall: väl vore, om jag ens med dem skulle kunna försvara staden. Om ni inte skyndar på där mer än vad ni hittills gjort, tar vår artilleriammunition slut, och då är det förbi med oss, eller åtminstone återstår för oss endast att på barrikader strida mot slaktarna. Försök därför, om du blott har folk till ditt förfogande, att bryta dig igenom och komma raka vägen via Lempäälä till Tammerfors. Försök nästa natt med friska krafter öppna vägen till Tammerfors, ty annars tager, som sagt, vår ammunition slut, och då äro vi förlorade. Vi äro även avspärrade vid Siuro, ty från Kyrofors ha trupperna retirerat för 50 slaktare till Tammerfors. Under gårdagen åstadkommo provokatörer att vårt artilleri i Messuby sköt miste. Artillerichefen med glasögon ha vi kastat i Näsijärvi liksom även några andra; om dem mera framdeles, ifall vi någonsin träffas. Uppmuntra kamraterna med att vi försöka försvara oss till det sista och varje minut emotse er hjälp. När jag senast ringde upp dig, bad jag, att du skulle genast begiva dig till Tammerfors för att här övertaga ledningen av försvaret; då skulle du ännu hava hunnit, men nu är det kanske redan för sent. Jag är uttröttad, då jag ensam fått sköta hela den här affären; det finns ingen, som vore i stånd att giva mig råd. Mitt nervsystem håller på att fullkomligt råka i olag, såsom du även av detta brev kan se; jag har icke under hela belägringen fått en blund i mina ögon. Alla ha gett sig i väg, den ena hit, den andra dit, på egna ärenden, och jag förstår ej, varför jag skall vara tvungen att ensam sköta detta ansvarsfulla värv. Hyrskymurto fick bråttom till Åbo och även andra just då staben skulle behövt alla krafter. Jag har sökt få Ali Aaltonen hit till hjälp, och han har också erbjudit sig att bilda en dödsbataljon. Ha du och Vastén någonting emot saken? Jag hoppas, att ni inte har.

$^{26}/_{3}$ 18 kl. 3.40. Hugo Salmela.

Försök raska på!

4. STRIDERNA OM TAMMERFORS.

1. TERRÄNG- OCH FÖRSVARSFÖRHÅLLANDEN KRING TAMMERFORS.

Orienterande uppgifter om terrängförhållanden och fiendens befästningar 178. — *1. Väster om Tammerfors och i de västliga förstäderna 179.* — *2. Öster och söder om staden 180.* — *3. Inom själva staden 180.*

Sedan järnringen kring Tammerfors slutits, gällde det för den vita armén att med storm taga staden, vilken skyddades av såväl naturliga som anlagda försvarsverk. Kännedomen om dessa hade på den vita sidan främjats genom såväl kartor[1]) som skriftliga och muntliga underrättelser, vilka tid efter annan erhållits från vita i Tammerfors och från röda fångar. Före anfallet hade man även hunnit för anfallstruppernas räkning trycka ett kartblad över staden och dess omgivningar. Dessutom bedrevs under hela belägringstiden sorgfällig kunskaparverksamhet i själva staden.[2])

Vid betraktande av ifrågavarande försvarsverk samt terräng- och kommunikationsförhållandena är följande att iakttaga.

---

[1]) Ritningen över de ryska befästningarna och batterierna i Tammerfors stad och omnejd hade smugglats till general Mannerheims högkvarter av trenne ynglingar, bland dem eleven vid Tammerfors tekniska läroverk Bror Friberg. Kartorna hade mot mutor erhållits av en ryss, och de tre ynglingarna lämnade staden den 9 februari samt framkommo efter många äventyr via Ylöjärvi, Viljakkala, Ikalis m. fl. orter till Seinäjoki den 14 i samma månad.

[2]) Dessa leddes av den som frontspaningsofficer från högkvarteret kommenderade jägarlöjtnant Eero Heickell (se bilden i del IV, sid. 60). Begagnande sig av luckorna i de rödas front och deras bristfälliga vakthållning kunde några djärva kunskapare genom fronten eller över isen tränga in i de rödas läger och inhämta noggranna uppgifter om fiendens ställning m. m.

1. Väster om Tammerfors och i de västliga förstäderna.

PISPALA STADSDEL I.

Tammerfors' viktigaste försvarsverk funnos i väster, varest de naturliga positionerna, som behärskade ett vidsträckt område, hade av ryssarna, som under världskriget fruktade ett tyskt eller svenskt angrepp, förstärkts medels starka befästningar.

På detta håll leda till staden två landsvägar, av vilka den ena, Björneborgsvägen, löper mellan Björneborgsbanan och Pyhäjärvi parallellt med nämnda bana, medan den andra, Ylöjärvivägen, går i sydostlig riktning, tills den förenar sig med den förra öster om Tohloppijärvi. Härifrån fortsätter landsvägen längs en åsrygg in till staden. Med densamma förenar sig ytterligare en norrifrån kommande landsväg, som vid Lielaks förgrenar sig i en åt nordväst till Ylöjärvi ledande biväg och en norrut längs Näsijärvis västra strand löpande väg.

Öster om den från Ylöjärvi ledande stora landsvägen sträcker sig i samma riktning en hög ås, vilken behärskar vägen och trakten väster om densamma liksom på östra sidan hela strandområdet ända till Santalahti och Tammerfors. Vid Epilä järnvägsstation svänger denna ås i båge mot Tammerfors. Från denna del av åsen kan hela sluttningen ner till Pyhäjärvi hållas under eld. Å andra sidan skyddar den till stor del den norr om densamma liggande terrängen för bombardemang från positionerna sydväst om Santalahti.

Från Epilä station ända till den västra stockbanan i Pispala sluttar marken mot Pyhäjärvi liksom mot Pispala förstad. I denna låglänta terräng förekommer blott en höjd vid Hyhynkylä öster om Vakkajärvi.

Från Lielaks banväxel ända till stadstullen stupar marken från banan och landsvägen åter brant mot Näsijärvi.

Inom det förstnämnda området funnos av ryssarna anlagda löpgravar vid Pitkäniemi (c:a 8 km väster om stadstullen) och 6 km från stadstullen.

Från den västra stockbanan börjar marken starkt stiga österut, där den egentliga försvarspositionen är ut-

PISPALA STADSDEL II.

byggd. Befästningsverken voro här, räknat från väster till öster, följande: 1) ett taggtrådsstängsel, som sträckte sig från Näsijärvi till Pyhäjärvi längs den östra stockbanan; 2) två rader löpgravar huvudsakligen i samma riktning som nyssnämnda taggtrådshinder; till deras förstärkning hade man grävt extra löpgravar på den sydvästra sluttningen, varest skogen för ändamålet gleshuggits; 3) på sluttningen norr om stora landsvägen hade korta taggtrådsstängsel anlagts mellan löpgravarna; här hade även byggts täckta löpgravar med skjutgluggar mot sydväst.

Denna försvarsposition skulle varit synnerligen ändamålsenlig, ifall icke området varit så tätt bebyggt. Hela norra delen av ställningen låg mellan boningshus, och man kunde sålunda icke företaga bombardemang därifrån utan att jämna husen med jorden. Den södra delen av positionen låg däremot, som nämnt, i gleshuggen skog.

2. Öster och söder om staden.

Till Tammerfors leda österifrån, d. v. s. från Messuby, två vägar, av vilka den nordligare, den s. k. Koskenmaavägen, löper från Huhti i riktning mot Tammela torg över öppen terräng. Mot denna väg kan eld riktas från en ås, Kalevankangas, som går parallellt med vägen vid pass 1 km söder om densamma. Den sydligare vägen, som leder från Messuby kyrka, delar sig i tvenne. Den nordligare stiger öster om staden upp på den nämnda åsen och, sedan den löpt ett stycke genom skog, når den vid begravningsplatsen fram till öppen terräng. Den sydligare grenen följer söder om åsen järnvägsbanan åt.

Till Tammerfors leda ytterligare från nordost, d. v. s. från Näsijärvihållet, två vägar, vilka emellertid förena sig i stadens närhet.

Då ryssarna icke tänkt på stadens försvar på denna sida och icke här anlagt befästningar, blev den viktigaste uppgiften för de röda att bereda sig att här mottaga den vita anfallsarmén. Man visste redan den 21 mars i Orivesi, att de vidtagit åtgärder för att kunna försvara alla vägar, som på denna sida ledde till staden, sedan flera av det östra försvarsområdets positioner redan gått förlorade[1]).

De rödas försvar blev i de östliga förstäderna och utanför dessa allt starkare, sedan åsen vid Messuby kyrka gått förlorad. Löpgravar och taggtrådsstängsel anlades på åsarna, såväl på Aitolahti-sidan som på åsen invid järnvägsbanan. Fabriker och andra byggnader voro även besatta, och artilleripositionerna voro väl valda, ehuru kanonerna sköttes illa och ammunitionen ofta var knapp. Det naturliga befästningsverk, som begravningsplatsen utgjorde, och löpgravarna och taggtrådshindren runt om kasernområdet försvårade ett anfall.

3. Inom själva staden.

Då försvarsanordningarna väster och öster om Tammerfors hindrade de vita att genast tränga in i staden, hade de belägrade tid att inom densamma vidtaga åtgärder för avvisande av stormningsförsök. Ett sådant var nästan omöjligt att företaga på västra sidan, där staden skyddades av befästningarna på Pyynike. Här kunde alltså staben i tekniska läroverket och de stora ammunitionsupplagen anses tryggade, för så vitt icke de vitas artillerield nådde fram dit från andra håll. Norrom staden hade för förekommande av överraskningar mineringar företagits på Mustalaks, Naistenlahti och andra platser. Näsilinna museum hade visserligen inrättats till sjukhus, men dock ut-

[1]) De i försvarsplanen omnämnda Siukola, Franssila och Nurmi byarna, vägen mellan Franssila och Nurmi ävensom Mäyrä by. Jfr. sid. 108—109.

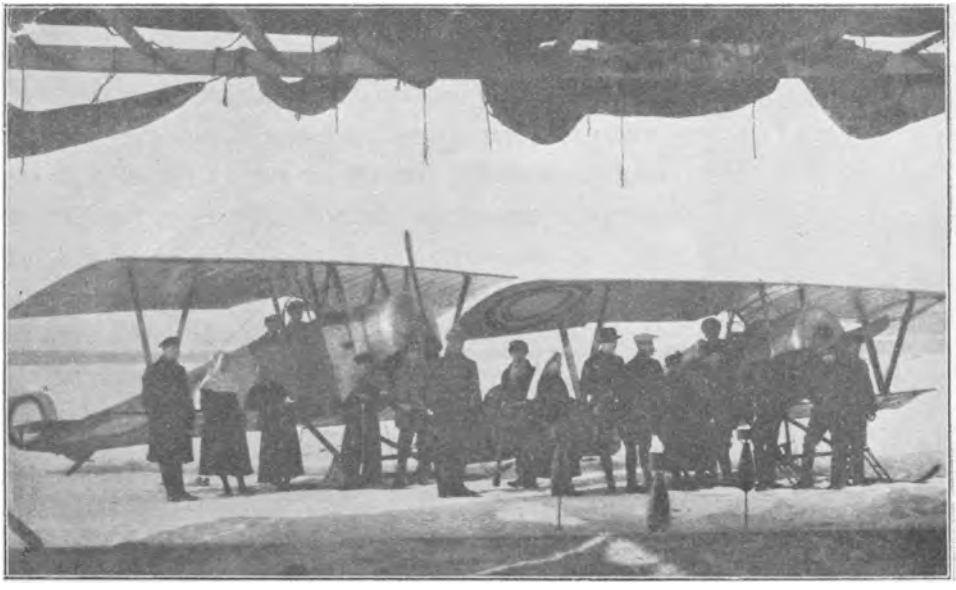

RYSKA FLYGMASKINER VID NAISTENLAHTI FLYGSTATION. (BILDEN TAGEN AV DE RÖDA).

rustats med maskingevär, kanoner och en strålkastare. På läkarnas yrkan förflyttades sjukhuset dock snart till svenska samskolan.

I östra delen av staden utgjorde Tammela folkskola ett viktigt försvarscentrum, därifrån man med maskingevär kunde bestryka hela det framförliggande fältet. Likaså var järnvägsmannagården ett betydande försvarscentrum i södra delen av Tammela stadsdel. Vid ändarna av gatorna hade uppförts barrikader och placerats maskingevär, och liknande anordningar hade företagits vid broarna, som dessutom voro underminerade. Å flera byggnader, såsom det gamla Sumeliuska magasinet och stationsbyggnaden, hade maskingevär placerats på taken. Kanoner hade uppställts vid flera betydande byggnader, såom tekniska läroverket och handelsläroverket, ävensom på salutorget. Två pansarbilar stodo till de rödas förfogande, men av dessa föll den ena redan den 27 mars i de vitas händer. Vid Naistenlahti fanns en flygstation med åtminstone två flygmaskiner.

När de vita trängde in i staden, var mången fabriks- och bostadsbyggnad armerad från källare till vind.

2. GRUPPEN WETZER OCH DETACHEMENTET WILKMAN I ELDEN 27 MARS—2 APRIL.

1. Den 27 mars 182—187. Cerneringstrupperna ökas 182. — Överste Wetzers order till hans trupper 183. — Hans huvudstyrkas operationer 183. — Detachementet Malmbergs operationer 185. — Ett till kvällen påtänkt anfall blir outfört 186. — Detachementet Wilkman i försvarspositioner 187. — De röda vänta hjälp söderifrån 187. — *2. Den 28 mars 187—202.* Anfallsförberedelser, fiendens ställning 187. — Detachementet Malmberg och Svenska brigaden i verksamhet 191. — 2. jägarregementet går till attack 195. — De skilda truppernas manspillan 199. — Wilkmans trupper stridsberedda 202. — *3. Från den 29 mars till den 2 april 202—210.* Förberedelser till stormning 202. — Ställningarna befästas 203. — Rekognoscering 205. — Haubitsbatteriet överflyttas till Näsijärvis västra strand 205. — Detachementet Wilkman underställes Tavastlandsgruppens chef 206. — Wetzers trupper uppdelas på avsnitten A, B och C 206. — Avsnittens uppgifter den 1 april 206. — Försvaret av Lempäälä uppdrages åt överste Wilkman 207. — Organisationsarbeten och övningar 207. — Överbefälhavarens påskhälsning till samtliga trupper samt till de sårade och sjuka 208. — Flygspaning och nedkastning av proklamationer 209. — De rödas åtgärder till disciplinens stärkande 209. — Deras förhoppningar om undsättning söderifrån 210.

1. Den 27 mars.

Den 27 mars gällde det för de röda i Tammerfors att avgöra frågan, huruvida de ville fortsätta försvaret eller giva sig. Då det icke fanns någon säkerhet för

att beslutet skulle gå ut på kapitulation, fortsatte de vita sin stridsverksamhet även nämnda dag, avseende att utöva starkast möjliga påtryckning på fienden.

J. A. K. RENVALD.

Överbefälhavaren hade på denna grund redan föregående kväll till överstarna Wetzer, Wilkman och Linder utfärdat order att omedelbart eller senast i gryningen den 27 gå till anfall. Tillika meddelade han, att samma natt skulle 2. jägarregementet, vilket hittills stått till överbefälhavarens disposition, ävensom Svenska brigaden ankomma till Vehmais. Av dessa truppavdelningar, vilkas ankomst fördröjdes nästan med en dag, bestämde överbefälhavaren, att den förstnämnda skulle stå till överste Wilkmans och den senare till överste Wetzers förfogande.

Sålunda hade man ännu den 27 att operera blott med de redan förut disponibla trupperna, och för att efterkomma överbefälhavarens föreskrift utfärdade överste Wetzer till sina trupper följande order:

1) Överstelöjtnant Renvald övertager befälet över gruppen Nordenswan och placerar den i skydd av mörkret bland de bataljoner, vilka stå i främsta linjen, beredda att efter artilleriförberedelse skrida till anfall söder om den nordligare av de landsvägar, som österifrån leda in till Tammerfors.

2) Grupp Malmberg utvecklar anfallet norr om nämnda landsväg.

3) Artilleriet är kl. 5 på morgonen stridsfärdigt och öppnar vid dagbräckningen eld främst mot östra delen av den skogklädda åsen norr om Iidesjärvi.

4) Förbindelse bör nödvändigt från gruppchefernas och artillerichefens sida upprätthållas med mig ävensom mellan infanteriet och artilleriet.

Strax efter kl. 5 på morgonen öppnades från två kanoner eld mot området norr om Iidesjärvi och kort därefter från två kanoner mot östra delen av kasärnområdet. Denna artillerield underhölls nästan hela dagen. Då och då riktades något skott även mot begravningsplatsen eller någon annan punkt.

Infanteriet försökte avancera på olika håll.

Från Renvalds avdelning hade tidigt på morgonen ett par plutoner under befäl av kompanichef S. Paaer utsänts för att spränga banan, från vilken därvarande postering under natten nödgats retirera för fiendens pansartåg. Bansprängningen utfördes även nära Järvensivu folkskola, trots de rödas eld, som riktades mot de vita från åsen norr om banan. Men då sprängsatsen varit svag, fingo de röda snart banskadan reparerad och ovän-

KÄMÄRI TEGELBRUK. VIGELIUS TEGELBRUK. UTSIKT ÖVER SLAGFÄLT

Foto Laurent, 1919.

tat kom deras pansartåg fram till den vita kedjan. Med handgranater lyckades Paaer driva det tillbaka, men det återvände ånyo, tills det utsattes för beskjutning av det tunga artilleriet och nu tvangs att avstå från vidare försök. Samtidigt utsattes de vita för eld från en pansarbil, men denna blev snart övermannad. Vid banan hade manskapet i skyttelinjerna avlösts under nattens lopp.

Redan kl. 8,30 på morgonen hade överstelöjtnant Renvald fått meddelande om att intet allmänt anfall skulle få igångsättas, innan Tavastlandsgruppens chef utfärdat order därom. Dock företogos till förbättrande av gruppens positioner lokala framstötar.

2. JÄGARREGEMENTETS XII ELLER PIONIÄRBATALJON VID JYVÄSKYLÄ STATION FÖR AVFÄRD TILL MESSUBY.

Renvalds avdelning hade småningom avancerat längs banan, så att t. ex. III Seppälä bataljon på förmiddagen (kl. 11,25) kommit fram till den plats, där banan

MOT KALEVANKANGAS.

RYSKA KASÄRNERNA.
HIPPODROMENS PLANK.

genomskär kullen bakom Messuby gamla kyrka. Samtidigt hade bataljonen ernått förbindelse med Malmbergs trupper.

Senare meddelades, att Renvalds avdelning överskridit Vuohenoja bäck, som från nordost infaller i Iidesjärvi, och nu befann sig vid korsningen av järnvägsbanan och landsvägen. Framför denna linje stod fienden i stark ställning på därvarande ås. Överstelöjtnant Renvald påpekade, att anfallet skulle underlättas, om artillerield riktades mot denna punkt från detachementet Wilkmans sida.

Detachementet Malmbergs huvudstyrka hade under natten bemäktigat sig Uusikylä, mot vilken by de röda företogo anfall från nordväst. Detta anfall tillbakaslog löjtnant V. Laakso med sin förtrupp, varefter avdelningen rycke vidare fram längs vägen Uusikylä—Tammerfors. Framryckningen fortskred likväl mycket långsamt, ty fienden beströk med sin eld det öppna fält,

SVENSKA BRIGADEN.

S. PAAER.

varöver de vita hade att avancera. Vid pass 800 meter sydväst om Uusikylä hade fienden nämligen ett fältbatteri, vilket de vita icke ens kunde beskjuta med sitt artilleri, enär deras egna kedjor befunno sig alltför nära.

Detachementet Malmbergs vänstra flygel upprätthöll förbindelsen med Renvalds högra flygel (bataljon Wallenius).

Längst norrut gingo inom Malmbergs detachement Vörå bataljons 4., 7. och 9. kompanier till angrepp längs Aitolahti, och de hade under befäl av jägarlöjtnant Viljanen kommit fram till Kaupinoja såg, där fienden hade en stark med maskingevär bestyckad försvarsställning på västra sidan om ett öppet fält. Man kämpade här hela dagen utan att för denna gång lyckas avancera. Av Mänttä (Lindéns) bataljon gingo två kompanier i skyttelinje fram mellan Virtanen och Uusikylä.

Dagens resultat var alltså i jämförelse med vad man väntat ännu rätt obetydligt. Då ingenting förnams om de rödas kapitulation och de till staden sända parlamentärerna icke återvänt[1]), beslöt överste Wetzer att efter mörkrets inbrott företaga ett energiskt anfall mot fiendens ställningar. Han meddelade överste Wilkman kl. 9 på kvällen, att Tavastlandsgruppen skulle samma kväll tränga fram till utkanten av den egentliga staden och intaga positioner, ägnade att behärska omgivningarna och gatumynningarna. Överbefälhavaren hade befallt, att sträng bevakning skulle upprätthållas i syfte att hindra de röda, särskilt ledarna och ryssarna, att under natten fly ut från staden.

Foto W. Winter, 1924.

JÄRVENSIVU FÖRSTAD.

Av en eller annan orsak kom detta anfall, vilket skulle äga rum på kvällen eller natten,

[1]) Man hade nämligen sänt några fångna rödgardister med vit flagg till staden för att där inleda underhandlingar. (Se bilden på sidan 175).

icke till utförande. Överste Wetzer utfärdade blott till sina egna infanteriavdelningar ännu samma kväll order om att de skulle stå marschfärdiga kl. 8 f. m. Trossen skulle föras avsides 2 km söderut.

Foto W. Winter, 1924.

VUOHENOJA FÖRSTAD.

Men den omständigheten, att överste Wetzers grupp icke uppnått de avsedda ställningarna, medförde, att de trupper, vilka sänts till förstärkning av fronten, voro oriktigt orienterade beträffande de vitas och alltså även de rödas positioner.

Efter striden den 25 mars, vilken hårt tagit på överste Wilkmans trupper, stodo dessa nu i sina försvarsställningar, väntande på att de österifrån anfallande vita skulle komma tillräckligt nära staden.

Till sist må omnämnas, att den röda krigsledningen i Tammerfors alls icke beslöt sig för kapitulation, utan tvärtom var benägen att försvara sig till det yttersta. Den var starkt övertygad om att stadens försvarare snart skulle få kraftig hjälp söderifrån och inväntade nu denna med otålighet. Hugo Salmela sände till Rahja i Viiala följande brev:

Tammerfors 27. 3. 1918.

Kamrat Eino och Saska.

Snar hjälp av nöden; räddningen är beroende av några timmar. Försök skynda på med hjälpen. Vi motse, att Lempäälävägen skall öppnas.

Hugo Salmela.

(Sigill: »Generalstaben vid Finlands Röda Gardes Norra front».)

2. *Den 28 mars.*[1])

De styrkor, vilka hittills förts i elden i Messuby kyrkoby samt vid Tammerfors' östligaste förstäder och Aitolahti, hade uttömt sina krafter under bemödandena att tränga fram mot staden. Dock hade de föregående dagarnas strider

[1]) Dagens strider belysas av *Tilläggskartorna.*

Som källa för vår skildring har bl. a. använts Axel Boëthius: »Svenska Brigaden», Helsingfors, 1920.

Foto W. Winter, 1924.

MESSUBY STATION.

utvisat, att anfallet icke kunde bliva tillräckligt starkt utan att friska krafter insattes, varför överbefälhavaren beslöt till fronten sända nya styrkor som stöttrupper.

Dessa nya trupper voro Svenska brigaden, 300—350 man stark, och 2. jägarregementet, c:a 2,000 man. Den förra underordnades överste Wetzer, närmast överstelöjtnant Renvald, det senare överste Wilkman.

På natten utfärdade gruppcheferna till sina trupper order för följande dag. I dessa voro fiendens positioner liksom även de egna truppernas framsteg delvis oriktigt angivna, och dessa vilseledande uppgifter upprepades på morgonen vid den muntliga orienteringen.

Vi ha redan i det föregående omnämnt, att överste Wetzer föregående dag kl. 9 på kvällen underrättat överste Wilkman om den framryckning han ännu samma kväll ärnade företaga. Synbarligen hade underrättelserna om verkningarna av bombardemanget — vilket avstannat kl. 8 e. m. — bibragt honom uppfattningen, att fienden utrymt den norr om banan belägna åsen, ja även en del av begravningsplatsen, varigenom man under natten skulle ha tillfälle att rycka fram ända till stadens östliga utkant. Möjligt är även, att från någon truppavdelning utspritts ett rykte om att fienden fördrivits från ställningarna i fråga, vilken uppgift sedan utan kontroll frambefordrats.

Foto W. Winter, 1924.

MESSUBY FOLKSKOLA.

Emellertid var fiendens ställning den 28 följande. Föregående dag hade de vita förgäves sökt avbryta

TAMMELA STADSDEL.

1. TAMMELA FOLKSKOLA. — 2. BEGRAVNINGSPLATSEN. — 3. KASÄRNEN. — 4. KALEVANKANGAS. — 5. HIPPODROMEN.

banan öster om Järvensivu folkskola. Fienden hade från den nära intill belägna Kalevankangas åsen hela tiden underhållit eld mot sprängkommandona och även flyttat sitt maskingevär närmare skärningen mellan landsvägen och järnvägen. Detta hade skett på eftermiddagen, och de vita lyckades ej fördriva fienden.

De röda behärskade alltså fullständigt Kalevankangas och hela det skoglösa området, där flera tegelbruk, såsom Harju, Wigelius', Kämäri och Puolimatka bruk, äro belägna.

Närmast i norr lågo de vita ställningarna vid Koskenmaavägen i Uusikylä. Men ännu följande morgon hade de röda ett par maskingevär på Koskenmaavägen nära Kämäri tegelbruk, liksom på själva bruket och i skogen öster om detsamma. De röda lågo på båda sidor om vägen. Hippos' kappkörningsbana och Puolimatka tegelbruk voro besatta av jämförelsevis betydande fientliga styrkor, och i skogen norr om den nämnda kapp-

Foto W. Winter, 1924.

TAMMELA FOLKSKOLA.

Foto W. Winter, 1918.

TAMMERFORS FATTIGGÅRD Å KOUKKUNIEMI.

körningsbanan voro maskingevär uppställda.

Närmare staden fanns mellan Koskenmaavägen och det ryska kasärnområdet en skogklädd kulle, där rött infanteri var förlagt. Kasärnområdet var rikligen utrustat med löpgravar och invid detsamma lågo som en fortsättning på Kalevankangas försvarslinjer befästningarna på begravningsplatsen, där minst fyra maskingevär voro uppställda. Över det öppna fältet kunde fienden dessutom underhålla eld från Tammela folkskola, därifrån avståndet till Hippos' bana är blott c:a 1,000 meter. Dessutom voro fientliga batterier i verksamhet i utkanten av staden samt även på Pyynike.

Om, som nämnt, de på vit sida föreliggande uppgifterna rörande fiendens positioner voro vilseledande, så rådde där även en viss oklarhet i fråga om de egna truppernas ställning och uppgifter.

Detta ådagalägges även av den order, som överste Wetzer utfärdade den 28 kl. 1,30 f. m. till Tavastlandsgruppen och vilken var av följande lydelse:

För den fortsatta framryckningen gäller:

1. *Artilleriet* byter, om så erfordras, i daggryningen ställningar och beskjuter från kl. 8 f. m. energiskt den av fienden besatta delen av begravningsplatsen och kasärnområdet, efter vilkas intagande elden överföres mot för frammarschen förefintliga hinder i riktning mot staden, varvid intim kontakt mellan bataljons- och batterichefera skall upprätthållas. Vid intagandet av själva staden följer artilleriet efter infanteriet för att bryta motståndet från befästa hus och andra hinder.

Foto W. Winter, 1918.

RAUHANIEMI BARNHEM Å KOUKKUNIEMI

2. *Infanteriet* börjar anfallet kl. 9 f. m. i enlighet med förut givna order angående gränslinjerna—Puolimatkankatu samt se-

F. V. BENNICH-BJÖRKMAN. †

L. V. RUNEBERG.

dan järnvägen nåtts: Satakunnankatu. Gräns åt söder för kolonnen Renvald Hämeenkatu—Kauppakatu.

3. Av *Svenska brigaden* ställas två kompanier och ett kulsprutekommando till överstelöjtnant Renvalds förfogande såsom stormtrupp. Truppen inträffar vid Messuby kyrka kl. 7.30 f. m., vid vilken tid chefen kapten Frisell jämte fyra officerare och tre underofficerare anmäla sig i överstelöjtnant Renvalds stab.

4. *Andra jägarregementet* kommer att framföras, till en början bakom kolonnen Renvalds vänstra flygel, mot de befästa höjderna sydost om staden.

Överste Wetzer.

I överensstämmelse med denna order började stridsverksamheten på morgonen. Artilleriet stod i sina förra positioner och understödde infanteriets angrepp.

Detachementet Malmbergs huvudstyrka, d. v. s. större delen av Vörå bataljon och Mänttä eller Lindéns bataljon, hade varit inkvarterad i Uusikylä och sändes nu fram. Den avancerade i lång kedja norr om Koskenmaavägen med vänstra flygeln mot landsvägen. Terrängen utgjordes till stor del av små kullar, vilka besattes den ena efter den andra efter maskingevärseld och en häftig stormlöpning. Genom ett utomordentligt gott samarbete mellan infanteriet och maskingevärsavdelningarna hade man sålunda nått fram ända till nordöstra hörnet av Hippos' bana, dit de röda just fört sina fältkök. Den kokta maten var en välkommen vederkvickelse för trupperna, som hela morgonen varit inbegripna i strid. Vid samma tid anlände till platsen en del av Svenska brigaden, med vilken förbindelse sålunda ernåddes. Men nu kom till Malmbergs detachement order att överlämna åt Svenska brigaden rensningen av trakten norr om Koskenmaavägen och själv företaga en kringgående rörelse via Takahuhti och skyndsamt tåga längs Aitolahtivägen till Lapinniemisidan. Major

Malmberg hade låtit genomsöka skogarna mellan Aitolahti och Koskenmaavägen österom Messuby sockenrå, för att försäkra sig om att inga röda trupper kvarblivit där, när hans huvudstyrka tågade åt Aitolahti till. Här hade jägarlöjtnant Viljanen redan börjat avancera med sina kompanier och jämförelsevis lätt bemäktigat sig Kaupinoja såg, medan fienden retirerade mot Lapinniemi. Efter häftiga skogsstrider hade truppen, till vilken ytterligare anslutit sig det över isen komna 6. kompaniet (Storholm), besatt Koukkuniemi, beläget vid pass 400 meter nordost om Lapinniemi. Här fick bataljonen som byte en kanon. Avancemanget underlättades genom det vid Hirviniemi stående artilleriet. Striden fortfor till sena natten och under den samlades hela Vörå bataljon mot Lapinniemi.

Svenska brigaden hade redan föregående kväll anlänt till Vehmais, där dess chef kapten Frisell fått del av överste Wetzers tidigare nämnda order, för så vitt den rörde brigaden. I enlighet härmed skulle brigaden på morgonen vara i Messuby och där av överstelöjtnant Renvald få närmare upplysningar om läget och order om vad den hade att uträtta.

När brigadchefen infann sig hos överste Renvald, fick han först order att på utsatt tid gå till anfall mot Kalevankangas, men den ändrades sedermera telefonledes i nedan angiven riktning:

Fienden håller Tammerfors' förterräng.

Major Malmbergs trupper hava norr om landsvägen Uusikylä—Tammerfors nått trakten av gula tornet (hippodromen).

Gruppen Renwald underställda trupper ha besatt åsen mellan Messuby och Tammerfors intill ryska kasärnens omedelbara närhet. Friska jägaretrupper hava där avlöst en förut uttröttad bataljon.

Svenska brigaden skall omedelbart framgå för att utfylla luckan mellan dessa grupper. Brigadchefen skall uppehålla sig i min stab samt genom härvarande truppers försorg anskaffa erövrad kulsprutemateriel till kulsprutekompaniet.

Med anledning härav fördes brigaden fram till Messuby skola, och äldste kompanichefen löjtnant Bennich-Björkman mottog en order, vari ovanstående orientering och instruktion ingingo jämte följande av kapten Frisell gjorda tillägg:

Löjtnanten tager omedelbart befälet över infanterikompanierna och grupperar desamma i sänkan mellan landsvägen Uusikylä—Tammerfors och tegelbruket nedanför skogklädda åsen, beredd att på vidare order framgå till anfall mot terrängen ryska kasärnen—hippodromen. Försiktig framryckning i gles formering med stark spaning. Packningarna avläggas här under bevakning. Kulsprutekompaniet kommer snarast möjligt att disponeras bakom bataljonens vänstra flygel. Hjälpförbandsplats Messuby kyrkoby. Rapporter träffa mig här.

Svenska brigaden skickades därefter kl. 9 e. m. fram genom dalen mellan vägarna Messuby—Tammerfors och Uusikylä—Tammerfors. Här och där förekommo skogklädda kullar och tegelbruk med sina skorstenspipor, och en och annan fabriksskorsten från staden hade man som ögonmärke.

Truppen uppdelades under frammarschen sålunda, att Wickströms kompani höll sig till höger och Runebergs kompani till vänster; de skulle förena sig vid en framförliggande skogsdunge, vilket även skedde. En pluton från högra kompaniet detacherades under befäl av fänrik Karlberg för att söka förbindelse med Malmbergs trupper. Maskingevärsavdelningen följde efter.

Men när centern och vänstra kompaniet avancerade genom skogsdungen och delvis ånyo kommit fram i öppen terräng, riktade fienden plötsligt maskingevärseld mot angriparna. Då ingen patrullspaning företagits, märkte man först nu, att fienden var närmare än man anat. Några man sårades, och maskingevärsavdelningen drog sig tillbaka till Messuby[1]).

Foto W. Winter, 1924.

VEHMAIS FOLKSKOLA.

Löjtnant Björkman beordrade härefter hela högra kompaniet att vika av in i skogen på norra sidan, medan Runebergs kompani rensade en skogsdunge invid Kalevankangas och sökte bemäktiga sig Wigelius' tegelbruk. Sålunda splittrades brigaden, och mellan kompanierna rådde icke mera någon förbindelse.

Kompani Wickström rensade Kämäri tegelbruk från röda och närmade sig Hippodromens plank från olika sidor liksom Puolimatka bruk, där även

[1]) Orsaken, varför Svenska brigaden sålunda kom att strida utan maskingevär, var, såsom uppgivits, dels att maskingeväret saknade medar och sålunda var svårt att frambefordra i den djupa snön, dels att det icke var i användbart skick. Dessa förklaringar uthärda dock icke kritik. I frihetskriget fick man ofta även i djupare snö framforsla maskingevär och t. o. m. kanoner. Lika egendomligt är, att maskingevärskompaniet icke skulle före striden gjort sig förtroget med sitt vapen eller reparerat det, ifall det varit i olag. Tvivelsutan kom avsaknaden av maskingevär att ställa brigaden i ett ogynnsamt läge i jämförelse med fienden.

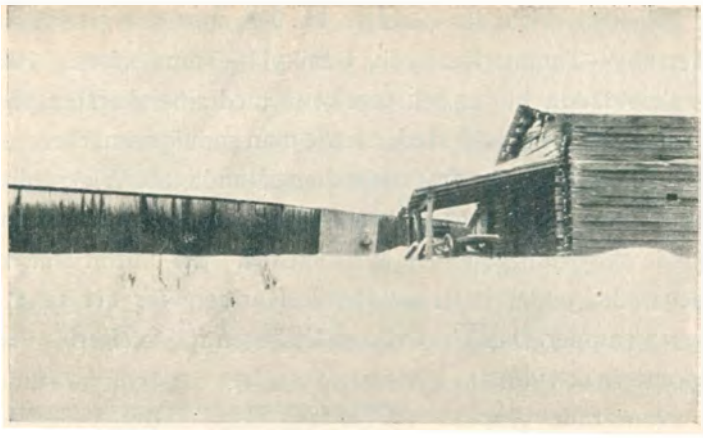

Foto Boethius, 1919. HIPPODROMENS PLANK.

röda lågo. Fienden tog till flykten, men samtidigt utsattes brigadisterna för eld från Kalevankangas, från skolan invid Uusikylävägen och från de ryska kasärnerna. Vid körbanans staket stupade eller sårades ett par man liksom även vid besättandet av Puolimatka bruk. Men nu hade kompaniet fått en god ställning och kunde rikta eld mot Kalevankangas och kasärnerna. Avsaknaden av maskingevär vållade emellertid, att elden icke var tillräckligt effektiv. Vid Hippodromen hade brigaden ernått förbindelse med Malmbergs trupper, men dessa erhöllo order att draga sig åt Aitolahtihållet.

Bataljonschefen Bennich-Björkman ville bege sig till skogen på norra sidan, men stupade därvid.

Förgäves hade man sökt ernå förbindelse med vänstra (Runebergs) kompaniet, och av denna anledning kunde man icke företaga anfall mot en åt nordväst belägen skogsdunge, där fienden stadigt höll sina ställningar. Nyssnämnda kompani var likväl närmare än man kunde ana, nämligen inom det på ½ km:s avstånd från Puolimatka liggande Wigeliuska bruksområdet.

Sedan kompaniet i stridens början skilt sig från det högra (Wickströmska) kompaniet, hade det börjat avancera mot de ryska kasärnerna. Men Kalevankangas ås var ännu i de rödas händer liksom sluttningarna på norra sidan om Uusikylävägen. En snett emot Wigeliuska tegelbruket stående lada vid foten av Kalevankangas var även besatt av de röda.

Sedan kompaniet under strid och med betydande manspillan i skyttelinje banat sig väg genom den första skogsdungen, hade det rensat Wigeliuska

bruket och stod nu här. Det hade ingen förbindelse med vänstra flygeln, ej heller med brigadens högra kompani.

G. von BONSDORFF.

Sålunda var kompani Runeberg tillsvidare isolerat inom bruksområdet och kunde icke fortsätta framryckningen, innan från 2. jägarregementets sida företogs ett kraftigt anfall mot kasärnområdet, varvid största delen av kompaniet skyndade till och deltog i stormningen. Snart samlades dock kompaniet öster om kasärnområdet i en sandgrop, därifrån det över den öppna slätten tågade till Wickströms kompani, vilket under tiden samlats inom Kämäri bruksområde, men sedan, efter det kasärnerna tagits av de vita, ånyo besatt Hippodromen och Puolimatka tegelbruk. Hit anlände kapten Runeberg vid 5-tiden på eftermiddagen. Ett par timmar tidigare hade även maskingevärsavdelningen infunnit sig här med sitt maskingevär.

Nu utsändes Karlbergs pluton för att söka förbindelse med vänstra flygeln av Malmbergs detachement, som var inbegripet i strid med de röda på Aitolahtisidan. Plutonen utsattes även för eld, men fördrev fienden och kom fram till de Malmbergska trupperna, som intagit gynnsamma positioner utanför staden.

Brigaden fick sedan på kvällen meddelande om att den tillsvidare överförts till reserven och skulle, undantagandes maskingevärskompaniet, inkvarteras i någon närbelägen gård.

Vänstra flygeln av de trupper, som österifrån angrepo Tammerfors stad, hade utgjorts av 2. jägarregementet, som tidigt på morgonen, kl. 3, mottagit följande order från överste Wilkman:

Detachementet Wilkman, Hatanpää, den 28 mars kl. 3 f. m.
Till chefen för 2. jägarregementet.
Överste Wetzers vänstra flygel under befäl av överste Renvald står för närvarande å begravningsplatsens östligaste tredjedel. Anfallet igångsättes kl. 9 f. m. efter en artilleriförberedelse, som börjar kl. 8 f. m. När anfallet igångsättes, skall jägarregementet stå bakom överste Renvalds vänstra flygel. Jägarregementets anfall igångsättes och utföres enligt förut givna order i flanken på ställningarna från och med grustaget till och med stationen. När jägarregementet framkommit och tagit södra kanten av östra stadsdelen, framrycka övriga i detachementet Wilkman ingående trupper över bäcken från lidesjärvi enligt förut givna order. Överste Renvald

är om dessa dispositioner underrättad. Överste Wilkman uppehåller sig i början av striden vid järnvägsövergången vid Hatanpää och sedermera vid järnvägsstationen.

Tillägg: Så snart trupperna inträngt i staden, skall stark bevakningslinje slås omkring densamma för att hindra röda, i främsta rummet ryssar och ledare, att fly.

P. b.
Grafström.
Överste och stabschef.

I enlighet med denna order bröto IV, VI och XII bataljonerna kl. ½ 6 på morgonen upp från sina kvarter[1]). Terrängen på södra sidan om järnvägen är öppen, varför några man under marschen sårades genom den eld fienden underhöll från Kalevankangas.

Nu utsände regementschefen major friherre G. von Bonsdorff patruller för att taga reda på fiendens ställningar, och själv rekognoscerade han även terrängen.

Alla gjorda iakttagelser och därpå följande händelser gåvo vid handen, att de erhållna underrättelserna om fiendens positioner voro oriktiga. Bl. a. befann sig icke Renvalds avdelning, bakom vilken regementet hade bort intaga ställning, vid nordöstra ändan av Iidesjärvi, ty hela stranden var obesatt. Först öster om Kalevankangas påträffades en vaktlinje, som utställts av Nordenswans bataljon. Någon närmare fördelning av truppernas uppgifter hade icke ägt rum. Man fick blott veta, att även Svenska brigaden fått order att gå till angrepp.

Sedan artillerielden upphört kl. 9 f. m., gav major von Bonsdorff sitt regemente order att angripa: XII bataljonen (Savonius) skulle marschera till höger, härvid sökande förbindelse med Svenska brigaden, och IV bataljonen (Hanell) avancera mellan de båda landsvägarna, medan VI bataljonen (Zilliacus) skulle följa efter den IV på 600 meters avstånd.

XII bataljonen, vars stridsområde var 500 m brett, sträckande sig från vägen Messuby—Tammerfors norrut, intog följande stridsordning: 2. kompaniet (Palmgren) till höger och 1. kompaniet (Bonsdorff) till vänster i främre linjen; 3. kompaniet (Wikström) stod på 500 meters avstånd som reserv.

Bataljonen utsattes genast för den häftigaste gevärs- och maskingevärseld, som var välriktad och effektiv. Särskilt led högra flygeln svårt på grund av den

[1]) Överste Wilkman hade beordrat dessa bataljoner att genast efter framkomsten fatta posto vid nordöstra stranden av Iidesjärvi, men då denna plats icke ännu var i de vitas händer, hade överste Wetzer sänt bataljonerna till Hurinki för att där övernatta.

öppna terrängen. Trots detta skred anfallet snabbt fram. Ju närmare kasärnområdet man kom, desto större blev manspillan. De röda hade nämligen på en hög kulle öster om kasärnområdet löpgravar och maskingevär, med vilka det underhöll en häftig eld. 3. kompaniet, som utgjort reserv, fick vid ½ 11-tiden utfylla hela frontdelen, som på alla håll försvagats genom förlusterna. Inom bataljonens stridsområde syntes även manskap från IV bataljonen och Svenska brigaden[1]). Skyttelinjen kunde förmås att tränga vidare framåt blott genom befälets och underbefälets eggande föredöme. Inemot middagstiden var av bataljonens officerare och underofficerare endast hälften kvar. Följderna härav började visa sig: framryckningen blev långsammare.

E. F. HANELL.

Vid denna tid öppnade de röda en häftig shrapnelleld. Detta var för mycket för det endast nödtorftigt utbildade manskapets nerver, och det begynte retirera. De återstående jägarna måste inlägga hela sin energi för att åter förmå manskapet att gå fram. Vid 12-tiden på dagen var dock hela kasärnområdet i bataljonens händer. Men på begravningsplatsen kämpade man ännu häftigt. Här voro IV och VI bataljonerna i elden; av dessa hade den senare till en början stått som reserv.

På morgonen hade IV bataljonen över det mellan de två landsvägarna liggande området gått till attack mot Kalevankangas: dess 1. kompani (Ahlroth) stod till höger, 2. kompaniet (Forsman) till vänster och 3. (Kajander) som reserv på vid pass 300 meters avstånd bakom 2. kompaniet. Under framryckningen skulle 3. kompaniets vänstra flygel rensa Järvensivu by. De rödas första försvarslinje på Kalevankangas började vid de främsta gårdarna i Järvensivu förstad och fortsatte tvärsöver åsen. Bakom denna linje hade de ständigt nya maskingevärsnästen. Genom en våldsam attack bemäktigade sig de vita de rödas främsta försvarslinje och bragte genom lokala angrepp det ena maskingevärsnästet efter det andra till tystnad. Men framryckningen mot den häftiga elden medförde svåra förluster för angriparna.

[1]) Ett par tiotal av brigadisterna, vilka stodo på yttersta vänstra flygeln, hade närmat sig Kalevankangas och härvid kommit under de rödas eld, tills de lyckades ansluta sig till jägarregementets trupper.

Vid 1-tiden hade vänstra flygeln rensat Järvensivu förstad och nått fram till en söder om begravningsplatsen liggande sandgrop, vilken besattes. Härpå utsändes jägarfältväbeln V. Gunnars för att taga under maskingevärseld det mellan sjukhuset och järnvägen liggande området, därifrån de vita utsattes för en tidtals nog så häftig beskjutning från potatisgropar och ett par stugor. Men han stupade snart vid sitt maskingevär, och då 3. kompaniets chef sårats, ersattes denne med jägarfänriken Aarne Blick.

Då centern och högra flygeln till följd av den häftiga elden icke kunnat avancera, sände regementschefen Damsténs och Sundmans kompanier från reserven fram till förstärkning. Endast 1. kompaniet (Melin) av VI bataljonen kvarstannade som reserv. Sålunda förstärkta kunde kedjorna åter fortsätta attacken, ehuru avancemanget försvårades allt mera, ju längre man nådde fram.

TAMMERFORS KOMMUNALA SJUKHUS.

Nu lät major von Bonsdorff IV bataljonen företaga en kringgående rörelse åt vänster för att från detta håll angripa begravningsplatsen, varest de röda betjänade sig av naturliga skyddsvärn, såsom begravningsplatsens stenmur och gravvårdar. Här begynte en seg kamp, under vilken de vita först bemäktigade sig stenmuren och sedan avancerade steg för steg på begravningsplatsen. Jägarofficerarna och underofficerarna hade all möda att hålla manskapet, vilket åter och åter ville skocka sig i skydd av gravvårdarna, kvar i skyttelinje och förmå det att gå fram, trotsande fiendens häftiga maskingevärseld. Det enda som hjälpte var att genom personligt föredöme rycka soldaterna med. Men denna metod kom att stå trupperna mycket dyrt. På slagfältet låg största delen av officerarna och underbefälet bland det stupade manskapet. Varje steg framåt hade köpts med blod. Anfallet fortsattes likväl, och vid 4-tiden på eftermiddagen var hela begravningsplatsen i jägarbataljonernas våld.

Från kasärnområdet och begravningsplatsen var det omöjligt att direkt avancera på grund av det öppna fältet utanför Tammela stadsdel. Kommunala

E. G. KUMLIN.

B. G. W. DAMSTEN.

V. A. SUNDMAN.

sjukhuset samt kullarna och sandgroparna bakom detsamma voro ännu starkt besatta av fienden. Vid skymningens inbrott voro trupperna alldeles uppgivna av trötthet, av det första eldprovets spänning, av köld, hunger och särskilt törst, ty vatten hade till följd av den starka kölden ingenstädes stått att få.

Under kvällens lopp fick VI bataljonen, som minst lidit av striden, i uppdrag att bevaka den uppnådda linjen. IV och XII bataljonerna skickades, sedan de erhållit något mat och dryck, att vila i Järvensivu bys öde och sönderskjutna gårdar. Senare anlände kapten Wallenius med sin bataljon, och manskapet kunde avlösas. Men knappast hade kapten Wallenius kommit ut i linjen, innan han träffades av en kula och stupade. Sålunda slöt Ruovesis hjälte sina dagar. Vid samma tid sårades på begravningsplatsen bataljonschefen jägarkapten H. L. M. Savonius, och befälet över XII bataljonen övertogs av jägarkapten E. G. Kumlin.

Man hade vunnit utmärkta positioner för den slutliga stormningen av staden. Men framgången hade köpts mycket dyrt. Mest hade 2. jägarregementet lidit. Nedanstående siffror angiva dagens förluster inom de olika anfallstrupperna:

Vörå bataljon: från leden avförda 21 man (6 stupade, 15 sårade).
Svenska brigaden: från leden avförda 38 man (14 stupade, 24 sårade). [1])
2. jägarregementets förluster i stupade och sårade (försvunna ej medräknade): [2])

IV	bataljonen:	officerare	7,	underofficerare	28,	manskap	126.
XII	»	»	9,	»	22,	»	96.
VI	»	»	2,	»	9,	»	79.

[1]) I Svenska brigaden hade bl. a. löjtnant Björkman stupat och löjtnant Löfgren sårats.

[2]) I 2. jägarregementet hade följande officerare stupat: jägarlöjtnanterna A. W. Schrey, William Roos och Evert Kunttu samt jägarfänriken Y. K. Kaskinen. Jägarlöjtnanten Hj. Bredenberg dog av sina sår först den 31. 10. 1918. Bland de sårade befunno sig följande office-

M. L. H. SAVONIUS.

J. V. AHLROTH.

HJ. BREDENBERG. †

E. R. FORSMAN.

R. KAJANDER.

O. R. WIKSTRÖM.

O. E. BONSDORFF.

HJ. PALMGREN.

A. KÄÄRIÄINEN.

OFFICERARE VID 2. JÄGARREGEMENTET, V

J. E. KUNTTU. †

A. W. SCHREY. †

W. ROOS. †

Y. M. KOSKINEN.

T. G. LINDROTH.

V. H. VAINIO

A. U. SIPPOLA. †

EINO TOIVONEN.

Y. K. KASKINEN. †

STUPADE ELLER SÅRADES DEN 28 MARS.

L. E. KORHONEN[1]).

P. W. ZILLIACUS.

A. M. KUULA[1]).

Medan detta anfall pågick på östra sidan om staden, var en bataljon från överste Wilkmans grupp sysselsatt med att bevaka Pyhäjärvis södra strand, för att de röda icke skulle ha möjlighet att över isen fly från staden. Övriga till nämnda grupp hörande trupper stodo stridsfärdiga mellan Pyhäjärvi och Iidesjärvi. De måste dock vänta, tills stadens östra del var erövrad.

3. Från den 29 mars till den 2 april.

De trupper, som under föregående dag angripit Tammerfors österifrån, hade efter hårda strider nått fram till stadens utkanter. Men resultaten motsvarade likväl icke förhoppningarna, ty man hade icke ännu kommit så långt, att man från de vunna ställningarna skulle kunnat gå till storms under samarbete med de i söder stående trupperna. Därför gällde fortfarande ordern att utveckla anfallet i öster, varvid infanteriets attacker måste steg för steg förberedas medels artillerield. Men då trupperna under de föregående striderna alltför mycket uttröttats och utfyllandet av deras led krävde vissa omgrupperingar, biföll överbefälhavaren överste Wetzers förslag, att trupperna skulle få vila, innan striden återupptogs.

---

rare: bataljonschefen, jägarmajor M. L. H. Savonius; kompanicheferna: jägarkaptenerna J. W. Ahlroth och E. R. Forsman samt jägarlöjtnanterna R. Kajander, O. R. Wikström, O. E. Bonsdorff och Hj. Palmgren; samt subalternofficerarna: jägarlöjtnanterna T. G. Lindroth, U. K. Vainio, Eino Toivonen samt jägarfänrikarna A. U. Sippola (avliden den 30. 3), A. Käärläinen, A. M. Kuula, Y. M. Koskinen och L. E. Korhonen. — 2. jägarregementets hela förlust under denna blodiga dag var i stupade och sårade 378 man.

[1]) Ovanstående två bilder höra till serien å sidorna 200—201.

Foto Boethius, 1919. INKVARTERINGSPLATS I UUSIKYLÄ.

Denna mellantid kom att räcka fem dagar, vilka dock samtliga utnyttjades.

Anfallet utvecklades i viss mån genom besättande av fördelaktiga positioner och förstärkning av de redan vunna samt fiendens fördrivande från vissa platser m. m. medelst artillerield. De röda underhöllo natt och dag eld från sina infanterilinjer, från maskingevär och kanoner, men de vita svarade endast med sitt artilleri. Påskdagen rådde dock vissa stunder fullkomlig tystnad: skottväxlingen hade helt och hållet upphört; den upprepades dock redan på aftonen.

Händelserna vid fronten avspegla sig bl. a. i de i det följande återgivna order, vilka dessa dagar utfärdades till trupperna.

Överste Wetzer hade den 28 utfärdat nedanstående order för följande dag:

Fienden har under dagen trängts ytterligare tillbaka mot Tammerfors.

Våra trupper skola i morgon hålla de nu uppnådda ställningarna och förbereda det slutliga betvingandet av staden.

1) Efter mörkrets inbrott utsättes stark bevakning i ställningarna och kulsprutor placeras i desamma för att förhindra fientlig framryckning. Mindre förskjutningar av frontlinjen verkställas, om så erfordras, med ändamål att öka ställningarnas styrka.

2) I skydd av den utsatta bevakningen och mörkret förläggas truppförbanden bakom ställningarna, dock så nära att dessa hastigt kunna besättas.

3) Morgondagen användes för organisationsarbete.

4) För fältkanonartilleriet utses ställningar för att kunna med största möjliga eldkraft beskjuta de hinder, som förefinnas för infanteriets förnyade anfall.

ARTILLERI I UUSIKYLÄ.

I enlighet med denna order förstärktes de under föregående dag och därpå följande natt vunna positionerna. Sålunda fick Vörå bataljons 4. kompani under Eljas Erkkos befäl order att vid 2-tiden på morgonen den 29 attackera och besätta Lapinniemi. Redan före dagningen var hela det stora fabriksområdet med dess rödgardister och flyktingar i de vitas händer. Kompaniet intog dessutom tillsammans med 3. kompaniet Lappi förstad. Fienden flydde i oordning in till staden, men smärre röda avdelningar hade dock blivit kvar bakom fronten. Sålunda kommo vaktkedjorna att gå längs följande linjer: Vörå bataljon från den innersta delen av Naistenlahti söder om Lappi förstad och bortom Lungsotssanatoriet till Aitolahti-vägen[1]); Mänttä och Seppälä bataljoner från nyssnämnda väg mot sydväst till Uusikylävägen på någon tomtlängds avstånd från Tammela folkskola; Seinäjoki bataljon på begravningsplatsen; 2. jägarregementet och Stjernschantz' bataljon turvis på norra stranden av Iidesjärvi.

På eftermiddagen riktades artillerielden mot stadens nordöstra del, med järnvägen och därvid liggande vedtravar som närmaste mål, och därvid uppstod panik bland de röda, som lämnade sina härvarande positioner och blott medtogo sin kanon.

Foto W. Winter, 1924.

LAPINNIEMI FABRIK.

Den 30 mars underhöll de

[1]) Då kunskapare natten till den 31 utrönt, att inga röda funnos på Lungsotssanatoriet, besattes det av de vita.

vitas artilleri tidtals stark eld mot stadens yttre delar.

Överste Wetzer utfärdade samma dag kl. 9 på kvällen order, att man för anfallets fortsättande skulle företaga rekognosceringar på natten; särskilt gällde det att utröna, vilka möjligheter som förefunnos för ett framträngande till järnvägslinjen söder om Naistenlahti och för besättandet av sågen vid dess norra ända. För detta ändamål skulle uppgifter införskaffas om vilka gårdar som höllos av fienden besatta, lämpliga positioner utses för artilleriet och maskingevären, från vilka gatorna skulle bestrykas från öster till väster och från norr till söder. Under den tid, varunder rekognosceringarna pågingo, det är kl. 12—5 på natten, inställdes all artillerield. Före dagningen skulle i enlighet med de gjorda rönen kanonerna placeras och maskingevären uppställas på de anvisade platserna. Fotfolkets vaktlinjer skulle förstärkas, och bakom dessa skulle för reserven utses skyddade platser.

Foto W. Winter, 1924.
LAPPI FÖRSTAD.

Följande dag bombarderades endast nordöstra delen av staden under en kortare stund; härvid lämnade större delen av fiendens manskap sina därvarande positioner, trafiken på de över bangården ledande broarna störtdes, och bomber slogo ned i några av fienden besatta och med maskingevär armerade hus.

Då överste Linder blott hade fältartilleri och för detta endast obetydligt med ammunition, anhöll han hos högkvarteret om att få ett haubitsbatteri för att därmed kunna besvara fiendens eld från Pyynike och Pispala. Med anledning härav biföll överbefälhavaren att ett haubitsbatteri skulle förflyttas från Näsi-

Foto W. Winter, 1924.
LUNGSOTSSANATORIET.

järvis östra strand till den västra. Härom utfärdade han den 30 följande order:

Till överste Wetzer.
» » Linder.

Ett haubitsbatteri om två pjäser skall natten till den 31 överföras från Tavastlandsgruppen till Satakundagruppen i den händelse isförhållandena medgiva. Överste Wetzer lämnar överste Linder erforderliga meddelanden angående artilleriunderstöd. Batteriet tryggas under marschen genom överste Wetzers försorg. Vägvisare skall av överste Linder sändas till ankarplats 1,500 sydsydväst Hirviniemi, där vägvisare emottages genom överste Wetzers försorg.

Mannerheim.

En företagen undersökning av isen utvisade, att den påtänkta förflyttningen av haubitsbatteriet var möjlig. Den 31 kl. 11,15 e. m. bröt jägarkapten J. F. Lundqvist upp med 3 haubitsar, vilka eskorterades av två plutoner från I Sydösterbottniska reservbataljonens 1. kompani. Senare transporterades även den sista haubitsen över isen.

För ernående av närmare samarbete mellan de olika stridsgrupperna på anfallsfronten hade överbefälhavaren föreskrivit, att Wilkmans detachement från den 29 skulle lyda under Tavastlandsgruppens chef.

Med anledning av detta arrangemang indelade överste Wetzer fronten i följande tre avsnitt:

Avsnittet A: norr om vägen Takahuhti—Tammerfors;
» B: från nämnda väg till linjen Iidesjärvi—Pyhäjärvi;
» C: söder om nämnda sjöar.

Av dessa avsnitt stod avsnittet A under befäl av major Malmberg. Chef för avsnittet B blev jägarbrigadens kommendör överste E. Ausfeld, vars 1. och 2. regemente förts till fronten. Chef för avsnittet C var till en början överste Wilkman.

De skilda avsnittens uppgifter den 1 april bestämde överste Wetzer genom nedanstående order:

Vehmainen den 31 mars 1918 kl. 6 em.

Order.

Anfallet mot Tammerfors skall i morgon fortsättas. På grund härav anbefalles:
1. *Spaningen* skall fullföljas dels med i gårdagens order n:r 750 angivit ändamål, dels från avsnitt C för att utröna möjligheterna av en överrumpling av Pyynikehöjden och sättet för utförandet av densamma.

2. *Till förfogande för chefen för avsnitt A* ställas dels från avsnitt B bataljonen Stjernschantz, dels två granatkastare med 600 skott.

Till förfogande för chefen för avsnitt B ställas 2 granatkastare med 600 skott.

Från *avsnitt A* överföres enligt särskilt lämnade bestämmelser ett batteri om tre haubitsar till Satakundagruppen.

3. *Artillerielden* riktas under morgondagen: a) mot stadsdelen öster om järnvägen, b) mot halvön vid Ratina, c) mot Pyynike-åsen och d) mot den del av staden som är belägen norr om Satakunnankatu. Artillerielden öppnas på vidare order.

4. *Infanteriet* inom avsnitten A och B står i morgon kl. 7 e. m. berett till anfall mot i gårdagens order n:o 750 angivna mål. Anfallet igångsättes på vidare order.

5. *Infanteriet inom avsnitt C* står likaledes kl. 7 e. m., grupperat dels för understödjande av vänstra flygeln av avsnitt B, dels för överrumpling av Pyynike-åsen. Överrumplingen igångsättes först på vidare order. Därest densamma lyckas, rensas åsen och besättes densamma med front dels mot staden och dels mot väster för samverkan med Satakundagruppen.

6. Satakundagruppen kommer att orienteras om anfallsplanen.

Överste Wetzer.

G. M. Törngren.

Vi omnämnde nyss, att även de söder om staden stående trupperna den 29 underställts överste Wetzer. Denne anhöll nu att en särskild, överbefälhavaren direkt underlydande chef skulle utses för Lempäälägruppen, emedan rapporterna visste berätta om betydande fientliga styrkor, vilka framryckte söderifrån, och det var svårt att samtidigt leda anfallet mot Tammerfors och försvaret av Lempäälä.

Denna anhållan villfor överbefälhavaren omedelbart och anförtrodde försvaret av Lempäälä åt överste Wilkman, medan till chef för avsnittet C av Tammerforsfronten utsågs överste Grafström.

Söder om staden hade major Öberg den 1 april ordnat frontbevakningen på följande sätt:

Huvudställningen sträckte sig i riktningen nordväst—sydost genom skärningspunkten mellan järnvägsbanan och landsvägen till närheten av folkskolan. Här stod en postering.

På norra sidan härom, dock börjande först höger om landsvägen, fanns i björkskogen en god naturlig position; här förlades till nätterna infanteri och en maskingevärsavdelning.

Vid Hatanpää fanns på högra sidan om landsvägen ett djupt dike av manshöjd; här stodo två plutoner dygnet om.

Jämte bevakningen och säkrandet av frontlinjerna var man den 29 mars—2 april sysselsatt med olika slags organisationsarbeten bakom fronten.

Överste Wetzer lät den 29—30 nyorganisera några bataljoner från Ruovesi—Vilppulafronten på följande sätt:

I	*Ruovesi bataljon* (Wallenius, t. f. chef kapt. Tiainen):	10. komp. (Komonen, nu chef Torkko)
		12. » (Strömbäck, » » Burman)
	Från överste Renvalds kolonn överföres:	14. » (Törnwall, » » Ehrström)
	» avsnittet B överföres:	7. » (delas på 12. och 14. komp).
II	*Manninen bataljon* (kapt. Nordenswan):	1. komp. (Viitaharju) } sammanslås under Viitaharjus befäl.
		1. reservkomp. (Kulenius) }
	Från överste Renvalds kolonn överföres:	11. komp. (Kokko, ny chef Lindström)
		9. » (Peltokangas, » » Könni)
	Från avsnittet B överföres:	13. » (delas på 11. och 9 komp.),
III	*Seppälä bataljon* (Ekström):	1. Tavastl. komp. (Mikkola)
		2. » » (Idman)
		13. » (Oksanen)
	Från avsnittet A överföres till detachementet Malmberg:	2. » (Nenonen, delas på de 3 föreg. kompanierna).

Beträffande förflyttningarna må ytterligare nämnas, att 20. och 22. haubitsbatterierna överlämnades åt överste Wetzer, medan 21. haubitsbatteriet ställdes till överbefälhavarens förfogande.

Det var synnerligen viktigt, att manskapet ej förblev sysslolöst under denna väntetid. Utom att förläggningsplatserna alltjämt skiftades med tanke på truppernas beredskap för stormningen, försiggingo vaktbyten mellan de olika trupperna. Övningar höllos flitigt bakom fronten. Även 2. jägarregementet, som mest lidit av striderna den 28, var redan den 29 i exercis, ty detta var det enda sättet att avleda manskapets tankar från den föregående dagens fruktansvärda upplevelser och förluster. Vissa truppavdelningar sändes ut på expeditioner till trakterna bakom fronten för att där fullborda rensningsarbetet och leta efter vapen. Sålunda fick Mellersta Österbottens reservbataljon (Bäckman) den 31 företaga en sådan expedition genom ett område, vilket sträckte sig från Uusikylävägen i norr till linjen lidesjärvi—Kaukjärvi i söder.

Påskdagen, den 31 mars, sände överbefälhavaren till armén sin hälsning och sitt tack i ett så lydande telegram:

Till Satakunda-, Tavastlands-, Savolaks- och Antreafronterna, att uppläsas i varje bataljon och varje kompani.

Soldater, bröder. Edra segerrika vapen, med vilka I redan haven i blodiga strider befriat största delen av vårt land och krossat fiendens fronter, göra det för mig till en angenäm plikt att tacka Eder på denna påskdag, vilken landet begår under ett sorgligt krig mot egna förvillade och brottsliga landsmän. I haven räddat landets unga självständighet, dess frihet, dess folkkyrka, vilken de röda hava oskärat med de grövsta illdåd. Leve vår unga tappra armé.

Mannerheim.

Likaså ihågkom han de sårade och sjuka med följande hälsning:

Att sändas till alla stationer, till alla lasarett.

Denna påskdag, som Finlands folk begår under sorgligt och fasaväckande krig, under kamp mot egna förvillade och brottsliga medborgare, finner jag det vara en angenäm plikt att tacka Eder alla, I tappra soldater, som sårats i strid för landets självständighet, medborgarfrihet, folkkyrka. Genom Edra vapen skall landet vinna den frihet, som är för dess inre och yttre utveckling nödvändig. Genom Edert blod skola vi för vårt olyckliga folk vinna en varaktig fred.

Mannerheim.

Under dagligen företagna flygspaningar nedkastades över staden proklamationer, i vilka de röda uppmanades att taga sitt förnuft till fånga och kapitulera. Ty i motsatt fall återstod för överbefälhavaren ingenting annat än att medels bombardemang och stormning erövra staden. Alla sådana uppmaningar voro emellertid fåfänga.

I fråga om ställningen i de rödas läger under dessa dagar må i detta sammanhang en del omständigheter beröras.

Trots att de röda ledarna i de vackraste färger utmålade, vad en seger i klasskampen skulle innebära, och utspred rykten om att de vita, sedan de fått staden i sina händer, skulle utrota arbetarna ända till de små barnen, och härmed försökte vidmakthålla stridslusten hos sina trupper, var det naturligt, att bland de röda skulle förefinnas en stark opinion, som höll före, att ett fortsättande av kampen var lönlöst. Man var därför tvungen att vidtaga rena tvångsåtgärder för att leden icke skulle glesna. Då man visste, att många arbetare höllo sig dolda i källare och på andra gömställen, anställdes razzior, under vilka även många borgare blevo gripna och instuckna i arbetskompanier eller i röda gardets led. Man kunde även på olika håll bevittna sådana bedrövliga skådespel, som att ryska kavallerister bland vedtravar och på andra ställen sökte efter förrymda rödgardister och med piskan i handen drevo dem tillbaka till försvarsställningarna. Dessutom publicerade Hugo Salmela i Kansan Lehti för den 30

en order, vari meddelades, vilka åtgärder man ärnade vidtaga för att förbättra disciplinen. Denna order, som varje plutonchef skulle uppläsa för sin trupp, hade rubriken:

»Människohandlare bort från leden denna natt kl. 12.»

Här nämndes till en början, att inom trupperna funnos provokatörer och personer, vilka utsådde tvedräkt och misstroende. Därför hade staben med den samma dag bildade dödsbataljonen och trenne infanterikompanier enhälligt beslutit, att avdelningen av dödsbataljonen följande natt kl. 12 skulle infinna sig vid linjerna för att tillfångataga alla provokatörer, avväpna de tredskande o. s. v. Avdelningens ankomst skulle en ordonnans i förväg anmäla vid linjerna och i kasärnerna. Vilka resultat denna åtgärd medförde, är oss obekant. [1])

Som vi redan nämnde, inställde de inneslutna röda trupperna, vilka dag och natt från sina positioner och skyttelinjer underhållit elden, emellertid plötsligt den helt och hållet påskdagen för att först på eftermiddagen under en timmes tid med ett par kanoner bombardera de vitas ställningar. Enligt förljudande hade dagen varit kritisk i de rödas läger, i det att där hållits möten för dryftande av frågan, huruvida man borde giva sig eller fortsätta försvaret. Anhängarna av det senare alternativet avgingo synbarligen med seger eller kanske riktigare sagt tilltvingade sig ledningen och fortsatte striden.

Tvivelsutan voro förhoppningarna ännu knutna vid den hjälp som väntades söderifrån. Samma dag voro även i staden rykten i omlopp att man från en flygmaskin nedkastat flygblad, på vilka det stått: »Två kedjor, två dagar. Rahja.» Härigenom hade förhoppningarna om hjälp ånyo stärkts; det gällde blott att hålla ut ett par dagar. Sedan mörkret ånyo brett sig över staden, vidtog de rödas nattliga eld som förr.

Den 1 april hissades en röd flagga på så gott som varje hus i staden. Ett par dagar tidigare hade sådana flaggor svajat i kyrktornen, men togos nu bort därifrån, medan flaggningen på andra håll i stället blev allmännare. Tvivelsutan var anordningen avsedd som en välkomsthälsning för Rahjas väntade trupper, vilka emellertid uteblevo. Redan på kvällen samma dag avlägsnades flaggorna från taken, vilket säkerligen skedde under tryckt stämning.

---

[1]) Själv hade emellertid Hugo Salmela sårats dödligt den 28 mars av en bomb, och han avled några dagar senare. (Se Kaukovalta: »Tampereen etc»., sid. 332).

3. GRUPPEN LINDER VÄSTER OM TAMMERFORS 27 MARS—2 APRIL.

Överbefälhavarens order av den 27 mars 211. — Ledningen av Lielaks—Epilä frontdel ordnas 211. — Detachementet Pell avancerar till Nokia och Villilä 213. — Striderna 28 mars—2 april 214.

Under det närmast föregående skedet funno vi redan Satakundagruppens vänstra flygel i färd med att cernera Tammerfors på linjen Lielaks—Epilä och i Siuro.

Redan den 26 mars på aftonen hade överbefälhavaren underrättat överste Linder om de av överstarna Wilkmans och Wetzers trupper nådda resultaten och för hans egen räkning utfärdat följande order:

Överste Linder skall senast i dagningen den 27 angripa Tammerfors; möjligheten att över isarna kringgå fiendens befästningar på näset bör undersökas.

Mannerheim.

Om denna order underrättade överste Linder överste Hjalmarson, varvid han samtidigt omnämnde ankomsten av Uleåborgs värvade bataljon.

Överste Hjalmarson utfärdade till sitt detachement den 27 kl. 6.30 f. m. följande order:

Siuro har under gårdagen av oss intagits. Detachementet skall utan att inlåta sig i allvarsam strid söka hindra fientliga framträngningsförsök från Tammerfors västerut.

Förstärkningar hava till oss under natten anlänt och äro under dagens lopp att vänta.

1) Tillsvidare skall Åbo bataljon söka hindra fiendens framträngande över Tohloppijärvi—Ylöjärvi och bataljon Snellman över Teivaala—Ylöjärvi.

2) Övriga trupper skola stå färdiga till utryckning i sina kvarter.

3) Trängen skall vara packad senast kl. 8 f. m.

H. Hjalmarson.

Foto P. Lehtioksa, 1924. UTSIKT FRÅN NOKIA ÖVER PYHÄJÄRVI.
GUMMIFABRIKEN. PAPPERSBRUK OCH KRAFTSTATION.

Den 27 anlände Uleåborgs bataljon, 400 man stark och försedd med ett par maskingevär, till Ylöjärvi, som en välkommen tillökning till Hjalmarsons detachement, vars styrka nu utgjorde 1,500 man, ett tiotal maskingevär och 4 kanoner. Den nytillkomna bataljonen anfördes först tillfälligt av jägarlöjtnant Rehnbäck, men ställdes nu ordinariter under befäl av ryttmästare R. von Essen. Detachementets fronttjänst började taga fasta former: bataljon von Gerich stod vid Epilä och bataljon Snellman vid Lielaks, medan övriga, d. v. s. Åbo, Hallströms och Uleåborgs bataljoner, vilka turade om med de förenämnda i vakttjänstgöringen, stodo som reserv och voro inkvarterade i Mäkkylä, Koijärvi och Ollila gårdar. Till chef för Lielaks-gruppen utsåg överste Hjalmarson major Hult, som förflyttades från Kuru; gruppens batteri à 2 kanoner förlades i Teivaala. Ett annat 2 kanoners batteri placerades i Mikkola. Detachementets stab fanns i Ylöjärvi kyrkoby.

Fienden höll fortfarande Lielaks fabrik och en del av Epilä ås ävensom fabrikerna på Tohloppijärvis sydöstra strand besatta.

Emellertid avancerade Linders trupper småningom längs banan mot Tammerfors.

I Nokia hade de röda, sedan de erfarit utgången av slaget vid Kyröfors, förlagt ett 1,000-tal man i Kankaantaka by samt smärre trupper på Viiks

gård, på Pitkäniemi, längs vägen Nokia—Pispala, på Valkila gård och i Birkala by. Men de grepos av fruktan, sedan de vita nått fram till Siuro. Trakten hade den 26 börjat utrymmas av befolkningen, som flydde till Tottijärvi, Suoniemi och Pispala. Även den röda staben förflyttade sig till sistnämnda plats, där den slog sig ned i Hennerska gården [1]). Likaså hade föregående natt de röda flytt från Pitkäniemi och Villilä, prisgivande därvarande löpgravar, sedan de erfarit, att vitgardister den 25 på eftermiddagen anlänt till Peree gård i Nuoliala by och Partola söder om Pyhäjärvi.

Vita styrkor anlände sedan den 27 från Siurohållet till Nokia, och en mindre skidlöparavdelning tog vägen genom skogen till Pirkko. Från Nokia [2]) ryckte de vita hastigt vidare, bl. a. till Villilä och Rahola.

Foto P. Lehtioksa, 1924.
FINSKA GUMMIFABRIKEN A. B., NOKIA.

Redan vid ½ 8-tiden på kvällen ingick rapport, att major Pells detachement var i Villilä, inbegripet i strid. Senare bekräftades uppgiften, att han intagit Villilä, där han tills vidare kvarstannade. Artilleriet hade bombarderat linjen Epilä—Kaarila—Pispala skola. Den elektriska strömledningen Nokia—Tammerfors var avstängd. Banan var sprängd till vänster. Fienden höll linjen Kaarila—Epilä—Tohloppi besatt; han förfogade här över 4 maskingevär och hade stöd av artilleriet i Pispala och i staden. Från Pispala bombarderade man nämnda dag Rahola, Haga och hela trakten däromkring. Även uppenbarade sig ett pansartåg, som besköt förtrupperna

[1]) Icke ens här fann staben skydd, ty den 29 träffades gården av en av de vitas granater, som sårade flera av stabens medlemmar.

[2]) Ännu under påskdagarna fruktade man i Nokia, att de röda skulle komma dit från Epilä för att denna väg fly till Vesilaks och Lempäälä, vilket naturligtvis icke kunde ske utan att gårdarna nedbrändes och människor dödades. Av denna anledning underminerades järnvägsbron över strömmen och bron invid fabriken sprängdes. De röda infunno sig likväl icke.

med 6 maskingevär, men det tvangs till reträtt. De vitas linje sträckte sig nu från Rahola till Haga villa och därifrån över Risuharju ås.

Följande dag, den 28, mottog Hjalmarson följande av överste Linder utfärdade order:

Order till överste Hjalmarson från överste Linder.
1) Ett allmänt anfall pågår av såväl Wilkmans som överste Wetzers trupper mot Tammerfors.
2) Översten skall under samverkan med major Pell medverka vid anfallet.

Överste Linder.

Nu gav överste Hjalmarson major Enhörning order att från Teivaala öppna artillerield mot Epilä, som låg i sydostlig riktning på 1,500 meters avstånd. Teivaala anfallstrupp (bataljon Hallström) skulle med 4 maskingevär och 2 kanoner under befäl av major Hult i främsta rummet söka taga Lielaks fabrik och understödja Uleåborgs bataljon vid anfallet mot de närmaste röda positionerna på Epilä ås. En annan anfallstrupp (2 kompanier, 2 kanoner) skulle under befäl av major Pell från Villilä och Rahola gå till anfall mot Epilä. Uleåborgs bataljon skulle — under befäl av den numera återkomne överstelöjtnant Appelgren — »uppträda demonstrativt och utan att inlåta sig på allvarlig strid hindra fiendens försvar i Lielaks och Epilä».

EPILÄ I RUINER.

De vitas anfall gav anledning till en häftig eldstrid, som fortgick ännu följande natt. Epilä by och fabriker brunno. De vita hade på åsen avancerat 300—400 meter och kommit förbi de ryska löpgravarna. På Lielakssidan var det lugnare.

Den 28 mars utfärdade överbefälhavaren följande order till överste Linder:

Till överste Linder.

Efter allvarliga strider har den närmare förterrängen framför Tammerfors ostfront med där belägna kasärner i dag tagits i besittning. Detachementet Wilkman är för det fortsatta anfallet underställt överste Wetzer.

PISPALA. PYYNIKE ÅS[1]). SAUNASAARI.

UTSIKT MOT PISPALA FRÅN VILLILÄ ÖVER PYHÄJÄRVI.

Eder uppgift är tillsvidare att med en del av Edra trupper hindra fienden att åt väster bryta sig ut ur Tammerfors, varvid förbindelse med överste Wetzers flyglar skall upprätthållas under det andra delar trygga de mot Tammerfors opererande trupperna för fientligt ingripande längs Björneborgsbanan samt i övrigt trygga Satakundagruppens front.

Öarna söderom Pispala som för närvarande äro besatta av överste Wilkman böra snarast av Eder besättas med mindre med kulsprutor försedda detachement.

Mannerheim.

Med anledning härav utfärdade överste Linder motsvarande order till detachementen Hjalmarson och Pell.

I dagbräckningen den 29 försökte major Hult att bemäktiga sig Lielaks, men då hans trupp utsattes för en häftig beskjutning från Epilä ås, lyckades icke angreppet. På morgonen förekom en häftig skottväxling på själva åsen. De vita trupperna voro här grupperade på följande sätt: på vänstra flygeln bataljon Hallström, i centern 2 kompanier av bataljon Snellman — det tredje stod i reserv — och på högra flygeln bataljon Appelgren. Det gällde nu att om möjligt taga både Lielaks och Epilä.

Men på förmiddagen inträffade ett yrväder, som hindrade artilleriets verksamhet. Det led dessutom brist på ammunition och måste därför iakttaga stor sparsamhet.

Skottväxlingen blev ännu livligare vid 11-tiden. Nu beordrades även kanonbatterierna att kl. 1 på dagen börja förbereda stormningen av Lielaks och

[1]) Å bilden synas ryssarnas uthuggningar i skogen på åsen.

UTSIKT FRÅN LIELAKS UDDE ÖVER NÄSIJÄRVI.

Epilä. Vid samma tid skulle alla maskingevär sättas i verksamhet. Dessa order efterkommos även. Ryttmästare v. Essen fick ställa skyttelinjen i ordning, och sedan han från överste Hjalmarson mottagit order att gå till anfall, skulle han göra detta tillsammans med Uleåborgs bataljon. Men innan nämnda order ankom, hade ryttmästare v. Essen sårats. Striden fördes med häftighet, men utan synbart resultat. Anfallstrupperna drogos därför tillbaka, och överste Hjalmarson ansåg det lönlöst att göra om försöket. Senare lyckades major Hult dock bemäktiga sig Lielaks fabrik.

På kvällen bestämdes, att Vasa kompani, som underlytt batterichefen Snellman, skulle överföras till bataljon Snellman och att major Rehnbäck skulle bliva t. f. chef för Åbo bataljon med anledning av major v. Gerichs sjukdom.

Den 29 mars beordrades Brahestads 2. kompani att besätta Saunasaari, en holme, belägen i viken mellan Epilä och Pispala åsar. När spanare anlände till en vid pass 200 meter från stranden belägen holme, påträffade de där ett kompani Jyväskyläbor, som hade 3 maskingevär färdigt inställda för att mottaga de röda, om de försökte sig ut från staden över Pyhäjärvi. De ansågo ett anfall mot Saunasaari vara utsiktslöst, enär fienden skulle från de nämnda åsarna öppna korseld mot angriparna. Icke desto mindre försökte man utföra ordern, och den på c:a 1 km:s avstånd belägna holmen Lehtisaari besattes, men anfallet mot Saunasaari nödgades man efter att hava lidit manspillan uppgiva.

Den 30 mars förflöt jämförelsevis lugnt. Då Lielaks nu helt och hållet var i de vitas händer, fick överste Hjalmarson order att besätta sträckan från

A. L. BLICK[1]).

V. GUNNARS[1]). †

en 2 ½ km nordost om Lielaks belägen udde till södra ändan av Tohloppijärvi och major Pell att hålla trakten mellan sistnämnda punkt och de söderut därifrån belägna gårdarna besatt.

Särskilt intresse väckte frågan, huruvida man kunde föra ett haubitsbatteri över till Näsijärvi västra strand. För ändamålet undersöktes isen, och resultatet blev positivt, såsom redan omtalats[2]). Major Enhörning fick även sent på kvällen giva sig i väg med en patrull för att hämta batteriet.

Natten till den 31 skulle Gerby kompani under befäl av sin chef löjtnant Volter försöka bemäktiga sig Epilä fabriker och om möjligt den bakomliggande åsen; i reserv stod Brahestads 2. kompani. Försöket ledde ej till resultat, men ett par grupper uleåborgare lyckades i mörkret utan att upptäckas av de röda nå fram till fabrikerna, därifrån de likväl, då de sågo sig isolerade, lika lyckligt drogo sig tillbaka.

Följande dag, första påskdagen, pågick en svag skottväxling i Epilä. Överste Hjalmarson måste skicka en del av sina trupper till Mouhijärvifronten, där häftiga strider som bäst pågingo. Sedan haubitsbatteriet den 1 april kommit till Lielakssidan, öppnades mot Pispala ett bombardemang, som upprepades under de följande dagarna.

---

[1]) Se sid. 198.

[2]) Se sid. 206—207.

4. STADEN INTAGES GENOM STORMNING 3—6 APRIL.

1. Stormningen förberedes 219—223. Överbefälhavaren beslutar taga staden med storm; cerneringstrupperna förstärkas 219. — Överste Wetzers order till sina trupper rörande den slutliga stormningen 219. — De sista förberedelserna därtill 220. — *2. Tammerfors stormas den 3 april 223—250.* 1. Avsnittet A i verksamhet 223—228. Malmbergs detachement infaller i staden och besätter Kyttälä 223. — 2. Avsnittet B i verksamhet 228—244. Order av överste Ausfeld 228. — Stormkolonnens marsch inledes, men avbrytes 231. — Kompani Melin framtränger ända till Näsilinna 233. — Kolonnens strider vid begravningsplatsen och sjukhusen 236. — Dess avancemang längs Pinnivägen till stationen 238. — Melinska kompaniets strider i Näsilinna och reträtt därifrån 242. — 3. Avsnittet C i verksamhet 244—250. Order till Grafströms brigad 244. — Truppavdelningarna gå till anfall 247. — Satakundagruppens deltagande i stormningen 250. — *3. Stormningen fortsättes den 4—5 april 250—260.* Överste Wetzers order till avsnitten 250. — Avsnittens operationer på olika håll 251. — En röd trupp bryter sig ut över Näsijärvi 259. — Kapitulationsunderhandlingar 260. — Satakundagruppen 260. — *4. De sista stormangreppen och de rödas definitiva kapitulation den 6 april 261—262.* De vita reda sig att intaga Pyynike och Pispala 261. — Parlamentering och kapitulation 261. — De röda mottaga en sista uppmuntrande underrättelse 262. — *5. Slutskedet av de rödas välde i Tammerfors 262—270.* Ställningen i staden förändras efter den 20 mars 262. — De vita fångarnas belägenhet 263. — Bombardemangets allmänna verkningar 264. — De sista dagarna i Pispala 265. — De vitas mottagande i staden 265. — Krigets ödeläggelser 266. — Fångar 268. — De vitas manstukt; krigsbyte 269.

1. Stormningen förberedes.

Överbefälhavaren hade intill det sista hoppats, att rödgardisterna i Tammerfors slutligen skulle inse gagnlösheten av de offer av liv och egendom, vilka skulle följa med en stormning av staden. Men då man icke lyckats på fredlig väg få avgörandet till stånd, beslöt överbefälhavaren, att staden den 3 april skulle tagas med storm.

Överbefälhavaren hade utnyttjat mellantiden för att nyorganisera och omgruppera de redan vid Tammerfors stående trupperna. Dessutom hade han för säkerhets skull förlagt nya trupper i närheten för att i fall av behov kunna användas under de avgörande stridsdagarna. Sålunda anlände 1. jägarregementet den 28 och 3. jägarregementet den 3 april till Kangasala. De rödas ställning i den cernerade staden hade även under tiden försämrats. Visserligen hade i röda gardets leder med våld instuckits allt mera manskap, men då ingen förbindelse ernåtts med södra Finland, uteblev den viktigaste hjälpen. Och om den korta tid, som här var i fråga, icke ännu kunde medföra hungersnöd eller andra lidanden, som bruka övergå en belägrad stad, hade ammunitionen i stället börjat tryta för de röda, ty med denna hade de lättsinnigt slösat.

Foto H. Natvig.

KANONER OCH AMMUNITIONSUPPLAG I VEHMAIS UNDER TAMMERFORS' BELÄGRING.

Dock ansåg överbefälhavaren det icke längre vara skäl att uppskjuta stormningen, enär ett sådant uppskov kunde komma att stå de vita i staden dyrt. Han beslöt alltså att natten till den 3 låta stormningen gå av stapeln; rörande förberedelserna hade han tidigare utfärdat en hemlig order till chefen för de östliga och sydliga cerneringstrupperna, överste Wetzer, men högsta ledningen av det avgörande angreppet mot Tammerfors förbehöll han sig själv.

Den 2 april kallade överste Wetzer sina gruppchefer, major Malmberg, överste Ausfeld och major Grafström, till sin stab för att dryfta den påtänkta operatio-

nen. Resultatet blev, att han ännu samma dag kl. 10 e. m. utfärdade följande dagorder:

Tammerfors skall i morgon kl. 3 f. m. stormas.

1. *Artillerielden* pågår sparsamt till mörkrets inbrott och riktas enligt muntligt lämnade anvisningar mot stadens nordöstra och sydöstra utkant, Ratina, ryska kyrkan, brandtornet och Pyynike-åsen.

I morgon kl. 2,30 f. m. stegras elden till största möjliga styrka och samlas mot inbrytningspunkterna, stadens nordöstra och sydöstra utkant. Kl. 3 f. m. upphör all artillerield utom den mot Pyynike-åsen riktade. Det tunga kanonbatteriets eld mot Pyynike-åsen avbrytes kl. 3,15 f. m., artilleriets inom avsnitt C mot samma mål avbrytes enligt avsnittchefens bestämmande.

2. Kl. 3 f. m. avgives av infanteriet inom avsnitt B såsom signal till stormningen tre vita lyskulor. Även om denna signal utebliver, skall stormningen verkställas kl. 3 f. m.

3. Kl. 3 f. m. skola:

a) *infanteriet inom avsnitt A* inbryta genom stadens nordöstra ingång, besätta och rensa området öster om forsen söderut till Puolimatkankatu—Hämeenkatu;

b) *infanteriet inom avsnitt B* inbryta genom stadens sydöstra hörn samt besätta och rensa området öster om esplanaden med undantag av det ovan för avsnitt A angivna området; då esplanaden uppnås, gives såsom signal tre lyskulor vit, röd, grön.

c) *infanteriet inom avsnitt C* dels med en bataljon hava framträngt till vattendraget lidesjärvi—Pyhäjärvi samt storma och besätta Ratina halvön, dels hava framförts till stormställning söder om Pyynike södra strand. Stormningen igångsättes kl. 3 f. m. Pyynike-åsen besättes därefter med front mot öster, norr och väster. Av det mot Pyynike framgående infanteriet givas följande signaler:

Tre vita lyskulor: stranden uppnådd.

Tre röda lyskulor: Utsiktstornet uppnått.

Olikfärgade kulor efter varandra: anfallstrupperna hava dragit sig tillbaka 500 m söder om stranden och begära artilleriunderstöd.

4. *Spärreld, mot stadens östra utkant* i händelse av fientligt utfall får endast begäras av chefen för avsnitt B.

5. *Andra än ovan angivna signaler* avse antingen förbindelse mellan avsnitt A och Satakundagruppens artilleri eller också äro de givna av fienden.

6. Såsom *igenkänningstecken* bäres av varje man grankvistar i mössan och armbindeln. Dessutom medföras av varje man några grankvistar i reserv för att tjäna som igenkänningstecken i staden.

7. När de angivna områdena besatts och rensats, rensas åter staden under samverkan mellan de olika avsnittens trupper.

8. Till förfogande för chefen för avsnitt A ställes ett kompani ur min reserv enligt överenskommelse mellan vederbörande befälhavare.

9. *Sanitetståget* kommer att framköra till järnvägsövergången nordost om lidesjärvi.

10. *Rapporter* om anfallets fortskridande minst varje timme till mig.

Överste Wetzer.

G. M. Törngren.

Omedelbart härefter skred man på olika håll till motsvarande åtgärder, varvid man dock höll företaget så länge som möjligt hemligt för manskapet, på det att fienden icke skulle få nys därom. Sent på kvällen den 2 utfärdade avsnittscheferna till sina trupper en dagorder, vartill ovanstående allmänna order bifogades. Många truppavdelningar hade redan gått till vila, men de väcktes nu vid 11-tiden för att kl. 1 stå stridsfärdiga. Dessförinnan skulle de emellertid från skogen skaffa sig nödig mängd granris, men för vilket ändamål, som meddelades dem först i sista stund[1]).

Under kvällens och nattens lopp underhölls en gles artillerield mot staden, tills man kl. 2.30 på morgonen plötsligt hörde en kanonåska, som kom marken att skaka. Bortsett från det tunga artilleribatteriet, som fortfarande var i Vehmais, öppnade de på olika håll närmare staden placerade haubits- och fältkanonsbatterierna spärreld. Sålunda stodo öster om staden ett flertal haubits- och fältbatterier placerade längs linjen Vuohenoja-bäcken samt på Messuby-höjderna. Sydost om staden, söder om Iidesjärvi, stod ett fältbatteri. Söderifrån bombarderades staden av ett haubitsbatteri, placerat vid korsningen

---

[1]) Av truppernas sista förberedelser till detta avgörande anfall giver en plutonchef i sina anteckningar följande skildring:

På kvällen den 2 april rådde stor hemlighetsfullhet överallt. Männen flyttades i tusen och åter tusental från sina gamla ställningar till nya. Vid 5—6-tiden på eftermiddagen kommenderades vi att några man starka medtaga alla yxor, som funnos i gården, och gå till skogen efter granris. Vi frågade, huru mycket som behövdes, och fingo blott svaret, att vi skulle taga tillräckligt. Vi frågade även var till det behövdes, men fingo därpå intet svar. Vi gåvo oss i väg och återkommo med famnarna fulla. På kvällen hette det, att vi skulle få sova hela natten, men fullt påklädda. Av dessa små antydningar började vi ana, att det stora ögonblicket nalkades. Vi trodde dock att vi skulle, såsom det utlovats, få sova hela natten. Sedan vi druckit vårt te, lade vi oss alltså lugnt. Men kl. 11 på kvällen ljöd ropet: »Upp och ut på två led.» Först drucko vi dock åter te. Grankvistarna skulle stickas i mössorna. Långa kolonner marscherade förbi oss. Till en av dem skulle vi sluta oss. En underbar belysning rådde över nejden. Det såg ut som om hela staden framför oss hade stått i lågor. Den brann och brann, och himlen fylldes av det röda återskenet. Vi förvånade oss över att artilleriet icke alls var i verksamhet. Det var för oss en självklar sak, att vi följande dag, onsdag, skulle äta vår middag i Tammerfors. Och så tågade vi framåt. Efter en kilometer voro vi på gårdsplanen till de föregående dag tagna kasärnerna. Här fingo vi rasta. Jag vill minnas, att det var kl. 2 på natten, som vi kommo fram till kasärnerna. Det kommenderades vila, och vi kastade oss ned raklånga för att på den kalla, isiga marken taga oss en liten vila. — Denna berättelse fortsättes med på sid. 222 återgivna skildring av artillerielden.

KYTTÄLÄ STADSDEL BRINNER.

mellan vägarna till Lempäälä och Nuoliala, samt ett fältbatteri, varav en del var uppställt på motsvarande avstånd öster om landsvägen till Lempäälä och en annan del närmare staden. Nordväst om staden stodo två haubits-batterier och tillsammans c:a 2 fältbatterier i linjen Lielaks—Epilä. Inalles deltogo c:a 35 kanoner samt några minkastare i bombardemanget. De, som då befunno sig i Tammerfors eller i stadens närhet, kunna icke finna ord starka nog att återgiva intrycken från denna samtidigt högtidliga och fruktansvärda stund.

Kl. ¼ 3 brakade en kanon till — det var vår haubits i Kangasala. Det väldiga dånet efterföljdes av en ytterst våldsam explosion i Tammerfors alldeles vid den utkant av staden, i vars närhet vi befunno oss. En praktfull hög pelare steg mot den röda himmelen. Denna explosion framkallade den ena eldsvådan efter den andra. Hela staden tycktes vara ett enda eldhav. Efter detta haubitsskott började alla de 60 kring staden uppställda kanonerna spy eld och död över landsförrädarna. Dånet blev allt fruktansvärdare, tills det var så våldsamt, att ingen stegring tycktes vidare möjlig. Bakom oss ljöd det som ett oavbrutet tordön. Det var som om hela jorden varit idel eld och dån. — Så förtäljer en i anfallet deltagande plutonchef i sina dagboksanteckningar.

Bombardemanget riktades huvudsakligen mot Ratina, mot åsen mellan stationen och Pinnivägen, mot Pyynike och stadens yttre delar, samt i någon mån mot Kyttälä stadsdel, varest flera kvarter antändes. Märkas bör, att eldsvådorna framkallades icke blott av brandbomberna, utan även för-

anstaltades av röda mordbrännare, som voro i rörelse och här och där antände husen.

Kl. 3 upphörde bombardemanget. En dödslik tystnad rådde en stund, men sedan började de vitas 15 bataljoner sitt anfall sålunda, att stormtrupperna ryckte fram, under det att belägringskedjorna understödde dem med gevärs- och maskingevärseld. Det uppstod på olika sidor om staden strid och skottväxling.

2. Tammerfors stormas den 3 april.

1. AVSNITTET A I VERKSAMHET[1]).

Överstelöjtnant Malmberg utfärdade till sin avdelning den 2 april följande dagorder:

1) Sedan artilleriförberedelsen ägt rum och stormsignalen (3 vita ljusraketer efter varandra) givits, vidtager anfallet mot staden kl. 3 f. m. Kl. 2.50—3.15 beskjutas husraderna i stadens östra utkant med granatkastare och maskingevär.

2) Bataljonerna *Heiskanen* och *Lindén* gå till anfall under språngmarsch och gruppkolonn längs vägen från Lappi förstad till Tammelagatan och längs Osmolagatan över järnvägen; bat. Heiskanen fortsätter längs Sukkavarrasgatan till Satakundagatan, bat. Lindén längs Vakttornsgatan till Ronkagatan.

Omedelbart efter de förenämnda gå bataljonerna *Ekström* och *Stjernschantz* till anfall mot stadens nordöstra del.

3) Bataljon *Heiskanen* besätter området mellan Soukanlahtigatan och Ronkagatan, bat. Lindén området söderom Ronkagatan och järnvägsstationen. Bat. *Ekström* området västerom Tammelagatan (frontdel A), bat. Stjernschantz området öster om sistnämnda gata.

4) Från de hus, vilka intagits, avlägsna sig därefter alla utom en eller två vakter, vilka kvarstanna för att bevaka huset. Dessutom tillsättes vid varje kompani ett kommando, som bör tillse, att inga obehöriga soldater uppehålla sig i de intagna husen.

5) Igenkänningstecknet (grankvist i huvudbonad och ficka) och lösen äro på alla frontdelar desamma.

6) Resultaten böra inrapporteras till frontdelens stab (antingen genom tecken, kurir eller telefon).

Avdelningens aktion kom sålunda främst an på Vörå (Heiskanens) och Mänttä (Lindéns) bataljoner. Dock hade en del av dessa bataljoner till en början kvarlämnats i cerneringskedjan liksom även delar av bataljonerna Ekström och Stjernschantz; dessa trupper kommenderades av jägarlöjtnant Aug. Oksanen. De utgjordes egentligen blott av starka fältvakter, som medelst

[1]) Se kartan sid. 230.

AUG. OKSANEN.

J. F. LUNDQVIST.

V. HEIKINHEIMO.

kraftig infanteri-, maskingevärs- och granateld försökte draga till sig de rödas hela uppmärksamhet, medan anfallet företogs från helt annat håll.

Malmbergs huvudstyrka uppställdes vid kommunalhemmet på kolonner och ryckte på utsatt tid fram i språngmarsch. Då en stormning genom sydvästra hörnet av Tammela stadsdel skulle på grund av att fienden här uppställt tre maskingevär för att mota ett anfall gestaltat sig alltför förlustbringande, förde löjtnant Erkko [1]) trupperna längs stranden av Naistenlahti, från vilken den tog sig fram till järnvägsområdet. Visserligen stodo även på detta håll fientliga maskingevär såväl vid Linnespinneriet som på Armonkallio, varigenom ett anfall här icke heller var utan fara. Men man hade icke missräknat sig i sin förmodan, att de röda icke på denna sida skulle förstå taga sig i akt, utan hava sin uppmärksamhet riktad mot den vita cerneringskedjan, från vilken häftig eld underhölls mot gårdarna i stadens utkant. Sedan blev det för sent att hindra avdelningens framryckning, ty den fann skydd i den djupa järnvägsskärningen, varest den icke kunde nås av maskingevärens eld. Dock hade de senare kompanierna redan mycket svårare att nå fram hit än de första. Av denna anledning stannade Mänttä bataljons maskingevärsmän med sina pjäser på Lapinlahtisidan, därifrån de litet senare sändes till Tammela av Malmbergska avsnittets stabschef, jägarlöjtnant V. Heikinheimo, som påträffat dem. Under tiden hade trupperna från banan trängt in i Kyttälä stadsdel. Attacken skedde sålunda, att man i språngmarsch stormade fram till den bestämda platsen, utan att stanna på vägen och utan att lossa ett skott; det enda vapen, som kom till användning, var en handgranat, som kastades in i en portgång,

[1]) Se bilden i del III, sid. 301.

Foto Laurent. HANDELSLÄROVERKET.

där röda vakter stodo. Kl. 3.15 hade de första vita (Keuru- och Pihlajavesibor) nått fram till hörnet av Sukkavarras- och Viinikkagatorna, där de sökte besätta det stora Tuominenska huset.

Inom kort bemäktigade sig de skilda kompanierna jämlikt order de norra hälfterna av Kyttälä och Tammela stadsdelar, medan Vörå bataljon och en del av Mänttä bataljon verkställde rensningen av området mellan Soukanlahti- och Ronkagatorna; sålunda besatte 4. kompaniet och maskingevärskompaniet brandkårshuset och de till Satakundabron ledande vägarna, 5. kompaniet utförde rensningsarbetet mellan Alexanders- och Viinikkagatorna, 6. kompaniet mellan Viinikka- och Järnvägsgatorna samt 8. kompaniet mellan Järnvägsgatan och järnvägen. Vid 4-tiden på morgonen var

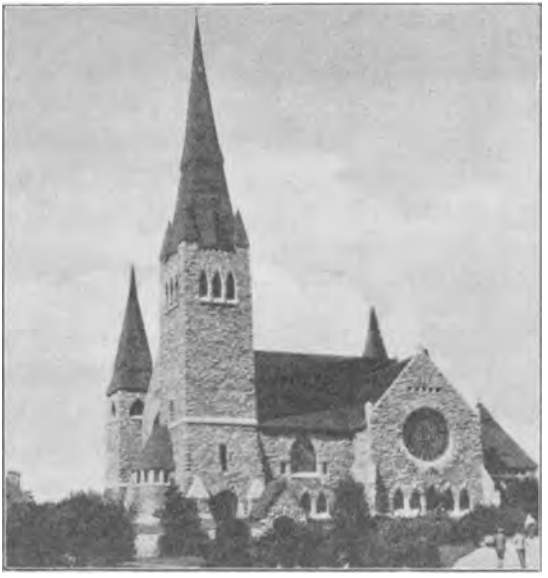

JOHANNESKYRKAN, VARI 1,700 FLYKTINGAR OCH RÖDGARDISTER ANTRÄFFADES VID TAMMERFORS INTAGNING.

hela den ifrågavarande delen av staden definitivt i de vitas händer, undantagandes trakten kring Vakttornsgatan. Härvarande hus besattes av 8. kompaniet vid 5-tiden. Men i de rödas händer stannade ännu Handelsläroverket och elektricitetsverket vid Satakundabron. I stället bemäktigade sig de vita Linnespinneriets festsal[1]), där minst 200 röda funnos, klassiska lyceet, sjukhuset, Johanneskyrkan, där c:a 1,700 flyktingar och rödgardister uppehöllo sig, Ev.-lutherska bönehuset, där flyktingar och ett antal kvinnliga gardister befunno sig.

Vörå bataljon hade sålunda synnerligen snabbt och väl gjort undan sitt värv. Men vad den icke förmådde var att nedtysta fiendens eld, vilken riktades mot brandkårshuset. Det var från Handelsläroverket och från de på andra sidan forsen belägna Finlaysonska och Frenckellska fabrikerna som de röda underhöllo en häftig eld. Ytterligare uppställdes av dem en kanon vid hörnet av Satakundagatan och Östragatan, och med denna bombarderades brandkårshuset, som redan i stridens början blivit den plats, där den första hjälpen gavs de sårade. Norr om huset hade de vita funnit en grusvall, i vars skydd de å sin sida besvarade fiendens eld.

BRANDKÅRSHUSET.

Striden pågick i denna del av staden hela dagen; Handelsläroverket intogs först sent på eftermiddagen.

Vid samma tid som Vörå bataljon utförde sitt rensningsarbete i Kyttälä, skulle Mänttä (Lindéns) bataljon hava bort intaga och rensa centern av samma stadsdel, d. v. s. kvarteren mellan Ronka- och Alexandersgatorna. Dock hade Mänttä bataljons kompanier av någon anledning isolerats från varandra, så att blott 6. kompaniet under befäl av jägarfältväbel O. U. Vuorisalo till-

[1]) Med hänsyn till samtliga vid forsen belägna fabriker hänvisas till utsiktsbilden i del II, sid. 392—393.

sammans med Vörå bataljon kommit till Kyttälä, där det verksamt medverkat vid intagningen av stadsdelens nordligaste kvarter. Men på detta sätt kom det område, som var förbehållet Mänttä bataljon att förbliva i de rödas händer ända till eftermiddagen; först då besattes det definitiv av de vita. Det begångna misstaget underlättade rödingarnas flykt från Tammela stadsdel.

Denna första stormning hade icke ännu lett till rensning av den mellan järnvägen och forsen liggande delen av staden. Här hade vid den s. k. Björneborgska övergången ett pansartåg samma morgon till hälften urspårat. Under arbetet med dess upptagande, vartill ett hundratal borgare från arbetskompanierna utkommenderats, uppmärksammade de röda icke, vad som vid samma tid försiggick i omnejden. När vid 7-tiden på morgonen, då tåget slutligen fåtts på skenorna, fördes det lyckligtvis av de röda mot Mustalahti, varigenom det icke ännu denna gång blev de vita till förfång [1]). På dagen besatte de vita Linnespinneriet och trakten närmast däromkring, men utställde där inga vakter för natten, vilken omständighet gav de röda tillfälle att på natten genomsåga den över forsen byggda dammen.

Besättandet av Tammela stadsdel gick även jämförelsevis lätt. Uppgiften var fördelad mellan bataljonerna Ekström och Stjernschantz samt en del av Mänttä bataljon sålunda, att Ekström jämte Mänttä-truppen hade att sköta om kvarteren mellan Tammela esplanadgatan och järnvägsbanan, Stjernschantz den österom nämnda esplanad liggande hälften av stadsdelen. De röda väntade här att bli angripna från fältet invid Tammela stadsdel, och här öppnade även löjtnant Oksanens trupp en häftig eld, sedan bombardemanget upphört. Sålunda var fiendens uppmärksamhet bunden på detta håll.

Under tiden hade bataljon Ekström efter bombardemangets upphörande tågat från Lapinniemi fabrik ut på Naistenlahti och därifrån till bron över Naistenlahtibanan. De röda sköto med tre maskingevär från Armonkallio utan att träffa och inför de vitas stormanfall gåvo de sig här liksom även på Osmonkallio, varigenom sex maskingevär föllo i de vitas händer. Med Ekström och hans stab i spetsen ryckte bataljonen hastigt in på Soukkagatan och därifrån till Tammela esplanad. Staben slog sig ned i husen n:o 9 och 11 vid Pinnigatan. Bataljonen spridde sig inom sitt område, och allt flere fångar liksom även tagna vapen började samlas vid nyssnämnda hus.

[1]) Ett annat pansartåg fanns nu vid Santalahti, men kunde icke passera det andra, på samma spår stående pansartåget.

Bataljon Lindéns 4. kompani ryckte under befäl av jägarlöjtnant Lindén (Väinönheimo) hastigt in i den mellan Tammela esplanad och järnvägsområdet belägna stadsdelen och började besätta den från Väinölägatan söderut. Men han hade för litet manskap till förfogande, nämligen blott 50 man, och maskingeväret hade blivit efter. Då de rödas motstånd var envist, gick avancemanget långsamt, och först sedan de försenade maskingeväret kommit till hjälp, började rensningen fortskrida raskare.

Bataljon Stjernschantz hade på sin del det mellan Tammelafältet och Tammela esplanad liggande området, i vars utkanter fienden satt sig fast för att mottaga det väntade anfallet från Oksanens avdelning. Sedan de slutligen sett, att anfallet kom i deras rygg, lämnade de sina ställningar och sökte komma ut ur Tammela stadsdel, varvid de på flera gator råkade ut för de vitas mördande eld.

JÄRNVÄGSMANNAGÅRDEN.

Men två viktiga punkter voro ännu obesatta, nämligen Tammela folkskola och Järnvägsmannagården. Att de röda ännu så länge här voro herrar, var till stort men för avsnittet B, vars framryckning mot staden därigenom hindrades. De röda kunde nämligen från dessa byggnader med sina maskingevär bestryka den framförliggande slätten ända till begravningsplatsen. Först efter ett häftigt bombardemang gåvo de sig senare.

2. AVSNITTET B I VERKSAMHET.

Överste Ausfeld utfärdade den 2 april nedanstående order till sitt avsnitt:

Hemlig. Gruppkvarteret 2 april, 1918.

I. Anfallsorder för avsnitt B.
(Karta 1: 21,000).

1) Tammerfors intages under morgontimmarna den 3 april 1918. I detta syfte angripa: avsnitt A (major Malmberg), som inträngер i staden från nordost, avsnitt B (överste Ausfeld), som inträngер i stadens södra del från begravningsplatsen, avsnitt C (major Grafströms trupper), som stormar Pyynike över Pyhäjärvi.
2) a) Till stormning stå följande trupper färdiga kl. 1 på natten vid västra kanten av begravningsplatsen och täckta mot väster:

2 bataljoner från 2. jägarregementet med 4 maskingevär vart, bakom dem bataljon Nordenswan med 3 maskingevär, bakom denna bataljon Tiainen med 2 maskingevär.

b) Som reservtrupper till mitt förfogande stå kl. 1 på natten Svenska brigaden med 4 maskingevär och ett kompani Hultkrantz vid vägskälet 200 meter öster om begravningsplatsen.
För anvisande av platsen stå 2 ordermottagare från varje bataljon kl. 12 på natten vid vägskälet 200 meter öster om begravningsplatsen och anmäla sig här för kapten Könnecke från avsnitt B.

E. AUSFELD.

3) Den i ställning varande bataljonen från 2. jägarregementet och ett kompani Hultkrantz, vilket den 2 april på förmiddagen har att avlösa bataljon Nordenswan, förbliva under anfallet liggande i sin ställning för att hindra fiendens genombrottsförsök från Tammerfors' östra del.
4) Varje man har på sig 250 patroner. I varje kompani bör en grupp utrustas med handgranater, bilor och yxor. Ammunition för maskingevären böra av maskingevärsformationerna medföras så mycket som möjligt, då under anfallet och under de första timmarna i Tammerfors någon ammunitionstillförsel icke är att påräkna.
5) Bataljonernas träng står i samma ordning som i punkterna 2 a och b angives kl. 3 på natten på vägen Vehmais—Tammerfors, börjande 1 km österom Messuby kyrka. Den stora trängen förblir vid kvarteren.
6) Förbandsplats finnes vid vägskälet 200 meter österom begravningsplatsen vid stora landsvägen. För denna förbandsplats ställer 2. jägarregementet läkare och hjälppersonal till förfogande. Varje bataljon ställer där 2 slädar för transport av sårade. Förbandsplatsen är kl. 1 på natten iordningsställd och böra vid samma tid även slädarna finnas där.
7) Jag befinner mig från kl. 1 på natten vid sydöstra hörnet av begravningsplatsen.

Ausfeld,
överste och avsnittschef.

II. Operationsorder för stormningen av Tammerfors.

1) Stormningen förberedes:
   a) genom artillerield, som från kl. 2.30 f. m. riktas mot genombrottsstället vid arbetarkvarterets sydöstra hörn;
   b) genom 2. jägarregementets minkastare, som från kl. 2.30 f. m. taga den fientliga ställningen vid sandgropen 300 m väster om sjukhuset under eld.
2) Kl. 3 f. m. inställer artilleriet sin eld, den främsta bataljonen i 2. jägarregementet avskjuter 3 ljusraketer som tecken på att infanteriet går till storms och att artilleri- och minkastarelden skall upphöra.
3) Precis kl. 3 f. m. eller omedelbart efter ljusraketens avskjutande rycker den främsta bataljonen, efter vilken de andra bataljonerna omedelbart skola följa, fram i gruppkolonn med vidfäst bajonett i språngmarsch.
   a) Den främsta bataljonen i 2. jägarregementet stormar fram över bron vid ryska kyrkan, över dammen och längs gatan mot väster samt framkommer till

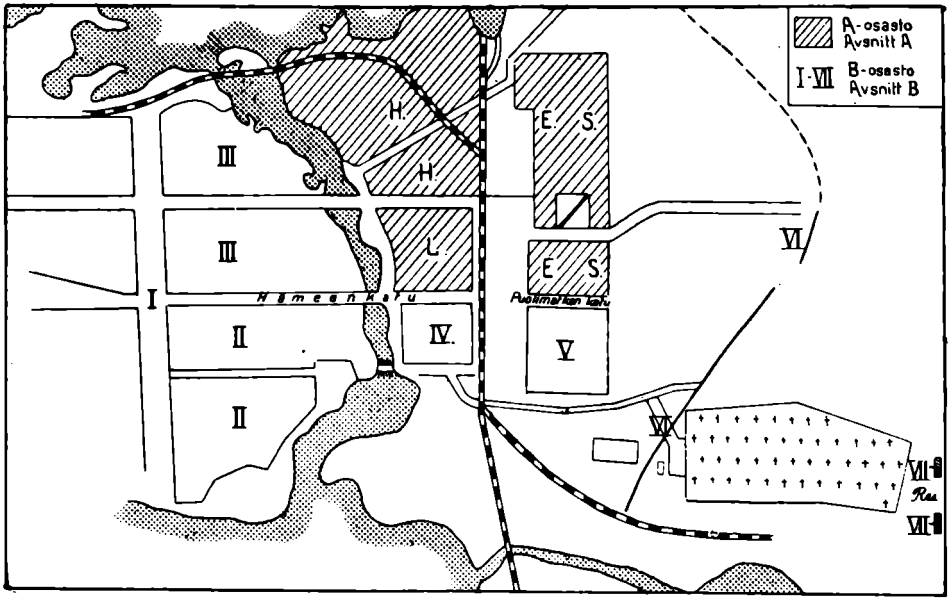

AVSNITTET B:S OMRÅDE.

I: EN BAT. FRÅN 2. JÄGARREG.; II: D:O; III: HULTKRANTZ OCH 1½ KOMP. FRÅN NORDENSWANS BAT.; IV OCH V: TIAINEN; VI: EN BAT. FRÅN 2. JÄGARREG.; VII: SVENSKA BRIGADEN OCH ETT KOMP. FRÅN NORDENSWANS BAT. (DET MED SNEDA STRECK ANGIVNA OMRÅDET VAR TILLDELAT AVSNITTET A: H = HEISKANEN, L = LINDÉN, E = EKSTRÖM, S = STJERNSCHANTZ).

Esplanaden, vilken avspärras mot väster. Efter Esplanadens uppnående avskjuter bataljonen en ljusraket samt underrättar medels telefon, som bör medtagas, och genom kurir om uppnåendet av det angivna målet.

b) Följande bataljon av 2. jägarregementet följer efter den främsta och rensar avsnittet II och besätter omedelbart dammövergången och bron på norra sidan om Tavastgatan.

c) Bataljon Nordenswan följer efter föregående bataljon och uppnår avsnitt III och besätter genast den nordligaste bron.

d) Bataljon Tiainen stormar fram i anslutning till bat. Nordenswan och uppnår avsnitt IV och V.

De områden, som å kartan äro utmärkta med bokstaven M[1]), besättas av avsnittet A (major Malmberg).

Vissa röda nästen ha till bataljonernas kännedom angivits på kartorna och böra dessa under rensningsarbetet vara föremål för särskild uppmärksamhet.

4) Alla bataljoner anmäla genom kurir hos avsnittets stab om uppnåendet av deras mål.

5) Från kl. 3 f. m. till kl. 3.05 f. m. beskjuta maskingevären vid de på fronten öster om Tammerfors stående trupperna (2. jägarregementets I bataljon, kompani Hultkrantz) jämte dessa trupper den mot dem liggande fienden med häftig eld. För

[1]) Å ovanstående karta har användts begynnelsebokstäverna i bataljonschefernas namn.

Foto H. Natvig.

STUPADE VITGARDISTER VID LANDSVÄGEN NÄRA SJUKHUSET OCH BEGRAVNINGSPLATSEN. EN SANITETSPATRULL HOPSAMLAR DE DÖDA. I BAKGRUNDEN TAMMELA STADSDEL.

den skull bör tillräcklig ammunition tillhandahållas denna front, för att ingen ammunitionsbrist må inträda efter eldgivningen.

6) Som särskilt igenkänningstecken mellan stormtrupperna bör envar till desamma hörande man bära grankvistar fästade i mössan och armbindel. Vidare i reserv ännu några grankvistar i fickan, vilka i tvivelaktiga fall kunna visas som igenkänningstecken.

7) Som byte tagna förnödenheter, vapen och ammunition böra samlas på gatan och ställas under bevakning, sammaledes även eventuella fångar.

Ausfeld,
överste och avsnittschef.

Ausfelds avdelning hade sålunda i uppdrag att rycka fram i snabb kolonnmarsch och springa över den nedanför forsen befintliga dammbyggnaden samt därefter avancera till Esplanaden. Det var nämligen antagligt, att de röda under det häftiga bombardemanget tagit sin tillflykt till källare och andra skyddande platser. Innan de efter artillerieldens upphörande skulle hinna fram ur sina gömställen, skulle de vita redan stå mitt bland dem. Sålunda skulle fienden skingras, och ställningen skulle vara lättare att behärska: man skulle icke vara tvungen att intaga hus efter hus, kvarter efter kvarter. Men

vid krigsoperationerna kunna oförutsedda mellanfall inträffa, som omintetgöra även den bästa plan. Så hände det även här.

Överste Ausfeld hade ordnat sin trupp sålunda, att 2. jägarregementets VI[1]) och IV bataljoner gingo i spetsen; efter dem följde bataljon Nordenswan och sist bataljon Tiainen, vilka stodo på Kalevankangas i skydd av kasärnerna. I reserv stodo Svenska brigaden och kompani Hultkrantz, vilka fattat posto i en sandgrop i östra ändan av begravningsplatsen. 2. jägarregementets XII bataljon fick stanna kvar på sin vakthållningslinje, vilken sträckte sig från kasärnen över västra delen av begravningsplatsen till Iidesjoki och avsåg att hindra eventuella utbrytningsförsök från Tammerfors.

Foto H. Natvig. RYSKA KYRKAN.

I nyssnämnda sandgrop befann sig överste Ausfeld med stab jämte Svenska brigadens t. f. chef löjtnant Sandberg, när bombardemanget började.

Efter artilleriförberedelsens avslutande uppsändes en ljusraket till tecken på att Ausfelds kolonn skulle företaga sin djärva stormning.

1. kompaniet av 2. jägarregementets VI bataljon satte sig genast i rörelse under befäl av sin chef jägarkapten G. E. Melin[2]). Underbefälhavarna — jägare — marscherade på sidan om sina plutoner för att hålla kompaniet samlat. Efteråt följde de övriga kompanierna och bataljonerna.

Men redan i början av stormningen slog en från Pyynike avskjuten granat ned på landsvägen, längs vilken trupperna ryckte fram, och avskar kolonnen vid VI bataljonens 2. kompani. Samtidigt utsattes de sålunda i oordning bragta leden för en mördande maskingevärseld, när man försökte ånyo samla och föra dem fram. I den breda kolonnen stupade eller sårades flera tiotal.

[1]) På natten, innan bombardemanget vidtog, sårades bataljonschefen jägarkapten P. W. Zilliacus, som hade infunnit sig vid ett på begravningsplatsen stående batteri för att kontrollera sin klocka. Här träffades han av en fientlig kula, dock icke med dödlig påföljd.

[2]) Se bilden sid. 250.

Foto Laurent. FÄLTET MELLAN SJUKHUSET OCH BEGRAVNINGSPLATSEN.

Manskapet började söka skydd och draga sig tillbaka; en del drog sig över till de andra vita trupperna på begravningsplatsen, varest de togo betäckning av staketets stenpelare och gravvårdar; en annan del tog sin tillflykt till sandgroparna norrom begravningsplatsen och västerom kasärnerna. Vissa truppavdelningar höllo dock stånd vid tegelbruket, där de underhöllo eld med gevär och maskingevär. De i sandgroparna hoppackade männen kunde med inga medel förmås att åter rycka fram, särskilt som officerarna och även underofficerarna voro fåtaliga. Och det var icke att förvåna sig över att de röda, sedan det i mörkrets skydd företagna överrumplingsförsöket misslyckats, bjödo på ett allt häftigare motstånd: från Tammela folkskola, från slaktinrättningen, från fabrikerna österom stationen, från sandgroparna nordväst om sjukhuset och från ryska kyrkan spyddes eld mot den skogsdunge, från vilken de vita hade bort komma fram i alldeles öppen terräng. Dessutom bombarderade fiendens artilleri begravningsplatsen.

Medan kolonnens huvudstyrka redan i början av sitt stormningsförsök hejdats och nu gjorde förtvivlade försök att avancera, vilka dock alla voro

Foto O. Sumelius.

SKOG INVID DE RYSKA KASÄRNERNA.

fåfänga, hastade Melins kompani planenligt framåt. I spetsen gick jägarkapten Melin, åtföljd av 8 soldater, som medhade handgranater, yxor m. m. Sedan följde 3 plutoner i gruppkolonn och slutligen eftertruppen under befäl av jägarlöjtnant Sten Holm. Kompaniet sammanhölls av jägarbefälet, som marscherade framför och vid sidorna av sina truppdelar.

Redan innan detta spetskompani nått fram till staden, måste en del sårade lämna sig efter, bl. a. jägarlöjtnant Harry von Essen och jägarfältväbel Arthur Ansas[1]). Mellan sjukhuset och den över järnvägen ledande bron hade de röda i en källare alldeles invid vägen inrättat en maskingevärsposition, där två maskingevär riktades mot angriparna på 50 m:s avstånd. Dock lyckades kompaniet komma förbi, ty de röda sköto till en början för högt[2]). En avdelning rött infanteri, som stod på högra sidan om vägen, skingrades me-

Foto H. Natvig.

DEN NEDERSTA DAMMEN ÖVER TAMMERKOSKI, LÄNGS VILKEN DE VITA TÅGADE ÖVER TILL TAKFILTFABRIKEN.

[1]) De råkade sedermera i de rödas händer och blevo ihjälslagna med gevärskolvar.

[2]) För de övriga vita kompanierna blevo maskingevären däremot till stort men. Se sid. 232.

dels handgranater, och på andra sidan järnvägsbron stötte stormkolonnen på rödgardister, som vid ett gathörn fattat posto bakom pappersbalar, men dessa nedgjordes. In på Klädesfabrikens område trängde kompaniet genom en i planket gjord öppning, och på samma sätt kom det ut därifrån till forsen. Då man här märkte, att de röda vid ändan av Tavastbron uppställde kanoner och sedan maskingevär, fälldes det manskap, som skötte dem, med välriktade skott. Sålunda kunde angriparna utan att störas från detta håll en och en springa över nåldammen och nå fram till Takfiltfabriken. Då man här erfarit, att de röda hade på granngårdens tak uppställt ett maskingevär, varmed såväl forsens östra strand, som det på västra sidan belägna Laukkotorget kunde bestrykas, beslöt kapten Melin föra sin trupp längs Regeringsgatan, och efter att ha kommit fram till hörnet av Västragatan avsköt han jämlikt order 3 ljusraketer till tecken på att denna punkt redan uppnåtts.

Foto Laurent.
VÄGEN FRÅN SANDGROPARNA TILL SJUKHUSET OCH BEGRAVNINGSPLATSENS SYDVÄSTRA HÖRN.

STEN HOLM.

J. VÄISÄNEN.

H. H. T. von ESSEN. †

Nu fortsatte kompaniet under strid sin framryckning längs Västragatan ända till Näsilinna, vilket togs med storm. Som krigsbyte erhölls här 2 kanoner och 2 maskingevär. Av de förstnämnda hade man dock senare, då de röda börjat ansätta Näsilinna, icke någon nytta, enär det i truppen icke fanns någon, som kunde sköta dem.

Då överste Ausfeld varsnat, att hans anfallskolonn misslyckats i sin framryckning, utfärdade han till Svenska brigaden order, att två av dess kompanier skulle gå fram på södra och sedan på västra sidan om sjukhuset. Här stodo nämligen redan förut trupper (2. jägarregementets XII bataljon), vilka behövde förstärkningar för den händelse, att de röda ginge till anfall eller sände sitt pansartåg från Pyynikesidan. Även var det nödigt att förstärka ställningen härstädes i förväntan på att Grafströmska avsnittet med sitt anfall nådde fram till samma linje.

De båda kompanierna från brigaden satte sig i rörelse mot begravningsplatsen, men ehuru de båda hade bort taga vägen söderom sjukhuset, skilde sig hela andra kompaniet och även en del av det första från den utvecklade kedjan och ställde kosan mot norr, mellan sjukhuset och begravningsplatsen. Men under tiden erhöll chefen för 2. jägarregementets XII bataljon, jägarkapten E. G. Kumlin, från regementets kommendör order att snabbt företaga ett motanfall mot de röda, som sökte bryta sig ut ur staden. Inom några minuter hade Kumlin samlat det i östra ändan av begravningsplatsen stående 3. kompaniet (jägarfältväbel Bergman) samt det på södra sidan stående 2. kompaniet (jägarlöjtnant Väisänen) och skyndade jämlikt order till sjukhuset. Såväl härifrån som från begravningsplatsen öppnades eld mot de misstänkta trupper,

G. JÄGERSKIÖLD. †

F. G. TROILI. †

S. von STEDINGK. †

STUPADE MEDLEMMAR AV SVENSKA BRIGADEN.

som rörde sig mellan sjukhuset och begravningsplatsen, men som sedan visade sig vara de vilsegångna svenska brigadisterna. När dessa utsattes för beskjutning bakifrån, vände de omedelbart om mot begravningsplatsen, varefter misstaget snart uppklarades.

Men denna del av brigaden gav sig åter ut i den förra nordliga riktningen, följaktligen mot ett område, som låg under de rödas eld. Synbarligen hade cheferna missuppfattat ordern eller ock kände de icke till trakten. Följden var sorglig: allt flere stupade för de rödas maskingevärseld. Redan i början hade bland manskapet stupat Olof Palme[1]), F. G. Troili m. fl., senare furirerna Rudolf Johansson och G. Jägerskiöld samt menige N. Th. Brunou, S. von Stedingk m. fl. Många sårades dessutom. Brigaden höll dock tappert stånd, tills överste Ausfeld, som underrättats om den kritiska ställningen, beordrade Svenska brigaden att ånyo samlas vid sydvästra hörnet av sjukhuset. Han måste helt och hållet omlägga hela anfallet.

I själva verket hade ställningen en tid varit i hög grad förvirrad.

Till platsen hade nyss anländt 1. jägareregementets III eller Mellersta Österbottens bataljon, som fått order att kl. 5.30 m. marschera till Tammerfors för att där stå till överste Ausfelds disposition och förena sig med Svenska brigaden, vilken uppgavs befinna sig vid kommunalsjukhuset. Bataljonen skulle undersöka, i vad mån det var möjligt att härifrån gå till anfall, och därom underrätta överste Ausfeld. Bataljonens chef var jägarkapten Erik Schauman

[1]) Se bilden i del IV, sid. 34.

ERIK SCHAUMAN.

och kompanichefer voro jägarkapten A. Grönberg samt jägarlöjtnanterna B. J. Lemberg och J. Mäkiniemi.

Bataljonen tågade över landsvägsbron, som korsade järnvägsbanan, och påträffade i en sandgrop på vänstra sidan om sjukhuset spillror av Svenska brigaden. Den visste ingenting om sin chef, och överhuvud saknade de trupper, som besatt backarna vid sjukhuset, allt högre befäl. Till följd härav hade samarbete mellan dem varit omöjligt, och de hade redan en längre tid befunnit sig på samma plats. Ej heller visste de något om vad som tilldrog sig på flyglarna. Ställningen var sålunda högst förvirrad, och det krävde sin tid, innan man kunde få ordningen återställd.

Överste Ausfeld gav order, att Tammela folkskola och husen österom banan genast skulle bombarderas, för att de vitas ställning vid begravningsplatsen måtte förbättras och Malmbergska avdelningens operationer i Tammela underlättas. Samtidigt vidtog överste Ausfeld åtgärd för anordnande av en kringgående rörelse mot stationen längs den s. k. Pinnivägen.

PINNIVÄGEN.

Vid ½ 10-tiden fick kapten Kumlin direkt från överste Ausfeld en så lydande order:

Bataljon Kumlin går till anfall mot de framförliggande sandgroparna och besätter dem, sedan de på andra sidan, på en hög kulle belägna röda ställningarna beskjutits i 15 minuters tid medels minkastare.

Sedan en minkastare sydost om sjukhuset försatts i

J. MÄKINIEMI.

A. GRÖNBERG.

B. J. LEMBERG.

verksamhet och fortsatt den i 15 minuter, gav kapten Kumlin order, att båda kompanierna skulle avancera söderifrån längs den förbi sandgropen ledande s. k. Pinnivägen. Anfallet mot sandgropen skulle ske i gles och utdragen kolonn och i hårdast möjliga språngmarsch, och angriparna skulle få stanna och skjuta, först vid den motsatta kanten. Löjtnant Väisänens kompani skulle därefter storma och besätta den på västra sidan om vägen belägna kulle, som just beskjutits med minkastaren. Fältväbel Bergman åter skulle rensa och besätta den sandgrop, som låg österom vägen, omgiven av ett staket.

Ställningen inom det område det gällde besätta var följande.

De vita trupperna innehade kullarna sydväst om sandgropen ävensom i nordost en hög kulle mellan den omgärdade delen av sandgropen och det invid sjukhuset belägna kvarteret. I själva sandgropen däremot funnos inga vita trupper. De rödas kedja med därtill hörande löpgravar gick i riktningen nordost-sydväst på den motliggande kullen, i närheten av korsningen mellan Messuby- och Pinnivägarna.

Till en början gick allt överraskande väl. De röda kunde icke se den avancerande truppen, utan riktade sin eld mot de vita positionerna på de kringliggande höjderna. Men när de första männen i 2. kompaniet stego uppför den flere tiotal meter höga och i 40° lutande sluttningen, brakade mot dem en salva, och den ena efter den andra rullade utför backen. Man kunde icke förstå, varifrån skotten kommo, tills man varsnade, att truppen utsatts för flankeld från översta våningen i ett stenhus, beläget i södra ändan av Tammela stadsdel. Löjtnant Väisänen var redan med några man nästan uppe på backens krön, och den

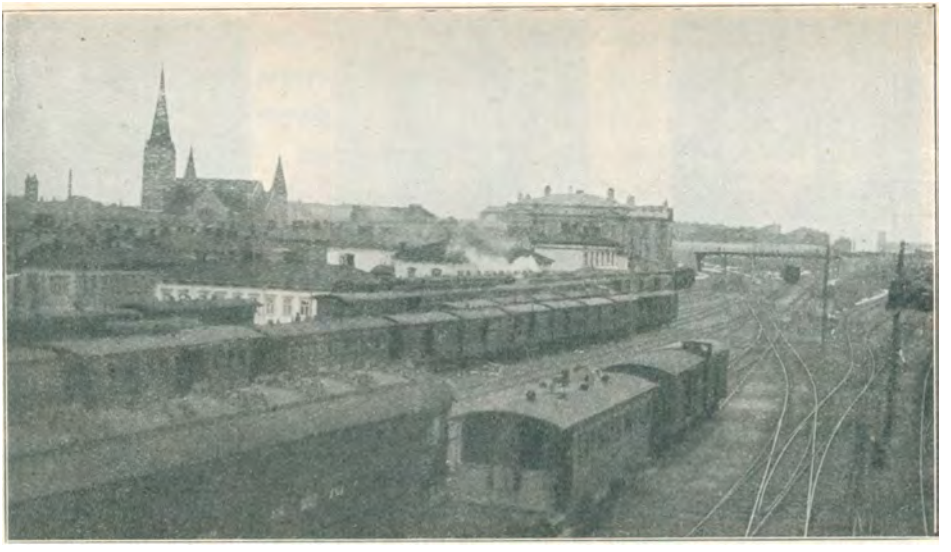

Foto H. Natvig. TAMMERFORS BANGÅRD.

nämnda faran kunde lätt undvikas, så snart man kommit underfund med varifrån den hotade.

Snart uppstod en häftig strid vid de rödas befästningar, därifrån försvararna nödgades fly efter att hava lidit avsevärd manspillan. I sandgropen togos innanför planket såväl fångar som de 2 med plåtskydd försedda maskingevär, vilka på morgonen hejdat de vitas anfall. Envisa rödgardister, som lågo sårade uppe i de fientliga ställningarna, försökte ännu lömskt beskjuta de vita, men härpå gjordes snart slut.

Sålunda hade Pinnivägen rensats. Hit anlände ytterligare XII bataljonens 1. kompani. Överste Ausfeld hade visserligen givit order, att kompaniet skulle från Pinnivägen draga sig tillbaka på andra sidan om sjukhuset, men kapten Kumlin förde sin trupp vidare mot stationen, som blev det följande målet för de vitas anfall.

Sedan man genom artillerield bl. a. bragt de rödas eld i Tammela folkskola till tystnad, hade man nämligen till sist kunnat samla de på begravningsplatsen och på olika håll i sandgropar liggande trupperna till anfall mot järnvägsstationen.

Sedan de vita bemäktigat sig maskingeväven och befästningarna vid Pinnivägen, hotade synbarligen ingen fara från annat håll än ryska kyrkan, varest

de röda hade en maskingevärsposition, som fortfarande var i funktion. Den hade redan i flera timmar beskjutits med tre maskingevär, men utan att kunna bringas till tystnad. Slutligen fälldes tre av de fyra man, vilka skötte maskingeväret, medels några välriktade gevärsskott, varefter även den fjärde fann för gott att taga till flykten.

ATTILAS FABRIK.

När sålunda det sista, segt försvarade röda maskingeväret gjorts oskadligt, beordrade överste Ausfeld kl. 1 e. m. sina trupper att längs Pinnivägen storma järnvägsstationen. Då de sydliga trupperna dessförinnan hade rensat Kyttälä och Tammela stadsdel tidigare besatts av de vita, kunde man numera utan större motstånd tränga vidare. De fåtaliga röda, som ännu funnos inom järnvägsområdet, togo efter en kort skottväxling till flykten, sedan anfallstrupperna under höga rop närmat sig stationen, vilken besattes [1]).

[1]) I sitt förtjänstfulla arbete »Svenska Brigaden» har doktor Axel Boëthius kommit att tillmäta detta mot stationen företagna anfall, vilket såsom ovan angivits var en jämförelse-

MASKINGEVÄR, UPPSTÄLLT PÅ EN AV DE PAPPBARRIKADER, SOM DE RÖDA UPPFÖRT I TAMMERFORS AV MATERIAL, TAGET FRÅN DÄRVARANDE PAPPERSBRUK.

NÄSILINNA.
(FÖRE OCH EFTER KRIGET TAVASTLÄNDSKT MUSEUM).

Medan man på ovan angivet sätt kämpat på forsens östra sida och verkställt rensningsarbetet, hade jägarkapten Melin efter sin framkomst till Näsilinna kvarstannat där.

Först vid dagningen hade han kommit underfund med att de övriga vita trupperna ännu kämpade österom forsen och att hans eget kompani stod ensamt inom de rödas område. Inom kort hade även fienden börjat mot Näsilinna rikta en häftig eld med maskingevär och handvapen. Ytterligare hade från Santalahtihållet kommit ett pansartåg, som givit anledning till en livlig skottväxling. Det tvangs denna gång att draga sig tillbaka, men österom forsen hade rört sig ett annat pansartåg, som för de vita på Näsilinna alls icke skulle varit mera välkommet än det förra. Kapten Melin

NÄSILINNA EFTER BOMBARDEMANGET.

vis lätt uppgift, och särskilt kapten Runebergs och Svenska brigadens andel däri en för stor betydelse. Även finländska trupper voro ju där med, kommenderade av egna chefer, som icke voro Runeberg underordnade.

Härmed vilja vi icke förringa Svenska brigadens betydelse, som låg framför allt därutinnan, att vid samma tid som Sverige officiellt vägrade hjälpa vårt land i nödens stund, var de frivilligas ankomst ägnad att visa de enskildas varma intresse för vårt lands öden. Detta vapenbrödraskap kostade många ädla och modiga män deras liv, och vårt folk kommer alltid att ära deras minne. Och överhuvud stå vi alltid i tacksamhetsskuld till de rikssvenskar, vilka i brigaden eller som enskilda män i andra truppavdelningar kämpade i Finland, då vårt lilla folk med vapen i hand förnyade den uråldriga striden mellan väster och öster.

hade därför givit löjtnant Holm order att spränga banan, vilket dock icke lyckades vid det första försöket, utan pansartåget kunde passera stället. Sedermera sprängdes emellertid en tillräckligt stor del av skenorna.

De röda hade småningom från alla håll, även från östra sidan av forsen, öppnat maskingevärseld mot Näsilinna. Vaktposterna hade man redan nödgats indraga, och de röda skredo snart till anfall. Men trots de förluster, som drabbat de vid dörrar och fönsterståendeskyttarna, höllo de vita tappert stånd.

UNGT MANSKAP I MELINS KOMPANI.

Slutligen förde de röda till Västragatan en kanon och senare en annan till Esplanadgatan. Den förra bragtes till tystnad, sedan löjtnant Holm med gevär nedskjutit dess manskap, men det tövade ej länge, innan de röda skaffat nya kanoniärer. Båda kanonerna spydde nu granater över byggnaden, varest de vitas ställning blev allt vanskligare. Hunger, törst och långvarig nervspänning samverkade till att utmatta manskapet. Löjtnant Holm och fänrik Boström skötte maskingeväret, vilket de vita lyckats få oskadat i sina händer, när de togo Näsilinna. Men slutligen fanns ingen ammunition mera kvar. Lyckligtvis avtog dock de rödas artillerield på eftermiddagen, och något nytt infanteriangrepp företogo de ej.

Ställningen var emellertid tröstlös. De sårade kunde icke få någon hjälp. Varken mat eller vatten fanns, och ammunitionen höll på att taga slut. Då beslöt kapten Melin med tungt sinne att lämna de sårade åt sitt öde [1]) och rädda

[1]) Följande dag, då de vita ånyo besatte Näsilinna, voro av de sårade endast 4 man vid liv.

återstoden av sitt kompani genom att bryta sig igenom till den vita sidan. Kapten Melin sprang framför truppen, och löjtnant Holm följde som sista man. De röda kunde icke vid banan göra starkare motstånd; de som icke nedgjordes, togo till flykten. Sedan järnvägsbron passerats, fortsattes språngmarschen ned till Näsijärvi, därifrån kompaniet efter att ha gjort en stor kringgående rörelse lyckligt återkommo till de vita linjerna.

Det mod och den ståndaktighet, varmed denna lilla trupp hade kämpat, äro ägnade att i alla tider väcka aktning och beundran. Kompaniet förlorade 34 man i stupade och 50 i sårade, och det bestod huvudsakligen av manskap från Svenska Österbotten, vilket uttagits genom uppbåd.

3. AVSNITTET C I VERKSAMHET.

Överste Grafström utfärdade den 2 april följande order:

Brigaden Grafström.

Operationsorder nr 1.

Anfallet sker i enlighet med bilagda order:[1])

A. *Bataljonen Wilkman* skall understödja vänstra anfallsflygelns framryckning. För den skull skall bataljonen kl. 5 e. m. hava övertagit hela fronten från Iidesjärvi västerut. All gruppering skall ske dolt för fienden och utan eldgivning. Bataljonens infanteri och kulsprutor skola kl. 7 e. m. stå dolda anfalls- och eldgivningsberedda i dessa ställningar. Anfall och eldgivning först på vidare order. Bataljonen med dess kulsprutor skall så grupperas, att i första hand, när vänstra anfallsflygeln kommit i framryckning, höjden närmast vid och väster om grushöjden ända till Ratina kan tagas under eld och likaledes området Hatanpää allén—Iidesjärvi-bäcken från Iidesjärvi till Pyhäjärvi rensas. Kulsprutorna skola även grupperas med hänsyn till att kunna taga halvön väster om forsmynningen, från denna 500 m västerut, under eld.

När anfallsgruppens vänstra flygel tagit Ratinahalvön, vändas kulsprutorna eldberedda mot nyssnämnda halvö. Bataljonen får ej förrän på vidare order framgå över bäcken från Iidesjärvi till Pyhäjärvi.

När bataljonen nått bäcken, återsamlas den vid järnvägsbron om fiendens eld så medgiver.

Bataljonschefen skall hela tiden kunna med order träffas längs östra diket vid järnvägen Lempäälä—Tammerfors.

En pluton kvartervakt vid stabens kvarter från kl. 6.45 e. m. Rapport till mig:

1. När bataljonen intagit sin dolda gruppering.
2. När halvön söder om bäcken rensats.
3. När bataljonen återsamlats vid järnvägsbron.
4. I övrigt när särskilda meddelanden av vikt förefinnas.

---

[1]) Se den allmänna ordern sid. 220.

Ständig förbindelse med anfallsgruppens vänstra flygel — vid avsnitt B — så att bataljonen alltid vet, huru långt fram den hunnit.

RATINA, SETT FRÅN TAMMERFORS.

B. *Bataljonen Vasa* skall kl. 7 e. m. stå dolt uppmarscherad i skogen söder om den lilla bäcken, beredd att på vidare order framgå mot Pyynikehalvöns östra del. Rapport till mig, när bataljonen intagit denna plats. 6 tvåspråkiga rapportkarlar anmäla sig hos mig kl. 6.45 e. m. för orderöverföring.

När anfallet igångsättes, skall bataljonen som spetsbataljon framgå mot Pyynike-åsens östra del rätt norrom Hatanpää-udden till 500 m. väster därom.

Efter stormandet av Pyynike-åsen (som västra gräns utsiktstornet) rensas densamma. Därefter svänger bataljonen åt höger och framrycker mot öster till lämplig linje, där den stannar och intager ställning med front mot staden. Framryckningen avstannar därefter. Bataljonschefen söker vid utsiktstornet förbindelse med Winges bataljon.

Rapport till mig:

1) När bataljonen nått stranden.
2) När bataljonen nått utsiktstornet.
3) När fronten vänts mot öster.
4) När framryckningen mot öster avstannar.
5) I övrigt när något av vikt inträffar.

C. *Winges bataljon* skall kl. 7 e. m. stå dold anfallsgrupperad vid Partola, beredd att på vidare order framgå med högra flygeln mot Pyynikehöjdens utsiktstorn. Förbindelser med bataljonen Vasa, som är spetsbataljon. Högra flygeln mot utsiktstornet. Efter tagandet av höjden rensas åsen västerut till de ryska skansarna, som besättes. Ingen framryckning därefter. Noggrann förbindelse med bataljonen Vasa vid utsiktstornet.

Rapport till mig:

1) När bataljonen nått stranden.
2) När bataljonen nått utsiktstornet.
3) När ryska fältverken tagits.
4) I övrigt när något av vikt inträffar.

6 tvåspråkiga rapportkarlar från bataljonen anmäla sig kl. 6.45 e. m. i brigadstabens kvarter.

DETSAMMA, SETT FRÅN PYYNIKE.

D. *Jyväskyläbataljonen* bibehåller sina ställningar. När bataljonerna Vasa och Winge framrycka, drager sig bataljonen samman vid

UTSIKT FRÅN RATINANNIEMI MOT HATANPÄÄ.

1. VIINIKANOJA BRO. — 2. SALMINENS LÄDERFABRIK. — 3. HYPPÖNENS SKOFABRIK. — 4. A. B. LOKOMO. — 5. PYHÄJÄRVI. — 6. BANVALLEN. — 7. HATANPÄÄ ALLÉ.

Partola och Viikinsaari. Av särskild vikt är att kl. 7 e. m. Viikinsaari är besatt med samtliga kulsprutor, så att därifrån vid behov dels ön norr därom kan tagas under eld, dels stranden hitom Pyynikehöjden kan rensas och fienden där hållas nere. Bataljonen tryggar vänstra flanken och förhindrar fientliga genombrytningsförsök.

E. *Artilleriet* kommer att enligt närmare bestämmelser öppna elden och understödja anfallet.

F. *All träng*, packad och anspänd, samlas vid järnvägsövergången 4 km söder om Tammerfors, där den skall inträffa kl. 7 e. m.

G. *Ambulanserna* stanna tillsvidare, där de äro. När bataljonen Vilkman tagit området söder om bäcken, må dess ambulans framdragas. Bataljonerna Vasa och Winge följas av sanitärer, men deras ambulanser stanna, där de äro.

H. *Ammunitionskolonnen* stannar vid divisionens stridsträng.

I. *Trupperna skola* utspisas senast kl. 5 e. m. med starkt aftonmål lagad mat, dels medföra torrskaffning.

K. *Jag befinner* mig kl. 7 e. m. i mitt kvarter. När Hatanpää-halvön tagits, kommer jag att förflytta mig till Hatanpää gård och stranden rätt väster därom, dit rapporter sändas.

L. *Telefonavdelningen* ordnar direkt förbindelse med mig från Hatanpää den plats, som nyss nämnts, till kvarteret. Telefonpatrull hos mig. Noggrann telefonpåpassning från kl. 7 e. m.

Grafström.

Tillägg till operationsorder, nr 1.

Bestämmelser angående lyspistolernas användning.

1) 3 vita ljus — artillerielden bör upphöra mot Pyynikki-halvön och Jyväskyläbataljonens flankeringseld från Viikinsaari skall upphöra.

2) 3 röda ljus — utsiktstornet är i våra händer.

3) 3 gröna ljus — vi hava tagit de ryska skansarna.

4) Blandade ljus 500 m från stranden — vi befinna oss ute på isen och begära eldunderstöd.

Tillägg II. Överste Grafström anhåller om orientering.

HJ. A. SÖDERMAN.

G. A. F. BÄCKMAN.

M. T. LAURILA.

Kort sagt var det alltså meningen att företaga ett samtidigt anfall mot Ratina och Pyynike. I främsta linjen skulle placeras Norra Tavastlands II bataljon (Wilkman), Vasa bataljon och Norra Tavastlands III bataljon (Winge); Jyväskylä bataljon stod som reserv. I själva verket skulle dagens anfall från detta håll koncentreras uteslutande mot Ratina halvö och därifrån gå vidare mot Kyttälä; sålunda blev den offensiva insatsen från avsnittet C tämligen svag.

Fienden hade på detta håll goda maskingevärspositioner på Ratina ås, framför ryska kyrkan och på en sandkulle, belägen mellan stationsområdet och den s. k. Pinnivägen.

I och för anfallet mot de röda befästningarna inom själva staden var det område, som det gällde besätta, fördelat mellan de skilda kompanierna av bataljon Wilkman på följande sätt: 1. Lappo-kompaniet skulle bemäktiga sig ryska kyrkans omgivningar, 2. Lappo-kompaniet skulle besätta mellersta delen av Ratina halvö, och 3. Jyväskylä-kompaniet skulle rensa spetsen av halvön.

Kl. 3 f. m. gick man även på detta håll till anfall.

Utan dröjsmål ryckte 1. kompaniet fram längs Hatanpäävägen, förbi A. B. Lokomo, Hyppönens skofabrik och Salminens läderfabrik samt över Viinikanoja mot ryska kyrkan, vid vilken de röda hade en maskingevärsposition. Härifrån liksom från stationsområdet och höjderna vid Pinnivägen öppnades en så häftig eld mot angriparna, att det till slut blev för dem omöjligt att avancera. Då de övriga kompanierna icke kunde skynda till hjälp stannade de nästan ända till middagstiden på samma plats. En gång försökte några våghalsiga ynglingar krypa fram till maskingevärspositionen vid kyrkan och bemäk-

tiga sig den, men i sista ögonblicket upptäcktes de och blevo bortsopade av ett maskingevär.

I läget inträffade likväl småningom en förändring.

För det första hade den röda ledningen beslutit uppgiva Kyttälä stadsdel och draga sig tillbaka på andra sidan forsen. Order härom utfärdades kl. 11 f. m., och reträtten till stadens centrum måste ske hastigt, ty Tavastbron skulle oförd röjligen sprängas. Jämsides med evakueringen av Kyttälä stadsdel anstiftades mångenstädes mordbrand. Medelst bensin och andra antändningsmedel sattes eld på ett antal hus vid Tavastgatan, där även två kvarter nedbrunno. Synbarligen hade de röda icke tid att företaga ett grundligare förstörelseverk.

HYPPÖNENS SKOFABRIK.

Men reträttordern hade man icke hunnit frambefordra till de främsta linjerna. Av denna anledning hade manskap kvarstannat bl. a. på den tidigare nämnda maskingevärspositionen. När sedan medelst några välriktade skott från avsnittet B maskingevärsmännen vid ryska kyrkan oskadliggjorts[1]), kunde 1. kompaniet utan större motstånd vid ½ 12-tiden avancera till Kyttälä stadsdel.

2. kompaniet, som från kl. 10 föregående kväll haft vakttur och legat i kedja på Hatanpää, hade som nämnt att attackera mellersta delen av Ratina, lät vänta på sig, och härigenom råkade 3. kompaniet i en högst betänklig ställning.

Sistnämnda 3. kompani hade jämlikt order brutit upp från Metsola och först över isen tågat till Hatanpää åkrar samt därefter längs landsvägen förbi fabrikerna och över Viinikanoja till Ratina halvö. Här marscherade det vidare i skydd av den höga strandvallen. På uddens andra sida brann redan ett helt kvarter, och de rödas maskingevärseld svepte över angriparnas huvuden. Då den slutliga attacken mot halvöns spets icke skulle få företagas, innan 2. kompa-

[1]) Se sid. 241.

GÅRDAR VID TAVASTGATAN, ANTÄNDA AV DE RÖDA.

niet på sitt håll gått till angrepp, måste 3. kompaniet stanna och vänta. Men då ingenting inträffade, gick det slutligen ensamt till angrepp mot halvöns såväl mellersta del som dess spets, från vilken sistnämnda de röda skyndsamt togo till flykten, de sista med båt. De hade lämnat efter sig bl. a. ett maskingevär, vilket blev de vitas byte. Husen undersöktes och rensades.

Men efter dagbräckningen hämtade sig de röda slutligen från sin förvirring och togo Ratina halvö under korseld: både från Laukko och Nalkala torgen samt från spetsen av den motliggande udden. Även började de från Klädesfabriken tränga fram mot halvöns mellersta del, vilken lämnats utan försvar. Ett enda vitt kompani hade att hålla stånd på stränderna av halvön, för att fienden icke måtte få möjlighet att överskrida sundet, och samtidigt att avvärja det fientliga angreppet från halvöns mellersta del. I korselden stupade och sårades många av de vita, och de återstående funno det bäst att draga sig bort från halvön längs dess mot Hatanpää vettande strand. Även detta var

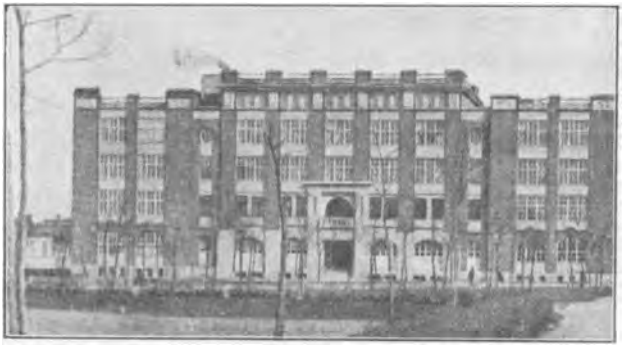

AALTONENS SKOFABRIK.

G. E. MELIN.

svårt och kunde icke ske utan manspillan. Endast försvararna av halvöns spets jämte de sårade och stupade blevo kvar[1]). Ytterligare började de vitas granater slå ned på udden. Men de, vilka i tid nått fram till Hatanpäävägen, anslöto sig här till andra trupper, som gingo till anfall mot staden. Stor var den manspillan bataljonen lidit under denna dag.

Vasa och Winges bataljoner, vilka hade att storma Pyynike, kunde till följd av fiendens häftiga eld alls icke avancera, varför här endast uppstod en livlig skottväxling. Jyväskylä bataljon stod fortfarande i reserv.

Även Satakundagruppen beordrades att deltaga i den stormning, vilken skulle äga rum tidigt på morgonen den 3 april. På utsatt klockslag var Hjalmarsons detachement färdigt, men dess verksamhet måste inskränka sig till bombardemang från haubits- och kanonbatterierna och infanteri- och maskingevärseld från de främre linjerna, då de icke sågo någon möjlighet att avancera. Under dagens lopp bombarderades det s. k. Hageltornet, utsiktstornet på Pyynike, Pispala och fiendens löpgravar.

3. *Stormningen fortsättes den 4—5 april*[2]).

Den 3 april på kvällen var stadens östra del intagen och besatt ända till forsen. Fortsättandet av anfallet följande dag blev en uppgift för Ausfelds och Grafströms avsnitt, medan rensningen av Kyttälä stadsdel och tryggandet av dess besittning anförtroddes åt Malmbergs avdelning.

Till de två förstnämnda avsnitten utfärdade överste Wetzer den 4 vid middagstiden följande order:

1. *Det fortsatta framträngandet* i staden skall ske steg för steg under möjligast noggranna spanande av det egna manskapet. Till överste Grafströms förfogande ställes bataljonen Söderman, vilken avgått till Tammerfors och bör erhålla order av överste Grafström. Rapport sändas alltefter det framträngandet fortskrider, särskilt då brohuvudena besatts och då esplanaden tagits. Dubbla brohuvuden hållas besatta även med kulsprutor.

[1]) De sårade fingo ligga här från kl. 6 på morgonen till kl. 11 på kvällen.

[2]) Rörande stadens rensning finnas mera ingående skildringar bl. a. i K. V. Kaukovaltas bok »Tampereen seudan kapinanhistoria», vilken här delvis använts som källa.

2. *Proklamationer* komma att nedkastas med uppfordran att kapitulera före kl. 3 e. m. Anfallet fortsätter oberoende härav. Mot fiendens sannolika missbruk av den vita flaggan skola alla säkerhetsåtgärder vidtagas.

3. *Sprängning* (mindre) av järnvägen till skydd för pansartåget verkställes genom överste Ausfelds försorg.

4. Major Hamilton med tre haubitser avgår senast i natt till Jakobstad enligt förut given order.

Överste Wetzer.

Törngren.

Kl. 11 på kvällen utfärdade överste Wetzer ytterligare en sålydande order:

1. *Framryckningen begränsas tills vidare* order givas till Esplanaden, vilken starkt besättes och tryggas med kulsprutor bestrykande alla tillgångar. Då Esplanaden besatts och området öster därom fullständigt rensats, ingives rapport.

2. För förhindrande av eventuella *utbrytningsförsök* sydvästut förstärkes överste Grafströms söder om Pyhäjärvi stående grupp redan i kväll med bataljonen Bäckman utom en pluton, som kvarlämnas som vakt vid sjukhuset. Trupperna vid Partola, Viikinsaari och ön väster därom förstärkas väsentligt och noggrann förbindelse upprätthålles med Satakundagruppen. Överstelöjtnant Renvald ställes tillsvidare till min disposition.

3. Till vardera överste Ausfelds och Grafströms förfogande ställes av kapten Sievert *ett batteri* à två haubitser.

4. *Vörå skolbataljon* skall i morgon kl. 10 f. m. inträffa vid järnvägsövergången norr om Iidesjärvi östra ända, där överbefälhavaren kommer att avtacka bataljonen. [1])

5. *Bataljonen Stjernschantz* återgår i morgon till major Malmbergs förfogande.

Major Malmberg övertager i morgon ansvaret för stadsområdet öster om forsen. Utan hinder härav kunna delar av de andra grupperna efter överenskommelse mellan befälhavarna förläggas inom major Malmbergs område.

6. Vid järnvägsstationen skall genom löjtnant v. Frenckells försorg ordnas *telefoncentral* med förbindelse till gruppcheferna. Vid centralen skall anordnas ständig påpassning för mottagande och omedelbart mångfaldigande av order i tre exemplar.

7. Ordern angående major Hamiltons och haubitsernas avgång till Jakobstad upphäves.

8. På förekommen anledning uppmanas respektive truppbefälhavare att strängt tillse att privategendom icke tillgripas. I de fall då sådant förekommit skall undersökning inledas. De skyldiga komma att ställas till ansvar inför krigsrätt.

Överste Wetzer.

Törngren.

Under dagens lopp voro de skilda avsnitten verksamma på följande sätt.

Malmbergs avdelning fortsatte att trygga besittningen av de föregående dag rensade stadsdelarna.

Överste Ausfeld sände 1. jägarregementets III bataljon (Schauman) över järnvägsbron för att besätta Näsilinna, vilket föregående kväll utrymts av Melins kompani, och för att rensa området mellan Esplanaden och Konungsgatan. 2. jägarregementets VI bataljon (bat. Sundman, f. d. Zilliacus) sändes fram för

[1]) Se del IV, sid. 175.

RÖDGARDISTER, SOM STUPAT VID NÄSILINNA 3—4 APRIL.

att besätta husen mellan Konungsgatan och forsen. Före attacken skulle artilleriet — d. v. s. 1. tunga batteriet och haubitsbatteriet, vilka flyttats till en öster om begravningsplatsen förefintlig sandgrop — bombardera Näsilinna och därpå de rödas pansartåg, vilket stod på banan väster om Näsilinna.

Trupperna fördes från stationen till Tuominenska gården[1]) och därifrån till Linnespinneriets område, varest överste Ausfeld kvarstannade under den tid kampen pågick. Sedan artilleriförberedelsen avslutats, utsändes en del av trupperna för att taga Näsilinna, varvid jägarbataljon Schauman gick i spetsen. Såsom förtrupp skyndade Mäkiniemis kompani över bron och skyddade de andras övergång. Anfallet understöddes medelst en häftig maskingevärseld från Myllysaari, vilken snart bragte två av de rödas maskingevär till tystnad. De vita kolonnerna sprungo fram över Björneborgsbron och stormade Näsilinna utan nämnvärda förluster, ehuru de röda från Särkänsaari brädgård öppnat mot dem maskingevärseld och pansartåget försökte hindra deras framryckning.

Men inom kort ankom från Santalahti pansartåget, och åstadkom med kanoner och maskingevär förödelse bland trupperna kring Näsilinna. Även flera jägarofficerare stupade. Slutligen började dock pansartåget draga sig tillbaka mot Santalahti. Kort därpå träffades lokomotivet av en granat, varigenom det

[1]) Se sid. 225.

EINAR HACKZELL[1]).

A. E. TANSKANEN.

EERO BORG.

illa ramponerades. Även Särkänsaari brädgård besköts med resultat, att brädstaplarna kullvräktes jämte de rödas därpå ställda maskingevär.

Under tiden hade 3. kompaniet av VI bataljonen (Sundman) trängt in på Finlayson & C:os fabriksområde, vilket, då endast en och annan röd befann sig där, kunde besättas utan motstånd, varvid tjänstemän och andra vita befriades från sina gömställen. Ett maskingevär, som stod i korsningen av Satakunda- och Kyrkogatorna, bragtes till tystnad av en jägarofficer, som nedkastade på det en bomb från fabrikens tak.

De vita spridde sig småningom för att rensa norra delen av stadens centrum mellan forsen, Esplanaden och Trädgårdsgatan. Här hade de röda satt sig till försvar med kanoner, maskingevär och handvapen. Av deras kanoner var en uppställd i korsningen av Esplanaden och Trädgårdsgatan och ett par andra längre borta i västra ändan av sistnämnda gata. Dock användes icke mera dessa kanoner, och av de senare skadades en av de vitas artilleri. Däremot var ett av deras maskingevär, vilket stod i Trädgårds- och Mustalahti-

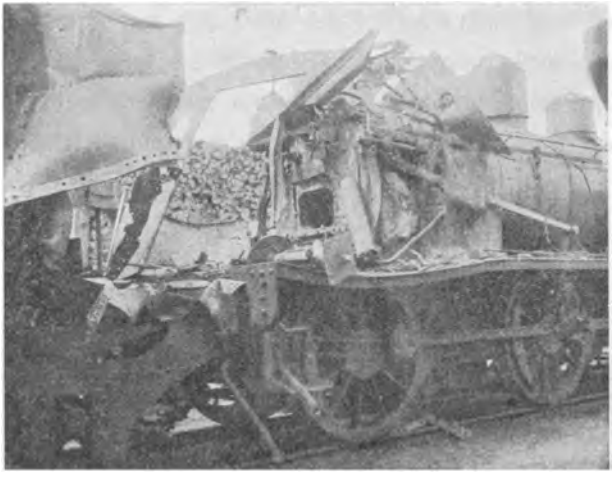

RAMPONERAT LOKOMOTIV TILL ETT PANSARTÅG.

[1]) Numera Hakasalo.

SKYDDSKÅRISTER FRÅN KAUHAJOKI EFTER TAMMERFORS' INTAGNING. (AV DERAS KAMRATER STUPADE DÄR 29 OCH SÅRADES 43 MAN).

gatornas hörn, de vita till förfång. Den största faran hotade emellertid från de stora husen vid Trädgårds- och Köpmansgatorna, ty dessa voro besatta av de röda, som från dem riktade mot angriparna en häftig eld. Särskilt förbittrad blev striden vid hörnet av Konungs- och Köpmansgatorna, där bl. a. Tirkkonenska gården och Tammerfors banks hus äro belägna. Vid kampen om dessa gator och hus blevo många vita dödade eller sårade.

1. och 3. kompanierna av bataljon Schauman hade fått i uppdrag att rensa den mellan Esplanaden och Konungsgatan liggande delen av staden sålunda, att den förra övertog den östra och den senare den västra hälften därav. När de i språngmarsch ryckte ut från Näsilinna, mottogos de av häftig eld, varigenom kompanierna kommo att sammanblandas. De rödas motstånd var häftigt, och när en del av angriparna trängt över Trädgårdsgatan, blevo de kringrända på en längre tid, vilket kostade dem många döda och sårade [1]).

En viktig, dominerande plats var teaterhuset, från vilket de röda med maskingevär beskötо bl. a. de vita, som rörde sig på forsens stränder. Därför beord-

[1]) Truppen, som huvudsakligen bestod av manskap från Kauhajoki, råkade vid Konungsgatan n:o 21, 24 och 26 i handgemäng med en övermäktig fiende och nödgades slutligen söka skydd i huset n:o 24, varest den ett helt dygn fick försvara sig och sköta sårade kamrater. Dess förluster utgjordes av 19 stupade och flera tiotal sårade.

DE RÖDAS BARRIKADER VID TAVASTBRON, VILKA AVLÄGSNADES EFTER INTAGNINGEN.

rade överste Grafström 2. jägarregementets IV bataljon (Hanell) och Svenska brigaden att besätta detta hus genom ett angrepp från Frenckellska fabriken. Men när detta angrepp utfördes, visade det sig, att teaterhuset redan utrymts av de röda. Dessa hade på förmiddagen blivit oroliga, sedan de erfarit, att de vita visat sig i närheten av Näsilinna, och när de senare varsnat, att de vita över nåldammen trängt över till Takfiltfabriken, uppstod bland dem panik. Alla förråd hade därför liksom manskapet samlats och förts över torget till Kansallispankkis hus. Det var alltså för de vita möjligt att besätta teatern, men här fingo de i sin tur försvara sig mot de rödas eld, som öppnades från stadshuset och andra byggnader i närheten.

Medan Ausfelds trupper rensade norra delen av stadens centrum intill Tavastgatan och härvid gjorde sådana framsteg, att de vid 8-tiden på kvällen nått fram till Esplanaden, voro Grafströms trupper likaledes sysselsatta söder om Tavastgatan. Men

Foto H. Natvig. TEATERHUSET.

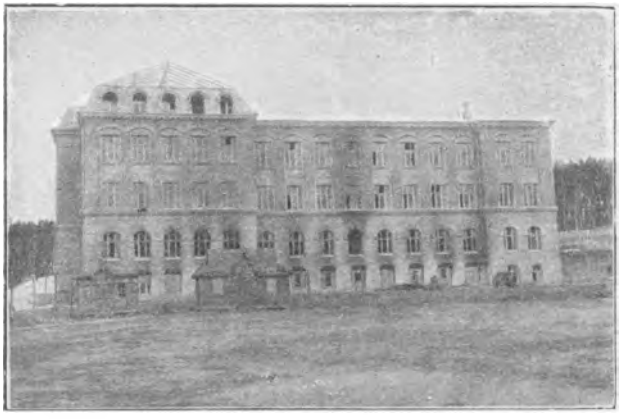

TAMMERFORS TEKNISKA LÄROVERK EFTER DEN RÖDA TIDEN.

för dem gällde det nu att komma över forsen

Vi omnämnde, att de röda i teaterhuset gripits av panik, när de märkte, att vita uppenbarat sig vid Takfiltfabriken. I själva verket hade vita trupper kommit över forsen, ehuru detta i förstone synts omöjligt. Broarna voro nämligen undermi-nerade, och de röda stodo på sin vakt på den motsatta stranden. På vardera sidan om forsen hade uppställts maskingevär och minkastare, vilka understödde infanterielden. Alla de försök, som gjordes av vita frivilliga att komma över längs den understa nåldammen vid Klädesfabriken, misslyckades i början. Den första trupp, som trängde över — vid 2-tiden på dagen — var Norra Tavastlands III bataljon (Winge). Man hade nämligen utrönt, att de röda icke besatt den mitt emot liggande Takfiltfabriken, och detta var en uppmuntran att fortsätta bemödandena. I varje händelse var försöket djärvt, ty oavsett det våghalsiga i att överskrida dammen, var envar, som inlät sig på företaget, utsatt för de rödas eld från teatern och andra platser. Men man lyckades oväntat väl. Studenten Eero Borg nådde vid 12—1-tiden på dagen som den förste andra stranden. Han sårades blott i ena handen och försökte nu, medan han sökte be-täckning, medelst tecken uppmana de övriga att följa efter. Slutligen kom

EN AV DE SKADADE KANONERNA INVID TEKNISKA LÄROVERKET.

gruppchefen Ollikainen över och efterhand de övriga, medan de skyddades av elden från fyra maskingevär.

Takfiltfabriken visade sig i själva verket vara helt fri från rödingar, och de vita kunde i allsköns ro undersöka ställningen. De avancerade försiktigt vidare, i det att de aktade sig för fiendens maskingevärseld, vilken riktades mot dem längs Regeringsgatan. Snart råkade de emellertid i gatustrid vid korsningen av Kyrko- och Regeringsgatorna, där de bemäktigade sig ett av de rödas maskingevär. Hus efter hus rensades därpå längs Regerings- och Hamngatorna, utan att fienden längre bjöd på något ordnat motstånd.

Senare, d. v. s. vid 7—½8-tiden på kvällen, fördes ytterligare bataljon Söderman över samma damm; efter en halv timme hade den kommit över till Takfiltfabrikens område. Här kvarlämnades 3. kompaniet som reservtrupp, medan de båda övriga kompanierna tågade vidare längs Regeringsgatan mot Östra Parkgatan, härvid utställande posteringar vid tvärgatorna. På vissa ställen förlades skyddsmanskap i byggnaderna, enär krypskyttar höllo sig dolda på vindarna. Två kulsprutor följde med, under det att truppen långsamt avancerade och rensade norra sidan av nämnda gata ända till Tavastgatan. Kvarteren mellan Regerings- och Hamngatorna ävensom kvarteren söderom sistnämnda gata hade redan övergivits av de röda, bortsett från de överallt uppträdande krypskyttarna.

Foto H. Natvig.

TAMMERFORS STADSHUS.

I huset Regeringsgatan 15 föllo fem röda maskingevär jämte deras manskap i de vitas händer. På ett annat ställe kom man i besittning av de rödas träng, som bl. a. omfattade ett antal fältkök. Alla fångar blevo i likhet med det tagna bytet förda till Takfiltfabriken.

De röda hade under dagens lopp efterhand flytt till Pispala, vars befästningar numera ensamma tycktes kunna bjuda dem skydd. Även röda gardets stab hade

slagit sig ned här. Vid 7-tiden på kvällen antände de röda Tekniska läroverket för att förstöra därvarande stora ammunitionsförråd.[1]) Den ena explosionen följde på den andra i den stora byggnaden, vars tak delvis instörtade.

Till natten fingo bataljonerna order att trygga de av dem besatta stadsdelarna.

Den 5 april fortsattes erövringen av staden, sedan Pyynike och Pispala under nattens lopp bombarderats från stationen och Satakundagatan.

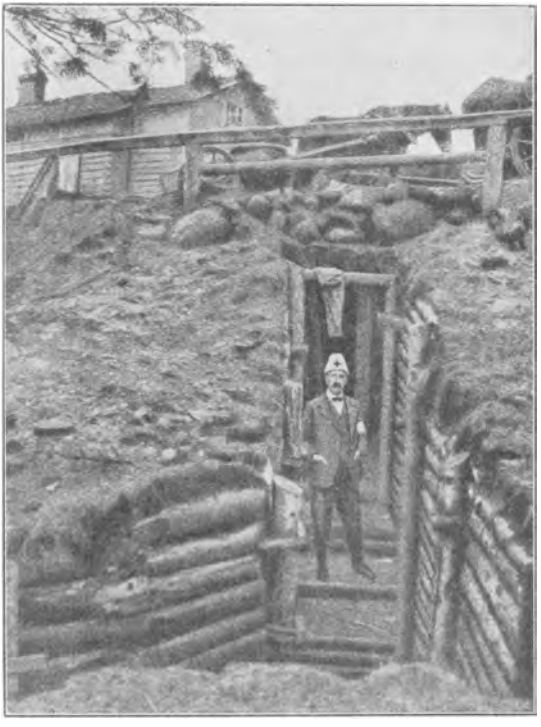

Foto H. Natvig. LÖPGRAVAR PÅ PYYNIKE.

De röda gjorde numera endast undantagsvis allvarligt motstånd, men gåvo sig dock ej utan vidare. Då de fortfarande höllo stånd i Tammerfors bank, beslöt man taga den med storm. Men när angreppet kom till utförande, märkte man, att de röda bakvägen flytt till postkontoret. Härifrån drogo de sig vid de vitas annalkande åter bort och fortsatte därpå reträtten från hus till hus, tills de längs Tavastgatan flydde till Pispala. Av hela skaran togos endast 40 till fånga.

När sedan de vita togo itu med följande kvarter, kapitulerade de röda i Vasa banks hus. Sålunda fortskred rensningsarbetet efterhand. Kvarteren mellan Esplanaden och Pyynike rensades utan större svårighet.

Det enda hus, där de röda fortfarande höllo sig, var stadshuset.

Det besköts från alla vid torget liggande byggnader. När detta icke ledde till resultat och ett stormningsförsök misslyckats, placerades en kanon vid Klädesfabrikens port, varpå ultimatum avgavs. Fänrik A. Stjernberg trädde fram

[1]) De vita fångarna hade flyttats därifrån samma dag kl. 4 på morgonen till Finska samskolan.

till huset och fordrade kapitulation, varefter slutligen den vita flaggan hissades. 400 personer trädde småningom ut och gåvo sig fångna.

Sålunda hade den sista försvarspositionen i stadens centrum givit sig.

De vitas vaktkedja gick på aftonen längs Skol- och Kortelahtigatorna. Följande dag gällde det att intaga Pispala. De rödas välde led mot sitt slut.

Ett par omständigheter må ytterligare framhållas i fråga om dagens händelser.

I staden hade redan den 4 gått rykten om att de röda cheferna följande natt skulle försöka från Pispala rymma över isen och lämna manskapet åt sitt öde. Genombrottet skulle ske över Näsijärvi, sedan försöken över Pyhäjärvi misslyckats[1]).

De vita anordnade även den 5 vakthållning på de båda sjöarnas stränder och holmar, men huruvida dessa åtgärder vidtogos i tid, är svårt att säga.

För angivet ändamål ställdes bl. a. två bataljoner från 3. jägarregementet till överste Wetzers disposition. Med dessa förstärktes Grafströms avsnitt på linjen Hatanpää—Viikinsaari—Lehtisaari. Överste Ausfeld beordrade bataljonerna att vara på sin vakt med hänsyn till röda genombrottsförsök från Näsilinnatrakten över Näsijärvi. Därför sändes Nordenswans bataljon till Näsilinna för att tjänstgöra som reserv åt bataljon Schauman, varjämte bataljonerna Hanell och Sundman beordrades att hålla sig alarmberedda och Svenska brigaden att stå till disposition på stationen. Överste Linder gav även order om bevakning av Näsijärvis västra strand.

De rödas ledare bröto sig emellertid ut, och lyckades häruti till stor del tack vare den starka dimma som rådde. På natten begåvo sig c:a 300 man, åtföljda av kvinnor, med hästar bort över Näsijärvi. Enligt en röd uppgift medförde de ett par tiotal maskingevär och en kanon, och bland dem befunno sig bl. a. A. Koivunen, Ali Aaltonen, K. Evä och Aarne Orjatsalo. Denna skara kom obe-

---

[1]) Redan natten till den 1 april gjordes även ett sådant försök, varvid de röda ärnade över Partola tränga söderut. Då man likväl i förväg erhållit underrättelse om saken, hade överste Grafström förlagt Jyväskylä bataljon och 4 maskingevär på Viikinsaari nära Partola. Så snart de röda börjat avancera på isen, öppnades mot dem en mördande eld med maskin- och infanterigevär. Enligt beräkning hade c:a 500 röda blivit på isen, medan ett 100-tal lyckades fly söderut och de övriga drogo sig tillbaka till staden. I brådskan hade de röda bl. a. kvarlämnat ett maskingevär i en släde, vars häst sjunkit genom den svaga isen.

hindrat genom Ylöjärvi fram till Tavastkyro. I Lavajärvi by mördade den ett par personer, och enligt vad man kunde iakttaga, saknade den ej heller rusdrycker. Enär flyktingarna buro vita band om armen, förstod befolkningen icke till en början, vilka de voro. Slutligen ingick till Tavastkyro kyrkoby uppgift om deras färd, och de blevo eftersatta såväl härifrån som från Mahnala by. Flera av deras hästar och även några av männen nedskötos. Dock lyckades man icke hejda dem, utan de undkommo till Mouhijärvi.

En annan episod må omnämnas. Vid 10-tiden på kvällen den 5 anlände från Pispala två parlamentärer för att underhandla om kapitulationsvillkoren. De fingo svaret, att säkerhet till liv garanterades alla utom ledarna och de ryska soldaterna. De skulle kl. 6—7 på morgonen infinna sig utanför Alexanderskyrkan, med vita dukar i händerna och medförande sina vapen, vilka skulle avlämnas framför kyrkan.

Foto H. Natvig.

GATA I PISPALA; LÖPGRAVEN I VÄNSTRA HÖRNET. BYGGNADERNA HA I NÅGON MÅN LIDIT AV BOMBARDEMANGET.

Ännu på natten kl. 12.15 utfärdade överste Ausfeld till samtliga bataljoner en order, vari han meddelade om denna sak och befallde bataljonerna vara beredda att vid angiven tid mottaga de röda.

Den 5 april på kvällen var största delen av den egentliga staden i de vitas händer. Emellertid gällde det ännu att besätta Pyynikesidan och Pispala.

Från Hjalmarsons detachement hade man den 4 fortfarande bombarderat Pispala samt den väster om Esplanaden liggande delen av staden. Med stöd av artilleriet försökte infanteriet företaga ett stormangrepp för att bemäktiga sig fiendens position på Epilä ås, men detta lyckades ej. Då man befarade, att fienden skulle bryta sig ut, sände överste Linder förstärkningar till major Pells trupper[1]). Följande dag bombarderades Pispala, Epilä ås, fiendens maskingevärs- och artilleripositioner samt pansartåget, vars lokomotiv sköts sönder.

[1]) Se sid. 274.

4. De sista stormangreppen och de rödas definitiva kapitulation den 6 april.

På morgonen den 6 väntade man förgäves på de rödas kapitulation. Då satte sig de vita bataljonerna kl. 7 f. m. i rörelse.

Vid anfallet mot Pyynike skulle Grafströms trupper rycka an från söder och Ausfelds från norr. På högra flanken av Grafströms avdelning avancerade bataljon Söderman, vilken fick sig den svåraste uppgiften tilldelad i betraktande av att den skonats vid de första anloppen mot staden och sålunda lidit mindre än de andra trupperna. Ytterligare må nämnas, att Linders trupper avspärrade Pyynike på Epiläsidan, där de genom artilleribeskjutning och infanteriattacker oroade de rödas ställningar på Epilä ås.

Foto H. Natvig. EN GATUBILD.

Bataljon Söderman hade fått i uppdrag att anfalla den del av Pyynike, som ligger mellan Mariegatan, Birkala landsväg, Palomäkivägen (dess norra ända), Tahmelavägen och Tavastgatan (dess västra ända). Största delen av detta område var obebyggt och terrängen högst ogynnsam för en från staden framryckande skara.

Ehuru de röda underlåtit att kapitulera på morgonen och det såg ut, som om de ärnat i enlighet med sitt uttalade hot utstå en kamp på liv och död, avlöpte saken på helt annat sätt. Deras ledare hade rymt sin kos, och därmed hade stridslusten försvunnit. Då Södermans bataljon någorlunda hunnit fullgöra sin första uppgift, kommo tre rödgardister med vit flagg ridande längs landsvägen. De överräckte åt kapten Söderman två brev, adresserade till »Till vita gardets ledare» och »Till svenska konsuln». Sedan han öppnat det förstnämnda brevet och sett det innehålla en fullmakt för träffande av kapitulationsavtal, överlämnade han det åt den äldste chefen, överste Ausfeld. Efter en kort underhandling, som hölls på den s. k. Batteribacken, fingo parlamentärerna beskedet, att de röda skulle utan villkor avlämna sina vapen kl. 11 f. m. framför Alexanderskyrkan och likaledes avstå alla övriga vapen liksom ammunitions- och

Foto M. Peterson.

ARTILLERIPOSITION SÖDER OM TAMMERFORS MED FRONT MOT STADEN. I BAKGRUNDEN ETT HAUBITSBATTERI, I FÖRGRUNDEN TRÅNG.

andra förråd oskadda åt de vita. Kl. ½ 9 f. m. sågs redan en vit duk vaja över Pyynike utsiktstorn som tecken på kapitulation. Några av de röda ledarna försökte ännu med automobiler fly över Näsijärvis is, men de tvungos att återvända med skott, vilka för en stund bröto den högtidliga tystnaden.

Jägaren A. Tamminen red ensam ut till Pispala — han efterföljdes litet senare av andra vita ryttare — och uppmanade rödgardisterna att samlas på landsvägen och utlämna sina vapen.

Uppmaningen efterkoms även omedelbart, och från Pispala började de sista försvararna, 3,000—4,000 man, sin vandring till salutorget.

Sålunda hade även Pispala till slut kapitulerat. Förgäves kretsade ännu denna dag en röd flygmaskin över staden och nedsläppte proklamationer till Tammerfors' försvarare. I en av dessa lästes dessa ord:

Kamrater!

Försvaren eder i löpgravarna, hjälp kommer den 6. IV. 18. *E. Rahja.*
Kl. 5 e. m.

DE RÖDA BETRAKTA SIN PANSARBIL.

5. Slutskedet av de rödas välde i Tammerfors.

Då Pispala den 6 april fallit i de vitas händer, var de rödas välde i Tammerfors till ända. Under denna tid av mer än två månader hade stadens invånare upp-

levat många fasansfulla stunder. Den första fruktansvärda underrättelsen hade förtalt om Suinulamorden, och sedan hade man fått se ryska anarkister och rödgardister sammandragas och tåga genom staden — allt företeelser, som tedde sig hotfulla för de samhällsbevarande elementen. Dock gestaltade sig till en början livet i Tammerfors icke svårare än i andra städer, där de röda voro herrar. Först den 20 mars kl. 7 på kvällen hördes en skarp ångvisslesignal, och detta var ett tecken, att rödgardisterna skulle samlas i försvarssyfte och att arbetena skulle avstanna i fabrikerna, såsom framgick av de stora proklamationer, vilka samma kväll blevo synliga i gathörnen. Med stor brådska skred man nu till försvarsåtgärder, och någon vägran hjälpte ej längre för den fredliga arbetarbefolkningen, som aldrig hade ämnat gripa till vapen. Tvångsuttagningen omfattade staden och dess omgivningar och inskränkte sig icke till arbetarkretsarna, utan utsträcktes även till de borgerliga.

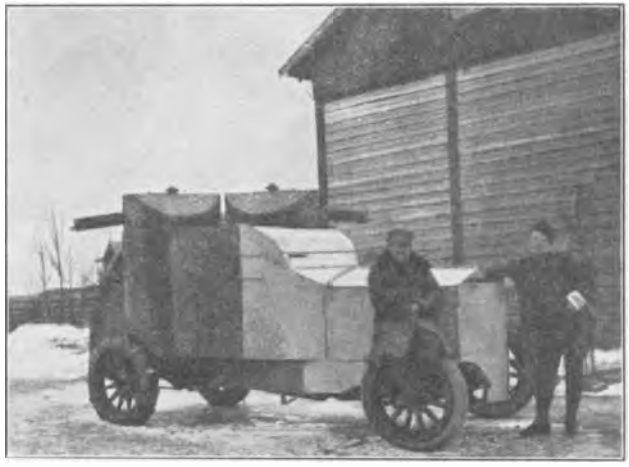

EN AV DE VITA ERÖVRAD PANSARBIL.
(ROLLERNA HA OMBYTTS, SEDAN FÖREGÅENDE BILD TAGITS).

Nu kunde ingen vara säker för egen och de sinas del, då en razzia ägde rum eller häktningar företogos.

Ovisst var också, vilket öde som skulle drabba de vita krigsfångarna, som allt sedan Suinuladagarna hade samlats i de rödas fängelser. Enligt uppgift hade de rödas ledare för avsikt att, när de vita nalkades staden, sända fångarna till Riihimäki, men någon hade lyckats åstadkomma ett dröjsmål med orderns bringande i verkställighet, tills det var för sent. Dock förflyttades fångarna från Tekniska läroverket, där stora vapen- och ammunitionsupplag funnos, inom kort till Finska samskolan, på det att de icke vid något lämpligt tillfälle skulle bemäktiga sig nämnda vapen. Här upplevde de orofyllda dagar, medan kampen om staden pågick, ty de vita besköto bl. a. samskolan. Men

MAN LETAR EFTER ANHÖRIGA OCH BEKANTA BLAND DE STUPADE.

räddningen kom slutligen till dem; till en början bytte de roller med fångvaktarna, och sedan blevo de alldeles fria.

Allt från krigsutbrottet väntade de vita under spänning på den dag, då Mannerheims armé skulle komma från norr och befria staden, men väntetiden blev längre än man tänkt sig. När de vita slutligen närmade sig, jublade varje sinne i känslan av att räddningen slutligen stod för dörren. De första skott, vilka hördes till staden från omnejden, bragte det länge efterlängtade budskapet om den annalkande friheten. Men ställningen tillspetsades dag för dag, och stadens erövring lät ännu vänta på sig. Ett nytt tålamodsprov återstod; man hade att uppleva stadens belägring och bombardemang.

Särskilt ledo stadens utkanter av bombardemanget; hus brunno ned eller raserades, och man var inte ett ögonblick säker för sitt liv. Invånarna sökte skydd i andra stadsdelar eller i källare. I de sistnämnda träffades såväl vita som röda, vilka sistnämnda sökte undgå tvångsmobilisering; de ena som de andra fruktade att bli upptäckta och förda antingen till försvarspositionerna eller arbetsbataljonerna. Samma nöd förenade människorna, tills slutligen stormningen började.

Till sist voro de röda tvungna att efterhand draga sig till nya försvarsställningar, av vilka Pispala var den sista och till synes säkraste. Här utspelades ett förtvivlans drama, som i en redogörelse skildras på följande sätt:

När Tammerfors bit för bit erövrades under sega strider, drogo sig rödgardisterna därifrån till Pispala. Den 4 april kommo de i en jämn ström. I Pispala lades beslag på alla bostäder, man plundrade och förstörde.

MINDERÅRIGT KRIGSOFFER.

Landsvägen från Tammerfors till närheten av Epilä var belamrad med hästar, slädar, boskap, folk och allehanda gods. Luften genljöd av rop och förbannelser. Synbarligen ansågs allt redan förlorat, ty i Pispala upprättade man en allmän kommun. På vägen delade man ut spannmål, smör, kaffe, sardiner, plundringsgods och starka drycker, vilket allt kunde utan betalning fås av envar, som blott ville komma och taga; det gjordes ingen skillnad mellan soldater och civila. Spannmålssäckarna rispades upp med kniv. Mjöl, kaffe och annat mottog man i allehanda kärl, i förkläden, mössor, säckar, dukar och överhuvud allt, som man hade till hands. Stora mängder spannmål spilldes på marken och blandades samman med snösörjan, och de uthungrade hästarna åto den så glupskt, att många dogo därav. Vid Santalahti haltpunkt utdelades 2 vagnslaster spannmål, vilka tillhörde Birkala livsmedelsnämnd och transporterats hit från Epilä kvarn; på samma sätt fördelades från Tammerfors tagna varor och rövat byte. Även rusdrycker gåvos åt den, som ville ha sådana, och därför uppträdde även druckna och larmande individer överallt. I Bönehuset slogs under det vilda livet hela kaffeservisen sönder. Vad man icke orkade dricka upp förstördes: ingen tänkte på morgondagen. I Pispala löpgrav påträffades stora högar sönderslagna bolsflaskor, vilka man icke hunnit eller orkat tömma. Hela trakten doftade sprit. Pansartåget sprängdes i luften vid Lielahti växel, och stora högar gevär brändes, andra slogos sönder eller gömdes undan.

För varje steg, som de vita trupperna trängde framåt i Tammerfors, vaknade livet ånyo. Överallt hälsades befriarna med rörelse och glädje; man visste,

FÅNGKOLONNER FRAMFÖR TAMMERFORS STATION.

vilka offer de bragt under erövringen. Vi låna här ett kort utdrag ur en vit krigares anteckningar från Tammerfors:

Civila började strax visa sig på gatorna, överallt götos glädjetårar. Vasaborna[1]) blevo hedrade på alla håll.

Jag minns en grånad åldring, som kom mot oss och frågade:

— Är ni Vasagossar?

— Javisst, svarade vi och fortsatte vår väg.

Vi sågo oss ännu en gång om mot gubben.

Han stod och blickade efter oss med blottat huvud och tårar i ögonen.

Även våra ögon fuktades, så krigare vi voro.

Överallt ropades vi in, än bjödos vi på kaffe, än på mat. De skulle givit oss sin sista bit, om vi nänts taga emot. Vi blygdes att mottaga någonting, vi må sedan ha varit nära att digna ner av hunger. Vi visste, att de saknat mat en längre tid, medan vi skulle få huru mycket som helst, så snart vår träng kom fram. Så var Tammerfors vårt.

Liknande erfarenheter gjorde varje trupp och enskild soldat. I dessa känsloyttringar innelåg djupast även den tanken, att man nu med sitt hjärteblod skapade ett fritt fädernesland.

»Vårt vackra Tammerfors befinner sig nu i ett sorgligt skick efter de rödas huserande» — klagar i Aamulehti en författare efter intagningen. Och i sanning hade staden lidit många skador. Då de röda icke ville giva sig, måste staden dagligen bombarderas, tidtals med trumeld. Detta gjorde man med tungt sinne, men det måste göras, om man ville få ett snabbt avgörande till stånd.

[1]) Författaren tillhörde en trupp från Vasa.

I helt annan stämning var det de röda företogo sina mordbrandsanläggningar och hindrade släckningsarbetena.

GENERAL MANNERHEIM HÄLSAR TRUPPERNA I TAMMERFORS DEN 7 APRIL.

Eldsvådorna, som uppstodo genom bombardemanget eller genom mordbrand, förstörde byggnaderna på 56 tomter, de flesta nästan helt och hållet. De nedbrunna husens antal var 126, och de innehöllo 492 våningar och 80 affärs- och fabrikslokaler. Hemlösa blevo 504 familjer eller 2,078 personer [1]). Dessa familjers lösegendom gick nästan helt och hållet förlorad [2]).

Många hus, som förblivit stående, buro gapande märken efter denna bistra tid. I somliga hade granaterna gjort stora hål eller shrapnellerna åstadkommit gropar i väggarna, i andra sågos spåren efter kulsprutornas och gevärens kulor, för att icke tala om fönsterrutorna som på otaliga ställen krossats.

Men »det vackra Tammerfors» var även fullt av andra uppskakande syner. Överallt lågo de stupades lik, bland vilka människorna gingo och sökte efter anförvanter. Det dröjde en längre tid, innan man från alla källare och undangömda platser dra-

PÅ TAMMERFORS STATION I BÖRJAN AV DE VITAS VÄLDE.

[1]) K. V. Kaukovalta: »Tampereen seudun kapinahistoria», sid. 431.

[2]) Här må nämnas, att Tammerfors brandkår gjorde allt vad den kunde för att släcka eldsvådorna.

git fram de döda. Man har beräknat, att de vita vid Tammerfors förlorade inalles 596 stupade och de röda c:a 1,800[1]). Huru många de sårade voro på vardera sidan, torde man knappast någonsin kunna noggrant bestämma. Säkert är dock att på den vita sidan flera tusen man måst intagas på sjukhus.

Då gatorna i staden allt mera fylldes med hästspillning och annan orenlighet, utfärdades till sist en sträng föreskrift om deras rengörande. Detta gjorde verkan, och sålunda blevo förhållandena i staden även i yttre avseende drägliga.

En bedrövlig syn erbjödo de stora transporterna av fångar, vilka fördes från plats till plats. Deras antal ökades dag för dag, så att det till slut var nära 11,000. Gentemot de ryska fångarna tillämpades icke mera det gamla sättet att sända dem till deras hemland. Nu var ställningen en annan. Trots alla varningar hade de kvarstannat i landet och understött ett uppror, avsett att omstörta vårt samhälle[2]). För övrigt iakttogs i allmänhet överbefälhavarens order med hänsyn till fångarna, ehuru det förekom enstaka fall, då den överträddes. Kriget och lidandena hade gjort sinnena till den grad okänsliga, att ett människoliv icke betydde mycket. Situationen förvärrades i hög grad genom de ständigt på gatorna inträffande lömska attentaten, för vilka många vita krigare föllo offer. Till slut måste förbud utfärdas mot begagnande av muffar, enär det visat sig, att kvinnor ofta uppträdde som lönnmördare.

Det gamla samhället hade vacklat i sina grundvalar, och det tog sin tid, innan ordningen i allo återställdes. Härvid var mycket att göra även för de vita soldaternas vidkommande, ty de uppbådade trupperna hade inhämtat rätt litet av den militära disciplinen och hade att lära sig den nu, sedan striden avstannat.

Liksom det var förbjudet att röra vid enskild egendom — en sak, som alla trupper lätt förgäta i krig — på samma sätt hade allt krigsbyte förklarats för statens egendom. Detta var även utomordentligt rikt och kom den vita armén

---

[1]) Överste Svetsjnikov uppgiver, att 2,000 röda stupat under stadens försvar.

[2]) Enligt överste Svetsjnikov fingo 200 ryska frivilliga — officerare, soldater, matroser — sålunda sin bane i Tammerfors. Bland dessa officerare befunno sig överste Bulatsel, artilleriofficeren Rosnatovski och Tammerfors' kommendant fänrik Muhanov.

J. A. LAITINEN,
STUD., DÖD 5. IV.

V. VUORINEN,
TEKNIKER, DÖD 3. IV.

H. LUOMANNI,
BONDE, DÖD.

A. D. STENBACK,
FISKARE, DÖD 3. IV.

O. H. MÄKI,
TORPARSON, DÖD 3. IV.

J. G. ROSENLÖW,
DAGSVERKARE, DÖD 3. IV.

J. KOIVISTO,
BONDSON, DÖD 26. III.

E. A. VESAMAA,
SAMSKOLIST, DÖD 3. IV.

V. SEPPÄLÄ,
GRUPPCHEF, DÖD 3. IV.

NÅGRA AV DE HUNDRATALS VITA, SOM MED UTMÄRKELSE KÄMPAT OCH OFFRAT SITT LIV VID TAMMERFORS INTAGNING. I.

väl till pass. Bl. a. omfattade det 30 kanoner, 70—80 maskingevär, stora mängder gevär, ammunition m. m. Även järnvägsmaterielen, som på den vita sidan hittills varit mycket knapp, ökades här betydligt.

Tammerfors förändrade sedan småningom sin prägel och förvandlades åter från garnisonsort till fabriksstad.

TACKSÄGELSEGUDSTJÄNST I JOHANNESKYRKAN.

5. OMINTETGORANDET AV DE RÖDAS FÖRSÖK ATT UNDSÄTTA TAMMERFORS.

1. SATAKUNDAGRUPPENS CENTER I VERKSAMHET.

Oroväckande underrättelser från Mouhijärvi 271. — De vitas första anfall mot därvarande röda 271. — Överste Linder sänder hjälptrupper och fördriver fienden 272. — Trupperna fördelas mellan Epilä- och Mouhijärvi—Karkku-fronterna 273.

Den 26 mars hade Suodenniemi slutligen erövrats, varefter Lavia-Suodenniemi detachement fått taga kvarter i Kärki. Följande dag förflyttade sig överste Linder med sin stab till Mahnala. Här började han mottaga oroväckande underrättelser från Mouhijärvihållet, dit fienden transporterade trupper med tåg från Björneborg. Avsikten med de röda truppernas sammandragning här var tydligen den, att de, så snart de blivit tillräckligt starka, skulle rycka fram mot Tammerfors och genombryta den vita cerneringslinjen. För att hindra de fientliga truppernas koncentrering i sin rygg beslöt överste Linder taga initiativet i egna händer och angripa fienden, innan han var färdig att rycka fram. Därför beordrade han överstelöjtnant Bergh att företaga ett anfall mot Norrmark, varigenom de rödas uppmärksamhet skulle riktas på den närmare Björneborg liggande frontdelen, samtidigt med att han själv med disponibla trupper skulle tåga till Mouhijärvi.

Anfallet skulle äga rum i följande ordning:

Major Lidholm skulle rycka fram med Kristinestads bataljon och Uleåborgs uppbådsbataljon samt 1 kanon, intaga Salmi och angripa fiendens ställningar på linjen Häijää—Mouhijärvi; samtidigt skulle från Salmi sändas en trupp över Harmi för att gå till anfall söderifrån;

löjtnant Åströms kompani skulle avancera längs den från Pakkanen åt sydväst ledande vägen för att angripa Mouhijärvi från väster;

anfallstrupperna skulle sätta sig i rörelse den 31 kl. 3 f. m.

J. E. BJÖRNSTRÖM[1]).

G. R. RENHOLM[2])

I. K. HYPPÖLÄ.

De rödas front i Mouhijärvi gick över Putaja—Hyynilä till Salmi, och deras chef var Väinö Koivisto. De hade c:a 1,000 man förutom Åbo kvinnokompani, vartill hörde 35 kvinnliga rödgardister[3]).

Den 31 begynte anfallet, som redan i Salmi mötte segt motstånd, ty fienden stod själv i beråd att härifrån tåga till Siuro. Visserligen tvungo de vitas maskingevär (Kristinestads grenadjärbataljons maskingevärskompani) fienden under dagens lopp att småningom draga sig tillbaka in i skogen, men något avgörande nederlag tillfogades honom ej. Till natten drogo sig de vita tillbaka.

Även i Hahmajärvi, där de röda enligt sin egen rapport räknade 200 man, hade de intagit ställningar på därvarande kullar, varest särskilt ett stenfähus erbjöd ett gott skydd. Björneborgs bataljons 1. kompani (Åström) kunde icke fördriva dem härifrån, särskilt som de erhöllo förstärkningar. Kompaniet nödgades retirera till Pakkanen.

Då överste Linder märkte, att han icke med dessa trupper kunde fördriva fienden, gav han order, att ett kompani och en kanon från Pells detachement och fyra kompanier från Hjalmarsons detachement den 1 april skulle sändas till förstärkning. Den 2 april tillkom ytterligare Danielsons maskingevärsavdelning.

Den 1 april anlände överste Linder själv till Salmi. Han riktade sitt anfall söderifrån mot Häijää. Som förtrupp marscherade Björneborgs bataljons 1. kompani och en pluton uleåborgare. På ungefär 3 km:s avstånd från Häijää

[1]) Se sid. 124.

[2]) Från Lavia skidkommando.

[3]) Uppgifterna enligt en röd rapport.

stötte de på en fientlig förpost, med vilken de råkade i skottväxling. Ju närmare byn truppen kom, desto häftigare blev fiendens eld. Vid de vitas maskingevär stupade eller sårades den ene efter den andre. Slutligen bemäktigade sig de vita kullarna norrom Häijää by. Härvid sårades kompanichefen doktor Åström, och i hans ställe trädde mag. A. Rydman. Anfallet mot Häijää fullföljdes av kompaniet med framgång, och kl. 2 e. m. fick det hjälp av överstelöjtnant Appelgren, som anlände med två kompanier från 1. grenadjärregementets III Uleåborgska bataljon, vilka utvecklade sig i skyttelinje på den vänstra flygeln. Hela natten pågick en häftig skottväxling.

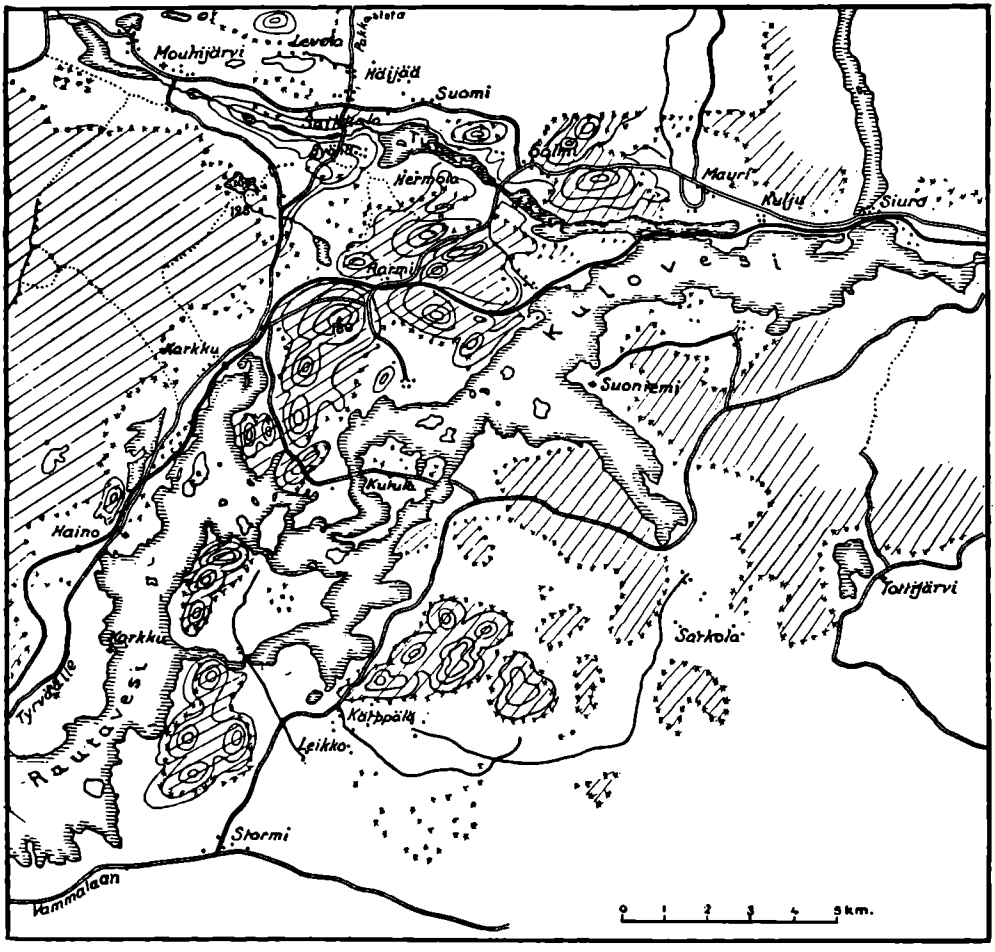

KARTA ÖVER FRONTDELEN MOUHIJÄRVI—KARKKU. (ENLIGT E. LINDER).

Under tiden hade Lidholms avdelning småningom ryckt framåt, så att den nådde fram till Häijää den 2 april. Vid 1—2-tiden på dagen började det allmänna anfallet mot byn, vilken även intogs. I denna strid sårades överstelöjtnant Appelgren; i hans ställe trädde som chef fänrik A. Manninen[1]).

Därefter sändes fyra kompanier, nämligen det björneborgska, det uleåborgska under Tor Ekmans befäl och två uleåborgska uppbådskompanier, mot Mouhijärvi. De röda flydde åt sydost, men ställde sig vid pass 6 km från Karkku station till motvärn, vilket de vita icke lyckades bryta. De hade 3 maskingevär, och deras ställning var välbefäst. De angrepos av två kompanier från Kristinestads grenadjärbataljon, vilka sänts till vägskälet 2 km norr om Ryönä för att avbryta förbindelsen mellan Mouhijärvi och Karkku, samt dessutom av kapten Rehnbäcks trupp, som 300 man stark hade från trakten av Harmi sänts mot Karkku station och av vilken en del vikit av mot norr.

Först den 4 på morgonen drog sig fienden tillbaka från denna ställning. Längre fram sökte han ännu hålla stånd, men förmådde ej heller här uthärda de vitas eld, utan slog åter till reträtt, i det han tågade över sjöns is, medan de vita följde hack i häl efter. Fienden drog sig undan ända till Karkku kyrkoby.

Segern vid Mouhijärvi hade stor betydelse. Därigenom omintetgjordes de rödas försök att västerifrån undsätta Tammerfors. Samtidigt tryggades Satakundafrontens enhet, och vid behov skulle man från Påmarksfronten kunna flytta trupper till Tammerfors.

Den 4 april utfärdade överste Linder order, att fem kompanier tidigt följande morgon skulle under jägarlöjtnant I. K. Hyppöläs befäl över Siuro förflyttas till den front, där Pells detachement stod. Till skydd för linjen Mouhijärvi—Karkku samt Suodenniemi och Lavia skulle kvarlämnas Vasa bataljon (c:a 130 man), två Åbo kompanier (c:a 200 man), Björneborgs kompani (60 man), Sundom och Gerby kompani (65 man), en avdelning skidlöpare, ett sprängkommando samt genom uppbåd uttaget folk. Befälhavare för dessa trupper var major Lidholm.

På Tavastkyrohållet inträffade den 6 smärre skärmytslingar med en röd trupp, som brutit sig ut från Tammerfors över Näsijärvi.

---

[1]) Se bilden sid. 90.

2. SATAKUNDAGRUPPENS HÖGRA FLYGELS VERKSAMHET UNDER TAMMERFORSOPERATIONEN.

Fientliga anfall mot kustbygderna och Lassila 275. — Vita anfall mot Norrmark och Harjakangas 276.

Påmarksavdelningen hade till uppgift att under Tammerforsoperationen trygga de mot Tammerfors anryckande vita trupperna för fientliga flankangrepp, samtidigt med att den skyddade den vita arméns rygg genom att hindra fienden att i Satakunda tränga norrut [1]).

Sedan de strider, vilka i medlet av mars månad förts på Hvittisbofjärdsfronten, avstannat den 17, upphörde de fientliga anfallen för ungefär en vecka. Dock underhölls från skärgården fortfarande artillerield mot de vita ställningarna kring Hvittisbofjärd kyrkoby.

Först den 23 gick fienden till anfall i två riktningar, nämligen från holmen Grommandouka mot Hamnholm och från Kellahtihållet längs vintervägen mot Hvittisbofjärd kyrkoby [2]). Det förstnämnda angreppet understödde fienden med artillerield, men likväl misslyckades det. Det senare var svårt att avvärja, då de vitas enda maskingevär hade råkat i olag. Men i varje fall slogs det tillbaka. Under de följande dagarna började de röda draga bort sina trupper från de yttre skären.

---

[1]) Se sid. 86. — Märkas bör, att fienden i Björneborgs omnejd lyckats sammandraga betydande styrkor. Den 27 mars skrev den röda redaktören Hannes Uksila, att i Björneborgstrakten stodo 7,000 välbeväpnade män till förfogande. Med dem skulle han nog våga gå till anfall, om han blott finge befälet över dem.

[2]) Se närmare *Tilläggskartan 3* i slutet av del IV.

Ännu den 25 förnyade de röda sitt anfall från Kellahti utan resultat.

Redan tidigare, den 20, hade fienden företagit ett anfall mot de vitas vänstra flygel, d. v. s. mot Lassila by, som besköts med kanoner. Då tog jägaren Ylänkö med sig ett tiotal man från bron och stormande fram över den öppna terrängen, drev den röda truppen på flykten och förföljde dem ytterligare en god sträcka.

Till Lassila anlände den 29 den ena slädkolonnen efter den andra, medförande vita anfallstrupper.

Överste Linder hade nämligen beordrat överstelöjtnant Bergh att den 29 från skilda håll angripa Norrmark för att förhindra de röda att från Björneborg sända trupper till Tammerfors. Emellertid uppsköts detta anfall till den 30. Redan den 27 hade man till Hvittisbofjärdsfronten erhållit två kompanier uppbådsmanskap, av vilka det ena förlades i kyrkobyn, det andra i Lamppi.

Anfallsplanen var följande:

Jägarkapten Strömsten (Talvela) skulle med en bataljon attackera Norrmark från norr, varvid han först skulle rensa Kaapola by, där ett kompani röda befann sig.

Jägarlöjtnant v. Hertzen skulle med I. bataljonen angripa Harjakangas by och efter att hava rensat den gå till anfall mot Norrmark från nordost.

Från Påmarkshållet skulle 2 plutoner med 2 maskingevär under befäl av bataljonsadjutanten Vuori skickas mot Norrmark.

Meningen var, att man natten till den 30 skulle på båda sidorna rensa de mellanliggande byarna och därpå tidigt på morgonen den 30 företaga ett gemensamt anfall.

Högra kolonnen samlades kl. 3 f. m. den 30 vid vägskälet mot Hvittisbofjärd på landsvägen Kristinestad—Björneborg. Kaapola besattes lätt genom överrumpling. Men länge kunde huvudstyrkans anfall icke förbliva okänt för fienden, ty skyddstrupperna på flyglarna hade råkat i skottväxling med fiendens förposter.

När de vitas huvudstyrka avancerade mot Norrmark, ryckte förtruppen fram för hastigt. Fienden kastade sina trupper, vilka stått vid pass 2 km norr om Norrmark, plötsligt mot huvudstyrkan, vilken i sluten formation blev utsatt för den fientliga elden. Nu uppstod i de vitas led förvirring, delvis ren panik, vilken dock snart lade sig.

Sedan trupperna ånyo ordnats, fortsattes striden, varvid fienden drevs tillbaka från sin framskjutna ställning.

Norrmark by, mot vilken anfallet nu riktades, tredelas av en skogsremsa. I skogen står en stenbyggnad, kallad »Havulinna», från vars höga torn man har

Y. KAIPIAINEN.

A. PENTTILÄ.

K. NIEMELÄINEN.

en ypperlig utsikt över hela byn. Det hade av de röda ytterligare påbyggts med en ställning för att de härifrån skulle än bättre kunna hålla utkik och leda sin artillerield. Deras skyttelinje gick fram längs en ås, och även härifrån var det lätt att se en angripande fiendes rörelser på det framförliggande öppna fältet. Dessutom hade de röda övermakten på sin sida.

Vid angreppet stod Kristinestads 2. kompani höger om landsvägen, och för att skydda det i flanken rörde sig en spaningspatrull genom skogen mot vägen Norrmark-Södermark. Björneborgs 5. kompani avancerade under befäl av sin chef jägarfänrik M. Lindblom på vänstra sidan om vägen, varunder det sökte förbindelse med de från Påmark framryckande trupperna. Kristinestads 1. kompani och maskingeväret höllos i reserv för att vid behov kunna disponeras av jägarkapten Strömsten (Talvela).

Till en början fortskred avancemanget raskt, medan de röda förtrupperna tätt framför drogo sig undan. Man lyckades t. o. m. besätta de yttersta gårdarna i byns norra del, då fienden av fruktan att träffa eget folk icke kunde från sina skyttelinjer utveckla en effektiv eld. Men de på sidan om vägen marscherande trupperna kunde i den djupa snön icke avancera tillräckligt hastigt, och centern nödgades vänta på dem. Fienden å sin sida stod beredd i sina ställningar, och så snart hans förtrupper kommit bakom linjerna, öppnade han en häftig eld mot angriparna.

Foto K. Soikkell, 1922.

HARJAKANGAS BY.

De vitas kedja nödgades stanna på den uppnådda linjen, där den öppnade eldstrid med fienden, och alla försök att i centern tränga vidare från gård till gård eller på flyglarna i skydd av skogen misslyckades. De vitas hopp stod till de trupper, som skulle företaga angreppet från Harjakangas, men dessa avhördes ej.

Ställningen blev för de vita allt mera outhärdlig. Förlusterna ökades oavbrutet, och vad som var betänkligast: den ene efter den andre av ledarna avfördes från stridslinjen. Svårt sårade blevo sålunda jägarfänrik Lindblom och jägare A. Penttilä. Uppbådstrupperna voro ovana, och ställningen tedde sig tidtals hotande, då fienden pressade på båda flyglarna.

På eftermiddagen erhöllo de röda från Björneborg artilleriammunition, vilket de tidigare haft i endast obetydlig mängd, varför de nödgats använda den sparsamt. Nu öppnades en häftig och välriktad eld mot de gårdar, bakom vilka de vita tagit betäckning. Även kyrkan antändes under detta bombardemang, vilket skickligt leddes av erfarna ryska artillerister. Den ena fullträffen efter den andra tillfogade de vita nya förluster. Därför nödgades de i några vid pass 100 m bakom deras linje belägna sandgropar söka skydd för artillerielden. När det slutligen blev klart, att ingen hjälp var att vänta och att det sålunda var omöjligt att fortsätta angreppet, drogo sig de vita tillbaka till Hvittisbofjärdslinjen.

Påmarksavdelningen under adjutanten Vuori hade börjat sin framryckning kl. 3 på morgonen och vid 6-tiden råkat i strid med fientliga vaktpatruller. Dessa tillbakaträngdes, och vid 8-tiden befann sig avdelningen $1\,^1/_2$ km från Norrmark, varest den höll sig kvar hela dagen.

Den vänstra kolonnen under jägarlöjtnant von Hertzen skulle från Påmark och Lassila tåga till Harjakangas by och därifrån mot Norrmark.

I morgongryningen den 30 hade även hans trupper samlats utanför Lassila by och satt sig i rörelse i långa slädkolonner. Enligt order skulle de först bemäktiga sig Harjakangas by, som ligger på en jämförelsevis smal och hög ås bland skogiga kärrmarker och genom vilken landsvägen Norrmark—Kulla går i riktningen nordväst—sydost. Inom byn förenar sig härmed den från nordost kommande Lassilavägen.

De skilda kompanierna hade fått sin speciella uppgift. Men då byn var synnerligen stor, nådde de från olika håll anfallande kompanierna icke förbindelse med varandra, och sålunda kommo somliga delar av byn till slut att befinna sig i de vitas, andra i de rödas händer.

Medan reservfänrik H. Potila gjorde ett skenangrepp från Lassila, marscherade jägarlöjtnant von Hertzen med 3. kompaniet fram över Inhotusjärvi och längs besvärliga skogsstigar för att till sist inträngа i byn och med sin vänstra flygel omfatta fiendens ställningar på kullarna norr om landsvägen. Fattiggården och byggnaderna väster om densamma besattes. Högra flygeln åter öppnade från byns södra sida eld mot de i dess centrum belägna huvudbefästningarna.[1]) De röda voro emellertid på sin vakt, och med en häftig eld hejdades de vitas framryckning.

2. kompaniet under befäl av jägarfänrik V. Ylänkö tågade längs landsvägen ända till Rudanmaa samt därifrån vidare genom skog och över öppna kärrmarker för att slutligen attackera fiendens i skogsbrynet anlagda löpgravar. Härvid stupade och sårades många bland angriparna, men de röda drevos ur sina ställningar, och trots allt motstånd togs den ena gården efter den andra i byns östra del. Slutligen stupade jägarfänrik Ylänkö[2]), varefter befälet övertogs av vicechefen ingeniör Ikonen. Striden fortsattes ännu, ehuru manspillan började verka demoraliserande.

Till följd av det häftiga anfallet försökte de röda redan taga till flykten i olika riktningar, men vägarna voro överallt spärrade. Bl. a. hade Björneborgsvägen besatts av jägarfänrik K. Niemeläinen med skidlöpare från Idensalmi. Då fattade fienden posto i ett mitt i byn beläget stenfähus och började försvara sig här.

Men de röda i Björneborg och Norrmark hade från olika håll fått budskap om de sinas beträngda läge i Harjakangas. Därför sändes från båda de nämnda orterna den ena truppen efter den andra till undsättning. De från Björneborg anlända rödgardisterna skingrades av Niemeläinen, och en från Norrmark anryckande stark avdelning lyckades von Hertzen, ehuru sårad, slutligen driva tillbaka, varefter den förföljdes. Under tiden hade 3. kompaniets chef E. S. Virén i skogen vid fattiggården blivit omringad jämte ett par tiotal man; visserligen räddades de av plutonchefen Y. Kaipiainen, som kommit till hjälp, men likväl lyckades de icke förena sig med huvudstyrkan, utan irrade omkring i skogen, tills de hamnade i Lassila.

---

[1]) Fienden hade utmärkta ställningar bakom stenmurarna kring gårdar och åkrar samt i de skyttenästen de på åsens sluttningar byggt av stenar. De voro synbarligen i förväg underkunniga om de vitas avsikter, enär de gjort sig beredda att mottaga angriparna.

[2]) Se bilden i del IV, sid. 238.

För övrigt hade 3. kompaniet under ledning av vicechefen Salmi kämpat i byn, utsatt för fiendens korseld, och då ställningen tedde sig utsiktslös, reterade det till Påmark.

Medan 2. kompaniet segt fortsatte sin kamp, blev det vid kvällens inbrott angripet i ryggen av röda, som kommit från Kulla och Kasaböle. Fältväbel Huhtala lyckades dock med en i hast samlad trupp tvinga de nya fienderna till reträtt, varefter de definitivt fördrevos av jägarfänrik Niemeläinen. Den sistnämnde övertog nu befälet över 2. kompaniet och hade för avsikt att under nattens lopp erövra byn, men erhöll från överstelöjtnant Bergh order att draga sig tillbaka, sedan det från Hvittisbofjärd företagna anfallet mot Norrmark hade misslyckats.

På de vitas sida stupade i dessa strider 22 man och sårades 62 man, medan 5 man voro försvunna.

Men de röda drogo sig även bort från Harjakangas och spridde sig åt olika håll, så att byn den 31 var helt och hållet övergiven. Först den 1 april anlände dit åter en stark fientlig avdelning, som under en estnisk sappörs ledning började befästa byn med löpgravar och vallar.

Fienden vågade härefter på detta håll varken gå till angrepp eller skicka förstärkningar till Mouhijärvi och Tammerfors.

3. STRIDER I LEMPÄÄLÄ.

Striderna fortfara; Lempäälä front avskiljes från Tammerfors cerneringsring 281. — Överste Wilkman övertager befälet över fronten 282. — 1. jägarregementets ankomst 283. — Truppavdelningarna inom detachementet Wilkman; fiendens styrka 284. — Frontens olika avsnitt 285. — Händelser på västra 285, södra 288 och östra frontavsnitten 290.

Söder om Lempäälä fortsattes striderna under befäl av kapten Ingelberg [1]). Hela natten till den 27 underhöll fienden en tidtals mycket häftig gevärs- och artillerield. Han hade till sin disposition 2 fältkanoner, 1 pansartåg och 2 maskingevär, och förstärkningar ankommo oavbrutet söderifrån. Nyssnämnda dag anlände sålunda kl. 11 f. m. ett tåg med rödgardister från Helsingfors. Norrbottens bataljon (Heikinheimo) höll fortfarande stånd väster om banan i Hulaus. Seinäjoki bataljon stod i samma linje på andra sidan om banan, och artilleriet var uppställt i Putkisto. Men de följande dagarna började läget te sig farligt för de vitas högra flygel, ty fienden sammandrog trupper i Vesilaks, och likaså för den vänstra flygeln, då de röda från Valkeakoski ryckte fram mot Kelho.

Då ställningen sålunda artade sig allvarsam och de röda just genom ett angrepp av de söder om Lempäälä sammandragna trupperna ville hindra de vita att taga Tammerfors, var det nödvändigt att nyorganisera försvaret av denna front.

---

[1]) Se bilden sid. 37.

F. E. JERNSTRÖM.

Vi hava även i det föregående omnämnt, att överste Wetzer den 29 anhållit, att för fronten vid Lempäälä måtte utses en särskild chef, vilken skulle subordinera direkt under överbefälhavaren. Redan samma dag på kvällen mottog överste Wetzer ett så lydande meddelande:

På befallning av överbefälhavaren bestämmes härmed följande:

1. *Överste Wilkman* beordras att omedelbart avresa till Lempäälä och övertaga befälet över därvarande stridskrafter, direkt underställd överbefälhavaren.

2) I händelse läget vid Lempäälä skulle så oundgängligen kräva, kan påräknas att till *förstärkning* erhålla *första jägarregementet* jämte ett *haubitsbatteri* om två kanoner. Regementet är förlagt i Kangasala kyrkoby, batteriet anländer i natt till Kangasala station och avgår omedelbart till Kangasala kyrkoby. Innan denna förstärkning avsändes, skall utförlig rapport om läget vid Lempäälä insändas genom chefen för Tavastlandsgruppen. Sådan rapport inväntas omedelbart av högkvarteret.

3) Alla åtgärder skola vidtagas, för att *telefonförbindelsen* Lempäälä—Kangasala—Vilppula skall bringas i funktion.

4) Såsom *chef för avsnitt C* beordras överste Grafström.

Om denna nya anordning meddelade överbefälhavaren genom nedanstående tillkännagivande av den 1 april:

Till chefen för Satakundagruppen
Tavastlandsgruppen
Överste Wilkman
Etappchefen.

I trakten av Lempäälä stående krafter underställas överste Wilkman och benämnas »Detachementet Wilkman».

Detachementet Wilkman som lyder direkt under mig har till uppgift att hindra fienden att söderifrån mellan Mallasvesi och Pyhäjärvi ingripa i ryggen av de mot Tammerfors stående krafterna.

Detachementet Wilkmans förbindelser läggas över Kangasala.

Mannerheim.

Överste Wilkman hade redan den 30 tidigt på morgonen anlänt till Lempäälä och tagit hand om försvarsangelägenheterna. Som hans stabschef fungerade kapten Ingelberg; bland andra officerare vid staben må nämnas jägarpremierlöjtnant G. F Helsingius och adjutant hos överste Wilkman dr Einar Fieandt.

LEMPÄÄLÄ KYRKA.

Ännu samma dag avgav överste Wilkman en rapport om läget, vilken bl. a. innehöll följande:

Dragonregementet var förlagt vid Kuokkala och Lahti byar. Två kompanier stodo under major Freys befäl vid Hemminkälä bro på vägen Lempäälä—Vesilaks. Kapten Heikinheimo förde 2 ½ kompani på 3 ½ km:s avstånd från Lempäälä station mellan Hulauksela och Kortejärvi över banan. I Lempäälä kyrkoby voro förlagda 2 kompanier. Fienden började redan tidigt på morgonen den 30 tränga på från Viiala och Koskihållet längs banan i riktning mot Lempäälä samt från Valkeakoskihållet över Kelho mot de vid Sotavalta gård stående trupperna. Mellan Lempäälä och Mattila haltpunkt stod ett fientligt pansartåg. På de vitas sida hade en kanon i 4. batteriet bragts i olag. Han själv lovade hålla sin ställning och ärnade besätta Vesilaks kyrkoby och Mantere gård.

Under dagens lopp hade fienden gjort häftiga anfall mot hela den vita fronten, men överallt slagits tillbaka. Han hade den numerära överlägsenheten på sin sida samt förfogade över 5—6 kanoner och många maskingevär. De vita trupperna voro utmattade efter 3—5 dagars oavbrutna strider. Torneå bataljons enda officerare major H. E. Frey och jägarlöjtnant Konkola[1]) sårades denna dag.

Den 31 mars förflyttades till Lempäälä-fronten I och II bataljonerna[2]) av 1. jägarregementet, vilket kommenderades av jägarmajor T. E. Jernström. Nämnda bataljoner stodo under befäl av jägarmajor J. G. G. Taucher

[1]) Se bilden sid. 54.

[2]) III bataljonen hade kvarlämnats i Kangasala såsom reserv, stående till överbefälhavarens förfogande och deltog i operationerna mot Tammerfors (se sid. 237).

O. LAGUS.

H. E. FREY.

J. G. G. TAUCHER.

och jägarkapten O. Lagus. Kompanierna inom dem hade följande chefer: i I bataljonen jägarkapten R. Lilius, jägarlöjtnant M. Kohonen och jägarkapten U. B. Sarlin samt i II bataljonen jägarlöjtnanterna R. Nordström och V. K. Palojärvi samt jägarkapten U. F. Fagernäs. Regementsadjutant var jägarlöjtnant V. A. Paananen, ordonnansofficer och intendent jägarlöjtnant K. W. Bruncrona.

Sedan dessa jägarbataljoner den 31 mars anlänt till Lempäälä, förlades I bataljonen i ställningar, belägna 3—4 km från Lempäälä station i riktning mot Viiala, mellan Mantereenjärvi och Korteselkä. Dessa positioner hade dittills hållits besatta av Norrbottens bataljon. Kompanierna placerades på följande sätt: 3. kompaniet från Mantereenjärvi till järnvägen (denna medräknad) och 2. kompaniet från järnvägen till Inkilä gård, medan 1. kompaniet tillsvidare stod som reserv vid kyrkan. Senare vidtogos dock förändringar med avseende på kompaniernas placering. II bataljonen förlades i Lempäälä kyrkoby, där den inkvarterades på Laikka, i Lastus arbetarförenings hus och på Hyssä.

Överste Wilkman hade till sin disposition följande trupper, av vilka de, som allt från Tammerforsoperationens början varit med, i hög grad smultit ihop:

1. jägarregementets I (Nord-Österbottens) bataljon,
» » II (Syd-Österbottens) » ,
Torneå bataljon, 4 kompanier,
Seinäjoki » , 3 » ,
Norrbottens » , 2 » ,
Syd-Österbottens reservbataljon (del därav),
Nylands dragonregemente,
4. kanonbatteriet (N. Palme),
5. sprängkommandot,
1. fälttelegrafavdelningens 6. underavdelning.

R. LILIUS.

U. B. SARLIN.

Den 3 april beräknades de vita trupperna på hela Lempääläfronten hava en styrka av 2,500 man, 4 kanoner och 10 maskingevär; de rödas styrka uppskattades till 3,700 man, 15 kanoner och 30 maskingevär.

Denna frontdel, som omfattade linjen Pälkäne—Pyhäjärvi, uppdelades av överste Wilkman på tre avsnitt:

1) *Västra frontavsnittet*, vartill hörde strandremsan (vid Mantereenjärvi) från Mattila till Heikkilä; chef var till en början fänrik E. E. Lindberg och från 2 april major Erik Jernström; här stodo I jägarbataljonen, två kompanier av Torneå bataljon och ett maskingevär från Seinäjoki bataljon.

2) *Södra frontavsnittet*, vartill hörde Heikkilä (vid Mantereenjärvi) och Inkilä (vid Korteselkä); chef var major Taucher, som under sig hade 1. jägarregementets I bataljon, Torneå bataljons 2. och 4. kompanier, 2 kanoner och 2 maskingevär.

3) *Östra frontavsnittet*, vartill hörde linjen Kortesjärvis västra strand — Putkisto gård—Vuohiniemi torp—Sotavalta—Mäyhäjärvi; chef kapten Lagus; 1. jägarregementets II bataljon.

Händelserna på dessa frontavsnitt under dagarna 1—9 april framgå av det följande.

På *västra frontavsnittet* besatte ryttmästare Ljungberg med en skvadron den 1 april Vesilaks kyrkoby samt följande natt och förmiddag Mantere, Ruotsila, Hakkila, Kaltsila, Hietaniemi och Laukko. En förpost utställdes i Valkkinen. Men fienden öppnade å sin sida den 2 artillerield mot Mantere och försökte sända fram infanteriavdelningar för att återtaga Hakkila, Ruotsila och Mantere, dock utan att däri lyckas. I Mantere by förlades Torneå bataljon med en kanon. Först den 3 förnyade fienden sin artillerield mot Mantere.

Följande dag, den 5, vid middagstiden stötte kornett G. F. von Platen med 30 nyländska dragoner på en vid pass 100 man stark fientlig avdelning ungefär 1

V. H. PALOJÄRVI.

R. NORDSTRÖM.

U. F. FAGERNÄS.

km från Vakkala. Det uppstod en strid, under vilken fienden drog sig tillbaka genom skogen i riktning mot Narva. I denna skärmytsling stupade dragonen friherre J. Bruun.

På eftermiddagen gick en fientlig trupp på 300 man, vilken använde Suomela som stödjepunkt, till anfall mot Kaltsila och Vesilaks kyrkoby. Då de vitas vänstra flygel blev hårt ansatt och bl. a. Laukko gård föll i de rödas händer, sändes hit från Vesilaks I jägarbataljonens 2. kompani till förstärkning; dess chef var jägarlöjtnant Kohonen. Det kom fram kl. 8 e. m., och en av dess plutoner besatte Suomela. Valkkinen åter besatte en pluton av Nylands dragonregemente.

På förmiddagen hade överste Wilkman inspekterat försvarsanordningarna vid Mantere och funnit ställningen vara god, om ock blottställd för fiendens artillerield. De röda bombarderade även under dagens lopp Mantere by, och under eftermiddagen och natten pågick här en livlig skottväxling.

Den 6 april fortsatte fienden sitt bombardemang, vilket var välriktat och åstadkom betydande skador på gårdarna i Mantere. Omgruppering av de vita trupperna företogs nu sålunda, att Torneå bataljons tre kompanier förlades som reserv i Lempäälä kyrkoby, medan Seinäjoki bataljon förflyttades till Mantere och Norrbottens bataljon till Vesilaks kyrkoby, varvid en förpost utställdes i Kaltsila.

Liksom på samtliga övriga frontavsnitt vid Lempäälä utvecklade fienden även på det vänstra en särskilt livlig verksamhet den 7, vilket ådagalade, att Rahja försökte uppfylla sitt i en proklamation till tammerforsarna föregående

F. DICKERT. †

EINAR FIEANDT.

L. SARIN.

dag givna löfte att undsätta staden. Synbarligen hade de röda fått nya styrkor, med vilkas hjälp de nu försökte genombryta den vita fronten.

Med betydande styrkor och med stor häftighet gick fienden till anfall mot ställningarna vid Mantere och Vesilaks. I den förstnämnda byn antändes åter många gårdar genom artillerielden. Särskilt våldsamt var de rödas anlopp mot Salmela; här lyckades de tränga över bron och besätta stranden närmast dess norra ända. Nu började de vita linjerna i Mantere och Vesilaks kyrkoby att vackla, och den enda utvägen blev att draga sig tillbaka. De båda byarna förblevo i de vitas händer, men i stället gingo Laukko gård och Hinsala förlorade. Det nyss till fronten anlända Uleåborgs 3. frivilliga frontkompani [1]) infogades i Norrbottens bataljon som dess 3. kompani.

Följande dag, den 8, fortfor fiendens gevärs- och artillerield. Till förstärkning åt de uttröttade vita trupperna sändes Jyväskylä bataljon (Procopé), för vilken jägarlöjtnant K. I. Sjöström var t. f. chef. Den tågade redan på morgonen till Vesilaks kyrkoby och ställde sig till överstelöjtnant L. Sarins disposition [2]). I Suomela pågick en hård strid, särskilt om broarna.

Nylands dragoner kämpade på denna plats med seg tapperhet. Ehuru de vita genom energiska front- och flankanfall lyckades taga Suomela och brons

---

[1]) Till kompaniet hörde 228 man, och dess chef var f. d. eleven vid Vörå skola, stud. B. Bergdahl (se bilden i del II, sid. 245). Det anlände till Lempäälä den 6 på eftermiddagen.

[2]) Vid denna tid uppdelade överste Wilkman hela sin försvarslinje (Vesilaks—Lempäälä—Hauho—Padasjoki) på tre frontavsnitt: a) Laukko—Suomela—Kaltsila—Mantere, chef överstelöjtnant Sarin; b) Mantere—Sotavalta gård, chef jägarmajor Jernström; c) Laitikkala—Hauho—Padasjoki, chef överste Bergström.

G. F. von PLATEN. †

P. LJUNGBERG. †

ERIK WASENIUS.

norra ända, måste de åter retirera för den stora övermakten och prisgiva de nämnda platserna. Här stupade jägarryttmästare P. Ljungberg, kornett G. F. von Platen sårades dödligt och jägarkornett Erik Wasenius lätt. Den sistnämnde höll Kaltsila by besatt med ett Uleåborgskompani. Chefen för Norrbottens bataljons 2. kompani A. Miekkoja stupade i skyttelinjen mellan Kaltsila och Mantere.

Vid 9-tiden på kvällen var läget i Vesilaks kyrkoby synnerligen hotande, då de utmattade trupperna under den hårda pressningen började vackla. Men med uppbjudande av de sista krafterna lyckades man hålla såväl nyssnämnda kyrkoby som Kaltsila och Mantere. Ännu på natten fortfor fiendens eld, men följande dag avtog den.

På *södra frontavsnittet* utsattes de vitas ställningar nästan varje dag, stundom även om natten, för artillerield[1]). Den 2 fingo de vita hjälp av 21. haubitsbatteriet (kapten Michaelsson), vars 2 pjäser uppställdes vid järnvägsbanan och främst användes för bombardemang av fiendens pansartåg. Sålunda blev det möjligt att förflytta en 8,69 cm:s kanon till Manteresidan. Men vid batteriet saknades ammunition, utbildade artillerister och kartor över trakten, och därför blev eldverkan ringa. Den 5—6 april bombarderade fienden Lempäälä kyrkoby och station, dit det första tåget anlänt från Tammerfors. Den 7 företog han ett häftigt anfall mot de vitas ställning på västra sidan om banan. Efter en två timmars artilleriförberedelse började de röda närma sig de vitas främsta linje, som hölls av en pluton från 3. kompaniet under befäl av jägarfänrik

[1]) Den 31 mars slog en röd granat ned i Lempäälä stationsbyggnad, där överste Wilkman med stab som bäst intog sin måltid. Ingen blev dockskadad.

J. E. K. HOLMSTRÖM,
BONDE, DÖDL. SÅRAD 3. IV.

H. G. GRAHN,
STUD., DÖD 3. IV.

J. V. NABB,
FISKARE, DÖDL. SÅRAD 3. IV.

G. C. GARTZ,
FORSTMÄSTARE, DÖD 26. III.

J. V. HAKALA,
SNICKARE, DÖD 4. IV.

E. ALARANTA,
JÄGARFÄLTVÄBEL, DÖD 4. IV.

O. VEKKA,
AGRONOM, DÖD 3. IV.

K. AATONEN,
BONDE, DÖD.

A. SALIN,
TEKN. STUD., DÖD 18. III.

NÅGRA AV DE HUNDRATALS VITA, SOM MED UTMÄRKELSE KÄMPAT OCH OFFRAT SITT LIV VID TAMMERFORS INTAGNING. II.

O. J. KAUKORANTA.

H. JUSSILA.

M. R. BERG.

H. Jussila. Anfallet riktades mot olika punkter. En sådan var bl. a. en vid järnvägen belägen skogklädd kulle, där fienden kom på ett 50-tal meters avstånd från den vita ställningen, vilken han försökte anfalla genom att tränga fram på båda sidor om järnvägen. Medels kraftig maskingevärseld slogs han likväl tillbaka. Men på en annan plats, en i sjön utskjutande udde, måste den där förlagda vita posteringen till följd av ammunitionsbrist draga sig tillbaka. Härigenom kom ett på följande udde placerat tungt maskingevär i en farlig ställning, sedan chefen på platsen sårats. Men man lyckades dock rädda det och föra det till en skyddad plats. Skottväxlingen fortsattes de följande dagarna.

På *östra frontavsnittet* hade fienden besatt Vuohiniemi torp. Hans numerär var 500—600 man med 5 maskingevär och 1 kanon. Hälften av manskapet var ryssar. Redan natten till den 1 april beordrade bataljonschefen jägarkapten Lagus jägarlöjtnanten Palojärvi att med sitt 2. kompani jämte de nyss ankomna maskingevären gå till anfall mot Vuohiniemi. Detta anfall, som företogs med 2 plutoner längs vintervägen över Sotavalta, medan den tredje plutonen företog en skenmanöver längs landsvägen till Vuohiniemi, inleddes med häftig maskingevärseld, vilken tvang de röda till reträtt. Den flyende fienden förföljdes tätt i hälarna västerut. Under tiden hade 3. kompaniet under befäl av jägarkapten Fagernäs angripit Putkisto och fördrivit därvarande röda. Emellertid hade löjtnant Palojärvi, som antagit, att fienden skulle få hjälp, redan i början av anfallet begärt förstärkningar. Till hans förfogande hade även ställts en förstärkt pluton från I bataljonens 1. kompani under befäl av jägarfänrik M. R. Berg, som fick utfylla den mellan 2. och 3. kompanierna uppkomna luckan och

under sin framryckning t. o. m. råkade i bajonettstrid med fienden. Sedan 2. kompaniet avancerat ända till landsvägen Lempäälä—Lippo, kom det att överrumpla den från Putkisto retirerande truppen, som nedgjordes med maskingevärseld på isen av Korteselkä sjö. De vita hade lidit en del förluster; sålunda var bl. a. jägarfänrik O. I. Kaukoranta svårt sårad. Fiendens förföljande inställdes dock, enär frontlinjen i annat fall hade blivit oförmånlig.

Försvaret av Vuohiniemi uppdrogs nu åt 1. kompaniet (Nordström), medan 2. kompaniet förlades i Lastus, varifrån det emellertid den 3 på morgonen kommenderades till Sotavalta för att där tjänstgöra som förpost. Samma dag på morgonen sändes även från 1. kompaniet en stark officerspatrull under jägarfänrik N. J. Jämsä ända till Kolhi folkskola för att utröna, huruvida där funnos fiender. Utan att hava observerats kom den fram och väckte med handgranater de sovande röda. Av dessa sårades flera tiotal, men då patrullen drog sig tillbaka till sitt kompani, blev fänrik Jämsä så svårt sårad, att han efter ett par dagar avled.

Den 3 april bombarderade fienden från Mattila haltpunkt Putkisto gård, där ett boningshus antändes. Mätikkö förpostställning hölls besatt av en pluton från Nylands dragonregemente under befäl av kornett Stackelberg samt av infanteri, turvis från Torneå och Seinäjoki bataljon.

De hittills vunna framgångarna uppmuntrade de vita att försöka få fienden helt och hållet driven från de av honom besatta nog så fördelaktiga ställningarna. De rödas linje gick från Lippo till Mäyhäjärvis östra ända, varvid den i trakten av Kelho skola följde den därvarande höga åsen, som invid Mäyhäjärvi ytterligare höjer sig och bildar det mäktiga Kourumäki. De rödas kanoner, som här voro uppställda, kunde utan svårighet behärska hela trakten kring den nämnda sjön. Fiendens kedja fortsattes från Kourumäki till Nikkarinhankoo längs en annan hög ås, på vars södra sida landsvägen Lempäälä—Valkeakoski går fram. Ytterligare var en kedja dragen från Kourumäki till Lippo väster om den till sistnämnda plats ledande landsvägen. Goda förbindelseleder underlättade alltså de rödas frontoperationer. Ifall de vita lyckats taga detta naturliga fäste, som utgjorde spetsen av fiendens kilformiga ställning, skulle följden härav uppenbarligen blivit, att de röda hade nödgats helt och hållet uppgiva sina positioner norr om vattendragen, där ingen annan lika gynnsam försvarslinje var till finnandes.

För den 7 april gavs order, att II jägarbataljonens 1. och 2. kompanier skulle i daggryningen gå till anfall och besätta Kukko och Kelho gårdar. Som vi

G. F. HELSINGIUS.

V. A. PAANANEN.

K. V. BRUNCRONA.

tidigare omnämnt, företog fienden denna dag en allmän offensiv, varför tidpunkten för de vitas anfall var olämplig. Emellertid avancerade 2. kompaniet från Innilä längs Mäyhäjärvis östra strand och framkom i morgongryningen, utan att hava observerats av de röda, till en udde västerom Kukko torp, där maskingevären placerades i fördelaktiga ställningar. Vid 4-tiden, då skottväxling redan hördes söderifrån, öppnades från maskingevären och från de vita kedjorna, vilka utvecklat sig längs den höga udden, en kraftig eld mot torpet. De röda redde sig till försvar, men deras maskingevär, vars chef stupat, bragtes redan i början till tystnad, och när de försökte flytta sin kanon, nedskötos hästarna framför densamma. Kukko torp togs sedan medels bajonettanfall. Redan före striden hade jägarfänrik Hj. J. Karjalainen fått i uppdrag att utse lämpliga ställningar sydost om Kukko vid den till Valkeakoski ledande vägen, från vilka man skulle kunna beskjuta den retirerande fienden. De röda företogo emellertid ett anfall, varigenom den vita truppen utsattes för fara att bliva kringränd och tillintetgjord, sedan dess ammunition i det närmaste förbrukats. Ställningen blev dock bättre, sedan kompaniet fått patroner, och de röda trängdes åter tillbaka.

Under tiden hade 1. kompaniet, som fått i uppdrag att rycka fram från Vuohiniemi och besätta Kelho genom anfall från väster och söder, upprivit den röda kedjan mellan Koivistonjärvi och Korteselkä på det område, som går under namn av Vettenmaa. Därpå hade kompaniet tidigt på morgonen riktat ett anfall mot fiendens högra flank vid Leukamaa, bemäktigat sig Kelho skola och kringränt de i Kelho förlagda röda. Men deras maskingevär, som voro placerade i ett stenfähus, kunde icke bringas till tystnad, och sålunda fingo de tid att ordna sina

trupper. Även erhöllo de förstärkningar från Metsäkansa och Lippo. De vita trängdes nu in i den mellan Kelho och Kourumäki liggande dalen och blevo utsatta för en mördande eld från alla sidor. Kompaniet led stora förluster; bl. a. hade dess chef, jägarlöjtnant Nordström redan på morgonen sårats[1]) och efterträtts av jägarlöjtnant F. Dickert. Först i kvällsskymningen lyckades kompaniet bryta sig ut.

N. J. JÄMSÄ. †

Under dagens lopp hade de två kompanierna alltså icke nått förbindelse med varandra. Enligt den uppgjorda planen skulle patruller från båda utsändas för att möta varandra söder om Mäyhäjärvi. Från 2. kompaniet utsändes även en pluton för att rycka fram längs stranden av nämnda sjö och bemäktiga sig Kourumäki. Men då fiendens ställning här var mycket stark (12 maskingevär och 2 kanoner), var det omöjligt att nalkas den över det öppna fältet, och man nödgades uppgiva försöket, synnerligast som 1. kompaniet icke å sin sida kunnat utsända någon patrull.

Medan de nämnda kompanierna sålunda kämpade vart på sitt håll, hade bataljonschefen Lagus, som saknade underrättelser från 1. kompaniet, beordrat 3. kompaniet att från Vuohiniemi utsända patruller för att söka ernå förbindelse med detsamma, men de lyckades icke i sitt värv. Likaså hade han skickat en mindre avdelning fram längs vägen från Sotavalta mot Kelho. Den nödgades likväl stanna vid pass 800 meter från sistnämnda plats, enär den här mottogs av eld från 2 fientliga maskingevär, som befunno sig på blott 100 meters avstånd. Kapten Lagus uppmanade nu löjtnant Palojärvi att från Kukko utsända en trupp, vilken skulle taga fienden i ryggen. Men alla dessa försök visade sig dock på grund av fiendens tiofaldiga övermakt vara fåfänga, och striden fortsattes å de redan intagna positionerna. Slutligen, då icke någon underrättelse ännu vid 4-tiden ingått från 1. kompaniet, gav kapten Lagus 2. kompaniet order att återvända till Sotavalta, sedan en liten skyddstrupp kvarlämnats på Kukko.

---

[1]) Han hade ett svårt sår i armen och ena lungan var genomskjuten; han bars bort från striden, men trenne gånger sköto de röda ned hans bärare; krypande lyckades han till slut rädda sig till Sotavalta.

Sedan Kelhos intagning sålunda misslyckats, drogo sig de vita även bort från Kukko gård. Dock besattes den ånyo den 9, sedan fienden lämnat den efter att hava nedbränt alla där befintliga byggnader.

Härefter höll II jägarbataljonen linjen Innilä—Sotavalta—Vuohiniemi—Putkisto besatt. Den 8 antändes Sotavalta genom fiendens bombardemang. Å sin sida lyckades de vita antända Kelho, varvid 4 av fiendens maskingevär jämte ett ammunitionsupplag gingo till spillo.

Den 10 april övertogs befälet på denna front av överste Hjalmarson.

P. KUOKKANEN.

M. KOSKI.

UNDERBEFÄL FRÅN FORNA FINSKA DRAGONREGEMENTET I DET NYA KAVALLERIETS (NYLANDS DRAGONER) LED.

4. STRIDER I PÄLKÄNE, HAUHO, TUULOS OCH PADASJOKI.

Pälkäne 295. — Hauho 296. — Tuulos 296. — Padasjoki 298.

Den överste Bergström underställda truppen hade fortfarande till uppgift att hindra fiendens alla försök att mellan Näsijärvi och Pälkäne bryta sig igenom norrut. Dock blevo striderna här av sekundär betydelse, då de rödas genombrottsförsök i främsta rummet gjordes på fronten Lempäälä—Vesijärvi. Av Bergströms trupper bortkallades redan i början Nylands dragonregemente, som fick order att hastigt förflytta sig till Lempäälä. Endast 3. skvadronen jämte 1 maskingevär förblev under major Blomqvists befäl på Kisko gård för att upprätthålla förbindelsen med överstelöjtnant Bergströms grupp; under den följande tiden kom den att deltaga i striderna på linjen Pälkäne—Tuulos.

De röda hade mera betydande styrkor i Hauho, Sääksmäki, Valkeakoski och Äimälä. Mot dem hade major Blomqvist endast att ställa posteringar i Lautsia, Lehteälä, Joutijärvi och Laitikkala.

Till en början var det tämligen lugnt, om ock skottväxling försiggick här och där, och en röd flygmaskin infann sig från Tavastehus och nedkastade bomber. Men den 5 april ingingo från olika håll underrättelser om de rödas anfall: 200 man voro i antågande från Tyrväntö och Valkeakoski över Äimälä, Karhula och Näsi, och 200 röda ryckte an mot Kuohumaa och Saari byar. Då major Blomqvist icke erhöll begärd hjälp, måste han under kulregn draga sina trupper tillbaka till *Pälkäne* kyrkoby (Onkala). Hit anlände från Kangasala 40 skyddskårister, varefter den vita försvarsstyrkan var 130 man stark. De röda företogo likväl intet anfall åt detta håll, om också skottväxling uppstod. Efter någon dag erhöllo de vita förstärkning, så att de blevo i stånd att gå till anfall för att återvinna de byar de nödgats prisgiva åt de röda.

BERTEL GRIPENBERG[1]).

Den viktigaste frontdelen låg här vid *Hauho* kyrkoby. Vid middagstiden den 26 mars anlände röda spanare till Hauho kyrkoby, och efter dem följde på kvällen och natten röda trupper — hjälmklädda kompanier från Hangö och Helsingfors. De inledde skottväxling med de i Kalaila by stående vita. Natten till den 27 hitförde de röda en tretums kanon, med vilken de från kyrkogården bombarderade nyssnämnda by. Samtidigt gingo de till anfall, härvid betjänande sig av maskingevär. De vitas lilla skara kunde ej hålla stånd, utan retirerade över Roine mot Lehdesmäki och Rukkoila. Nio man föllo dock i de rödas händer.

Härefter kom den egentliga frontlinjen att gå över Roinevesi och Pyhäjärvi. Röda förläggningsorter blevo sålunda Porras och Sotjala byar samt Hovi gård. De vitas ställningar befunno sig i Rukkoila by och nordöstra delen av Lehdesmäki by.

Något större anfall företogo de röda icke vid denna tid; de nöjde sig med att på mindre strövtåg fängsla människor och plundra gårdar. De vita företogo rekognosceringar, men voro alltför svaga för att kunna skrida till angrepp.

Även på *Tuulos*hållet förekommo smärre skärmytslingar. Då de röda skyndsamt lämnade Kuhmalaks[2]), körde de genom Luopiois och Tuulos åt Lammihållet; de ämnade upprätta sin front vid Evois. Detta inträffade natten till den 22 mars,

NYLANDS DRAGONER TÅGA IN I KUHMOIS.

[1]) Friherre, skald, reservkornett vid Nylands dragoner.

[2]) Se sid. 171.

H. KAHVA.

NIILO SIGELL.

ALB. HÄMÄLÄINEN.

men då de vita icke avhördes, avancerade de åter den 23 och slogo sig ned i Juttila by i Tuulos.

De vita kommo först den 25 från Luopiois till Tuulos; det utgjordes av folk från Mellersta Österbottens (Linséns) bataljon under befäl av kapten Blåfield. De drevo den plundrande fienden från Suomaa gård till andra sidan om Kapsjoki och togo kvarter i gården. De röda lämnade även på natten Juttila by, varför man antog, att de utrymt hela socknen. Men när de vita den 26 över Juttila och Tuulos kyrkoby avancerat till Eerola gård i Toivaala by, smögo sig de röda längs en söder om Suolijärvi löpande skogsås mot Syrjäntaka och kommo till höjden Kuparikallio, belägen invid Toivaala. De öppnade eld mot byn, från vilken de vita likväl icke svarade. På eftermiddagen nedkastade en röd flygmaskin några bomber, dock utan att träffa, och

HAUHO KYRKA.

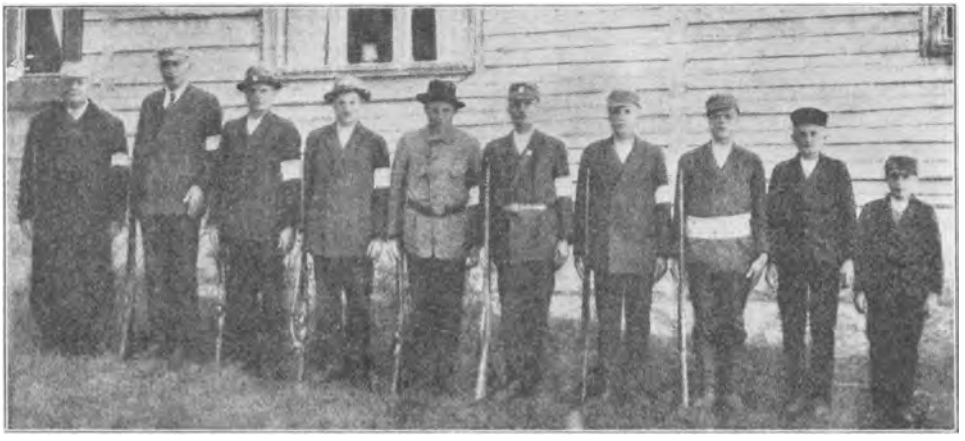

AUGUST VIUKARI, TAVASTLÄNDSK BONDE, MED SINA 9 SÖNER, AV VILKA 6 JÄMTE FADERN VORO MED OM TAMMERFORS INTAGNING[1]).

efter skymningens inbrott öppnades artillerield mot byn. Då de vita ansett det rådligast att till natten draga sig bort från byn, plundrades den av de röda, vilka emellertid brådstörtat lämnade den, sedan de vita å sin sida öppnat artillerield. De vitas kanon var uppställd på höjden Änkäsenkallio.

De vita befäste sig nu på de kring Tuulosdalen belägna kullarna Laurinkallio, Kyläkallio, Änkäsenkallio och Korkeesvuori. Den 29 mars företogo de röda ett anfall på båda sidor om Suolijärvi, dels mot Juttila, dels mot Toivaala, för att besätta därvarande höjder. Deras kanon stod på en backe vid Syrjäntaka by. Häftigast trängde de på mot Änkäsenkallio, men de tvungos att avstå från sin avsikt. Nu drogo de sig tillbaka till Eteläinen by i Hauho, men återvände redan följande dag till Syrjäntaka.

Den 2 april återupptogo de anfallet mot höjderna vid Toivaala, Änkäsenkallio och Korkeesvuori, varvid de även bombarderade själva byn. De vita togo under denna strid ett maskingevär. På fiendens sida stupade flera tiotal man, bland dem även ryssar, medan de vita alls icke ledo någon manspillan.

Den 4—7 april fortfor fienden att bombardera gårdarna.

I *Padasjoki* fortfor skottväxlingen, men ställningen förblev oförändrad[2]).

[1]) Det måste för de närvarande ha varit en upplyftande stund, då Viukari och hans 6 söner samtidigt i Jyväskylä anmälde sitt inträde i armén. Sedan alla bröderna nämnt sina namn för stabschefen till dennes stora förvåning, framträdde slutligen gamle Viukari och meddelade, att han var de unga männens fader och att även han ville bli införd i arméns rullor. »Min sjunde son är i Viborgs skyddskår» — tillade han.

[2]) Rörande bataljon Kalms framryckning se operationerna i Savolaks i denna del.

6. ÅTERBLICK PÅ TAMMERFORSOPERATIONEN OCH DESS RESULTAT.

Tammerforsoperationen en motstöt mot de rödas generaloffensiv 299. — Dess storstilade planläggning 299. — Segerns betydelse 301. — Lyckönskningar till överbefälhavaren 301. — Befordringar och överbefälhavarens tacksägelseorder till trupperna 302. — De rödas ledare försöka dölja nederlaget 303. — De trösta sig med att uppgöra nya planer 303.

Tammerforsoperationen kom som en motstöt till de rödas generaloffensiv, vilken vidtagit den 10 mars och icke ännu överallt hejdats, då de vita satte sig i rörelse. Fienden hade för sitt anfall samlat sin huvudstyrka just vid den front, där general Mannerheim koncentrerat sina anfallstrupper för de vitas första stora framryckning.

Striderna här kommo att mera än på något annat håll få karaktären av en avgörande kraftmätning mellan det vita och det röda Finland. Utan tvekan kan man även säga, att Tammerforsoperationen är den mest storstilade av alla strategiska rörelser, som i norden utförts. Krigsledningen håller hela tiden trådarna i sin hand, och leder de långt från varandra opererande grupperna mot det gemensamma målet. General Mannerheim förverkligar sin plan, oaktat han icke helt undgår de motgångar, som i ett krig kunna rubba eller rent av omintetgöra de sorgfälligaste beräkningar. Överste Hjalmarsons oförklarliga dröjsmål i Kuru och gruppen Wilkmans misslyckade anfall mot Orivesi medförde, att centern (gruppen Wetzer) måste förstärkas och sändas fram att bryta fiendens redan vacklande front. Då betydande röda styrkor lyckades i trakten av Järvenkylä—Kyröfors hejda Satakundatrupperna, parerades denna motgång genom att Hjalmarsons detachement förflyttades över Näsijärvi. Sålunda kunde de skilda grupperna närma sig Tammerfors, tills de efter tio dagars blodiga strider som en järnring omslöt den fientliga armén, vilken dragit sig in i staden.

EFTER STRIDEN I SKOGARNA.

Fiendens motstånd växte i den mån de vita trängde närmare. Man kunde avancera blott steg för steg och måste med blod köpa varje stycke erövrad jord; samtidigt gällde det att sätta en tillräckligt stark spärr för de trupper, som från väster och i synnerhet från söder försökte genombryta den kring Tammerfors slutna ringen. Överbefälhavaren behärskade hela tiden situationen tack vare tillräckliga reserver, vilka rent av stampades fram ur marken och gåvo honom möjlighet att förstärka truppstyrkorna på de punkter, där det var nödigt. Bristen på artilleriammunition, som hotade bli ödesdiger, krävde mycken kallblodighet från överbefälhavarens sida, ty underrättelserna från Savolaks och särskilt Karelen voro högst oroväckande. Major Sihvo meddelade uttryckligen, att han utan artillerield icke kunde längre hålla karelska fronten, som överhöljdes med granater från de fientliga batterierna. Men överbefälhavaren måste ställa sig döv för dessa böner; allt som var disponibelt måste koncentreras mot Tammerfors, ty här skulle man slå det slag, vilket skulle för Finlands lagliga regering garantera den definitiva segern över ryssar och röda landsförrädare. Ehuru det ena tåget med stupade och sårade efter det andra vittnade om till vilket högt pris Tammerfors måste erövras, tvekade överbefälhavaren icke ett ögonblick att ånyo gå till angrepp. Han nöjde sig icke med en belägring, varigenom operationerna skulle fördröjts och de i Tammerfors inneslutna vita råkat i en allt svårare ställning, utan staden skulle tagas med storm. Efter den blodiga 28 mars unnade han sina trupper några dagars vila och möjlighet att

ordna sig, men redan den 2 april gav han order om en allmän stormning, vartill intet motstycke finnes i den nordiska krigshistorien. Kvarter för kvarter, hus för hus, våning för våning skulle erövringen ske, och mångenstädes måste kampen föras från källare till vind. Invid ruinerna av nedbrunna fabriker och boningshus lågo hoptals stupade vita krigare och rödgardister, dödade hästar, ramponerade kanoner och kärror. Flera dagar behövde sanitärerna sedan för att rensa staden från de fallnas lik.

Tammerfors' intagning var det vita Finlands seger, men icke allenast Finlands, utan västerlandets, ty den reste den första dammen för bolsjevismens utbredning mot de skandinaviska länderna och Väst-Europa. Med anledning av den vackra strategiska segern fick general Mannerheim från vår tids ryktbaraste fältherrar, generalfältmarskalk von Hindenburg och general Ludendorff mottaga ett så lydande telegram:

VÄXIÖ GÅRD I KANGASALA. (1. NORSKA FÄLTLASARETT).

Jag sänder Ers excellens mina hjärtligaste lyckönskningar med anledning av de stora framgångar, som lett till Tammerfors befrielse och segern i Rautus. Tysklands armé följer med största intresse Edert folks frihetskamp och tillönskar Finland en lycklig och tryggad framtid.

Generalfältmarskalk *von Hindenburg.*

Jag förenar mig om generalfältmarskalkens lyckönskningar.

General *Ludendorff.*

Dessutom sände Tysklands kejsare general Mannerheim med anledning av segern Preussiska järnkorset av 1. och 2. klass. Allt detta ådagalägger, vilken betydelse Tammerfors' erövring tillmättes i världens då för tiden starkaste militärstat.[1])

[1]) Utdelandet av Preussiska järnkorset av 1. och 2. klass på samma gång inträffade mycket sällan under världskriget. De tilldelades sålunda IV tyska arméns chef hertig Albrecht av Würtemberg med anledning av den avgörande segern i Ardennerna, bajerska kronprinsen Rupprecht efter fransmännens fördrivande ur Elsass-Lothringen, general Ludendorff efter slaget vid Tannenberg o. s. v.

Även Finlands regering lyckönskade general Mannerheim med anledning av segern vid Tammerfors i ett så lydande telegram:

Till överbefälhavaren över Finlands armé, Kavallerigeneral Mannerheim.

Regeringen har mottagit Edert telegram och med tillfredsställelse konstaterat, att Finlands unga, tappra armé under Eder skickliga överledning intagit bolsjevikernas fasta borg Tammerfors och härmed vunnit en stor seger samt tillfogat hela upprorsrörelsen ett tungt slag. Samtidigt som regeringen beder Eder till Finlands frihetsälskande, tappra söner uttala regeringens tack, har regeringen på grund av Edert under Tammerfors belägring ådagalagda personliga mod funnit gott tilldela Eder Frihetskorset av fjärde klass samt på grund av Eder skickliga ledning av krigsrörelserna Frihetskorset av första klass.

Svinhufvud.

MASSGRAVAR I YLÖJÄRVI.

Ehuru vissa fel, som begingos under Tammerforsoperationen, kunna påvisas, var den i stort sett även taktiskt välledd, och den skicklighet och tapperhet, varmed den utfördes, kom särskilt till synes vid stadens slutliga intagning. Med anledning av denna framgång befordrades de förtjänstfulla gruppcheferna, överstarna Wetzer, Wilkman och Linder, till generalmajorer. Till trupperna utfärdades följande dagorder, vilken upplästes vid segergudstjänsten i Johanneskyrkan för de där närvarande krigarna:

Till Satakunda- och Tavastlandstrupperna.

Jag tackar Eder å Fäderneslandets, Finlands regerings och mina egna vägnar för den oförlikneliga tapperhet och ihärdighet, som I haven ådagalagt i alla strider under dessa tre senaste veckor och varpå I givit det sista lysande provet i och med Tammerfors' erövring. Denna strid är den största och blodigaste, som någonsin utkämpats i Finland, denna seger är även den mest lysande som av finska trupper vunnits. Denna seger betyder icke allenast Finlands frihet och självständighet, denna seger är även hela världens kulturseger över Rysslands bolsjeviker och deras världsomstörtande och kulturförstörande läror. Därför är jag viss om att budskapet om Tammerforssegern skall tagas med glädje emot icke blott i hela Finland, utan även i hela den bildade världen och att denna Tammerforsseger är en seger, vilken skall bliva en ärekrans för vår unga tappra armé. Mycket har Finlands frihetskrig kostat, många förhoppningsfulla ynglingar, många redan mognade män och familjestöd har dödens

lie skördat bland oss, mycket blod skall ännu gjutas, innan Finland är vitt, men intet folk får sin frihet till skänks, ty friheten måste köpas med blod, om den skall hava värde.

Finlands unga hjältemodiga armé, jag hälsar Eder i dag och lyckönskar till den med Edert hjärteblod vunna segern.

Med heder hade de så gott som oövade vita trupperna fullföljt sitt första stora segertåg; tusenden hade sårats och många hundra stupade hjältar mottagits i fosterlandets sköte. Men trots brödrakrigets fasor må vi icke glömma, att det även på den röda sidan fanns tusenden, som bibragts tron på att de kämpade för en idé. De höllo därför hjältemodigt stånd till det sista, medan de ansvariga ledarna rymde sin kos, överlämnande åt de vilseförda skarorna att reda sig så gott de kunde. Ett undantag bland dessa röda chefer utgör Hugo Salmela, som dödades vid försvaret av Tammerfors och vars energiska verksamhet är värd erkännande.

MINNESSTOD, REST TILL ÅMINNELSE AV DE VID TAMMERFORS STUPADE SVENSKA BRIGADISTERNA[1]).

Tammerfors' fall gjorde ett förlamande intryck på de rödas ledare. De började frukta de följder, som den allmänna kännedomen om denna händelse kunde medföra. Därför sökte de en längre tid undanhålla allmänheten alla sanningsenliga uppgifter därom. Sålunda säges i tidningen »Työ» den 10 april: »*Ännu är Tammerfors helt och hållet i de rödas händer.*[2]) Striderna ha förflyttats längre bort från staden till Vesilaks, Lempäälä och Tottijärvi, och även i dessa trakter synas de bli blodiga.»

Men i längden kunde man icke dölja sakläget, ty underrättelserna om Tammerfors' erövring spriddes trots allt i Syd-Finland.

Den förhoppningsfulla stämningen i de rödas läger hade förbytts. I arbetarbladen dryftades redan möjligheterna för fredsunderhandlingar, men dessa

---

[1]) På stoden läsas orden:

Här föllo tappra svenska män vid värnandet av Finlands frihet 1918.

[2]) Vår kursivering.

uttalanden ägde dock icke större bärvidd. Upprorsledarna voro rädda för de följder som kunde drabba dem, så snart det klart framgått, att de vilsefört sina skaror och vållat onödig blodsutgjutelse. Kamraten Oskar Tokoi väckte dock hos dem nya förhoppningar vid ett viktigt möte i Viborg den 10 april [1]). Han meddelade här nämligen, att den tyska revolutionen stod för dörren, varigenom Finlands borgare skulle gå miste om hjälpen från Tyskland [2]), att Lenin givit uppmuntrande råd beträffande frontens förflyttning och att de allierade makterna voro i antågande över Murman. Men då man redan kunde märka, att demokratien icke med nödig kraft förde denna strid, utsågs vid nämnda möte en militär diktator med enväldig makt: Kullervo Manner [3]).

---

[1]) Se del III sid. 202—204.

[2]) Ett egendomligt meddelande, då ju tyskarna redan landstigit och nalkades Helsingfors.

[3]) Se del III, sid. 204—205.

FRIHETSSTODEN I TAMMERFORS.

III.

STRIDERNA I SÖDRA FINLAND INOM DEN TYSKA HJÄLPEXPEDITIONENS OPERATIONS-OMRÅDE TILL DEN 15 APRIL.

1. DEN TYSKA HJALPEXPEDITIONENS BETYDELSE.

Den i Tyskland rådande sympatien för Finlands sak leder slutligen till handling 307. — Huvudorsakerna till den tyska hjälpkårens avsändande 307. — Mellan Tyskland och Finland ingångna specialavtal 308. — Olika uppfattningar om den tyska hjälpexpeditionens nödvändighet 309.

De finländare, vilka såväl tidigare som under världskriget försökt hos andra länders regeringar vinna stöd för vår sak, hade nogsamt fått erfara, att dessa icke läto sig ledas av några personliga sympatier eller känsloskäl, så snart det kunde bliva fråga om internationella förvecklingar. Därför hade våra självständighetsmän även under krigsåren såväl vid muntliga överläggningar med ledande tyska politiker som i skriftliga promemorior understrukit de omständigheter, vilka gjorde, att Finlands förhoppningar icke stodo i strid med Tysklands intressen utan sammanföllo med dem. Ehuru detta även uppfattades i Tyskland, där man från slutet av 1917 i vissa avseenden handlade i överensstämmelse med detta åskådningssätt, förelågo alltjämt svårigheter, vilka hotade att omintetgöra de finländska strävandena. Vi nämna här blott den i Tyskland rådande meningsolikheten i fråga om operationernas utsträckande utom den egentliga krigsskådeplatsen samt Tysklands önskan att ingå separatfred med Ryssland, för att så mycket kraftigare kunna uppträda på västfronten.

Efter det de första tyska vapenfartygen avgått till Finland och då jägarna redan stodo i beråd att återvända hem, tillkommo emellertid militära och storpolitiska omständigheter, vilka gjorde Tysklands ledande män hugade att sända hjälptrupper till Finland. Dessutom var tidpunkten nu gynnsam för Tysklands ingripande, ty den vita armén, som redan dessförinnan

haft halva landet i sin besittning, hade i mitten av mars börjat sin offensiv och framryckning söderut.

Huvudorsaken till Tysklands beredvillighet att slutligen sända en hjälpexpedition till Finland, var dess önskan att få Ryssland tvunget till fred. Då ententemakternas operationer vid Murmanbanan kunde grusa dessa förhoppningar och nödvändiggöra återupprättandet av östfronten, beslöt Tyskland trygga sin ställning genom ett ingripande i Finland. Även den omständigheten, att svenska flottan anlänt till Åland, stred mot de tyska intressena. Men sedermera när meddelande gavs om den förestående hjälpaktionen, fingo våra representanter i Berlin erfara, att man på tysk sida även räknade med att omedelbart få handelsrelationerna med Finland ordnade på sådant sätt, att Tyskland som kompensation för sin hjälp skulle av oss erhålla trävaror, papper m. m.

De villkor, som Tyskland uppställde för avsändandet av sin hjälpexpedition, preciserades inom kort på sätt, som av det följande framgår.

Sedan tyska högkvarteret tagit initiativ till sändandet av hjälpexpeditionen, framställdes för Finlands delegerade, minister Edv. Hjelt och prof. Erich, den 28 februari förslag till avtal.

Först behandlades det s. k. finländsk-tyska fördraget, vars nödvändighet icke rätt uppfattades av våra representanter, men som det oaktat icke ingav dem större betänkligheter, om de också föreslogo vissa förändringar däruti. I fördraget hänvisades till ett förestående avtal om handels- och sjöfartsrelationerna, och godkännande av denna förberedande överenskommelse, vid vars uppgörande generaldirektör K. B. Wuolle och bankdirektör C. von Collan medverkat, om ock ej som befullmäktigade, mötte icke större svårigheter. Finländarna lyckades få avtalsperioden 1 år kortare, så att den kom att gälla till och med utgången av år 1920. I vissa avseenden, närmast i fråga om trafiken längs kusten och på de inre vattnen, gingo tyskarna in på ändringsförslag. Men i den punkt, som bl. a. berörde närings- och jordbesittningsrätten i det andra landet, kunde ingen förändring åvägabringas.

Avtalen undertecknades den 7 mars.

Dessutom förelade understatssekreteraren W. von Stumm minister Hjelt en hemlig överenskommelse, vilken enligt uppgift ansetts nödvändig på militärt håll. Även i denna lyckades Hjelt få en ändring införd, men han nödgades godkänna en punkt, enligt vilken Tyskland tillerkändes rätt att under krigstiden övervaka Finlands export, på det att den icke skulle lända England till godo.

Dessa förbindelser, vilka inskränkte vårt lands handlingsfrihet, gjorde självfallet ett pinsamt intryck. Från Finland erhöll man emellertid ständigt nya underrättelser om det röda skräckväldet i Södra Finland, och för att snarast möjligt kunna rädda situationen ansåg man det riktigare att påtaga sig ansvaret för antydda överenskommelser än för Södra Finlands totala undergång. Dock hade det icke förelegat något tvång för de delegerade att underteckna avtalen, innan senaten i Vasa granskat och godkänt desamma. Tyska högkvarteret hade ju självt tagit initiativ till den finländska hjälpexpeditionen i syfte att bevaka sina egna intressen gentemot Ryssland. Vasaregeringen utverkade emellertid senare vissa lindringar i de avtalade villkoren.

Då dessa överenskommelser blivit kända, väckte de allmän förvåning. De kommenterades här hemma lika väl som i grannländernas press för att icke tala om de anmärkningar, med vilka de röda i sina tidningar beledsagade meddelandena härom [1]).

Bortsett från de tunga villkor, som tyskarna uppställt för sin hjälp, hade redan den omständigheten, att Tyskland nu utsände en militär expedition för att understödja Finlands vita regering, sin stora betydelse i såväl inre- som yttrepolitiskt avseende. Visserligen hade redan vid pass en månad tidigare en mindre flottilj och några truppavdelningar anlänt till Åland. Men på grund av nyssnämnda landskaps isolerade läge fingo där timade händelser icke sådan utomordentlig betydelse, som den tyska flottans ankomst till Södra Finland och de tyska truppernas landstigning på själva fastlandet skulle få.

Säkerligen kommer man i framtiden att åter och åter upptaga frågan: var den tyska hjälpen i dess slutliga form nödvändig? Hade man icke kunnat nöja sig med 1917 års löfte om att Tyskland skulle vid det förestående fredsslutet med Ryssland kräva de ryska truppernas bortdragande från Finland ävensom leverera vapen till den vita regeringen och återsända jägarna till hemlandet?

Dessa frågor kunna självfallet besvaras på olika sätt, beroende på den ståndpunkt, från vilken saken betraktas.

---

[1]) Ehuru de följder man befarat av dessa överenskommelser numera lyckligen undgåtts, ha de socialistiska — för att icke tala om de kommunistiska — tidningarna för vana att i sina agitationsartiklar ställa dessa av den vita regeringen träffade avtal vid sidan av de mellan folkkommissariatet och Råds-Ryssland ingångna, vare sig det sedan gäller vapen, militärt understöd eller egendoms- och rättsförhållanden. Skillnaden är dock iögonenfallande och torde ej tarva någon kommentering.

Överbefälhavaren hade från början uppgjort hela sin krigsplan utgående från den förutsättningen, att den vita armén skulle med egna krafter slutföra sin kamp för Finlands frihet och undertrycka det röda upproret. Redan i krigets början hade de sydliga landskapen fallit i fiendens händer, och sedan försöken att föra vapen söderut misslyckats, måste dessa trakter nöja sig med att invänta den vita arméns ankomst. Då senaten i Vasa den 4 mars tillkännagav den tyska hjälpen, nämnde den i sin kungörelse, att *överbefälhavaren nog för regeringen förklarat sig kunna med egna krafter vinna seger i striden, enär han redan fått vapen.* Utom att den värsta vapenbristen avlägsnats, kunde överbefälhavaren redan i början av mars tack vare jägarnas hemkomst och de verkställda uppbåden organisera sin armé. Då han icke gick in på bildandet av en stötbrigad, sammansatt av jägare och skyddskårister, var detta redan en antydan om hans vittsyftande plan att sluta hela Syd-Finland i den vita arméns järnhårda famntag. Han upprättade bakom fronten sin reserv, som inövades längs hela linjen från Bottniska viken till Ladoga, och den ärnade han använda först vid det slutliga avgörandet. Först i sista stund insatte han en del därav vid erövringen av Tammerfors och Rautus. Tillsvidare skulle striderna föras av skyddskårs- och grenadjärtrupperna.

Märkas bör även, att det genom uppbåden uttagna manskapet utgjorde blott 12 % av de resurser, som i fall av behov stodo till buds. Det var sålunda uppenbart, att överbefälhavarens beräkningar rörande arméns styrka höllo streck även för den händelse, att kriget skulle räckt flera månader längre än det verkligen kom att göra.

Vid uppskattningen av fiendens styrka var överbefälhavaren klart medveten om motståndarens såväl svaga som starka sidor. Den omständigheten, att förbindelsen mellan Södra Finland och Ryssland icke kunnat avbrytas, medförde den fördelen, att truppavdelningarna från den gamla ryska armén efterhand kunde lämna landet. De voro småningom ur räkningen. Värre var, att Råds-Ryssland sände till vårt land stöttrupper, som hade stridsvana och som på grund av sitt begär efter byte voro redo att kämpa mot de vita. Men så länge Tyskland hotade Petersburg från Östersjöprovinserna, var det icke troligt, att större styrkor skulle kunna hitsändas, och för den händelse, att Ryssland slöt fred med Tyskland, var det sannolikt, att krigströttheten redan tagit överhand bland de ryska soldaterna. Något mera varaktigt understöd hade våra röda följaktligen icke att vänta från detta håll, och den ryska flottans bortdragande från de finländska

vattnen hörde till de i Brest-Litovsk överenskomna fredsvillkor, som allra säkrast läte sig uppfyllas, enär Tyskland kunde från Reval med sin flottas hjälp giva eftertryck åt denna fordran, och Ryssland, så förfallet det än var, dock icke ville äventyra sin Östersjöflotta.

Om den vita armén sålunda icke behövde vänta något hårdare motstånd från de ryska truppernas sida, hade i stället de röda dag för dag blivit starkare. De hade till sin disposition ett nära nog obegränsat antal kanoner och maskingevär, för att icke tala om ammunition. Men denna maskinella kraft fordrade kunnigt servismanskap i tillräcklig mängd, och på sådant led man brist, trots de ryska vännerna och den i Sörnäs verkande krigsskolan.

Under sådana förhållanden skulle, strategiskt sett, den tyska hjälpkåren enligt överbefälhavarens mening icke varit nödvändig för erövringen av Syd-Finland. Men en annan fråga är, vilka följder ett fördröjande av denna erövring skulle hava medfört. I Södra Finland hade de röda och ryssarna i sitt våld rika bondgårdar och herregods, som de kunde utplundra och nedbränna. Talrika industriella anläggningar med dyrbara maskiner, råvaror och färdiga produkter voro prisgivna åt deras godtycke och kunde på ryskt sätt evakueras.[1]) Landets vackra huvudstad hade i värsta fall förvandlats till en grushög. Men det mest upprörande hade likväl varit det öde, som övergått befolkningen; offrens antal hade blivit desto större, ju längre de rödas hopplösa strid hade fortsatts.

Tanken på alla de människor, som hotades av kroppsliga och själsliga marter och oron för de i allmän och enskild ägo befintliga värden, som skulle drabbas av förstörelse, gjorde sålunda att det vita Finland beslöt trygga sig till främmande hjälp för att snabbare få det slutliga avgörandet till stånd.

---

[1]) Se del III, sid. 496—498.

2. DEN TYSKA EXPEDITIONSKÅRENS SAMMANSÄTTNING OCH FÖRBEREDELSER FÖRE AVFÄRDEN. DESS ANKOMST TILL HANGÖ.[1]

Beslut om hjälpexpeditionens avsändande; däri deltagande trupper 312. — Orsaker till expeditionens fördröjande; dess slutliga iordningställande 314. — Planen revideras och förändras 315. — Flottiljens avgång och färd över havet 319. — Russarö besättes 320. — Flottiljen ankommer till Hangö, som besättes 320.

Sedan tyske kejsaren den 22 februari givit order om bildandet av den s. k. Östersjödivisionen, hade det bestämts, att Åland skulle bli dess bas och att landstigningen skulle ske på Finlands västkust[2]). Till divisionens chef hade utsetts generalmajor greve Rüdiger von der Goltz. Medan de första fartygen i den för ändamålet detacherade flottavdelningen i början av mars företogo sin vanskliga färd till Åland, skulle de till divisionen hörande trupperna den 6 mars vara samlade i Danzig för att den 10 inskeppas på transportfartygen. Divisionens uppgift hade av general Ludendorff i korthet angivits i följande arméorder:

Östersjödivisionen skall stödja Finlands regering i dess kamp mot bolsjevikerna. I enlighet med denna uppgift äger den förhålla sig gentemot invånarna.

Östersjödivisionens operationer ledas av divisionens chef. I detta avseende äger han iakttaga av överbefälhavaren för Finlands krigsstyrka utfärdade order.

När generalmajor von der Goltz i början av mars i Danzig övertog befälet över Östersjödivisionen, omfattade denna följande trupper:

---

[1]) Som huvudkälla har i följande framställning av den tyska hjälpexpeditionen använts: Werner Crantz: »Die deutschen Kämpfe in Finnland 1918» (manuskript). Till andra källor hänvisas särskilt.

[2]) Se del III, sid. 439 ff.

95. reservinfanteribrigaden, chef generalmajor Wolf:
3. reservjägarbataljonen (major greve v. d. Schulenburg-Lieberose): 1.—4. kompanierna samt 1.—2. maskingevärskompanierna;
4. jägarbataljonen (kapten Ott): 1.—4. kompanierna, 1.—2. maskingevärskompanierna och 1.—2. cykelkompanierna;
14. » (major friherre Schenck zu Schweinsberg): 1.—4. kompanierna, 1.—2. maskingevärskompanierna, 1. cykelkompaniet;
avdelta kompanierna: 2. jägarbataljonens 1.—2. cykelkompanier, 11. cykelkompaniet och 228.—229. bergsmaskingevärsavdelningarna;
2. gardeskavalleribrigaden, chef överste v. Tschirschky:
1. gardesulanregementet (major Halling): 2.—5. skvadronerna och maskingevärsskvadronen;
3. » (major friherre v. Brandenstein): 1.—5. skvadronerna och maskingevärsskvadronen;
Sachsiska karabinjägarregementet (major v. Reden): 1.—4. skvadronerna och maskingevärsskvadronen;
3. kyrassiärregementets 2. skvadron.
Artilleri- o. a. trupper:
2. bajerska bergsartilleriavdelningen (major Butz): 7., 8. och 15. batterierna.
2. gardes-reserv-fotartilleriregementets 4. batteri.
14. reserv-fotartilleriregementets 1. batteri.
14. » 1. batterikolonn.
Pioniärkompanier, telefon- och radioavdelningar, antomobil- och trångkolonner m. m.

GREVE RÜDIGER VON DER GOLTZ.

Till divisionen hörde sålunda något över 9,000 man, av vilka 8,000 voro frontsoldater. Den maskinella utrustningen bestod av 18 kanoner, 10 minkastare, 97 tunga och 68 lätta maskingevär[1]). Manskapet var taget från ostfronten; det hade blivit ledigt här, men icke ännu utbildats för striderna på västfronten. Det var, såsom ovan synes, sammansatt av bergs- och cykeltrupper ävensom andra mindre detachement, vilka representerade olika vapenslag i divisionen.

Stab för divisionen blev den likaså numera lediga 12. landstormsdivisionens stab, till vilken bl. a. kaptenerna Karmann och von Falkenhorst hörde. Till den marina krigsledningens förbindelseofficer vid divisionen utsåg amiralitetsstaben kaptenlöjtnant greve von Platen. Till Östersjödivisionens förbindelseofficer vid flottan utnämndes kapten Carp.

[1]) Senare fogades till divisionen även den s. k. Brandensteinska brigaden.

KARMANN.

VON FALKENHORST.

WOLFF.

Ehuru divisionen var fulltaligt samlad redan den 3 mars, uppsköts dess slutliga avfärd, så att den först nästan jämnt en månad senare anlände till den finländska kusten.

Huvudorsaken till detta dröjsmål låg i navigeringssvårigheterna på Östersjön.

Amiral Meurer hade, såsom vi redan tidigare omtalat [1]), under sitt uppehåll på Åland noggrant undersökt möjligheterna för en landsättning av trupperna på Finlands västkust och därvid kommit till negativa resultat, vilka han sedan inrapporterat till amiralitetsstaben. Efter att ha återvänt från Åland hade han den 11 mars en enskild överläggning med Östersjödivisionens kommendör, varvid han kunde meddela, att enligt samstämmiga uppgifter voro isförhållandena vid Finlands västkust, särskilt i Raumo och Mäntyluoto hamnar, så svåra, att såväl landstigning som minletning där var omöjlig. Likaså var den södra farleden mellan Åland och Hangö synnerligen svår att befria från minor, då de lokala isförhållandena vid Åland icke tillåto öns användande som bas för minletningsfartyg. Därför ansåg han det avgjort lämpligast att den direkta linjen Danzig—Hangö skulle anlitas. Hans förslag godkändes, och han meddelade, att flottan tidigast kunde avgå den 25 mars.

Då divisionen sålunda var tvungen att kvarstanna i Danzig, användes den nödtvungna väntetiden för övningar, som höllos i stadens omnejd. Kavalleritrupperna, vilka skulle strida till fots, fingo utföra längre marscher, något som de icke tidigare varit vana vid. Även höllos övningar på fartygens däck, och officerare och manskap gjorde sig förtrogna med inkvarteringsförhållandena

[1]) Se del III, sid. 456.

ombord. Landstigningsövningar höllos, och marsch- och stridsövningar, vilka anordnades med större trupp-avdelningar, vande befäl och manskap vid samfälld verksamhet.

Nödiga order utfärdades även beträffande de mot-sedda operationerna och truppernas komplettering och utrustning.

Den 20 mars hölls åter en viktig överläggning, varvid beslöts följande:

CARP.

1) Spärrbrytaravdelningarna avgå den 21 mars. Man beräknar, att de i händelse av gynnsamt väder skola kunna fullgöra sin uppgift till den 27. Till avgångsdag för transportflottan bestämmes därför tillsvidare den 27 mars. Transportflottan gör sig därför natten mellan den 25 och 26 mars färdig att avgå 24 timmar senare.

2) Landstigningen i Hangö skall äga rum i följande ordning:

Vid dagningen ligga linjeskeppen utanför Russarö. Ön uppfordras att kapitulera och den besättes med flottmanskap. Minsvepningen fortsättes i riktning mot Hangö.

3) Det från Östersjödivisionen framställda förslaget, att vissa avdelningar skulle ånga fram ända till Lappvik och Ekenäs, varigenom Hangö skulle betvingas från landsidan och marschvägen till Karis förkortas, måste av navigationsskäl lämnas ur räkningen. Vägen från Hangö till Lappvik beräknades taga mera än en dag i anspråk, varigenom denna kringgående landstigning komme att förlora sin betydelse för Östersjödivisionen. Men om tvingande orsaker yppa sig, framför allt om fienden hindrar landstigningen i Hangö, kan man återupptaga förslaget om landstigning i Lappvik.

Flottan förklarade sig även vara beredd att efter landsättningen i Hangö göra farleden till Ekenäs klar för transport av förstärkningar.

Samma dag uppgjorde Östersjödivisionen i betraktande av att Hangö på grund av tvingande navigationsskäl måste väljas till landstigningsplats en operationsplan av följande innehåll:

Fiendens huvudstyrka är förlagd i trakten av Tammerfors—Tavastehus och norr därom. Ytterligare finnas röda trupper, vilka fortfarande erhålla förstärkningar från Petersburg, i trakten av Viborg. Ammunitionstransporterna anlända till Riihimäki. Numerären av Helsingfors garnison har icke hittills erfarits. Ehuru fiendens stridsduglighet icke skattas synnerligen högt, bör man räkna med att han med utnyttjande av den för guerillakrig synnerligen lämpliga terrängen kommer att försöka med alla medel hindra divisionens framryckning.

Som det första lämpliga operationsområdet kan Riihimäkitrakten betraktas. Härifrån kan divisionen effektivt angripa fiendens vid Tammerfors—Tavastehus förlagda styrkor i deras flank och rygg. Besittningen av Riihimäki avskär även fiendens viktigaste transport- och förbindelseled, nämligen banan Viborg—Tammerfors. Likaså avbrytes härigenom järnvägsförbindelsen med Helsingfors. Beroende på omständig-

heterna kan divisionen från Riihimäki fortsätta sina operationer mot Viborg eller Helsingfors.

Denna första krigsplan kom dock, som vi snart få se, icke att fullföljas, och det är lämpligast att redan här nämna orsakerna härtill.

Redan den 17 mars hade major Crantz medels telegram för såväl högsta tyska krigsledningen som Östersjödivisionen framhållit en del omständigheter, som gjorde det synnerligen önskvärt, att de tyska trupperna snabbt skredo till aktion, medan Tammerforsoperationen var i gång. På detta sätt hade situationen uppfattats av den tyske förbindelseofficeren, som befann sig i det vita Finlands högkvarter.

Men saken framställdes på annat sätt av den finländske förbindelseofficeren vid Östersjödivisionen. I divisionens krigsjournal läses nämligen för den 20 mars följande anteckning:

Enligt finländske förbindelseofficerens muntliga meddelande hoppas general Mannerheim genom sin offensiv kunna rensa Syd-Finland utan tyskarnas hjälp. Om detta försök misslyckas, står den andra utvägen ännu öppen, nämligen möjligheten att söka få avgörandet i Finland till stånd med Tysklands hjälp.

Någon instruktion av detta innehåll hade överstelöjtnant Thesleff icke fått av överbefälhavaren[1]), och hans uttalande var alls icke ägnat att till varandra närma Östersjödivisionen och finländska högkvarteret, mellan vilka ett intimt samarbete dock var nödvändigt. Tyskarna kunde nämligen befara, att överbefälhavaren över Finlands armé skulle giva deras marsch en annan riktning än de av politiska eller andra orsaker planlagt.

Mycket möjligt är även, att överstelöjtnant Thesleffs förklaring åstadkom, att frågan om Helsingfors' besättande för tyskarna trädde i förgrunden. Ty naturligt var, att hans meddelande genast inrapporterades till tyska högkvarteret. I varje fall vidtogs redan de följande dagarna en förändring i den tyska krigsplanen, detta på initiativ från tyska högkvarteret.

General Ludendorff, till vilken krigsplanen insänts, svarade nämligen den 23 mars, att han i betraktande av att man ovillkorligen borde sträva till samarbete med flottan och att ryggförbindelsen borde snabbt förkortas, ansåg

[1]) Framställningen stod även i strid med det telegram, som Östersjödivisionen den 23 mars mottog från general Mannerheim och vars innehåll var, att ett längre fördröjande av den tyska hjälpen väckte farhågor om svåra följder för invånarna och de stora värdena i landets sydliga delar. Konceptet till detta telegram finnes ej i frihetskrigets arkiv.

en framryckning mot Helsingfors som det första operativa mål det gällde uppnå.

Denna omläggning av krigsplanen beröres av greve von der Goltz i hans krigsminnen sålunda:

Men framför allt var det av vikt att besluta, åt vilket håll operationerna skulle utvecklas från Ekenäs. De röda trupperna, i vilkas rygg man skulle landstiga, stodo i linjen Björneborg—Tammerfors—Heinola—Viborg mot de vita utan att det hittills kommit till något avgörande. Bakom den röda fronten befunno sig enligt det tyska underrättelseväsendet »främmande härar», flera ryska divisioner i trakten av Riihimäki. Visserligen visade sig denna rapport senare överdriven, men ledningen måste räkna därmed.

Hur skulle den vågsamma landstigningen i fiendens rygg bäst utnyttjas? Mycket talade för en frammarsch direkt mot huvudstaden, där tyskarna redan voro väntade och där de röda för var dag huserade allt hänsynslösare. Men marschen dit skulle gå tätt längs med kusten, mot den starkaste fronten av fästningen Helsingfors, medan den vänstra flanken på samma gång bleve hotad. En tysk strategisk grundsats var även den, att icke operera om geografiska punkter utan mot den fientliga fältarmén, emedan, sedan man blivit klar med denna, de geografiska punkterna av sig själva tillföllo segraren. I föreliggande fall var det så mycket mera lockande att följa denna princip, som frammarschen längs Karis—Hyvingebanan skulle föra till Riihimäki, den största järnvägsknutpunkten i södra Finland; den skulle, i händelse av framgång, bryta de röda truppernas ryggrad och även avskära huvudstadens förbindelse med landsbygden och den röda hären. Framryckningen mot Helsingfors skulle först ske, sedan den röda västarméns motstånd brutits genom besättandet av Riihimäki i dess rygg och hären tvungits att retirera till östra Finland.

Men då underrättelserna från Helsingfors blevo allt mera hotande, trädde redan i Danzig i förgrunden, gent emot detta första utkast, den politiska nödvändigheten av att så fort som möjligt bringa den svårt nödställda huvudstaden hjälp, och det beslöts att, även i och för samverkan med flottan, låta de i sig berättigade militära betänkligheterna falla och genast framrycka mot Helsingfors, ifall det förefintliga läget i Finland skulle tillåta det.

Högsta krigsledningen hade fullt anslutit sig till Östersjödivisionens önskan att så fort som möjligt genombryta de fientliga truppernas huvudstöd, banan Viborg—Riihimäki—Tavastehus. Då divisionen nu först skulle operera mot Helsingfors, sökte högsta krigsledningen uppnå det andra målet på samma gång därigenom, att den lät överföra från Reval till Lovisa en mindre avdelning, omfattande alla vapenslag, under generalmajor[1]), friherre v. Brandensteins befäl, med uppgift att i Lahtistrakten genombryta den ovannämnda järnvägslinjen. Denna avdelning skulle senare underställas mig, om det gällde att enhetligt leda de båda operationerna med till en början åtskilsgående mål. Å ena sidan måste Brandensteins snara inträffande utnyttjas för att så fort som möjligt genombryta banan, å andra sidan fick han ej ensam där utsättas för ett nederlag. Det var sålunda av stor vikt för oss att snabbt intaga Helsingfors innan fienden sammandrog trupper mot den tyska frammarschen, och sedan även så snabbt som möjligt efter huvudstadens intagning bringa Brandenstein hjälp[2]).

[1]) Friherre Brandenstein var vid denna tid överste (red. anm.)

[2]) von der Goltz: »Krigsminnen från Finland och Baltikum», 1920, sid. 85 ff.

VON ROSENBERG.

Den 25 mars utfärdade tyske kejsaren en ny order av innehåll, att de tyska truppernas avfärd till Finland skulle ske snarast möjligt. Greve von der Goltz var tvungen svara, att divisionen var fullkomligt uppbrottsfärdig, men att avfärden enligt meddelande från flottan på grund av minfara icke kunde äga rum förrän den 30 mars.

Det var nämligen nödvändigt att dessförinnan öppna för flottan en farled genom minbältena till Finlands kust. Under befäl av fregattkapten von Rosenberg sändes tyska minletare ut för att utföra detta arbete, och trots de i slutet av mars rådande svåra isförhållandena lyckades de röja väg genom de många spärrbältena och utpricka farleden med nödiga sjömärken. Dock kunde detta goda resultat icke nås utan offer. Minletarflottiljens förluster voro 2 fartyg och 17 man.

Åländska detachementet underställdes i operativt hänseende Östersjödivisionen. Meningen var, att det skulle anlända över Åbo.

Då mars månad led mot sitt slut, erhöll Östersjödivisionen genom major Crantz ytterligare följande uppgifter om den vita armén.

Den 25 mars meddelade major Crantz: »Den vita armén kämpar om Tammerfors. De röda vänta landstigningen i Åbo. Hangö synbarligen svagt besatt.» Följande dag meddelade han åter: »Efter Tammerfors' erövring ärnar man rycka fram längs järnvägen till Björneborg samt till järnvägsknuten i Akkas (Toijala). Samtidigt kommer krigsoperationernas tyngdpunkt att förflyttas till Viborg, för att spärra såväl återtåget för de röda som för att avbryta för dem möjligheten att få förstärkningar från Ryssland.»

CHEFSKAP VID PELLINGEKÅREN.

Slutligen ankom till Östersjödivisionen den 30 mars en ingående redogörelse från major Crantz rörande den vita arméns styrka och ställning den 29 mars.

DEN TYSKA FINLANDSESKADERN I DANZIGS HAMN.

Östersjödivisionen hade således före mars månads utgång fått alla de väsentliga upplysningar om ställningen, som voro nödiga för en framgångsrik krigföring i Finland. Generalmajor greve von der Goltz hade även redan planlagt och utfärdat alla order rörande truppernas användning efter landstigningen.

Natten till den 30 mars kl. 2 slogs äntligen alarm vid Langfuhrs fyr, och kl. 6 på morgonen började soldaterna inskeppas på fartygen, vilka kl. 4 e. m. lyfte ankar och löpte ut ur hamnen.

Till Östersjödivisionen anslöto sig vid pass 400 finländare, vilka från Södra Finland flytt över till Reval och där väntat på tillfälle att åter få deltaga i kriget[1]).

Flottan gav sig dock ut på sin långfärd först följande dag, sedan den legat för ankar mellan Hela udde och Danzig. I grupper på tre fartyg tog denna över 50 vimplar omfattande flotta kurs på Finlands kust, trotsande isflaken och minfaran.

Flottan gick i följande ordning: först minletarna, 1 spärrbrytare och isbrytaren Sampo, varefter följde huvudstyrkan, bestående av linjeskeppen Westfalen och Posen samt ett par torpedbåtar. På 5 sjömils avstånd från huvudstyrkan följde transportflottans 1. grupp à 5 fartyg, föregången av

[1]) Se del III, sid. 308—309. Truppen anlände från Reval till Danzig den 31 mars, uppdelades på 4 kompanier och fick namn av 1. finländska etappbataljonen. Dess chef blev reservlöjtnant Kurt Eichmeyer. Manskapet iför, tysk jägaruniform och beväpnades med ryska gevär. Inskeppad på transportfartyget »Equity» åtföljde truppen den övriga expeditionen till Hangö. — Rörande truppens vistelse i Reval och resa därifrån se närmare: Torsten Helsingius: »Pellingekåren», 1918, sid. 68—69.

VON ROSENBERG.

Den 25 mars utfärdade tyske kejsaren en ny order av innehåll, att de tyska truppernas avfärd till Finland skulle ske snarast möjligt. Greve von der Goltz var tvungen svara, att divisionen var fullkomligt uppbrottsfärdig, men att avfärden enligt meddelande från flottan på grund av minfara icke kunde äga rum förrän den 30 mars.

Det var nämligen nödvändigt att dessförinnan öppna för flottan en farled genom minbältena till Finlands kust. Under befäl av fregattkapten von Rosenberg sändes tyska minletare ut för att utföra detta arbete, och trots de i slutet av mars rådande svåra isförhållandena lyckades de röja väg genom de många spärrbältena och utpricka farleden med nödiga sjömärken. Dock kunde detta goda resultat icke nås utan offer. Minletarflottiljens förluster voro 2 fartyg och 17 man.

Åländska detachementet underställdes i operativt hänseende Östersjödivisionen. Meningen var, att det skulle anlända över Åbo.

Då mars månad led mot sitt slut, erhöll Östersjödivisionen genom major Crantz ytterligare följande uppgifter om den vita armén.

Den 25 mars meddelade major Crantz: »Den vita armén kämpar om Tammerfors. De röda vänta landstigningen i Åbo. Hangö synbarligen svagt besatt.» Följande dag meddelade han åter: »Efter Tammerfors' erövring ärnar man rycka fram längs järnvägen till Björneborg samt till järnvägsknuten i Akkas (Toijala). Samtidigt kommer krigsoperationernas tyngdpunkt att förflyttas till Viborg, för att spärra såväl återtåget för de röda som för att avbryta för dem möjligheten att få förstärkningar från Ryssland.»

CHEFSKAP VID PELLINGEKÅREN.

Slutligen ankom till Östersjödivisionen den 30 mars en ingående redogörelse från major Crantz rörande den vita arméns styrka och ställning den 29 mars.

DEN TYSKA FINLANDSESKADERN I DANZIGS HAMN.

Östersjödivisionen hade således före mars månads utgång fått alla de väsentliga upplysningar om ställningen, som voro nödiga för en framgångsrik krigföring i Finland. Generalmajor greve von der Goltz hade även redan planlagt och utfärdat alla order rörande truppernas användning efter landstigningen.

Natten till den 30 mars kl. 2 slogs äntligen alarm vid Langfuhrs fyr, och kl. 6 på morgonen började soldaterna inskeppas på fartygen, vilka kl. 4 e. m. lyfte ankar och löpte ut ur hamnen.

Till Östersjödivisionen anslöto sig vid pass 400 finländare, vilka från Södra Finland flytt över till Reval och där väntat på tillfälle att åter få deltaga i kriget[1]).

Flottan gav sig dock ut på sin långfärd först följande dag, sedan den legat för ankar mellan Hela udde och Danzig. I grupper på tre fartyg tog denna över 50 vimplar omfattande flotta kurs på Finlands kust, trotsande isflaken och minfaran.

Flottan gick i följande ordning: först minletarna, 1 spärrbrytare och isbrytaren Sampo, varefter följde huvudstyrkan, bestående av linjeskeppen Westfalen och Posen samt ett par torpedbåtar. På 5 sjömils avstånd från huvudstyrkan följde transportflottans 1. grupp à 5 fartyg, föregången av

[1]) Se del III, sid. 308—309. Truppen anlände från Reval till Danzig den 31 mars, uppdelades på 4 kompanier och fick namn av 1. finländska etappbataljonen. Dess chef blev reservlöjtnant Kurt Eichmeyer. Manskapet iför, tysk jägaruniform och beväpnades med ryska gevär. Inskeppad på transportfartyget »Equity» åtföljde truppen den övriga expeditionen till Hangö. — Rörande truppens vistelse i Reval och resa därifrån se närmare: Torsten Helsingius: »Pellingekåren», 1918, sid. 68—69.

kryssaren Holberg; 15 sjömil efter gick 2. transportgruppen à 3 fartyg, föregången av minfartyget Nautilus, och omedelbart efter denna åter 3. transportgruppen à 3 fartyg, föregången av kryssaren Möwe. Sist följde en grupp bogserbåtar.

Amiral Meurer hade hissat sin flagga på linjeskeppet Westfalen. Transportflottans chef var kapten Irmer. Kommendörer på linjeskeppen Westfalen och Posen voro kaptenerna Bauer och von Krosigh; kryssaren Holberg fördes av kapten Franck och kryssaren Möwe av kapten greve Dohna. Amiral Meurers närmaste man var konteramiral von Usslar, och såsom flottrepresentant för tyska legationen medföljde korvettkapten Reuter.

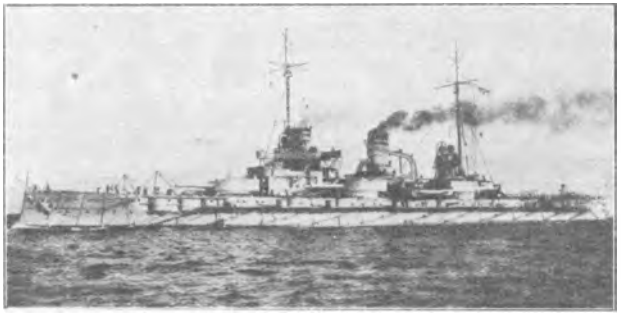

WESTFALEN.

Först den 2 april på eftermiddagen stötte flottan på de första isflaken, vilka senare, vid midnattstid, efterföljdes av allt tätare massor.

Efter ankomsten till Russarö sändes en parlamentär för att uppfordra fortet att giva sig. Därvarande chef gick in härpå utan att ens begära betänketid. En signal, bestående av tre vita stjärnor, tillkännagav, att fortet kapitulerat, och de tyska linjeskeppen och blockadbrytarna kunde nu långsamt nalkas hamnen.

Den 3 kl. 4.30 på morgonen ankom flottan till Hangö redd. Sedan hela flottan samlats, ångade linjeskeppet Westfalen mot Hangö hamn. Transportfartygen och spärrbrytarna stannade på grund av isförhållandena tills vidare på redden.

Hangö stads invånare hade icke haft en aning om huru nära hjälpen var, när de, oroliga för sitt öde, kvällen den 2 gingo till vila. Följande dag skulle, enligt vad rödgardisterna hotfullt och skrytsamt berättat, nya masshäktningar äga rum, och ingen hade möjlighet att fly från staden, då alla vägar voro sorgfälligt bevakade.

Vid 5-tiden på morgonen den 3 väcktes stadsborna av en häftig skräll. Kort därpå hördes surret av flygmaskiner. Tre aeroplan av olika typer kretsade

DEN RYSKA GARNISONEN PÅ RUSSARÖ KAPITULERAR.

över staden. Ytterligare hördes tre häftiga explosioner. Ett tåg visslade; ryssar och rödgardister hastade bort från staden. Klockan var nu närmare 6.

Inom kort visste hela den lilla staden, att man hade i hamnen sprängt några fartyg[1]); därav de hårda explosionerna. Men samtidigt spred sig som en löpeld underrättelsen om att tyska flottan var synlig.

Nu började människorna strömma ned till stranden och hamnen, där mörka rökpelare stego upp från de sprängda fartygen. Beväpnade rödgardister syntes ännu här och var, och den röda milisen höll vakt på gatorna, där den försökte hindra tillträdet till hamnen. Brandkåren ryckte ut för att skydda tullkammaren för eldfara.

Under tiden hade en torpedobåt, som förde greve Schulenburg jämte 3. reservbataljonens säkringsavdelning, närmat sig hamnen. Några skott hördes ännu, men snart visslade åter ett tåg på stationen och bortförde största delen av de ännu kvarblivna röda trupperna.

Vi låna här ett ögonvittnes berättelse om de därpå följande stunderna[2]):

[1]) Engelsmännen sprängde sina därvarande undervattensbåtar, då de icke sågo någon möjlighet att föra dem ut ur hamnen. Även sänktes ett fartyg, som förde olja för undervattensbåtarna.

[2]) Länsi-Uusimaa, 1918, n:o 9.

VON USSLAR.

IRMER.

BAUER.

De första tyskarna stiga i land. Hornmusik ljuder från fartyget. Fyra tyska soldater i full utrustning gå långt framför de övriga, en i riktning mot stationen, en mot rådhuset och de två andra mellan dessa. Deras snabba marsch giver intryck av djärv beslutsamhet. En människoström följer dem. Snart är den första av dem framme vid rådhuset, ett de rödas tillhåll, och en annan tränger sig in i det mitt emot belägna »stabshögkvarteret», vars låsta port sparkas upp av en finländare. Ett par skott i luften, och männen försvinna in genom dörrarna. Snart följa större hopar tyskar. Stationen, rådhuset och »staben» äro efter några minuter besatta. Men deras förra innehavare ha alla redan avdunstat. Leverop höjas av allmänheten på gatorna. De fängslade »motrevolutionärerna» ha befriats från sina mörka celler. De skyndsamt flyende röda hade icke hunnit verkställa sina hotelser. Alla fångar äro ännu vid liv, och häröver råder översvallande glädje, särskilt bland deras anhöriga, som med bävan väntat på denna stund. Ynglingar klättra upp på rådhusets tak, och medan hurraropen ljuda, försvinner den röda duken från flaggstången. Lejonfanan hissas till tecken på att våldets tid i Hangö är till ända och den lagliga regeringens makt här ånyo befästs. Klockan är nu vid pass $^1/_2 9$.

Som genom ett trollslag förändras hela staden. Åtföljda och vägledda av finländare sprida sig tyskarna i staden. Upprorsmännens kasärner, upplag och samlingsplatser undersökas, vapen beslagtagas och i staden kvarblivna rödgardister och deras

GREVE DOHNA.

VON KROSIGH.

FRANCK.

medhjälpare häktas. Alla gator vimla av tyskar och stadsbor. Det myllrar som i en myrstack. Det ena fartyget efter det andra har inlöpt i hamnen, och från dem utlastas nu som en oavbruten ström i tre dagars tid soldater, hästar, automobiler, vapen, cyklar, trängfordon och alla slags krigsförnödenheter. Aldrig förut har ett sådant liv rått i Hangö, och vem vet om det någonsin framdeles heller kommer att göra det.

En skyndsam inkvartering vidtager. Alla enskilda familjer mottaga officerare som gäster. Soldaterna inkvarteras i skolor, kasärner, fabriker, badinrättningen m. m. Ett tusental hästar inhysas i stall och magasiner.

På dagen spelar en tysk hornmusikkår hurtiga melodier i badinrättningens park. Björneborgarnas marsch och 30-åriga krigets marsch komma åhörarna att uppstämma kraftiga leverop. Tyskarna ha fullständigt »erövrat» staden och dess invånare.

Allt rullar förbi oss som en fängslande film.

Tunga lastautomobiler rulla fram, likaså person- och rödakorsbilar, hundratals velocipeder, kanoner av alla storlekar, kulsprutor och maskingevär, ryttaravdelningar av olika slag, fältkök, tränghästar, åsnor, mulor: den brokigaste samling av alla slags åkdon allt till de minsta kärror. Ingen kan riktigt göra reda för vad allt denna ström förde bort från hamnen till staden och därifrån vidare till fronten.

Östersjödivisionens chef greve von der Goltz utfärdade efter landstigningen en så lydande proklamation:

Till Finlands folk!

I haven i Eder nöd kallat oss. Vi komma som vänner för att hjälpa Eder i Eder kamp mot mördarband, som förtrampa all ordning, rätt och frihet. Oss kallar mänsklighetens röst! Vi komma icke som erövrare, vi fika icke efter ett enda stycke av Edert dyra hemland, och vi komma icke att blanda oss i Edra inre partitvister. Liten alltså på oss. Fram för Edert härliga lands frihet!

De tyska truppernas i Finland befälhavare

Generalmajor, greve *von der Goltz.*

I mars 1918.

DE FÖRSTA TYSKARNA PÅ FINLANDS KUST.

3. DEN FÖRSTA OPERATIONSPLANEN.

Det strategiska läget gynnsamt för hjälpexpeditionen 324.
— De första uppgifterna vid de begynnande operationerna 324.
— Ålandsdetachementet underordnas Östersjödivisionen 326.

Då Östersjödivisionen landsteg i Finland, var det allmänna krigsläget för densamma gynnsamt. Från slutet av mars hade den vita arméns strider utvecklats i omfattning och kraft. Nu stod den utanför Tammerfors, och de röda hade samlat sina huvudstyrkor till försvar av detta viktiga centrum. Förstärkningar sändes söderifrån, vilka skulle bryta sig genom för att undsätta de i staden inneslutna röda. Men härigenom kom Södra Finland att evakueras av de styrkor, som annars hade stått mot Östersjödivisionen. Om sålunda det på grund av isförhållandena vållade dröjsmålet varit ett streck i beräkningarna, skedde divisionens ingripande nu i själva verket i det lämpligaste ögonblicket, ty den vita arméns operationer stödde dess begynnande verksamhet på det effektivaste sätt.

UNDERVATTENSBÅTAR I BRAND I HANGÖ HAMN.

Redan i slutet av mars hade greve' von der Goltz utfärdat order om de uppgifter, som omedelbart skulle komma i fråga efter landstigningen i Hangö.

Delar av reservjägarbataljonen skulle tillsammans med transportfartygens spanare genast besätta de viktigaste platserna och byggnaderna i

TYSKA FARTYG UTANFÖR HANGÖ.

Hangö för att hindra fienden att förstöra dem. Major greve von der Schulenburg var bataljonens chef.

Vidare var det synnerligen viktigt att hastigt besätta Ekenäs järnvägsbro, som var nödvändig för divisionens framryckning och tillförsel. Detta uppdrag gavs åt 11. cykelkompaniet, vilket dessutom fick sig ålagt att i Ekenäs och Karis upprätta rapportcentraler.

Åtgärder vidtogos för bildande av två kunskaparavdelningar, vilka genast skulle utsända fjärrpatruller och själva senast dagen efter landstigningen sätta sig i rörelse.

Kapten Roeders kunskaparavdelning — 2. jägarbataljonens 1. cykelkompani — vilken hade som sin viktigaste uppgift att förrätta fjärrspaning längs divisionens huvudmarschväg. Den skulle längs vägen Hangö—Ekenäs—Kyrkslätt avancera mot Helsingfors. Sättet för denna framryckning

OMBORD PÅ ETT TRANSPORTFARTYG I HANGÖ HAMN.

GREVE VON DER SCHULENBURG — LIEBEROSE.

GREVE HAMILTON.

ROEDER.

skulle chefen få bestämma, beroende på vad han ansåg lämpligast; den kunde företagas till fots, med cykel, skidor, slädar eller vagnar. Ifall järnvägsvagnar stodo till buds, kunde järnvägstransport ifrågakomma. När avdelningen närmade sig befästningarna utanför Helsingfors, skulle den genom taktiska spaningar söka utröna läget. Den hade även i uppdrag att avskära telefonledningarna från Helsingfors och avbryta järnvägsförbindelsen Helsingfors—Hyvinge, men dess uppgifter begränsades till sträckan söder om Kervo.

En annan kunskaparavdelning, starkare än den förra, skulle under befäl av major greve Hamilton rycka fram längs banan Hangö—Karis—Hyvinge. Denna avdelning omfattade: 2 cykelkompanier, 1 kyrassiärfjärrpatrull, 2 bergskanoner, 1 lätt gniststation, 1 pioniärsprängpatrull och ett kommando, bestående av 18 finländare.

Det uppdrag, som anförtrotts greve Hamilton, var preciserat på följande sätt:

Den viktigaste uppgiften är att avbryta landsvägs- och telefonförbindelsen mellan Helsingfors och Riihimäki så nära Riihimäki som möjligt. Bandelen Hyvinge—Lahtis bör om möjligt uppbrytas. Avbrytandet av Karis—Hyvingebanan bör ske så nära Hyvinge som möjligt och företagas i nödfall. Sedan banan uppbrutits, skyddar spanaravdelningen i trakten av Hyvinge den mot Helsingfors opererande divisionens rygg. För en övermäktig fiende kan reträtt ske längs banan mot Helsingfors.

Ålandsdetachementet, vilket skulle av flottan överföras till Åbo, skulle där underställas divisionen. Det skulle först besätta Åbo, rensa staden och dess omgivningar från röda samt beslagtaga alla där påträffade vapen. Därpå skulle det fortsätta sin framryckning till Salo. Dess användande i riktningen Svartå eller Hirvelä skulle bero av omständigheterna.

»BAHIA CASTILLO» LOSSAR I HANGÖ.

Detachementet skulle i likhet med de båda spanaravdelningarna anlita de på olika orter upprättade skyddskårerna.

Divisionen själv skulle få vila ut efter landstigningen. Lokal fältinkvartering — utan att staden åtminstone till en början skulle få vidkännas den — planerades, varvid infanteriet och kavalleriet skulle förläggas på östra, artilleriet och kolonnerna på västra sidan om staden.

MINNESSTODEN I HANGÖ.

4. DE FÖRSTA KRIGSOPERATIONERNA 3—8 APRIL.

1. Ekenäs besättes 328—329. Broarna och staden erövras och besättas 328. — *2. Ålandsdetachementet försöker avancera mot Åbo och beordras till Hangö 329—332.* Tyskarna och Skärgårdens frikår rensa skärgården 329. — Detachementet får order att tåga till Kimito eller Hangö, frikåren förbliver i skärgården 332. — *3. Divisionens framryckning och spanaravdelningarnas första strider 332—337.* Trupperna landsättas 332. — Upplysningar om fienden 332. — Divisionens marsch till Ekenäs 333. — Framryckning i olika riktningar, Karis intages, Fagervik uppnås 333. — *4. Divisionens säkrande för flankangrepp under frammarschen mot Helsingfors 337—343.* Den finländska etappbataljonen tågar till Finby, Kimito och Bjärnå 337. — Divisionens flankskydd 338. — *5. Återblick på och tilläggsuppgifter till föregående operationsskede 338—343.* Kritik av operationsmetoderna 338. — Divisionens behandling av fångarna 339. — Den i Helsingfors förlagda ryska flottans öde 340. — Meddelande om von Brandensteins expedition 343.

1. Ekenäs besättes.

Så snart de första trupperna landsatts i Hangö, sändes löjtnant von Ahlfen med några pioniärer och ett maskingevär på tre dressiner mot Ekenäs.

Utan att träffa på motstånd kommo dessa fram till Lappvik och först på andra sidan om denna station möttes de av en dressin, på vilken befunno sig sex rödgardister, som tillfångatogos. Ett rött tåg nalkades en stund senare, men tyskarna öppnade eld och tåget tvangs att återvända. Invid Ekenäsbroarna öppnades åter eld av de röda. En kort skottväxling följde, varefter tyskarna

kl. 6.30 e. m. besatte broarna, som voro oskadda. Pioniärer utställdes som vakter, och 600 meter öster om dem sprängdes banan.

Vid middagstiden hade 11. cykelkompaniet avtågat från Hangö och ankom till Ekenäs något efter löjtnant Ahlfens trupp.

UTSIKT ÖVER EKENÄS STAD.

Från Hangö hade även jämlikt order omedelbart utsänts rörliga patruller från kunskaparavdelningen.

2. Ålandsdetachementet försöker avancera till Åbo och beordras till Hangö.

Sedan Ålandsdetachementet från Östersjödivisionen mottagit order att besätta Åbo, ämnade äldste flottchefen som detachementets kommendör med det beslagtagna ångfartyget Baltic föra sin huvudstyrka över till Åbo. Ett kompani skulle förbliva på Åland, och ett kompani, nämligen kapten Schweinsbergs [1]) beordrades att jämte ett maskingevärskompani och ett halvt båtkanonbatteri över isen avancera till Houtskär och därifrån till Korpo och Nagu.

Den påtänkta sjötransporten av huvudstyrkan kunde likväl ej bli av. Det var osäkert om Baltic skulle motstå isens tryck. Då inga andra fartyg kunde erhållas för ändamålet — ångbåten Ljod hade fått en läcka, varigenom den blivit oanvändbar, — var bataljonschefen betänkt på att föra huvudstyrkan över isen i riktning mot Rimito. Men han och äldste flottchefen kunde icke bli eniga om huru detta skulle ske. Sålunda gick en dyrbar tid till spillo, och när ett gnisttelegram från Östersjö-

JÄRNVÄGSBRO INVID EKENÄS.

[1]) Se bilden i del III, sid. 442.

divisionen ankom den 31 mars med order, att Ålandsdetachementet skulle den 2 april vara i Åbo, visade sig detta ogörligt.

Huvudstyrkan sändes nu skyndsamt till Houtskär.

Denna socken, belägen på östra sidan om Skiftet, hade helt och hållet gått fri för de rödas strövtåg, men känt var, att i grannsocknarna Korpo, Nagu och Rimito funnos betydande röda styrkor. En förberedande åtgärd till deras fördrivande hade vidtagits i och med Houtskärs besättande. Redan efter den 20 mars hade ett par grupper tyskar ditsänts, och den 24—25 fick den s. k. Skärgårdens frikår[1]) förflytta sig dit. Innan de tyska trupperna anlänt, hade man den 28 mars företagit en expedition mot de på Korpo gård stationerade röda. Dessa hade, sedan de förlorat närmare 20 man i döda, skingrats och flytt dels mot Nagu, dels till Lohms stenkasärn. Från sistnämnda byggnad, som står uppe på en höjd med branta klippväggar, förmådde den vid pass 150 man starka avdelningen från Skärgårdens frikår icke fördriva de röda, utan den nödgades samma kväll återvända till Houtskär.

Foto E. v. W.

RÖTT FÖRSTÖRELSEVERK PÅ KORPO GÅRD.

När sedan kapten Schweinsberg den 2 april anlänt till Houtskär, beslöt han gå till anfall med två avdelningar, av vilka den ena skulle sändas mot Nagu och den andra mot Lohm. Därjämte skulle en mindre avdelning försöka tränga fram till Rimito. Vid daggryningen den 4 körde trupperna med hästar över isen till de rödas förläggningar i Korpo och Nagu, och striderna började.

---

[1]) Såsom vi omnämnt i del III, sid. 455—456, hade i Vårdö socken ynglingar samlats från Åbo skärgård, och dessa fingo en tysk instruktör i löjtnanten Lehmann. Han hade kommit dit med en pluton från 14. jägarbataljonens 1. kompani. Den 24 mars uppgick frikårens styrka till c:a 250 man. Den stod under befäl av den energiske löjtnant B. O. H. Wahlroos, tills denne utsågs till distriktschef i Åbo skärgårdsdistrikt och efterträddes av svenske löjtnanten greve C. A. Ehrensvärd.

B. O. H. WAHLROOS.

GREVE C. A. EHRENSVÄRD.

Högra kolonnen, till vilken hörde en avdelning tyskar och 1. kompaniet av Skärgårdens frikår, gick till angrepp mot Lohms kasärn, men tack vare sitt ypperliga läge höll den dock stånd. De rödas manspillan var stor.

Vänstra kolonnen, bestående av tre grupper tyskar och frikårens 2. kompani, intog Mielis by i norra Nagu, varvid de röda förlorade ett 40-tal döda, 12 fångar, 1 maskingevär och hela sin träng. Men vid sitt anfall mot Thoras by fingo tyskarna mot sig en överlägsen fiende, för vilken de under dagens lopp nödgades vika. På denna grund kunde ej heller de vid Mielis opererande trupperna avancera längre. Senare på dagen avslogo de emellertid ett anfall av de röda.

På kvällen erhöll röda gardet förstärkningar från Åbo, i det att kanonbåten Bobr och isbrytarna Murtaja och Snjek uppenbarade sig i tyskarnas och frikårens rygg, mellan Houtskär och Nagu. Av denna anledning beordrade kapten Schweinsberg, som till en början icke rätt uppskattat fiendens styrka, ej heller räknat med hans möjligheter att erhålla hjälp, trupperna att retirera från såväl Lohm som Nagu mot Korpo gård.

MURTAJA OCH DRAGSFJÄRD SEDAN DE FRÅNTAGITS DE RÖDA.

De röda hade likväl märkt, att deras ställning

i skärgården redan bragts att vackla, varför de följande dag i Nagu gingo ombord på de redan nämnda fartygen, och Murtaja avgick till Lohm för att medtaga därvarande rödgardister. Vid ankomsten dit hindrades emellertid isbrytarens återfärd av tyska kryssaren Kolberg, som under tiden anlänt, assisterad av Sampo. Murtajas besättning lämnade då skyndsamt sitt fartyg och flydde över isen mot Åbo[1]).

Med anledning av omtalade händelse avstod Östersjödivisionen från planen att besätta Åbo, varför bataljonen erhöll följande order:

Till tryggande av den mot Helsingfors framryckande Östersjödivisionens flank och rygg har Ålandsdetachementet att förfara efter omständigheterna, varvid följande synpunkter böra beaktas:

a) Om möjligt bör Ålandsdetachementet försöka uppnå Kimito eller det längre österut liggande fastlandet antingen över isen eller medels sjötransport. Landstigningen bör utföras sålunda, att truppen sedan längs gynnsamma vägar kan närma sig Kimito, varvid dock navigationsförhållandena beaktas. Detachementet marscherar genom Kimito, Bjärnå och Pojo till Karis. Under frammarschen bör det oavlåtligt skydda sig på norra sidan och verkställa spaning.

b) För den händelse att landstigning på Kimito ter sig taktiskt farlig, föreslås, att detachementet landstiger i Hangö och att divisionens marschväg går över Ekenäs till Kyrkslätt.

Kapten Carp utsågs till Östersjödivisionens förbindelseofficer vid Ålandsdetachementet, vilket även omedelbart underordnades divisionen. Sedan det inskeppats, blev Skärgårdens frikår ensam om att bevaka skärgården, som den även småningom helt och hållet rensade[2]).

3. Divisionens framryckning och spanaravdelningarnas första strider.

Vid middagstiden den 5 april — 42 timmar efter det divisionen anlänt till Hangö — rapporterade transportflottans chef, att landstigningen var slutförd. Vid lossningen hade man haft stora svårigheter att övervinna. På grund av de svåra isförhållandena hade det varit omöjligt att landstiga med tillhjälp av torpedbåtar och små ångbåtar, och endast två fartyg kunde samtidigt ligga vid kajen. Att trupperna så pass hastigt kunnat överföras till fastlandet var en följd av det goda samarbetet mellan armé och flotta.

De till kvällen den 4 april ingångna rapporterna hade givit divisionens stab följande bild av läget:

---

[1]) Murtaja återlämnades av tyskarna till finländska staten.

[2]) Se närmare del VI.

I Hangö hade 100 man tillfångatagits. För övrigt hade de röda retirerat mot norr och öster samt delvis försvunnit i skogarna. Från en holme i Bromarv hade man fördrivit smärre fientliga styrkor, vilka voro på återväg till Kimito och Pernå. I Ekenäs hade de röda första gången gjort motstånd. Staden hade besatts efter strid. Genom kapten Maenss' snabba åtgöranden hade de viktiga järnvägsbroarna oskadda fallit i tyskarnas händer.

TRUPPERNA LANDSÄTTAS I HANGÖ.

Fienden retirerade mot Karis. Enligt uppgifter av den lokala befolkningen var linjen Karis—Pojo starkt besatt av de röda.

På grund av dessa uppgifter kunde divisionens frammarsch mot Ekenäs utsättas till den 5 april.

I enlighet härmed utfärdades följande order:

a) *95. reservinfanteribrigaden*, bajerska bergsartilleriets 2. avdelnings 7. och 8. batterier, 3. pioniärbataljonens 2. kompanis 1. pluton samt 1. gniststationen marschera till Ekenäs.

b) *2. gardeskavalleribrigaden*, bergsmaskingevärsavdelningarna 228 och 229 samt bajerska bergsartilleriets 2. avdelnings 12. batteri marschera till Lappvik.

Marschen sker längs landsvägen eller järnvägsbanan efter förgottfinnande. 95. reservinfanteribrigaden äger avtåga från Hangö före kl. 9.30 f. m., 2. gardeskavalleribrigaden senast kl. 10 f. m.

c) *Tillsvidare stanna i Hangö:* 3. kyrassiärregementets 2. skvadron, artillerikommendören med tunga artilleriet, bajerska fältlasarettet n:o 23.

d) *Divisionens stab* tillsvidare i Hangö.

Redan härförinnan hade Hamiltons och Roeders spaningsdetachement samt 11. cykelkompaniet börjat sin framryckning.

Hamiltons detachement kom den 4 april på eftermiddagen fram till Lappvik och tog där kvarter. Följande dag marscherade det vidare till Ekenäs, delvis längs banan i järnvägsvagnar, som drogos av hästar. Till följd av landsvägarnas dåliga skick kunde cyklarna icke användas; som förtrupp gick 4. jägarbataljonens cykelkompanis fjärrpatrull under befäl av löjtnant Mieth. Den hade vid Raseborgs haltpunkt stött på något starkare motstånd. Som stöd för den följde 4. jägarbataljonens cykelkompani. Avdelningens huvudstyrka

FAGERVIK.

hade vid middagstiden fått tillfälle att fortsätta marschen mot Ekenäs. Även cykelkompaniet hade, sedan det i Ekenäs upprättat en mottagningsstation för meddelanden, fortsatt frammarschen mot Karis och tagit del i striden vid Raseborg.

Kl. 2.20 e. m. anlände greve Hamilton till stridsplatsen och övertog där befälet. Han fann ställningen vara följande: På högra flygeln höll 4. jägarbataljonens cykelkompani på att kringgå fienden. På båda sidor om banan stod Mieths fjärrpatrull. Vänster om landsvägen kämpade 11. cykelkompaniet. Ett fientligt pansartåg, som kommit till hjälp, deltog då och då med maskingevär i striden.

Foto W. Winter, 1924. KARIS STATION.

Greve Hamilton beslöt upptaga striden i två kolonner. Den ena, vartill hörde 11. cykelkompaniet med en kanon, stod på landsvägen, den andra avancerade längs banan och omfattade huvudstyrkan och en förtrupp, d. v. s. Mieths fjärrpatrull med en på dressin monterad kanon.

Men nu uppstod ett yrväder, som gav fienden tillfälle att retirera utan att göra vidare motstånd. Detachementet följde efter, tills det tog kvarter på c:a 9 km:s avstånd från Karis; under natten hade det ingen beröring med fienden.

BUTZ.

Östersjödivisionen hade uppnått de för den 5 april bestämda punkterna. Den 6 skulle 95. reservinfanteribrigaden med brigadstaben och högra kolonnen avancera till området Fagervik—Snappertuna, den vänstra kolonnen åter till Karis. För 2. gardeskavalleribrigaden med därtill anslutna trupper bestämdes Ekenäs till marschmål, och dit skulle divisionsstaben även överflytta.

Greve Hamilton beslöt gå till anfall mot Karis den 6. De röda hade under natten fått ett annat pansartåg, som därefter rörde sig på linjerna Karis—Fagervik och Karis—Billnäs.

Kl. 4.30 på morgonen började detachementet sin framryckning i två kolonner. Längs landsvägen tågade 11. cykelkompaniet och efter detsamma följde två bergskanoner, längs banan avancerade 2. och 4. jägarbataljonernas cykelkompanier. Redan efter en kort marsch blevo båda kolonierna utsatta för häftig eld. Trots att tyskarna med all kraft gingo till anfall, lyckades de blott obetydligt tillbakatränga fienden, som hade såväl maskingevär som kanoner och synbarligen erhöll förstärkningar. Vid Karis station kunde man även förmärka livlig tågtrafik.

När greve Hamilton kl. 7.45 f. m. sände rapport om ställningen, anhöll han samtidigt om förstärkningar. 95. reservinfanteribrigadens chef generalmajor Wolf, som mottagit denna rapport och befordrade den vidare till divisionen, meddelade för sin del, att han själv skulle övertaga ledningen på slagfältet och att en bataljon och ett batteri redan voro på väg till hjälp.

Kl. 10.30 f. m. anlände även nyssnämnda brigads stab till Hamiltons detachement, vilket stod vid pass 4 km sydväst om Karis station. Tyskarna uppskattade fiendens styrka till 8,000 man, men i själva verket torde de endast uppgått till hälften. De röda understöddes av två pansartåg och gjorde segt motstånd. Eldstriden var livlig. Den kuperade och skogiga terrängen gav fienden gott skydd. Hetast pågick striden kl. 12—4, då tyskarna trängde in i Lappby, belägen 2 km från Karis vid Ekenäsvägen. Nu drogo sig de röda till Karis station.

BILLNÄS FABRIK.

Generalmajor Wolf beslöt sätta hela sin brigad i rörelse.

Kl. 4.45 e. m. vidtog en kraftig anfallsförberedelse genom artillerield mot fiendens ställningar och pansartåg. Angreppet koncentrerades mot Karis station, och det fullföljdes med framgång. Fienden drog sig under fortsatt eldstrid skickligt tillbaka till iordningställda tåg, av vilka fyra avgingo mot Lojo, fem mot Salo[1]). Karis station och by besattes omedelbart, medan befolkningen med glädje hälsade tyskarna som sina befriare.

Brigaden inkvarterades i Karis by och dess omgivningar; Hamiltons spanaravdelning förlades i östra kanten av byn vid vägen till Lojo. Här stannade de tyska trupperna över den 7. Även för Wolfs brigad var denna dag en vilodag.

Roeders spanaravdelning hade den 6 över Snappertuna anlänt till Fagervik. Den hade under marschen endast stött på svagt motstånd och hade nu till uppgift att skydda 95. reservinfanteribrigadens högra flank.

För att säkra sin vänstra flank hade generalmajor Wolf den 6 sänt 4. jägarbataljonens 1. kompani med en maskingevärspluton ut i riktning mot Pojo. Fienden drog sig här tillbaka utan strid. Den 7 april närmade sig kompa-

RAST I FINBY.

[1]) Nämnas må, att så snart underrättelsen om den tyska landstigningen i Hangö nått Åbo, sändes de kanoner, som här stått vid Kuuvannokka, Samppalinna och »Smolna» till stationen, och stadens miliser begåvo sig även samma dag på aftonen till Karis.

DE TYSKA TRUPPERNAS FRAMRYCKNING.

niet Billnäs. Gardeskavalleribrigaden, undantagandes 3. gardesulanregementet, vilket sistnämnda stannade som divisionens reserv i Ekenäs, marscherade den 8 över Snappertuna till Fagervik och rastade här.

4. Divisionens säkrande för flankangrepp under frammarschen mot Helsingfors.

Divisionen fann det nödigt att vidtaga vidare åtgärder för skyddande av sin vänstra flank och sina förbindelseleder.

Av finländska frivilliga hade redan omedelbart efter landstigningen bildats en s. k. etappbataljon. Från denna utsändes en styrka på 120 man för att rensa trakterna väster om Hangö från eventuellt där befintliga rödgardistavdelningar. Till chef för detta detachement utsåg generalmajor greve von

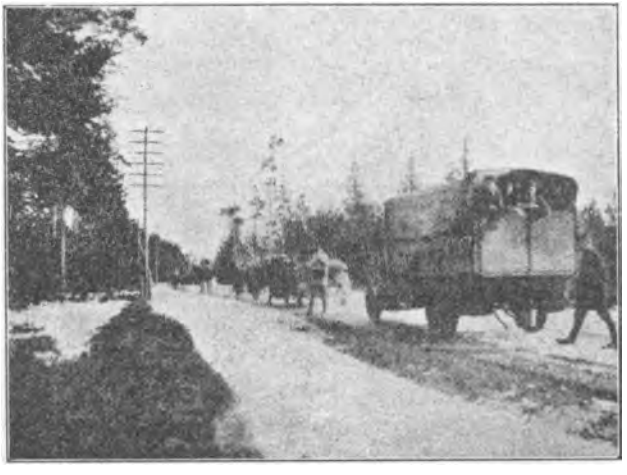

FRAMMARSCH GENOM SVARTÅ.

der Goltz finländska högkvarterets förbindelseofficer, överstelöjtnant Thesleff[1]). Expeditionen ankom utan att röna motstånd till Finby och fortsatte härifrån till Kimito kyrkoby, därifrån de röda flydde efter en kort skottväxling. I Kimito dröjde truppen ett par dygn, varefter den marscherade vidare över Strömma kanal till Bjärnå. I de kringliggande fabrikerna gåvo sig de röda utan strid, vilket icke var att undra på, då största delen av de vapenföra männen befunno sig vid fronten. Efter att ytterligare hava tågat från Bjärnå till Tenala, återvände detachementet till Ekenäs den 12 april.

Den 7 april utfärdades nedanangivna föreskrifter, avsedda att skydda divisionen under dess frammarsch mot Helsingfors för anfall norrifrån:

1) Karis skyddsavdelning.

11. cykelkompaniet jämte 29. bergsmaskingevärsavdelningen säkrar under befäl av löjtnant Laaksonen Karis järnvägs- och landsvägsknut. Spaning i riktningen Lönnhammar—Pojo.

2) Ekenäs skyddsavdelning.

Platskommendant löjtnant Wetz. Allt i Ekenäs kvarblivet manskap samlas i alarmeringskvarter invid stationen.

För skyddande av järnvägsbron böra båda broändarna kraftigt befästas med taggtråd.

Spaning i riktningen Pojo—Tenala, spaning på Pojoviken.

3) Hangö skyddas av flottan.

4) Karis skyddas mot nordost genom Hamiltons spaningsavdelning.

Alla skyddsavdelningar förstärkas så vitt möjligt med avdelningar av vita finländare.

Härjämte föreskrevs att:

I etappbataljonen förflyttas efter Kimitoexpeditionen till Ekenäs.

II etappbataljonen stannar i Hangö. I Ekenäs bör bildas en III etappbataljon, i Karis en IV.

5. *Återblick på och tilläggsuppgifter till föregående operationsskede.*

Krigsoperationernas första skede var till ända. De åtgärder, som vidtagits för den egentliga landstigningen, hade i varje avseende motsvarat sitt ändamål. Spaningsavdelningarna hade däremot icke kunnat användas på det avsedda

[1]) Greve von der Goltz hade lika liten rätt att bortsända finländska högkvarterets förbindelseofficer från sin stab, som denne hade rätt att mottaga sådant uppdrag. Detta insågs naturligtvis till fullo av greve von der Goltz, men han ville skaffa sig fria händer att dirigera sina trupper mot Helsingfors utan att överbefälhavaren över Finlands armé, under vilken han subordinerade, skulle kunna ändra hans plan. Detta lyckades även honom, i det att den finländske förbindelseofficeren återvände från sin expedition till Östersjödivisionens stab först den 12 april.

»MOEWE» UTANFÖR HANGÖ.

sättet. Då inga uppgifter förelågo om det motstånd, som var att förvänta, skulle det varit fördelaktigast för tyskarna att sända fram en enda stark förtrupp, vars första uppgift hade varit att besätta den viktiga järnvägsknuten Karis. I fall det lyckats att taga Karis utan motstånd, skulle det varit möjligt att härifrån utsända spaningsavdelningar för att fullgöra de uppgifter, som redan i Danzig tilldelats kapten Roeder och greve Hamilton. Bansprängningen vid Riihimäki skulle tvivelsutan bäst ha utförts av en kavalleriavdelning, som hade kunnat taga sig fram oberoende av vägarna.

I stället ryckte flera svagare avdelningar efter varandra fram längs samma väg. Det stöd de kunde giva varandra försvagades av bristen på enhetligt kommando. Att inga större bakslag inträffade, var att räkna de enskilda befälhavarna, från de högsta ned till löjtnanterna, till förtjänst; såväl chefer som trupper besjälades av viljan att komma fram.

Det mottagande, som kom de tyska trupperna till del från befolkningens sida, var överallt entusiastiskt. Soldaterna blomsterpryddes och undfägnades rikligen. Sympatierna för tyskarna kommo till uttryck nästan i alla befolkningslager.

Den röda krigsledningen tryggade sig främst till järnvägarna. Därför stötte tyskarna även på det första planmässiga och starka motståndet vid Ka-

DE SPRÄNGDA ENGELSKA UNDERVATTENSBÅTARNA »JAGUAR», »KUGUAR» OCH »TIGER».

ris viktiga järnvägsknut. Och den högsta ledningen på den fientliga sidan hade, såsom det redan nu tydligen framgick, till sin disposition skolade krafter; man kunde sålunda antaga, att försvaret sköttes av forna ryska generalstabsofficerare. Däremot påträffades icke slutna ryska truppavdelningar. De rödas sätt att strida utmärktes icke av någon tafatthet. De voro välbeväpnade, sköto väl och hade till sitt förfogande rikligt med ammunition. Flere fångar förklarade sig icke hava vetat, att de mot sig hade tyskar, ty i sådant fall hade de utan vidare sträckt vapen.

Foto G. Wahlström.

RYSKA FARTYG LÄMNA HELSINGFORS.

Divisionen intog den principiella ståndpunkten, att dess fiender stodo utom folkrätten. Emellertid hade följande föreskrifter utfärdats:

1) Fångar, som äro finländska undersåtar, utlämnas till de finländska myndigheterna för att bevakas och dömas.

2) Gentemot fångar, vilka icke äro finländska undersåtar och som påträffats med vapen i hand, förfares enligt krigsrätt.

3) Ryska fångar, som trovärdigt kunna styrka, att de på order av sitt chefskap vaktat förutvarande rysk krigsmateriel, skickas till Ryssland[1]).

Ett viktigt mellanfall inträffade vid denna tid.

Sedan underrättelse om tyska flottans ankomst till Hangö ingått till rådsryska regeringen, blev denna bekymrad för den ryska flottavdelnings öde, som ännu befann sig i Helsingfors. I enlighet med fredsvillkoren i Brest-Litovsk hade en del av de ryska krigsfartygen i Helsingfors utlöpt den 12 mars[2]), men största

[1]) Denna åtgärd medförde naturligtvis den faran, att ifrågavarande ryssar kunde få tillfälle att deltaga i de rödas strider i Finland. Men förfarandet ansågs av greve von der Goltz dock nödvändigt på den grund, att Tyskland icke längre förde krig mot Ryssland. Av samma anledning vidtogos särskilda åtgärder med hänsyn till det krigsbyte, som tillhörde ryska staten.

[2]) Bland dessa fartyg befunno sig isbrytaren »Jermak», kryssaren »Rurik», 4 pansarfartyg samt »Admiral Makarov» och »Bogatyr», och efter 4 dagars färd framkommo de lyckligen till Kronstadt.

delen befann sig där fortfarande. Med anledning härav sände Råds-Rysslands kommissarie för utrikesärenden Tjitjerin till tyske utrikesministern i Berlin följande telegram:

Enligt artikel 7 i Brestfördraget har Tyskland icke rätt att bemäktiga sig i Finlands hamnar liggande örlogs- eller handelsfartyg eller annan egendom, ej heller att förgripa sig på det ryska manskapet. Dock har tyska flottan brutit mot denna punkt i fredsfördraget genom att bemäktiga sig i ryska hamnar förefintliga befästningar och därtill hörande vatten. Tyska trupper ha landstigit i Russarö och avväpnat batteriets manskap. Till Hangöudd har ankommit en tysk flotta, på grund varav vi varit tvungna att spränga våra undervattensbåtar i luften. Den tyska flottans fortsatta avancemang mot Helsingfors kan leda till följder, vilka komma att bliva lika beklagliga för vardera av de parter, vilka undertecknat fredsöverenskommelsen i Brest.

Folkkommissariatet för utrikesärenden vill uttala som sin förhoppning, att ledningen av Tysklands marina stridskrafter ofördröjligen skall genom utfärdande av vederbörliga order bringa sin verksamhet i samklang med fredsfördraget.

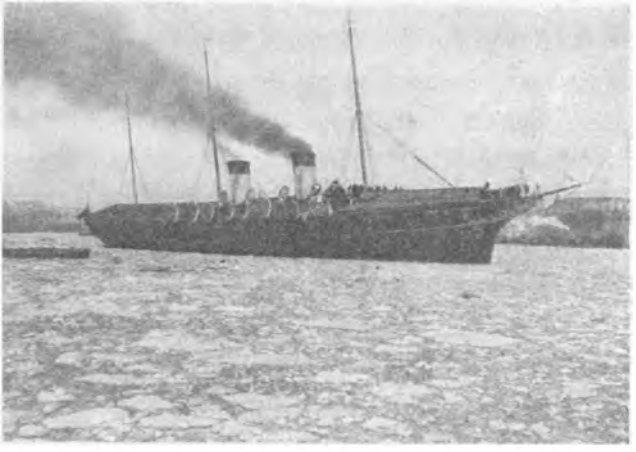

F. D. KEJSERLIGA LUSTJAKTEN »STANDART» LÄMNAR HELSINGFORS.

Härtill svarade tyske utrikesministern Busche:

Enligt artikel 5 i fredsfördraget har Ryssland förbundit sig att föra sina fartyg till ryska hamnar eller genast desarmera dem. Dock befinner sig ännu ett stort antal ryska fartyg i icke-ryska, huvudsakligen finländska hamnar, utan att de desarmerats. Detta förhållande står dessutom i strid med fredsfördragets 7. artikel, vars iakttagande med hänsyn till Finland gång efter annan krävts av den kejserliga tyska regeringen. Den kejserliga tyska regeringen föreslår tillsammans med Finland, att man ofördröjligen må skrida till desarmering av de ryska fartyg, vilka ligga i icke-ryska hamnar vid Östersjön. Med desarmering förstås avlägsnande av lås och minantändare från alla på fartygen befintliga kanoner. Den kejserliga tyska regeringen motser, att desarmeringen äger rum inom en vecka, d. v. s. före den 12 april kl. 12 på dagen. Ifall detta icke skett inom utsatt tid, förbehåller sig den kejserliga tyska regeringen rätt att tillsammans med Finland vidtaga nödiga åtgärder.

Med anledning härav sände rådsryska marinkommissariatets kollegium den 7 april order till Östersjöflottans chef Stjasnij och till flottans överkommissa-

rie Blohin ett telegram, vari order gavs om desarmering; senast den 11 skulle saken vara klar. Lås och tändinrättningar skulle sändas till Kronstadt eller Petersburg för att där uppbevaras. Fartygens förflyttning från Helsingfors till Kronstadt skulle fortsättas[1]).

Så snart den tyska flottan anlänt till Hangö, hade chefen för den i Helsingfors stationerade ryska flottan skickat en deputation mot tyskarna för att fråga, vilka avsikter de hyste med hänsyn till ryssarnas marina stridskrafter i Helsingfors. Deputationen ankom först till Karis, därifrån den på begäran sändes av löjtnant Ahlfen till Hangö. Underhandlingarna fördes med tyska flottan, sedan Östersjödivisionen avvisat deputationens försök att även dryfta frågan om äganderätten till den forna ryska arméns förnödenheter. Avslaget motiverades med att denna fråga var en inre finländsk angelägenhet. Greve von der Goltz beslöt iakttaga samma förfaringssätt, som tillämpats på Åland: det gällde att rädda och skydda allt krigsbyte, oberoende av varifrån det förskrev sig.

Den ryska deputationen betonade för den tyske flottbefälhavaren, att den ryska flottan ställt sig neutral med hänsyn till såväl de tyska stridskrafterna som Finlands röda garde. På grund härav tillförsäkrades den ryska flottan säkerhet och skydd på följande villkor:

1) Inga till flottan hörande anläggningar eller kustbefästningar få förstöras. De skola lämnas efter tyska flottans ankomst.
2) På örlogsfartygen får endast ett fåtaligt manskap kvarstanna.
3) Lås och siktinrättningar på fartygens och kustbefästningarnas samtliga kanoner, likaså alla torpedhuvuden, sprängpatroner m. m. böra omedelbart samlas i prámar eller transportfartyg, vilka skola förankras på den yttre redden.

Tvivelsutan var detta avtal välkommet för tyskarna, om ock än mera välkommet för ryssarna. Det möjliggjorde för tyska flottan att utan stridsfara understödja lanttruppernas rörelser vid intagningen av Helsingfors. Vår kustbefolkning såg däremot med en viss förtrytelse den fientliga flottan tryggt draga

[1]) Andra pansarskeppsbrigaden: pansarskeppen »Andrej Pervosvannij», »Respublika» och »Grasjdanin», kryssarna »Oleg» och »Bajan» och torpedbåtarna av »Novik»-typ avgick den 8 från Helsingfors och mötte »Jermak» och kryssaren »Rurik» mellan Helsingfors och Hogland.

Den tredje fartygstransporten skedde den 10. Den omfattade några moderfartyg för undervattensbåtar, torpedbåtar och flygskeppet »Kretsjet», inalles ett 50-tal fartyg.

I Helsingfors hamn kvarblevo endast örlogsfartyg av sekunda värde, transportfartyg och smärre ångbåtar. Från flera av dem hade maskinerna borttagits.

sig undan, utan att man på finländskt håll kunde bemäktiga sig eller förstöra den. Rysslands Östersjöflotta har sålunda att för sin tillvaro tacka Brest-Litovsk-freden, vars bestämmelser ryssarna icke under krigstiden iakttogo med hänsyn till Finland.

Till slut bör omnämnas en synnerligen viktig underrättelse, som vid denna tid ingick till Östersjödivisionen.

I tyska högkvarteret umgicks man med planen att förflytta en för ändamålet hopbragt tysk brigad från Reval över Hogland till Kotka-trakten. Avfärden skulle sannolikt äga rum den 5 april. Brigadens chef, överste friherre von Brandenstein skulle rycka fram till Kouvola för att avbryta järnvägsförbindelsen med Viborg och Petersburg, därefter var det meningen, att brigaden skulle marschera från Kouvola till Helsingfors.

General Mannerheim liksom även major Crantz erfor om detta företag först, då friherre von Brandenstein efter den första beröringen mellan hans trupper och den vita armén sände en förbindelseofficer till finländska högkvarteret.

DE SISTA SNABBGÅENDE ÖRLOGSFARTYGEN AV NOVIK-TYP PÅ VÄG FRÅN HELSINGFORS.

5. HELSINGFORS' INTAGNING.

1. Ställningen i Helsingfors under det röda väldets sista tider 345—358. Helsingfors isolerat vid pass 12 veckor 345. — Ryska militären och flottan i upplösningstillstånd 345. — Råds-Ryssland vill göra Finland till en bufferstat, åt vilken avstås vapen och krigsförnödenheter 347. — Den röda »statens» svagheter 351. — Diktaturregering upprättas i Helsingfors 353. — Huvudstadens försvar ordnas 353. — De vitas ställning i Helsingfors och deras hemliga verksamhet därstädes 356. — Några av deras samlingsplatser bli röjda 358. — *2. Strider vid Helsingfors' yttre befästningar och underhandlingar med de röda den 11 april 358—370.* Östersjödivisionens framryckning 358. — Helsingfors garnisons kapitulationsplaner gå om intet 360. — Anfallsorder som annulleras; vapenvila 365. — Striderna fortsättas och avbrytas vid mörkrets inbrott 367. — Ställningen bakom stridslinjerna 369. — Läget i huvudstaden 369. — *3. Infallet i staden och stridsresultaten den 12 april 370—381.* Hoplaks och Fredriksberg besättas 370. — Order om infall i staden 373. — Läget i Tölö stadsdel, stöttruppernas framträngande i densamma 374. — Stadens mellersta och södra delar rensas 374. — Tyska flottan anländer 378. — Händelserna i stadens östliga del 379. — Säkring mot norr 380. — *4. Stadens definitiva kapitulation den 13 april och de närmast följande dagarna därefter 381—392.* Truppernas gruppering 381. — De östliga stadsdelarnas intagning genom artilleri och infanteri 383. — Fienden fördrives norr om staden 389. — Stadens besättningsmanskap och den tyska militärens parad 390. — Sveaborg överlåtes 391.

RYSKA TAGGTRÅDSBEFÄSTNINGAR I ALBERGA.

1. Ställningen i Helsingfors under det röda väldets sista tider.

I det föregående ha vi följt den tyska hjälpkårens operationer så långt, att inledandet av angreppet mot Helsingfors blott var en fråga om några dagar. Befrielsens timme skulle slå för de vita i huvudstaden, som varit i tio veckors tid isolerade från den övriga världen och därunder vunnit en grundlig erfarenhet om huru »folkväldet» upprätthölls i själva landets centrum och hjärta.

Huvudstaden hade efter det röda upprorets utbrott varit omsluten av den järnring, som bildades på sjösidan av Sveaborg och den ryska flottan samt på landsidan av de ryska befästningarna, vilka sträckte sig i en båge från Björnvik över Alberga—Konala—Baggböle—Wiks ladugård till Botby. Överste Svetsjnikov hade enligt hans egen berättelse redan före krigsutbrottet kallats från Tammerfors till Helsingfors av »kamrat» Scheinmann, med vilken han uppgjort en stridsplan för den händelse, att de vita skulle gå till anfall[1]). Det var även känt, att man såväl på befästningarna på landsidan som i kasärnerna var beredd att i fall av behov upptaga striden.

Men då från de vitas sida något anfall mot Helsingfors icke hördes av, löstes småningom spänningen även på ryskt håll. Största delen av de ryska

[1]) M. S. Svetsjnikov: »Revolutsia i grasjdanskaja voinà v Finljandii», 1923, sid. 40.

matroserna och soldaterna ville bort från Finland, och ifall deras truppdelar icke borttransporterades, lämnade de landet på eget bevåg.

Sålunda var den ryska flottan i Helsingforsvattnen redan i februari med hänsyn till manskapet i fullkomligt upplösningstillstånd. »Skaran smälter ihop dag för dag, och de mindre ansvarsmedvetna röva det sista av nationens egendom, när de gå; de dela och medtaga vapnen, så att flottans styrka sinar allt vad den hinner» — förtäljer »Isvestija» den 23 februari. Vid denna tid försökte man visserligen skapa en stark röd flotta och därigenom rädda ställningen. Men i nyss citerade artikel beklagades, att de, som anmält sig till tjänstgöring, bundit sig endast för 1—3 månader, vilket betydde, att de, efter det de legat och latat sig nämnda tid, ärnade fara sin kos just när navigationstiden skulle börja. Den ökning av flottan, som kom till stånd därigenom, att ett 50-tal fartyg sökte sig ut från Reval undan tyskarna, kunde icke förbättra dess duglighet.

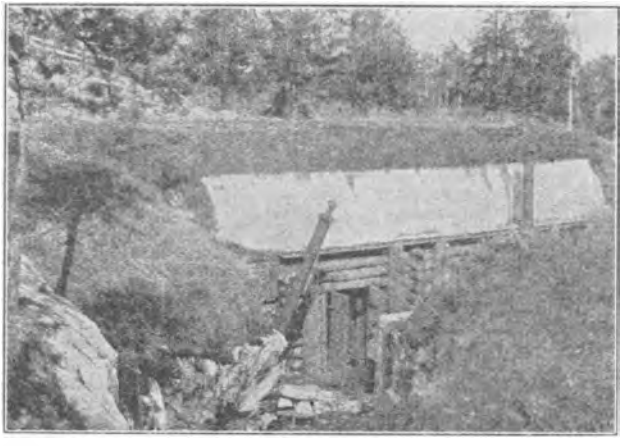

RYSK LÖPGRAV OCH KASEMATT I ALBERGA.

Bättre voro ej heller förhållandena inom Helsingfors och Sveaborgs garnisoner. Redan i medlet av februari hotade dessa att upphöra med vakthållningen vid landbefästningarna och därvarande ammunitions- och andra upplag, och de gjorde det även. Med anledning härav utfärdade röda gardets generalstab order om att den vakthållning, som soldaterna nekat fullgöra, skulle omhändertagas av röda gardet. Sålunda kommo de kring Helsingfors liggande befästningarna småningom i röda gardets händer[1]).

Den ställning, vari den ryska makten råkat i vårt land, var synnerligen osäker och ägnad att ingiva de största farhågor. Den ägde icke längre

[1]) Redan den 16 mars voro batterierna och krutkällarna vid Malm utblottade på ryska vakter, varför rayonkommittén överlät dem till röda gardet i och för vakthållning. Även Albergabefästningarnas överlämnande till röda gardet var vid samma tid ifrågasatt.

något starkare stöd hos den egna militären. Tyskarna voro redan herrar söder om Finska viken, varigenom Rysslands huvudstad hotades från detta håll och måste evakueras. Dessutom voro underrättelserna om den överenskommelse rörande tysk hjälp, vilken träffats mellan Finlands vita regering och Tyskland, ägnade att bringa den nya ryska statsklokheten i förlägenhet. Man hade i Finland försökt öppna ett »fönster» för den bolsjevikiska världspropagandans utbredning till västerlandet, men nu måste man befara, att detta fönster tvärtom skulle släppa igenom ett annat luftdrag, som gick i riktning mot Ryssland. Och det var icke blott motrevolutionens spöke, som hotade, utan en segerrik yttre fiende nalkades även redan Petersburg.

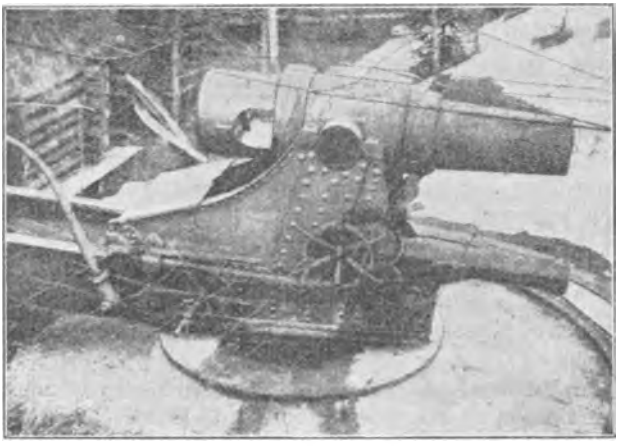

RYSK GROV KANON (11 TUMS) I ALBERGA.

Det gällde att finna ett medel att avvärja denna fara. De allierade, vilka svikits av Ryssland, hade, fruktande de tyska erövringsplanerna, skyndat att själva besätta Murmanbanan. Men Petersburg låg öppet för fiendens anfall. Då funno bolsjevikerna den enda räddningen ligga i ett rött Finland, vilket skulle bliva en buffertstat mot västern — för så vitt man överhuvud i samband med bolsjevikerna kan tillämpa vanliga politiska begrepp. Den röda republiken Finland fick övertaga den ryska statsegendomen i landet, vilken den sålunda hade att i eget intresse försvara; på annat sätt kunde denna egendom icke mera säkerställas. Röda gardet skulle under ledning av ryska officerare göra gentjänsten att skydda Petersburg för ett tyskt anfall över Finland. Detta ansågs möjligt, enär tyskarna på grund av den på västfronten förestående offensiven icke skulle hava möjlighet att använda större trupper för ifrågavarande ändamål[1]).

När Råds-Ryssland erkände vårt lands självständighet, skulle en särskild rysk-finländsk kommitté få till uppgift att precisera de grunder, på vilka egen-

[1]) M. Svetsjnikov, sid. 90.

domsförhållandena skulle regleras mellan de båda staterna. Då man i förväg visste, huru långsamt detta arbete skulle utföras å ryssarnas sida, är det intet under, om saken på finländskt håll icke ingav något förtroende. Och man kan icke antaga, att Ryssland någonsin utan tvång skulle avstått från sina storartade befästningar och de goda hamnarna vid våra kuster, om man ock i övrigt hade kunnat nå en överenskommelse.

Nu däremot påskyndade Råds-Ryssland av förhållandenas tvång denna sak, varvid det tack vare motpartens godtrogenhet kunde tillskansa sig stora fördelar för framtiden. Och fullgörandet av alla påtagna förpliktelser skulle naturligtvis bero därpå, huru pass tvingande läget komme att gestalta sig för ryssarna.

Redan den 1 mars undertecknades ett avtal mellan de röda republikerna Ryssland och Finland, vilket, i korthet angivet, var av följande innehåll:

1) Å vardera sidan avstår man från den fasta egendomen i det andra landet. Härvid göres dock undantag för fastigheter, som äro nödvändiga för den diplomatiska, konsulära eller handelspolitiska representationen ävensom för kulturella, upplysnings- och badortsändamål.

2) Republiken Finland har företrädesrätt att inköpa även annan rysk egendom, för så vitt detta icke står i strid med Rådsrepublikens intressen.

3) Åt *arbetarorganisationerna* i Finland överlämnas *genast* all den ryska statsegendom, varom den rysk-finländska likvidationskommissionen framställer särskilt förslag.

4) Ersättningen för den i momenten 1—3 nämnda egendomen skall till sin storlek bestämmas av den rysk-finländska likvidationskommissionen.

5) Vid Ishavskusten avstås åt Finland det område, som redan under tsardömets tid hade tillkommit landet, men blott på villkor, att den lokala befolkningen ger sitt bifall därtill och Ino-batterier överlämnas åt Ryssland.

6) Å vardera sidan erkännas förefintliga fordringar såsom fortfarande gällande.

7) Vartdera landets handelsfartyg garanteras obehindrat tillträde till alla hamnar ävensom rätt att fritt och obehindrat lasta och lossa varor samt betjäna sig av lotsverket.

8) Rätt att på villkor, som framdeles bestämmas, använda telegraf, post och landsvägar tillkommer vardera parten; Råds-Ryssland behåller dock under 50 års tid med exterritorialrätt tre genom Finland till utlandet gående telegrafledningar ävensom en fortlöpande och direkt ledning, vilken över Viborg, Kuopio, Kemi och Rovaniemi leder till Vardö och därifrån till Alexandrovsk (vid Murman); vidare tillerkännes Ryssland på grund av en med danskt bolag träffad överenskommelse 3 från Nystad över Åland gående kablar.

9) Det ena landets medborgare erhålla i det andra landet medborgerliga rättigheter, även *politiska*, de sistnämnda likväl blott för *arbetares* vidkommande.

Svagheterna i denna överenskommelse behöva icke av oss närmare belysas, och utrymmet förbjuder oss även att gå närmare in på frågan. Nämnas må

blott, att någon tidpunkt för avtalets förverkligande icke bestämts annat än i fråga om vad som *genast* skulle tillkomma arbetarorganisationerna på grund av likvidationskommissionens beslut, varför i ersättningsfrågan uppstående tvistigheter kunde, även om man vädjade till förlikningsnämnd, lämnas oupplklarade, då prestationerna en gång icke skulle göras mot enkla motprestationer, och att den lösa ryska arbetarbefolkningen skulle erhålla även *politiska* rättigheter i Finland, vilken anordning ju var det säkraste medel att giva ryssarna tillfälle till ständiga inblandningar i landets politiska liv.

Vi ha i behåll protokollet från ett av de sammanträden, vilka »Rysk-finländska likvidationskommissionens subkommitté» hållit; vid detta behandlades frågan om överlämnande av vapenförråden på Sveaborgs fästning åt »Finlands regering». Sedan subkommittén den 9 mars förberedelsevis granskat det i saken uppgjorda förslaget, beslöts vid ett den 11 hållet sammanträde, att frågan om utlämnande åt finländarna av maskingevären, de Schneiderska 3-tums kanonerna och 3-tums snabbeldskanonerna skulle överlämnas till själva likvidationskommissionens avgörande, enär oenighet uppstått i saken. Men redan då beslöts att från Sveaborgs fästning utlämna följande kanoner och ammunitionsmängder:

6-tums kanoner (från 1877)	—	12	st.	—	8,025 skott
46-linjers japanska kanoner	—	5	»	—	6,000 »
3-tums bergskanoner	—	36	»	—	45,000 »
kanoner (från 1895)	—	24	»	—	12,000 »
57 mm. kanoner,	—	24	»	—	7,215 »
42-linjers snabbeldskanoner	—	8	»	—	12,000 »
skeppskanoner, fasta	—	7	»	—	5,000 »
	Summa	116	st.	—	95,240 skott

Dessutom överlämnades till finländarna en mängd annan krigsmateriel.

Den 13 mars hölls ett liknande sammanträde, men nu kunde man icke nå enighet i fråga om utlämnandet av det på en holme i Edesviken förefintliga laboratoriet ävensom 200 fälttelefonapparater och 600 km telefontråd. Finländarna erhöllo likväl från förrådet på Munkholmen över 1 miljon patroner för 3-linjers gevär och 200—300 tus. för japanska gevär. Det grova artilleriet beslöt man kvarlämna på dess plats, men kanonlåsen skulle avlägsnas och föras till ett ställe, som kommissionen skulle senare bestämma. Frågan om jordsäckarnas och taggtrådsförrådens överlämnande bordlades till följande sammanträde, till vilket även representanter för likvidationskommissionen skulle kal-

las och där man skulle behandla en del stridiga frågor ävensom förslaget om fästningens definitiva överlämnande.

Protokoll, som utvisade den fortsatta behandlingen av dessa frågor, ha vi icke påträffat, men händelsernas utveckling talar för sig själv. Till komplettering av de föregående uppgifterna om överlåtna ammunitionsmängder kunna vi exempelvis nämna, att representanterna för röda gardet Sylvester Hasari och Alfred Nygård den 4 april från Edesvikens depå erhöllo över 44,000 projektiler för kanoner av olika modeller.

Dessa exempel äro nog för att visa, vilka mängder maskinell kraft som överlämnades åt röda gardet redan från förråden i Helsingfors och dess närmaste omnejd. Självfallet förutsatte detta, att utbildade artillerister samtidigt ställdes till förfogande. I detta avseende må här vissa omständigheter framhållas.

Vi ha i det föregående omnämnt, att depåerna i Malm redan i medlet av februari överlåtits till röda gardet. Den 9 mars anhöllo stabschefen L. Koskinen och chefen för Malms regemente A. Lovén hos överste Svetsjnikov att kompanichefen Lobanov från Sveaborg skulle ställas till disposition för bildande av ett 4 kanoners fältbatteri. Denna anhållan bifölls naturligtvis.

Från mitten av februari annonserade rekrytavdelningen vid röda gardets stab upprepade gånger i »Isvestija», att ryska kamrater, vilka ville som artillerister, maskingevärsmän m. m. inträda i Finlands röda garde, kunde anmäla sig i förra senatshuset — tillträde genom huvudingången — på vissa tider. Löneförmånerna voro 15 mark om dagen och allt fritt[1]). På detta sätt fick man folk, som kunde sköta de tekniska hjälpmedlen.

Dessutom utbildades manskap för artilleri och maskingevär vid den tidigare omnämnda krigsskolan, vilken inrättats i Sörnäs[2]) och stod under ledning av en viss Medvjedev[3]).

Sina största ammunitions-, livsmedels- och andra förråd hade ryssarna tvivelsutan i Sveaborg. Redan den 12 mars meddelade chefen för Sveaborgs »centrala befästningar» Ernst Hausen, att största delen av den egendom, som

---

[1]) Från den 4 april annonserar även den lettiska avdelningen av den röda armén i Finland i »Isvestija» om samma sak, varvid den uppmanar alla, som vilja kämpa hand i hand med Finlands arbetare och bönder, att anmäla sig och utlovar dem god lön. »Isvestija» upphörde att utkomma i Helsingfors den 6 april.

[2]) Se del III, sid. 220.

[3]) Se M. S. Svetsjnikov, sid. 76.

hörde till Sveaborgs fästnings landfront, vid denna tid övertagits av Finlands röda garde, varför även ryska kamrater till undvikande av förvecklingar borde hos centralbefästningschefen vid röda gardets stab skaffa sig vederbörliga tillståndsbevis för tillträde till eller vistelse inom ifrågavarande områden.

Slutligen uppgjordes ett förslag till särskild överenskommelse rörande överlämnandet av Sveaborgs fästning åt Finlands folkkommissariat. Enligt detta förslag skulle folkkommissariatet den 1 april taga hand om Sandhamn, Kungsholmen, Skanslandet och Vargöarna samt Långörn, på vilka platser ryska soldater skulle kvarlämnas blott för att bevaka ryska republikens förseglade förråd. På samma sätt skulle även de inom Helsingfors stads område liggande befästningarna omedelbart överlåtas. Däremot skulle folkkommissariatet få inom fästningens centrala delar (Gustavssvärd, Vargön, Östra Svarten, Västra Svarten o. s. v.) utställa en vakttrupp på 100 man. Befästningarna på Villinge, Mjölö, Karlö och andra holmar skulle överlåtas 1—2 veckor senare än Sandhamn. Senast den 1 maj skulle de ryska trupperna hava helt och hållet utrymt Sveaborgs fästning. Republiken Finland skulle som sin egendom få de fartyg, som behövdes för vakttjänstgöringen och för trafiken mellan de skilda delarna av fästningen.

Vi ha i det föregående uppehållit oss vid den ryska garnisonens öde; i den mån denna försvagades, i samma mån tillväxte Folkkommissariatet och dess röda garde i yttre makt. Sedan de första svårigheterna övervunnits, hade »den röda republiken» såväl vapen som levande kraft i överflöd. Självmedvetet kunde »Työmies» den 14 mars skriva om »Arbetarklassens i Finland mogenhetsprov», sägande om de nådda resultaten bl. a.:

> De te sig nog så goda, om vi själva få säga det. Statsmaskineriet är i gång, de kommunala angelägenheterna skötas, vår armé har stampats fram ur marken, och landets ekonomiska liv bringas snabbt i ordning. Det råder ingen brist på svårigheter, det är sant. Men de sporra oss endast att spänna alla våra krafter till deras övervinnande.

Men när det röda väldet tycktes allra starkast, framträdde de mest olycksbådande svaghetstecknen.

Då livsmedelsförråden i mars ohjälpligen ledo mot slutet, började man knota och fråga, var de stora, av borgarna undangömda livsmedelsförråd funnos, som rödgardisterna efterhand upptäckt och beslagtagit. Och den från Sibirien beställda spannmålen? Situationen kunde ännu någon tid klaras genom de ryska militära förråden, av vilka en del på privat väg gick från hand till hand och

en annan del officiellt avstods åt röda gardet. Men för var dag som gick blev läget svårare.

Samtidigt bragtes regeringen i trångmål genom den tilltagande bristen på penningar. Arbetare, vilka sökte arbete eller redan hade sådant, lockades in i röda gardet med löfte om god lön, och härigenom hade man även värvat sådant folk, som annars aldrig hade inlåtit sig på någonting revolutionärt. Men varifrån de för krigföringen nödiga penningarna skulle tagas, hade man icke gjort klart för sig, när man började kriget. Sålunda kommo lönerna redan från början av mars att för det mesta utbetalas i form av anvisningar[1]), vilka först i april, och även då blott delvis, kunde inlösas. Förtroendet för dessa penningmärken avtog allt mera.

Man kunde ej heller i Helsingfors så lätt som annorstädes bedraga sitt folk med lögnaktiga frontrapporter. Själva revolutionen började redan ingiva betänkligheter. Man må sedan ha lämnat i tidningarna vilka färglagda uppgifter om segrar och nederlag som helst, så ankommo dock till huvudstaden från fronterna alltjämt de, som kunde berätta om de verkliga förhållandena. På grund av sådana upplysningar kunde det mera omdömesgilla folkelementet redan varsna, att händelserna vid fronten togo en allvarlig vändning och bådade ont.

För att befästa sin ställning började Folkkommissariatet därför av sin tjänstepersonal fordra skriftliga förbindelser om fullgörande av givna order och av häktade borgare skriftligt erkännande av Folkkommissariatet.

Om det även från det sistnämnda hållet i flertalet fall kom avböjande svar, tillmätte man denna omständighet med skäl icke någon större betydelse, men värre var, om tjänstepersonalen vägrade sin underskrift. Och detta inträffade på alla områden, om också i smärre skala. Allvarlig och högst oväntad var den överraskning järnvägsmännen i Helsingfors beredde vid månadsskiftet mars —april. Största delen av dem vägrade nämligen att underteckna ett sådant papper. För den extraordinarie tjänstepersonalen framställdes undertecknandet som villkor för lönens utbetalande den sista mars, och när detta icke hjälpte, fördes de som fångar till gardeskasärnen. När sedan det stora flertalet av de ordinariter anställda den 1 april uteblev från tjänsten, uppsöktes de och blevo, ifall de anträffades, utsatta för samma behandling som de extraordinarie. Strejk på detta område var minst sagt ovälkommen, då ju järnvägstrafiken vid denna tid, om någonsin, hade bort fungera väl.

[1]) Se bilden i del III, sid. 221.

Än märkligare var den hållning röda gardet intog, när det ville hindra Folkkommissariatet att fly till Viborg.

Såsom vi redan omtalat, hade man i början av april beslutit efterhand förflytta alla ämbetsverk från Helsingfors till Viborg[1]). Redan den 5 omnämndes i »Työmies», att Folkkommissariatet lämnat huvudstaden, men denna uppgift dementerades följande dag. Å andra sidan vet man, att då regeringen ämnat med extra tåg avresa från Helsingfors station, hade en rödgardistavdelning förhindrat detta. Denna händelse hade upprepats, tills röda gardets generalstab förmåtts publicera ett tillkännagivande om att Folkkommissariatet skulle överflytta till Viborg.

Den revolutionära regeringens avfärd från huvudstaden hade inom det röda gardet i Helsingfors väckt stark förbittring. Och de styrandes auktoritet stärktes ej heller därigenom, att Arbetarnas huvudråd ännu den 7 april tillkännagav för »de revolutionära kamraterna vid och bakom stridsfronten», att uppgifterna om den tyska landstigningen voro grundlösa. Folkkommissariatet djärvdes nämligen meddela bl. a. följande:

— — — de ha utspritt allehanda provokatoriska historier, bl. a. om stora tyska truppers landstigning, än på Åland, än i Åbo skärgård än, som nu senast, i Hangö. Då man hunnit vinna klarhet i saken, ha dessa uppgifter visat sig vara oerhört och avsiktligen överdrivna. Så pass mycket grund har det funnits för dessa rykten, att slaktarna under betäckning av det tyska namnet i dessa trakter plundrat och mördat vapenlösa, fredliga arbetare.

Men hittills ha tyskarna veterligen icke som trupper någonstädes uppträtt i strid med röda gardet. Och vi vilja tro, att Tysklands imperialistiska regering drager sig för att inlåta sig på en sådan strid, ty Tysklands arbetare skulle icke under tystnad tillåta detta, eftersom deras representanter redan höjt sin röst med anledning av tyska regeringens väpnade expedition till Åland.

I varje fall hade man i Helsingfors redan vidtagit åtgärder för det lokala försvaret, vilket snart kom att helt och hållet isoleras från de övriga krigsoperationerna.

Den 3 april höll Folkkommissariatets verkställande kommitté ett sammanträde[2]), varvid beslöts, att med hänsyn till det rådande läget skulle i Helsingfors upprättas en diktaturregering för stadens försvar och förvaltning. Denna regering, vilken fick öppen fullmakt att styra Helsingfors i såväl militärt som

[1]) Se del III, sid. 200—201.

[2]) Se del III, sid. 200.

administrativt hänseende, skulle utgöras av det lokala röda gardets stab, vilken skulle utökas med representanter för kretsstaben och arbetarorganisationernas verkställande kommitté ävensom med södra frontens chef och stadskommendanten. Denna regering skulle genast bildas och även omedelbart i Helsingfors övertaga makten »i dess fulla utsträckning».

Sålunda hade man i stora drag ordnat ledningen av huvudstadens försvar. Följande dag valdes till stabschef och ledare av de militära angelägenheterna K. F. Johansson och till ordningschef stadskommendanten i Helsingfors Edv. Nyqvist; övriga funktionärer kunna förbliva onämnda. Nu gällde frågan blott, huru man kunde få tillräckligt med försvarsmanskap, sedan en mängd trupper blivit inneslutna i Tammerfors och andra blivit sända till Lempäälä och övriga fronter.

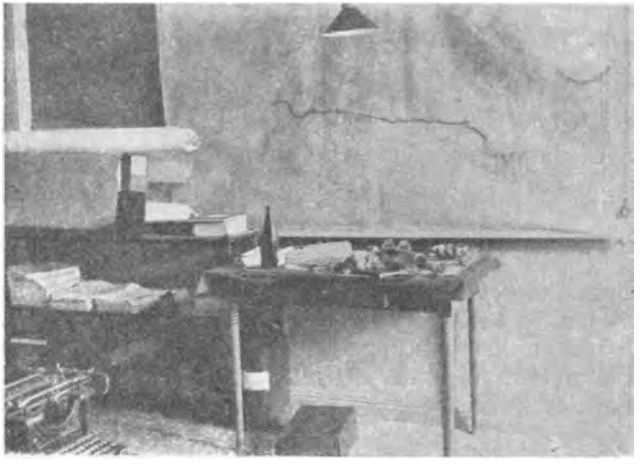

ETT RUM I SENATENS JUSTITIEDEPARTEMENT. PÅ KARTAN HADE DE RÖDA UTMÄRKT FRONTERNA.

Alla arbeten inställdes i Helsingfors stad från den 5 april, med undantag för järn- och spårvägarna och till dem hörande fabriker och arbetsplatser ävensom sjukhus och de verkstäder, som arbetade för röda gardets räkning. Från kl. 10 på morgonen samma dag skulle man för röda gardets och försvarets behov uttaga nödig arbetskraft, främst bland den sysslolösa gatupubliken. Tillika gav lokalstaben i Helsingfors order om att vaktposterna vid till huvudstaden ledande järnvägar och landsvägar, vid broar, vägskäl och andra för samfärdseln viktiga platser skulle fördubblas. Pansarbilar, kulsprutor och kanoner skulle alltid stå klara för aktion i enlighet med de order, som staben genom vederbörande chefers förmedling utfärdade, och manskapet alltid vara färdigt att när som helst träda i tjänst.

Den 6 april utfärdades en dagorder av innehåll, att alla manliga personer, som tillhörde arbetarklassen, men icke inträtt i röda gardet, samma dag kl. 2

skulle samlas på gardeskasärnens gård. Denna föreskrift måste ovillkorligen efterkommas. Gentemot dem, som icke lydde ordern, skulle röda gardet vidtaga de mest effektiva åtgärder.

Medan man sålunda redde sig att försvara Helsingfors, uttalades åsikter även i den riktningen, att huvudstaden skulle evakueras. Vid ett möte, som enskilda medlemmar av Nylands kretsstab, Helsingfors lokalstab och andra organisationer höllo natten till den 9 april, synes flertalet hava varit av den meningen, att denna evakuering skulle företagas och härvid bl. a. fångarna föras till Viborg. »Kamrat Nyqvist inlade en skarp gensaga mot mötets evakueringsplaner, vilka han ansåg nesliga» — heter det i protokollet, och beslutet ansågs »icke giltigt, innan man från andra orter inhämtat såväl manskapets som befälets åsikt i saken».

Följande dag utfärdades även officiell order om försvarets fortsättande, varvid dock den möjligheten skulle tagas med i beräkningen, att staden utrymdes. Denna order var av följande lydelse:

Finlands Folkkommissariat, Avdelningen för militära angelägenheter.
Helsingfors den 9 april 1918.

Till Röda gardets chefskap i Helsingfors.

Sedan krigsoperationerna närmat sig Helsingfors, är det för den militära och civila ledningen nödvändigt att förutom tidigare påpekade omständigheter ytterligare iakttaga följande:

Försvaret av Helsingfors och dess omgivningar bör organiseras på effektivast möjliga sätt och gardets trupper bereda sig att fortsätta detta försvar så länge det är möjligt.

Ifall banan Helsingfors—Riihimäki hotas av verklig fara, bör revolutionsgardets i Helsingfors befintliga kärntrupp insättas för att *till det sista* försvara denna bandel och Helsingfors, som bör skyddas för de vitas hämnd.

I fall det till sist bleve nödvändigt att prisgiva Helsingfors åt fienden, böra dessförinnan *alla* förråd av militär beskaffenhet *ovillkorligen förstöras*, såsom ammunitionsförråd, sprängämnen, kanoner, kulsprutor, gevär, rörlig järnvägsmateriel, varv, järnvägsverkstäder, motorbåtar, fartyg och annat dylikt, som kan vara fienden till nytta i militäriskt avseende och som icke kan i tid borttransporteras. På kanoner och kulsprutor får man *i ingen händelse* vid evakueringen kvarlämna lås och sikten, utan böra dessa avlägsnas och förstöras, varjämte kanonerna sprängas och kulsprutorna och gevären sönderslås.

Vid stadens utrymmande få inga onödiga förråd och inga onödiga personer medtagas.

Ifall det bleve nödvändigt att uppgiva staden, böra dessförinnan alla kvarblivna livsmedel fördelas bland stadens arbetarbefolkning så jämnt som möjligt enligt kort.

Åt varje redlig gardist, som ännu kvarstår i gardets led, bör hans hittillsvarande lön utbetalas såvitt möjligt utan avkortning; åtminstone sådana, som ha större familj, böra få sina lönekuponger inlösta. De rödgardister, som deserterat och rymt, böra förutom det särskilda straffet lämnas utan lön.

Överbefälhavaren för Finlands Röda garde
Evert Eloranta.

Y. J. ROOS[1]).

När tyskarna nalkades staden, började de mera tveksamma redan bliva benägna för fred, såsom vi på tal om fredsunderhandlingarna längre fram komma att se. Men å andra sidan fanns det även ett stort antal beslutsamma män, som ville fortsätta försvaret och för detta ändamål mobiliserades såväl män som kvinnor.

Till slut är det skäl att kasta en hastig blick på de vitas läger, där man under dessa veckor var dömd att spela den overksamma åskådarens roll.

Här levde man dag för dag och vecka för vecka i ett tillstånd av tyngande depression. Hela ämbetsmannaklassen strejkade. Högskolor och andra läroinrättningar voro stängda, affärslivet till stor del avstannat. Den långa ovissheten om huru länge man ännu fick gå fri, tärde på sinnena. I månget bildat hem rådde djup sorg över någon duktig ynglings tragiska död, och flere voro de hem, där man saknade underrättelser om en närstående, som dragit ut okända öden till mötes. Knappheten på livsmedel och fruktan för att de möjligen kunde helt taga slut bidrogo till att fördystra stämningen.

Intet under, att man innerligt längtade efter befrielsen och med spänning följde med hjälpens annalkande. Dock var man ej overksam. En stor mängd personer, särskilt unga, voro upptagna med att söka bereda de makthavande överraskningar eller att rusta sig för avgörandets stund, då den vita armén kommit tillräckligt nära huvudstaden.

Resultat av denna verksamhet ha vi redan tidigare sett i de våghalsiga och lyckade kapningarna av Tarmo[2]) och Volynets[3]), vilka tvivelsutan voro stora och viktiga framgångar och icke minst till hjälp för tyska flottan, som man hoppades en gång få se i våra vatten. Det misslyckade försöket att med flygmaskin föra senator Svinhufvud ut ur huvudstaden blev gottgjort i samband med Tarmos kapning.

Omnämnande förtjänar även episoden med vapenfartyget »Kabelni», vars last reserverades för de vitas räkning, tills den kunde av dem övertagas. Det

[1]) Bilden ingick icke i del III.

[2]) Se del III, sid. 345 f.

[3]) Se del III, sid. 350 f.

hade avgått från Reval för att icke falla i tyskarnas händer och förde som last en betydande mängd artilleri- och gevärsammunition, minor m. m., vilket allt enligt given order skulle överlåtas åt de röda. Men de vita träffade med besättningen avtal om inköp av lasten. Ehuru av det överenskomna priset betalats endast en försvinnande del — 5,000 mark av 1 miljon — kvarhölls fartyget med sin last i Sandvikshamnen ett par veckors tid, utan att de röda därom hade någon aning[1]).

STUDERANDEN VID TEKNISKA HÖGSKOLAN, FRÖKEN E., OMLINDAD MED TRE MASKINGEVÄRSBAND (INALLES 1,350 PATRONER).

Anmärkningsvärt var även det tilltag, varigenom en del av Sveaborgs kanoner gjordes obrukbara. Sedan ryssarna börjat överlämna fästningen i de rödas händer, hade man på vit sida ansett det nödigt att från därvarande kanoner avlägsna lås och andra lösbara delar, för att de röda icke skulle kunna använda dem. För ändamålet värvades manskap, och den 18 mars sammankommo arbetsledaren Juho Vanhanen samt några andra djärva och med saken förtrogna män på en av fästningens båtar, med vilken de gåvo sig ut på sin expedition. Deras »fullmakt» gick enligt föregivande ut på att för ryssarnes räkning borttaga kanonlåsen, enär enligt det mellan Ryssland och Tyskland ingångna fredsfördraget kanonerna icke fingo vara användbara, då tyskarna skulle anlända till Sveaborg. Trots mångahanda äventyr avlägsnade de på denna färd låsen från kanonerna på Stora Mjölö, Villinge, Stora Karlö, Torrö, Gråhara, Kataja m. fl. holmar och återvände lyckligen till staden.

Många spännande ögonblick upplevde även de personer, som under det röda väldets tid voro sysselsatta med köp och transportering av vapen och ammunition. Om vi betänka, att Helsingfors skyddskår under slutet av detta skede

[1]) Se Thure Svedlin: »Kamp och äventyr i röda Finland», 1919, del II, sid. 75.

förfogade över nära 2,000 gevär, 500 revolvrar, 11 maskingevär samt förråd av handgranater och ammunition [1]) och att allt detta måste i hemlighet föras från det ena stället till det andra, kunna vi förstå, vilket rastlöst arbete och vilket mod det krävts av de män och kvinnor, som medverkat till hopbringandet av detta förråd.

Denna vapenanskaffning skedde för en hemlig skyddskårsorganisation, som höll övningar och hade sina samlingsplatser i olika delar av staden.

Även ledes krävde tillverkningen av nödiga beklädnadsartiklar för skyddskåren och dessas hopsamlande på de bestämda förrådsplatserna mycken offervilja och oförskräckthet.

DAMER, FÖRFÄRDIGANDE UTRUSTNINGSPERSEDLAR FÖR VITGARDISTERNAS RÄKNING.

De röda försökte naturligtvis komma underfund med de vitas hemliga verksamhet, vilket även stundom lyckades dem. Sålunda omnämndes i det sista numret av »Työmies» en del vapenbeslag och häktningar av vitgardister vid Norra Magasinsgatan 1, vid Mariegatan och Albertsgatan 38.

Men ehuru de röda sålunda under den allra sista tiden av deras välde lyckades i någon mån komma de vita på spåren och bemäktiga sig deras vapen, förblevo de flesta centraler hemliga ända till det sista, d. v. s. ända tills den tyska flottan närmade sig Helsingfors och de tyska lanttrupperna trängde in i staden och skyddskåristerna samtidigt kunde skrida till aktion.

2. Strider vid Helsingfors' yttre befästningar och underhandlingar med de röda.

Den 10 april på aftonen stod Östersjödivisionen med 2. gardeskavalleribrigaden vid Köklaks. Vid samma tidpunkt var 95. reservinfanteribrigaden inkvarterad i Kyrkslätt och 3. gardesulanregementet samt tunga artilleriet i Käla. Divisionsstaben befann sig i Kyrkslätt, varest en rapportcentral och ett

[1]) Se del III, sid. 252.

divisionsmagasin inrättades. Hamiltons detachement hade icke ännu avancerat längre än till Lojo, och på divisionens marschväg vid Kilo gård stod nu Roeders spanaravdelning, förstärkt med en skvadron, under ryttmästare Merz' befäl. Den sistnämnde stannade över natten till den 11 i närheten av Grahns backe, där fiendens befästningar började: talrika av ryssarna anlagda löpgravar och taggtrådshinder samt 12 batterier[1]).

Generalmajor greve von der Goltz utfärdade för den 11 april följande order:

Östersjödivisionen
I a n:o 212.

Divisionens stab
10. 4. 18.

Divisionsorder för den 11 april.

1) Detachementet Merz har genomtågat Esbo. Fienden torde hava besatt de vid Alberga liggande gamla ryska positionerna.

Detachementet Hamilton rapporterar att en större fientlig styrka enligt uppgifter av den lokala befolkningen står vid Nummela.

2) 2. gardeskavalleribrigaden utsänder detachementet Merz tidigt på morgonen på rekognoscering mot Helsingfors samt för att spränga banan Helsingfors—Hyvinge (per telefon tidigare meddelat).

3) Divisionen fortsätter sin marsch mot Helsingfors.

Marschordning:

a) Förtrupp, chef överste von Tschirschky: 2. gardeskavalleribrigaden (undantagandes 3. gardesulanregementet), 228. bergsmaskingevärsavdelningen, 2. bajerska bergsartilleriets 8. och 12. batteri samt en pioniärtrupp.

b) Huvudstyrkan, chef generalmajor Wolf: 3. kyrassjärregementets 2. bataljon, 4. jägarbataljonen, 2. bajerska bergsartilleriets 7. batteri, en pioniärtrupp, 3. reservjägarbataljonen, 3. gardesulanregementet, tunga batterierna samt batteri Kol, sanitetsavdelningen, hälften av 23. bajerska fältlasarettet.

4) Förtruppen sätter sig i rörelse kl. 6 f. m., med infanterispets från Köklaks över Esbo.

Huvudstyrkan bryter upp kl. 5.45 f. m. från Masaby och håller sig på 1,000 meters avstånd.

5) Stora trängen samlas efter divisionens avmarsch under befäl av löjtnant Echtmeyer vid vägskälet västerom Esbo och inväntar där närmare order. Divisionens marschväg får först efter kl. 10 f. m. användas för proviant- och fodervagnar.

6) Förtruppen tågar från Esbo till Kvarnbacka, huvudstyrkan från Köklaks till Haapajärvi.

7) Telefonförbindelse upprättas längs marschvägen. Divisionens gniststationer skola föras framåt stötvis. Filmtruppen följer med telefonavdelningen.

8) Mottagning av skjuttillbehör sker vid Kyrkslättsdepåen.

9) Mottagning av proviant sker vid Kyrkslättsdepåen. Proviant- och fodervagnar lämnas efter.

10) Hälften av bajerska fältlasarettet står i Ekenäs. De sjuka samlas i Kyrkslätt.

[1]) En del av de största kanonerna hade likväl redan tidigare gjorts obrukbara.

11) Depåtransportkolonnen marscherar tillbaka till Ekenäs.
12) Fältbagerikolonnen är förlagd i Ekenäs. Automobilkolonnen avancerar mot Kyrkslätt.
13) Jag anländer kl. 6 f. m. till Köklaks och färdas med automobil mellan förtruppen och huvudstyrkan. Divisionsstabens II avdelning stannar i Kyrkslätt och inväntar där vidare order.

Greve von der Goltz.

Vi hava in extenso infört denna order, emedan den giver en synnerligen god överblick av divisionens ställning[1]).

I anslutning till ovanstående divisionsorder utfärdade överste von Tschirschky följande brigadorder:

DE FÖRSTA TYSKA PROKLAMATIONERNA.

Förstärkta 2. gardeskavalleribrigaden står kl. 5.45 f. m. vid den till Esbo ledande huvudvägen marschfärdig i följande ordning:

Förtrupp: chef major Halling, spets på vägen öster om Köklaks, 1. gardesulanregementet, pioniärtruppen, 12. batteriet.

Huvudstyrka: chef major von Rheden, uppställer sig i marschkolonn, vilken omfattar: ett karabinjärregemente, 228. bergsmaskingevärsavdelningen och 8. batteriet.

Förtruppen sätter sig kl. 6 f. m. i rörelse mot Esbo—Alberga.
Jag befinner mig vid förtruppen.

Den 11 april kl. 6 f. m. satte sig divisionen jämlikt order i rörelse. Överste von Tschirschky förflyttade sig snart till Merz' spanaravdelning, som befann sig invid en gård nordväst om Kilo gård. Detachementet hade skridit till stridsrekognoscering, och fienden svarade med livlig eld. Litet senare anlände även generalmajor greve von der Goltz till Kilo gård för att här leda stridens gång.

Men under nattens lopp hade genom förmedling av svenske militärattachén, kapten af Ekström ingått uppgifter om att Helsingfors garnison vore böjd att kapitulera. Till skyddande av den fredliga befolkningen och Helsingfors

[1]) För övrigt skiljer sig denna order med avseende på sin formulering från vanliga order såtillvida, som däri ingå uppgifter om kolonner och tjänstgöring i arméns rygg, vilka uppgifter bruka givas i specialorder.

vita garde ville man upprätta en stadsmilis. Även manskapet på de yttre befästningarna intog en vacklande hållning.

För att förstå dessa uppgifter må vi i detta sammanhang dröja vid de försök, som gjorts i Helsingfors vid denna tid i syfte att få en kapitulation till stånd.

Den 10 april hade hållits ett privat möte, vid vilket herrar Väinö Tanner, Väinö Vuolijoki, Väinö Hakkila, Lauri af Heurlin, Hannes Ryömä och Heikki Ritavuori voro närvarande. Man hade diskuterat frågan, huruvida man icke kunde på något sätt förmå röda gardet att avstå från det synbarligen fullkomligt utsiktslösa försvaret av Helsingfors och dess omgivningar. När man likväl senare erfor, att röda gardets chefer samma dag på morgonen förkastat de av von der Goltz erbjudna och av svenska legationen frambefordrade kapitulationsvillkoren, ansågo dessa herrar det omöjligt att i saken någonting åtgöra. Senare på eftermiddagen förenade sig Heikki Ritavuori, V. A. Lavonius, Hannes Ryömä och Lauri af Heurlin om ett medlingsförslag, gående ut på att rödgardisterna skulle giva sig åt de vita i Helsingfors före tyskarnas ankomst, och höllo en förberedande överläggning med den röde chefen Nyqvist. Denne meddelade, att han vid ett möte, som tidigare på dagen hållits av röda gardets chefer, framställt samma förslag, men stannat i minoriteten. Han uppmanade dem att vända sig till svenska konsulatet och tillsammans med en representant för detta infinna sig vid ett rödgardistmöte, som skulle hållas kl. 6 e. m. Då detta möte icke kom till stånd — vid detsamma hade infunnit sig endast 10 personer — blev även detta försök resultatlöst. Emellertid begåvo sig Lauri af Heurlin och Hannes Ryömä i sällskap med lantdagsmannen Oskari Suutala, som de händelsevis träffat, ånyo till stadskommendanten Nyqvist, upp-

KAPTEN AF EKSTRÖM FÖRMEDLAR UNDERHANDLINGARNA MELLAN DE RÖDA OCH TYSKARNA.

fordrande honom att utfärda en kungörelse om att försvaret av Helsingfors uppgivits. Då Nyqvist icke ansåg sig berättigad att på eget bevåg taga detta steg, tillkallade han Johansson och Hurskainen som kretsstabens representanter, och på dessas tillskyndan blevo ytterligare alla avdelningschefer kallade till mötet. På begäran infunno sig även vicekonsul Jansson och kapten af Ekström som representanter för svenska konsulatet.

Röda gardets chefer blevo vid detta möte ense om nödvändigheten av Helsingfors' uppgivande och godkände en proklamation härom, vilken undertecknades av Nyqvist, Johansson och Hurskainen. Den utskrevs i två exemplar, av vilka det ena gavs åt svenske vicekonsuln och det andra skickades till tryckeriet. Samtidigt lämnade kapten af Ekström telefonledes till tyska staben på Kilo gård uppgifter om kapitulationsplanerna.

Foto M. Weurlander.

RAST VID FINNS FOLKHÖGSKOLA DEN 12 APRIL.

Men tidigt på morgonen följande dag tog saken en annan vändning. Vid ovannämnda möte hade man beslutat att genast låta trycka proklamationen och uppslå den i staden, medan röda gardet först på morgonen skulle få del av tillkännagivandet. Dock hade saken på något sätt kommit till de radikalaste rödgardisternas kännedom, och dessa hade låtit fängsla proklamationens undertecknare, förbjudit dess tryckning och valt nya chefer. Men den outtröttlige kapten af Ekström satte sig i förbindelse även med detta nya chefskap och förmådde en av dess medlemmar att följa med sig ut till tyskarna.

Sålunda trädde kapten af Ekström åter i underhandlingar med greve von der Goltz om kapitulationsvillkoren, och han föreslog, att röda gardets ledare skulle medgivas en betänketid av 3 timmar; deras egen representant hade begärt 24 timmar, för vilken tid de tyska truppernas framryckning alltså skulle inställas.

Men greve von der Goltz gick icke in på något uppskov, utan gav kapten af Ekström svaret, att divisionen stod beredd att tåga in i Helsingfors och att han fordrade ovillkorlig kapitulation: i annat fall skulle artillerielden genast börja. Underhandlare ägde komma Esbovägen till divisionsstaben.

Kapten af Ekström begav sig då med de rödas utskickade till ett samma dag på förmiddagen hållet rödgardistmöte för att där klargöra den fullkomliga lönlösheten av vidare motstånd. Vid mötet voro 70—80 rödgardister närvarande, och under påverkan av olika talares andraganden var den allmänna opinionen för kapitulation. Men då uppträdde folkkommissarien Kiviranta, som samma dag på morgonen anlänt från Viborg till Helsingfors, enkom, som han sade, för att lämna rödgardisterna riktiga uppgifter med anledning av att deras stämning sjunkit under inflytande av de falska rykten, som de borgerliga utspritt. Han uppgav som säkra fakta, att till Hangö med en liten isbrytare anlänt blott 400 vitgardister, av vilka största delen blivit inringad, att norrifrån anryckande röda redan erövrat Vasa och annat i samma stil. Kort sagt: de rödas militära ställning var så fördelaktig som möjligt. Alla dessa fullt medvetna lögner uppväckte en obeskrivlig entusiasm och försatte mötesdeltagarna i en krigisk stämning, som uteslöt varje tanke på vapnens nedläggande, och alla skyndade ut på gatan för att uppegga även de andra till fortsatt kamp [1]).

ÅTTA MAN FRÅN SIGURDSKÅREN, VILKA ÅTFÖLJDE TYSKARNA.

Under tiden hade tyskarna fortsatt sin stridsrekognoscering i Hoplaks. De röda hade starkt utbyggda stödjepunkter på landsvägen framför sina egentliga positioner. Divisionens förpost kom fram till Kilo. Greve von der Goltz

[1]) Ovanstående skildring av försöken att förmå de röda gardena att giva sig och de i motsatt riktning gående bemödandena grundar sig på Hannes Ryömäs bok »Vallankumousvuoden tapahtumista», 1918.

TYSKT BATTERI MELLAN KILO OCH ALBERGA, VILKET DEN 11 APRIL MED 6 SKOTT BRAGTE ETT RÖTT BATTERI I MALM TILL TYSTNAD.

beordrade förposten att gå till anfall med understöd av artilleriet, som i sin helhet skulle rycka fram. Huvudstyrkan fick order att under tiden avancera till Kilo, där den skulle rasta och förplägas. Artillerikommendören, under vilken även förtruppens artilleri skulle ställas, och överste von Tschirschky skulle rapportera om anfallsberedskapen. Tidpunkten för infanteriets anfall och artillerieldens öppnande bestämdes av divisionschefen.

Vid middagstiden skulle trupperna vara i sina positioner och huvudstyrkan vara framme vid Kilo gård.

Truppernas placering var följande: 2. gardesinfanteribrigaden utbredde sig på högra, 1. gardesulanregementet på vänstra sidan om landsvägen. Roeders detachement hade att skydda anfallstruppernas södra och Merz' detachement deras norra flank.

Kl. 12.15 öppnade förpostens batterier eld. De röda svarade med livlig infanterield, vilken tillät angriparna att bedöma utsträckningen av de fientliga ställningarna. Terrängen hade de röda förstått att skickligt utnyttja.

FRÅN STRIDERNA OM FREDRIKSBERG.

Nu gällde det att vinna en snabb framgång, vilken var så mycket nödvändigare, som man kunde befara, att de röda skulle

GENOM HOPLAKS MOT HELSINGFORS.

företaga våldshandlingar under de sista timmarna före stadens besättande. På denna grund ansåg greve von der Goltz, som uppfattade situationen, det vara skäl att utan att invänta resultatet av förtruppens anfall sätta en del av huvudstyrkan i rörelse. Han utfärdade på denna grund kl. 1 e. m. följande order:

95. infanteribrigaden besätter tillsammans med 4. jägarbataljonen och 7. bergsbatteriet Stor-Hoplaks och fortsätter anfallet på högra flygeln vid sjön över Linna gård mot Tali gård.

Kort efter det dessa order utfärdats, närmade sig längs Albergavägen en automobil med vit flagg. I den sutto tvenne av de rödas ledare, vilka kommo från Helsingfors i sällskap med kapten af Ekström för att inleda underhandlingar. Sedan de kl. 1.50 e. m. infunnit sig på divisionsstaben, framställde greve von der Goltz krav på ovillkorlig kapitulation. Dock biföll han — tyvärr — efter en kort underhandling de rödas anhållan om vapenvila. Ifall de röda godkände hans villkor, skulle de precis kl. 4 e. m. hissa vit flagg. I annat fall skulle tyskarna ofördröjligen öppna eld. Parlamentärerna godkände detta förslag och begåvo sig tillbaka till de röda linjerna, över vilka vita dukar under tiden svajat.

DET STORA KANONFÖRRÅDET I HOPLAKS FALLER I TYSKARNAS HÄNDER DEN 12 APRIL.

Den hittills rätt livliga infanterielden upphörde, och vapenvilan inträdde. De röda lämnade omedelbart sin söder om vägen intagna starkt utbyggda ställning, vilken därefter besattes av gardesulanerna.

Under vapenvilan utfärdades till divisionschefen nödiga order rörande Helsingfors' besättande för den händelse, att de röda skulle kapitulera eller man i annat fall skulle lyckas tränga in i staden ännu samma dag. Överste von Tschirschky utsågs till Helsingfors' stadskommendant. Som garnisonstrupper underställdes honom 3. kyrassjärregementets 2. skvadron, Roeders spanaravdelning, 4. jägarbataljonen, 1. gardesulanregementet, karabinjärregementet och pioniärkompaniet, utom en pluton.

Rörande stadens besättande utfärdades följande detaljföreskrifter:

1. gardesulanregementet besätter med sin främsta skvadron järnvägen, allt från järnvägsbron norr om huvudstationen till Fredriksbergs station, och följande skvadron besätter huvudbangården. Båda skvadronerna böra förstärkas med maskingevär. Med återstoden av regementet besättes det på västra sidan om Tölöviken, mitt emot de ryska artillerikasärnerna belägna sockerbruket.

TYSKA TRUPPER I HOPLAKS.

4. jägarbataljonen bevakar strandpartierna från högvaktstorget över Elisabetstorget förbi Långa bron ända till järnvägen. Befriandet av det fångna vita gardet är synnerligen viktigt. Allmänna byggnader besät-

tas. Gardeskasärnen besättes av divisionens huvudstyrka, Åbo kasärn av karabinjärregementet och Roeders detachement.

Ytterligare påbjöds:

Divisionens huvudstyrka utför rekognoscering inom området Lill-Hoplaks—Konala—Alberga. Säkerhetspatruller på vägen norrut och vid banan Konala—Hermanstad.

VILOSTUND VID HOPLAKS KASÄRN.

3. gardesulanregementet utför rekognoscering på Dalsvik och framskjuter en säkerhetspatrull ända till Davidsby. Det avancerar den 12 till Helsinge socken och besätter de därifrån åt öster, norr och väster gående vägarna och banorna.

Dagen hade, sedan det ungefär 2 timmar långa vapenstilleståndet gått till ända, hunnit framskrida så pass långt, att ett infall i själva staden icke kunde företagas denna dag vidare, om ock förberedelserna därför oavbrutet fortsattes under vapenvilan. Sannolikt ansåg greve von der Goltz sig icke kunna synnerligen lita på de löften, som de röda vid underhandlingarna givit. Men han ville med tanke på stadens och dess invånare icke lämna något medel oförsökt för att undvika gatustrider och blodsutgjutelse.

Det gick även så, att de röda icke hissade vit flagg kl. 4. Kapten af Ekström meddelade blott, att röda gardet icke hade godkänt de av deras parlamentärer överbragta kapitulationsvillkoren, utan ärnade göra motstånd. Han tillade, att de tyska trupperna snarast möjligt borde tränga in i staden, där våldsamheter kunde befaras.

De tyska trupperna inledde striden. De öppnade längs hela linjen mot de fientliga ställningarna en häftig infanteri-, maskingevärs- och artillerield. 2. gardeskavalleribrigaden beordrades att genast gå till anfall. Även 4. jägarbataljonen underställdes överste von Tschirschky. 3. gardesulanregementet hade trots de nya striderna fortfarande order att marschera till Dalsvik.

Medels en kort stormlöpning bemäktigade sig 1. gardesulanregementet den dominerande stödjepunkt, som fienden hade tätt intill landsvägen på dess norra sida. Från vänstra sidan trängde karabinjärregementet trots den häf-

TYSKARNA ATTACKERA FREDRIKSBERGS DRAKSTATION.

tiga flankelden fram och bröt sig in i den segt försvarade första positionen. Anfallet fortsattes mot nästa försvarslinje. Artilleriet körde fram. De nya positionerna utspanades. Fienden retirerade i oordning.

Greve von der Goltz meddelade överste von Tschirschky, att ordern om stadens besättande förblev i kraft. Brigaden ryckte fram, samlades på stora landsvägen och tågade vidare i följande ordning: 1. gardesulanregementet, karabinjärregementet och 4. jägarbataljonen. Flerstädes återstod ett kort motstånd att bryta. Fienden hade satt sig fast i husen på båda sidor om vägen och överraskade ständigt de främsta trupperna med eld. Överste von Tschirschky och divisionskommendören voro med i spetstruppen. Det blev redan mörkt, och man kunde endast långsamt avancera. Från de öster om Greijus gård belägna höjderna fick spetsskvadronen ånyo häftig eld mot sig.

TYSKA SOLDATER I LOJO KYRKOBY.

Nu beslöt greve von der Goltz att avbryta striden, då han ville undvika den onödiga manspillan, som bleve följden av gatustrider i mörkret. Trupperna inkvarterades i de närbelägna gårdarna, och divisionsstaben återvände till Grankulla.

Här mottog divisionen ett telegram från flottan,

FRÅN STRIDERNA I FREDRIKSBERG.

som meddelade, att den skulle vid daggryningen den 12 ankomma till Helsingfors.

Inga underrättelser hade ännu ingått om säkerhetsåtgärderna i divisionens rygg. Major greve Hamilton hade den 11 april på morgonen ånyo utsänt två spanaravdelningar för att utröna fiendens ställning vid Nummela. Någon förändring hade icke kunnat upptäckas. Avdelningarna blevo vid Nummenkylä och Koikkala mottagna med en häftig eld. Telefonledes meddelades, att i Sammatti stodo rätt starka röda trupper. Enligt senare till divisionen ingångna rapporter höllo de röda Palajärvi och Kaljärvi byar besatta. Enligt uppgifter av den lokala befolkningen avancerade fienden mot Sjundeå. Däremot hade de förposter, som från marschvägen sänts norrut för rekognoscering, iakttagit, att Haapajärvi och Veikkola byar voro fria från fiender.

Medan striderna den 11 pågingo utanför staden, kunde man beträffande de rödas förehavanden inne i staden, särskilt i Tölö stadsdel, göra intressanta iakttagelser.

Under hela förmiddagen var Västra chaussén händelsernas stora pulsåder. De rödas bilar susade fram och tillbaka mellan staden och fronten; befäl och manskap var i rörelse, och pansarbilar rullade fram. Ett par gånger hade sven-

ska legationens bil setts köra samma väg. Den ena röda kolonnen efter den andra marscherade ut mot tullen; än var det endast något tiotal män, än en större trupp. Även kvinnor syntes i leden, blomstersmyckade. Senare togos även spårvagnar i bruk; de gingo ut fullproppade med hjälmklädda män i full utrustning.

Spänningen var i oavbrutet stigande bland invånarna i Tölö stadsdel, vilka befunno sig närmast krigsskådeplatsen. Från nordväst hördes kanondån och maskingevärsknatter. Man trodde, att tyskarna redan kommit fram till tullen och att striderna inom själva staden inom kort skulle börja. Men braket upphörde till slut och när solen gått ned, var det nästan ljudlöst i nordväst.

Rörelsen på gatorna upphörde likväl ej, ty under natten började den stora flyktingsströmmen från omgivningarna välla in till staden. Alla fruktade att råka i eldlinjen följande dag. Hela familjer med sitt bohag vandrade fram längs chaussén, och ännu långt in på morgonen kunde man i den gryende dagens töcken urskilja detta trista tåg.

3. Infallet i staden och stridsresultaten den 12 april.

Den 12 april kl. 5 på morgonen skulle anfallet mot Helsingfors fortsättas. Överste von Tschirschky fick för detta ändamål behålla de honom underställda trupperna [1]), till vilka ytterligare fogades 7. bergsartilleriet. Inmarschen i staden, som nu förestod, måste utföras med all försiktighet. Fordon och hästar skulle lämnas efter.

Huvudtruppen fick order att kl. 6 f. m. stå uppbrottsfärdig vid sina kvarter. Greve von der Goltz anlände kl. 4.30 f. m. till korsningen mellan järn- och landsvägen för att därifrån begiva sig till överste von Tschirschky i Hoplaks.

MUNKSNÄS GÅRD.

Överste von Tschirschky hade uppställt den

[1]) Se sid. 359.

MERZ.

VON TSCHIRSCHKY.

VON RHEDEN.

förstärkta 2. gardeskavalleribrigaden i marschordning på landsvägen. För att rekognoscera kullarna öster om Hoplaks utskickades förposter. En tät tjocka låg över nejden. Trakten öster om Grejus rapporterades vara fri från fiender. Däremot voro bergspositionerna öster om Hoplaks besatta. Fiendens styrka och placering hade man i dimman icke förmått utröna.

1. gardesulanregementet hade, föregånget av långt utdragna skyttelinjer och säkrat av starka flankdetachement, ryckt fram som spetstrupp. Det fick nu order att taga fiendens ställning medels ett kraftigt anfall på vänstra flygeln. En pluton av 7. batteriet drog fram till Hoplaks och öppnade kl. 5.45 f. m. eld mot de öster om Hoplaks belägna höjderna. Fienden försvarade sig med mycken seghet i den skrovliga och på klyftor rika bergsterrängen. Först efter en timmes häftig strid, vari minkastarna deltogo på närmare håll, slog han till reträtt, sedan trycket på högra flygeln börjat kännas för starkt. Men redan på följande höjd satte han sig åter till motvärn. En pansarbil uppenbarade sig gång efter annan på landsvägen, men blev alltid ånyo fördriven medels maskingevärseld. 1. gardesulanregementet måste efter hand sätta in

Foto Allan Dahlbeck.

DE FÖRSTA TYSKARNA PASSERA HELSINGFORS STADS MUSEUM.

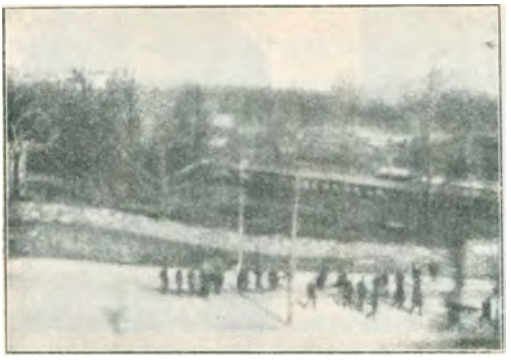

Foto Allan Dahlbeck.
EN SPETSTRUPP FORMERAS VID ÄNDAN AV AURORAGATAN.

hela sin styrka. Fienden syntes även denna dag ärna göra starkare motstånd än man antagit.

Östersjödivisionens chef ställde nu till överste Tschirschkys förfogande artillerichefen major Butz och beordrade generalmajor Wolf att sända ett kompani från 3. reservjägarbataljonen med två tunga maskingevär och två minkastare till Munksnäs gård, därifrån fienden underhöll eld mot överste Tschirschkys flank.

Vid middagstiden insatte överste Tschirschky karabinjärregementet i striden. Det skulle genom en kringgående rörelse till vänster driva det av 1. gardesulanregementet inledda anfallet vidare. Under strid retirerade fienden långsamt från kulle till kulle mot söder.

På vänstra flygeln dirigerades ytterligare Roeders detachement, som efterhand förstärkts med 2. kompaniet av 4. jägarbataljonen, mot den kulle, varpå Fredriksbergs drakstation befinner sig, ävensom mot Fredriksbergs järnvägsstation. En pluton från bergsartilleriet anslöts till detta detachement.

Det kringgående anfallet från vänstra flygeln lyckades. Kl. 1 på dagen besattes Fredriksbergs station, och fienden trängdes efter att ha lidit blodiga förluster tillbaka in i staden. De rödas manspillan var kännbar. I skogarna vid Haga påträffades över 200 stupade.

Under tiden hade 3. reservjägarbataljonen, från vilken ett kompani tidigare ryckt fram mot Munksnäs och funnit platsen övergiven av de röda, blivit som divisionens reserv förlagd på Greijus gård. Även 228. maskingevärsavdelningen sändes dit och underställdes major greve von der Schulenburg.

DEN FÖRSTE SÅRADE I TÖLÖ BÄRES BORT I EN BORDDUK.

Sedan underrättelse ingått om att fienden vid stadens norra utkant gjorde

VON BRANDENSTEIN.

OTT.

förtvivlat motstånd och även förstärkte sin vänstra flygel, begav sig greve von der Goltz i automobil till överste von Tschirschkys stab i Greijus.

Under tiden hade 3. gardesulanregementet kl. 12 på dagen besatt Helsinge socken. Den skvadron, som avancerat till Dickursby, rapporterade, att dess förposter sett 8 tåg avgå norrut längs banan. Skvadronen hade gång på gång invecklats i strid med ett pansartåg. Försöken att spränga banan hade misslyckats. De röda hade sålunda kunnat draga betydande styrkor ut ur Helsingfors.

Kl. 2.30 e. m. anlände greve von der Goltz till Greijus. Efter överenskommelse med överste von Tschirschky bestämde han, att infallet i själva staden skulle ske kl. 4 e. m.

Han utfärdade följande order:

Grupp Rheden (karabinjärregementet utom en skvadron, hälften av 4. jägarbataljonen, Roeders detachement, 3. reservjägarregementets 1. kompani) har att skydda den anfallande gruppens vänstra flank, vilken stöder sig på järnvägen Fredriksberg—Helsingfors. Önskligt är, att terräng vinnes, om stridsläget det tillåter. Major Rheden äger själv ordna sin reserv.

Anfallsgruppen Tschirschky (1. gardesulanregementet, hälften av 4. jägarbataljonen jämte bataljonsstaben, 3. reservjägarbataljonen utom ett kompani) intager Helsingfors genom anfall mellan Tölöviken och

PÅ AURORAGATAN I TÖLÖ.

TYSKA SOLDATER FÖRPLÄGAS.

havet. Den vid framryckningen mellan gruppen och Rhedens högra flygel uppkommande luckan bör defensivt fyllas (om möjligt med 1. gardesulanregementet).

Divisionens reserv (228. bergsmaskingevärsavdelningen, pioniärkompaniet) står vid Grejus gård.

Artilleriet, utom Roeders pluton, underställes divisionen. Med sin eld bör det tjäna överste Tschirschky till stöd på båda sidor om den till Helsingfors ledande vägen.

Tschirschkys anfallsgrupp går kl. 4 från sina hittills nådda positioner fram till anfall. Vid samma tid bör artilleriet öppna eld.

Jag själv stannar på brigaden Tschirschkys hittillsvarande stridsplats. Där uppehålla sig även artillerichefen och stridsgruppernas förbindelseofficerare.

Det kunde icke längre bli fråga om någon enhetlig offensiv, enär delar av den förstärkta brigaden Tschirschky redan vid den tid, då Fredriksberg besattes, hade trängt in i staden ända till Berghälls vägskäl. Överste von Tschirschky försökte nu blott ordna sina trupper och framför allt skaffa vila åt 1. gardesulanregementet, som lidit mest. Därför bildades av de truppdelar, som underställts de båda (3. och 4.) jägarbataljonerna, två stötbataljoner under kaptenerna Ott och Neumann, vilka längs Västra chaussén och Runebergsgatan skulle tränga söderut ända till havet för att ernå förbindelse med flottan och besätta staden söder om Långa bron.

ANFALLET MOT STADENS CENTRUM VIDTAGER.

I stadens utkanter hade ställningen gestaltat sig på följande sätt. På morgonen hade två män-

niskoströmmar rört sig längs Västra chaussén i motsatta riktningar: rödgardister tågade ut ur staden och flyktingar kommo in. De röda trupperna hyste synbarligen ännu en viss tro på framgång, ty man hade inbillat dem, att de mot sig hade några hundra vitgardister och icke tyskar. Spårvagnarna lämnade som vanligt sitt stall, men vände snart tillbaka. Chaussén började bli allt mera öde. En och annan försenad grupp beväpnade män och kvinnor tågade ännu i riktning mot eldlinjerna, men de saknade redan den självsäkra hållningen. Då och då susade längs den nästan tomma gatan en ambulansbil med sårade eller någon av det röda chefskapets bilar, ja t. o. m. en pansarbil sågs framrusa. Kanondånet ljöd utan avbrott utanför staden.

TYSKARNA RIKTA PÅ BERGEN VID AINOGATAN SINA MASKINGEVÄR MOT HANKKIJAS AFFÄRSPALATS.

Kl. 12 på dagen rensades chaussén från civila personer. Vid gathörnen utställdes rödgardister som vakter. Det gick rykten om att de röda redan dragit sig tillbaka in i staden ända till Hippodromen. Sedan dimman lättat, kunde man iakttaga på himlen små molntappar, vilka, såsom det framgick, härledde sig av granaternas krevader. Ett allt starkare smatter hördes, men det var ännu svårt att bestämma, var striden egentligen pågick. Man kunde dock redan nu förnimma eldgivning inne i staden.

Plötsligt upphörde skottväxlingen: voro underhandlingar om kapitulation åter i gång? Nej, detta var icke fallet, ty inom kort vidtog skottväxlingen ånyo, denna gång inne i själva staden.

Från Djurgården smögo sig, försiktigt men säkert, tyska pioniärer mot Kaisaniemi. Några signalraketer

TRUPPERNA ORDNAS PÅ NERVANDERGATAN.

DEN RAMPONERADE GRANITBALUSTRADEN PÅ LÅNGA BRON.

stego upp mot himlen, och patrullerna avancerade för att under fortsatt eldgivning utbreda sig över stationsområdet. En med sprängämnen lastad vagn antändes. Från stationsbyggnaden riktade de röda sin eld mot tyskarna; maskin- och infanterigevär voro i livlig verksamhet.

Under tiden hade andra tyska patruller skyndat fram längs Västra chaussén sedan den medels maskingevär rensats från de röda vakterna. De nådde fram till Hesperia park; för säkerhets skull uppställdes ett par maskingevär något längre bakom. En ung dam gav soldaterna den första vägledningen, varpå en del av dem avancerade till Helsingfors stads museum, medan andra antingen kringgingo Nationalmuseet eller överskredo dess gård. Från Åbo kasärn och Koittos gård, i vilka de röda satt sig fast, fingo tyskarna mot sig en häftig eld, varför de företogo en kringgående rörelse längs Dagmar- och Nervandergatorna och trängde förbi det gamla ryska gymnasiet till Norra Järnvägsgatan och därifrån förbi begravningsplatserna till Sandvikshamnen samt vidare längs Fabriksgatan och förbi Johanneskyrkan till gardeskasärnen. En annan del av tyskarna sökte sig förbi Åbo kasärn samt förbi järnvägsstationen, Brandkårshuset och Finska teatern till Kaisaniemi park.

TYSKA MASKINGEVÄR.

I stadens centrum hade de rödas pansarbil

från 3-tiden oavbrutet rört sig längs Henriks-, Norra Esplanad-, Mikaels- och Alexandersgatorna, varvid den emellanåt gjort en avstickare till Brandkårshuset. Vid Henriksgatan hade de röda även en kanon uppställd.

Tyskarna mötte i allmänhet blott kortvarigt motstånd vid de rödas centra.

Kl. 5.30 e. m. visade sig den första tyska patrullen mitt emot Argos' hus, vilket dessförinnan beskjutits, enär de röda underhållit eld från dess vind. Litet senare befann sig en annan patrull vid huvudingången till Svenska teatern, till vilken även de första finländska vita ett tiotal minuter senare anlände. Sedan en tysk trupp kommit till längs Henriksgatan, ansattes teatern av c:a 50 man, och maskingevär uppställdes vid gathörnen. Teatern besattes sålunda att en del av manskapet trängde in genom taket. De röda trädde ut och tillfångatogos. Mestadels hade de uppehållit sig i källarvåningen.

BEOWULF.

Brandkårshuset kapitulerade efter ett kort motstånd, likaså Finska teatern.

Sedan de första stöttrupperna försvunnit i staden, ankommo längs chaussén ständigt nya trupper, såväl ulaner som infanteri. En invid Nationalmuseet uppställd kanon öppnade eld mot Åbo kasärn, vars betvingande blev en uppgift för en del av stöttrupperna. De första tyskarna inträngde på den bakre delen av kasärnområdet kl. 4.10 e. m., försiktigt smygande fram med gevär i hand. Vid pass en halv timme dessförinnan hade hopar av rödgardister och kvinnor

redan flytt därifrån, uppskrämda av ryktet om fiendens annalkande. Tyskarna lyckades från Simonsgatan komma in i flygelbyggnaden, där de påträffade endast några rödgardister. Men enär en undersökning av hela kasärnen skulle tagit för mycket tid i anspråk och även krävt onödiga offer, då där överallt funnos oanade gömställen, beslöto sig tyskarna för att antända byggnaden. Hela fasaddelen och den vänstra flygelbyggnaden brunno småningom ner — så långt det i denna stenbyggnad fanns brännbart material, till vilket bl. a. hörde ammunitionsförråd.

Men vi övergå till händelserna i stadens södra del.

Redan vid 11-tiden på förmiddagen hade vid gården »Suvantola» Petersgatan 5 uppstått en skärmytsling mellan de röda och ett 50-tal vita, som voro samlade i huset. Rödgardisterna, som fått nys om att vita funnos där, försökte förgäves inträngа i huset. Deras anfall slogos blodigt tillbaka, men de fingo förstärkningar. Skottväxlingen blev allt häftigare. En pansarbil anlände, men de vita lyckades skada den genom en nedkastad bomb, och den nödgades draga sig ur leken. Maskingevärs- och gevärselden fortfor till 3-tiden, då de röda retirerade.

Liknande träffningar förekommo även vid Kaptensgatan 11 och Fabriksgatan 9.

Medan operationen mot huvudstaden pågick, hade amiral Meurer med sitt flaggskepp Westfalen begett sig till Reval för att vara närmare stridsplatsen. Den 11 mottog han ett radiotelegram av innehåll, att Östersjödivisionen hoppades kunna samma dag erövra Helsingfors. Nu lättade Westfalen och Posen ankar och avgingo i riktning mot Helsingfors. Med dem följde spärrbrytarna, minletarflottiljen och kustpansarfartyget Beowulf. Isbrytaren Sampo gick i spetsen. På kvällen ankom eskadern till Gråhara. Men följande morgon kunde man icke fortsätta färden på grund av tjocka. Först på eftermiddagen lättade dimman, och vid 6-tiden kunde tyska flottan kasta ankar utanför Helsingfors. På alla de befästa holmarna svajade den vitröda flaggan som tecken på den neutralitet, vartill ryssarna förbundit sig, och sålunda kunde tyska flottan utan att lossa ett skott passera Sveaborgs fort.

Vid 5-tiden på eftermiddagen, samtidigt med att den tyska flottan nalkades Helsingfors, började kyrkklockorna ringa, och skyddskåristerna kommo fram från sina gömställen. Snart voro Brunnsparken och strandpartierna rensade. I folkskolan vid Fabriksgatan försökte de röda ännu hålla stånd, men slutligen märkte de, att försvaret var lönlöst, och gåvo sig.

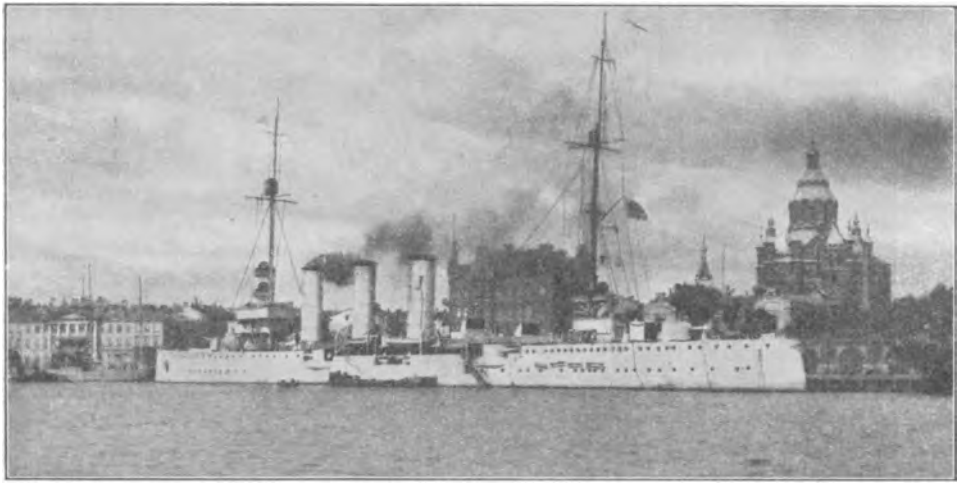

KOLBERG.

Broholmen, Berghäll och Sörnäs hade fullständigt isolerats från den övriga staden, sedan trafiken över Långa bron redan vid 12-tiden på dagen avbrutits. Förbindelsen mellan Broholmen och staden upprätthölls blott av ett par roddbåtar, med vilka de röda begåvo sig från Brobergskajen till stranden vid Stenbergska verkstaden. Alla manliga personer, som påträffades på gatorna, fördes till Folkets hus, enligt vad man föregav för utverkande av passersedel, men i själva verket för tvångsmobilisering: om de icke togo geväret på axeln och det röda bandet om armen, förklarades de häktade. Senare frigåvos dock alla de anhållna.

Vid 12-tiden på dagen ljödo de första kanonskotten från Tölöhållet, och de väckte stor oro i Folkets hus och dess omgivningar. Ridande kurirer rörde sig på gatorna, och vakter utställdes med maskingevär i hörnet av Broholms- och Cirkusgatorna.

Under dagens lopp tilltog artilleri- och maskingevärselden alltmer. Bombardemanget åstadkom stora skador på Folkets hus, varför de döda och sårade fördes därifrån till andra platser.

Från Sörnäs tukthus lössläpptes på dagen alla fångar, vilka sedan uppfordrades att gå till attack mot Långa bron. Få voro likväl de, som kunde förmås därtill.

Senare på kvällen blev elden något glesare. Vid Långa brons södra ända brann det förra Mexmontanska bränneriet, och från Djurgårdens villaområde

VITGARDISTER I HELSINGFORS REDO TILL UTRYCKNING.

uppstego rökpelare. Ställningen förblev i här ifrågavarande stadsdel ännu denna dag oavgjord.

Slutresultatet av dagens strider var, att de i staden inträngande tyska trupperna kl. 9.30 e. m. besatt följande punkter:

3. reservjägarbataljonens 2. kompani befann sig i Finska gardets kasärn; här fördes befälet av kapten Neumann;

4. jägarbataljonens 2. kompani låg i Hotell Kämp;

4. jägarbataljonens 3. kompani var förlagt vid Långa bron på södra sidan om viken; befälhavare var här kapten Ott. De genomtågade gatorna voro dock ännu icke rensade.

Östersjödivisionen lyckades icke denna dag nå förbindelse med flottan, vilken emellertid hade meddelat, att den ämnade besätta Skatudden. Kustpansarfartyget Beowulf ankrade vid Tjärholmen och linjeskeppet Westfalen på Kronbergsfjärden. Omedelbart härefter överfördes landstigningsmanskapet till ångbåten Grüss Gott. Truppen, som omfattade 400 man, anfördes av kaptenlöjtnant Ihssen. Den landsteg på Skatudden, som besattes utan nämnvärt motstånd.

Dagens förluster utgjordes på tysk sida av 35 stupade och sårade soldater.

Medan en del av de tyska trupperna voro sysselsatta med att betvinga de röda nästena inom staden, hade andra fullt arbete med att skydda stöttrupperna för flankanfall.

Innan major von Rheden fått divisionsorder om bildande av sitt detachement, hade största delen av hans trupper för att kunna upprätthålla förbindelsen med 1. gardesulanregementet marscherat söderut mot Helsingfors. Roeders avdelning hade gjort ett fåfängt anfall mot Hermanstad. Major von Rheden måste först söka ernå förbindelse med sina trupper, ty han hade i Fredriksberg endast en skvadron till sitt förfogande. Av denna anledning var det tillsvidare omöjligt att vinna mera terräng. Småningom lyckades han dock med 1. kompaniet av 4. jägarbataljonen, tre skvadroner av av karabinjärregementet, Roeders avdelning och delar av 3. reservbataljonen framskjuta skyddslinjen från Fredriksbergs station norrut ända till järnvägskorsningen. Även här var det nödvändigt att ordna truppavdelningarna. Fienden höll gårdarna och bergskullarna öster om järnvägslinjen besatta. Liggande i skydd av snår och klippor var han oåtkomlig för maskingevärselden. Dessutom var han överlägsen till numerär och försökte även företaga en attack, vilken dock misslyckades.

MEXMONTANS SPRITFABRIK EFTER BRANDEN.

På kvällen ställdes dessa trupper under befäl av generalmajor Wolf, som även fick 3. gardesulanregementet under sitt kommando. Generalmajor Wolf skulle den 13 april rensa stadens nordöstra del och dessutom genom att till en början låta de mot norr framskjutna säkringstrupperna från 3. gardesulanregementet kvarbliva i sina positioner och därefter sätta dem i rörelse taga fienden i ryggen. Överste von Tschirschkys uppgift under följande dag var att fortsätta avancemanget söderut. Huvudstaben tog kvarter i Hoplaks.

4. Stadens definitiva kapitulation den 13 april och de första dagarna därefter.

För den 13 april utfärdade divisionen på grundvalen av erfarenheterna från de senaste striderna vissa taktiska föreskrifter rörande truppernas tillväga-

gående inne i staden: man skulle färdas utan häst, utan åkdon, officerarna till fots utan iögonenfallande gradbeteckningar och försedda med gevär eller karbin. Lätta maskingevär skulle forslas så långt fram som möjligt och såvitt möjligt skulle man smyga fram utmed husväggarna. Planmässigt förfarande var viktigare än snabbhet. I händelse av motstånd skulle man gå fram utan misskund.

Ur organisationssynpunkt var det nödvändigt att så snart stridsläget det medgav, de i von Rhedens grupp stående delarna av 4. jägarbataljonen utbyttes mot de under överste Tschirschkys befäl ställda kompanierna från 3. reservjägarbataljonen. Till den 13 april fördelades trupperna på följande sätt:

1) *Överste von Tschirschky:*
   1. gardesulanregementet,
   1. skvadronen från sachsiska karabinjärregementet (ryttmästare Merz),
   4. jägarbataljonen,
   3. kyrassjärregementets 2. kompani,
   3. pioniärbataljonens 2. kompani,
   8. bergsbatteriet.
2) *Generalmajor Wolf:*
   3. reservjägarbataljonen,
   3. gardesulanregementet,
   Sachsiska karabinjärregementet utom 1. skvadronen,
   228. bergsmaskingevärsavdelningen,
   1. kyrassiärpatrullen,
   Artillerichefen med 7. och 12. bergsbatteriet,
   Sanitetsavdelningen och Roeders detachement.

Även den 13 april hade att bjuda på häftiga strider. Här och där sköt man ännu från tak och källare. Pansarbilar voro i rörelse på gatorna. Röda krypskyttar kommo fram ur källare och sköto de frammarscherande trupperna i ryggen.

Sedan Åbo kasärn på natten pacificerats, kom turen till bangården.

Redan föregående kväll hade en tysk patrull på vid pass 15 man försökt tränga in i stationsbyggnaden, men inför de rödas maskingevärseld tvungits att retirera och till natten söka skydd i ett godsmagasin. Vid 6-tiden på morgonen lyckades 7 av dem — de övriga hade stupat eller sårats — komma in i administrationsbyggnaden, där de togo närmare hundra rödgardister till fånga och fingo ett par maskingevär m. m. som byte. Några skyddskårister och tyskar bröto sig från en annan sida in i väntsalarna. Innan kvällen var hela stationsområdet rensat.

På morgonen framryckte Merz' avdelning från Museigatan söderut. 1. gardesulanregementet fick order att tränga mot sydost i riktning mot Skatudden för att nå förbindelse med flottan, vilket kapten Ott även gjorde kl. 10.

Tyska flottan hade föregående kväll landsatt manskap på Skatudden, vilket allra först befriat de vita fångarna i länsfängelset och därefter till natten spritt sig åt olika håll inom stadsdelen. Huvuddelen av den landstigna truppen, d. v. s. 150 man från »Posen» och ett maskingevärskommando från »Westfalen», fattade posto vid ryska kyrkan och där omkring för att kunna möta ett eventuellt rött anfall från staden. På morgonen inleddes skottväxling med de röda och ryssarna, vilka satt sig fast på högvakten, på länsstyrelsen, i senatshuset, riddarhuset och Borgströmska tobaksfabriken. Dessutom dolde sig krypskyttar i några hus på själva Skatudden, såsom i myntverket och Norrménska gården. En mindre tysk avdelning var nog dristig att föra ett maskingevär över bron och fatta posto invid högvaktens vägg för att beskjuta länsstyrelsen; ja den begav sig ända fram till Alexandersgatan och gav eld mot senatsbyggnaden; slutligen såg den sig dock tvungen att återvända. Medan elden från nyssnämnda hus mattades av, tilltog den i stället från Borgströmska tobaksfabriken. Ställningen blev icke klar, innan skeppsartilleriet ingrep i striden.

ÅBO KASÄRN EFTER BRANDEN.

Av »Posens» manskap stupade under striderna på Skatudden 5 och sårades 11.

Men som redan av det föregående synes, hade de röda fortfarande några fästen i stadens centrala delar.

Redan på morgonsidan hade gardeskasärnen nödgats giva sig. Där hade den ena flygeln efter den andra intagits, och härmed befriades de vita fångar, som ditförts föregående dag, liksom även järnvägstjänstemännen, som hållits där i flere veckor.

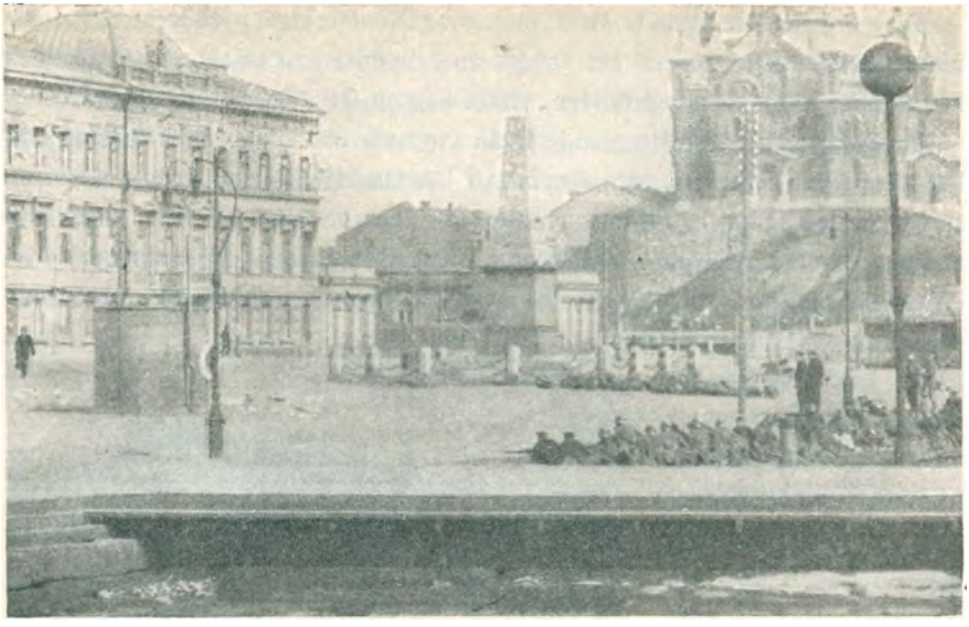

TYSKA SOLDATER LIGGA I SKYDD PÅ HAMNBASSÄNGENS TRAPPAVSATSER, MEDAN UNDERHANDLINGARNA OM SENATSHUSETS KAPITULATION PÅGINGO.

Men ännu befunno sig »Smolna», Standertskjöldska huset vid Norra Esplanadgatan, Borgströmska tobaksfabriken, riddarhuset, senatsbyggnaden och ständerhuset i de rödas händer.

Redan kl. 7 f. m. uppmanade den tyske infanterichefen de röda i »Smolna» — det forna generalguvernörsresidenset vid Södra Esplanadgatan — att giva sig, med anledning varav de sände 3 representanter för att underhandla. För dem framställdes kapitulationsvillkoren och uttalades hotet, att hela huset, ifall kapitulation icke skedde, skulle medelst artillerield jämnas med jorden. När intet svar gavs,

DET FORNA GENERALGUVERNÖRSRESIDENSET, DE RÖDAS S. K. »SMOLNA». EN VIT DUK HÄNGDE UT FRÅN ETT FÖNSTER SOM TECKEN PÅ KAPITULATION.

öppnade tyskarna infanteri- och maskingevärseld mot huset. För en ny deputation framställdes åter krav på ovillkorlig kapitulation. Det lät ej heller länge vänta på sig, innan vid pass 50 man trädde frivilligt ut ur huset, och de övriga drogos efteråt fram ur sina gömställen, liksom även deras vapen- och andra förråd. »Smolnas» röda flagga låg snart i rännstenen, trasig och påtrampad.

DEN RÖDA FLAGGAN, SOM SVAJAT PÅ »SMOLNAS» FLAGGSTÅNG, LIGGANDE PÅ MARKEN.

Då de röda i Standertskjöldska huset icke gåvo sig, öppnade en tysk kanonbåt, som ångat in i hamnen, artillerield på nära håll. Denna riktades mot byggnadens översta våning, och kort därefter sträckte de röda vapen. Samma öde övergick Borgströmska fabriken, där de röda satt sig särskilt starkt fast.

Lättare än förenämnda byggnader gick det att betvinga riddarhuset, senaten och ständerhuset.

Ännu återstodo i Kronohagen Nylands kasärn, som en stund bombarderades från sjösidan, och Svenska reallyceet, där över 500 vita fångar voro internerade. Här stodo vid pass 300 röda, som bl. a. voro försedda med maskingevär. Byggnaden var omringad av de vita, men man önskade för fångarnas skull

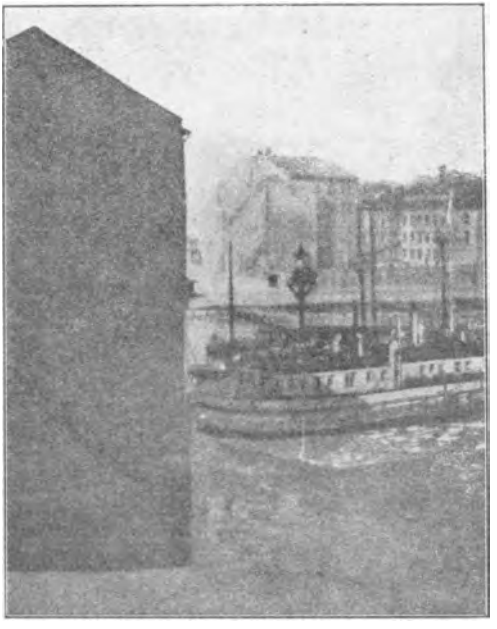

Foto G. Wahlström.

BORGSTRÖMSKA TOBAKSFABRIKEN UNDER BOMBARDEMANGET.

HÖGVAKTEN OCH BORGSTRÖMSKA TOBAKSFABRIKEN EFTER BOMBARDEMANGET.

blott i yttersta nödfall tillgripa tvångsåtgärder. Redan föregående kväll hade nämligen överläggningar med de röda inletts, men först den 13 voro dessa, sedan de erfarit om händelseutvecklingen på andra håll, villiga att låta tala med sig, och kl. 3 gåvo de sig. Förutom skyddskårister hade delar av tyska jägarbataljonen och marintrupperna belägrat skolan, och maskingevär hade stått på olika håll färdiga att i fall av behov träda i funktion. När de röda kapitulerade, blevo över 500 vita fria; de flesta av dem hade tillhört Kyrkslättskåren[1]). Sedan Reallyceet uppgivits, var hela södra delen av staden ända till Långa bron i de vitas händer.

AV ELDEN FÖRSTÖRT GEVÄRSUPPLAG I FOLKETS HUS.

[1]) Se del III, sid. 311 ff.

Till slut kom turen till Broholmen—Berghäll—Sörnäs.

Redan vid 4-tiden på morgonen hade på detta håll bombardemanget och den övriga eldgivningen ånyo begynt. De röda läto sina på Broholmsgatan uppställda maskingevär knattra, ehuru de icke riktigt visste, vad de skulle skjuta på. Först kl. ½ 8 upphörde tyskarnas och skyddskåristernas eld, varefter två män, den ene med vit flagg, gingo över bron till de rödas maskingevär för att lämna de skriftligen avfattade kapitulationsvillkoren. En c:a 1½ timmes stridspaus följde, men någon kapitulation blev det icke av ännu.

TORNET PÅ FOLKETS HUS I BRAND FÖRE DESS INSTÖRTANDE.

Kl. 9 f. m. började tyskarnas kanoner ånyo att dåna. Folkets hus antändes av brandbomberna, och efter någon tid ramlade det ståtliga tornet med väldigt brak. Elden utbredde sig även till de närbelägna husen, men genom invånarnas samfällda bemödanden släcktes den. Vid middagstiden upphörde bombardemanget från Tölösidan, men i stället uppenbarade sig utanför Stenbergska varvet en tysk torpedbåt, som avsköt flera skott mot varvsområdet, inom vilket rödgardister dolt sig.

Slutligen började vid 2-tiden vita flaggor svaja vid Broholmsgatan, och allmänheten vågade sig ut på gatorna för att betrakta spåren av krigets förödelse. Kl. 5 e. m. marscherade tyskar och vitgardister från Tölö och Sörnäs in på Broholmen, medförande hundratals tillfångatagna rödgardister. Generalmajor Wolf hade nämligen anordnat en noggrann rekognoscering av fiendens ställning öster om Fredriksberg. På grund av ingångna rapporter fick artillerichefen order att med bergsartilleriet och haubitsbatteriet beskjuta fienden, som satt sig fast på

FOLKETS HUS EFTER BRANDEN.

kullarna med talrika maskingevär. Samtidigt utsändes Roeders detachement, ett kompani av reservjägarbataljonen jämte maskingevärskompaniet och en pluton av 7. bergsbatteriet under befäl av major greve von der Schulenburg för att igångsätta ett omfattande anfall mot Hermanstad. Vid middagstiden stodo dessa trupper stridsberedda norr om nämnda stadsdel. Ett koncentriskt angrepp inleddes. Artilleriet och maskingevären fungerade med god verkan. Efter en kort strid var fienden slagen. Längs hela fronten hissades nu vita flaggor. Andra delar av de fientliga styrkorna flydde, lämnande sina vapen. Sålunda rensades stadens nordöstra del, en mängd fångar togos, och rikligt med vapen erhölls som byte. Kl. 6.30 e. m. ankom generalmajor Wolf till Långa bron. Numera voro alla delar av Helsingfors stad besatta av de tyska trupperna.

MEDLEMMAR AV KYRKSLÄTTSKÅREN EFTER BEFRIELSEN.

De under de senaste dagarna tagna fångarna transporterades till Sveaborg. Överste von Tschirschky ordnade stadens besättande i enlighet med mottagna order. Ännu föllo dock skott då och då, och röda nästen måste ständigt ånyo uppdagas.

Det var icke möjligt att i enlighet med den tidigare uppgjorda pla-

TUKTHUSFÅNGARNA, SOM BEFRIATS AV DE RÖDA, ÅTERFÖRAS I FÄNGELSE.

nen draga delar av 3. gardesulanregementet bort från Helsinge socken, där major friherre von Brandenstein stod den 12 april med huvudstyrkan. Den med en minkastarpluton förstärkta 2. skvadronen hade besatt Dickursby station. Sedan man erfarit, att Malm var i fiendens händer, ditsändes ännu kl. 5 på eftermiddagen den 12 april en skvadron, som efter en kort eldstrid fördrev de röda. Här erhöllos 4 tunga och 2 lätta kanoner som byte.

Den 13 april mottog fienden norrifrån förstärkningar, vilka enligt avlyssnade telefonsamtal hade i uppdrag att åter erövra Helsingfors. Under skydd av två pansartåg avlastades på ett bispår i skogen norr om Dickursby station flera kompanier med maskingevär. Ytterligare uppträdde vid Maisala, Sjöskog och Rainby fientliga trupper, åtföljda av kavalleri. 2. skvadronen tillbakaslog framgångsrikt flera fientliga anfall, men behövde förstärkningar,

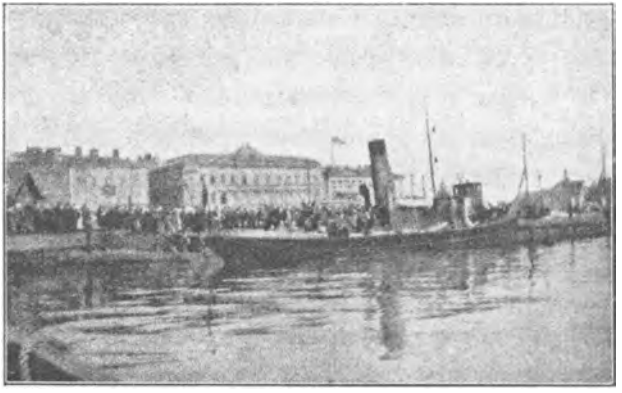

RÖDGARDISTFÅNGAR TRANSPORTERAS TILL SVEABORG.

enär fiendens front alltjämt förlängdes. Sedan underrättelse härom ingått till divisionen, gavs order om att 95. reservjägarbrigaden skulle ännu den 13 april under betäckning av tillräckligt infanteri föra allt disponibelt artilleri till detachementet Brandenstein. Med anledning härav sände generalmajor Wolf genast en pluton från 7. bergsbatteriet, vilken hann framgångsrikt deltaga i striderna den 13. Under dagens lopp lyckades regementet trots fiendens övermakt icke blott hejda de röda, utan även tillfoga dem ett blodigt nederlag och tränga dem tillbaka norrut. Från 95. reservinfanteribrigadens sida meddelades även major Brandenstein, att man ännu på kvällen den 13 skulle ställa till hans disposition och sända till Kårböle såväl 228. bergsmaskingevärsavdelningen som 14. reservinfanteriartilleriregementets 1. batteri. Den 14 april skulle generalmajor Wolf tillsända detachementet nya styrkor för att avvärja anfall norrifrån mot Helsingfors.

TYSKARNA MARSCHERA TILL PARADEN.

Den 14 april fortsattes pacificeringen av Helsingfors genom lämplig fördelning av garnisonstrupperna. Samma dag skulle även den tyske överbefälhavarens intåg i staden äga rum och åtföljas av parad med disponibla trupper och mottagande från myndigheternas sida.

Just innan högtidligheterna skulle begynna, hade till divisionen ingått meddelande om att uppror ånyo utbrutit i staden. Kl. 12 på dagen hade nämligen krypskyttar på vindar och i källare i några hus öppnat eld. Detta krävde motåtgärder från skyddskåristernas sida, och härigenom uppstod ställvis skottväxling. Men tyskarna inställde icke sitt intåg i staden, vilket även försiggick utan störande episoder, och följden härav var, att rebellerna, som framför sig sågo hela den imponerande militära apparaten, definitivt uppgåvo allt väpnat motstånd. På Senatstorget ägde paraden rum, och härvid framförde senatorerna Talas och Stenroth, den förre å regeringens, den senare å

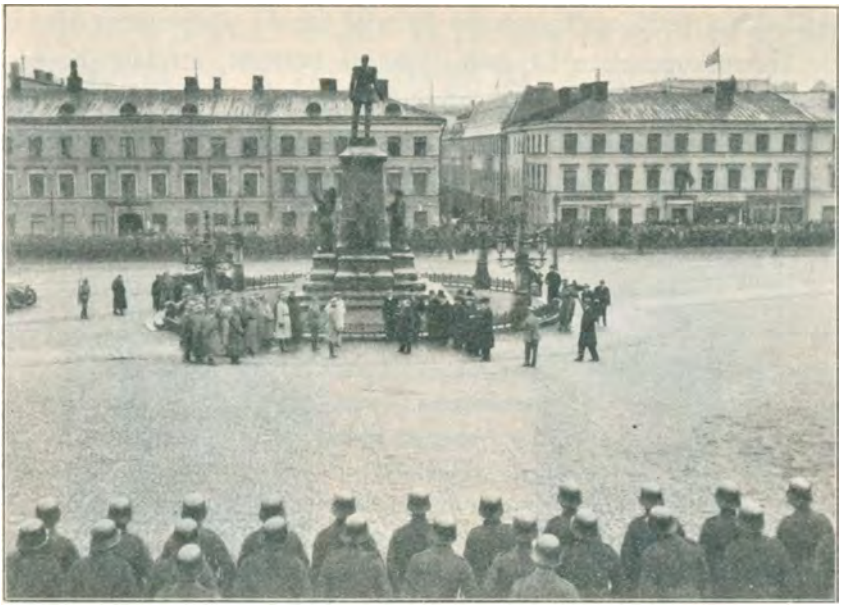

SENATOR TALAS HÅLLER TAL TILL GREVE VON DER GOLTZ VID PARADEN DEN 14 APRIL.

Helsingfors stads vägnar, till tyskarna ett tack för deras vapenbrödraskap. Greve von der Goltz tackade därefter i en dagorder sina trupper för att de på 8 dagar tågat genom Syd-Finland från Hangö till Helsingfors samt efter 3 dagars synnerligen svåra skogs- och gatustrider intagit huvudstaden.

Då flottan icke varit vid paraden representerad, avlade representanter för senaten och andra myndigheter den 15 ett besök på amiralskeppet. Överste von Tschirschky hade övertagit stadskommendantens funktion och skridit till av behovet påkallade åtgärder. Greve von der Goltz utfärdade till de i arméns rygg stående truppenheterna de order, som voro påkallade därav, att divisionens bas med hänsyn till de förestående nya operationerna förflyttats från Hangö till Helsingfors. Samtidigt sattes alla etapptrupper och till flankskydd använda avdelningar i rörelse. Även I finländska etappbataljonen överflyttades till Helsingfors.

Medan huvudstaden befriats redan den 13 april, var Sveaborg ännu i fiendens händer och utgjorde ett ständigt hot mot Finlands huvudstad. Att denna starka fästning vanns utan strid var den tyska flottans stora förtjänst. Underhandlingar om Sveaborgs överlåtelse inleddes den 14 april med den ryske

amiralen Selenoi på dennes flaggskepp »Pamjat Asova». På grund av den i Hangö träffade överenskommelsen hävdade tyskarna bestämt, att fästningens överlåtelse var ur trygghetssynpunkt absolut nödvändig. Och så kapitulerade Sveaborg den andra gången under sin historia utan strid och omhändertogs av en för ändamålet tillsatt finländsk kommission.

K. A. KURKELIN.

O. LYYTINEN.[1])

TVENNE UNDER HELSINGFORS' STRIDER STUPADE VITA.

[1]) Se del III, sid. 250.

6. BRIGADEN BRANDENSTEINS FÖRSTA OPERATIONER.

Tyska förläggningar på våra utöar 393. — Brandensteinska brigadens sammansättning och uppgift 394. — De första truppernas transport över havet och landstigning i Valkom 397. — Trupperna koncentreras i Lovisa 398. — Ett detachement sändes ut för att besätta Kotka, men misslyckas och återvänder 399. — Fienden reder sig till angrepp 399. Den andra trupptransporten anländer till Valkom 399. — Tyskt angrepp mot huvudbanan 401. — Ryggförbindelsen hotad; en vit trupp kommer som förstärkning till Lovisa 403. — Röda trupper sändas ut för att skydda banan, och tyskarna draga sig tillbaka 406. — Den tredje trupptransporten anländer 407. — Brandenstein beslutar gå till anfall mot Lahtis i samverkan med Östersjödivisionen 408.

I början av april stod i Estland 68. generalkommandot, vars chef var generallöjtnant friherre von Seckendorff. De honom underlydande trupperna tjänstgjorde dels som gränsvakt mot Ryssland, dels voro de fördelade över landet som garnisoner. Härvid var 3. gardeskavalleribrigadens kommendör, överste friherre von Brandenstein tillika slottskommendant i Reval.

Tyskarna hade från Estland företagit rekognosceringar till Finland och redan nått förbindelse med dess fastland. På utöarna i Finska viken hade förlagts smärre styrkor, vilka hjälpte till vid uppsättandet av vita finländska trupper. På Lavansaari vistades sålunda premierlöjtnant von Baumbach [1]) och på Hogland premierlöjtnant Völkerling.

Underrättelseväsendet sköttes mellan de båda kusterna av patruller, som rörde sig i båtar eller över isen, samt av signaleringstrupper, som utbytte ljussignaler. På Hogland fanns en radiostation.

[1]) Se del III, sid. 483.

VON BRANDENSTEIN.

Den 2 april gav generalstaben överste von Brandenstein order att omedelbart vidtaga alla nödiga förberedelser för en landstigning i Finland. För transporten stodo till förfogande 4 fartyg, vilka skulle två gånger göra överfarten och vardera gången medföra 1,500 man och 50 hästar.

Överste friherre von Brandensteins brigad omfattade följande trupper:

225. reservinfanteriregementet, chef överstelöjtnant von Luck:

1. bataljonen (landstormskapten Reuter): 1.—4. kompanierna och 1. maskingevärskompaniet.
2. bataljonen (reservkapten Carnuth): 5.—8. kompanierna och 2. maskingevärskompaniet.
3. » (ryttmästare Dulier): 9.—12. kompanierna och 3.maskingevärskompaniet.
5. *cykelbataljonen*, chef kapten von Wilamowitz-Moellendorff: 54. cykelkompaniet samt från 14. och 6. jägarbataljonerna 3 cykelkompanier.

2. livgardeshusarregementet: hälften av 4. skvadronen.

8. fältartilleriets 6. och 7. batterier.

Anskaffning av nödiga hästar och fordon skulle ske först i Finland. Detachementet skulle förstärkas medels från ryssarna som byte tagna tunga kanoner. På grund härav anslöts till detachementet manskap från tunga artilleriet. För beväpning av finländska vitgardister anslogos 2,000 ryska gevär och 10 ryska maskingevär. Varje man skulle vid överfarten medföra proviant för 8 dagar; vidare anskaffa ett 25 dagars proviantförråd, vilket skulle upplagras i Finland och transporteras dit sedan trupperna blivit överförda.

Överste von Brandenstein mottog dessa korta anvisningar den 2 april. Och han sammandrog trupperna och satte de vidlyftiga förberedelserna i gång med sådan snabbhet, att den första inskeppningen av trupperna kunde äga rum natten mellan den 4 och 5 april.

Från Finland ingångna underrättelser gåvo följande bild av läget:

1) General Mannerheims finländska armé hade trängt fienden tillbaka till linjen Heinola—Harju—Taipalsaari—Tali.

2) Östersjödivisionen ärnade i början av april i flera kolonner rycka fram från Hangö och Åbo i riktning mot Helsingfors.

3) Spanare hade rapporterat, att betydande röda styrkor funnos i Tusby och Mäntsälä. En stark fientlig avdelning stod i Kouvola.

VON LUCK.

CARNUTH.

VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF.

4) Å Rankki holme söder om Kotka funnos 4 tunga kanoner; besättningen utgjordes av rödgardister och några ryska artillerister.

5) Ryska flottan låg dels vid Helsingfors, dels vid Kronstadt.

Den 4 april angav generalstaben landstigningskårens uppgift på följande sätt:

Landstigningen bör ske i Kotka. Kouvola järnvägsknut bör besättas för avbrytande av den enda till Ryssland ledande järnvägen. Omedelbart efter landstigningen bör man träda i rapportförbindelse med Östersjödivisionen. Beroende på divisionens ställning bör brigaden antingen tåga mot Helsingfors under kvarlämnande av säkringstrupper mot öster eller — om Östersjödivisionen hastigt avancerar — ofördröjligen tränga fram mot Viborg, på sätt och vis som en förtrupp till Östersjödivisionen.

I det senare fallet bör Lavansaari-kommandot över Seitskär rycka fram mot trakterna söder om Viborg för att understödja brigadens anfall. Chefen på Lavansaari — premierlöjtnant von Baumbach — bör underrättas om ställningen. Meddelandena till Lavansaari böra överbringas av finländare, som gå över isen, eller medels ljussignaler.

PÅ TARMOS DÄCK.

Förutsättningen för att landstigningen skulle kunna ske i Kotka var att Rankki holme dessförinnan besatts. Generallöjtnant von Seckendorff gav chefen på Hogland, pre-

CRESIDA PÅ VÄG FRÅN REVAL.

mierlöjtnant Völkerling, order att med hjälp av därvarande vita garde genom ett nattligt anfall taga holmen och därvarande batteri.

Den 5 april kl. 5 f. m. inskeppades landstigningskårens första avdelning på isbrytarna Tarmo och Volynets, ångaren Cresida och bogserbåten Surop. Sedan den för preussiske prinsen Heinrich och kommenderande generalen hållna däcksparaden ägt rum, utlöpte fartygen ur Revals hamn kl. 7.35 på morgonen. Kanonerna voro placerade på däcket och där fastgjorda, så att man även kunde göra bruk av dem under färden.

Alla förberedelser hade måst vidtagas under synnerligen kort tid. Därför hade man icke träffat några särskilda anstalter för manskap och hästar på fartygen, och truppavdelningarnas enhetlighet kunde icke vidmakthållas.

De båda isbrytarna tjänstgjorde på ett ypperligt sätt. Även flera meter tjock is kunde de bryta. Cresida däremot vållade upprepade gånger dröjsmål på färden. Det disiga vädret försvårade även navigeringen. Kl. 9.30 e. m. meddelade ett gnisttelegram, att ryska flottan var i annalkande från Helsingfors och pansarkryssaren Rurik från Kronstadt. Det var fara för handen, att transporten skulle komma i deras väg. Transportchefen, korvettkapten Paschen, beslöt därför invänta daggryningen, innan resan skulle fortsättas.

TARMO VID HOGLAND.

Överste von Brandenstein hade redan utfärdat order om landstigning i Kotka, men det visade sig, att denna icke kunde äga rum, ty när fartygen kl. 7 e. m. framkommit till Hogland, meddelade premierlöjtnant Völkerling, att den planlagda överrumplingen av Rankki batterier icke kunnat företagas, emedan havet gått upp[1]). Överste friherre von Brandenstein övergav därför tanken på landstigning i Kotka, enär det var meningslöst att utsätta fartygen för risken av en beskjutning med tunga kanoner.

På grund härav nödgades man uppgöra en ny landstigningsplan. Landstigningen kunde tänkas ske i Fredrikshamn, Lovisa eller Borgå, men enligt överste von Brandensteins uppfattning talade de operativa synpunkterna för Lovisa. I Fredrikshamn skulle man befinna sig för långt från Östersjödivisionen. Från Borgå hade samarbetet med divisionen visserligen blivit lätt, men samma möjlighet förefanns även i Lovisa, som dessutom erbjöd fördelen av att vara en god utgångspunkt för en framryckning mot banan Helsingfors—Viborg. Överste von Brandenstein beslöt därför att landstiga i Lovisa.

I varje fall innebar valet av Lovisa, att samarbetet med Östersjödivisionen i främsta rummet beaktats, medan den uppgift, vilken angivits som brigadens viktigaste, nämligen bantrafikens spärrande vid Kouvola, sköts i andra planet. Till sistnämnda ort skulle den kortaste vägen gått från Fredrikshamn längs järnvägen, som hade erbjudit ett gott stöd för operationerna. De uppgifter, som överste von Brandenstein hade om den av Mannerheims armé uppnådda linjen, berättigade dessutom till den uppfattningen, att förbindelse med honom lättast stod att vinna över Kouvola.

Den 7 april kl. 4 på morgonen avgingo fartygen från Hogland. Vid middagstiden framkommo de till Valkom, den söder om Lovisa belägna hamnplatsen. Utan att röna motstånd landstego trupperna. Cykelkompaniet, som först utskeppats, avancerade raskt längs den smalspåriga banan och besatte utan nämnvärda svårigheter järnvägsstationen och staden. Det svaga röda gardet fördrevs och led förluster. Telefontruppen besatte Lovisa telefoncentral, där man sedan kunde avlyssna de rödas samtal på linjerna Helsingfors—Lahtis—Viborg. De vita deltogo själva i samtalen för att vilseleda fienden. På detta sätt erhöllos viktiga upplysningar.

---

[1]) Se del III. sid. 477—478.

REUTER.

I Lovisa och Valkom inrättades en lokal kommendantur, och man skred till förberedande åtgärder för upprättande av ammunitions- och proviantdepåer. Platskommendanten hade att organisera Lovisa vita garde och åt detsamma överlämna vakthållningen i staden, vilken främst skulle anordnas i viktiga byggnader och inom hamnområdet. Radiostationen sattes i verksamhet och den trädde omedelbart i förbindelse med Reval och Östersjödivisionen. Ett flygkommando, som följde med brigaden, sökte efter en landningsplats, enär 68. generalkommandot hade för avsikt att upprätta lufttrafik. Stor nytta kunde man förvänta sig av de som byte tagna två lokomotiven och 45 vagnarna, avsedda för den smalspåriga banan Lovisa—Lahtis, vilken var för tillförseln nödvändig. 255. reservinfanteriregementets 1. bataljon, som kommenderades av kapten Reuter, och övriga landsatta trupper inkvarterades i Lovisa; bataljonen omhändertog den yttre bevakningen, varvid ett kompani stannade i Valkom, och överste friherre von Brandenstein uppmanade sina trupper att handla i enlighet med dem givet uppdrag, sålunda tryggande befolkningens liv och egendom. På grund härav ägde varje man att iakttaga ett exemplariskt uppförande och otadlig disciplin. Alla chefer ålades att på det noggrannaste vaka över att denna föreskrift iakttogs. Trupperna fingo order att kontant betala alla leveranser. Landstigningskåren hade för ändamålet fått med sig finländska penningar.

På grund av de avlyssnade telefonsamtalen och kunskaparnas rapporter hade överste von Brandenstein den 7 på kvällen bildat sig följande uppfattning av ställningen.

De tyska truppernas landstigning i Lovisa kom som en fullkomlig överraskning för fienden, som därigenom bragtes i stor förvirring.

I Kotka torde c:a 300 rödgardister ha stått. Dessutom några kanoner, dock utan servis. I Kouvola stodo enligt rapporterna betydande styrkor. Uppgifterna varierade mellan 10,000 och 30,000 man. I Lappträsk funnos smärre styrkor med 4 kanoner. För övrigt var hela landsbygden i händerna på beväpnade rödgardister, som bl. a. hindrade de vita att samlas i Lovisa.

Sedan tyskarnas landstigning i Lovisa blivit känd, skickade fienden längs järnvägen hjälptrupper från Lahtis mot söder. Även från Kouvola uppgåvos de röda hava satt sig i rörelse åt samma håll. Kl. 6 anlände till Skinnarby

ett tåg, med vilket följde rödgardister och 4 kanoner. Ett annat tåg skulle följa efter.

Överste von Brandenstein beslöt att den 8 april sända tvenne cykelkompanier från 6. och 14. jägarbataljonerna jämte bajerska maskingevärskompaniet och en del av 8. fältartilleriregementets 7. batteri mot Kotka för att genom besättande av staden och Rankki holme få en vidare bas för landstigningstrupperna, vilken särskilt behövdes med hänsyn till senare transporter. Därför anskaffades ännu den 7 på kvällen nödiga hästar. Övriga redan landsatta trupper skulle kvarstanna i Lovisa.

TARMO OCH VOLYNETS PÅ VÄG TILL LOVISA.

Kl. 6 på morgonen den 8 april uttågade det mot Kotka opererande detachementet under befäl av kapten Schrader. Utan att röna nämnvärt motstånd — här och var påträffades blott enstaka rödgardister till häst eller fots — kom detachementet kl. 5 e. m. fram till ett skogsbryn c:a 1 km öster om linjen Sutela—Kaukola. När spetsen trädde fram ur skogen, möttes den av en häftig gevärseld. Efter en kort skottväxling drevs fienden tillbaka. Dock lyckades tyskarna icke överskrida Kymmene älv. Vissa avdelningar hade kommit över till andra sidan, men de måste under fiendens tilltagande infanteri- och maskingevärseld åter draga sig tillbaka. Till natten gav kapten Schrader order om att Sutela och Kaukola byars utkanter skulle besättas, medan säkringspatruller utställdes på sidorna; även längs Ruohola å skulle patruller vara i rörelse. Under striden hade skott avlossats även från batteriet på Rankki holme, men vilket mål denna gång åsyftats, kunde man icke utröna.

Emellertid hade fienden samma dag, den 8 april, även varit i verksamhet utanför Lovisa. Han hade med artilleri beskjutit staden från Kuggom. Kanonerna från 6. batteriet bragte honom dock snart till tystnad. Framskickade kavalleripatruller konstaterade, att Kuggom var besatt; däremot på-

träffades icke ännu några fiender i Pernå, varför ett kompani från 255. reservinfanteriregementet framsköts dit.

Sedan på kvällen ingått underrättelser om att de röda hade för avsikt att med flera tusen man samt maskingevär och artilleri angripa Lovisa, sändes 2 kompanier ut från staden till det på en kulle i norr belägna ölbryggeriet. Då man icke kunde vänta, att Schraders detachement ännu skulle ha någon större framgång på sin expedition till Kotka, drogs det natten till den 9 tillbaka till Lovisa.

Genom rekognosceringar, som verkställts under dagens lopp, hade man utrönt, att en stark fientlig avdelning, som medhade kanoner, intog ställning på de norr om Andersby liggande kullarna mellan vägen och banan. Den höll Illby, Gammelby och Liljendal besatta. Från Kuggom järnvägsstation och by hade de röda dragit sig bort under natten. En halv skvadron från livgardet red dit. De följande rapporterna meddelade, att nya röda trupper allt fortfarande sändes från Kouvola och Lahtis söderut.

I WALKOM 7. IV.

Tyskarnas landstigning hade alltså redan åstadkommit, att fienden nödgades försvaga sina mot Finlands vita armé stående trupper. De hittills förda striderna hade givit en föreställning om fiendens seghet. Visserligen hade han uppgivit anfallet mot Lovisa, men tack vare sina gynnsamma kommunikationsförbindelser kunde han när som helst få förstärkningar. Överste von Brandenstein beslöt nu attackera hans ställning norr om Andersby. Han skred dock till aktion först sedan de följande truppsändningarna anlänt.

Dessutom behövdes för anskaffande av de för trupperna och trängkolonnerna nödiga hästarna och för uppköp av foder en mängd folk. Sålunda kom hela 3. kompaniet av 255. regementet att i sådant syfte skickas till Forsby,

varest det även stannade. Det hade att trygga de i Forsby förefintliga större depåerna för fientliga anfall från Borgåsidan.

Fienden hade väntat, att tyskarna genast skulle rycka fram, men då detta icke skedde, gick han själv till anfall. Men resultatet blev, att han den 11 april nödgades med stora förluster och med uppoffrande av flera maskingevär, fordon och en mängd ammunition, vilket allt blev tyskarnas byte, retirera för några smärre tyska avdelningar till linjen Lappby—Skinarby—Hopom—Röjsjö, över vilka platser tyskarnas förpostlinje nu kom att gå. Även från Kotka ryckte fienden an, i det att han företog rekognosceringar ända till Lill-Abborfors, vilken plats han besatte.

Den 11 april på eftermiddagen ankom den andra truppsändningen till Valkom efter en färd, som tagit blott 10 timmar i anspråk. Sändningen bestod av 255. reservjägarregementets 2. bataljon, 2 kompanier av 5. cykelbataljonen jämte bataljonens stab, 2 fältkanoner och ½ sanitetskompani. Det sistnämnda och 2. bataljonen inkvarterades i Lovisa, medan hälften av cykelbataljonen och båda kanonerna sändes till Forsby, varest befälet övertogs av cykelbataljonens chef, kapten von Wilamowitz-Moellendorff.

Chefen för 3. gardeskavalleribrigaden beslöt börja framryckningen den 12. Av en ren händelse hade man lyckats komma i telegrafförbindelse med Helsingfors, varigenom man erhållit noggranna underrättelser om läget där. Det framgick, att det var synnerligen viktigt att banan Helsingfors—Viborg snarast möjligt besattes eller sprängdes. Överste friherre von Brandenstein ville därför icke invänta sina ännu icke överförda trupper.

Ett anfall mot Kouvola syntes icke vara möjligt att utföra, enär till denna plats sammandragits starka fientliga trupper och terrängförhållandena där voro ogynnsamma. På grund av liknande skäl var det ej heller lämpligt att avancera mot Lahtis; i sådant fall hade man även uppnått banan alltför sent. Överste von Brandenstein beslöt därför besätta banan vid någon av de mellan Lahtis och Kouvola liggande stationerna.

Med beaktande av truppernas dittillsvarande förläggning bestämdes, att följande gruppering skulle genomföras den 12 april:

1) *Schraders kolonn:*
Hälften av 5. cykelbataljonen och bajerska maskingevärskompaniet. Den hade att besätta Bäckby. Anfall i flank och rygg mot fiendens ställning norr om Andersby.

2) *Reuters kolonn:*
255. reservjägarregementets 1. bataljon förutom 3. kompaniet, hälften av 2. livgardeshusarregementets 4. skvadron, 8. fältartilleriregementets 6. och 7. batterier, hälften av vartdera, samt pioniärkommandot.
Kolonnen skulle kl. 7.30 f. m. sätta sig i rörelse från Skinnarby. Frontanfall.
3) *Wilamowitz' kolonn:*
Hälften av 5. cykelkompaniet, 255. reservinfanteriregementets 3. bataljon, hälften av 8. fältartilleriregementets 7. batteri.
Uppbrott kl. 6 f. m. från Forsby. Framryckning över Liljendal mot Eskilom.
4) *Carnuths kolonn:*
255. reservjägarregementets 2. bataljon.
Uppbrott kl. 6 f. m. från Lovisa. Marsch till en början till Hardom.
5) Säkringsavdelningar stanna i Lovisa och Forsby för skydd mot öster och väster.
6) Brigadstaben från kl. 6.50 f. m. i Skinnarby.

Fienden uppgav sin ställning, innan anfallet företagits; endast Wilamowitz' kolonn hade att i Eskilom bryta ett något starkare motstånd. Under denna strid träffades chefen av en kula i bröstet och blev sålunda för fjärde gången under kriget sårad. Dock kunde han fortfarande själv leda sin kolonn. På kvällen stod:

1) Schraders kolonn i Kimböle;
2) Reuters » i Porlom;
3) Wilamowitz' » i Eskilom;
4) Carnuths » på Sjökulla vid Lappträsk sjö.

Brigadens chef slog sig ned i Porlom, där han kl. 10 e. m. fick telefonledes erfara, att tyskarna efter flera timmars gatustrider inträngt i Helsingfors. Omedelbart härefter avbröts dock förbindelsen med huvudstaden.

Den 13 april lyckades brigaden avbryta järnvägsförbindelsen med Viborg. Schraders kolonn hade utan att möta nämnvärt motstånd kommit fram till Kausala station och just hunnit spränga banan, när fiendens pansartåg ankom till platsen från Kouvola och med sin kanon och sina maskingevär tvang tyskarna till reträtt. Förnyade försök att taga stationen ledde i brist på artilleri icke till resultat. Kolonnen förblev i sina positioner vid pass 1 km söder om banan.

Kapten Reuters huvudkolonn hade efter en kort strid vid Ratula kommit fram till Uusikylä station, där fienden gjorde starkare motstånd. Genom att i striden insätta två kompanier och artilleri lyckades man driva fienden till

baka, stationen besattes och tillräckligt effektiva sprängningar företogos. Ett vid 3-tiden västerifrån annalkande rött pansartåg tvangs av tyskarnas artillerield till reträtt. Senare på eftermiddagen företogs ett nytt anfall västerifrån mot stationen, men även detta slogs tillbaka. Striden blev vanskligare på den grund att de röda använde tyska stålhjälmar och därigenom lätt förväxlades med tyskarna i den svåröverskådliga terrängen. Överste von Brandenstein följde med denna kolonn och tog kvarter i Uusikylä stationshus.

Wilamowitz' kolonn avancerade längs banan. Den hade till sitt förfogande ett från Lovisa avsänt tåg med 20 vagnar. Dess uppgift var att avleda fiendens uppmärksamhet från det håll, där man verkligen ämnade spränga banan. Den ryckte alltså fram mot Orimattila, som trots fiendens sega motstånd besattes efter närstrid.

255. reservinfanteriregementets 2. bataljon drogs nu närmare, ända till Porlom, och det framsände ett kompani, som besatte Mörskom.

Genom skickliga truppförelser och en på bred front företagen framryckning hade överste von Brandenstein lyckats avsnöra fiendens viktigaste livsåder. Talrika upplysningar ingingo till honom från de lokala tjänstemännen och befolkningen. Av dessa framgick, att man kunde motse en kraftig fientlig motaktion från väster, öster och även norr med anledning av det nya hotet. Den långa ryggförbindelsen till Lovisa kunde ej heller på något sätt anses tryggad.

Gång efter annan ingingo underrättelser om att fienden från Pyttis företog attacker mot Lovisa. Han hade även marscherat över isen och besatt Marby jämte den söder därom belägna holmen Vahderpää. Då samtidigt betydande röda styrkor stodo i Illby, blev de i Lovisa kvarblivna svaga tyska truppernas ställning rätt farlig. En välkommen förstärkning erhöllo de i det vita garde, som 380 man starkt ankom till staden under befäl av Ketonen och friherre von Troil [1]).

Överste von Brandenstein hade icke lätt att vid denna tid fatta beslut om sina operationer, enär hans obetydliga styrkor voro så pass splittrade. Den tredje truppsändningen kunde anlända till Lovisa först den 15 april.

Om Östersjödivisionen visste man blott, att den befann i Helsingfors, men man hade icke mottagit några som helst underrättelser om dess före-

---

[1]) Denna trupp bestod av det manskap, som försökt erövra Rankki holme (se del III, sid. 478 och av den s. k. Karelska kustarmén (se del III, sid. 481—483).

BAJERSKT BERGSARTILLERI.

stående operationer, och alla försök att ernå förbindelse med den förblevo resultatlösa. På gniststationens telegram kommo inga svar, och lönlösa voro även försöken att utsända finländska kunskapare, om också de med lysande marschprestationer tillryggalade ända till 80 km om dagen. Och 68. generalkommandot var ej heller i stånd att giva upplysningar. Dock hade gardeskavalleribrigadens chef för avsikt att härefter anpassa sitt avancemang efter Östersjödivisionens rörelser. Den 14 april måste manskapet och hästarna få hålla rast. Då järnvägstrafiken säkrast kunde spärras, om trupperna befunno sig på båda sidor om banan[1]), och då friherre von Brandenstein på grund av sina från 68. generalkommandot erhållna instruktioner antog, att en framryckning mot Kouvola bleve hans nästa uppgift, ansåg han det lämpligast att företaga ett anfall mot Kausala följande dag. Härigenom skulle den misslyckade bansprängningen kunna återupptagas och stationen definitivt besättas.

Befolkningen omtalade, att starka röda trupper vid pass 25 km norr om Uusikylä voro inbegripna i häftig strid med de finländska vita. Det kunde

[1]) I själva verket hade överste von Brandenstein med tanke på de fortsatta operationerna icke låtit skada banan i högre grad. Man hade nöjt sig med att spränga spåren på båda sidor om stationsområdet och göra växlarna obrukbara.

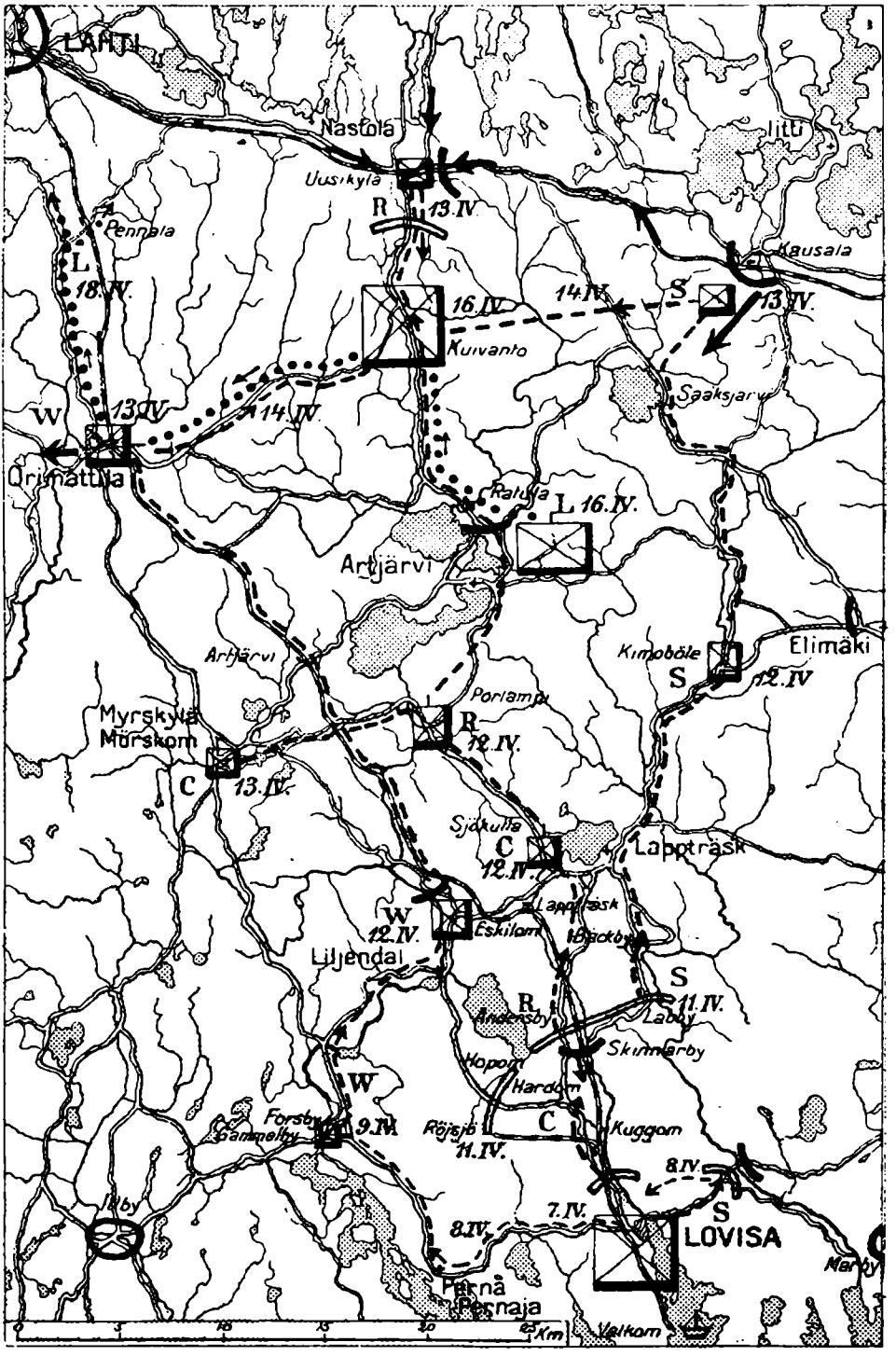

KARTA ÖVER ÖVERSTE VON BRANDENSTEINS OPERATIONER MELLAN 7—18 APRIL.

C = CARNUTH, R = REUTER, S = SCHRADER, W = WILAMOWITZ.

DE RÖDAS POSITIONER OCH RÖRELSER MED HELSVARTA LINJER, TYSKARNAS MED DUBBLA ELLER STRECKADE LINJER. (ARTJÄRVI = ARTSJÖ, ELIMÄKI = ELIMÄ, PORLAMPI = PORLOM).

TYSKARNAS FRAMRYCKNING LÄNGS JÄRNVÄGSLINJERNA.

tagas i övervägande, huruvida man icke nu — sedan banan grundligt sprängts — borde tränga raka vägen norrut för att hjälpa Finlands vita armé.

För att få sina trupper mera koncentrerade lät överste von Brandenstein Carnuths kolonn den 14 tåga till Uusikylä, där den nu vidtog säkerhetsåtgärder mot anfall norrifrån. Schraders och Wilamowitz' kolonner sammandrogos i Kuivanto, där trupperna omgrupperades och återställdes i sina gamla enheter. Endast svaga säkringsavdelningar kvarlämnades i Orimattila och Mörskom.

Fienden var icke overksam, utan kände sig för än från öster, än från väster med sina pansartåg. Från båda hållen gjordes flera anfall, vilka tillbakaslogos. Eftermiddagen förflöt dock lugnt, men vid kvällens inbrott blev stridsverksamheten i väster åter livligare, och infanteriets eld fortfor hela natten. Den 15 april på morgonen mottog fienden förstärkningar, i det att nya trupper anlände från Lahtis. Överste von Brandenstein insåg, att han icke skulle kunna befria sig från de rödas västerifrån påträngande styrkor och vända sig österut. Därför nödgades han uppgiva sin tidigare plan.

Det var inga lätta strider tyskarna här hade att utkämpa. Skogsterrängen hindrade dem att utnyttja sitt goda artilleri, ehuru kanonerna alltid fördes fram i eldlinjen. Icke ens minkastarna voro effektiva nog mot fienden, som sökte skydd bland stenrösen. Tyskarna företogo flera lyckade anfall och drevo fienden tillbaka, men denna mottog alltid nya förstärkningar. Han kunde sålunda insätta i striden en mängd maskingevär och även kanoner, varefter han ånyo började närma sig de tyska linjerna. Nästan alla disponibla krafter voro redan tagna i användning, och förlusterna blevo allt större.

När som helst kunde man utsättas för anfall även från öster och norr, i vilket fall brigadens ställning hade blivit betänklig.

Friherre von Brandenstein beslöt därför att, sedan banan ytterligare sprängts, draga sig tillbaka söderut. Han skulle på natten frigöra sig från fienden, släppa taget om banlinjen och retirera till positioner, från vilka det vore möjligt att med artilleri- och maskingevärseld hindra trafiken.

Planen genomfördes lyckligt. Den 16 april kl. 1.30 på natten besattes de utsedda ställningarna, medan de ledigvordna trupperna förlades i Kuivanto.

Även ryggförbindelsen hade varit hotad, varför 2. cykelkompaniet den 15 april skickats tillbaka mot Lovisa. Här hade likväl ingenting särskilt inträffat; de rödas österifrån gjorda angrepp hade Ketonens avdelning framgångsrikt slagit tillbaka.

Den 15 april anlände till Valkom den tredje kontingenten av de tyska trupperna under befäl av 255. reservinfanteriregementets kommendör överstelöjtnant von Luck. Omedelbart efter landstigningen transporterades trupperna längs den smalspåriga banan till Lappträsk; ett kompani fördes till Artsjö station. Överstelöjtnant von Luck marscherade den 15 april med sina trupper till Elimä, och det till Artsjö sända kompaniet sköts ännu samma dag fram till Ratula.

De senare anlända skyddskårsavdelningarna tågade under Ketonens befäl även till Artsjö och besatte stationerna och andra lämpliga platser längs etapplinjen. Ryggförbindelsen kunde nu anses vara säkrad.

Av landstigningstrupperna saknades ännu staben för 255. regementets 3. bataljon och 2 kompanier, vilka överfördes med den fjärde transporten och förväntades till Valkom den 18.

Fienden förblev overksam den 16. Dessförinnan hade han lyckats ånyo iståndsätta banan. Överste von Brandenstein ville härefter blott operera under samverkan med Östersjödivisionen. Med denna hoppades han med det första komma i telegrafförbindelse och även direkt beröring, vilket var så mycket sannolikare, som enligt en uppgift 1,000 tyskar redan framkommit till Sibbo. Ett förintande slag kunde tillfogas de vid Lahtis hopade röda trupperna endast i samarbete med Östersjödivisionen. Den sistnämndas avsikter skulle på denna grund även bli bestämmande för överste von Brandensteins verksamhet.

De hittillsförda striderna hade icke varit lätta. De långa marscherna och den rörliga krigföringen i den starkt kuperade och svåröverskådliga

skogs- och bergsterrängen ställde stora anspråk på befäl och manskap. På grund av truppernas underlägsenhet i numerär fick även underbefälet ned till gruppcheferna ofta nog självständigt fatta viktiga beslut. Männen vande sig emellertid oväntat snabbt vid det nya läget. Stridshumöret var genomgående det bästa. Å andra sidan giva tyskarna även den lokala befolkningen ett ampelt erkännande, bl. a. för den goda vård den skänkte sårade och sjuka [1]).

Den 17 april på morgonen trädde kåren äntligen i trådlös telegrafförbindelse med Östersjödivisionen. Denna meddelade, att den ämnade börja sin framryckning den 19 och ärnade över Riihimäki tränga österut. Med anledning härav beslöt överste von Brandenstein att gå till anfall mot Lahtis. Denna operation förbereddes genom att 5. cykelbataljonen den 17 sammandrogs i Orimattila. Överste von Brandenstein ärnade anförtro förtruppen åt nyssnämnda bataljons synnerligen omtänksamme och energiske chef, medan överste von Luck skulle tjänstgöra som chef för hela sitt regemente.

Enligt från fienden erhållna uppgifter stodo ännu betydande röda styrkor i Pyttis, medan däremot endast svagare trupper rapporterades stå längre norrut, på linjen Elimäki—Sääksjärvi—Kouvola. Från detta håll behövde man alltså under en marsch mot Lahtis icke vänta något starkare anfall.

För överbringande av rapporter till Östersjödivisionen sändes den som tolk vid 3. kyrassiärregementet tjänstgörande frivillige baron Stackelberg. Han kom fram till Helsingfors den 17 kl. 6 e. m.

Vid samma tid bestämde högsta krigsledningen, att von Brandensteins brigad skulle underlyda Östersjödivisionen.

---

[1]) Tyskarna ha omnämnt, att de sårade mycket ofta drabbades av svår inflammation, enär fienden använde blykulor och antagligen även annan förgiftande ammunition. Därför var dödsprocenten bland de sårade ovanligt stor.

III.

PÅ SAVOLAKS- OCH KARELSKA FRONTERNA 15—18 APRIL.

1. HÄNDELSER PÅ SAVOLAKSFRONTEN.

1. Det allmänna läget 411—416. Fronttruppernas uppgift i Savolaks 411. — Arméns nyindelning och dess genomförande vid trupperna i Savolaks 412. — Chefsombyten vid Savolaksgruppen 413. — Savolakstrupperna och deras indelning 415. — Fiendens styrkeförhållanden 416. — *2. Strider på Sysmä—Lusi frontdel 417—429.* Överste Londén blir frontdelens chef 417. — De röda angripa från två håll 417. — De vita få förstärkningar; ställningsstrider 418. — Bataljon Kalm i rörelse väster och söder om Päjäne 421. — Kompani Eklund avancerar; strid vid Vierumäki 425. — De röda retirera och de vita följa efter 429. — *3. Strider på Mäntyharju frontdel 429—440.* Ställningen den 10—15 mars 429. — Fientliga anfall mot Mouhu och Kinni i slutet av mars 433. — De vita anfalla Turkinkylä, Västäräkki och Valtola den 6 april 434. — Händelserna i trakten av Nurmaa 436. — De vita avancera från Kinni, strider vid Valtola och Tuohikotti 438. — Fienden förföljes 439. — *4. Strider på Savitaipale frontdel 440—445.* De rödas anfall mot Partakoski 440. — De vita anfalla Taipalsaari 441. — Expedition till Klemis 443. — Nytt anfall av de vita mot Taipalsaari 444.

1. Det allmänna läget.

Striderna på Savolaksfronten, vilka under det föregående skedet här liksom på övriga håll småningom gestaltat sig till ställningskrig, gingo fortfarande ut på att förskjuta frontlinjen längre in på motståndarens område. Då emellertid den allmänna uppmärksamheten var främst riktad på striderna kring Tammerfors, inskränkte sig truppernas uppgift på de övriga fronterna till att binda fienden vid sina härvarande ställningar och dymedels hindra honom att

sända hjälptrupper till den viktigaste krigsskådeplatsen. På Savolaksfronten var det dessutom nödvändigt för de vita att se till att fienden icke därifrån kunde förflytta trupper till Karelen, där de vita till följd av bristen på artilleriammunition befunno sig i ett kritiskt läge.

Med beaktande av dessa omständigheter sände överbefälhavaren den 21 mars till Savolaksgruppens chef generalmajor Toll (Löfström) följande order:

Å Tavastlandsfronten äro våra trupper på marsch mot linjen Nurmi—Kangasala. Med hänsyn till utvecklingen av operationerna mot Tammerfors är av vikt att Kalkkinen återtages och Lusi hålles. Då å Karelska fronten för tillfället råder ammunitionsbrist, vilken icke inom närmaste dagar kan avhjälpas, och då starka fientliga truppsammandragningar koncentreras mot Joutseno, böra demonstrativa rörelser mot Savitaipale igångsättas.

Mannerheim.

Då man i högkvarteret hoppats, att Tammerfors' erövring skulle kunna verkställas i slutet av mars, hade överbefälhavaren trott sig redan vid denna tid kunna skicka de avsedda förstärkningarna till Karelen och även till Savolaks. Denna allmänna truppförflyttning uppsköts dock med ett par veckor, vilken omständighet även medförde, att frågan om det högsta befälet över de östliga trupperna ordnades först den 8 april. Denna dag ställdes alla mellan Päjäne och Ladoga stående trupper under befäl av generalmajor Toll (Löfström). Hans stab förflyttades till Elisenvaara. För att kunna övervaka och leda truppförelserna såväl på västra som östra fronten förlade överbefälhavaren sitt högkvarter till S:t Michel, dit det förflyttades den 10 april.

Befälet över östarméns högra flygel, d. ä. Savolaksfronten, anförtroddes nu åt distriktschefen i S:t Michel, överste A. P. J. Aminoff [1]), intill dess ny chef skulle utses.

Då det emellertid inom kort visade sig svårt att anpassa Savolaksfronten efter operationerna i Karelen, måste senare vissa förändringar vidtagas. Till en början avskildes de på nämnda front stående trupper, vilka icke direkte skulle deltaga i östarméns krigsrörelser, och ställdes till överbefälhavarens omedelbara förfogande. Endast vänstra flygeln på Savolaksfronten tillhörde fortfarande östarmén, och denna styrka, den s. k. Förberg'ska gruppen, mottog av generalmajor Toll en instruktion, som innehöll bl. a. följande:

---

[1]) Se del III, sid. 43.

1) *Gruppen Förberg* direkt underställd mig, bestående av Suomenniemi fyra komp., Kyminlaakso komp., å Savitaipale fronten varande strövkårer, 3. och 15. batt., sappörkommandot Colliander, samt till Savitaipale fronten avdelad telefon- och sanitetspersonal, skall på vidare order sätta sig i besittning av Savitaipale beredd att därefter framtränga till besittningstagande av Villmanstrand tryggande Östarméns högra flygel.

2) Förberedelse vidtages för järnvägens avbrytande mellan Kaipiainen och Vainikkala.

Toll,
armébefälhavare. Rappe.

Senare, då förhållandena gåvo vid handen, att det var omöjligt att från Elisenvaara upprätthålla förbindelsen med gruppen Förberg på sådant sätt som var i operativt avseende nödvändigt, var man tvungen att provisoriskt vidtaga den förändringen, att ifrågavarande trupper åter underställdes Savolaksgruppen, vilken samtidigt erhöll ny chef. Härom utfärdade överbefälhavaren följande dagorder till överste Aminoff:

Till Överste Aminoff.

Högkvartersorder.

Från och med den 22 dennes träda samtliga finska trupper mellan Päjänne och Saima samt vid Lahti under överste Örnflykts befäl, vilken direkt underlyder Högkvarteret.

För överste Örnflykt gäller bifogade instruktion.

Av överste Örnflykt underställda trupper skall Inf.-reg. 9 så snart ske kan i varje fall med en bataljon redan den 22. på morgonen avtransporteras från Mäntyharju för att ingå i min reserv i Hiitola. Transporten ombesörjes av Etappchefen, till vilken överste Örnflykt snarast anmäler regementets styrka och tider, då dess olika transportenheter kunna ilasta. Regementschefen anmäler sig personligen eller per telefon i Högkvarterets operativa detalj.

Ersättningsskvadronen Ryttmästare Selin träder tillsvidare såsom reserv under överste Örnflykt, den är avsedd att med det snaraste förläggas i Lahti.

St. Michel den 21. april 1918.

Mannerheim.

Denna dagorder åtföljdes av nedanstående instruktion som bilaga:

Instruktion för överste Örnflykt.

Västarmén framgår omkring den 25. ds. från Lempäälä och från linjen Hauho—Tuulos mot Toijala och Tavastehus.

Tyska Östersjödivisionen, under vilket nu trätt det i Lovisa trakten landstigna detachementet Brandenstein, opererar från Helsingfors mot Riihimäki.

Östarmén framgår den 22. ds. till anfall mot den gentemot gruppen Sihvo stående fienden.

Eder uppgift är att med i trakten av Suomenniemi samlade krafter i samband med Östarméns allmänna offensiv sätta Eder i besittning av Savitaipale och framgå

J. SELLMAN.

J. E. KURKIJÄRVI.

W. WESELOW.

mot Willmanstrand. Härvid böra de av Chefen för Östarmén till vederbörande befälhavare givna direktiven följas.

Framryckningen igångsättes den 22. dennes.

På fronten Lahti—Heinola—Mouhu skall Ni under upprätthållande av förbindelsen med de tyska trupperna hindra fiendens framträngande norrut. Vid minsta tecken till fientlig reträtt bör Ni framgå till förföljning. Å befriade områden eger Ni trygga den lokala befolkningen genom uppställande av skyddskårer.

Mannerheim.

Den 22 april övertog överste Örnflykt nämnda chefskap, och ännu samma dag utfärdade han på grundvalen av de mottagna orderna en instruktion för sina trupper.

Senare, d. v. s. den 26, ställdes gruppen Förberg åter under östarméns chef.

För fullgörandet av den vita arméns sista uppgift, d. v. s. den röda frontens krossande vid Kouvola och erövringen av Fredrikshamn och Kotka, förstärktes Savolakstrupperna betydligt. Ledningen av dessa truppförelser anförtroddes åt generalmajor Linder, som mottog chefskapet den 29 april.

Följande dag gav överbefälhavaren generalmajor Linder närmare anvisningar och bestämde gränserna för hans verksamhetsområde [1]).

Jämsides med dessa åtgärder för ordnande av frontens ledning omgrupperades trupperna på de olika frontdelarna. Detta hade senast skett den 15 mars [1]). I slutet av samma månad beräknades de vita trupperna här utgöra följande styrka:

a) Vid fronten:

Sysmä frontdel	1,005 man,	4 kanoner	
Mäntyharju frontdel	1,073 » ,	2 » ,	9 maskingevär
Savitaipale »	881 » ,	— ,	5 »

[1]) Se del VI.

b) *I reserv:*

I Sysmä	230 man,
I S:t Michel	1,987 » .

L. SCHLÜTER.

Sålunda hade gruppchefen till sin disposition inalles vid pass 5,200 man, 6 kanoner och 14 maskingevär. Då manskapet var i hög grad medtaget efter långvariga strider, var det synnerligen av behovet påkallat att nya trupper hitsändes. Den 16 mars meddelades generalmajor Toll, att alla i S:t Michels och Kuopio distrikt uppbådade skyddskårister ställdes till hans förfogande [1]). Den 1 april stodo i eldlinjen 3,600 man; den största ökningen hade inträffat på Mäntyharju frontdel, dit vid pass 550 man avsänts.

Dessa trupper fördelade sig vid samma tid på följande sätt:

1. *Sysmä frontdel:* S:t Michels 2. och 3., Sysmä 1., 3., 4. och 5. kompanier samt en skidlöparavdelning, en maskingevärsavdelning, Puumala flygande kolonn, Kuopio 1. kompani. Vaktposter stodo i Sysmä, Hartola och Joutsa.

2. *Mäntyharju frontdel:* S:t Michels 1. (Spåre), Kuopio 4. (Åhman), 5. (Eloranta), 6. (Gouiedo) och 3. (Wainikainen) kompanier, Kajana Sissi-regementes 1. (Rihtniemi) och 3. (Rönkä) samt S:t Michels II bataljons 5. (Weselow) kompanier, 3. (Förberg) och 14. (Beskow) artilleribatterierna, S:t Michels dragoner (Ruth) och Kuopio 2. kompani ävensom smärre avdelningar.

3. Savitaipale—Suomenniemi frontdel: 1. (Kiihto), 2. (Kainuvaara) och 3. (Riihelä) kompanierna samt Idensalmi 1. (Antikainen) kompani, tre maskingevärsavdelningar (Sipilä, Breitholtz och Lund), Puumala flygande kolonn (Schlüter), Kymmenedalens 1. kompani (Palmroth-Vasunta); Kristina skyddskår i Kristina.

Dessutom funnos i Otava Savolaks järnvägsbataljon och S:t Michels sappörkompani och i S:t Michel 4. kompaniet av S:t Michels II bataljon, S:t Michels reserver och vaktmanskap samt 15. artilleribatteriet.

Genom en dagorder av den 12 april uppdelade generalmajor Toll Savolakstrupperna på tvenne regementen och en avdelt trupp:

1. *Syd-Savolaks regemente* (*Londén*): I bataljonen: S:t Michels 1.—3. kompanier; II bataljonen: S:t Michels 4. och 5. samt Sysmä 4. kompani; III bataljonen: Sysmä

[1]) Överstelöjtnant Malm, som vid denna tid värvade en frikår i och för en expedition till Östkarelen, förbjöds att i sina led intaga sådana värnpliktige och skyddskårister, vilka man hade för avsikt att inkalla i armén.

1.—3. kompanier. Dessutom tre maskingevärskompanier i maskingevärsavdelningen på Sysmä front.[1])

2. *Nord-Savolaks regemente (Heiskanen):* I bataljonen: Kajana 1. kompani, Idensalmi komp. och Kajana 3. komp;. II bataljonen: Kuopio 1.—3. kompanier och Kajana 3. kompani; III bataljonen: Kuopio 4.—6. kompanier. Dessutom 3 maskingevärskompanier i maskingevärsavdelningen på Mäntyharju front.

3. *Suomenniemi grupp (Förberg):* Suomenniemi I bataljon: Suomenniemi 1.—3. kompanier; Suomenniemi II bataljon: Suomenniemi 4. komp., Kymmenedalens komp. och Puumala kompani.

Sedan överste Örnflykt den 22 april övertagit befälet över Savolakstrupperna, fördelade han dessa provisoriskt på följande avdelningar:

I. *Heinola frontdel* (löjtnant Leinonen);
II. *Mäntyharju frontdel* (överste Londén);
III. *Savitaipale frontdel* (kapten Förberg);
IV. *Major Kalms bataljon;*
V. *Ryttmästare Selins* kompletteringsskvadron;
VI. *Norra Savolaks infanteriregemente* (major Heiskanen).

Av det föregående framgår bl. a., att med Savolaksgruppen förenats Kalms bataljon, som delvis frigjorts från sina uppgifter på västra sidan om Päjäne. Även kavalleri hade överförts till denna front. I stället fick Nord-Savolaks infanteriregemente inom kort order att förflytta sig till karelska fronten.

Rörande fiendens styrkeförhållanden på Savolaksfronten må meddelas följande uppgifter, vilka hänföra sig till den 10 april:

1. På frontdelen Päjäne—Lusi 1,500—1,600 man, 5—6 kanoner och 12 maskingevär.
2. På Mäntyharju frontdel 1,800—2,000 man, 6—8 kanoner och 14—18 maskingevär.
3. På Savitaipale frontdel 800 man.

Dessutom stodo i Taipalsaari, Klemis (Lemi) och Villmanstrand inalles c:a 800 man.

För att giva en föreställning om den mängd vapen och ammunition, som de röda hade till sitt förfogande på denna front, medan de vita ledo av ständig brist på dessa förnödenheter, särskilt på artilleriammunition, må nämnas, att de röda ännu den 24 april i sin depå i Kouvola hade 3,850 gevär, 1,180,000 gevärspatroner, 4,880 haubits- och kanonprojektiler, 45,000 maskingevärspatroner samt 3,500 handgranater och 48 gasbomber[2]).

[1]) Den 25 april hörde till Syd-Savolaks regemente 1,272 man med 11 maskingevär och 2 kanoner.

[2]) Dessa uppgifter äro tagna från en »Förteckning över den mellersta frontens ammunitionsförråd och vapen», som uppgjorts av en viss Em. Hällström.

2. *Strider på Sysmä—Lusi frontdel.*

KALKIS KANAL.

Sedan de vitas andra försök att taga Heinola stad slutat med deras reträtt den 15 mars [1]), nödgades de återgå till defensiven. Trupperna samlades följande dag vid Heinola landsförsamlings kyrka, varpå en stor del av dem marscherade till Lusi. Sedan överste Örnflykt besökt sistnämnda by för att utröna ställningen, återvände han till S:t Michel. De truppdelar, som tillfälligt överförts till denna frontdel återkallades av general Toll. Till chef för Lusi front utsågs överste G. Londén.

Denne fick sålunda till uppgift att med de obetydliga styrkor, vilka stodo till buds, så gott han kunde ordna försvaret på västra Savolaksfronten, där det gällde att avvärja fiendens anfall på en linje av 40—50 km. Operationerna koncentrerade sig här huvudsakligen kring de stora landsvägarna söderifrån, av vilken den ena leder från Lahtis över Vesivehmaa och Kalkkinen till Sysmä, den andra över Heinola och Lusi till Hartola, Joutsa och Mäntyharju. Begagnande sig av dessa vägar sökte fienden tränga fram, huvudsakligen mot Sysmä och Mäntyharju.

Sålunda visade han omkring den 18 mars allvarliga avsikter att avancera på båda de angivna hållen. Och naturligtvis gjorde de röda i Heinola, som nyss avslagit ett vitt angrepp — »slagit Mannerheims trupper, som anfördes av Mannerheim själv», hette det i deras rapport — under de följande dagarna sig redo att gå till anfall. Men då de vita patrullerna redan 2 km från staden mottogo dem med skott, avstan-

Foto W. Winter, 1924. LUSI BY.

[1]) Se del IV, sid. 375.

GEORG LONDÉN.

nade deras frammarsch, ehuru de vitas eld inom kort upphörde. Emellertid fortsatte de sina försök under de följande dagarna. Natten till den 21 och därpåföljande dag gingo de till anfall på olika håll. Deras trupper sökte nå fram till Viikinäinen, och i Heinola kyrkoby började röda skidlöpare visa sig på isen nedanför prästgården.

Då överste Londén förstod, att Sysmä 1. kompani, som var förlagt i kyrkobyn som vakttrupp, icke kunde ensamt hålla ställningen och ej heller i anseende till de på andra håll hotande farorna erhålla hjälp, gav han kompaniet order om reträtt. Först då det framkommit till Lusi, erfor han, att förstärkningar voro på väg från Mäntyharju, och på grund härav ärnade han ånyo besätta kyrkobyn. Detta var dock för sent, enär de röda redan hunnit taga den i besittning. Då läget icke tillät något anfall för denna gång [1]), förblev Heinola kyrkoby i de rödas händer såsom en för dem rätt viktig position.

Samtidigt med att ovannämnda anfall företogos, tågade en annan röd avdelning på Päjänesidan längs Pulkkilanharju ås och öppnade eld mot den i Pulkkila stående förposten. Sedan överste Londén fått meddelande härom, sände han från Lusi över Marjoniemi en pluton med ett maskingevär till förstärkning. Ytterligare rapporterades, att röda ankommit från Padasjoki över Päjäne, fördrivit en vakttrupp i Rajala och hotade Sysmä. Visserligen var det ännu så länge blott fråga om plundringståg eller rekognosceringar, men de förebådade, att allvarliga anfall snart skulle följa.

[1]) Stämningen var så nervös, att många flydde från orten ända till Hartola (Gustaf-Adolfs socken).

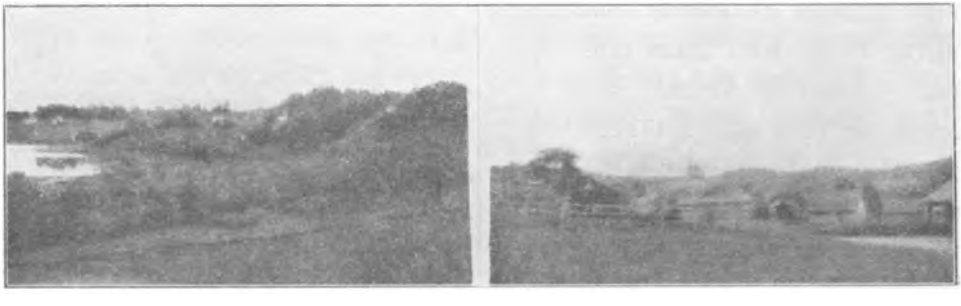

Foto W. Winter, 1924.

HEINOLA KYRKOBY.

Vid denna tid anlände kompanichefen Martti Eklund med 2. kompaniet av S:t Michels bataljon till Sysmä kyrkoby, i vilken han intågade den 22 mars. På order av överste Londén övertog han ledningen av de trupprörelser, som voro av nöden för avvärjandet av de fientliga anfallen längs Pulkkilanharju samt från Riihilahti och Kalkkinen. Under Eklunds befäl ställdes även Sysmä garnison, 130 man stark.

Foto W. Winter, 1924.

HEINOLA KOMMUNALGÅRD.

Redan den 23 mars gingo de röda till anfall. På Karilanmaa gård försökte Sysmäborna hålla stånd en timmes tid, men de voro redan stadda på reträtt, när deras chef Rainer Pelander svårt sårades. De röda intogo starka ställningar på kullen invid gården. Då sände Eklund sin underchef Tapola med tredje plutonen från sitt kompani, vilken genom överrumpling bemäktigade sig de fientliga ställningarna öster och väster om Ala-Nuutila. Samma dag lät kompanichef Eklund ytterligare ingeniör H. Backberg med en pluton tåga mot Kalkkinen. Backberg intog ställning vid Arola torp och utvecklade sin trupp på frontlinje. I Onali åter förlades Sysmä 5. kompani under befäl av sin chef E. J. Kurkijärvi. Eklund slog sig ned på Virta gård.

BEFÄLET VID EKLUNDS KOMPANI. FRÅN VÄNSTER: K. TAPOLA, HARRY BACKBERG, MARTTI EKLUND, A. REPONEN, E. WALLENIUS.

Fienden hade i Kalkkinen och Riihilahti gårdar 500—600 man, med maskingevär och en kanon, vilken var uppställd på södra stranden av Kalkkisensalmi sund. Sedan dessa under de följande dagarna erhållit förstärk-

Foto I. Perälä. AROLA TORP.

ningar, försökte de intaga de vitas ställningar genom såväl frontanfall som kringgående rörelser.

Redan den 24 mars gick fienden oväntat till anfall mot Arola torp. Trots kulregnet störtade de vita över öppna fältet till sina försvarspositioner och tvungo fienden till reträtt. Liknande anfall gjordes sedan gång på gång; de röda mottogo nämligen ständigt nya förstärkningar och blevo även i tillfälle att betjäna sig av sin kanon, medan de vita saknade en sådan. De senare företogo å sin sida rekognosceringar ända till Kalkkinen by. Fiendens anfall vid Arola slogos tillbaka; som chef fungerade här först ingeniör Harry Backberg och sedan han sårats maskingevärschefen Bertil Backberg. De vita trupperna på detta frontavsnitt förstärktes med S:t Michels 3. kompani, men i stället förlängdes deras linje ända till Marjoniemi.

I riktningen Lusi besköt fienden med sina kanoner de vitas ställningar, och skottväxling ägde rum allt som oftast, men något avgörande steg togs icke å någondera sidan.

Först den 8 april voro de vita redo att följande dag anfalla Heinola kyrkoby. Överste Londén hade givit varje kompani en detaljerad instruktion om huru attacken skulle utföras. Inalles stodo 6 maskingevär till förfogande.

Foto I. Perälä. MASKINGEVÄR I VERKSAMHET.

Anfallet kom även till stånd den 9 kl. 6 på morgonen. Kyrkobyn omslöts på alla sidor; endast den till staden ledande vägen förblev fri.

Fienden hade, sedan förstärkningar anlänt från Heinola, till sitt förfogande vid pass 800 man, 3 kanoner och 10 maskingevär.

De vita kompanierna intogo sina på förhand bestämda positioner ungefär 1 km från staden, men mottogos med en häftig eld från kanoner, maskin- och infanterigevär.

Foto I. Perälä.

VID GRÄNSEN MELLAN SYSMÄ OCH HEINOLA 7. IV.

Efter flera stormningsförsök gav överste Londén kl. 5.40 order om reträtt.

På de vitas sida stupade eller sårades 25 man. Enligt sin egen rapport hade de röda en förlust av 14 man.

De vita trupperna drogo sig tillbaka till ställningarna vid Lusi. Sedan fienden utrymt Imjärvi, Kujansalo, Hirvisalo och Rihu, besatte Sysmä 3. och Kuopio 1. kompani här en ny linje.

Även vid Kalkkinen hade de rödas ställning blivit förstärkt. De förfogade på härvarande frontavsnitt över 8 kompanier, 3 kanoner och ett flertal maskingevär. De försökte överallt företaga kringgående rörelser, varför de vita ständigt kände sig föranlåtna att anhålla om hjälp.

Slutligen förändrades dock ställningen, sedan Kalms bataljon, som börjat avancera på västra sidan om Päjäne, trätt i nära förbindelse med Londéns trupper.

Då nyssnämnda bataljon hörde till Nord-Tavastlands regemente, vilket

Foto W. Winter, 1924.

YLÄ-NUUTILA. ALA-NUUTILA.

Foto I. Perälä. 2. KOMPANIETS 2. PLUTON DEN 7. IV.

i sin helhet var avsett att komma till användning i Karelen, hade major Kalm fått order att marschera till Orivesi för att med sina trupper bestiga tåget. Denna order hade major Kalm varken uppfattat eller åtlytt[1]), utan då han ansåg krigföringen fordra, att man fortsatte striden med den fiende, med vilken man redan stod i beröring, hade han beslutit från sina positioner skrida till anfall söderut. Den 14 april hade han därför med sin huvudstyrka avancerat mot Maakeski och sänt 3. kompaniet under reservlöjtnant Sigell till Evois, därifrån den sistnämnde skulle med en pluton tåga mot Kurhila, medan två plutoner stannade kvar för att hindra fienden att denna väg tränga norrut. De röda hade utan strid dragit sig från Maakeski till Kurhila. Efter att hava uppnått Iso-Äiniö by sände Kalm 1. kompaniet till Asikkala kyrkoby för att säkra sin vänstra flank; kompaniets uppgift var att besätta kyrkobyn och om möjligt avancera ända till Hillilä för att kontrollera härvarande viktiga vägskäl och samtidigt skydda de från Asikkala kyrkoby till Vääksy ledande vägarna.

Den 15 april hade major Kalm med 2. kompaniet (jägarlöjtnant Pohjanpalo) utan att invecklas i strid kommit fram till Kurhila och besatt den på norra sidan om denna by löpande åsen, framför vilken Kurhila och längre bort Hillilä bys vidsträckta åkrar sträcka sig. Mitt på slätten höja sig ett par kullar, på vilka de röda anlagt sina löpgravar. De hade till förfogande några kanoner och 4 maskingevär. De vitas framryckning hade i väster understötts av Sigells pluton och på Asikkalasidan tryggats av 1. kompaniet. Det uppstod en strid, vilken

Foto W. Winter, 1924. KURHILA BY.

[1]) Hans Kalm: »Kalmin pataljoona Suomen vapaussodassa», sid. 144—156.

fortgick hela dagen. Sedan de vita slutligen stormat de rödas löpgravar, drogo sig de sistnämnda, vilka icke väntat ett sådant anfall, tillbaka, varvid de kvarlämnade ett maskingevär, som föll i angriparnas händer.

Foto W. Winter, 1924.

KURHILA UNGDOMSFÖRENINGS HUS.

Enligt major Kalms uppgift stego de vitas förluster till 12 stupade och sårade, de rödas till minst 30. De två plutoner från löjtnant Sigells kompani, vilka kvarlämnats i Evois under jägarlöjtnant Eonsuus befäl, hade råkat i en rätt brydsam ställning, då de angrepos av överlägsna röda styrkor och icke fingo den hjälp de begärt av överstelöjtnant Bergström; endast genom att retirera till Auttoinen undgingo de att bliva kringrända. 1. kompaniet hade utan strid besatt Asikkala kyrkoby och avancerat till Hillilä, varest det invecklats i strid. Härvarande röda följde med, när de röda i Kurhila retirerade mot Vääksy.

Samma dag, den 16, företog major Kalm personligen en rekognosceringsfärd till Vääksy kanal. Sedan han vunnit klarhet om terrängförhållandena och de fientliga positionerna, beslöt han bemäktiga sig Vääksy och sände dit i sådant ändamål 1. kompaniet och en del av 3. kompaniet under reservlöjtnant Sigells befäl, medan han själv marscherade till Kurhila, vilket hotades söderifrån. Trots sin överlägsenhet i numerär höllo de röda i Vääksy stånd endast en timme, varefter de retirerade ett par kilometer öster om kanalen.

Foto W. Winter, 1924. HILLILÄ BY.

Den 17 april fortsatte 1. kompaniet sin framryckning till Anianpelto by, där det intog ställningar. Härvarande näs är vid pass 1 km brett; byn ligger på Päjänestranden,

BEFÄL VID KUHMOIS-TRUPPERNA.
FRÅN VÄNSTER: LEHTONEN (RITVA), E. MALMI, H. TAINIO, H. KALM, I. POHJANPALO, O. VOHLONEN OCH N. SIGELL.

och förbi densamma leder stora landsvägen från Vääksy över Vesivehmaa till Lahtis. Kl. ½ 10 f. m. började en överlägsen fiende, utrustad med 6 kanoner och flera maskingevär, närma sig de vitas ställningar. Det uppstod en hård strid, som utan avbrott fortgick i 22 timmars tid och under vilken skyttelinjerna tidtals voro blott 15—20 meter från varandra. 1. kompaniet fick en pluton från 3. kompaniet till hjälp. Fiendens batterier underhöllo en häftig eld, men åstadkommo endast ringa skada.

Major Kalm anhöll telefonledes hos överste Aminoff, att denne skulle från Sysmä skicka trupper i fiendens rygg. Men innan hjälp anlänt från detta håll, hade fienden redan den 18 på morgonen utrymt sina ställningar och retirerat mot Vesivehmaa. Kalms uttröttade trupper förmådde icke upptaga förföljelsen. De vita räknade endast 40 stupade och sårade; de röda hade lämnat 50 döda på slagfältet, men medtagit sina sårade.

Den hjälptrupp, som överste Aminoff lovat skicka, utgjordes av kapten Eklunds truppförband. Det skulle från Onali tåga till Sankala vägskäl, varigenom de röda skulle råkat mellan två eldar. Detachementet ryckte söderut under befäl av sin vicechef Tapola[1]), men då det på vägen stötte på motstånd, blev det försenat. Först vid vägskälet väster om Vesivehmaa möttes Kalms och Tapolas trupper, medan fienden befann sig på återtåg mot Lahtis och Vierumäki.

Foto W. Winter, 1924.
VÄÄKSY KANAL.

[1]) Se porträttet i del IV, sid. 381.

Kalm drog sin trupp tillbaka till Vääksy för att skydda denna plats mot fientliga anfall, och Tapola besatte Vesivehmaa, varvid han sände fram förposter till Kalliala by åt Lahtishållet[1]) och österut till närheten av Muttala.

Foto W. Winter, 1924.
ANIANPELTO BY.

Meningen var nu att sammandraga jämförelsevis betydande styrkor för att slå fienden vid Vierumäki, varigenom de röda skulle tvingas att lämna Heinola. För ändamålet skulle Kalm sända sin bataljon till förstärkning åt Tapola, medan överste Londén skulle från Lusi avancera över Heinola till vägskälet vid Vesivehmaa. Kalm, som mottagit befälet över dessa trupper, lovade skicka ett kompani för att stödja den förestående operationen, men underlät att i tid göra detta.

Den 20 april på morgonen var Tapolas trupp (Reponens och Sellmans kompanier och en pluton från Kurkijärvis kompani) marschfärdig för att tåga mot Muttala, där fienden höll till. Vid samma tid skulle en pluton från sistnämnda kompani marschera över Kopsoo mot en öster om Muttala belägen ås och falla fienden i ryggen. Huvudstyrkan fördrev även fienden från Muttala och nämnda ås, men den kringgående rörelsen försenades. Fienden retirerade under strid ända till Urajärvi. Tapolas trupp, 430 man med 4 maskingevär (Backberg), förföljde fienden.

Vid pass ½ km sydost om Härkälä vägskäl företog en fientlig trupp på 200—300 man ett överraskande anfall mot

Foto I. Perälä. I KOPSOO BY I ASIKKALA 18. IV.

[1]) Vid denna tid bombarderade tyskarna redan Lahtis.

Foto I. Perälä.
URAJÄRVI BY I ASIKKALA 20. IV.

de vitas marschkolonn, som i spridd ordning drog fram genom skogen. Då emellertid Reponen och Sellman hastigt fingo sina kompanier i stridsformering, tvangs fienden att retirera till en skogklädd sandås mellan Härkälä och Vierumäki, där han samlade jämförelsevis stora styrkor.

De röda hade nämligen koncentrerat sig här från flera olika håll. Utom de trupper, vilka förföljdes av de vita, hade manskap ankommit från Lahtis och sannolikt även österifrån. Avsevärda förstärkningar erhöllos även från Heinola.

Överste Londén hade den 20 satt sig i rörelse med sin trupp från Lusi mot Heinola stad, varvid han först bemäktigade sig Heinola kyrkoby. Redan den 19 hade flyende rödgardister från staden sökt sig fram mot Uusikylä. De hejdades på vägen och fingo anvisning att begiva sig till Lahtis, men slogo ånyo in i riktning mot Uusikylä.

Följande dag på eftermiddagen försvunno de röda från Heinola, dels sjöledes, dels landvägen. Sjöledes begav sig en hop till Vuolenkoski med prånar, lastade med plundringsgods. De övriga sökte först spränga Jyränkö bro i luften, men lyckades blott obetydligt skada den. Ångbåten »Lahti» blev däremot sänkt i Kymmene älv. När överste Londén kom fram till staden, kunde han sålunda besätta den utan strid. Likväl hann han icke falla fienden i ryggen vid Vierumäki, såsom önskligt hade varit.

Foto W. Winter, 1924. VIERUMÄKI.

Vid Vierumäki hade sålunda

samlats fientliga trupper, vilkas styrka beräknades utgöra 1,800—2,000 man, 4 kanoner och 8 maskingevär[1]).

JYRÄNKÖ BRO, SPRÄNGD AV DE RÖDA.

En hård strid utkämpades, i vilken de vitas vänstra flygel hade mot sig Heinolatrupperna under deras chef Sampo; högra flygeln hade till en början ringa framgång, men sedan Sellman, som lindrigt sårats vid Härkälä, anlänt till platsen, ryckte den även fram. Reponens kompani tog ett fientligt maskingevär, och de rödas chef Sampo stupade. Slutligen tvangs fienden att i oordning draga sig tillbaka till Selänpää. Tack vare det inbrytande mörkret lyckades en stor del av de röda jämte deras tross komma fram till Järvinen by och Vuolenkoski, varest de uppehöllo sig en veckas tid; andra flydde, utan att stanna, över Vuolenkoski med tillhjälp av därvarande färja och därifrån vidare söderut.

De vita hade förlorat c:a 50 man i stupade och sårade. Bland de senare befunno sig cheferna Tapola och Sellman. De rödas manspillan var betydligt större.

Kalms egna trupper framkommo försenade och kunde icke bidraga till stridens utgång. Detachementet Tapola, som omfattade S:t Michels 2. och 3. samt Sysmä 5. kompani, bröt upp den 21 på eftermiddagen för att över Heinola tåga till Mäntyharju; följande dag skulle övriga kompanier göra sammaledes. Men den 21 på morgonen förde major Kalm sin trupp från Vierumäki i riktning mot Lahtis.

Överste Örnflykt, som den 22 april övertog befälet över Savolaksfronten, utfärdade för denna bl. a. följande förhållningsorder:

I. Heinola avdelning skall:
1) besätta Heinola stad medels Heinola skyddskårs

Foto I. Perälä.

DE RÖDAS ARTILLERIPOSITIONER I VESIVEHMAA, INTAGNA 18. IV.

[1]) Enligt annan uppgift 10 kanoner och 12 maskingevär.

BERTIL BACKBERG. †

R. PELTONEN.

kompani, och avdelningens chef bör skrida till energiska åtgärder för organisering och formering av nya skyddskårskompanier ävensom ofördröjligen till mig anmäla om det antal gevär, som för dessa kompanier behövas;

2) för upprätthållande av förbindelsen med de i Lahtis stående tyska trupperna med ett kompani och ett maskingevär besätta Vierumäki samt överfartsstället över Kymmene älv på vägen till Jaala söderom Paateri, varjämte en patrull om två grupper bör placeras i Anianpelto mellan Päjäne och Vesilaks;

3) bevaka de norrut ledande vägarna mellan Konnevesi och Kaarijärvi på Taipale—Rihu frontdel och sålunda hindra fienden att bryta sig igenom norrut;

4) så snart fienden förmärkts det minsta retirera, förfölja honom, och oavbrutet bevara känningen med honom i riktningarna Jaala—Selänpää och Iitis, under det att förbindelse upprätthålles med det längs järnvägen mot Kouvola framryckande tyska detachementet.

Såsom vi i det föregående omnämnt, hade major Kalm redan fört alla sina kompanier till Lahtis. Sedan inemot 400 röda med kanoner och maskingevär tågat från Uusikylä till den vid pass 14 km från Vierumäki belägna Järvinen by, fick han därför den 23 på eftermiddagen order att marschera tillbaka till Vierumäki. Han skulle här förena sig med Sysmä avdelning och därpå slå och förfölja fienden.

»KAJAANIN SISSIT» PÅ MARSCH TILL VAKTLINJEN.

Major Kalm kvarlämnade ett kompani i Lahtis

LAURI CANTELL.

E. HAVAS.

ALFR. GOUIEDO.

och tågade med sina övriga kompanier till Järvinen by, därifrån fienden blev fördriven. Den 25 april erhöll han order att besätta Vääksy kanal och hindra fiendens anfallsförsök västerifrån, samtidigt med att han skulle följa med vad som passerade i Jaala och Asikkala; han skulle här underlyda överste von Brandenstein.

Sedan Vuolenkoski by fallit i de vitas händer, hade de röda intagit ställningar i Koskenniska by på Kymmene älvs östra strand. Efter en häftig skottväxling besatte löjtnant Leinonens trupper denna by, från vilken fienden drog sig tillbaka till Jaala kyrkoby.

Även från Uimila by retirerade de röda slutligen till Jaala kyrkoby, där ryssarna anlagt löpgravar. De vita anlände den 29 april från Heinola till Kimola by, och man väntade att de skulle gå till anfall natten till den 30. Men redan på kvällen gav de rödas stab i Selänpää trupperna i Jaala order om reträtt till Voikka. Löjtnant Leinonens trupper besatte Jaala kyrkoby den 30 på morgonen, och samma dag anlände hit även jägarlöjtnant Weselows trupper. Det närmaste målet för de vita var nu Selänpää.

3. Strider på Mäntyharju frontdel.

Efter intagningen av Mouhu[1]) visste de rödas kunskapare rapportera, att de vita sammandrogo betydande styrkor i Kinni, Turkki och Valtola byar. »Vi antaga», heter det i en rapport av den 9 mars, »att fienden med det första kommer att företaga ett anfall mellan Voikoski och Hillosensalmi eller i trakten av Kirjokivi. Av allt att döma stå vi inför stora strider.» I själva verket förbereddes

[1]) Se del IV, sid. 393 ff.

ETAPPMÄN I MÄNTYHARJU.

dock icke något anfall. De vitas verksamhet inskränkte sig till att rekognoscera och oroa fienden i hans ställningar. Vid järnvägsbanan förekom tidtals häftig skottväxling. De vitas artillerield ramponerade bl. a. Voikoski ungdomsförenings gård och de rödas pansartåg [1]). På vänstra flygeln, d. v. s. i Kinni by, stodo »Kajaanin sissit» [2]). Då de rödas förtrupper omkring den 9 försökte besätta Valtola, sändes dit från Mouhu tvenne vita trupper till hjälp. Den andra under jägarlöjtnant Purhonens befäl kvarstannade i Valtola och förstärktes den 10 med allt det manskap, som stått under hans ledning, men tvangs dock redan följande dag att draga sig tillbaka. Fienden besatte nu Valtola och Turkki byar och någon dag senare även Västäräkki. Sålunda bildades en frontlinje, som förblev oförändrad ända tills fienden här fördrevs vid de vitas slutliga anfall. Försvaret av Kinni uppdrogs åt löjtnant E. Rihtniemi. Kuopioborna förlades i Hentula och Viita.

Omkring den 15 mars var ställningen på denna frontdel följande.

---

[1]) Beträffande det röda pansartåget på Savolaksbanan vet man följande.

Sedan letterna avlägsnat sig med det av dem disponerade pansartåget, hade de röda endast sitt fältartilleri att stödja sig på, varför de måste skaffa sig ett eget pansartåg. Ett sådant förfärdigades även i Fredriksbergs verkstad av G-vagnar, vilka utrustades med 4 kanoner och flera maskingevär. »Med lokomotivet placerat mellan vagnarna väckte denna inrättning stor uppmärksamhet. Manskapet på detta krigsvidunder bar stålig militärisk utstyrsel: sporrar på hälarna, revärer och remmar på ryggen samt stålhjälmar på huvudet. De skröto med att de skulle föra hälsningar fram ända till Kuopio. Medan musiken spelade och salutskott smällde, ångade tåget så ut från Kouvola.» Men vid Mouhu backe fick det redan den 3 mars (se del IV, sid. 395) pröva på de vitas granater; lokomotivet och ett par kanoner skadades samt flera man dödades, bl. a. tågets chef Nyholm. Tåget fördes tillbaka till Kouvola, därifrån det efter undergången reparation åter skickades till fronten. Sedan det emellertid drabbats av ovannämnda missöde, avhördes det icke vidare på Savolaksbanan.

[2]) De delar av denna trupp, som kommit till andra fronter, samlades efterhand på Savolaksfronten.

På Mouhu frontavsnitt stodo 335 vita, men hälsotillståndet bland dessa var rätt dåligt till följd av den långvariga fälttjänstgöringen. De rödas pansartåg uppträdde alltjämt och, då de vita ledo brist på artilleriammunition, kunde de icke tillräckligt effektivt avvisa dessa påhälsningar. De vita hade emellertid även sitt pansartåg. På frontavsnittets högra flygel, d. v. s. i Virtala, stod en förpost från Kuopio 5. kompani.

Foto Ivar Ekström.

FÖRPOSTERNAS OBSERVATIONSPLATS VID KINNI.

På vänstra flygeln, d. v. s. på Kinni frontavsnitt, lågo de vita positionerna längs linjen Rantala—Lampi—Sutela—Kaijajärvis södra strand. Förbindelsen med den vänstra flygeln i Mouhu upprätthölls av skidlöpare från Pyörtäjäisjärvi och Pikku Varpanen. Posteringar funnos i Hentula, Viita, Raami och Kihliö. De röda hade i Turkki 150—200 man med 2 kanoner och i Valtola c:a 400 man. Då ställningen var hotande, bestämdes det, att förstärkningar skulle avsändas hit från Suomenniemi, sålunda att Kymmenedalens kompani och Savitaipale bataljon skulle avstå 4 plutoner vardera.

I riktningen Mouhu företog fienden tidtals rätt häftiga attacker. En sådan ägde efter artilleriförberedelse rum den 20 mars. Den slogs tillbaka, liksom även det följande anfallet, vilket inträffade den 23. Dessa från Voikoski företagna fientliga anfall stodo i nära samband med de operationer, vilka förekommo på flyglarna och utgingo främst från Valtola och sedan från Turkki by.

Foto Ivar Ekström.

RANTALA GÅRD I KINNI BY. BORTOM SJÖN DE RÖDAS STÄLLNINGAR.

I nyssnämnda by hade de röda den 17 mars skridit till anfall; enligt deras rapport

Foto Ivar Ekström.

HENTULA GÅRD I KINNI. EN AV DE VITAS MEST FRAMSKJUTNA FÖRLÄGGNINGAR.

hade de beskjutit de stenfähus, vari de vita försvarade sig. De företogo även längs en från Västäräkki ledande biväg ett anfall mot Hentula gård, varvid de betjänade sig av artilleri. De vita, som fruktade att bliva kringrända, drogo sig tillbaka från gården, vilken de emellertid senare återtogo.

De följande dagarna företogo båda parterna turvis anfall i trakten av Kinni—Turkki, samtidigt med att striderna i Mouhu fortsattes. Den 22 mars gick fienden till anfall på Kinni front efter att hava förberett det medels artillerield, vilken även antänt Sutela gård och fähus, som nedbrunno.

De röda riktade sitt anfall mot Hentula och Viita, i det att de avancerade längs Kaijajärvis norra strand. De slogos tillbaka, men skottväxlingen fortfor till sent på kvällen.

Följande dag företogo de vita ett anfall från Kinni, varvid 20 man på den röda sidan stupade.

Sedan de röda den 23 lämnat Halmeniemi by och förflyttat sig till Kokkonen, redde man sig på den vita sidan att bemäktiga sig den sistnämnda platsen, vartill man hade så mycket större skäl, som fienden hotade att omringa Kihliö. För ändamålet sändes 1. plutonen av Kuopio 1. kompani till Kokkonen den 24 och följande dag S:t Michels 1. kompani jämte E. Havas' i Kiesilä förlagda trupp till Kihliö. Sedan fienden genom en kringgående rörelse kommit

Foto Ivar Ekström.

MASKINGEVÄR FORSLAS TILL PÄÄKALLONVUORI FÖR ATT UNDERSTÖDJA DE VITAS ANFALL MOT TURKINKYLÄ.

norr om Kihliö, sändes till S:t Michelsbornas hjälp en pluton av »Kajaanin sissit» under befäl av jägarfänrik B. J. Jauhiainen. Fienden fördrevs.

Foto Ivar Ekström.

MASKINGEVÄRSAVDELNING Å PÄÄKALLONVUORI 6. IV.[1]

Trupperna på Mäntyharju front hade varit upptagna av tung vakttjänst och oupphörliga skärmytslingar med fienden[2]). Artilleriet saknade ammunition, maskingevären voro få, och som reserv hade chefen för frontdelen, kapten Lundahl, endast 150 man längs den 40 km långa fronten. Rörande dessa svårigheter rapporterade han till gruppens chef den 27, varvid han samtidigt anhöll om att omedelbart få åtminstone ett par maskingevär och 2 kompanier reservmanskap. Några mera betydande operationer förklarade han sig icke kunna med sina dåvarande trupper företaga.

De rödas rapport av den 28 visste å sin sida meddela, att de på Mäntyharju front koncentrerat och omgrupperat sina trupper.

Den 29 mars företog fienden kl. 12—2 tre anfall mot vänstra flanken av Mouhuställningen. Med en styrka av 250—300 man gick han till attack på östra och västra sidan av Ukkovuori. Några grupper från 3. kompaniet av »Kajaanin sissit» mottogo närmast angriparna, vilka tvungos att draga sig tillbaka.

Fiendens artillerield och rekognosceringsverksamhet jämte därmed följande skärmytslingar fortsattes under de följande dagarna. De röda rapporterade

Foto Ivar Ekström.

EN VIKTIG POSTERING I DEN VITA KEDJAN VID KINNI 7. IV.

[1]) Några timmar efter det denna fotografi tagits stupade av truppen jägarfänrik Åhman (×) och vicekompanichef Eskelinen (××).

[2]) Bl. a. rapporterades, att Kuopio 5. och 6. kompanier behövde vila och läkarbesiktning.

FRIHERRE A. O. RAPPE.

i början av april, att deras front gick över Nurmaa och Leppäniemi byar till Voikoski samt därifrån över Nuollahti och Pieni-Varpanen till Turkki och Valtola byar.

Den 6 april gjorde de vita ett försök att samtidigt från olika håll anfalla Turkki, Västäräkki och Valtola, för att uträta fronten mellan Mouhu och Savitaipale och trängde motparten längre tillbaka längs banan. Kinni blev utgångspunkten för denna rörelse, men några förstärkningar kunde icke hitsändas, då fienden på den högra frontdelen, d. v. s. på linjen Kalkkinen—Lusi—Hujansalo, fortsatte sitt bombardemang och Virtasalmi—Mouhu och Savitaipale frontdelar icke kunde blottställas. För ändamålet förfogade man sålunda över en styrka på vid pass 900 man, som hade några maskingevär, men inga kanoner. Visserligen skulle en kanon stått till buds, men då ammunition för densamma saknades, blev den icke medtagen [1]).

För att följa med striden begav sig t. f. stabschefen, kapten friherre Rappe från S:t Michel och ankom till Kinni kl. 6 på morgonen. Som frontchef fungerade löjtnant Cronstedt, vilken under kapten Lundahls tjänstledighet tjänstgjort som t. f. chef på Mäntyharjufronten.

Anfallsplanen omfattade följande trupprörelser.

Medan fienden vid Mouhu skulle bindas i sina ställningar genom häftig eld, skulle de vita från olika håll gå till anfall mot Turkinkylä och Västäräkki och samtidigt avskära fiendens återtåg till Valtola, vilken by även skulle attackeras. För ändamålet skulle Fabritius' trupp (manskap från Kuopio och Varkaus) angripa de förstnämnda byarna frontalt. S:t Michels kompani skulle rycka ut från Kihliö och besätta Pylkönmäki. De under löjtnant Cronstedts eget befäl stående trupperna skulle gå till anfall på följande sätt: Rihtniemi skulle marschera över sjön och taga de fientliga ställningarna i flanken, Purhonen skulle

[1]) Artillerilöjtnant Rhodin följde med anfallstrupperna i förhoppning, att man skulle som byte få någon kanon jämte ammunition.

Foto Ivar Ekström.

MASKINGEVÄR I FUNKTION VID KINNI.

från Kokkonen tåga till landsvägen mellan Valtola och Västäräkki för att avbryta fiendens förbindelse med Valtola, och Vasunta skulle från Halmeniemi angripa den i Valtola stående fienden i ryggen.

Detta spridda anfall, vilket företogs med kompanier, som gingo fram vart för sig och utan enhetlig ledning, var redan från början dömt att misslyckas.

Kompanichefen mag. B. Fabritius[1]), som hade under sig manskap från två kompanier, något över 100 man, gick kl. ½ 8 f. m. från Kinni till anfall mot Turkki och kom på ett avstånd av 300—400 meter från en norr om sistnämnda by belägen kulle, som fienden höll besatt. Sedan han till en början förgäves väntat på de övriga truppernas anfall, beslöt han storma byn från nordväst över näset mellan Kaijalampi och Turkkijärvi. Anfallet började på ett lovande sätt och ett par gårdar i byn voro redan tagna, då fiendens maskingevär, vilka åstadkommo stor manspillan bland angriparna, tvungo de vita att draga sig tillbaka. Den hjälptrupp, som till sist ankom under befäl av plutonchef Cantell, kunde icke göra annat än betäcka återtåget. De flesta plutonchefer och gruppchefer hade stupat eller sårats.

Under tiden hade Rihtniemis trupp brutit upp från Kokkonen för att tåga mot Västäräkki och utan att stöta på motstånd överskridit sun-

[1]) Se bilden i del IV, sid. 378.

Foto Ivar Ekström.

VIT POSTERING (»TREAN») VID PASS 100 METER FRÅN FIENDEN.

det. Först på ½ km:s avstånd därifrån möttes förtruppen av eld och intog position på en ås, där ett par maskingevär placerades. En häftig skottväxling uppstod, varvid bl. a. löjtnant Rhodin stupade och flera sårades. De vita utbredde sin front längs åsen och besatte även en närbelägen kulle. Tilllika riktades maskingevärseld mot Pylkönmäki, som fienden höll besatt, men därifrån han flydde, sedan en del av Spåres kompani även gått till anfall mot backen. Denna besattes nu av de vita, och löjtnant Cronstedt drog på kvällen alla sina trupper hit.

Vasuntas kompani hade attackerat Valtola och redan vid middagstiden fått en stor del av byn i sina händer, men sedan fienden erhållit förstärkningar, antagligen från Voikoski, måste kompaniet draga sig tillbaka för att undgå att bliva omringat.

Härefter företogo de vita och de röda turvis smärre anfall, men utan nämnvärt resultat.

Även på högra flygeln, d. v. s. i riktningen Nurmaa, hade då och då förekommit skärmytslingar, men först den 11 april vidtog en livligare stridsverksamhet. På morgonen nämnda dag ryckte de vita i skydd av dimma plötsligt fram till Kukonkorva och ända till Nurmaa folkskola, från vilka platser de röda tvungos draga sig tillbaka. Anfallet fortsattes följande dag, då de vita besatte Nurmaa folkskola. Även utsändes trupper för att besätta

SUTELA GÅRD I KINNI, SOM I FLERE VECKOR BOMBARDERADES AV DE RÖDA. VÄGGARNA HADE BEPANSRATS MED TRÄMASSABALAR. GRANATTRÄFF PÅ HÖGRA SIDAN OM DÖRREN.

Leppäniemi, vilket skedde den 14. De vita intogo positioner i de ryska vallgravarna 500 m söder om Nurmaa by. De röda hade även utrymt Pärnämäki.

Däremot strandade löjtnant Weselows attack mot Voikoski den 15 april.

Under den reträtt, vartill de röda tvungits genom de nyss omtalade striderna, hade de dragit huvuddelen av sina stridskrafter till Paljakka by. Mot denna fortsatte de vita emellertid sin framryckning, och den 18 besattes den av dem, sedan de röda lämnat platsen.

KOMPANICHEFEN BERTEL FABRITIUS (I MITTEN). DET FRÄMSTA MASKINGEVÄRET HADE TAGITS FRÅN DE RÖDA.

Då händelserna på Savolaksfronten fingo en sekundär betydelse, sedan striderna i Karelen allt mera tilltagit i häftighet, gav överbefälhavaren order om att Nord-Savolaks regemente skulle förflyttas till Karelen. Överste Örnflykt fick nu, den 22 april, i uppdrag att organisera försvaret av Mäntyharju frontdel huvudsakligen med tillhjälp av Syd-Savolaks regemente. Av hitsända regemente kvarhöll han endast 1 kompani samt ryttmästare A. Selins kompletteringsskvadron som reserv [1]) i Mäntyharju.

Av förenämnda omgruppering härledde det sig, att S:t Michels I bataljon

[1]) Då Nylands dragonregemente i striden förlorat en betydande del av sitt manskap, blev det nödvändigt att omedelbart komplettera manskapet. Denna uppigft anförtroddes åt ryttmästare Selin och löjtnant P. Kuokkanen, vilka skulle i Tammerfors värva 260 man till detsamma. Övningarna skulle äga rum i Jyväskylä, men härifrån beordrades manskapet redan efter ett par dagar

»KAJAANIN SISSIT» VID KINNI.

nu förlades i Kinni by med ett operationsområde, vilket sträckte sig ända till Halmeniemi.

Bataljonens chef agronom Spåre beslöt snart göra ett försök att rubba de fientliga ställningarna. I detta syfte framryckte han den 26 april mot Turkki och Västäräkki byar.

Då fienden såg, att de vita förutom det frontala angreppet även företogo kringgående rörelser på båda flyglarna, drog han sig tillbaka från nyssnämnda byar, medan de vita följde efter steg för steg. De vita närmade sig nu Valtola. På c:a 2 km:s avstånd från denna by ställde sig fienden till kraftigt motvärn, i det att han intog positionerna på åsarna öster och väster om Karjapuro. Han hade hunnit förstöra samtliga broar utom en, vilken han dock fullständigt behärskade. Terrängen utgjordes dels av skogklädda kullar, dels av sank och öppen kärrmark samt den av vårflödet uppsvällda bäcken.

VOIKOSKI BY, NEDBRÄND AV DE RÖDA.

De vita bildade skyttelinje på motliggande ås och bragte maskingevären i position. Sedan anfallsorder givits kl. 2 e. m., ryckte alla de tre kompanierna fram. Trots fiendens eld och den ogynnsamma terrängen — trupperna måste bl. a. vada i vatten ända upp till armhålorna — avancerade de med seg ihärdighet, och sedan den vänstra flygeln först lyckats överskrida bäcken, var striden snart avgjord. Byn var kl. 5 e. m. i de vitas händer.

Under förföljandet av fienden besatte bataljonen ytterligare Kääpä by, samtidigt med att de kringliggande skogarna rensades och ryggförbindelserna säkrades. Uppmuntrad av framgångarna beslöt agronom Spåre fortsätta sin

---

till S:t Michel, därifrån 150 man kort därpå sändes till Mäntyharju för att förstärka kapten Spåres bataljon.

framryckning; den 28 uppnådde han och besatte Parola by. Följande dag ärnade han skrida till anfall mot Tuohikotti by, belägen 6 km längre söderut.

Genom rekognoscering hade säkra uppgifter om de rödas ställning införskaffats. Enligt dessa innehade de flera rader löpgravar och utgjorde en styrka på c:a 1,400 man med 2 kanoner. Då förstärkningar dessutom väntades från söder och väster, gällde det att handla snabbt.

Sedan de vita den 27 på morgonen satt sig i rörelse, stötte de på fiendens förtrupper kl. 10 f. m. Bataljonen och en skvadron Nylands dragoner utvecklade sig i skyttelinje. Fienden befann sig på vid pass 250 meters avstånd från de vita linjerna i väldolda löpgravar. En mördande eld riktades mot de framstormande vita, vilkas led allt mera glesnade. Men de lyckades likväl komma de röda löpgravarna tillräckligt nära för att kunna kasta in i dem handgranater, och sålunda tvangs fienden att lämna den ena löpgraven efter den andra.

KIESI GÅRD I KÄRNÄ. INKVARTERINGSPLATS FÖR DE VITAS FÖRPOSTKOMPANI UNDER HELA VÅREN.

Den häftiga striden fortgick med växlande lycka[1]). Den yttersta högra flygeln var hårdast ansatt, och här stupade många, bl. a. t. f. chefen T. Lehtoranta. Kl. 3 e. m. var Tuohikotti i de vitas händer. Framgången hade dock kostat dem 98 stupade och sårade.

De vita förföljde den på alla håll vikande fienden och kommo i besittning av Heikkilä, Tuohikotti, Pyöriälä, Metsä-Ranta, Kääpälä och Pihlajasaari byar. Sålunda hade de trängt fram 25 km förbi de fientliga ställningarna vid Hillosensalmi, vilka därigenom hotades i ryggen. Den förnämsta orsaken till de röda truppernas även i Savolaks påbörjade reträtt var emellertid den av dem mottagna evakueringsordern, vilken föranledde dem att först samlas å Voikoski station den 25 april på kvällen. Sedan de plundrat och antänt

[1]) Ett av de vitas maskingevär kom för långt fram med den påföljd att manskapet blev nedskjutet. Själva geväret räddades från att falla i fiendens händer genom att en av de vita kallblodigt skyndade mitt i kulregnet fram till maskingeväret, och ehuru han blott hört berättas huru ett sådant vapen sköttes, fick han det att fungera.

några gårdar och stationsbyggnader jämte pumphuset, drogo de sig söderut. De vita besatte den övergivna stationen och framträngde vidare ända till Hillosensalmi bro.

4. Strider på Savitaipale frontdel.

Efter det misslyckade försöket att taga Savitaipale den 4 mars hade Partakoski blivit de vitas stödjepunkt på denna frontdel, vars chef var löjtnant Zedtwitz. [1])

Den 16 mars tågade en rödgardisttrupp ut från Savitaipale kyrkoby i syfte att genombryta den vita fronten. Men redan på vägen blev den driven tillbaka av det i Kärnä förlagda kompaniet. Synbarligen väntade de röda på att erhålla förstärkningar, innan de på allvar skulle gå till anfall. Under de följande dagarna erhöllo de vita även underrättelser om att betydande truppstyrkor sammandrogos i Villmanstrand. Dock beklagade sig de rödas chef i Savitaipale, H. Kröger, ännu den 20 över att han hade »blott 614 man, en kanon och kulsprutemanskap, förutom hästkarlarna». De väntade med otålighet på att från Davidstad få 5 kompanier och från Villmanstrand 4 kompanier till förstärkning, men ingenting avhördes. I viss mån hade de disponibla trupperna dock ökats.

TVÅ PLUTONER FRÅN JUSTUS RIPATTIS (×) KOMPANI.

Man befarade likväl angrepp från de vitas sida, och beslöt attackera Partakoski. Kl. 6 på morgonen den 23 ryckte sålunda från Savitaipale vid pass 800 man ut, fördelade på två avdelningar: huvudtruppen, 600 man stark, skulle närma sig Savitaipale söderifrån och en mindre trupp på 200 man skulle företaga en kringgående rörelse över Kurhila och Solkeinkylä samt falla de vita

[1]) Se del IV, sid. 403—404. — Såsom huvudkälla har i följande framställning använts: Kalle Väänänen: »Savitaipaleen rintama etc», 1921.

i ryggen. Meningen var att fronten skulle skjutas fram mot S:t Michel, så att den till en början komme att gå över Partakoski, Suomenniemi och Kristina.

MARTTILA BY, SEDD FRÅN SAVITAIPALE KYRKOBY ÖVER KAIJANLAHTI.

Löjtnant Zedtwitz hade emellertid samtidigt beslutat angripa Taipalsaari, och härav kom det sig, att strider nu utkämpades på två olika håll.

Zedtwitz hade föregående dag givit order, att 1. och 2. kompanierna jämte en pluton av 4. kompaniet och 2 maskingevär på kvällen skulle stå marschfärdiga. Ambulansen skulle följa med. Truppen färdades med slädar, nästan hela tiden över Saimens isar. Tidigt på morgonen befann den sig norr om Taipalsaari kyrkoby och steg av på Kirkkosaari vid Kurenlahti.

Sedan löjtnant Zedtwitz utsänt 2. kompaniet för att genom en kringgående rörelse söka sig fram till Jauhiala söder om kyrkobyn, där det skulle hindra fiendens reträtt, lät han sin anfallskedja rycka fram över Kirkkosaari mot de norr om kyrkobyn belägna backarna. Den mottogs med eld av de röda, som fattat posto på de höga backarna.

De vitas attack hade till en början framgång. Löjtnant Zedtwitz sårades vid middagstiden, men striden fortsattes under ledning av kompanichefen K. Kainuvaara. De vita nådde fram till Moiso backe utanför kyrkobyn och på högra flygeln till närheten av stranden. Men då kom underrättelse om de rödas anfall mot Partakoski jämte uppmaningen, att truppen skulle falla de röda i ryggen.

EN DEL AV SAVITAIPALE BATALJONS 2. KOMPANI.

MASKINGEVÄR I VAKTKEDJAN JÄMTE MANSKAP.

Med anledning härav avbröts anfallet mot Taipalsaari, och båda kompanierna återvände åt Partakoskihållet för att falla fienden i ryggen.

Under tiden hade en röd trupp på 800 man gått till anfall mot de vitas ställningar i Partakoski. Vid Kärnä utgjordes de vita huvudsakligen av 3. kompaniet och vaktkedjan var dragen längs linjen Kuolimo strand—Europantorppa—norra ändan av Kaijanlampi—Hinkkala—Kruskop.

Den vid Kaijanlampi förlagda posteringen motstod fiendens angrepp, men när de väster om landsvägen utställda vakterna retirerade, erhöll den av kompanichefen Justus Ripatti[1]), som förlagt sitt manskap i goda positioner, order att draga sig tillbaka till Kärnä. De vitas försvarskedja gick längs linjen Kuolimo strand—Pylkönniemi—Uusi Kärnälä—Kruskop. Ripatti fick bl. a. en del av 4. kompaniet till hjälp. Den vid pass 3 km långa kedjan bestod av följande trupper: ytterst till höger i Pylkönniemi Idensalmikompaniet (Antikainen), i centern två plutoner från 3. kompaniet, till vänster Puumalatruppen (Schlüter), samt ytterst på samma sida de andra plutonerna från 3. kompaniet jämte en del av 4. kompaniet (Kallio). Inalles räknade dessa trupper c:a 350 man.

Till en början var striden hetast på båda sidor om landsvägen mellan Kiesi gård och stranden. De röda disponerade här över artilleri, men när deras genombrottsförsök misslyckades, gingo de i stället till anfall mot de vitas vänstra flygel. Hit drogs under stridens lopp Antikainens kompani från Pylkönniemi till förstärkning. Slutligen blevo de vita herrar över situationen, som tidtals varit rätt allvarsam. De vita hade även utstått hot i ryggen, sedan en röd trupp företagit en kringgående rörelse och fördrivit vakterna vid Kruskop. Av denna orsak hade även Taipalsaaritruppen, kallats till hjälp, men förrän den hann rycka fram runt fiendens rygg hade de röda hunnit draga sig till-

[1]) Se bilden del IV, sid. 401.

baka. De vita koncentrerade sig igen i Partakoski. De rödas rapport visste endast berätta, att de inför den övermäktiga fienden nödgats retirera till sina gamla ställningar i Savitaipale kyrkoby. De visade icke härefter lust att framtränga mot S:t Michel, utan redde sig i stället att i Savitaipale mottaga de vitas anfall.

Under mars månad förekommo på denna frontdel endast rekognosceringar, av vilka en del djärvt utsträcktes ända fram till fiendens linjer. Chef för frontdelen var Bruno Jansson [1]).

Då man i den senaste striden varsnat, att Partakoski icke var tillräckligt säkrat, beslöt man förlänga fronten österut, i vilket syfte 1. kompaniet i början av april förflyttades till Solkeinkylä och några dagar senare till Olkkola samt 2. kompaniet först till Korhola och sedan till Kurhila. Särskilt viktigt var besättandet av Olkkola, emedan fienden svårligen skulle kunnat fördrivas därifrån, om han en gång hade satt sig fast där. Här sköt 1. kompaniet sin vaktkedja ytterligare ett par kilometer längre fram mot Taipalsaari kyrka. Några dagar senare förflyttades Kymmenedalens kompani och 4. kompaniet till Koskimies och Kruskop gårdar.

De vita företogo sedan rekognosceringståg från Partakoski till Taipalsaari och ända fram till Klemis.

På Savitaipale frontdel rådde en tid fullkomligt lugn.

Innan de vita hunnit varaktigt sätta sig fast i Olkkola, vilket skedde den 10 april, hade de röda försökt företaga en plundringsfärd till byn, men fördrivits av en liten trupp, som kallade sig för »Taipalsaari flygande kolonn». Okunniga om att byn var besatt av de vita, företogo de röda åter den 12 en liknande expedition, men blevo redan vid Haikkaanlahti by tillbakaslagen av de vitas vaktkedja.

Vid denna tid hade till chef för Savitaipale front utsetts svenske artillerilöjtnanten Förberg och till hans adjutant löjtnant Cronstedt. Löjtnant Förberg erhöll den 12 april till sin disposition två batterier 3 ½ tums kanoner, vilka fördes till Suomenniemi.

Den 13 april hade vid Haikkaanlahti ånyo uppstått skottväxling, och då de röda retirerade till Taipalsaari kyrkoby, angreps denna av de vita från Olkkola. Från Partakoski sändes till förstärkning ett maskingevär och från

[1]) Se bilden del IV, sid. 401.

SAVITAIPALE KYRKOBY.

Kurhila en pluton, vilken fick i uppdrag att kringgå kyrkobyn på norra och östra sidan och därpå angripa den från söder. Angreppet misslyckades.

Efter att följande dag ha erhållit en kanon från Villmanstrand, inledde de röda ett bombardemang, som fortsattes under den närmaste tiden. För övrigt förekommo vid Haikkaanlahti allt som oftast skärmytslingar med fienden.

Såsom vi redan tidigare omnämnt, blev detta s. k. Förbergs detachement genom en order av den 16 april ställt under östarméns befälhavare och sålunda avskilt från Savolaksgruppen. Dock återställdes redan den 21 den tidigare ordningen, men blott för att ånyo upphävas den 26, då detachementet slutgiltigt förenades med östarmén.

Överste Örnflykt utfärdade den 22 april följande order för Savitaipale front:

III. Truppavdelningen i Savitaipale bör:

1) i samband med östarméns allmänna offensiv i enlighet med av östarméns befälhavare utfärdade instruktioner bemäktiga sig Savitaipale och Taipalsaari samt avancera mot Villmanstrand;

2) utspana fiendens positioner och styrkeförhållanden i riktningarna Kiesilä—Luumäki och Kiesilä—Lemi—Pullila—Simola.

3) Vid första möjliga tillfälle söka ernå förbindelse med östarméns högra flygel.

Ehuru detachementet Förberg sålunda ovannämnda dag liksom de närmast följande hörde till Savolaksgruppen, anslöto sig dess operationer redan nu intimt till östarméns, varför även vår redogörelse för desamma uppskjutes.

2. HÄNDELSER PÅ KARELSKA FRONTEN.

1. Det allmänna läget 445—452. Truppernas uppdelning; XI bataljonens tillkomst 446. — Brist på artilleriammunition hos de vita 447. — En »flottilj» organiseras på de karelska vattnen 448. — Östarméns bildande 449. — De karelska truppernas indelning 449. — Fiendens styrkeförhållanden 451. — *2. Strider på Joutseno frontdel 452—467.* 3. regementets dislokation omkring den 15 mars 452. — De rödas försök att genombryta den vita fronten den 20 mars 453. — De vitas motanfall den 22 och 25 mars 454. — De rödas anfall under de sista dagarna i mars månad 459. — De vita gå den 5 april till anfall mot Jänhiälä och Joutseno kyrkoby 459. — De besätta Jänhiälä den 7 aprll 462. — De vitas anfall mellan den 7—14 april 462—466. — Frontdelens trupper reda sig att deltaga i östarméns offensiv 466. — *3. Strider på Antrea frontdel 466—481.* 2. regementets dislokation 466. — Utdragna och häftiga strider i riktningarna Oravala—Ahvola och Hannila 466. — Fientliga anfall den 20—22 mars 467. — Fortsättning av striderna på nämnda frontavsnitt 470. — De vita besätta höjden 56 den 12 april 474. — Strider på frontdelens vänstra flygel 477. — Fiendens försök att taga Heinjoki kyrkoby 479. — *4. Strider på Rautus och Valkjärvi frontdel 480—492.* 1. Operationer i Rautus före dess slutliga intagnlng 480—492. 1. regementets dislokation 480. — Fientliga trupprörelser mot Rautus kyrkoby; hjälptrupper anlända 481. — De vitas anfall och verksamhet i fiendens rygg den 25—26 mars 482. — Uppnådda resultat 491. — 2. Rautu station erövras definitivt 492—500. Cerneringstrupperna förstärkas 492. — Händelser före avgörandet 493. — De vitas anfall mot stationen den 4 april 496. — Seger och krigsbyte 499. — Betydelsen av slaget vid Rautus 499. —

3. Striderna på Valkjärvi och Kuusaa frontavsnitt 500—504. Strider i Valkjärvi i början av mars 500. — II bataljonen förlägges i Valkjärvi 502. — Händelser i riktningen Kuusaa 502. — De rödas anfall mot Valkjärvi den 27 mars 502. — Efter segern vid Rautus 503.

1. Det allmänna läget.

I medlet av mars hade man börjat genomföra den nya formeringen av de vita trupperna på tre regementen [1]). I den mån det på de olika frontdelarna gavs andrum mellan striderna, företogos de för ändamålet nödiga truppförflyttningarna. Sålunda bildades på karelska fronten 10 bataljoner. Men inom kort hade man här även en XI bataljon, vars uppkomst och utveckling erbjuda stort intresse i detta sammanhang.

Då man kunde befara, att fienden när som helst skulle företaga ett anfall över östra gränsen in i det vita Finland, och då från Vitahavs- och Öst-Karelen ljudit ständigt nya nödrop, hade tanken på dessa angränsande områdens befriande från det röda oket inställt sig. Företaget krävde dock vapen i tillräcklig mängd, och först sedan sådana ankommit, kunde man i högkvarteret tänka på att utrusta expeditioner för ändamålet [2]). En av dessa förbereddes bakom den karelska fronten. För ändamålet sammandrogos i Joensuu tre s. k. Nordkarelska skidkompanier, i Sordavala inövades ett kompani, ett maskingevärskommando utbildades dels i Sordavala, dels i Hannila, och ett litet sprängkommando (Jyväskyläbor) förberedde sig för sina blivande uppgifter i Kannikko. I alla dessa avdelningar hade

KARELSKA GRUPPENS STAB: HÄGGLUND (TILL VÄNSTER), SIHVO, AUER.

[1]) Se del IV, sid. 412.

[2]) Se närmare VI delen. Jfr även överbefälhavarens hälsningsord till alla karelare i Finland och Fjärrkarelen (IV delen, sid. 418).

man försökt få endast utvalt folk, och uppbrottet var bestämt att äga rum den 25 mars, till vilken dag man därför med feberaktig brådska sökte göra sig färdig.

Men saken tog en oväntad vändning.

Den offensiv, som fienden företog omkring den 10 mars, hade icke utsträckts till karelska fronten, vilken endast utgjorde en »defensiv front», såsom det hette den tiden på ledande rött håll[1]). De rödas uppmärksamhet var sålunda huvudsakligen riktad på den västra fronten, och stridsverksamheten i Karelen fortsattes i ställningskrigets form. Men sedan motgångarna på huvudfronten börjat, uppfordrades de röda trupperna i Karelen den 19 mars att företaga kraftiga anfall, på det att de vita icke måtte kunna från denna front draga trupper till Tammerfors[2]). Av denna anledning började de rödas och ryssarnas verksamhet på de olika karelska frontdelarna att bliva livligare omkring den 20.

VID ANTREA STATION.

Då striderna här tilltogo i häftighet och de vitas front började vackla samt kapten Sihvo rapporterade, att han nödvändigt behövde hjälp, var överbefälhavaren tvungen att till karelska fronten sända den för Öst-Karelen avsedda frikåren. Av denna bildades XI bataljonen, vilken införlivades med 2. regementet och till vars chef utsågs jägarlöjtnant Evert Ekman. Härefter var bataljonens öde bundet vid Antreafronten.

Då fiendens artilleri blev allt starkare och han därtill hade ammunition i obegränsade mängder, hade de vita på den karelska fronten under den närmast följande tiden att utstå en tröstlös kamp i ammunitionsbristens tecken. De obetydliga granatförråd, varöver den vita armén disponerade, behövdes vid Tammerfors och räckte icke till för Karelen. Dock höllo de vita trupperna här stånd trots motigheter och stora förluster; även den viktiga erövringen av

[1]) Se del IV, sid. 421.

[2]) Samma metod tillämpades även på den vita sidan.

E. SANDSTRÖM.

HJ. RAATIKAINEN.

A. HOUNI (HIRVELÄ).

Rautus ägde rum under sådana betingelser. Då Tammerfors' intagning lät vänta på sig, fördröjdes även i annat avseende hjälpsändningarna österut. Dock hade 2. tunga artilleribatteriet sänts till Karelen, där det spelade en stor roll såväl vid Rautus som vid striderna på frontdelen Ahvola—Hannila.

Av övriga åtgärder, som under detta skede vidtogos på karelska fronten, må nämnas iordningställandet av en »flottilj» på de karelska vattnen.

Härmed avsåg man ursprungligen icke inledande av några egentliga sjöoperationer, utan blott en förstärkning av landfronten. Man fruktade nämligen, att karelska fronten en dag kunde brista, och av denna anledning ville man sönderbryta Vuoksens is, för att fienden icke över den skulle kunna passera strömmen. För ändamålet hade karelska gruppens chef den 1 mars givit den vid fronten tjänstgörande sjökaptenen J. F. Salvén i uppdrag att samla alla i Vuoksen befintliga farkoster för uppbrytande av isen. Överbefälhavaren utnämnde sedan kapten Salvén till »chef för Saimen-, Vuoksen- och Ladogavattnens flottilj».

Inom kort omfattade »Vuoksenflottan» 9 ångfartyg, 3 motorbåtar och 23 pråmar. Sedan dessa undergått nödig vinterreparation, kunde man redan den 10 vidtaga med isbrytningen. Där fartygen icke kunde med egen kraft tränga genom isen, söndersågades den med handkraft[1]). Den 20 mars var en 25 km lång ränna öppnad mellan Antrea och Jääskis samt en annan på 13 km mellan Antrea och Kuparsaari. Den 4 april hade härtill kommit den 45 km långa rännan mellan Kuparsaari och Pölläkkälä.

[1]) Förutom besättningen (100 man) voro här 70 arbetare, 100 fångar och 40 frivilliga sysselsatta.

Självfallet hade redan vid denna tid flottan kunnat börja användas för dess egentliga ändamål, d. v. s. för transport. Åboarna kring Vuoksen hade aldrig varit med om en så tidig sjöfart. Vilka tjänster flottan gjorde exempelvis vid truppförflyttningarna den 23—25 april och även senare ända till den 1 juni, då den upplöstes, framgår av de statistiska uppgifterna [1]). Till flottbefälet hörde ingeniörfänriken O. Pöysti och marinfänriken L. Thuring, något senare marinfänrik T. Jaakkola och ingeniörfänriken A. Holmgren.

Saimaflottan bildades av aktiebolaget Tornators ångare, med vilka man kunde öppna en ränna från Vuoksenniska ut på Saimen, och av motorfartyg, som tagits från ryssarna. Härigenom hindrades de röda att anfalla över Saimen och möjliggjordes trupptransporter till Villmanstrand. Såsom underbefälhavare tjänstgjorde här till en början fänrik Mansnerus. Försvaret av Ladogas stränder planlades redan i medlet av april av löjtnanterna Salvén och A. Sourander.

Såsom vi redan i samband med krigshändelserna i Savolaks omnämnt, ställdes den 8 april alla mellan Päjäne och Ladoga opererande trupper under högsta befäl av generalmajor Toll (Löfström), vars uppehållsort blev Elisenvaara. Härefter började man efterhand genomföra de planer, som avsågo Karelska näsets besättande. Då emellertid överstelöjtnant Sihvo ända dittills varit karelska frontens t. f. befälhavare, anhöll han den 9 april om besked från högkvarteret rörande gränserna för hans befogenhet och vilka trupper skulle underlyda honom. Generalmajor Toll fick i uppdrag att giva överstelöjtnant Sihvo nödiga upplysningar i enlighet med den instruktion han själv mottagit. Ytterligare meddelades generalmajor Toll, att överstelöjtnant Sihvo skulle föra befäl över alla dåvarande karelska trupper och för den händelse, att krigsoperationerna toge större omfattning, över varje grupp, vari hans egna trupper utgjorde huvudbeståndsdelen.

Den omgruppering av de karelska trupperna, vilken började vid pass den 15 mars [2]), genomfördes småningom. Under tiden 15 mars—18 april försvarades sålunda Karelen av följande trupper:

---

[1]) Under de nämnda dagarna transporterades med fartygen 12,500 man, 1,000 hästar och vid pass 1,500 ton krigsförnödenheter. För hela den tid flottan var i verksamhet voro motsvarande siffror: 24,000 officerare och soldater, 2,500 hästar, 2,200 ton krigsmateriel och över 12,000 civila resande.

[2]) Se del IV, sid. 412—413.

1. regementet (G. Elfvengren): I bataljonen (U. K. Sihvonen): 1. (J. E. Sainio), 2. (H. Vähäsalo), 3. (V. Brander) och 4. kompaniet (G. Rundberg); II bataljonen (V. Aschan, E. Pekkanen, J. Mättö): 1. (J. Mättö), 2. (E. Happonen) och 3. kompaniet (K. J. Skogström); III bataljonen (H. Lindberg, V. Läheniemi): 1.—4. kompaniet (V. Läheniemi, A. Hynninen, A. Nissinen, A. J. Pesonen, E. Männikkö och E. Siira); därtill kavalleri och ett maskingevärskompani.

2. regementet (O. Kuula): IV bataljonen (A. Salminen): 1. (V. Tosurinen), 2. (V. Kinnunen), 3. (J. Uski) och m. g.-kompaniet (M. Riipinen); V bataljonen (V. Strömberg, J. Närvänen): 1. (K. Raunio), 2. (E. Villa), 3. (E. Pelkonen) och m. g.-kompaniet (H. E. Slunga); VI bataljonen (V. Hämäläinen): 1. (V. Nikoskelainen), 2. (E. Durchman) och 3. kompaniet (E. Engberg); X bataljonen (E. Heimolainen): 1. (V. Kunnas), 2. (A. Manninen), 3. (V. Snellman, E. Salomaa) och m. g.-kompaniet (Y. Fagerlund); XII bataljonen (Evert Ekman, A. Pelkonen): 1. (O. E. Karttunen), 2. (E. Kaulio), 3. (Y. Tahvanainen), 4. (P. Laine) och m. g.-kompaniet (I. Järveläinen); samt 1. och 2. maskingevärsavdelningarna (V. Koljonen, H. Vakkilainen).

3. regementet (K. Kuokkanen, senare *A. Ståhlberg):* I bataljonen (V. Raatikainen, senare V. Strömberg, A. Houni): 1. (R. Ekholm), 2. (I. Airaksinen) och 3. kompaniet (U. Hyvönen); II bataljonen (E. Astola): 1. (U. Mäkinen), 2. (V. Tosurinen) och 3. kompaniet (Y. Nykänen); III bataljonen (Hj. Raatikainen, senare E. Sandström): 1. (A. Liljander), 2. (A. Kumlin) och 3. kompaniet (U. Zimmerman). Till regementet hörde ytterligare en kavalleriavdelning (T. Kotivirta), en maskingevärsavdelning (S. Niukkanen) och ett flygande kompani (E. Parmanen) samt ett reservkompani (E. Lahdensuu).

Dessutom funnos — bortsett från de under utbildning stadda jägarformationerna — i Karelen följande specialavdelningar:

1) *Karelska dragonregementet* (Weckström): 1., 2. och 3. skvadronen, vilka inövades i Joensuu;

2) 2. flygstationen (von Clausen-Kaas); och

3) *Karelska artilleriet*, vartill i medlet av april hörde följande batterier: i Antrea 19. batteriet (J. Schleutker[1]) och 2. tunga batteriet (L. Pohjanheimo) samt 2 skeppskanoner; i Kannikko—Rahikkala 6. fältbatteriet (G. E. Haeger); i Ahvola 5. fältbatteriet (I. Pipping); i Ora 1. fältbatteriet (Idänpää-Heikkilä); i Imatra—Rautus 1. karelska tunga batteriet (P. Inkinen); i Valkjärvi en kanon (P. Närhi); i Hannila ett pansartåg (K. Svensson). Ytterligare funnos 4 bombkastare, av vilka 2 överlämnats åt 3. och 2 åt 2. regementet. Artilleriammunitionsbristen var under vissa tider skriande: Den 4 april funnos i positionerna inalles 659 och i reserv 1,525 projektiler; den 17 i samma månad voro motsvarande tal 410 och 1,030.

Den 10 april beräknades de karelska infanteriregementenas styrka vara följande:

	i rullorna	vid fronten
1. regementet	2,080 man	1,575 man
2. »	3,408 »	2,365 »
3. »	1,929 »	1,461 »
Summa	7,417 man	5,401 man

1) Se bilden i del III, sid. 418.

Det är svårt att skapa sig en helhetsbild av fiendens styrka, då hans koncentrationsplatser befunno sig på så många håll och förstärkningar kommo och andra trupper lämnade de olika frontavsnitten.

Mot Joutseno frontdel hade i medlet av mars en fientlig styrka på c:a 2,000 man, bland vilka även marinsoldater förekommo, koncentrerats i Villmanstrand. De hade 2 grova kanoner och 2 maskingevär. I slutet av mars stodo i Joutseno 1,500 rödgardister med 8 maskingevär och 4 kanoner samt i Penttilä 600 man med 2 maskingevär och 2 kanoner.

De röda trupper, som hotade Oravala—Ahvola och Hannila avsnitt av Antrea frontdel, beräknades i slutet av mars utgöra vid pass 4,900 man, av vilka 3,500 man med 8 maskingevär befunno sig på det förra och 1,400 man med 8 maskingevär, 3 kanoner och 1 pansartåg på det senare frontavsnittet.

I Pullila var fiendens styrka några hundra man och 2 kanoner; i Näätälä stodo 500 man med 4 maskingevär och 3 kanoner samt i Rajaharju 200 man. I Kuusaa hade sammandragits vid pass 1,000 man och 4 kanoner.

Vid tiden för de viktigaste tilldragelserna i Rautus—Valkjärvi hade fienden koncentrerat på detta frontavsnitt c:a 4,000 ryssar och röda.

Vid banan Petersburg—Viborg, särskilt i Kuokkala, Terijoki, Raivola och Kämärä, hade starka fientliga styrkor förlagts, och längs banlinjen voro posteringar tätt utställda.

Ehuru de röda icke ännu anade, vad som var i görningen bakom den vita fronten, ansågo de i medlet av april det nödvändigt att erhålla förstärkningar från Ryssland för att upprätta det sista försvaret i östra Finland.

Sålunda erhöllo kamraterna Svetsjnikov och M. Turkia den 14 april fullmakt att tillsammans vidtaga åtgärder för erhållande av hjälptrupper till karelska fronten. Endast samfällt kunde de, när de för nämnda ändamål uppehöllo sig i Ryssland, »framställa förslag, fatta beslut och träffa överenskommelser». Men dessutom sändes till Petersburg Eino Rahja med fullmakt att besöka ryska ämbetsverk och utfärda dagorder och bestämmelser för Petersburgs finska röda garde. T. o. m. i Moskva bosatta finnar uppfordrades att lämna röda gardet hjälp.

Vid samma tid, d. v. s. från den 15 april, började man försätta Viborg i försvarsskick.

A. STÅHLBERG. †

Fienden hade alltjämt en avsevärd hjälpkälla i de vapen- och ammunitionsförråd, som funnos i Viborgs fästning. Ur förteckningen framgår, att varje vecka från dem utdelades tusentals gevär och avsändes flera vagnslaster ammunition till fronten.

2. *Strider på Joutseno frontdel*[1]).

Sedan 3. karelska regementet, vilket skulle försvara Joutsenofronten, bildats i medlet av mars, förlades 50—60 man därav i Lipiälä skogsby, medan de övriga trupperna befunno sig i Suokumaa och Kuurmanpohja. De röda hade på denna frontdel besatt Nevala och Ravattila byar. Den 17 mars förstärkte de vita sin förpost i Jänhiälä, sedan underrättelse inlöpt om att nya röda trupper ankommit till Joutseno kyrkoby.

Till Villmanstrand hade, såsom tidigare nämnts, anlänt chefen för 1. regementets II bataljon inom Helsingfors röda garde, Juho Airaksinen. Han hade beslutit att från detta håll rikta ett anfall mot de vita, sedan det ingenting blivit av generaloffensiven den 10 mars. Först den 20[2]) var han dock färdig att skrida till attack.

Den 19 på kvällen höll Airaksinen tillsammans med bataljonscheferna en överläggning, vid vilken han framställde sin plan. Enligt denna skulle anfallet insättas uteslutande på den övre Vuoksenfronten och riktas längs landsvägen genom Jänhiälä by, Korvenkylä och Vuoksenniska ända till Imatra. Efter att hava övergått Imatra ärnade han rycka vidare över Ruokolaks kyrkoby och uppbryta järnvägslinjen norr om Antrea för att hindra de vita att undkomma.

JÄNHIÄLÄ FOLKSKOLA.

[1]) Jfr Eino I. Parmanen: »Vapaussodan tapahtumat Karjalan armeijakunnan III ryk. toiminta-alueella», Borgå, 1924.

[2]) Se del IV, sid. 421, noten.

DE VITAS FÖRSKANSNINGAR I KORVENKYLÄ.

Däremot skulle intet anfall företagas i Penttilä och Kuurmanpohja byar, utan blott en häftig eld underhållas.

Sedan förslaget enhälligt godkänts, fattades vid mötet beslut om truppernas fördelning, och envar av dem tilldelades av Airaksinen sitt särskilda uppdrag.

Medan en del av de röda trupperna den 20 på morgonen i enlighet med ovannämnda plan vid Kuurmanpohja och Hiirensilta företogo skenanfall, vilka avslogos, gjorde Airaksinen med huvudstyrkan kl. 9.30 f. m. en attack mot Jänhiälä by, där folkskolan besköts med en kanon och maskingevär. Här hade de vita blott en förpost, som nödgades retirera till Pellisenranta, och de röda besatte byn. Nu anlände till Pellisenranta jägarmajor A. Ståhlberg, och sedan han här kvarlämnat en del av sin trupp för att skydda frontens högra flygel, ryckte han med sin huvudstyrka fram till vägen Korvenkylä—Jänhiälä, där II bataljonens 1. kompani inväntade honom med 2 maskingevär. Med dessa trupper avancerade han mot Jänhiälä. Då spetsen befann sig vid pass 2 km. från byn, öppnade fienden maskin- och infanterigevärseld. En häftig strid uppstod mellan de röda, vilka utgjordes av trupper från Helsingfors, och den framträngande vita kedjan. Ståhlbergs trupper nådde ända fram till byns utkant, men efter

JAAKKO PELLINENS GÅRD I PELLISENRANTA.

TORNIMÄKI BACKE, BELÄGEN MELLAN JÄNHIÄLÄ OCH KORVENKYLÄ; RÖD OBSERVATIONSPUNKT UNDER BOMBARDEMANGET AV KORVENKYLÄ 26—27. III.

mörkrets inbrott återvände de till Korvenkylä.

Under tiden hade de röda öppnat artilleri- och maskingevärseld mot Korvenkylä på ungefär 1 km:s avstånd. Likaså närmade de sig Meltola, som de vita likväl redan hunnit besätta. Fienden återvände till Jänhiälä utan att våga sig på ett anfall.

Resultatet av de rödas framstöt blev sålunda endast, att Jänhiälä av dem besatts. Airaksinen sökte bortförklara sitt misslyckande, men redan följande dag meddelade »överbefälhavaren» Rantala honom, att trupperna krävde hans avsättande.

Självfallet strävade de vita efter att snarast möjligt få fienden fördriven från Jänhiälä, synnerligen som man visste, att han förberedde ett anfall därifrån mot Korvenkylä.

Redan den 22 företogo de vita ett anfall mot Jänhiälä för att behålla initiativet i sina händer. Major Ståhlberg förde tidigt på morgonen 2. kompaniet och en del av 3. kompaniet mot nämnda by. Anfallet understöddes av en kanon.

De röda, bland vilka även många ryssar märktes, hade fattat posto i löpgravar. De innehade 3 kanoner och flera maskingevär. Sedan de vita uppställt sin kanon på lämplig plats, började de bombardera folkskolan, där de rödas stab var inrymd, ävensom den fientliga kedjan. Striden var häftigast kl. 8—9 på morgonen. Fienden besköt med sina kanoner de vitas artilleriställning. Enär fienden visade sig övermäktig, fingo de vita slutligen order att retirera till Korven-

NEVALA BY.

R. EKHOLM.

U. HYVÖNEN.

I. AIRAKSINEN.

kylä. Spanare kvarlämnades likväl i närheten. De vita höllo linjen Tiuruniemi—Korvenkylä—Meltola besatt.

Följande natt företogo de röda ett motanfall mot Korvenkylä, men drevos tillbaka av artillerield.

Jägarmajor Ståhlberg beslöt den 26 mars gå till anfall för att bemäktiga sig Jänhiälä och övriga byar i Joutseno socken. II bataljonen[1]) skulle genom en från Korvenkylä och Pellisenranta företagen frontattack erövra Jänhiälä. Under tiden skulle I och III bataljonerna, efter att hava säkrat sig för anfall från Penttilä och Seppälä, tåga mot Nevala och Ravattila. Sedan dessa byar besatts, skulle Joutseno kyrkoby omringas och de rödas flykt västerut därigenom hindras.

Det planlagda frontanfallet uppsköts av den anledningen, att kompanierna icke i tid framkommo till sina utgångsställningar. Slutligen var dock striden i full gång. Det var 1. och 3. kompanierna (under befäl av Astola och Nykänen) som voro i elden, medan 2. kompaniet (Tosurinen) hade till uppgift att kringgå den fientliga ställningen. Till detta kompani hörde en mängd nykomlingar, vilka grepos av pa-

Foto W. Winter, 1924.

KUURMANPOHJA FOLKSKOLA.

[1]) Bataljonernas ordningsnumror voro VII—IX, men de kallades här I—III.

U. MÄKINEN.

V. TOSURINEN.

Y. NYKÄNEN.

nik, då de utsattes för fiendens maskingevärseld, och skingrade sig. Truppen samlades dock åter i Korvenkylä, därifrån den sändes att förstärka fronten vid vägen Korvenkylä—Jänhiälä. De vitas kedja började nämligen vid Lahti gård på Saimens strand och slutade söder om nyssnämnda väg. Men deras försök att tränga framåt lyckades ej, då fienden här förfogade över 3 kanoner och 6 maskingevär. Vid Pellisenranta, i riktning mot Jänhiälä, försökte Nykänen föra sitt kompani över ett kärr, men lyckades ej. Därigenom kom löjtnant Astola under sin framryckning mot Jänhiälä att för mycket isoleras från de övriga trupperna. När som helst kunde de fientliga styrkorna angripa honom i ryggen. Dessutom hade fienden undanträngt de vita styrkor, vilka sänts ut på skogsvägar, och hotade Korvenkylä, vilket blott försvarades av en obetydlig trupp. En häftig maskingevärs- och i synnerhet artillerield riktades mot byn, i vilken 3—4 gårdar redan antänts. Skyndsam hjälp var av nöden.

DR SALONIUS' MASKINGEVÄRSAVDELNING. (DR SALONIUS SITTANDE TILL VÄNSTER.)

A. LILJANDER.

S. NIUKKANEN.

E. LAHDENSUU.

Löjtnant Astola fick order att retirera från Jänhiälä och Nykänen från Pellisenranta [1]). Även kallades ett par kompanier till undsättning från Kuurmanpohja.

Sedan de första förstärkningarna anlänt, lyckades man avvisa det fientliga anfallet, och en fortlöpande kedja drogs från Tiuruniemi till Korvenkylä och därifrån vidare till Meltola. Major Ståhlberg följde hela tiden med striderna, i det han förflyttade sig från den ena stridsplatsen till den andra och gav sina order.

Emellertid hade III bataljonen (Sandström) och en del av I bataljonen (Raatikainen), inalles 350 man med 3 maskingevär, under befäl av jägarlöjtnant K. H. Kuokkanen ryckt ut från Kuurmanpohja kl. 5 på morgonen

[1]) Vid reträtten från Pellisenranta hade fyra grupper, vilka stodo ytterst på vänstra flygeln, icke fått del av ordern, och förblevo ända till skymningen i sina ställningar. Av dem blevo 27 tillfångatagna och mördades — med undantag av 5 — senare i Villmanstrand.

SUOKUMAA BY.

för att över Suokumaa och Lipiälä avancera mot Ravattila. I Kuurmanpohja hade kvarlämnats blott 100 man. Efter ankomsten till Lipiälä redde sig Kuokkanen att gå till anfall.

Som förtrupp gick ett kompani från Veikko Raatikainens bataljon jämte ett maskingevär. Så följde Jääskisborna under befäl av djurläkaren Aarne Kumlin. Vid passerandet av ett öppet fält utsattes de för de rödas eld, men de kastade sig i sina vita kåpor hastigt till marken. Slutligen framkom maskingeväret, som sköttes av doktor Salonius, och detta öppnade eld mot den sandås, där de röda intagit ställning. Ytterligare fördes 2 andra maskingevär fram till platsen.

SIMANAINENS GÅRD I KORVENKYLÄ.

Slutligen utfärdade löjtnant Kuokkanen anfallsorder, varpå de vita stormade fram mot fienden, medtagande sina maskingevär. De röda uthärdade icke attacken, utan flydde mot Konnunsuo. Sålunda kunde Ravattila skola besättas. Då trängen blivit långt efter, kunde man icke genast marschera till Joutseno, såsom meningen varit, utan rastade några timmar i Ravattila. Medan truppen här inväntade underrättelser från Korvenkylä, började fienden från Penttilä angripa Ravattila med tillhjälp av två kanoner och tre maskingevär. De vita intogo fördelaktiga positioner, och en häftig skottväxling begynte. Fienden var såväl till numerär som beväpning den starkaste parten. De vitas avsikt var att försvara sina ställningar ända till kvällsskymningen för att då obemärkt draga sig tillbaka. Men då fienden under tiden hade försökt omfatta Korvenkylä, kom till Ravattila order från regementschefen Sihvo, att man skulle skyndsammast återvända till Imatra, där förstärkningar behövdes. Truppen drog sig även tillbaka, ett kompani i sänder, och gjorde detta så obemärkt, att fienden bombarderade ställningarna ännu två timmar efter det de sista lämnat desamma. De vitas förluster i denna strid stego till 45 man (7 stupade och 38 sårade); några säkra uppgifter om de rödas förluster föreligga ej.

Foto W. Winter, 1924. HAIKAANVUORI. KUKKONEN.

HIIRENSILTA.

Ännu den 27 utkämpades en häftig strid om Korvenkylä, men fienden förmådde icke bryta den vita fronten.

De vita nödgades skjuta sparsamt med sin kanon, enär brist rådde på ammunition.

Den 30 på kvällen inledde de röda strider på fronten Littula—Kuurmanpohja, varvid de riktade sitt anfall främst mot Hiirenmylly. Detta blev deras sista misslyckade — även häftigaste — försök att tränga fram på detta håll. Sedermera försiggick här i nära nog en månads tid endast skottväxling, tills de vita skredo till sin avgörande offensiv.

I början av april hade major Ståhlberg beordrats att åter börja utveckla aktivitet och beslöt sig därför för en attack, vilken skulle företagas den 5 enligt följande plan: de fientliga ställningarna i Jänhiälä skulle tagas genom ett anfall mot nämnda by, vilket skulle ske dels från linjen Rauha—Korvenkylä, dels i de rödas rygg längs skogsvägen mellan Jänhiälä och Joutseno kyrkoby. Den senare trupprörelsen skulle utföras under major Ståhlbergs eget, den förra under löjtnant Astolas befäl.

Enligt vad bönder i Jänhiälä by, fångar och andra senare visste meddela, hade fienden till sin disposition en styrka av 1,500—2,000 man[1]), 8 kanoner och 10—12 maskingevär.

Foto W. Winter, 1924.

PENTTILÄ NYKTERHETSFÖRENINGS HUS.

[1]) Uppgifterna variera.

TURISTHOTELLET VID IMATRA.

I Joutseno kyrkoby stodo c:a 150 man. De röda väntade samma dag förstärkningar från Villmanstrand.

Den 5 april kl. 5.10 på morgonen tågade I bataljonen jämte 12 kavallerister och 7 maskingevär samt träng under major Ståhlbergs befäl ut från Meltola by längs vintervägar genom skogarna mot stora landsvägen mellan Jänhiälä och Joutseno kyrkoby. Dessförinnan hade utsänts ett flygande kompani för att besätta Roiso och Vesikkola skogsbyar, enär man visste, att i Leppälä stod en röd styrka på c:a 180 man.

Då de vita icke kände till vintervägarna genom skogarna, kommo trupperna att göra besvärliga omvägar i djup och lös snö. Till följd härav framkommo de till landsvägen Jänhiälä—Joutseno mycket senare än meningen varit. De uppnådde den först kl. 12.30 på dagen vid det s. k. Hinkanranta.

Här placerades en pluton för att säkra ställningen mot Joutseno, och de övriga trupperna började under major Ståhlbergs ledning avancera mot Jänhiälä by, varest de överraskade de röda, vilka som bäst hade ställt till dans, och besatte ett antal gårdar. Men fienden satte sig till häftigt motvärn, och en häftig strid uppstod, i vilken även kanoner kommo till användning på de rödas sida. De vita hade redan nått fram till närheten av folkskolan, belägen på en brant backe, vilken erbjöd försvararna en utmärkt position. De röda trupper, vilka försökte från Joutseno bringa sina kamrater hjälp, blevo tillbakaslagna av den vita säkringsplutonen. Från av-

STATSHOTELLET VID IMATRA.

snittet Korvenkylä—Tiuruniemi hade två kompanier av II bataljonen under befäl av löjtnant Astola kl. 7 på morgonen tågat ut i riktning mot Jänhiälä. I närheten av Pellisenranta fördrevos fientliga posteringar, men vid ½ 1-tiden mötte kompanierna en häftig maskin- och infanterigevärseld, som riktades mot dem från Tornimäki backe i närheten av Jänhiälä. Under oavbruten kamp avancerade de likväl långsamt mot Jänhiälä, och vid mörkrets inbrott befunno de sig på knappt en kilometers avstånd från folkskolan, vilken fortfarande ansattes av major Ståhlberg. Då förbindelse icke erhölls mellan Astolas och Ståhlbergs trupper, sändes II bataljonens tredje kompani ytterligare från Korvenkylä för att utfylla mellanrummet mellan dem, dock utan åsyftat resultat.

Foto W. Winter, 1924.

PORO GÅRD I KUURMANPOHJA. VIT STAB.

Under tiden hade mörkret inbrutit. Trupperna voro medtagna såväl av den långa marschen som av den i 7 timmars tid fortsatta kampen. Stämningen var tryckt till följd av att flera chefer stupat eller sårats, och av de 7 maskingevären fungerade slutligen endast 2. Då man dessutom kunde befara fientliga anfall i ryggen från Ravattila och Joutseno kyrkoby, ansåg sig major Ståhlberg under sådana förhållanden icke kunna övernatta i de intagna positionerna, och gav trupperna order att återvända till sina gamla ställningar på linjen Meltola—Korvenkylä—Tiuruniemi.

I striden hade stupat 22 vita och sårats 87. Bland de stupade befann sig bataljonschefen Paul Veikko Raatikainen, medan två kompanichefer — J. Airaksinen och R. Ekholm — och två vicekompanichefer samt ett par plutonchefer sårats. Den norska ambulansen, som den 5 an-

RYSSARNAS LÖPGRAVAR I PENTTILÄ.

RAVATTILA FOLKSKOLA.

lände till Imatra, hade genast fullt upp med arbete[1]).

De rödas förluster voro enligt deras eget meddelande 88 man.

Trots att striden blev oavgjord, hade de vitas oväntade anfall verkat demoraliserande på de röda. Följande dag utrymde de nämligen Jänhiälä by fullständigt.

De rödas rapporter visste meddela om dessa händelser följande:

1. Den 5 april. Från Villmanstrand rapporteras: På Imatrafronten började fienden röra på sig den 5 på morgonen, och längre fram på dagen lyckades han avbryta vår förbindelse med vår huvudstyrka. Vi utsände *ett nyss från fängelset mobiliserat kompani*[2]) (som antog namnet jägarna), och detta skred till attack mot fienden i hans rygg. Genast i början förlorade jägarna sin chef och två man stupade och fyra sårades. De kämpade tappert och drevo fienden på flykten, varigenom förbindelsen med våra huvudtrupper kunde återupprättas.

2. Den 6 april. I den i går utkämpade striden angrepo slaktarna Jänhiälä från alla håll, beslutna att till varje pris erövra byn. För anfallet disponerade fienden över nio kulsprutor, en kanon och c:a 1,200 man, alla utrustade med gevär. Med kanonen avlossade slaktarna 20 skott utan att tillfoga våra trupper några förluster. Efter en 12 timmars strid måste fienden retirera, varvid han efterlämnade en mängd stupade. De våra förblevo situationens herrar. På vår sida stupade 36 och sårades 52.

I dag på eftermiddagen drog sig vår trupp till Joutseno kyrkoby med anledning av att ställningen i Jänhiälä var ofördelaktig. Förstärkningar och ammunition behövas, på befälspersoner råder brist.

Då major Ståhlberg erfarit, att fienden föregående kväll lämnat Jänhiälä, besatte han byn den 7.

Från Jänhiälä avancerade de vita ytterligare vid pass 3 km mot Joutseno kyrkoby. Här formerades skyttelinje längs Karsturanta udde och tvärs över landsvägen ända till Pätilä by. På denna linje förlades I och II bataljonerna i sin helhet. En del av det flygande kompaniet höll Vesikkola by besatt och förmedlade sålunda förbindelsen med trupperna i Pätilä och Lipiälä byar.

---

[1]) Se del IV, sid. 145 f.

[2]) Vår kursivering. Detta kompani försenades dock och fick ej tillfälle att deltaga i striden, men råkade väl i skottväxling med egna trupper.

För artilleriet utsågs på Karsturanta en lämplig position, till vilken 2 kanoner fördes den 8 på morgonen.

De röda hade sina positioner i Joutseno kyrkoby och Honkalahti. Kl. 6 på morgonen den 8 april började man bombardera Honkalahti arbetarförenings hus, där de röda voro inkvarterade. Dessa besvarade elden, och den sålunda uppkomna skottväxlingen fortfor hela dagen.

Major Ståhlberg förberedde till den 10 april ett nytt anfall i avsikt att intaga Nevala och Ravattila byar och därigenom avbryta de rödas förbindelse mellan Joutseno kyrkoby och Penttilä. Följande uppgift bleve sedan att taga nämnda kyrkoby.

Anfallsplanen omfattade följande truppförelser:

Från I och II bataljonerna skulle två kompanier med 6 maskingevär över Vesikkola gå till anfall mot Ravattila; major Ståhlberg skulle själv föra befälet här.

Från III bataljonen skulle två kompanier med 2 maskingevär över Lipiälä söka tränga fram till Nevala och ett kompani gå till anfall på frontavsnittet Hiirensilta—Einola; befälet skulle här föras av kapten Sandström.

Från I och II bataljonerna skulle ett kompani jämte ett reservkompani, 2 maskingevär och 2 minkastare öppna eld mot Joutseno, varvid artilleriet i Pätilä skulle medverka; chef: Ensi Lahdensuu.

Den 10 april tågade kapten Sandström med två kompanier från III bataljonen mot Nevala, där likväl ingen fiende påträffades. Därpå fortsatte han med ett kompani sin framryckning mot Ravattila, vilket inom kort även angreps av major Ståhlberg från Vesikkolahållet. Striden blev allt häftigare, tills de röda tvungos utrymma Ravattila, varvid de även nödgades lämna ett maskingevär efter sig. Då en röd trupp sökte från Leppälä tränga fram till Nevala, skyndade Sandström att mota den och tvang den även till reträtt. Han placerade därefter sina maskingevär på de motliggande kullarna, medan de röda med sina maskingevär och kanoner intogo positioner på andra höjder.

Under tiden avancerade major Ståhlberg vidare över Anola, Virkkilä, Eiskola och Karjalainen byar. Men löjtnant Astola, som företog en kringgående rörelse mot Joutseno kyrkoby i avsikt att nå fram till stenmuren kring kyrkan, fick emot sig i skogen en överlägsen fientlig styrka, och hans framryckning hejdades. I stället trängde major Ståhlberg över Virkkilä by vidare fram till Alapappila prästgård, som besattes. Då denna antändes och de röda företogo häftiga anfall, nödgades de vita draga sig tillbaka till Virkkilä, därifrån

RUINERNA AV JOUTSENO PRÄSTGÅRD (ALAPAPPILA).

de, hotade att bliva kringgångna, ytterligare måste retirera till Ravattila och Nevala, vilka byar förblevo i deras händer, trots att fienden även här trängde på.

Under dagens lopp hade Ensi Lahdensuu jämlikt order framträngt till Ruhanainen ås och därifrån till Joutseno kyrkoby, som han delvis besatt. Hans minkastare och det i Pätilä förlagda artilleriet hade gjort de röda betydande förfång. Men då de vita på alla andra håll retirerat, måste även han efter därom mottagen order draga sig tillbaka från byn.

De vita förlorade i dessa strider 36 man som stupade och sårade.

Följande dag underhöll fienden häftig eld längs hela Joutsenofronten, varvid Ravattila, Nevala, Pätilä och Karsturanta bombarderades.

Den 12 april företog kapten Sandström på order av major Ståhlberg över Suokumaa by ett anfall mot Leppälä; han hade till sitt förfogande 2 kompanier och maskingevär. En pluton kvarlämnades dock för att skydda de förra ställningarna. I den öppna terrängen framför byn pågick striden hela dagen, men på grund av fiendens övermakt kunde byn icke tagas. Kompanichefen A. Kum-

3. KARELSKA REGEMENTETS III BATALJONS 1. KOMPANI.

lin, som utsänts för att möta en fientlig styrka, vilken ryckte fram från Penttilä för att undsätta de röda i Leppälä, blev svårt sårad [1]). Följden blev, att 3. kompaniet drogs tillbaka till Kuurmanpohja och 2. kompaniet till Nevala. Från det förstnämnda kvarlämnades en pluton i Suokumaa.

Efter att föregående dag hava rekognoscerat fiendens ställningar vid Honkalahti beslöt major Ståhlberg den 14 april företaga ett anfall mot dessa för att splittra fiendens krafter och sålunda minska trycket på Pätilä och Ravattila.

Kl. ½ 8 på morgonen framryckte major Ståhlberg med delar av I bataljonen, 2 maskingevär och 2 minkastare emot Joutseno kyrka mellan Karsturanta udde och Joutseno landsväg. Då hans högra flygel vid Karsturanta ej kunde nämnvärt avancera tillföljd av fiendens eld, sände major Ståhlberg t. f. kompanichefen gefreitern Hj. Raatikainen med en pluton och ett maskingevär som förtrupp till Torvelanmäki backe; fronten kom sålunda att gå från den mitt emot Karsturanta belägna udden till nyssnämnda backe. Sedan Raatikainens maskingevär ohjälpligen råkat i olag och då minkastaren icke nådde fram till prästgården, beordrade major Ståhlberg honom att intaga ställning på 250 meters avstånd från prästgården, medan huvudstyrkan skulle gå till anfall utför backen. Raatikainen avancerade över den öppna terrängen till den anvisade platsen, men hans förluster voro avsevärda. Av den skottväxling, som hördes uppifrån backen, antog han, att huvudstyrkan öppnat eld för att inleda sitt anfall.

Men det väntade anfallet kom icke till stånd, och den övermäktiga fienden beträngde svårligen Raatikainens hopsmältande skara. De budbärare, som han sände till major Ståhlberg för att utröna läget, stupade eller sårades på vägen. Slutligen nödgades han med sitt manskap draga sig tillbaka och lyckades även, själv sårad, finna skydd för den förföljande fienden.

Under tiden hade på Torvelanmäki inträffat en ödesdiger händelse, vilken kom hela det tillärnade anfallet att gå om intet. Major Ståhlberg hade, sysselsatt med att studera den fientliga ställningen, träffats av en fientlig kula mitt i hjärtat [2]). Härefter hade Lahdensuu, som just infunnit sig på platsen, givit order om reträtt. De vita drogo sig tillbaka till sina förra ställningar, efter att under dagens lopp hava förlorat 23 man i stupade och sårade.

---

[1]) Han dog senare av sina sår.

[2]) Hans lik bragtes i säkerhet av apotekaren Albin Ericsson, som själv härvid blev sårad.

A. PELKONEN.

EVERT EKMAN.

O. PÖYSTI.

Sedan jägarpremiärlöjtnant V. Strömberg en tid fungerat som t. f. regementschef, utsågs jägarkapten Unio Sarlin den 21 april till innehavare av denna post och fick till uppgift att skyndsamt komplettera trupperna och förbereda dem till den avgörande kampen.

3. Strider på Antrea frontdel.

Enligt den nya grupperingsplan, som uppgjorts för de vita styrkorna [1]), fördelades Antrea frontdel mellan de till 2. regementet hörande trupperna sålunda, att V bataljonen fick sköta om avsnittet Oravalanjärvi—Hauhia gård, X bataljonen Ahvola—Perkiö torp, VI bataljonen Hannila, och XI bataljonen Ora—Noskua—Kääntymä—Heinjoki. Dessutom funnos inom här ifrågavarande stridsområde vissa trupper, som till en början icke voro införlivade med 2. regementet, men understödde de nämnda bataljonerna.

PÅ AHVOLA FOLKSKOLAS GÅRDSPLAN.

De huvudsakligaste striderna på denna frontdel fördes på avsnitten Oravala—Ahvola och Hannila. De vita fingo i sina härvarande ställningar i veckor uthärda fiendens dagliga bombardemang och hans tidvis företagna häftiga anfall. Till följd av stor brist på artilleriammunition kunde de vita endast i be-

[1]) Se del IV, sid. 412—413.

gränsad mån använda sina kanoner, d. v. s. 1. karelska batteriet (den s. k. Hannila—Seitsola-kanonen) samt 5. och 6. batterierna jämte pansartåget.

Enligt de rödas rapport av den 16 mars gick deras frontlinje på vänstra flygeln mellan Syvälahti och Seitsola byar till Kilpeenjoki och på högra flygeln från Syvälahti mot Hannila. På sistnämnda håll ansågo de sig hava det svårast, då de vita enligt deras uppgift hade övermakten på sin sida; och därför begärde de hjälp. De rödas frontlinje avslutades likväl icke vid Hannila, utan fortsatte ytterligare halvannan kilometer från denna by mot Pullila.

JÄGARKAPTEN HÄMÄLÄINENS (H) FLYGANDE AVDELNING.

De rödas batterier stodo vid Kavantsaari station, i Kilpeenjoki och Pullila. Dessutom gick deras pansartåg av och an längs banan. Med sina kanoner bombarderade de Oravala, Ahvola och Seitsola byar ävensom Hannila och trakterna kring den dit ledande banan.

De på karelska fronten stående ryssarna och röda hade den 19 erhållit allmän order att sätta sig i rörelse på samtliga frontdelar, på det att de vita skulle hindras att därifrån sända trupper mot Tammerfors. Med anledning av denna order skred fienden till häftiga anfall på Antreafronten.

Redan tidigt på morgonen den 20 mars tågade rött infanteri från Kavantsaari i riktning mot Hannila, medan artilleriet bombarderade sistnämnda by, varest tre gårdar antändes. Likaså bombarderades den vid pass 1 ½ km från Hannila belägna Pesämäki kulle. Vid 11-tiden gick infanteriet till anfall

E. PELKONEN.

K. RAUNIO.

mot nämnda kulle, vilken även besattes och därefter var förläggningsplats för de rödas förposter.

Emellertid hade även pansartåget vid 9-tiden på morgonen gått ut från Kavantsaari för att understödja attacken. Men då banan 4 km från Kavantsaari var uppriven, urspårade tåget. Den röda besättningen var nära att bliva tillfångatagen, men den lyckades slutligen draga sin kedja till skogsbrynet invid en äng, vid vars andra kant de vita intogo ställning. En häftig skottväxling började, utan att något resultat nåddes [1]).

Trots missödet med pansartåget hade fienden sålunda denna dag fått gott fotfäste på Pullilasidan, och han beslöt att de följande dagarna gå till anfall på den motsatta sidan, d. v. s. i riktningen Oravala—Ahvola.

Den 21—22 mars beträngdes de framskjutna positionerna vid Oravala by häftigt av fienden. I byn rasade eldsvådor, åstadkomna genom fiendens artillerield; icke mindre än 5 gårdar lades fullständigt i aska. De vitas ställ-

EN MASKINGEVÄRSPOSITION I AHVOLA.

[1]) Ovanstående redogörelse för händelserna den 20 ha utarbetats enligt de rödas rapporter. Dessa ägde synbarligen kännedom om att de vita ledo stor brist på artilleriammunition, enär de i en rapport säga: »De vitas kanoner voro hela dagen overksamma, antagligen till följd av brist på projektiler».

ning blev så allvarlig, att de måste från sina löpgravar draga sig in i byn.

Fiendens egentliga anfall insattes dock mot Ahvola frontavsnitt. Det inleddes den 22 mars.

Kl. 2 e. m. mottog bataljonschefen Heimolainen rapport om att fienden trängde upp för Hauhianmäki vid dess södra spets och att de vitas kedja, som en längre tid utsatts för artillerield från Suni, hade dragit sig vid pass 100 meter tillbaka från sina ställningar. Men redan följande budbärare meddelade, att fienden fortfarande trängde på vid backens mellersta del i riktning mot Heralampi och att han vid Syvälahtivägen lyckats intaga positioner på 20 m:s avstånd från de vita; härmed hade södra och mellersta delen av Hauhianmäki fallit i de rödas händer.

BONDEN A. SUNI MED SINA SÖNER; NÅGRA BLAND DE LOKALA FÖRSVARARE AV AHVOLA.

Då beslöt Heimolainen att efter artilleriförberedelse framsända en pluton för att angripa och besätta de förra ställningarna. I någon mån kröntes försöket med framgång, men då Hauhianmäkis västra sluttning är så brant, att artillerielden icke hade förmått driva fienden ur hans positioner, förblev backens högsta punkt i de rödas händer. Striden fortsattes till midnatt. Bl. a. stupade härunder kompanichefen G. Stubb vid sidan av sitt maskingevär.

Slutligen försökte de vita driva fienden tillbaka med handgranater och därefter besätta de gamla ställningarna. Vid mellersta delen av Hauhianmäki började anfallet. Stormkolonnen fördes modigt i elden av plutonchefen Kuosmanen samt av två frivilliga deltagare, kulsprutekompaniets chef, jägarfältväbeln Svensson och samma kompanis vicechef Heimolainen. De röda fördrevos ur sina ställningar, och de vita började uppnå sin ursprungliga linje på backens västra sluttning, men sedan koncentrerade fienden här en sådan övermakt, att de vita icke voro i stånd att uthärda den starka gevärselden. De voro tidigt på morgonen den 24 tvungna att uppgiva hela backen och retirera till kullen n:o 9.

J. USKI.

V. KINNUNEN.

V. KUNNAS.

Sålunda hade de vita förlorat Hauhianmäki, som de allt från den 12 februari hållit besatt.

De vitas manspillan var vid pass 15 stupade och 30 sårade. Bland de förra befunno sig jägarfältväbel Svensson, plutoncheferna Eerikäinen och Saari samt magister Ilmari Linkola; bland de sårade märktes vice kompanichefen Heimolainen och plutonchefen Kuosmanen.

Efter förlusten av Hauhianmäki förlades den vita kedjan på kullen 9, där den gick förbi Hauhia gård till norra utkanten av Oravala by. Omedelbart började man här gräva löpgravar. På dagen och kvällen bombarderade fienden byn, varvid de särskilt eftersträvade att träffa Ahvola folkskola, i vars närhet även flera granater kreverade. Under dagens lopp antände fiendens artillerield Raami gård i Seitsola by.

EFTER BOMBARDEMANGET. DET BRINNER I ORAVALA.

På den fientliga sidan hade denna dag uppenbarat sig 2 förankrade spaningsballonger ovanom skogsbrynet vid kullen 17.

Den följande tiden förgick under en skottväxling, som emellanåt tilltog i häftighet. Fienden var synbarligen enerverad av att banan brutits upp på sträckan Karisalmi—Tali ävensom av de vitas anfall mot Näätälä. Men då och då företog han även efter artilleriförberedelse plötsliga stormangrepp. Sålunda lyc-

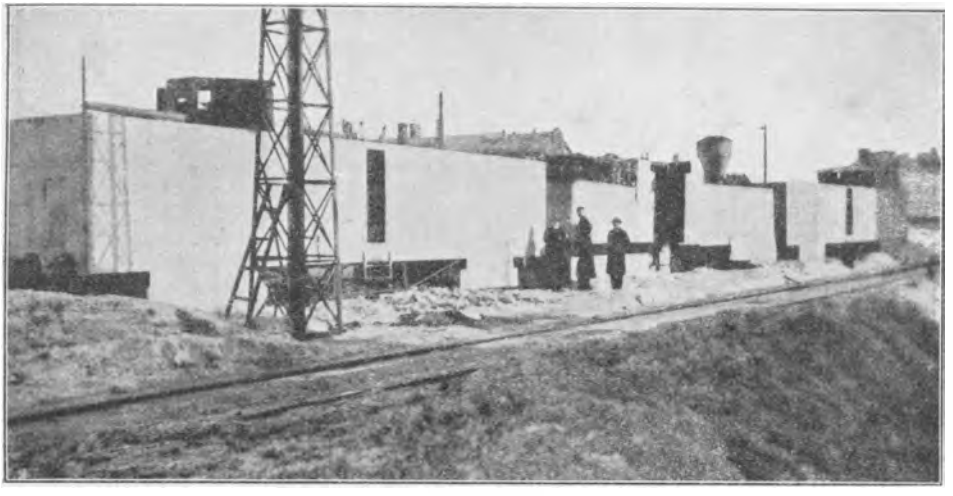

RÖTT PANSARTÅG [1]).

kades de i dubbel kedja attackerande röda den 26 tränga helt nära kullen 9. Följden var, att de vitas vaktkedja brast på kullens västra sida och drog sig 300 meter tillbaka, d. v. s. ända till Oravalavägen. Dessa trupper kunde dock förmås att gå till motangrepp mot fienden, som redan satt sig fast i de övergivna ställningarna. Sedan förstärkningar ytterligare anlänt, lyckades de vita vid kvällens inbrott tränga fram till och besätta sina förra positioner, medan fienden hals över huvud flydde. Bland de stupade funnos även ryssar. De röda förklarade sin dåliga framgång därmed, att det egentligen förelegat ett beslut om att intet anfall skulle företagas, medan man väntade på förstärkningar, men att skidlöparna likväl fått order att attackera, vilket de gjort utan att infanteriet medverkat.

MAJOR HAEGER INVID DEN ENDA BYGGNAD, SOM FÖRBLEV OSKADAD I KANNIKKO.

[1]) Vi hänvisa här även till det ryska pansartåg, vilket finnes avbildat i del IV, s. 420.

V. NIKOSKELAINEN.

E. VILLA.

E. ENGBERG.

Att de rödas attack sålunda tillbakaslogs, är till stor del att räkna plutonchefen Leinos raska och modiga uppträdande till förtjänst. Icke mindre utmärkte sig plutonchefen, underofficeren E. Valjus [1]), som med 18 man hejdade och drev tillbaka en fientlig trupp på 200 man. Vid samma tid hade de vitas artilleri bombarderat de fientliga positionerna på Hauhianmäki med rätt stor framgång, i det att de bl. a. träffade en med stockar utbyggd maskingevärsposition, som helt och hållet förstördes.

Under sin reträtt hade de vita lidit jämförelsevis stora förluster: ett tiotal stupade och inemot 30 sårade. Fienderna, som till största delen voro ryssar, hade minst 25—30 stupade och flera tiotal sårade.

I Ahvola—Oravala frontdels center, på Suninmäki, hade under denna dag förekommit endast matt skottväxling. Den yttersta vänstra flygeln vid Perkiö torp bombarderades av fienden häftigt på eftermiddagen, utan att dock några skador vållades.

På kvällen hördes längs hela frontdelen endast gles skottväxling.

Foto Ivar Ekström.

PROVISORISK BRO, BYGGD AV DE VITA I AHVOLA.

[1]) Valjus var efter den ansträngande striden så utmattad, att man endast genom att gnida honom med snö fick honom att kvickna till.

RÖTT PANSARTÅG (PÅ DEN RÖDA SIDAN TAGEN KRIGSBILD).

Den 27 bombarderade de vita Oravala, bl. a. Puhakka gård, vari de röda föregående dag tagit kvarter. Fienden lämnade även platsen, men dock endast för att efter någon tid återvända. Från Pihkala hade de röda avlägsnat sig på morgonen samma dag, och man kunde den 28 kl. 8 på morgonen konstatera, att där icke fanns en enda röd kvar.

Under de följande dagarna fortsattes skottväxlingen. De vita bombarderade då och då Hauhianmäki. De röda åter, som fortfarande hade artilleripositioner norr om Syvälahti på kullarna n:o 8, 17 och 18 samt i närheten av kullarna 13 och 14, riktade sin eld mot Suninmäki, folkskolan, Oravala o. s. v. Infanteri- och maskingevärs-

DE RÖDAS OBSERVATIONSPUNKT PÅ KULLEN N:O 56 I HANNILA.

DE RÖDA SAMLA SINA SÅRADE I SKOGEN VID JÄRNVÄGEN. (PÅ RÖDA SIDAN TAGEN KRIGSBILD.)

elden var tidtals häftig och fortfor stundom hela natten. Särskilt underhöll fienden en våldsam eld vid tiden för de vitas vaktombyten, då dessa måste över öppna platsen begiva sig till löpgravarna. Det regnade shrapneller och granater över Oravala, Ahvola och Seitsola byar. Under de dygn, då bombardemanget pågick som häftigast, avlossade fiendens artilleri 1,000—1,800 skott mot de vita ställningarna. De sistnämndas manspillan utgjorde i medeltal 20—30 stupade och sårade om dagen, varför den nödvändiga ersättningen under en vecka steg till c:a 150—200 man.

Heta strider hade de vita att utkämpa även vid karelska banan.

De rödas artilleri åstadkom i Hannila allt större skada, så att platsen i början av april måste delvis utrymmas. Stationskontoret flyttades till Rahikkala haltpunkt, belägen vid pass 4 km närmare Antrea. Hit fördes även ambulansen, som redan träffats av ett par bomber, och en del av bataljonsstaben. I Kannikko, där de vita hade en förpost, hade den gård, i vilken denna varit inkvarterad, blivit förstörd och många andra skador anstiftats. I Laurila lågo 3—4 gårdar i aska. De vitas posteringar funnos på kullarna väster om Hannila sjö.

Foto Ivar Ekström.

TELEFONCENTRALEN I HANNILA.

Det enda sättet att vinna andrum för denna allt mera påträngande artillerield var att fördriva fienden från kullen 56, på vilken han mot slutet av mars uppställt minkastare och

maskingevär och där han hade en utmärkt observationsplats för artilleriet.

Den 12 april ankom till Hannila från regementschefen ryttmästare Kuula order om dess erövring.

VIT BATTERIPOSITION I HANNILA.

För ändamålet beordrades 2. tunga artilleriet med sina tre kanoner och 19. haubitsbatteriet att från kl. 6 f. m. förbereda infanteriets anfall genom att beskjuta kullen från dess norra del till mitten. Kl. ½ 7 skulle under bataljonschefens befäl de till VI bataljonen hörande kompanierna och delar av IV bataljonen sändas fram att angripa kullen från norr och öster, samtidigt med att det tunga artilleriet besköt den från Pullila ledande vägen. Likaså skulle ett bepansrat lokomotiv och infanteriet vid järnvägsbanan underhålla eld mot fienden. För att omöjliggöra avsändandet av röda förstärkningar skulle trupperna i Ahvola, Ora och Oravala med stark gevärs- och artillerield binda de röda trupper, som stodo framför deras front. Flygmaskiner skulle nedsläppa bomber över fiendens ställningar och proklamationer bakom hans front.

Efter nämnda artilleriförberedelse sändes VI och IV bataljonerna i elden. Under det att de försökte ernå förbindelse med de i Ora stående trupperna, vilket icke lyckades, och medan VI bataljonens 2. kompani avancerade från kullen 59 mot Pullila, gick VI bataljonens 3. kompani från kullen 53 och IV bataljonens 3. kompani från kullen 54 till anfall. Under befäl av sina chefer Einar Engberg och Juho Uski ryckte kompanierna hjältemodigt fram trots de rödas våldsamma infanteri- och maskingevärseld.

Uskis kompani stormade under användande av handgranater in i fiendens löpgravar, vilka besattes. Dock nödgades det, sedan fienden erhållit förstärkning och 2 maskingevär från Pullilahållet, draga sig tillbaka ett hundratal meter, varpå det satte sig i försvarsställningar.

Engbergs kompani hade vid samma tid från sitt håll stormat fram mot fienden. I den främsta linjen gick plutonchefen Jaakko Kiljunen med ett

O. E. KARTTUNEN.

E. KAULIO.

Y. TAHVANAINEN.

maskingevär och 6 utvalda män. När de kommit fram på några tiotal meters avstånd från fiendens löpgravar och stockförskansningar, började en rasande strid, vari såväl infanteri- och maskingevär som handgranater kommo till användning. Sedan maskingeväret under framryckningen råkat i olag, vita kedjan säkrade maskingevärets besittning, och fienden tog till flykt. Sålunda intogs kullen 56 redan kl. 8 på morgonen, men skottväxlingen fortsattes hela dagen.

På de vitas sida stupade under denna strid 24 och sårades 31. Bland de stupade var Kiljunen. Ett stort antal röda och ryssar låg kvar på kullens sluttningar, däribland även kvinnor. Fienden hade lämnat efter sig 1 maskingevär, 3 minkastare och en mängd andra krigsförnödenheter.

Under hela dagen hade fienden bombarderat Laurila, Kannikko och Hannila.

Huru viktig kullen 56 var för fienden, utvisas bl. a. av hans försök att ännu under krigets sista tider återtaga den [1]).

PULLILA GÅRD.

[1]) Detta skedde den 20 april, då fienden tidigt på morgonen öppnade en häftig artillerield mot kullen. När det röda infanteriet sedan gick till anfall, underhöll fienden spärreld mot Hannila station för att därigenom hindra de vita att få hjälp. Dessas försvar leddes av bataljonschefen Viljo Kämäräinen med biträde av kompanichefen Vilho Nikoskelainen.

På Antrea frontdels vänstra flygel, vilken bildade Ora—Noskua—Kääntymä —Heinjoki frontavsnitt, förstärkte jägarlöjtnant Evert Ekman sina ställningar med tanke på möjliga fientliga överrumplingsförsök. Samtidigt bedrevs en sorgfällig spanarverksamhet och störtes fienden genom anslag mot järnvägslinjen. Redan den 24 mars var jägarlöjtnant Ekman på en expedition, varunder karelska banan upprevs på 8 skilda ställen vid Karisalmi, och följande dag företog han ytterligare 3 bansprängningar. Vidare utsändes den 7 april en särskild patrull för att förstöra en liten bro söder om Kavasaari och uppbryta banan på två ställen. En liknande strövkår rörde sig natten till den 13 april mellan Honkaniemi och Laurimäki stationer i avsikt att spränga banan. Sedan major Sihvo utfärdat order om att banan Viborg—Petersburg skulle hållas uppriven, sändes den 19 april mot denna bandel en ny expedition, som underställdes överste Wilkman och till en början erhöll olika slags spanar- och vägvisaruppdrag.

5. BATTERIETS CHEFSKAP: HAEGER, JOKI, SEPPÄNEN.

Fienden bombarderade å sin sida då och då Ora och Noskua, medan de vita blott mycket sällan betjänade sig av artillerield. Skottväxling förekom ofta mellan de i löpgravar liggande trupperna. Större aktivitet utvecklade fienden vid sina försök att få Kääntymä och Heinjoki kyrkoby i sina händer.

Sålunda försökte de röda den 17 med en styrka på 600 man taga Kääntymä

Fienden gjorde häftiga anfall mot de vitas försvarskedja, som allt mera glesnade och till följd av ammunitionsbrist tvangs att retirera. Men sedan de åter fått patroner till sin skyttelinje, strandade det ena fientliga stormningsförsöket efter det andra. Dessutom öppnade major Schleutkers haubitsbatteri på högra flygeln en under en halv timmes tid fortsatt välriktad eld mot de rödas ställningar, som till sist utrymdes. Härefter förblev kullen i de vitas händer.

EN BATTERISTÄLLNING BYGGES I AHVOLA.

P. LAINE.

J. KILJUNEN. †

EERO TURUNEN. †

by, i det att de med en trupp gingo till anfall från Näätälä by mot Patakahja, med en annan ryckte fram längs vägen till Noskua och över Syvälahti. Sedan fienden trängt fram ända till Kääntymä bys utkanter, nödgades han dock draga sig tillbaka. »De vita hade till förfogande betydande styrkor jämte löpgravar och andra militära befästningar från äldre tider», hette det i de rödas rapport. Utan förstärkningar hade de sålunda icke mera lust att gå till attack, och sedan de ånyo fått order om anfall, nöjde de sig med att bombardera Kääntymä by. Den 26 mars gjorde ryttmästare Husso ett försök att från Kääntymä över Näätälä gå till anfall mot Karisalmi, varvid han själv förde IV bataljonen längs landsvägen till Näätälä. Samtidigt utskickade han från Patakahja en pluton, som skulle kringgå fiendens vänstra flygel, och 2 plutoner fingo order att anfalla den högra. Vidare förlades 2 plutoner i Lyykylä för att säkra de anfallande mot en från Viborg eller Tali möjligen anryckande fiende.

DE SÅRADE VÄNTA PÅ ATT BLI FÖRDA TILL ANTREA.

Då de vita anföllo, drogo sig de rödas förposter tillbaka till Näätälä, varest fienden i sina ställningar hade c:a 500 man, 6 maskingevär och 3 kanoner[1]). Vid sitt annalkande mottogos de vita av en mördande eld från såväl infanteri- och maskingevär som kanoner. Trots sin manspillan lyckades de genombryta

[1]) Sifferuppgifterna från en röd rapport.

RÖDA KRIGSMÄN I OLIKA UTRUSTNINGAR[1]) (PÅ RÖDA SIDAN TAGEN KRIGSBILD.)

fiendens center, varpå de röda drogo sig något tillbaka för att uträta sin kedja. Striden fortfor till kl. 11 på kvällen, då de vita retirerade efter att hava förlorat 70 man i döda och sårade; de rödas förluster utgjordes enligt deras egen rapport av 25 man. Under april månad bombarderade de röda Kääntymä, som de även ibland försökte storma.

Heinjoki kyrkoby hade i februari hemsökts av en skara plundrare, men efter dennas avtåg den 14 förblivit i de vitas händer. Dessa utställde en postering på 5 km:s avstånd från kyrkobyn i riktning mot Kämärä, sedan de röda den 7 mars försökt taga byn.

Naturligt var även, att fienden gjorde upprepade försök att taga Heinjoki. Sålunda ryckte han den 18 mars an i två avdelningar, den ena från Kämärä, den andra från Galitsina, men detta anfall strandade, varefter den senare avdelningen vände sig över Hotakka och Heikurila mot Koprala

5. BATTERIET I AHVOLA.

[1]) Fotografen har på bilden gjort följande anteckning: »Kamrater uppbrottsfärdiga till Pullila by. Kanske tror man dem vara ryssar, men i så fall misstager man sig.»

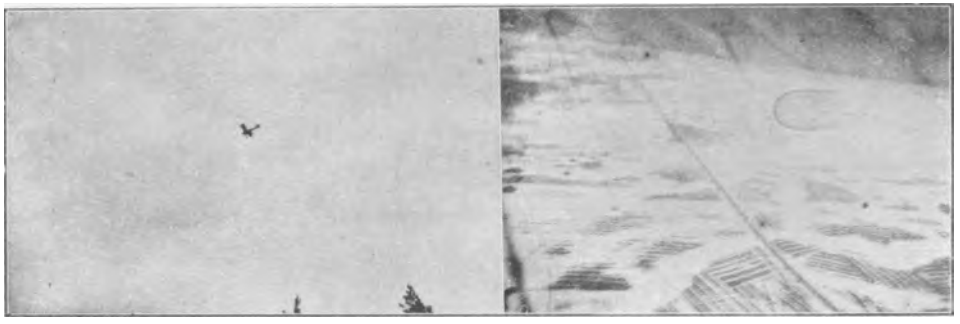

PÅ SPANINGSFÄRD. ÅKRARNA BÖRJA BEFRIAS FRÅN SNÖN.
BILDER TAGNA FRÅN EN FLYGMASKIN PÅ KARELSKA FRONTEN.

by, från vilken de vita retirerade. Men alla dessa byar lämnades likväl åter omedelbart av fienden, som drog sig till Kuusaa, varefter de besattes av de vita redan följande dag.

Den 21 mars företogo de röda med tre kolonner, som ryckte ut från Kämärä, Galitsina och Kuusaa, ett anfall mot Ilves och bombarderade Koprala by. Då de icke hade framgång denna gång, försökte de den 9 april från Rajaharju tränga fram till Heinjoki kyrkoby. De lyckades även driva undan den tidigare omnämnda förposten, men närmare kyrkobyn mötte de ett så kraftigt motstånd från de vitas sida, vilka erhållit 2 maskingevär till hjälp, att de nödgades retirera. Deras förluster utgjordes av ett 30-tal stupade och sårade, de vitas av ett 20-tal.

4. Strider på Rautus—Valkjärvi frontdel.

ETT »UNTERSTAND» I AHVOLA.

1. OPERATIONER I RAUTUS FÖRE DESS DEFINITIVA INTAGNING.

Sedan ryttmästare G. Elfvengren den 14 förflyttat sig till Kiviniemi och övertagit befälet över 1. regementet, vidtog på denna frontdel en nyorganisation av trupperna, som var högeligen av behovet påkallad. Då nya trupper oavbrutet kommit direkt till eldlinjen, hade under den föregående tiden samtliga förband småningom förlorat sin struktur.

Detta organisationsarbete var så mycket nödvändigare, som mitten av mars betecknar ingången av ett nytt skede på ifrågavarande frontdel. För att förbättra sin ställning i Rautus hade fienden försökt att över Valkjärvi bryta sig in i Kiviniemi. Förrän denna flankrörelse lyckats, tycktes han icke vilja skrida till anfall i Rautus, varför han där hittills nöjt sig med att hålla de vita trupperna bundna i deras ställningar.

RYTTMÄSTARE ELFVENGREN (×) MED SINA NÄRMASTE MÄN.

Från mitten av mars börjar fiendens stridsverksamhet ånyo bli livligare i Rautus. Redan den 15 öppnades en kraftig artillerield mot de vita ställningarna och Rautus kyrkoby, vilken åtföljdes av ett häftigt stormangrepp, som räckte i 6 timmars tid. På samma sätt bombarderades den 17, 19 och 22 ånyo kyrkobyn, där de vita truppernas ställning blev allt svårare, efter det flera av de gårdar, i vilka de varit inkvarterade, skjutits i brand.

Innan striderna i Rautus hunno utveckla sig, hade fienden därstädes erhållit betydande förstärkningar i manskap och ledning. Förhållandet är så mycket märkligare, som därigenom begicks en direkt kränkning av det fredsfördrag med Tyskland, som undertecknats den 3 mars och av rådskongressen i Moskva ratificerats den 15.

Med tanke på de kommande händelserna hade, enligt en rapport, i Rautus förlagts en rysk stab, omfattande ett tiotal officerare, med Grigorovski som högste chef och en viss Ivanov o. a. som medlemmar. Likaså

RAUTUS KYRKA FÖRE STRIDERNA.

RAUTUS KYRKA I RYKANDE RUINER.

befann sig där en finsk röd stab, vartill hörde chefen för Petersburgs finska röda garde H. Myllys, maskingevärskompanichefen E. Kaiho samt Eskelinen, Junell och Nygren. Artilleriet leddes av f. d. chefen för det i Finland förlagda ryska artilleriet Naidjorski. I sin bok om vårt frihetskrig nämner dessutom överste Svetsjnikov, att de i Rautus kämpande ryska trupperna personligen leddes av kommendören för trupperna i Petersburgs militärdistrikt Jeremejev. Enligt en uppgift ledde general Potapov striderna i Rautus. Inalles befunno sig här vid pass 2,000 ryska soldater och 500 finska rödgardister från Petersburg och Rautus.

På den vita sidan hade man även fullt klart för sig att fienden vid första tillfälle ärnade gå till anfall längs hela fronten. Hans avsikt var tydligen att avancera längs banan Raasuli—Hiitola och komma i de vitas rygg, avbryta deras förbindelser och sålunda bringa hela den vita fronten i Karelen att vackla.

För att hindra fienden att förverkliga sina avsikter beslöt ryttmästare Elfvengren efter överläggning med cheferna för II och III bataljonerna,

Foto L. Halonen.

AV DE RÖDA OCH RYSSARNA UPPFÖRDA TEGELBRÖSTVÄRN I RAUTUS.

V. LÄHENIEMI. †

V. ASCHAN. †

H. LINDBERG. †

jägarlöjtnanterna V. Aschan och H. Lindberg, att själv skrida till anfall på Rautusfronten.

Den 24 mars utfärdade han följande stridsorder:

Till Karelska armékårens 1. regemente.

Vid Rautu station ha betydande röda styrkor samlats, vilka ha rikligt med artilleri och andra krigsförnödenheter till sitt förfogande. Men i deras rygg äro alla vägar, broar och byar nästan tomma och oskyddade. Då de röda lida av hunger, ha de beslutit dessa dagar gå till anfall och driva oss på andra sidan om Suvanto. Härvid ha de hjälp av järnvägen Petersburg—Raasuli. För att de icke må kunna fullfölja sin avsikt har jag beslutit följande: vi skola bränna alla broar bakom dem och tillika, sedan en kringgående rörelse utförts, med våra tappra trupper angripa de röda i Rautus i deras rygg, så att alla deras kanoner och övriga krigsförnödenheter må stanna i våra händer. För detta ändamål befaller jag följande:

1) I bataljonens 1. kompani förflyttar sig med hästar kl. 4 e. m. från Kiviniemi till Palkeala by, så att den finnes där kl. 8 på kvällen.

2) Regementets särkompani förflyttar sig från Vaalimo by kl. 11 f. m. till Mäkrä by för att där stå till löjtnant Lindbergs disposition.

3) En pluton från II bataljonen jämte spanare förflytta sig under löjtnant Aschans befäl med hästar kl. 4 e. m. från Kiviniemi till Palkeala by, så att de äro där kl. 8 på kvällen.

4) Två plutoner från III bataljonen under befäl av löjtnant Lindberg förflytta sig från Rautus till Palkeala, så att de äro där kl. 8 på kvällen.

5) Från Palkeala företages en allmän operation, omfattande följande rörelser:

VITA TRUPPER I RAUTUS.

DEN RÖDA CHEFEN KALJUNEN I SPETSEN FÖR EN RÖDGARDISTAVDELNING (VID EN BEGRAVNING).

a) Två strövpatruller, den ena på 30, den andra på 20 man, ankomma i morgon den 25 mars kl. 5 på morgonen till broarna på banan Petersburg—Raasuli. Den förra av dessa begiver sig under löjtnant Aschans befäl till Viisjoki bro, den senare under dragonen Kaivolas befäl till Sahajoki bro för att antända de båda broarna och avskära telefon- och telegrafledningarna. Därefter taga de vägen över Raasuli station och förena sig med huvudkrafterna.

b) Ett kompani under fänrik Sainios befäl tågar mot Raasuli station samt anfaller och besätter den kl. 5 på morgonen den 25 mars. Därefter ansluter den sig till löjtnant Lindbergs trupp och tågar mot de röda.

c) Två plutoner under löjtnant Lindberg avancera mot Raasuli by och besätta den kl. 5 på morgonen den 25. Därefter går fänrik Sainio med sitt kompani till anfall mot Rautu station och försöker intaga den.

Foto L. Halonen.

HANDLANDEN KERMINENS GÅRD I RAUTUS KYRKOBY UNDER BOMBARDEMANG.

6) III bataljonens alla kompanier och plutoner skola den 25 kl. 5 på morgonen öppna en häftig eld för att oroa fienden och hålla honom kvar samt om möjligt understödja löjtnant Lindbergs anfall genom att själva deltaga däri.

7) Alla övriga regementets bataljoner och trupper skola noggrant övervaka fiendens rörelser och om möjligt deltaga i striden.

8) Sedan järnvägen uppnåtts böra alla telefon- och telegraftrådar avskäras. Under truppförelserna bör fullständig förbin-

H. VÄHÄSALO.

E. SIIRA.

delse hela tiden upprätthållas mellan de skilda avdelningarna och noggrann vakt hållas i flanker och rygg. Alla upplysningar böra lämnas mig i Mäkrä by genom Palkeala telefon.

9) Läkarhjälp erhålles i Palkeala by.

10) Patronförråd och proviant — i Palkeala by.

11) I mitt ställe för kapten Nordman befäl i Kiviniemi.

12) Minnens, att sedan I kommit i fiendens rygg, gripes han av rädsla, och detta gör hans ställning så dålig, att vi ingenting behöva frukta — nöden är på fiendens sida. Det gäller gå fram modigt och säkert och noggrant fullgöra chefernas order, så är segern viss.

13) Sikten, innan I skjuten, och sen noga till, att icke eget folk utsättes för eder eld. Därför måste ordningen vidmakthållas och envar veta, var de våra befinna sig. Kännetecken för alla de våra under denna omfattande operation är ett vitt band eller en liten flagga på geväret.

14) Jag tror, att vi, karelare och savolaksare, skola genom våra samfällda bemödanden kunna tvinga förrädarna och ryssarna att brådskande lämna vårt land.

Chefen för Karelska armékårens 1. regemente:
ryttmästare Elfvengren.

Utfärdad kl. 11.30 f. m. den 24 mars 1918 i Kiviniemi.

Till chef för Leinikkälätrupperna utsågs nu löjtnant Pekkanen och till chef för Orjansaaritrupperna länsman Seitola.

Den plan, som ryttmästare Elfvengren ville genomföra den 25 mars, avsåg alltså följande: huvudstyrkan skulle kvarhålla fienden i hans ställningar, under det att smärre flygande avdelningar avbröto hans förbindelselinje.

För att utföra den kringgående rörelsen tog jägarlöjtnant Aschan, som enkom hitkallats från Valkjärvi frontavsnitt, med sig ett 80-tal man

Foto E. Halonen.

JÄRNVÄGSPERSONALENS BONINGSHUS VID RAUTU STATON I RUINER[2]).

och truppen begav sig med hästar längs Suvanto och genom skogarna till andra sidan gränsen[1]).

Vid pass 8—10 km. från gränsen på den ryska sidan ligger Lembolovo station, i vars närhet flyter en liten å, Viisjoki. Över denna leder en järnvägsbro av trä, ungefär 30 meter lång. Aschans trupp hade i uppdrag att spränga denna bro, att rensa stationsområdet från där möjligen förefintliga röda samt att förstöra vattenbehållaren och pumphuset.

Den sista biten av vägen färdades truppen på skidor. På en kulle i närheten av stationen vidtogos de slutliga förberedelserna: truppen uppdelades på två avdelningar, av vilka den större, omfattande 6 grupper, skulle anfalla bron och pumphuset, och den andra bemäktiga sig stationen. Slutordern lydde: »motståndet skall brytas, för övrigt må man göra vad situationen kräver».

---

[1]) S. K.: »Eräs vuosimuisto I», Karjalan Aamul. n:o 75, 1919.

[2]) På grund av oförsiktigt handskande med en bomb inträffade i byggnaden en explosion, varvid flera medlemmar av de rödas stab blevo dödade och huset, vari ett ammunitionsförråd var inrymt, antändes och nedbrann.

Foto L. Halonen.

FOLKSKOLAN I RAUTUS KYRKOBY FÖRE OCH EFTER STRIDERNA.

K. L. OESCH.

A. KOSKENALHO †.

E. HAKKARAINEN †.

Då avdelningarna närmade sig stationen, hördes ljudet av ett ankommande tåg. Det var ett militärtåg, som passerade med två lokomotiv och förde manskap och skjutförnödenheter till de röda i Rautus. Kort därefter ankom från Raasulihållet ett annat tåg, vilket stannade vid stationen. Huvuddelen av den vita strövkåren befann sig tätt intill tåget, i det att den låg i snön på 30—40 meters avstånd därifrån. Lyckligtvis upptäcktes den icke av de röda, vilka inom 10 minuter hade kunnat få hjälp från båda sidor[1]). Den andra vita avdelningen skred fram i gles skyttelinje för att angripa stationen från olika håll. Då tåget från Raasuli ankom, drogo sig männen tillbaka in i skogen, men från stationen lät man ett häftigt kulregn falla ner över dem. Efter att hava strövat omkring i skogen återvände truppen till banan, och de djärvaste överskredo den för att i skydd av vedtravar smyga sig vidare framåt. Nästan utan motstånd föll Lembolovo station sålunda i deras händer, och signalapparaternas förstörande var ett ögonblicks verk.

Huvudstyrkan hade även lyckats fullgöra sin uppgift: 2 väldiga skrällar hördes, och vattentornet avtecknade sig som en enda stor eldpelare, medan tjocka rökmoln stego upp från bron.

1. KARELSKA REGEMENTETS KAVALLERIAVDELNING.

[1]) Fienden hade i Raasuli ett pansartåg.

Trupperna återvände längs banan.

På detta sätt hade förbindelsen med Petersburg åtminstone för en tid avbrutits, varjämte förstörandet av pumphuset och vattenbehållarna åstadkom vattenbrist på bandelen, vars närmaste vattentagningsställe fanns först i Rautus.

Följande dag förstörde löjtnant Aschan med en mindre trupp Sahajoki bro, belägen mellan Viisjoki och Raasuli. Men när han tillsammans med dragonen Kaivola återvände längs banan till Raasuli, stupade han för en från okänt håll avskjuten kula, vilken gjorde slut på en tapper och avhållen ung officers liv [1]).

Foto L. Halonen. SUMPULA GÅRD.

Fänrik Sainios avdelning, som den 25 på morgonen brutit upp från Palkeala, besatte genom ett snabbt utfört anfall Raasuli station, varest de röda slogos på flykten och skingrades.

Men nu ankom hit från Rautus ett pansartåg, som öppnade en häftig maskingevärseld mot de vita. Detta var en följd därav, att telegraftrådarna icke jämlikt order avskurits i tid. Chefen för I bataljonens 1. kompani jägarfänrik Sainio sårades i bröstet och måste lämna slagfältet. Därefter drog sig även hans trupp något tillbaka, sedan den hårdnackat kämpat mot fienden.

Den 25 hade jägarlöjtnant Lindberg likaså med sina män satt sig i rörelse från Palkeala. Efter en häftig strid bemäktigade de sig handlanden Myöhänens gård i Raasuli by, där den röda staben varit förlagd. Här togo de 6 hästar jämte lass, en gevärsfora och annat byte jämte 18 fångar. Två av de rödas

[1]) Om löjtnant Aschans död berättas, att han och Kaivola hade mött 2 rödgardister, vilka han tillropat: händerna upp! Med detsamma skulle likväl den ena av männen hunnit skjuta honom rakt i pannan. Ett ögonvittne har likväl försäkrat, att om också de två röda kommit honom till mötes, hade likväl den dödande kulan avskjutits från någon avlägsnare plats.

huvudledare sköto sig själva. En mängd röda stupade i striden. Sedan pansartåget anlänt och fienden därigenom fått avgjord övermakt, drogo sig de vita tillbaka till sina ursprungliga ställningar vid banan.

När löjtnant Lindberg följande dag åter i spetsen för sitt folk gick till anfall i Raasuli under fiendens maskingevärseld, stupade han till oersättlig förlust för de kämpande trupperna.

Sedan de båda avdelningarna sålunda förlorat sina chefer, kunde de icke fullfölja sin uppgift, utan återvände till Palkeala.

Medan nyss omtalade händelser timade på Raasulihållet, gavs order om Rautu stations inringning, vilken skulle genomföras på sådant sätt, att trupperna i Rautus kyrkoby och i Leinikkälä skulle attackera stationen från öster, en del av Mäkrätrupperna från norr samt en annan del av samma trupper jämte de i Orjansaari förlagda från väster. De vita hade 1 kanon och fingo några maskingevär utöver de fyra, de redan tidigare förfogat över.

Foto L. Halonen.
SAMMA GÅRD I LÅGOR 26. III.

De vita hade icke stor hjälp av sin enda kanon. Däremot kunde fienden med sitt artilleri och sina många maskingevär rikta en så mycket starkare eld mot alla de håll, från vilka de vita gingo till attack.

Från kyrkobyn öppnade därvarande trupper, som anfördes av jägarfänrik E. Siira och kompanichefen E. Männikkö, redan kl. 8.50 f. m. eld mot fienden. De avancerade, trots den häftiga elden, över ån och hade kl. 11.45 nått fram ända till Keripata by, och befunno sig nu vid pass 500 meter från stationen. Efter att ytterligare i tre timmars tid hava trängt på, voro de tätt invid de fientliga befästningarna.

Leinikkälätrupperna under löjtnant Pekkanen och kompanicheferna Pesonen och Nissinen hade under sitt anfall delvis att avancera över öppna åkrar och ängar. Dock trängde de fram med dödsförakt och voro kl. 3.15 e. m. i stationens omedelbara närhet.

KARELSKA FRONTENS CHEF MAJOR SIHVO PÅ BESÖK I RAUTUS.

Mäkrä- och Orjansaaritrupperna, vilka anfördes av jägarfänrik K. J. Skogström[1]), möttes även av en häftig eld från fiendens sida. De hade emot sig en lång rad av maskingevär. Icke desto mindre hade de vita även på detta håll kl. 3.20 e. m. blivit herrar över landsvägen ända fram till Rautu station.

Sålunda hade ringen dragits ganska tätt kring stationen, vilken beströk av korselden från de vitas maskingevär. Fienden var å sin sida icke heller overksam, utan lät sina kulsprutor och kanoner utspy en mördande eld mot angriparna. Men dessa höllo sina ställningar hårdnackat och segt, och sedan kampen fortsatts till midnatt, kunde de efterhand låta manskapet få mat och blevo sålunda i stånd att utan uppehåll fortsätta striden.

Följande dag förgick under samma oavbrutna eldstrid. Då och då vadade trupperna några steg framåt i den djupa snön eller gjorde de en framstöt under hurrarop. Bl. a. lyckades de vita på södra sidan av Rautu station på tre skilda ställen genom plötsliga attacker tränga in på banan. Men fienden räddade likväl situationen, innan banan blivit

Foto L. Halonen.

AV DE VITA TAGEN MASKINGEVÄRSPOSITION I RAUTUS.

[1]) Jägarlöjtnant Läheniemi var sårad i foten.

på ett mera kännbart sätt skadad.

Under striden bombarderade fienden de byar, som höllos besatta av de vita. Rautus gamla kyrka antändes och nedbrann liksom en i kyrkobyn belägen gård. Men även de vitas kanon hade åstadkommit eldsvådor inom stationsområdet.

FRIVILLIG AVDELNING KARELSKT BERGSARTILLERI (EFTER EN MÅLNING AV ARTISTEN AARNO KARIMO).

Ryttmästare Elfvengren insåg emellertid, att anfallet icke kunde med de till buds stående stridskrafterna fullföljas utan alltför stora offer. Därför gav han kl. 11.30 e. m. den 26 sina trupper order att draga sig tillbaka till de ställningar, från vilka de uttågat föregående dag. Sedan en stark vaktkedja utställts kring stationen, fick det övriga manskapet gå till vila. Striden, som pågått 44 timmar, hade sålunda avslutats. Trupperna voro hårt medtagna av köld, hunger och ansträngningar, men de hade det oaktat hela tiden kämpat med hänförelse och hjältemod. Manspillan var betydande.

Detta försök att taga Rautus hade den betydelsen, att de vita därigenom berövat fienden initiativet. Då förbindelsen mellan Rautu station och Ryssland dessutom avbrutits, måste fienden rikta sin uppmärksamhet på frågan, huru den åter kunde återupprättas och hjälpsändningarna söderifrån därigenom möjliggöras. Därför nöjde han

Foto L. Halonen.

RAUTU STATION I LÅGOR.

Foto L. Halonen. VID RAUTU STATION EFTER INTAGNINGEN.

sig tillsvidare med att försvara sig mot alltför närgångna angrepp från de vitas sida. Men de sistnämndas djärva uppträdande här på tröskeln till Petersburg kunde icke undgå att väcka bekymmer i den ryska metropolen.

Det var av synnerligen stor vikt, att de vita fortfarande hade initiativet i sin hand och i tid förverkligade sin avsikt att avlägsna den fara, som på detta håll ständigt hotade det vita Karelen.

2. RAUTU STATION ERÖVRAS DEFINITIVT.

Under de närmast följande dagarna försökte de vita såvitt möjligt bota de under de föregående striderna lidna skadorna och erhålla förstärkningar, samtidigt med att man genom ständiga attacker oroade fienden och hindrade honom att få tillfälle att vila ut och repa sig.

De stupade befälhavarna ersattes med nya män, vilket dock erbjöd stora svårigheter, då lämpligt befälsmaterial saknades. Till chef för III bataljonen efter jägarlöjtnant Lindberg utsågs jägarfänrik Veikko Läheniemi. Till befälhavare över de trupper, som från Palkeala förflyttats till Maanselkä by, utnämndes länsman Seitola och kompanichefen Hynninen.

För den avgörande striden om Rautu verkställdes även förflyttningar av manskap och artilleri.

Artilleriet kunde till en början förstärkas med Karimos 3-tums bergskanon, som transporterades från Ora. Karelska frontens artillerichef L. A. Schwindt, som själv anlände till Rautus och sedan ledde kanonernas uppställning och även eldgivningen den 30 mars och 1 april, sammanförde denna kanon med den tidigare disponibla, som var av samma storlek, till ett halvbatteri. Detta uppställdes på en udde vid Leinikkäläs norra ända, och till batterichef utsågs artisten Karimo. Dessutom erhöllos den 31 två tunga kanoner, vilka under major L. Pohjanheimos befäl ankommit från Österbotten. En av dessa fungerade sedan vid stängslet kring Rautus kyrkogård. Den 2 april anlände ytterligare ett haubitsbatteri under befäl av major Schleutker [1]).

Foto L. Halonen.

EN AV DE RÖDAS OCH RYSSARNAS KANONPOSITIONER I RAUTUS I DE VITAS HÄNDER.

Hos överbefälhavaren hade man upprepade gånger anhållit, att han skulle sända den jägarbataljon, vilken inövades i Sordavala, som förstärkning till Rautus. Ehuru jägarbataljonernas insättande i striderna före operationerna mot Viborg stred mot hans planer, biföll han slutligen denna begäran. Under befäl av major K. L. Oesch anlände bataljonen i fråga, d. v. s. VIII jägarbataljonen, till Petäjärvi station den 31 mars på kvällen. Härifrån marscherade en del av den över Maanselkä gård till banan för att avvärja eventuella anfall av söderifrån kommande fientliga hjälptrupper, och återstoden placerades på båda sidor om banan i närheten av Rautu station för att definitivt sluta cerneringsringen.

Genom dessa åtgärder vunno de vita trupperna i Rautus, vilka trots sin fåtalighet hållit fienden i schack, ny tillförsikt och stridslust.

Medan dessa omgrupperingar pågingo, höll man fienden i oavbruten spän-

[1]) Se bilden av det i Leinikkälä förlagda tunga artilleriet i del IV, sid. 201.

Foto L. Halonen.

»DÖDSDALEN» VID MAANSELKÄ BY. (REDAN DELVIS RENSAD).

ning. Den 27 och 28 mars fortsatte de vita att utsätta stationen för infanteri- och maskingevärseld, på det att fienden icke skulle få tillfälle att hämta sig. När sedan även nytt artilleri anlänt, började man allt som oftast därmed bombardera stationsområdet. Strövkårer från såväl kyrkobyn som Maanselkä gård företogo plötsliga attacker mot banan, längs vilken fienden alltjämt upprätthöll förbindelsen med Raasuli. Den 29 lyckades sappörer 3 km. söder om Rautu station spränga en avloppstrumma i banvallen. En 10 m. lång och 8 m. djup grop uppstod, och banan var här fullkomligt förstörd. Ett från Rautu station ankommande rött militärtåg öppnade visserligen eld mot sappörerna, men dessa lyckades oskadda draga sig undan.

Foto L. Halonen.

»DÖDSDALEN» MED DE RÖDAS OCH RYSSARNAS GRAVPLATS (TILL VÄNSTER).

Sedan VIII jägarbataljonen ankommit till banan, sändes

mot den från Raasuli ett pansartåg, som dock snart drog sig tillbaka. Därefter upprevs banan av fänrik H. Olkkonen mellan Rautu och Raasuli. Senare återvände pansartåget, som denna gång urspårade, samtidigt med att de vita öppnade eld från östra sidan av banan. Under natten förblevo alla i sina ställningar, och först kl. 4 stormades tåget,

Foto L. Halonen.
SKOGSMARKEN VID MAANSELKÄ, BETÄCKT MED STUPADE RYSSAR.

vilket kunde tagas utan minsta motstånd, då besättningen i nattens mörker smugit sig bort. Senare på morgonen anlände 200—300 ryssar söderifrån för att återtaga tåget från det fåtaliga vaktmanskapet, men sedan detta erhållit förstärkning, drogo de sig tillbaka.

Pansartåget hade ohjälpligen blivit de vitas byte. Härigenom överkommo dessa 1 lokomotiv, 9 vagnar, 5 maskingevär jämte patronband, 1,000 granater, en stor mängd livsmedel m. m. Fienden efterlämnade 40 stupade; på den vita sidan utgjordes förlusten av 11 man, bland dessa löjtnant Y. K. Hakkila.

Den 2 och 3 april åstadkommo haubits- och tunga batterierna ett par eldsvådor på Rautu station, därifrån den uppskrämda fienden försökte göra utfall, vilka dock helt och hållet misslyckades.

Foto L. Halonen.
AV INFANTERI- OCH MASKINGEVÄRSELD HÄRJAD SKOG VID MAANSELKÄ.

Bergsbatteriets chef Karimo erhöll den 3 order att transportera sin ena kanon till södra ändan av Leinikkälä sjö, där den bröstade av i infanterikedjan på blott 1,000 meters avstånd från stationsbyggnaden. Härifrån kunde den skjuta direkt på synligt mål, men det gällde att icke röja dess ställning tidigare än omedelbart före infanteriets stormlöpning.

Tyvärr ledo alla kanoner av det felet, att ammunitionen till dem var mycket knapp.

Slutligen den 4 april utfärdade regementschefen den betydelsefulla ordern om stormning av Rautu station. Den var av följande lydelse:

Meddela alla edra trupper, att jag bestämt, att allmänt anfall mot Rautu station skall börja i dag kl. 5 e. m., för vilket ändamål jag befaller följande:

Haubitser och tunga kanoner öppna kraftig eld kl. 12 på dagen och underhålla snabbeld kl. 4—5.

Edra trupper skola sätta sig i rörelse kl. 2.30 på dagen och avancera på sådant sätt, att de kl. 4.30 inneha ställningar, från vilka de kunna företaga allmän stormning. Maskingeväret medtagas.

Tecken till anfall gives genom en salva, som kl. 5 avskjutes mot järnvägsbyggnaden med alla kanoner, varefter artillerielden upphör.

Rörande truppernas ordnande och rörelser har ni själv att bestämma.

Jägarbataljonen anfaller från söder.

Som igenkänningstecken bära alla angripare vitt band eller en liten vit flagga på geväret.

Vid stormningen gäller det att först bemäktiga sig maskingevären och kanonerna och om möjligt enstaka byggnader, från vilka man medels eldgivning underlätta anfallet.

Skjutningen bör äga rum sålunda, att sikte tages på fienden, alltså tillräckligt lågt, för att de egna trupperna icke må utsättas för elden. Stormningen bör ske under hurrarop, som höres överallt. Vid närstrid böra handgranater användas.

Inskärp hos manskapet, att det i dag äntligen gäller att ovillkorligen taga Rautu station, enär det annars kan gå så, att fienden erhåller betydande förstärkningar från Ryssland, och då har hela vårt långa, tunga och blodiga arbete och våra bästa kamraters hjältedåd skett förgäves.

Jag hoppas, att vi medels en kraftig samfälld ansträngning skola i dag segerrikt avsluta kampen om Rautu.

Meddela denna min order till alla trupper.

Den 4 april 1918, kl. 9.15 f. m. i vaggongen.

1. regementets chef:
ryttmästare Elfvengren.

Haubitsarna och de tunga kanonerna öppnade kl. 12 på dagen eld, vilken riktades mot stationsbyggnaden och pågick ända till kl. 5; bergskanonen, som hade endast obetydligt av ammunition kvar, började sitt bombardemang först kl. 2. Artillerieldens verkan var dock — huvudsakligen beroende på ammu-

nitionsbristen — otillfredsställande. Men även själva stormningen var bristfälligt planlagd med avseende på såväl tidpunkt som riktning. I stället för att anfallet skulle ägt rum tidigt på morgonen och insatts från ett enda håll, lämpligast från väster, där den skogiga terrängen erbjöd skydd nästan ända fram till stationsbyggnaderna, angrep man nu från alla håll med svaga trupper, som mottogos med maskingevärs- och infanterield. Denna strid blev häftigare och blodigare än någon föregående; ryssarna och de röda försvarade sig med förtvivlans raseri.

Foto L. Halonen.

RAUTU STATION EFTER INTAGNINGEN.

De från Mäkräsidan anfallande trupperna anfördes av den stupade löjtnant Lindbergs efterträdare, bataljonschefen Veikko Läheniemi, som trots sin sårade fot ville gå i spetsen för sitt folk. Hans avdelning lyckades även delvis tränga fram till de fientliga befästningarna, där man kämpade i förbittrat handgemäng, och även de från Leinikkälä och Rautus kyrkoby anfallande trupperna lyckades under hjältemodig kamp nå fram ända till stationsområdet, där en mindre avdelning besatte ett förrådsskjul i nordöstra hörnet. Svårast var det för den söderifrån angripande jägarbataljonen att tränga fram över den öppna terrängen, utsatt som den

Foto L. Halonen.

ARTILLERI OCH ANNAT KRIGSBYTE.

Foto L. Halonen.

PLATS SYDOST OM RAUTU STATION, DÄR ETT ANTAL VITA STUPADE UNDER ANFALLET.

hela tiden var för fiendens eld. Manspillan var här utomordentligt stor; kl. 7 hade de båda främsta kompanierna visserligen nått nästan fram till bangården, men deras led hade glesnat på ett betänkligt sätt. Chefen för 1. kompaniet kapten A. Koskenalho hade stupat, och i kompaniet fanns ingen officer kvar; 2. kompaniets chef, löjtnant A. H. Ahlroth, sårades genast i anfallets början, och hans efterträdare löjtnant E. Hakkarainen stupade något senare. Endast hälften av manskapet återstod, och fiendens motstånd var icke ännu brutet. Under sådana förhållanden drogo sig jägarna tillbaka. Och härefter voro även de övriga trupperna tvungna att retirera till sina förra ställningar. Dessförinnan antändes dock det tidigare omnämnda förrådsskjulet.

Emellertid hade striden för ryssarna ådagalagt, att frågan om deras slutliga betvingande var, om också ej ännu avgjord, så dock blott uppskjuten till de närmaste dagarna. Därför beslöto de begagna sig av de vitas reträtt och försöka bryta sig ut före dagningen i riktning mot Maanselkä by. För ändamålet hopsamlade de sitt återstående manskap och sin träng och satte sig i rörelse kl. 7 på morgonen den 5 april.

De vitas svaga cerneringskedja uthärdade icke trycket av den i tät klunga påträngande fienden, som efter detta genombrott började i hopträngd marschkolonn, med trängen i mitten, avancera mot Maanselkä by och Petersburgsvägen.

I Maanselkä stod VIII jägarbataljonens reserv, 30 man med 2 maskingevär — så ringa hade skaran blivit efter de föregående förlusterna. Dessutom fanns där ett till bataljonen hörande obeväpnat kommando. Alla männen, de beväpnade lika väl som de obeväpnade, samlades nu hastigt, och under befäl av jägarfältväbeln Kovero mottogo de den annalkande fienden med eld från såväl maskin- som infanterigevär. Ryssarna hade att avancera uppför backar, delvis

över öppna åkrar, och förlorade därför i sin täta formering hoptals med folk. Men framåt trängde de likväl och lyckades t. o. m. bemäktiga sig det ena av de vitas maskingevär. Likväl höllo de vita stånd och fortsatte hjältemodigt kampen.

Bataljonschefen kapten Oesch samlade, så snart han fått vetskap om fiendens utbrytningsförsök, alla i närheten befintliga fältvakter och maskingevär i Pöllönmäki, därifrån en mördande flankeld öppnades mot fienden. Ryssarna och de röda hade sålunda kommit under korseld, och de stupade i högar. De försökte på en lägre belägen plats, djupast nere i dalen, skynda ut, men maskingevären på Pöllönmäki ryckte närmare och kunde bestryka dalen ända till dess botten. Endast en mindre del av ryssarna — ett par hundra man — lyckades komma ut från detta Gehenna. Medan striden vid Maanselkä pågick som hetast, började de vita kedjorna från öster och söder dragas kring sig mot Rautu station, där de på bangården stående tågen hade antänts av de bortdragande ryssarna. En del av trupperna stannade här för att släcka eldsvådorna, medan andra skyndade efter fienden. De uppnådde honom snart och började beskjuta honom i ryggen. Då vita trupper ytterligare uppenbarade sig på Mäkräsidan, voro ryssarna omringade och utsatta för en mördande eld från alla håll. Hästarna stegrade sig, lassen stjälpte i dikena, det ena ledet efter det andra stupade, de sårade jämrade sig, somliga sköto blint, somliga utöste förbannelser, andra gräto och klagade. I denna »dödens dal» stupade 1,000—1,200 man. Slutligen höjdes på störar vita klutar som kapitulationstecken, och alla händer räcktes upp. Fångarnas antal steg till ungefär 800; detta var återstoden av de 3,000 ryssar och röda, som hållit Rautus besatt. De vitas krigsbyte var stort: 15 kanoner, 43 maskingevär, flera tusen gevär, ett pansartåg och en stor mängd allehanda krigsförnödenheter och rullande järnvägsmateriel.

Segern vid Rautus var av stor betydelse för frihetskriget. Medan intagningen av Tammerfors i själva verket avgjorde kampen mellan de vita och de röda, gjorde katastrofen vid Rautus slut på ryssarnas försök att med trupper hjälpa det röda Finland. Efter denna blodiga strid kunde icke längre frivilliga värvas i Ryssland, vilka hade varit hågade att offra sig för den röda saken i Finland. De vitas förluster vid Rautus stego till ungefär 400 man. Segern hade måhända kunnat köpas med mindre offer, ifall de vita haft mera artilleri och tillräckligt med ammunition för detta. Men om det också är möjligt att påvisa smärre fel, som här och där begingos, kan man dock icke annat än

ALEKSI LEMPINEN. †

Y. O. HAKKILA. †

P. ARPPE.

fastslå, att den djärva initiativkraft och det hjältemod, varmed Rautusoperationen leddes, fyller en ärorik sida i Finlands krigshistoria och utgör ett vackert vittnesbörd om såväl chefernas personliga mod och skicklighet som om det karelska manskapets seghet och oförskräckthet.

3. STRIDER PÅ VALKJÄRVI OCH KUUSAA FRONTAVSNITT.

För att kunna bryta Rautusfronten hade fienden från slutet av februari förberett en kringgående rörelse över Valkjärvi, varigenom han skulle komma i de vita positionernas rygg. Hans tryck mot de fåtaliga försvarsstyrkorna hade varit så starkt, att då därvarande trupper dragit sig till Kiviniemi, denna frontdel blev utan försvarare, tills Valkjärvifronten återupprättats. Omkring den 8—9 mars stodo här över 400 vita[1]). Trupperna voro förlagda i Nousela by (kompani Warén), i Jauhola (kompani Korhonen) och i Käräjätalo (Mättös manskap), från vilka platser posteringar utställdes mot

Foto L. Halonen.

EN FRÅN DE RÖDA I VALKJÄRVI TAGEN KANON.

[1]) Den 17 mars stod här 1. regementets II bataljon.

fiendens linje. Happonens trupp var försedd med ett maskingevär. Från Kiviniemi erhölls en liten bergskanon, som med skicklighet sköttes av Pontus Arppe. Frontavsnittets chef var försäkringstjänstemannen Aleksi Lempinen.

DE VITA I SKYTTELINJE VID JAUHOLA 9. III.

Den 9 mars avgjordes definitivt, var de vitas vänstra flygel skulle stå. Efter det fienden denna dag besatt Hiekkamäki, började han med sin kanon beskjuta kyrkobyn, Hampaala och Siparila. Arppe svarade med sin kanon och bombarderade Hiekkamäki med sådan träffsäkerhet, att de röda med sina ryska medhjälpare skyndsamt flydde till Lipola, lämnande sin kanon i sticket. De vita trupperna under Lampela togo hand om det värdefulla bytet. Nu besatte vänstra flygeln Järvenpää, Teppola, Lemmettylä och Liikola byar; dess förposter stodo i Rampala och Koivula.

Den följande tiden förlöpte under dagliga skärmytslingar längs frontlinjen. De röda ansatte i allmänhet mest de vitas center, d. v. s. den egentliga kyrkobyn, medan de vita riktade sina anfall mot fiendens flyglar, d. v. s. mot Veikkola och Valkeamatka. Efter förlusten av sin kanon fingo de röda nya sådana från Raivola, så att de slutligen på detta frontavsnitt förfogade över 9 stycken. Den 14 mars började de bombardera de gårdar, i vilka de vita voro inkvarterade.

FÄLTTELEFON.

Den 15 mars företog Lempinen en allmän at-

tack i syfte att fördriva de röda från Veikkola. Men när han våghalsigt närmade sig fiendens ställningar, sårades han själv[1]), varför han gav den lilla trupp, varmed han gjort ett frontalt angrepp över sjön, order att retirera. De vita gynnades av dimma såväl vid sitt angrepp som under sin reträtt. Jägaren Mättö utsågs nu till chef för Valkjärvitrupperna. På grund av en vilseledande uppgift om att den vänstra flygeln var i fara att kringrännas, gav han order om båda flyglarnas tillbakadragande, ehuru ställningen särskilt på högra flygeln var god. Ordern nådde Kiviniemi, därifrån 50 kavallerister och 50 man fotfolk infunno sig, men då hade vänstra flygeln redan hunnit retirera. Under striderna hade de röda förlorat sin djärve chef Tarkiainen. Enligt de rödas egen rapport utgjorde deras manspillan 14 stupade, bland vilka 4 chefer, och 16 sårade.

VEIKKOLA GÅRD.

Vid nyorganisationen av regementena och bataljonerna fick Valkjärvi frontdel, eller 1. regementets II bataljon, till chef jägarlöjtnant Valter Aschan[2]). Denne upprättade en stab samt bestämde kompaniernas positioner och chefer; till artillerichef utsåg han magister P. Närhi. Men redan den 24 mars begav han sig ut på den redan omtalade expeditionen[3]), varunder han stupade till Valkjärvibornas stora sorg. I hans ställe utsågs till bataljonschef jägaren Mättö.

Utom i Valkjärvitrakten fördes dessa dagar strider vid Kuusaa, i vilka de röda delvis hade framgång. Sålunda besatte de den 17 Punnus by, den 21 Koprala och den 22 Ilves by. Dessa strider hade dock icke större betydelse i betraktande av de små styrkor, som däri deltogo.

Den 27 mars ärnade de röda företaga ett anfall, varom de vita redan föregående kväll fingo kännedom. Kaljunen hade beordrat, att anfallet skulle

---

[1]) Han avled följande dag.

[2]) Han var son till ägaren av den tidigare nämnda Veikkola gård.

[3]) Se sid. 388.

riktas mot Jauhola och kyrkobyn. Nu anlade de vita i all hast en ny löpgravslinje längs den från Nousela ledande landsvägen förbi Jauhola vägskäl till Jauhola begravningsplats samt vidare förbi Aikanus' eller V. Marilas gård till kyrkogården.

De röda företogo även nämnda dag sitt anfall utan att äga kännedom om de vitas nya kedja. Sedan de kommit fram på några tiotal meters avstånd från den vita linjen, fingo de mot sig en så häftig gevärseld, att de nödgades under betydande förluster vända tillbaka till sin utgångspunkt. Detta var deras sista allvarliga försök att tränga fram. Härefter försökte de blott med sitt artilleri förstöra allt, som låg inom dess skottvidd. Sålunda sköto de den 2 april kyrkan i brand, sedan den redan under föregående vecka svårt ramponerats av bombardemanget. Samma dag nedbrunno även tingshuset och folkskolan. Ett par dagar senare trängde de röda under pågående bombardemang fram till kapellansbostället, apoteket m. fl. gårdar och antände dem. På den vita sidan väntade man, att de skulle rycka fram än närmare. Men ett skott, som i förtid avlossades, kom dem att taga till flykten, så att de undkommo helskinnade.

Dessa dagar voro kritiska i Rautus, men på Valkjärvi frontavsnitt kunde de vita, då de saknade en erfaren ledare, icke gå till anfall. Men när Rautus den 5 april fallit i de vitas händer, förstod man i Valkjärvi, att det betydde slutet på de rödas maktställning även här. Slutligen erhölls en ny chef för Valkjärvitrupperna, nämligen löjtnant Pekkanen. Det var likväl nödvändigt att ytterligare vänta, tills man från Rautus kunde skicka trupper till Valkjärvi. Under tiden utsändes en spanarpatrull för att spränga broarna i de rödas rygg och därmed omöjliggöra deras reträtt med kanoner m.m. Vissa broar förstördes även men icke alla, såsom meningen varit.

Sedan man från Rautus erhållit 2 maskingevär jämte manskap, uppgjordes en plan för de rödas oskadliggörande. Samtidigt med ett frontanfall, som skulle insättas från Hiekkamäki och kyrkobyn mot Veikkola samt från Kosteala och Jauhola mot Valkeamatka, skulle ett omfattande anfall företagas från Mohla till Suontaka i de rödas rygg.

Anfallet skulle äga rum tidigt på morgonen den 14 april, men det försenades och misslyckades för Jauholatruppens vidkommande. Mot Suontaka företogs intet egentligt anfall. Från Veikkola åter drogo sig de röda, som fruktade att bli kringrända, undan i tid, sedan de först antänt gården, varefter de även på vägen

satte eld på en del andra gårdar. De anlände med sina kanoner till Valkeamatka, därifrån en del av dem fortsatte marschen, dels till Suontaka, dels till Tarppila. Alla de tre byarna började de skyndsamt befästa.

Nu var det de vitas avsikt att kringränna fienden i Valkeamatka. Ett försök att den 15 över Salonkylä anfalla Tarppila misslyckades, då de vita under kampen om byn innehade ofördelaktiga ställningar, medan de röda skyddades av löpgravar och stenbyggnader. Trupperna måste retirera till Salonkylä och vidare därifrån till Kahkaala och Nirkkola.

Den 19 april gjorde de röda ett anfall mot Salonkylä, men tillbakaslogos.

Ett par dagar senare började överste Ausfelds grupp utföra sin operation.

I ELDLINJEN PÅ VALKJÄRVI KYRKOBACKE 8. IV.

IV.

RESULTATET AV OFFENSIVEN 15 MARS—15 APRIL PÅ DET ALLMÄNNA KRIGSLÄGET.

FÖRBEREDELSERNA TILL EVAKUERING AV VÄSTRA FINLAND.

Svetsjnikovs utläggning om betydelsen av offensiven den 10 mars och orsakerna till Tammerfors fall 507. — De röda hysa plan att rädda de i Tammerfors inneslutna trupperna och evakuera västra Finland redan före den tyska faran var av dem känd 508. — Svetsjnikovs plan på reträtt till ställningar i östra Finland 510. — Kullervo Manners order om västra Finlands evakuering; dess utförande fördröjes 512. — Krigets tyngdpunkt förskjutes till östra Finland 513.

De i det föregående skildrade händelserna vid Tammerfors och i södra Finland inneburo, att avgörande resultat redan nu under anfallskrigets begynnelseskede uppnåtts såväl av Finlands vita armé som av den tyska hjälpkåren, där de opererade var på sitt håll. Då framgångarna vunnits oberoende av varandra och voro av olika beskaffenhet, ha vi skäl att ytterligare framhålla några med dem förbundna omständigheter för att kunna fatta deras allmänna betydelse.

Redan genom Tammerfors' erövring hade krigsläget i grund förändrats. Den långvariga defensiven på den vita arméns sida hade givit de röda en oriktig uppfattning av dess stridsduglighet lika väl som av deras egen styrka. Överste Svetsjnikov, som tydligen fäst stora förhoppningar vid den offensiv de röda skulle inleda den 10 mars, förklarar, att den trots misslyckandet var i många avseenden till fördel. Ty genom densamma klargjordes[1]):

1) att de röda även sedan de ryska trupperna nästan helt och hållet kommit på sidan kunde försvara sig och även skrida till aktiva operationer och offensiv;

[1]) M. S. Svetsjnikov, sid. 81.

TAMMERFORS I RUINER: VITTNESBÖRD OM DET VERKLIGA KRIGETS ALLVAR.

2) huru stora de vitas krafter voro och vilka deras ställningar; om dessa förhållanden fingo de röda såväl genom själva striderna som genom av fångar lämnade upplysningar en fullständig bild, efter vilken de hade möjlighet att rätta sig;

3) i moraliskt och politiskt avseende hade det med full tydlighet framgått, att de vita skulle förr eller senare bli slagna och att de voro urståndsatta att kväsa det röda upproret.

I själva verket hade de röda icke stor fröjd av dessa fördelar, ty redan genom den s. k. Vilppulakatastrofen förändrades de vitas ställning i grund, och samma händelse utvisade, att Svetsjnikovs i moment 3) gjorda påstående icke höll streck. Lika litet överensstämmande med fakta var hans antagande, att den tyska landstigningen skulle medverkat till Tammerfors' fall[1]). »Vi tro», skriver han, »att Tammerfors' garnison skulle, om tyskarna icke inblandat sig, hava kunnat hålla staden gentemot de vita»[2]). På detta sätt uppfattades dock icke saken av de röda ledarna.

Ty innan man ens hade en aning om tyskarnas landstigning, hade man nämligen på detta håll kommit till klarhet om att ingenting mera kunde rädda

[1]) Över huvud ha överste Svetsjnikov och övriga ledare av det röda upproret nu senare försökt förklara sitt misslyckande såsom helt och hållet förorsakat av tyskarnas deltagande i frihetskriget.

[2]) M. S. Svetsjnikov, sid. 92.

AV ÖVERSTE SVETSJNIKOV UPPGJORD KARTA ÖVER STÄLLNINGEN DEN 23 MARS.

Tammerfors från att falla i de vitas händer. Men vad som möjligen ännu kunde och till varje pris måste räddas var den i Tammerfors inneslutna »levande kraften». Detta åsyftades med de rödas anfall mot Lempäälä, och då man icke kunde nöja sig med dessa försök, planlade man långt mera omfattande åtgärder, såsom av samtida dokument framgår. Märklig är i detta avseende Evert Elorantas order av den 3 april:

Till Björneborgs kretsstab.

Skrid med allvar till omedelbart förverkligande av den plan, *som jag tidigare delgivit eder* [3]). Drag skyndsamt de röda trupperna bort från Björneborgsfrontens nordliga eller Hvittisbofjärds frontdel, från Björneborgs stad och Raumo samt vidare från Åbotrakterna och fören dem genast i god ordning till Karkku-, Tottijärvi- och Viiala-fronterna *för att öppna vägen för våra kamrater i Tammerfors* [1]). Vid truppförflyttningarna bör noga tillses, att vänstra flygeln i intet fall giver vika, utan står orubblig och sålunda tryggar möjligheten att överföra de röda gardena till nämnda fronter *och därifrån vidare* [4]). På marschen bör röda gardet beslagtaga alla hästar för att bilda träng- och kavalleriavdelningar. Likaså böra säkra trupper bildas för disciplinens upprätthållande och vid behov användas med oblidkelig stränghet. Se alltså till, att disciplinen bevaras och att evakueringen genomföres enligt tidigare givna föreskrifter och i ordning och att reträtten sker under strid.

[1]) Vår kursivering.

En liknande order hade synbarligen även sänts till Åbo kretsstab, enär Evert Eloranta ännu den 7 påminde om saken: »Ställningen är en gång för alla sådan, att denna plan måste ofördröjligen sättas i verket».

Sålunda hade, som av det föregående framgår, denna evakueringsplan redan uppgjorts och framställts för Björneborgs kretsstab före den 3 april, vilken dag den endast upprepades. Vi se tillika, att man då icke under den närmaste framtiden räknade med någon tysk fara, och att det var blott läget vid Tammerfors som medförde att alla trupper i västra Finland utan åtskillnad skulle dragas österut.

Först sedan till Tammerfors' fall ytterligare kommit tyskarnas landstigning, började de röda, såsom vi redan sett, bortflytta sina ämbetsverk från Helsingfors och evakueringen av västra Finland fick en annan och bestämdare riktning och innebörd. Överste Svetsjnikov såg naturligtvis som stabsofficer den fara, som hotade trupperna i västra Finland, och skyndade därför även att uppgöra en helt och hållet ny försvarsplan.

Denna finnes bevarad i nedanstående aktstycke:

Plan. Högst sekret.

På grund av den genom tyskarnas landstigning i Finland tillskapade ställningen ha de röda trupperna varit tvungna att skrida till en strategisk åtgärd av allra största vikt, nämligen till en förflyttning av stödjepunkten till Viborg från Helsingfors, som varit blottställt för det tyska angreppet.

För närvarande äger karelska fronten en synnerligen stor betydelse, enär den omedelbart ansluter sig till Ryssland och tryggar vår förbindelse med den ryska republiken, som är oss synnerligen dyrbar under närvarande tid.

På grund av det anförda bör karelska fronten särskilt förstärkas, även om detta måste ske på bekostnad av västra Finland, därifrån trupperna nödvändigt måste dragas först till fronten *Toijala—Riihimäki—Helsingfors* och sedan, om denna linje icke kan hållas, i yttersta nödfall till fronten *Mäntyharju—Kouvola—Kotka.*

Sedan vi befäst vår ställning och ordnat våra trupper, kunna vi ånyo skrida till anfall i syfte att återställa våra tidigare positioner genom erövring av hela västra Finland med dess kuststäder, Helsingfors, Åbo o. s. v.

Under detta anfall kunna de trupper, som frivilligt kvarstannat inom kustområdena eller som det icke varit möjligt att transportera österut, kraftigt hjälpa våra trupper genom att föra guerillakrig i vita gardets rygg.

I fråga om karelska frontens förstärkande är följande att iakttaga:

1) Vuoksenlinjen bör hållas.

2) Så vitt möjligt bör hela området mellan Saimen och Ladoga besättas och en front Imatra—Sordavala skapas. Detta är den allra viktigaste uppgiften under de kommande striderna i Karelen.

Vid genomförande av sistnämnda operation är följande att iakttaga:

a) Den för närvarande av oss hållna fronten bör befästas genom att i de positioner, som ha mindre betydelse, kvarlämnas mindre styrkor, medan reserverna insättas för huvudstöten. Heinjoki bör besättas.

b) Gruppen Kaljunen i riktningen Valkjärvi bör förstärkas. Den har att intaga Lippola och träda i nära förbindelse med de ryska trupperna, som stå vid gränsen söder om Raasuli.

c) De vita, som intagit Rautus med en styrka på 8—10,000 man, lämna troligen de ryska trupperna i fred i förlitande på att de icke överskrida finländska gränsen, och rikta sitt anfall mot Terijoki över Kivinebb. Vi måste nödvändigt, innan vi övergå till allmän offensiv, omintetgöra vita gardets eventuella anfall mot Terijoki, varav följden kan bliva, att järnvägsförbindelsen med Ryssland avbrytes. Med hänsyn till denna möjlighet är det nödvändigt att inom Lembolovo stationsområde bildas en mindre trupp, som har erfaren chef, vid vars sida står en rysk instruktör. Denna trupp får i uppdrag att besätta Palkeala by och bör sedan genom att österifrån operera mot Rautus draga vita gardets uppmärksamhet åt detta håll för att, så snart möjlighet därtill erbjuder sig, avbryta vita gardets förbindelselinjer över Vuoksen och till Kiviniemi. *Detta är Raasuliavdelningens huvuduppgift.* Raasuliavdelningen bör bildas av finländare, bland vilka ryska frivilliga instickas. Sedan broarna vid Lembolovo och Raasuli reparerats, bör ett pansartåg skickas åt detta håll. Framdeles, då man vid Raasuli samlat omkring 5 tusen man, kan man tillsammans med Kaljunens avdelning skrida till anfall för Rautus' besättande och kasta trupper till Vuoksens norra sida, men detta bör ske samtidigt med att en allmän offensiv igångsättes på hela karelska fronten.

d) Som en hjälpoperation, avsedd att draga vita gardets uppmärksamhet från Antrea och Rautus, kan en landstigning företagas i Sordavala och Kexholm, för vilket ändamål behövas 6 torpedbåtar, 12 skeppsbåtar och 4 pråmar, vilka kunna transportera 1,000 man.

Denna flotta kan anskaffas i Petersburg genom personlig hemställan; till bas har utsetts Valamo kloster i Ladoga.

e) Slutligen kan en hjälpoperation till lands företagas från Olonets mot Sordavala. För detta ändamål är det nödvändigt att föra trupper med järnväg till Lodejnoje Polje, därifrån de marschera till Olonets. Sedan truppen överskridit gränsen i Salmis, kan förbindelse med den upprätthållas över Ladoga medelst därvarande flotta, med vars hjälp transporter även kunna ske från Viborg via Finska viken, Neva och Ladoga.

f) Redan nu böra åtgärder vidtagas för sammanställande av en flotta även i Viborg enligt tidigare given order.

g) Banan Viborg—Petersburg bör ytterligare säkerställas.

h) Det bör tagas i övervägande, huruvida en stab bör upprättas inom Terijoki krets, vilken stab finge till uppgift att övertaga den militära ledningen för den händelse, att vita gardet lyckades isolera Viborg från Petersburg. Denna stab och trupperna i karelska frontens sydliga krets böra stödja sig på Ryssland.

i) På karelska fronten bör upprättas ett militärt och allmänt underrättelseväsen, som underlättar förbindelserna, varjämte stödjepunkterna och stationerna mellan Petersburg och Viborg böra befästas.

3. Genom att småningom utsträcka fronten österut ända till Murmanbanan kunna vi gradvis komma i förbindelse med Kem och Kantalaks, d. v. s. med den del av röda gardet, vilken stödes av fransmännen och engelsmännen.

M. S. Svetsjnikov.

Huru den i ovanstående dokument omtalade evakueringen av västra Finland skulle genomföras, framgår närmare av följande order från Kullervo Manner:

Order

till chefen för röda gardets trupper i Åbo—Nystads krets.

De från Åbo- och Nystadstrakterna bortdragna trupperna böra stanna på linjen Urdiala—Forssa—Somero—Pusula—Nummis—Nummela station. Dock böra små, men raska eftertrupper kvarlämnas på linjen Hvittis—Alastaro—Loimijoki—Koskis—Salo eller Bertils—Kisko—Karislojo, och en livlig förbindelse bör medels telefon och på annat sätt upprätthållas mellan dessa och huvudstyrkan. Längre öster- och norrut får man ej retirera, innan Björneborgstrupperna ankommit till linjen Urdiala—Tottijärvi, ifall överbefälhavaren icke annorlunda bestämmer. På förenämnda platser och mellan dem böra trupperna intaga ställningar, vilka befästas och göras så starka, att de kunna motstå alla anfall. Reträtten till denna linje bör ske samtidigt med att de i Björneborg förlagda trupperna förflyttas. I intet fall få de från Åbohållet kommande trupperna bortdragas på sådant sätt, att Björneborgstruppernas rygg och flank blottställas för fiendens anfall.

De retirerande trupperna böra iakttaga sådan ordning, att Nystadstrupperna marschera längs linjen Nystad—Laitila—Yläne—Alastaro—Humppila och de längre norrut stående trupperna jämsides i samma riktning och i överensstämmelse med trupperna från Björneborgsfronten. Trupperna från Åbotrakten tåga dels längs järnvägslinjen mot Toijala, dels till Marttila, Koskis och Somero samt delvis — och till största delen — längs linjen Salo—Kisko—Karislojo.

Ombesörj skyndsamt truppförflyttningarna enligt denna order och se till, att

FACSIMILE AV DET 3. ELLER SISTA MOMENTET I ÖVERSTE SVETSJNIKOVS OVAN ÅTERGIVNA PLAN OCH HANS NAMNTECKNING.

föreskrifterna iakttagas. Upprätthåll samarbetet med de närmaste frontdelarnas chefer. Om eder verksamhet bör ni ofta och noggrant till oss rapportera.

(Stämpel)
Finlands Röda Gardes
Högsta chefskap.

Viborg 12. 4. 1918.
Överbefälhavare Kullervo Manner.
Kontrasigneras: T. W. Leben.

Naturligtvis yppade sig vid tillämpningen av ovanstående evakueringsplan mångahanda svårigheter, varför den icke kunde genomföras så hastigt som man tänkt sig. Men dessutom var man på vissa håll ohågad att efterkomma dessa order, vilken omständighet av den högsta röda krigsledningen betecknades som »provokation». Då man på grund härav kände sig orolig, sände överbefälhavaren Kullervo Manner en särskild kurir till Toijala med uppdrag att från alla håll samla underrättelser, som gåvo vid handen, i vilken mån evakueringsordern fullgjorts eller kunnat fullgöras. Han skulle med det första återvända till Viborg med dessa upplysningar. Evakueringen bragtes även till sist i gång.[1])

Sålunda voro de operationer, som ledde till intagningen av Tammerfors och Helsingfors, avgörande händelser, vilka tvungo de röda att utrymma sydvästra Finland utan nämnvärda strider och att förflytta krigets tyngdpunkt till östra Finland, vars centrum utgjorde Viborg. Hit drogo de röda liksom även de vita nu sina huvudkrafter.

---

[1]) Dröjsmålet med evakueringen har senare klandrats på ledande rött håll, såsom framgår bl. a. av följande uttalande:

Då de i Hangö landstigna tyska trupperna hotade att bryta den röda fronten i trakten av Riihimäki—Lahtis och generalstaben insåg, att en genom hela Finland utdragen front icke längre kunde försvaras, gav den de i västra Finland förlagda trupperna order om reträtt. Ändamålet med denna order var att draga samtliga trupper till östra Finland och sålunda rädda dem från att bliva inneslutna och tvungna till kapitulation. Ifall trupperna noggrant lytt order, skulle de i tid fåtts samlade kring Viborg. Karelska näset hade sålunda kunnat hållas av de röda, och i fall av behov hade alla de stridande trupperna kunnat dragas till ryska sidan. Då skulle våra trupper efter sin modiga kamp icke drabbats av ödet att nedslaktas av de djuriskt grymma slaktarna eller omkomma av svält i fängelserna. Men då disciplinen icke iakttogs, utan varje grupp ville på egen hand avgöra, om den ingångna reträttordern skulle åtlydas eller ej, blev den röda armén söndersplittrad och vanmäktig. (K. M. Evä: »Kosto Suomen Köyhälistön Pyöveleille», sid. 10. Detta tal är publicerat som N:o 28 i de finska kommunisternas skriftserie och tryckt i Petersburg 1918).

FINLANDS FRIHETSKRIG ÅR 1918.

FEMTE BANDET.

I. ANFALLSOPERATIONEN MOT TAMMERFORS ..... 5—304

1. FÖRBEREDELSER TILL OFFENSIVEN ..... 7—12

Överbefälhavaren planlägger en offensiv mot Tammerfors redan i februari 7. — Möjligheter för offensiv i olika riktningar; Tammerforsriktningens företräden 7. — Krigsråd rörande offensiven 10. — Val av tidpunkt för offensivrörelsen 11. — Uppskov med offensivens igångsättande 12. — Överbefälhavarens proklamation till trupperna i Satakunda och Tavastland 12.

2. OFFENSIVENS FORTGÅNG PÅ DE OLIKA FRONTDELARNA DEN 15—19 MARS ..... 13—104

1. ÖVERBEFÄLHAVARENS ANFALLSORDER ..... 13—17

Anfallsorder till de skilda grupperna av den 5 mars 13. — De skilda gruppernas och detachementens uppgifter vid offensiven 15. — Allmän anfallsorder av den 12 mars 16.

2. DETACHEMENTET HJALMARSONS OPERATIONER ..... 18—34

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser 18—23. Överbefälhavaren samlar en stöttrupp i Virdois 18. — Överste Hjalmarsons stab och disponibla trupper 22. — *2. Offensivens utveckling intill besättandet av Kuru 23—34.* Truppernas anfallsordning 23. — Framryckning i två avdelningar mot Kuru och Kurus erövring 15—17 mars 24. — Murole besättes 32. — Detachementet tågar mot Korkeakoski; framryckningen avbrytes 34.

3. DETACHEMENTET WILKMAMS OPERATIONER ..... 35—64

1. Detachementets sammansättning och dess förberedelser 35—42. En stöttrupp samlas och organiseras i Jämsä 35. — Överste Wilkmans stab och disponibla trupper 38. — De närmaste fientliga trupperna 38. — Förhållningsorder till trupperna av den 13 mars 39. — Anfallsorder väntas 42. — *2. Anfallsoperationen mot Länkipohja 42—56.* Anfallsordern ankommer 42. — Anfallsplan 43. — Länkipohja, Hiukkaa och Vilkkilä byar 44. — Anfall företagas från olika håll; Länkipohja tages 45. — Vilkkilä besättes 53. — Återblick 55. — *3. Anfallsoperationen mot Orivesi 57—64.* De vitas linje efter den föregående segern 57. — Stridsorder för den 17; truppernas framryckning 57. — Händelser den 18 omkring och i Orivesi 60. — Klarläggning av ställningen den 19 63.

4. *GRUPPEN WETZERS OPERATIONER* ..... 65—84
1. Gruppen förberedes för operationen och striderna den 15—16 mars 65—74. Truppernas dislokation på de olika frontdelarna och kolonnbildningen på fronten Ruovesi—Vilppula—Mänttä 65. — Lokala strider den 15—16 mars 69. — Överbefälhavarens stridsorder för den 17 mars 73. — Överste Wetzers trupper 73. — *2. Anfallsrörelsen den 17—19 mars 74—84.* Anfallsförsök av de olika kolonnerna och det tunga artilleriets verksamhet den 17 mars 74. — Lyly anfalles och tages den 18 mars 77. — Korkeakoski tages 81. — En röd chefs framställning av Väärinmajafrontens sammanbrott 82. — Ett vitt ögonvittnes skildring av händelserna vid Korkeakoski och på Ruovesi front 83.

5. *GRUPPEN LINDERS OPERATIONER* ..... 85—100
1. Gruppens indelning och dess strider på Ikalis frontdel 85—100. Satakundagruppens uppgift vid Tammerforsoperationen preciseras efterhand 85. — Gruppen uppdelas på avdelningar; dessas uppgifter 86. — Anfall den 15 i riktningarna Viljakkala och Tavastkyro 87. — Strider den 16—19 mars 90. — *2. Strider på Lavia frontdel 97—99.* Försök att erövra Suodenniemi 97. — *3. Strider på Pämark frontdel 99—100.* De vitas anfall mot Norrmark den 16 mars 99. — De röda hålla sig härefter på defensiven 100.

6. *ÅTERBLICK PÅ ANFALLSRÖRELSERNA DEN 15—19 MARS* ..... 101—104
Följden av flygeldetachementens fördröjande 101. — Resultatet av operationen 102. — Gruppen Linder hejdas av fiendens övermakt och måste erhålla förstärkning 102. — Röda gardets chefer sammanträda med anledning av motgångarna 103. — En försenad proklamation 103.

3. OFFENSIVRÖRELSENS UTVECKLING PÅ DE SKILDA FRONTDELARNA DEN 20—26 MARS ..... 105—177

1. *HÖGKVARTERETS VERKSAMHET DEN 20—26 MARS* ..... 105—107
Tammerfors' inringning påbörjas 105. — Beslut att förstärka Satakundagruppen 105. — Wetzers och Wilkmans trupper förstärkas 106. — Hjälpsändningen till Karelen fördröjes 106. — Den tillärnade överrumplingen av Tammerfors förvandlas till en längre kraftmätning 107.

2. *DE RÖDAS OCH RYSSARNAS FÖRSVARSÅTGÄRDER KRING TAMMERFORS DEN 20—26 MARS* ..... 108—113
De röda tro icke på möjligheten av att deras front skall genombrytas 108. — Budskapen om nederlag tvinga dem att vidtaga åtgärder för stadens försvar: försvarsplan 108, fabrikerna stängas 110, chefskapets uppgifter fördelas 110, upprop rörande försvaret 112.

3. *GRUPPEN LINDERS RÖRELSER* ..... 114—128
Striderna fortsättas vid Järvenkylä 114. — Detachementet Hjalmarson tågar över Näsijärvi 115. — Förtruppen stöter på fienden i Viljakkala 115. — Vitt anfall mot Nuutti den 23 mars 117. — Nuutti och Kyröfors tagas 119. — Byte; segerns betydelse 119. — Hjalmarson i Viljakkala den 23 och hans framryckning mot Kyröfors den 25 mars 120. — Överste Linders planer för den 25 121, högkvartersorder 121, därav föranledd ändring av planen 121. — Detachementet Hjalmarson skyndar i ilmarsch till Ylöjärvi 122. — Befästningarna i Ylöjärvi; deras intagning 122. — Major von Gerichs detachement sätter sig i rörelse 124. — De första operationerna mot Epilä och Lielaks den 26 125. — Det till Siuro sända detachementets operationer 126. — Anfall mot Suodenniemi, dess erövring 128.

4. *GRUPPEN WETZERS OPERATIONER* ..... 129—152
Order från överbefälhavaren; trupper sändas till Teisko och Orivesi 129. — Hjalmarson tågar mot Teisko och Nurmi den 20—21 mars 130. — Hans detachement får ny sammansättning och skickas till Viljakkala 133. — Malmbergs detachement kvarstannar i Sorila 133. — Tavastlandsgruppens huvudstyrka i Orivesi den 20 134. — Överbefälhavaren ger order om besättande av linjen Nurmi—Franssila—Kangasala 134; besättandet verkställes 134. — Överste Wetzer fördelar sina kompanier på bataljoner 136. — Detachementet Malmberg avancerar från Nurmi, strid vid Olkahinen den 23 137. — Kohonens frikår besätter Takahuhti 139 och anfaller Messuby kyrkoby 139. — Strid vid kyrkan, vit reträtt den 24 140. — Wetzers huvudstyrka avancerar den 22—23 mot Kangasala kyrkoby och Vehmais station 143. — Överbefälhavaren ger order om intagning av Vehmais station och Messuby 146. — Fienden nära Haihara gård, hans anfall mot denna och Messuby den 24 147. — Överbefälhavarens order för den 25 mars 148. — Överste Wetzers anfallsorder 149. — Attack mot Messuby, dess intagning 150. — Artilleristrid och långsamt avancemang av infanteriet den 26 152.

5. *GRUPPEN WILKMANS HUVUDOPERATIONER* ..... 153—167
Överbefälhavarens order för den 20 mars 153. — Överste Wilkman fördelar uppgifterna mellan sina trupper 153. — Underrättelser om läget den 20 på f. m. 154. — Ny order från överbefälhavaren samma dag 155. — Trupperna och deras operation den 21 mars 156. — Växiö och Kangasala kyrkoby besättas den 22 mars 157. — Överbefälhavarens order för den 23; komplettering därtill 157. — De skilda truppernas uppgifter 158. — Strid om den slutliga besittningen av Kangasala; Messuby kyrkoby mål för huvudstyrkorna 157. — Avdelning till Lempäälä för sprängning av banan 159. — Strid vid Kuivaspää den 23 och 24 mars 159. — Lempäälä avdelnings framryckning 160. — Detachementet Wilkman sändes den 24 till Lempäälä 161. — Överbefälhavarens order om stormning av Tammerfors den 25 mars 163. — Överste Wilkman detacherar 2 bataljoner för skydd mot söder 163. — Huvudstyrkan tågar mot Tammerfors 163. — De rödas utbrytningsförsök 164. — Överste Wilkman går den 26 till anfall mot stadens södra och sydöstra utkanter 164. — Reträtt; truppernas utmattade tillstånd 166. — De första händelserna på den nybildade Lempääläfronten den 25 och 26 mars 166.

6. *GRUPPEN WILKMANS FLANKOPERATIONER* ..... 168—173
Flankskydd ombesörjes på olika håll 168. — Händelser i Pälkäne 168. — Händelser i Erājärvi, Kuhmalaks och Luopiois 168. — Expedition mot Toijala 171. — Strider om Padasjoki kyrkoby 172.

7. *ÅTERBLICK PÅ ANFALLSOPERATIONERNA DEN 20—26 MARS* ..... 174—177
Satakundagruppens verksamhet 174. — Kangasala och Messuby 174. — Lempäälä; Tammerfors' inringning 174. — Överbefälhavarens order om upprättande av arméns manstukt 175. — Staden uppfordras att kapitulera 175. — Ett brev från Hugo Salmela till Eino Rahja 177.

4. STRIDERNA OM TAMMERFORS ..... 178—304

1. *TERRÄNG- OCH FÖRSVARSFÖRHÅLLANDEN KRING TAMMERFORS* .... 178—181
Orienterande uppgifter om terrängförhållanden och fiendens befästningar 178. — *1. Väster om Tammerfors och i de västliga förstäderna 179. — 2. Öster och söder om staden 180. — 3. Inom själva staden 180.*

2. *GRUPPEN WETZER OCH DETACHEMENTET WILKMAN I ELDEN 27 MARS—2 APRIL* ..... 182—210
1. Den 27 mars 182—187. Cerneringstrupperna ökas 182. — Överste Wetzers

order till hans trupper 183. — Hans huvudstyrkas operationer 183. — Detachementet Malmbergs operationer 185. — Ett till kvällen påtänkt anfall blir outfört 186. — Detachementet Wilkman i försvarspositioner 187. — De röda vänta hjälp söderifrån 187. — *2. Den 28 mars 187—202.* Anfallsförberedelser, fiendens ställning 187. — Detachementet Malmberg och svenska brigaden i verksamhet 191. — 2. jägarregementet går till attack 195. — De skilda truppernas manspillan 199. — Wilkmans trupper stridsberedda 202. — *3. Från den 29 mars till den 2 april 202—210.* Förberedelser till stormning 202. — Ställningarna befästas 203. — Rekognoscering 205. — Haubitsbatteriet överflyttas till Näsijärvis västra strand 205. — Detachementet Wilkman underställes Tavastlandsgruppens chef 206. — Wetzers trupper uppdelas på avsnitten A, B och C 206. — Avsnittens uppgifter den 1 april 206. — Försvaret av Lempäälä uppdrages åt överste Wilkman 207. — Organisationsarbeten och övningar 207. — Överbefälhavarens påhälsning till samtliga trupper samt till de sårade och sjuka 208. — Flygspaning och nedkastning av proklamationer 209. — De rödas åtgärder till disciplinens stärkande 209. — Deras förhoppningar om undsättning söderifrån 210.

3. *GRUPPEN LINDER VÄSTER OM TAMMERFORS 27 MARS—2 APRIL* .... 211—217
Överbefälhavarens order av den 27 mars 211. — Ledningen av Lielaks—Epilä frontdel ordnas 211. — Detachementet Pell avancerar till Nokia och Villilä 213. — Striderna 28 mars—2 april 214.

4. *STADEN INTAGES GENOM STORMNING 3—6 APRIL* ..... 218—270
1. Stormningen förberedes 219—223. Överbefälhavaren beslutar taga staden med storm; cerneringstrupperna förstärkas 219. — Överste Wetzers order till sina trupper rörande den slutliga stormningen 219. — De sista förberedelserna därtill 220. — *2. Tammerfors stormas den 3 april 223—250.* 1. Avsnittet A i verksamhet 223—228. Malmbergs detachement infaller i staden och besätter Kyttälä 223. — 2. Avsnittet B i verksamhet 228—244. Order av överste Ausfeld 228. — Stormkolonnens marsch inledes, men avbrytes 231. — Kompani Melin framtränger ända till Näsilinna 233. — Kolonnens strider vid begravningsplatsen och sjukhusen 236. — Dess avancemang längs Pinnivägen till stationen 238. — Melinska kompaniets strider i Näsillnna och reträtt därifrån 242. — 3. Avsnittet C i verksamhet 244—250. Order till Grafströms brigad 244. — Truppavdelningarna gå till anfall 247. — Satakundagruppens deltagande i stormningen 250. — *3. Stormningen fortsättes den 4—5 april 250—260.* Överste Wetzers order till avsnitten 250. — Avsnittens operationer på olika håll 251. — En röd trupp bryter sig ut över Näsijärvi 259. — Kapitulationsunderhandlingar 260. — Satakundagruppen 260. — *4. De sista stormangreppen och de rödas definitiva kapitulation den 6 april 261—262.* De vita reda sig att intaga Pyynike och Pispala 261. — Parlamentering och kapitulation 261. — De röda mottaga en sista uppmuntrande underrättelse 262. — *5. Slutskedet av de rödas välde i Tammerfors 262—270.* Ställningen i staden förändras efter den 20 mars 262. — De vita fångarnas belägenhet 263. — Bombardemangets allmänna verkningar 264. — De sista dagarna i Pispala 265. — De vitas mottagande i staden 265. — Krigets ödeläggelser 266. — Fångar 268. — De vitas manstukt; krigsbyte 269.

5. OMINTETGÖRANDE AV DE RÖDAS FÖRSÖK ATT UNDSÄTTA TAMMERFORS ..... 271—298

1. SATAKUNDAGRUPPENS CENTER I VERKSAMHET ..... 271—174
Oroväckande underrättelser från Mouhijärvi 271. — De vitas första anfall mot

därvarande röda 271. — Överste Linder sänder hjälptrupper och fördriver fienden 272. — Trupperna fördelas mellan Epilä- och Mouhijärvi—Karkku-fronterna 273.

2. *SATAKUNDAGRUPPENS HÖGRA FLYGELS VERKSAMHET UNDER TAMMERFORSOPERATIONEN* ..... 275—280
Fientliga anfall mot Kustbygderna och Lassila 275. — Vita anfall mot Norrmark och Harjakangas 276.

3. *STRIDER I LEMPÄÄLÄ* ..... 281—294
Striderna fortfara; Lempäälä front avskiljes från Tammerfors cerneringsring 281. — Överste Wilkman övertager befälet över fronten 282. — 1. Jägarregementets ankomst 283. — Truppavdelningarna inom detachementet Wilkman; fiendens styrka 284. — Frontens olika avsnitt 285. — Händelser på västra 285 södra 289 och östra frontavsnitten 290.

4. *STRIDER I PÄLKÄNE, HAUHO, TUULOS OCH PADASJOKI* ..... 295—298
Pälkäne 295. — Hauho 296. — Tuulos 296. — Padasjoki 298.

6. ÅTERBLICK PÅ TAMMERFORSOPERATIONEN OCH DESS RESULTAT 299—304
Tammerforsoperationen en motstöt mot de rödas generaloffensiv 299. — Dess storstilade planläggning 299. — Segerns betydelse 301. — Lyckönskningar till överbefälhavaren 301. — Befordringar och överbefälhavarens tacksägelseorder till trupperna 302. — De rödas ledare försöka dölja nederlaget 303. — De trösta sig med att uppgöra nya planer 303.

II. STRIDERNA I SÖDRA FINLAND INOM DEN TYSKA HJÄLPEXPEDITIONENS OPERATIONSOMRÅDE TILL DEN 14 APRIL ..... 305—408

1. *DEN TYSKA HJÄLPEXPEDITIONENS BETYDELSE* ..... 307—311
Den i Tyskland rådande sympatien för Finlands sak leder slutligen till handling 307. — Huvudorsakerna till den tyska hjälpkårens avsändande 307. — Mellan Tyskland och Finland ingångna specialavtal 308. — Olika uppfattningar om den tyska hjälpexpeditionens nödvändighet 309.

2. *DEN TYSKA EXPEDITIONSKÅRENS SAMMANSÄTTNING OCH FÖRBEREDELSER FÖRE AVFÄRDEN. DESS ANKOMST TILL HANGÖ* ..... 312—323
Beslut om hjälpexpeditionens avsändande; däri deltagande trupper 312. — Orsaker till expeditionens fördröjande; dess slutliga iordningsställande 314. — Planen revideras och förändras 315. — Flottiljens avgång och färd över havet 319. — Russarö besättes 320. — Flottiljen ankommer till Hangö, som besättes 320.

3. *DEN FÖRSTA OPERATIONSPLANEN* ..... 323—327
Det strategiska läget gynnsamt för hjälpexpeditionen 324. — De första uppgifterna vid begynnande operationerna 324. — Ålandsdetachementet underordnas Östersjödivisionen 326.

4. *DE FÖRSTA KRIGSOPERATIONERNA 3—8 APRIL* ..... 328—343
1. Ekenäs besättes 328—329. Broarna och staden erövras och besättas 328. — *2. Ålandsdetachementet försöker avancera mot Åbo och beordras till Hangö 329—332.* Tyskarna och skärgårdens frikår i färd med att rensa skärgården 329. — Detachementet får order att tåga till Kimito eller Hangö, frikåren förblir i skärgården 342. — *3. Divisionens framryckning och spanaravdelningarnas första strider 332—337.* Trupperna landsättas 332. — Upplysningar om fienden 332. — Divisionens marsch till Ekenäs 333. — Framryckning i olika riktningar, Karis intages, Fagervik uppnås 333. — *4. Divisionens säkrande för flankangrepp under frammarschen mot Helsingfors 337—343.* Den finländska etappbataljonen tågar till Finnby, Kimito och

Bjernå 337. — Divisionens flankskydd 338. — *5. Återblick på tilläggsuppgifter till föregående operationsskede 338—343.* Kritik av operationsmetoderna 338. — Divisionens behandling av fångarna 339. — Den i Helsingfors förlagda ryska flottans öde 340. — Meddelande om von Brandensteins expedition 343.

5. *HELSINGFORS INTAGNING* ..... 344—392

1. Ställningen i Helsingfors under det röda väldets sista tider 345—358. Helsingfors isolerat vid pass 12 veckor 345. — Ryska militären och flottan i upplösningstillstånd 345. — Råds-Ryssland vill göra Finland till en buffertstat, åt vilken avstås vapen och krigsförmödenheter 347. — Den röda »statens» svagheter 351. — Diktaturregering upprättas i Helsingfors 353. — Huvudstadens försvar ordnas 353. — De vitas ställning i Helsingfors och deras hemliga verksamhet därstädes 356. — Några av deras samlingsplatser bli röjda 358. — *2. Strider vid Helsingfors yttre befästningar och underhandlingar med de röda den 11 april 358—370.* Östersjödivisionens framryckning 358. — Helsingfors garnisons kapitulationsplaner gå om intet 360. — Anfallsorder som annulleras; vapenvila 365. — Striderna fortsättas och avbrytas vid mörkrets inbrott 367. — Ställningen bakom stridslinjerna 369. — Läget i huvudstaden 369. — *3. Infallet i staden och stridsresultaten den 12 april 370—381.* Hoplaks och Fredriksberg besättas 370. — Order om infall i staden 373. — Läget i Tölö stadsdel, stöttruppernas framträngande i densamma 374. — Stadens mellersta och södra delar rensas 374. — Tyska flottan anländer 378. — Händelserna i stadens östliga del 379. — Säkring mot norr 380. — *4. Stadens definitiva kapitulation den 13 april och de närmast följande dagarna därefter 381—392.* Truppernas guppering 381. — De östliga stadsdelarnas intagning genom artilleri och infanteri 383. — Fienden fördrives norrom staden 389. — Stadens besättningsmanskap och den tyska militärens parad 390. — Sveaborg överlåtes 391.

6. BRIGADEN BRANDENSTEINS FÖRSTA OPERATIONER ..... 393—408

Tyska förläggningar på våra utöar 393. — Brandensteinska brigadens sammansättning och uppgift 394. — De första truppernas transport över havet och landstigning i Valkom 397. — Trupperna koncentreras i Lovisa 398. — Ett detachement sändes ut för att besätta Kotka, men misslyckades och återvänder 399. — Fienden reder sig till angrepp 399. — Den andra trupptransporten anländer till Valkom 401. — Tyskt angrepp mot huvudbanan 401. — Ryggförbindelsen hotad; en vit trupp kommer som förstärkning till Lovisa 403. — Röda trupper sändas för att skydda banan, och tyskarna draga sig tillbaka 406. — Den tredje tyska trupptransporten anländer 407. — Brandenstein beslutar gå till anfall mot Lahtis i samverkan med Östersjödivisionen 408.

III. PÅ SAVOLAKS OCH KARELSKA FRONTERNA 15—18 APRIL ..... 409—504

1. *HÄNDELSER PÅ SAVOLAKS FRONTEN* ..... 411—444

1. Det allmänna läget 411—416. Fronttruppernas uppgift i Savolaks 411. — Arméns nyindelning och dess genomförande vid trupperna i Savolaks 412. — Chefsombyten vid Savolaksgruppen 413. — Savolakstrupperna och deras indelning 415. — Fiendens styrkeförhållanden 416. — *2. Strider på Sysmä—Lusi frontdel 417—429.* — Överste Londén blir frontdelens chef 417. — De röda angripa från två håll 417. — De vita få förstärkningar; ställningsstrider 418. — Bataljon Kalm i rörelse väster och söder om Päjäne 421. — Kompani Eklund avancerar; strid vid Vierumäki 425. — De röda retirera och de vita följa efter 429. — *3. Strider på Mäntyharju frontdel 429—440.* Ställningen den 10—15 mars 429. — Fientliga anfall mot Mouhu och Kinni i slutet av mars 433. — De vita anfalla Turkinkylä,

Västäräkki och Valtola den 6 april 434. — Händelserna i trakten av Nurmaa 436. — De vita avancera från Kinni, strider vid Valtola och Tuohikotti 438. — Fienden förföljes 439. — *4. Strider på Savitaipale frontdel 440—445.* De rödas anfall mot Portakoski 440. — De vita anfalla Taipalsaari 441. — Expedition till Klemis 443. — Nytt anfall av de vita mot Taipalsaari 444.

2. *HÄNDELSER PÅ KARELSKA FRONTEN* ..... 445—504

1. Det allmänna läget 445—452. Truppernas uppdelning; XI bataljonens tillkomst 446. — Brist på artilleriammunition hos de vita 447. — En »flottilj» organiseras på de karelska vattnen 448. — Östarméns bildande 449. — De karelska truppernas indelning 449. — Fiendens styrkeförhållanden 451. — *2. Strider på Joutseno frontdel 452—467.* 3. regementets dislokation omkring den 15 mars 452. — De rödas försök att genombryta den vita fronten den 20 mars 453. — De vitas motanfall den 22 och 25 mars 454. — De rödas anfall under de sista dagarna i mars månad 459. — De vita gå den 5 april till anfall mot Jänhiälä och Joutseno kyrkoby 459. — De besätta Jänhiälä den 7 april 462. — De vitas anfall mellan den 7—14 april 462—466. — Frontdelens trupper reda sig att deltaga i östarméns offensiv 466. — *3. Strider på Antrea frontdel 466—481.* 2. regementets dislokation 466. — Utdragna och häftiga strider i riktningarna Oravala—Ahvola och Hannila 466. — Fientliga anfall den 20—22 mars 467. — Fortsättning av striderna på nämnda frontavsnitt 470. — De vita besätta höjden 56 den 12 april 474. — Strider på frontdelens västra flygel 477. — Fiendens försök att taga Heinjoki kyrkoby 479. — *4. Strider på Rautus och Valkjärvi frontdel 480—492.* 1. Operationer i Rautus före dess slutliga intagning 480—492. 1. regementets dislokation 480. — Fientliga truppförelser mot Rautus kyrkoby; hjälptrupper anlända 481. — De vitas anfall och verksamhet i fiendens rygg den 25—26 mars 482. — Uppnådda resultat 491. 2. Rautu station erövras definitivt 495—500. Cerneringstrupperna förstärkas 492. — Händelser före avgörandet 493. — De vitas anfall mot stationen den 4 april 496 — Seger och krigsbyte 499. — Betydelsen av slaget vid Rautus 499. — 3. Striderna på Valkjärvi och Kuusaa frontavsnitt 500—504. Strider i Valkjärvi i början av mars 500. — 11 bataljonen förlägges i Valkjärvi 502. — Händelser i riktningen Kuusaa 502. — Rött anfall mot Valkjärvi den 27 mars 502. — Efter segern vid Rautus 503.

IV. RESULTATET AV OFFENSIVEN 15 MARS—15 APRIL PÅ DET ALLMÄNNA KRIGSLÄGET ..... 505—513

FÖRBEREDELSERNA TILL EVAKUERING AV VÄSTRA FINLAND ..... 507—513

Svetsjnikovs utläggning om betydelsen av offensiven den 10 mars och orsakerna till Tammerfors fall 507. — De röda hysa plan att rädda de i Tammerfors inneslutna trupperna och evakuera västra Finland redan före den tyska faran var av dem känd 508. — Svetsjnikovs plan på reträtt till ställningar i östra Finland 510. — Kullervo Manners order om västra Finlands evakuering dess utförande fördröjes 512. — Krigets tyngdpunkt förskjutes till östra Finland 513.

ILLUSTRATIONER I BAND V.

1. VYER, INTERIÖRER, GRUPPBILDER & KARTOR.

Allmän karta över Tammerforsoperationen 16

Wirdois kyrka 18

Staben i Wirdois 19

Vaskivesi folkskola 19
Vörå skola vid sina övningar i Vörå 20
Vörå bataljon vid Alavo station 21
Slädkolonn 24
Leponiemi 25
Rekognosceringspatrull 26
Myllyniemi 27
Karjula gård 27
Kanon på väg till Kuru 28
Karta över operationen mot Kuru 29
Inmarsch i Kuru kyrkoby 30
Karaktärsbyggnaden på Nygård 31
Vörå bataljon i kvarter i Kuru 32
Murole kanal 33
Artilleri på Vitikkala gård i Jämsä 39
Allmänna byggnader i Jämsä tagna i krigsbruk 40
Nylands dragoner i Jyväskylä 40
Rikssvenskt befäl vid Vasa bataljon 40
Vasa bataljon på marsch 43
Norrbottens bataljon på väg till fronten i Torneå 43
Uppbrott från Mattila gård i Evijärvi 44
Hiukkaa by, från vilken de röda öppnade eld mot Aminoffs kolonn under slaget vid Länkipohja 44
Länkipohja, sett från Hiukka 45
Väg till Länkipohja 46
Hirsikankaanmäki, där de röda hade sina vallar 47
Striderna vid Länkipohja och Vilkkilä den 16 mars 49
Den mot Jämsä vettande delen av Länkipohja by 50
Länkipohja by 50
Slaget vid Länkipohja 51
De vid Länkipohja stupade vita uppsamlas på slagfältet 51
Vilkkilä by 52
Utsikt över Vilkkilä bys åkrar öster om Yrjölä gård 53
Stupade röda i Vilkkilä 53
Minnesvården över Laurila, fader och son, i Länkipohja 55
Matti Laurila med sina söner Ilmari och Arvo 56
Överste Wilkman och hans stabschef major Grafström, bryta upp den 17 mars kl. 7 f. m. från Länkipohja till Längelmäki 57
Eräsjärvi by 58
Pitkäjärvi 58
Kokkola gård; inkvarteringsplats för de vita 17—19 mars 59
Leppohammas kvarn, i bakgrunden invid vägen Holma och Kokkola gårdar 59
Backe vid Holma gård 60
Fältkök anländer till Pitkäjärvi 61
På denna invid Orivesi station belägna höjd sårades eller stupade under den första striden vid Orivesi ett större antal vita, då de röda angrepo stationen med pansartåg .. 62
Vanhatalo i Längelmäki kyrkoby där Wilkmans stab slog sig ned 63
Holma gård 64
Ruovesi kyrka 67

Vörå krigsskole-elever under en ledig kvällsstund i Ruovesi 69
Pyhkiö torp i Väärinmaja 70
Vilppula ungdomsförenings hus 71
2. grenadjärregementets I. Jyväskyläbataljons 2. kompani i Lappo före uppbrottet till fronten 72
Piilo torp 75
Leponiemi 75
Karta, belysande det tunga artilleriets verksamhet å fronten Ruovesi—Vilppula den 17 mars 76
Seppälä 77
Maskingevär, skyddat av pappbalar, i Vilppula 78
Salmi gård, förstörd genom de rödas artillerield 79
Bild från Mänttäbanan 79
De vitas pansartåg vid Korkeakoski 80
En annan bild av samma pansartåg 80
Kapten Ekström och jägarlöjtnant Nordenswan, stadda på resa söderut 82
Striden om Mannamäki 91
Mannamäki höjd, sedd från stabens plats i striden 17. III 92
Utsikt från de rödas ställning på Mannamäki 93
Utsikt från Mannamäki 94
Utsikt från Mannamäki över Kyrösjärvi, till vänster i bakgrunden Viljakkala 95
Karta belysande striden vid Viljakkala 96
von Hertzens skidlöpare i striden vid Suodenniemi 98
Taggtrådshinder på Pyynike 113
Pengonpohja by, dit Hjalmarsons detachement anlände efter marschen över Näsijärvi .. 115
Ställningen vid Kyröfors den 23 mars 117
Kyröfors by, sedd från söder 118
Kyröfors 119
En del av Brahestads skyddskårs »Flygande kolonn» 120
Ylöjärvi kyrka 122
Ylöjärvi kyrkoby 122
Staben i beråd att bryta upp från sitt kvarter i Ylöjärvi 123
Hjälpförbandsplatsen i Epilä 124
En del av detachementets längst framskjutna ställning å Epilä ås 124
Förhuggningen på åsen 3 km SV om Teivaala 125
Torp vid Epilä ås.
Suodenniemi kyrkoby 127
Vasa bataljon i kvarter i Lavia 128
Korkeakoski fabrik 130
Siitama bro under reparation 131
Officerare rådslå i Teisko 132
Teiskola gård 132
Teiskola gård, sedd från Näsijärvi sidan 133
Suinula 134
Vid Suinula station under Tammerforsoperationen 135
Batteri i Suinula, berett att mottaga de rödas pansartåg 136
Manskap från 1. tavastländska kompaniet 137
Manskap från Vörå bataljon 139
Ritokangas pluton 141
De vitas angrepp mot Takahuhti företogs längs denna skogsväg, som leder förbi Messuby prästgård 141

Del av Takahuhti by 142
Del av Takahuhti by 143
Utsikt från Messuby prästgård mot Vehmais 144
Vit avdelning på marsch mot Tammerfors 145
Messuby nya kyrka 146
Messuby gamla kyrka 146
Rast under marschen mot Tammerfors 147
Röda korsets ambulans på väg från Länkipohja via Orivesi till Kangasala 23. III 147
Messuby prästgård före och efter striderna 148
Överste Wetzer på sin uppehållsplats 148
Överste Wetzer leder striderna den 25 mars 149
General Mannerheim följer med stridens utgång i Vehmais 150
Kanon från tunga artilleriet vid Vehmais station under bombardemanget av Tammerfors 150
Kapten Almqvist beräknar siktvinkeln vid batteriet i Vehmais 152
Onni Kokko på sin dödsbädd 152
Orivesi kyrka, bakom vars stenmur de röda uppställt kanoner 154
Orivesi station 154
Orivesi folkhögskola och arbetarföreningens hus 155
Utsikt från kyrkodsen i Kangasala 155
Kangasala kyrkoby 157
Kangasala kyrka 158
Kaukajärvi gård 159
Kaukajärvi 160
Kangasala vilohem 161
Ungdomsföreningens hus i Kangasala kyrkoby 161
Under frihetskriget tryckt karta över bandelen Tammerfors—Lempäälä och kringliggande trakter 162
4. batteriet i rörelse 169
Batteriet Palme inriktat mot Vehkapuntari 169
Sanitetspatrull i verksamhet 171
Kuhmois kyrkoby 172
Padasjoki kyrka 173
Röda fångar sändas under skydd under parlamentärflagg till Tammerfors för att redogöra för ställningen och uppmana sina kamrater att kapitulera 175
Pispala stadsdel. I 179
Pispala stadsdel. II 179
Ryska flygmaskiner vid Naistenlahti flygstation 181
Utsikt över slagfältet mot Kalevankangas 184
Jägarregementets XII eller pioniärbataljon vid Jyväskylä station för avfärd till Messuby .. 184
Svenska brigaden 185
Järvensivu förstad 186
Vuohenoja förstad 187
Messuby station 188
Messuby folkskola 188
Tammela stadsdel 189
Tammela folkskola 189
Tammerfors fattiggård å Koukkuniemi 190
Rauhaniemi barnhem å Koukkuniemi 190
Vehmais folkskola 193

Hippodromens plank 194
Tammerfors Kommunala sjukhus 198
Officerare vid 2 Jägarregementet, vilka stupade eller sårades den 28 mars 201
Inkvarteringsplats i Uusikylä 203
Artilleri i Uusikylä 204
Lapinniemi fabrik 204
Lappi förstad 205
Lungsotssanatoriet 205
Utsikt från Nokia över Pyhäjärvi 212
Finska gummifabriken A. B. Nokia 213
Epilä i ruiner 214
Utsikt mot Pispala från Villilä över Pyhäjärvi 215
Utsikt från Lielaks udde över Näsijärvi 216
Kanoner och ammunitionsupplag i Vehmais under Tammerfors' belägring 219
Kyttälä stadsdel brinner 222
Handelsläroverket 225
Johanneskyrkan, vari 1,700 flyktingar och rödgardister anträffades vid Tammerfors intagning 225
Brandkårshuset 226
Järnvägsmannagården 228
Avsnittet B:s område 230
Stupade vitgardister vid landsvägen nära sjukhuset och begravningsplatsen. En sanitetspatrull hopsamlar de döda. I bakgrunden Tammela stadsdel 232
Ryska kyrkan 232
Fältet mellan sjukhuset och begravningsplatsen 233
Skog invid de ryska kasärnerna 234
Den nedersta dammen över Tammerkoski, längs vilken de vita tågade över till takfiltfabriken 234
Vägen från sandgroparna till sjukhuset och begravningsplatsens sydvästra hörn 235
Pinnivägen 238
Tammerfors bangård 240
Attilas fabrik 241
Maskingevär, uppställt på en av de pappbarrikader, som de röda uppförd i Tammerfors av material, taget från därvarande pappersbruk 241
Näsilinna 242
Näsilinna efter bombardemanget 242
Ungt manskap i Melins kompani 243
Ratina, sett från Tammerfors 245
Detsamma sett från Pyynike 245
Utsikt från Ratinanniemi mot Hatanpää 246
Hyppönens skofabrik 248
Gårdar vid Tavastgatan, antända av de röda 249
Aaltonens skofabrik 249
Rödgardister, som stupat vid Näsilinna 3—4 april 252
Ramponerat lokomotiv till ett pansartåg 253
Skyddskårister från Kauhajoki efter Tammerfors' intagning 254
De rödas barrikader vid Tavastbron, vilka avlägsnades efter intagningen 255
Teaterhuset 255
Tammerfors tekniska läroverk efter den röda tiden 256
En av de skadade kanonerna invid tekniska läroverket 256
Tammerfors stadshus 257

Löpgravar på Pyynike 258
Gata i Pispala; löpgraven i vänstra hörnet. Byggnaderna ha i någon mån lidit av bombardemanget 260
En gatubild 261
Artilleriposition söder om Tammerfors med front mot staden. Ett haubitsbatteri, i förgrunden träng 262
De röda betrakta sin pansarbil 262
En av de vita erövrad pansarbil 263
Man letar efter anhöriga och bekanta bland de stupade 264
Minderårigt krigsoffer 265
Fångkolonner framför Tammerfors station 266
General Mannerheim hälsar trupperna i Tammerfors den 7 april 267
På Tammerfors station i början av de vitas välde 267
Tacksägelsegudstjänst i Johanneskyrkan 270
Karta över frontdelen Mouhijärvi—Karkku 273
Harjakangas by 277
Lempäälä kyrka 283
Bertil Gripenberg 296
Nylands dragoner tåga in i Kuhmois 296
Hauho kyrka 297
August Viukari, Tavastländsk bonde, med sina 9 söner, av vilka 6 jämte fadern voro med om Tammerfors intagning 298
Efter striden i skogarna 300
Växiö gård i Kangasala 301
Massgravar i Ylöjärvi 302
Minnesstod, rest till åminnelse av de vid Tammerfors stupade svenska brigadisterna 303
Frihetsstoden i Tammerfors 304
Chefskap vid Pellingekåren 318
Den tyska finlandseskadern i Danzigs hamn 319
Westfalen 320
Den ryska garnisonen på Russarö kapitulerar 321
De första tyskarna på Finlands kust 323
Undervattensbåtar i brand i Hangö hamn 324
Tyska fartyg utanför Hangö 325
Ombord på ett transportfartyg i Hangö hamn 325
»*Bahia Castillo*» *lossar i Hangö* 327
Minnesstoden i Hangö 327
Utsikt över Ekenäs stad 329
Järnvägsbro invid Ekenäs 329
Rött förstörelseverk på Korpo gård 330
Murtaja och Dragsfjärd sedan de frântagits de röda 331
Trupperna landsättas i Hangö 333
Fagervik 334
Karis station 334
Billnäs fabrik 336
Rast i Finby 336
De tyska truppernas framryckning 337
Frammarsch genom Svartå 337
»*Moewe*» *utanför Hangö* 339

De sprängda engelska undervattensbåtarna »Jaguar», »Kuguar» och »Tiger» 339
Ryska fartyg lämna Helsingfors 340
F. d. Kejserliga lustjakten »Standart» lämnar Helsingfors 341
De sista snabbgående örlogsfartygen av Novik-typ på väg från Helsingfors 343
Ryska taggtrådsbefästninggr i Alberga 345
Rysk löpgrav och kasematt i Alberga 346
Rysk grov kanon (11 tums) i Alberga 347
Ett rum i senatens justitiedepartement. På kartan hade de röda utmärkt fronterna 354
Staderanden vid Tekniska Högskolan, fröken E., omlindad med tre maskingevärsband (inalles 1,350 patroner) 357
Damer, förfärdigande utrustningspersedlar för vitgardisternas räkning 358
De första tyska proklamationerna 360
Kapten af Ekström förmedlar underhandlingarna mellan de röda och tyskarna 361
Rast vid Finns folkhögskola den 12 april 362
Åtta man från Sigurdskåren, vilka åtföljde tyskarna 363
Tyskt batteri mellan Kilo och Alberga, vilket den 11 april med 6 skott bragte ett rött batteri i Malm till tystnad 364
Från striderna om Fredriksberg 364
Genom Hoplaks mot Helsingfors 365
Det stora kanonförrådet i Hoplaks faller i tyskarnas händer den 12 april 366
Tyska trypper i Hoplaks 366
Vilostund vid Hoplaks kasärn 367
Tyskarna attackera Fredriksbergs drakstation 368
Tyska soldater i Lojo kyrkoby 368
Från striderna i Fredriksberg 369
Munksnäs gård 370
De första tyskarna passera Helsingfors stads museum 371
En spetstrupp formeras vid ändan av Auroragatan 372
Den förste sårade i Tölö bäres bort i en borduk 372
På Auroragatan i Tölö 373
Tyska soldater förplägas 374
Anfallet mot stadens centrum vidtager 374
Tyskarna rikta på bergen vid Ainogatan sina maskingevär mot Hankkijas affärspalats 375
Trupperna ordnas på Nervandergatan 375
Den ramponerade granitbalustraden på långa bron 376
Tyska maskingevär 376
Beowulf 377
Kolberg 370
Vitgardister i Helsingfors redo till utryckning 380
Mexmontans spritfabrik efter branden 381
Åbo kasärn efter branden 383
Tyska soldater ligga i skydd på hamnbassängens trappavsatser, medan underhandlingarna om senatshusets kapitulation pågingo 384
Det forna generalguvernörshuset, de rödas s. k. »Smolna». En vit duk hängde ut från ett fönster som tecken på kapitulation 384
»Den röda flaggan som svajat på »Smolnas» flaggstång, liggande på marken 385
Borgströmska tobaksfabriken under bombardemanget 385
Högvakten och Borgströmska tobaksfabriken efter bombardemanget 386
Av elden förstört gevärsupplag i folkets hus 386

Tornet på folkets hus i brand före dess instörtande 387
Folkets hus efter branden 388
Medlemmar av Kyrkslättskåren efter befrielsen 388
Tukthusfångarna, som befriats av de röda, återföras i fängelse 389
Rödgardistfångar transporteras till Sveaborg 389
Tyskarna marschera till paraden 390
Senator Talas håller tal till greve von der Goltz vid paraden den 14 april 391
På Tarmos däck 395
Cresida på väg från Reval 396
Tarmo vid Hogland 396
Tarmo och Volynets på väg till Lovisa 399
I Walkom 7. IV 400
Bajerskt bergsartilleri 404
Karta över överste von Brandensteins operationer mellan 7—18 april 405
Tyskarnas framryckning längs järnvägslinjerna 406
Kalkis kanal 417
Lusi by 417
Heinola kyrkoby 418
Heinola kommunalgård 419
Befälet vid Eklunds kompani: K. Tapola, Harry Backberg, Martti Eklund, A. Reponen, E. Wallenius 419
Arola torp 420
Maskingevär i verksamhet 420
Vid gränsen mellan Sysmä och Heinola 7. IV. 421
Ylä-Nuutila. Ala-Nuutila 421
2. kompaniets 2. pluton den 7. IV. 422
Kurhila by 422
Kurhila ungdomsförenings hus 423
Hillilä by 423
Befäl vid Kuhmois-trupperna: Lehtonen (Ritva), E. Malmi, H. Tainio, H. Kalm, I. Pohjanpalo, O. Vohlonen och N. Sigell 424
Vääksy kanal 424
Anianpelto by 425
I Kopsoo by i Asikkala 18. IV. 425
Urajärvi by i Asikkala 20. IV. 426
Vierumäki 426
Jyränkö bro, sprängd av de röda 427
De rödas artilleripositioner i Vesivehmaa, intagna 18. IV. 427
»Kajaanin sissit» på marsch till vaktlinjen 428
Etappmän i Mäntyharju 430
Förposternas observationsplats vid Kinni 431
Rantala gård i Kinni by. Bortom sjön de rödas ställningar 431
Hentula gård i Kinni. En av de vitas mest framskjutna förläggningar 432
Maskingevär forslas till Pääkallonvuori för att understödja de vitas anfall mot Tarkinkylä 432
Maskingevärsavdelning å Pääkallonvuori 6. IV. 433
En viktig postering i den vita kedjan vid Kinni 7. IV. 433
Maskingevär i funktion vid Kinni 435
Vit postering (»trean») vid pass 100 meter från fienden 436

Sutela gård i Kinni, som i flere veckor bombarderades av de röda. Väggarna hade bepansrats med trämassabalar. Granatträff på högra sidan om dörren 436
Kompanichefen Bertel Fabritius (i mitten). Det främsta maskingeväret hade tagits från de röda 437
»Kajaanin sissit» vid Kinni 437
Voikoski by, nedbränd av de röda 438
Kiesi gård i Kärnä. Inkvarteringsplats för de vitas förpostkompani under hela våren .. 439
Två plutoner från Justus Ripattis kompani 440
Marttila by, sedd från Savitaipale kyrkoby över Kaijanlahti 441
En del av Savitaipale bataljons 2. kompani 441
Maskingevär i vaktkedjan jämte manskap 442
Savitaipale kyrkoby 444
Karelska gruppens stab: Hägglund, Sihvo, Auer 446
Vid Antrea station 447
Jänhiälä folkskola 452
De vitas förskansningar i Korvenkylä 453
Jaakko Pellinens gård i Pellisenranta 453
Tornimäki backe, belägen mellan Jänhiälä och Korvenkylä; röd observationspunkt under bombardemanget av Korvenkylä 16—27. III. 454
Nevala by 454
Kuurmanpohja folkskola 455
Dr. Salonius' maskingevärsavdelning 456
Suokumaa by 457
Simanainen gård i Korvenkylä 458
Hiirensilta 459
Penttilä nykterhetsförenings hus 459
Turisthotellet vid Imatra 460
Statshotellet vid Imatra 460
Poro gård i Kuurmanpohja. Vit stab 461
Ryssarnas löpgravar i Penttilä 461
Ravattila folkskola 462
Ruinerna av Joutseno prästgård (Alapappila) 464
3. Karelska regementets III bataljons 1. kompani 464
På Ahvola folkskolas gårdsplan 466
Jägarkapten Hämäläinens (H) flygande avdelning 467
En maskingevärsposition i Ahvola 468
Bonden A. Suni med sina söner, några bland de lokala försvarare av Ahvola 480
Efter bombardemanget. Det brinner i Oravala 470
Rött pansartåg 471
Major Haeger inviq den enda byggnad, som förblev oskadad i Kannikko 471
Provisorisk bro, byggd av de vita i Ahvola 472
Rött pansartåg (på den röda sidan tagen krigsbild) 473
De rödas observationspunkt på kullen n:o 56 i Hannila 473
De röda samla sina sårade i skogen vid järnvägen. (På röda sidan tagen krigsbild) .. 474
Telefoncentralen i Hannila 475
Vit batteriposition i Hannila 475
Pullila gård 476
5. batteriets chefskap: Haeger, Joki, Seppänen 477
Ett batteriställning bygges i Ahvola 477

De sårade vänta på att bli förda till Antrea 478
Röda krigsmän i olika utrustningar. (På röda sidan tagen krigsbild) 479
5. batteriet i Ahvola 479
På spaningsfärd. Åkrarna börja befrias från snön 480
Ett »Unterstand» i Ahvola 480
Ryttmästare Elfvengren med sina närmaste män 481
Rautus kyrka före striderna 481
Rautus kyrka i rykande ruiner 482
Av de röda och ryssarna uppförda tegelbröstvärn i Rautus 482
Vita trupper i Rautus 483
Den röda chefen Kaljunen i spetsen för en rödgardistavdelning (vid en begravning) 484
Handlanden Kerminens gård i Rautus kyrkoby under bombardemang 484
Järnvägspersonalens boningshus vid Rautu station i ruiner 486
Folkskolan i Rautus kyrkoby före och efter striderna 486
1. Karelska regementets kavalleriavdelning 487
Sumpula gård 488
Samma gård i lågor 26. III. 489
Karelska frontens chef major Sihvo på besök i Rautus 490
Av de vita tagen maskingevärsposition i Rautus 490
Frivillig avdelning Karelskt bergsartilleri (efter en målning av artisten Aarno Karimo) .. 491
Rautu station i lågor 491
Vid Rautu station efter intagningen 492
En av de rödas och ryssarnas kanonpositioner i Rautus i de vitas händer 493
»Dödsdalen» i Maanselkä by. (Redan delvis rensad) 494
»Dödsdalen» med de rödas och ryssarnas gravplats 494
Skogsmarken vid Maanselkä betäckt med stupade ryssar 495
Av infanteri och maskingevärseld härjad skog vid Maanselkä 495
Rautu station efter intagningen 497
Artilleri och annat krigsbyte 497
Plats sydost om Rautu station, där ett antal vita stupade under anfallet 498
En från de röda i Valkjärvi tagen kanon 500
De vita i skyttelinje vid Jauhola 9. III. 501
Fälttelefon 501
Veikkola gård 502
I eldlinjen på Valkjärvi kyrkobacke 8. IV. 504
Tammerfors i ruiner: vittnesbörd om det verkliga krigets allvar 508
Av överste Svetsjnikov uppgjord karta över ställningen den 23 mars 509
Facsimile av det 3 eller sista momentet i överste Svetsjnikovs ovan återgivna plan och hans namnteckning 512

2. PORTRÄTT.

AALTO, A. 100
AATONEN, K. 289
AHLROTH, J. V. 198
AIRAKSINEN, I. 455
ALARANTA, E. 289
ALMQVIST, A. A. 74, 152
AMINOFF, TORSTEN 37
ARPPE, P. 500
ASCHAN, V. 483
AUER, V. 446
AUSFELD, E. 229
BACKBERG, BERTIL 428

BACKBERG, HARRY 419
BAUER 322
BENNICH-BJÖRKMAN, F. 191
BERG, M. R. 290
BJÖRNSTRÖM, J. E. 272
BLICK, A. L. 217
BLOMQVIST, A. F. 170
von BONSDORFF, G. 195
BONSDORFF, O. E. 200
BORG, EERO 253
von BRANDENSTEIN major 373
» » *överste* 394
BREDENBERG, HJ. 200
BRUNCRONA, K. V. 292
BUTZ 335
BÄCKMAN, G. A. F. 247
CANTELL, LAURI 429
CARNUTH 395
CARP 315
CHYDENIUS, C. W. 140
DAMSTEN, B. G. W. 199
DICKERT, F. 287
DOHNA, greve 322
EHRENSVÄRD, C. A., greve 331
EKHOLM, R. 455
EKLUND, MARTTI 419
EKMAN, EVERT 466
EKSTRÖM 82
af EKSTRÖM 361
ELFVENGREN 481
ENGBERG, E. 472
von ESSEN, H. H. T. 236
FABRITIUS, BERTEL 437
FAGERNÄS, U. F. 286
von FALKENHORST 314
FIEANDT, EINAR 287
FORSMAN, E. R. 200
FORSSELL, V. J. R. 66
FRANCK 322
FREY, H. E. 284
GARTZ, G. C. 289
von der GOLTZ, RÜDIGER, greve 313, 391
GOUIEDO, ALFR. 429
GRAFSTRÖM, E. 37, 57
GRAHN, H. G. 289
GRIPENBERG, BERTEL 296
GRÖNBERG, A. 239
GUNNARS, V. 217
GYLLENBERG, G. 22
HACKZELL, EINAR 253
HAEGER 471, 477
HAKALA, J. V. 289
HAKKARAINEN, E. 487
HAKKILA, Y. O. 500
HAMILTON, greve 326
HANELL, E. F. 197
HAVAS, E. 429
HEIKINHEIMO, A. S. 38
» , *V.* 224
HELSINGIUS, G. F. 292
HIRVELÄ. Se Houni.
HOLM, STEN 236
HOLMSTRÖM, J. E. K. 289
HOUNI, A. (Hirvelä) 448
HYPPÖLÄ, I. K. 272
HYVÖNEN, U. 455
HÄGGLUND 446
HÄMÄLÄINEN, ALB. 297
HÄMÄLÄINEN 467
INGELBERG, F. HJ. 37
IRMER 322
JERNSTRÖM, F. E. 282
JOKI 477
JUSSILA, H. 297
JÄGERSKIÖLD, G. 237
JÄMSÄ, N. J. 293
KAATIALA, V. 72
KAHVA, H. 297
KAIPIAINEN, Y. 277
KAJANDER, R. 200
KALJUNEN 484
KALM, H. 424
KARMANN 314
KARTTUNEN, O. E. 476
KASKINEN, Y. K. 201
KAUKORANTA, O. J. 290
KAULIO, E. 476
KILJUNEN, J. 478
KINNUNEN, V. 470
KOIVISTO, J. 269
KOKKO, ONNI 152
KOMONEN, JUHO 68
KONKOLA, S. 54
KORHONEN, L. E. 202
KOSKENALHO, A. 487
KOSKI, M. 294
KOSKINEN, Y. M. 201
von KROSIGH 322

KULENIUS, L. 73
KUMLIN, E. G. 199
KUNNAS, V. 470
KUNTTU, J. E. 201
KUOKKANEN, P. 294
KURKELIN, K. A. 392
KURKIJÄRVI, J. E. 414
KUULA, A. M. 202
KÄÄRIÄINEN, A. 200
KÖNNI, Y. J. 72
LAGERSPETZ, E. 156
LAGUS, O. 284
LAHDENSUU, E. 457
LAINE, P. 478
LAITINEN, J. A. 269
LAURILA, ARVO 56
» , *ILMARI* 56
» , *MATTI* 56
» , *M. T.* 247
LEHTONEN (Ritva) 424
LEMBERG, B. J. 239
LEMPINEN, ALEKSI 500
LESCH, F. R. 133
LILIUS, R. 285
LILJANDER, A. 457
LINDBERG, H. 483
LINDÉN (Väinönheimo), Y. 66
LINDH, C. 170
LINDROTH, T. G. 201
LJUNGBERG, P. 288
LONDÉN, GEORG 418
von LUCK 395
LUNDQVIST, J. F. 224
» , *K. E.* 133
LUOMANNI, H. 269
LYYTINEN, O. 392
LÄHENIEMI, V. 483
MALMBERG, K. L. 22
MALMI, E. 424
MANNERHEIM 150, 267
» , *C. E.* 54
MANNINEN, AARNE 90
MARJANEN, V. S. 78
MELIN, G. E. 250
MERZ 371
MIKKOLA, V. A. 71
MÄKI, O. H. 269
MÄKINEN, EERO 88
» , *U.* 456
MÄKINIEMI, J. 239
NABB, J. V. 289
NIEMELÄINEN, K. 277
NIKOSKELAINEN, V. 472
NIUKKANEN, S. 457
NORDENSWAN 82
NORDSTRÖM, R. 286
NYKÄNEN, Y. 456
OESCH, K. L. 487
OKSANEN, AUG. 224
OTT 373
PAAER, S. 186
PAALANEN, ELJAS 81
PAANANEN, V. A. 292
PALME, NILS 52
» , *O.* 52
PALMGREN, HJ. 200
PALOJÄRVI, V. H. 286
PELKONEN, A. 466
» , *E.* 468
PELTONEN, R. 428
PENTTILÄ, A. 277
PEURALA, H. 54
von PLATEN, G. F. 288
POHJANPALO, I. 424
PROCOPE, ALEX. V. 74
PÅHLSON, P. E. 138
PÖYSTI, O. 466
RAATIKAINEN, HJ. 448
RAPPE, A. O., friherre 434
RAUNIO, K. 468
von REDEN 371
REHNBÄCK, G. S. 88
RENHOLM, G. R. 273
RENVALD, J. A. K. 183
REPONEN, A. 419
REUTER 398
RIPATTI, JUSTUS 440
RITOKANGAS, KALLE 140
RITVA, Se Lehtonen.
ROEDER 326
ROOS, W. 201
» , *Y. J.* 356
von ROSENBERG 318
ROSENLÖW, J. G. 269
RUNEBERG, L. V. 191
SALIN, A. 289
SALONIUS 456
SANDSTRÖM, E. 448

SARIN, L. 287
SARLIN, U. B. 285
SAVONIUS, ASLAK 140
» , *M. L. H.* 200
SCHAUMAN, ERIK 238
SCHLÜTER, L. 415
SCHREY, A. W. 201
von der SCHULENBURG-LIEBEROSE, greve 326
SELLMAN, J. 414
SEPPÄLÄ, V. 269
SEPPÄNEN 477
SIGELL, NIILO 297, 424
SIHVO 446, 450
SIIRA, E. 485
SIPPOLA, A. U. 201
SJÖSTRÖM, ILMARI 78
SNELLMAN, A. 133
» , *J. V.* 73
von STEDINGK, S. 237
STENBACK, A. D. 269
STJERNSCHANTZ, W. 74
STRÖMBÄCK, F. 71
STÅHLBERG, A. 452
SUNDMAN, V. A. 199
SUNDVALL, H. 54
SUNI, A. med söner 469
SVINHUFVUD, YNGVE 88
SÖDERMAN, HJ. A. 247
TAHVANAINEN, Y. 476
TAINIO, H. 424
TALAS 391
TANSKANEN, A. E. 253
TAPOLA, K. 419
TAUCHER, J. G. G. 284
TOIVONEN, EINO 201
TOSURINEN, V. 456
TROILI, F. G. 237
von TSCHIRSCHKY 371
TURUNEN, EERO 478
TÖRNVALL, G. 68
USKI, J. 470
von USSLAR 322
WAHLROOS, B. O. H. 331
VAINIO, V. H. 201
WALLENIUS, PAUL 66
» , *E.* 419
WASENIUS, ERIK 288
VEKKA, O. 289
VESAMAA, E. A. 269
WESELOW, W. 414
WETZER 148, 149
VIITAHARJU, G. 71
WIKSTRÖM, O. R. 200
von WILAMOWITZ-MOELLENDORFF 395
WILKMAN, K. F. 36, 57
» , *O. A.* 38
VILLA, E. 472
WINGE, ALLAN 52
VIUKARI, AUGUST med söner 298
VOHLONEN, O. 424
WOLFF 314
VUOLLE-APIALA, J. 42
VUORINEN, V. 269
VÄHÄSALO, H. 485
VÄINÖNHEIMO, Se Lindén.
VÄISÄNEN, J. 236
ZILLIACUS, P. W. 202
ÅSTRÖM, HENRIK 22
ÖBERG, S. 38

Tilläggskarta 9: Karta över stridsområdet Messuby—Kangasala.

Tilläggskarta 10: Tammerfors stad.

Tilläggskarta 11: Tammerfors inringning och erövring.

Tilläggskarta 12: Östersjödivisionens framryckning från Hangö mot Helsingfors.

Tilläggskarta 13: Helsingfors stad (orienteringskarta).

Tilläggskarta 14: Karta över Antrea frontdel: Oravaia—Ahvola—Hannila—Ora.

Tilläggskarta 15: Rautus inringning och erövring.

RÄTTELSER OCH TILLÄGG TILL BAND V.

På sid. 22, not 4 bör tilläggas att även 4. kompaniet av Vörå bataljon, chef jägarlöjtnant K. J. Viljanen, var med i Tammerfors-operationen. Jfr sid 138.
» » 23 rad 10 uppifrån läs: 2,000 man.
» » 25 rad 2 nedifrån läs: 2 kanoner.
» » 31 och 34 läs: Toikko (i st. f. Toikka).
» » 38 rad 5 nedifrån: läs 3,500 man — — — — 8 kanoner.
» » 73 under bilden: läs: — — — — L. Kulenius †
» » 74 rad 1 uppifrån: läs c:a 3,000 man.
» » 77 på rad 1—4 är skildringen i det avseendet vilseledande att frontangreppet nog kom till utförande, men strandade. Ekströms kompani framryckte enligt erhållen order, men fick sedermera motorder att draga sig tillbaka, då det öster om banan atackerande kompaniet ej lyckades i framryckningen.
» » 114 läs i rubriken: 3. gruppen Linders rörelser.
» » 129 » i » : 4.
» » 140 under den mellersta bilden bör korset utgå.
» » 142 rad 32 nedifrån satsen: Bland de stupade var studenten Kalle Ritokangas.
» » 156 rad 16 uppifrån läs: ryttmästare Lagerspetz.
» » 167 » 15 » » : den 26 mars.
» » 215 under bilden läs: Saunisaari.
» » 305 rad 1 uppifrån läs: II.
» » 320 rad 1 och 7 uppifrån läs: Kolberg.
» » 371 under bilden: von Rheden l. von Reden.
» » 421 rad 18 uppifrån läs: Hujansalo.

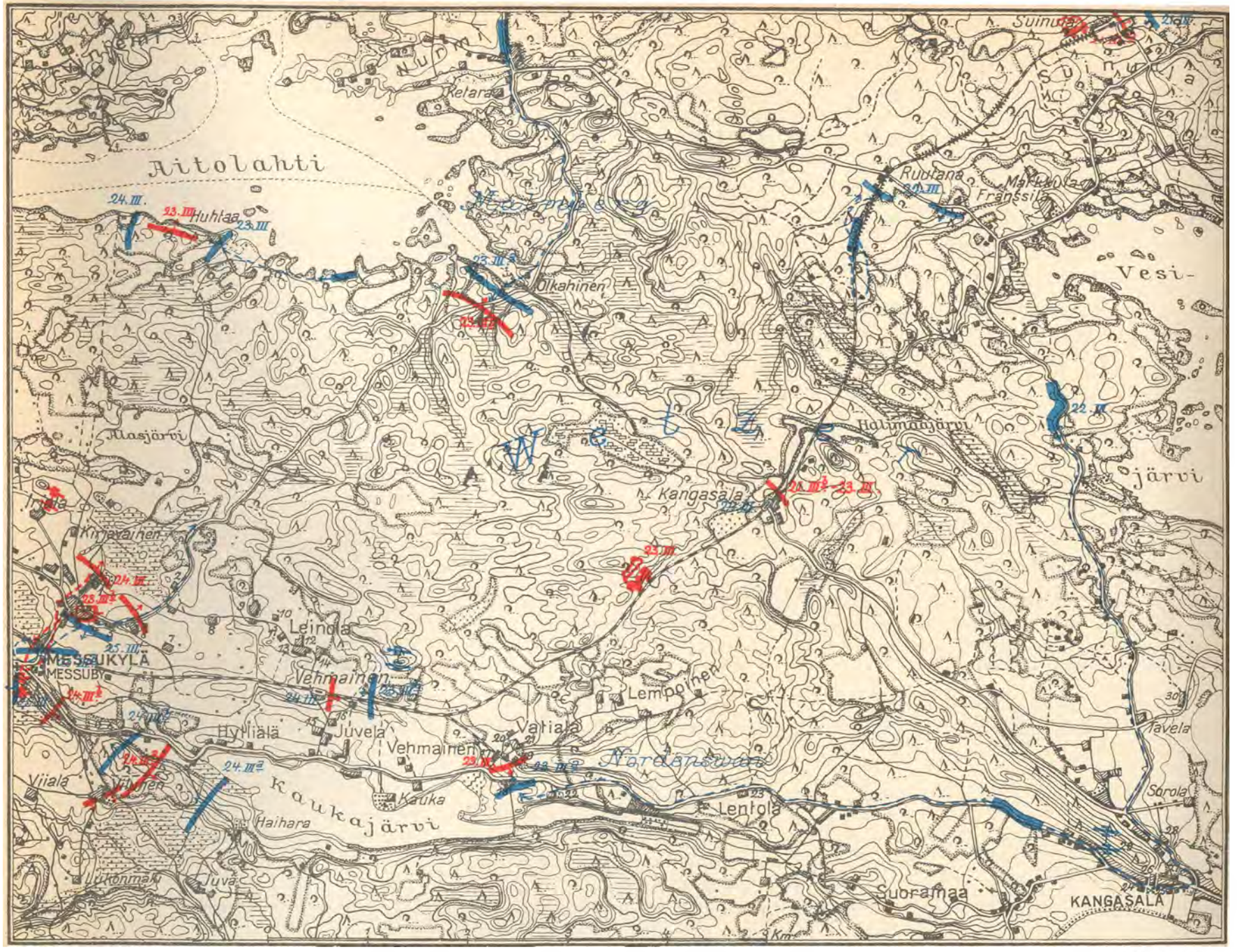

A-B F. TILGMANN OY

KARTA ÖVER STRIDSOMRÅDET MESSUBY—KANGASALA.

DE VITAS FRAMRYCKNING UTMÄRKT MED BLÅTT, DE RÖDAS RÖRELSER MED RÖTT. — VID DATUM BETYDER: A= PÅ MORGONEN, B= PÅ KVÄLLEN. — 1. PRÄSTGÅRD. 2. JUSSILA. 3. SUOMALA. 4. YLI-HEIKKILÄ. 5. KÄSSÄLÄ. 6. LOIMAALA. 7. ALA-HEIKKILÄ. 8. FINNI. 9. YLI-NIKKILÄ. 10. ALA-NIKKILÄ. 11. YLI-MÄNTY. 12. ALA-MÄNTY. 13. TUOMAALA. 14. KOSSI & MIKKOLA. 15. FOLKSKOLA. 16. RASULA. 17. HEIKKILÄ. 18. LIUTTU. 19. NÄRVE. 20. EEROLA. 21. NATTARI. 22. MARTTILA. 23. LENTOLA FOLKSKOLA. 24. TARPILA. 25. ORGELFABRIKEN. 26. FOLKSKOLA. 27. UNGDOMSFÖR. HUS. 28. VILOHEMMET. 29. KANGASALA-ÅSEN. 30. PRÄSTGÅRD.

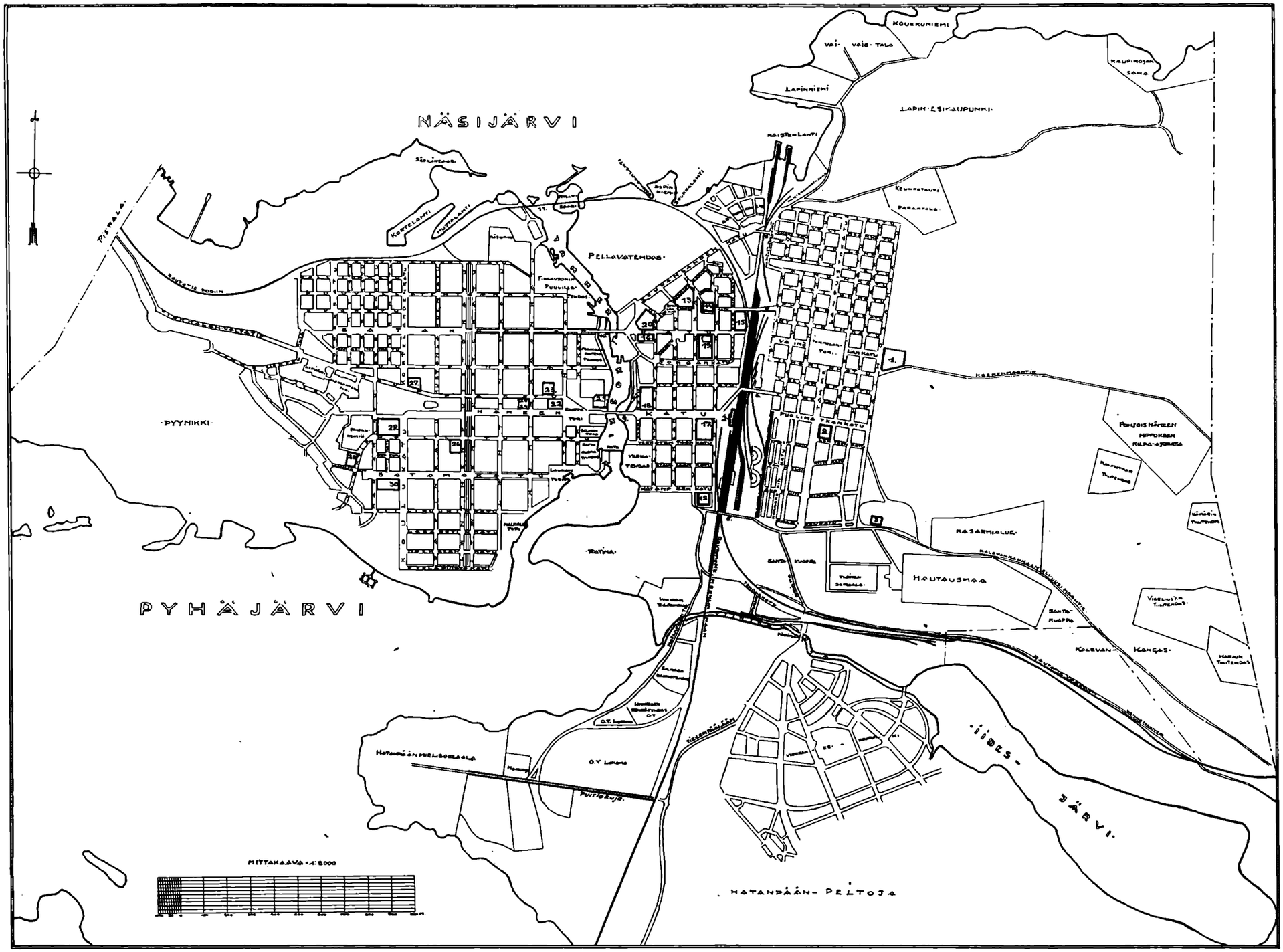

TAMMERFORS STAD.

1. TAMMELA FOLKSKOLA.
2. JÄRNVÄGSMANNAGÅRDEN.
3 STENBROTT.
4. STATION.
5. BRON TILL RYSKA KYRKAN.
6. TAMMELA BRO.
7. ERKKILÄ BRO.
8. SOUKANLAHTI BRO.
9. TAVASTBRON.
10. SATAKUNDABRON.
11. JÄRNVÄGSBRON.
12. RYSKA KYRKAN.
13. TUOMINENSKA STENHUSET.
14. JOHANNESKYRKAN.
15. JOHANNESSKOLAN.
16. HANDELSHÖGSKOLAN.
17. EMMAUS.
18. RUUSKANENSKA GÅRDEN.
19. KLASSISKA LYCEET.
20. BRANDKÅRSHUSET.
21. TAMMERFORS TEATER.
22. STADSHUSET.
23. KANSALLIS-PANKKIS HUS.
24. POSTANSTALTEN.
25. TAMMERFORS BANKS HUS.
26. ARBETARFÖRENINGENS HUS.
27. F. B. K:S HUS.
28. TEKNISKA HÖGSKOLAN.
29. FINSKA SAMSKOLAN.
30. SVENSKA SAMSKOLAN.

MED HÄNSYN TILL DE PÅ KARTAN UPPPTAGNA NAMNEN MÅ MÄRKAS:

HÄMEEN KATU = TAVASTGATAN,
PELLAVATEHDAS = LINNESPINNERIET,
FINLAYSONIN PUUVILLA TEHDAS = FINLAYSONS BOMULLSFABRIK,
KATTOHUOPATEHDAS = TAKFILTFABRIK,
VERKATEHDAS = KLÄDESFABRIK,
POHJOIS-HÄMEEN HIPPOKSEN KILPA-AJORATA = NORRA TAVASTLANDS HIPPOS TRAVBANA,
KASARMIALUE = KASÄRNOMRÅDE,
HAUTAUSMAA = BEGRAVNINGSPLATS,
YLEINEN SAIRAALA = ALLMÄNNA SJUKHUSET,
SANTAKUOPPA = SANDGROP.

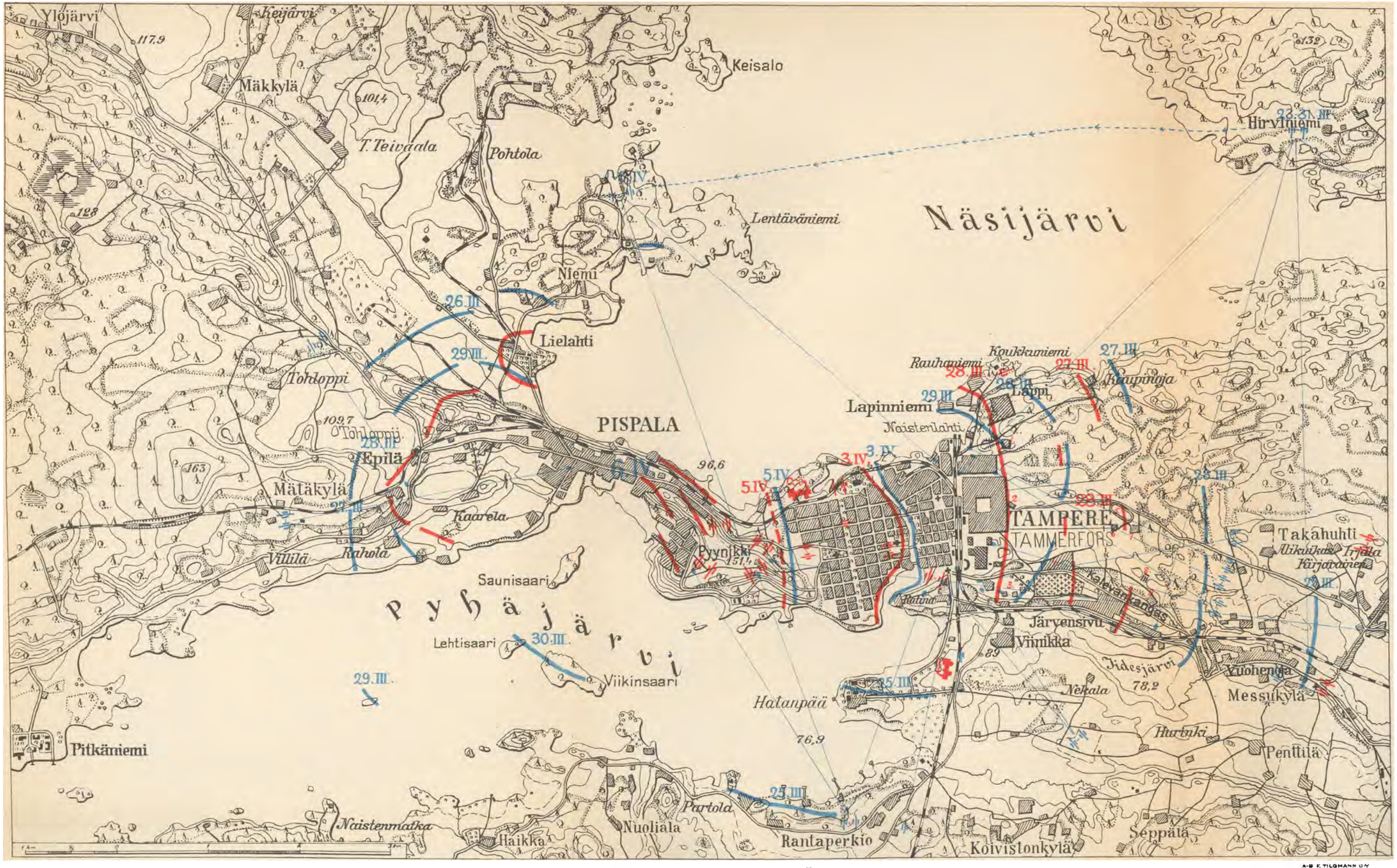

TAMMERFORS INRINGNING OCH ERÖVRING.

DE VITAS FRAMRYCKNING UTMÄRKT MED BLÅTT, DE RÖDAS POSITIONER MED RÖTT.

A-B F. TILGMANN O-Y

ÖSTERSJÖDIVISIONENS FRAMRYCKNING FRÅN HANGÖ MOT HELSINGFORS.

A = ALFEN; H = HAMILTON; M = MERZ; R = ROEDER; W = WOLF.

DE RÖDAS KEDJOR OCH BEFÄSTNINGAR ANGIVNA MED HELA LINJER; TYSKARNAS RÖRELSER MED STRECKADE OCH DERAS KEDJOR MED DUBBLA LINJER.

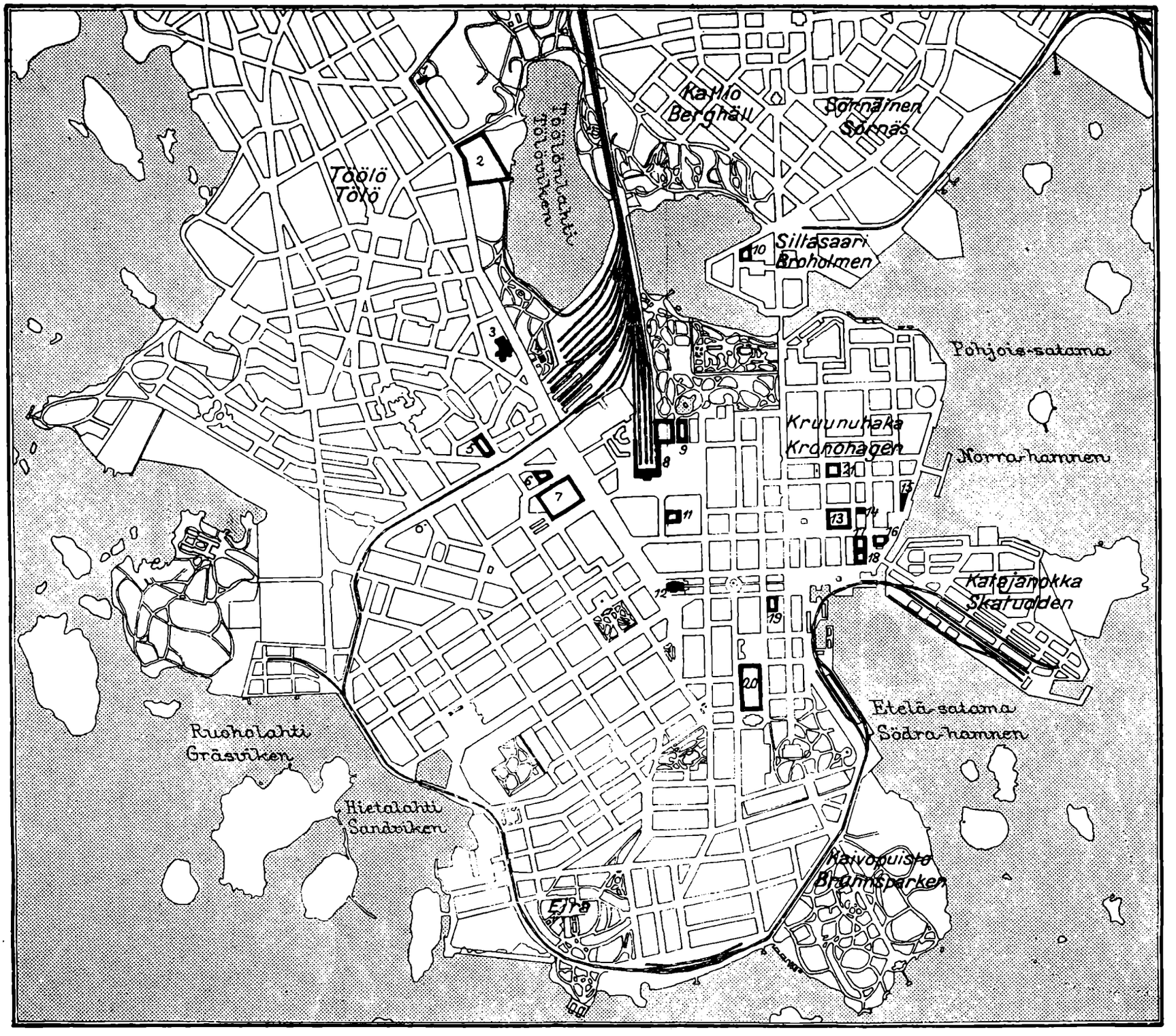

HELSINGFORS STAD (ORIENTERINGSKARTA).

1. HIPPODROMEN. — 2. TÖLÖ SOCKERBRUK. — 3. NATIONALMUSEUM. — 4. STADSMUSEUM. — 5. F. D. RYSKA GYMNASIET. — 6. HANKKIJAS HUS. — 7. ÅBO KASÄRN. — 8. STATIONSHUSET. — 9. FINSKA NATIONALTEATERN. — 10. FOLKETS HUS. — 11. F. D. FRIVILLIGA BRANDKÅRENS HUS. — 12. SVENSKA TEATERN. — 13. SENATSHUSET. — 14. RIDDARHUSET. — 15. BORGSTRÖMSKA FABRIKEN. — 16. HÖGVAKTEN. — 17. LÄNSSTYRELSEN. — 18. KEJSERLIGA PALATSET. — 19. GENERALGUVERNÖRSHUSET (»SMOLNA»). — 20. GARDESKASÄRNEN. — 21. STÄNDERHUSET.

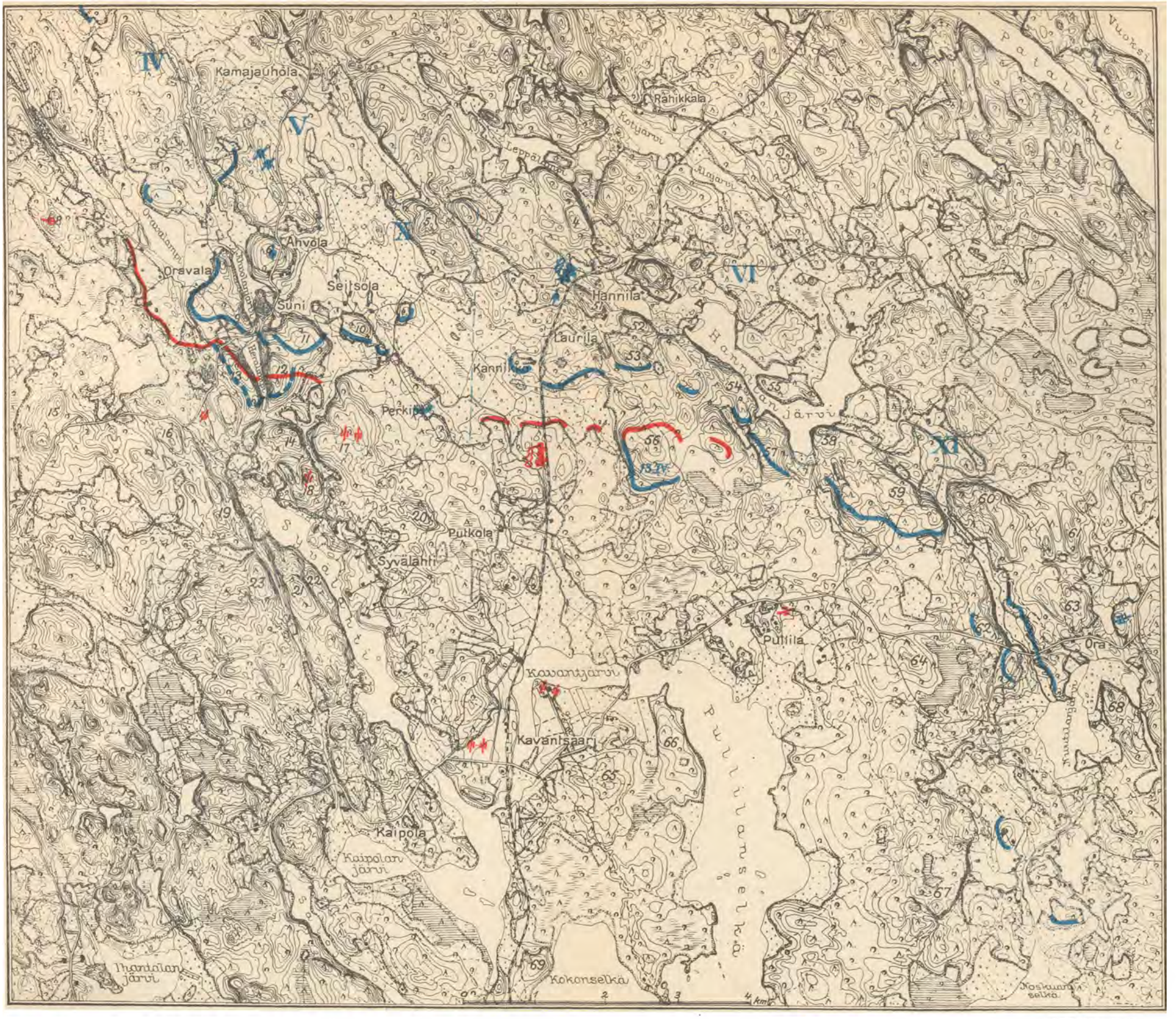

KARTA ÖVER ANTREA FRONTDEL: ORAVALA—AHVOLA—HANNILA—ORA.

DE VITAS OPERATIONER UTMÄRKTA MED BLÅTT, DE RÖDAS MED RÖTT. DE VITAS URSPRUNGLIGA LINJE, FRÅN VILKEN DE TVUNGOS RETIRERA, ÄR UTMÄRKT MED STRECKAD LINJE FRAMFÖR AHVOLA. HÖJDERNA BETECKNADES UNDER STRIDERNA MED SIFFROR; SÅLUNDA BETECKNAR 9. AAPOSENMÄKI, 11. SUNINMÄKI, 12. SIKKOSENMÄKI OCH 19. HAUHIANMÄKI. SIFFRORNA IV, V, X, VI OCH XI ANGIVA MOTSVARANDE BATALJONER OCH DERAS OPERATIONSOMRÅDEN.

A-B F. TILGMANN O-Y

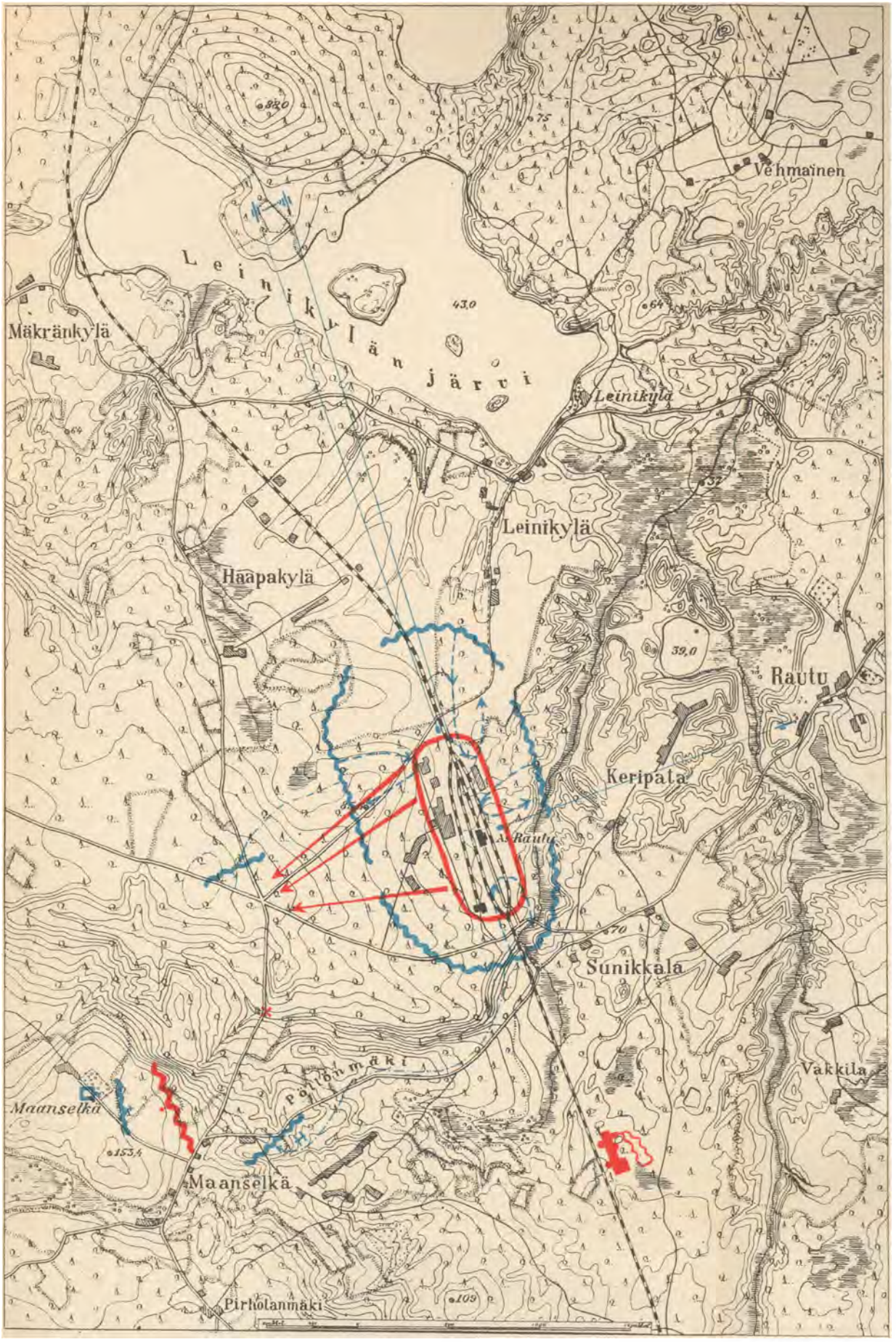

RAUTUS INRINGNING OCH ERÖVRING.

DE VITAS RÖRELSER UTMÄRKTA MED BLÅTT, DE RÖDAS MED RÖTT.

DEN MED SNETT STÄLLT KORS (X) ANGIVNA PLATSEN ÄR „DÖDSDALEN."